

שבוע פרשת שלח - באה"ק

(19 - 25 June 16)

י"ג - י"ט סיון תשנ"ד

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

ה'י' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַרְוֶת בִּי נִשְׁמַתִּי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצֹאצְאֵינוּ,
וְצֹאצְאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, גֹּתַן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר פֹּה תִבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:**

**יִבְרַךְ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶךָ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:**

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמֵי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעַד:**

**וְאַהֲבַתְּ אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל
מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה
הַיּוֹם, עַל לִבְבְּךָ. וְשִׁנְנָתֶם לְבַיִת וּדְבַרְתֶּם בָּם, בְּשִׁבְתְּכֶם בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתֶם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעֲרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה
אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֵיכֶם וְלַעֲבֹדוֹ, בְּכָל
לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׁדְּךָ
לְבַהֲמֹתְךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסַרְתֶּם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה
אָף יי בְּכֶם וְעַצַּר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהֶאֱדַמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאַבְדֶּתֶם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמְתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעֲרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לְתַת לָהֶם, בְּיַמֵּי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.**

**וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצֵת עַל בְּנֵפֵי בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנּוּ עַל צִיצֵת הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֵת,
וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתְּם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵת.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הֲרִינִי מִקְבַּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וַיִּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוּמָשׁ - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־תוכות "לח"ח") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קמו.

תפילה על אריכות הגלות שיעשה למען שמו שלא יתחלל:

א לא לנו | יהוה לא־לנו כִּי־לְשִׁמְךָ תֵּן כְּבוֹד עַל־חֲסִדְךָ עַל־אֲמַתְךָ: ב לְמָה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם
 אִי־הָיָא אֱלֹהֵיהֶם: ג וְאֱלֹהֵינוּ בַשָּׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר־חָפֵץ עָשָׂה: ד עֲצִבְיָהֶם כַּסֵּף וְוָהֵב מְעִשָׂה
 יְדֵי אָדָם: ה פַּה־לָהֶם וְלֹא יִדְבְּרוּ עֵינָיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ: ו אֲזַנִּים לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ אָף לָהֶם
 וְלֹא יִרְיִחוּן: ז יְדֵיהֶם | וְלֹא יִמְיִשּׁוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יִהְלְכוּ לֹא־יִהְגּוּ בַגְּרוֹנָם: ח כְּמוֹתֵם יִהְיוּ
 עֹשִׂיהֶם כָּל אֲשֶׁר־בָּטַח בָּהֶם: ט יִשְׂרָאֵל בָּטַח בַּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּנָם הוּא: י בֵּית אֶהְרֹן בָּטְחוּ
 בַּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּנָם הוּא: יא יִרְאֵי יְהוָה בָּטְחוּ בַּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּנָם הוּא: יב יְהוָה זָכְרָנוּ יִכְרֹךְ
 יִכְרֹךְ אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל יִכְרֹךְ אֶת־בֵּית אֶהְרֹן: יג יִכְרֹךְ יִרְאֵי יְהוָה הַקְּטָנִים עַם־הַגְּדֹלִים: יד יִסַּף
 יְהוָה עֲלֵיכֶם וְעַל־בְּנֵיכֶם: טו בְּרוּכִים אַתֶּם לַיהוָה עָשָׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: טז הַשָּׁמַיִם
 שָׁמַיִם לַיהוָה וְהָאָרֶץ נָתַן לַבְּנֵי־אָדָם: יז לֹא הַמָּתִים יִהְלְלוּיָהּ וְלֹא כָל־יְדֵי דוּמָה:
 יח וְאַנְחָנוּ | נִכְרֹךְ יְהוָה מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קמו.

שבחים גדולים להקדוש־ברוך־הוא והואך דוד אמר בדין הוא לאהוב אותו על כל הטובות שעשה לו כמה ניסים ואינו יודע מה גמול ישלם לו שאי אפשר להשיב לו על כל
 הגמול שעשה עמו:

א אֶהְבֵּתִי כִּי־יִשְׁמַע | יְהוָה אֶת־קוֹלִי תַחֲנוּנָי: ב כִּי־הִטָּה אָזְנוֹ לִי וּבִימֵי אֶקְרָא: ג אֶפְפוּנִי |
 חֲבַל־מָוֶת וּמְצָרֵי שָׂאוֹל מִצָּאוּנֵי צָרָה וַיִּגְוֹן אֶמְצָא: ד וּבְשֵׁם־יְהוָה אֶקְרָא אָנָּה יְהוָה מִלְּטָה
 נַפְשִׁי: ה חַנּוּן יְהוָה וְצַדִּיק וְאֱלֹהֵינוּ מְרַחֵם: ו שֹׁמֵר פִּתְאִים יְהוָה דָּלַתִּי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: ז שׁוֹבֵי
 נַפְשִׁי לְמִנוּחֵיכִי כִּי־יְהוָה גָּמַל עָלַי: ח כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת־עֵינֵי מִן־דְּמָעָה אֶת־רַגְלִי
 מִדָּחִי: ט אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים: י הֵאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עָנִיתִי מְאֹד: יא אֲנִי
 אֲמַרְתִּי בַחֲפוּי כָּל־הָאָדָם כֹּזֵב: יב מַה־אֲשִׁיב לַיהוָה כָּל־תְּגִמּוּלוֹתַי עָלַי: יג כּוֹס־יִשׁוּעוֹת אֲשָׂא
 וּבְשֵׁם יְהוָה אֶקְרָא: יד נִדְרֵי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדַה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ: טו יִקַּר בְּעֵינֵי יְהוָה הַמְּוֹתָה
 לַחֲסִידָיו: טז אָנָּה יְהוָה כִּי־אֲנִי עֲבָדְךָ אֲנִי־עֲבָדְךָ בֶּן־אֲמַתְךָ פִּתְחַת לְמוֹסְרֵי: יז לָךְ אֲזַבַּח זִבְחַ
 תּוֹרָה וּבְשֵׁם יְהוָה אֶקְרָא: יח נִדְרֵי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדַה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ: יט בְּחֻצְרוֹת | בֵּית
 יְהוָה בְּתוֹכִי יְרוּשָׁלַם הַלְלוּיָהּ:

אגרות קודש

בי"ה, כ"ב סיון, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על הודעתו מיום הולדת שלו. ולפלא שאינו מזכיר דבר מהקביעות עתים שלו ומשיעוריו
 בתורת הנגלה ותורת החסידות נוסף על שמירת שלשת השיעורים השווים לכל נפש מתקנת כ"ק מו"ח
 אדמו"ר צוקללה"ה נבגי"מ זי"ע בחומש תהלים ותניא הידועים, ווארום דאס מיינט מען דאך יעדערערן

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ..... ב
- (ב) מזמורי תהלים קטו, קטז ..... ג
- (ג) מאמר ד"ה להבין ענין טענת המרגלים
מבה"ח תמוז, ה'תשכ"ה ..... ה
- (ד) שיחת שבת פרשת שלח,
מבה"ח תמוז, ה'תשכ"ה ..... יא
- (ה) לקוטי שיחות פרשת שלח ..... יד
- (ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל ..... כא
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת שלח ..... כב
- (ח) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת שלח ..... כג
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת שלח ..... מו
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת שלח ..... מז
- (יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת שלח ..... נו
- (יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם ..... נח
- שיעורי רמב"ם**
- (יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת שלח ..... סא
- (יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת שלח ..... קו
- (טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת שלח ..... קכח
- (טז) נביאים וכתובים
ישעיה פרק כז, איוב פרק ג ..... קל
- (יז) משניות – מסכת דמאי
ביאור קהתי ..... קלב
- (יח) עין יעקב מסכת סוכה ..... קלט
- (יט) מסכת בבא קמא עם ביאורים
מדף יט עד דף כה ..... קמ
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כ) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים
אדמו"ר הזקן ..... קע
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן ..... קע
- (כב) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקן ..... קעג
- (כג) שערי תשובה
אדמו"ר האמצעי ..... קעה
- (כד) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" ..... קעה
- (כה) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש ..... קעו
- (כו) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהר"ש"ב ..... קעו
- (כז) ספר המאמרים ה'תשי"י
אדמו"ר מוהר"ש"צ ..... קעז
- (כח) ספר השיחות היש"ת-תש"א בלה"ק
אדמו"ר מוהר"ש"צ ..... קעט
- (כט) אגרות קודש
אדמו"ר מוהר"ש"צ ..... קפ
- (ל) פרקי אבות פרק ב ..... קפא
- (לא) חומש לקריאה לציבור לשבת פ' שלח ..... קפב
- (לב) לוח זמנים לשבוע פרשת שלח ..... קצ
- (לג) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש ..... קצא

ביאור בדרך אפשר

שכל מידה ומידה היתה בתוקף גדול ולא הייתה 'התכללות' של המידות בינם
 לבין עצמן כמו 'חסד שבגבורה' ו'גבורה שבחסד' וכדומה וְעַנְיָן זֶה של
 תוקף ו'ישות' עד כדי כך שהכלי לא יכול להגביל ולהכיל את האור הוא
 רק בְּשָׂאֵר הַמִּדּוֹת (חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד יסוד), וְלֹא
 בְּבַחֲיִינַת מַלְכוּת, שְׂאִינָה
 בְּבַחֲיִינַת יֵשׁ מוֹרְגֵשׁ כַּלְפָּה,
 וְהִינּוּ, שְׁעַם הַיּוֹתֵה בְּחִינַת יֵשׁ
 גם ספירת המלכות היא ספירה עם
 'ישות' ומציאות מוגדרת, מְפַלֵּי-
 מְקוֹם יֵשׁ בָּהּ בספירת המלכות,
 במקביל לעניין היש' גַּם בְּחִינַת
 בְּטוּל, וְסוּבְלַת בְּטַבְעָה שְׁנֵי
 הַפְּכִים הֵלְלוּ של 'ישות' ו'ביטול'
 יחד, וְלִכְּן לֹא הָיָה בָּהּ
 שְׂבִירָה וְנִפְיָה לְגַמְרֵי כמו
 בשאר ששת המידות דעולם התווה,
 אֲלֵא 'שבירת הכלים' בעולם התווה
 פעלה בספירת המלכות רק בְּאוֹפֵן
 דְּ"אַרְעָא אַתְבְּטַלַת", שְׁנַעְדָּר
 אור התפשטותה בְּלִבָּד ואורה
 התבטל וחדל להאיר.

וּפִירוּשׁ הַשְּׁנֵי בדברי הזוהר ארעא
 אתבטלת, כְּמַבְאָר בְּלִקוּטֵי
 תוֹרָה⁵ לאדמו"ר הזקן לגבי
 משמעות המושג בעבודת ה' בְּעַנְיָן
 ה'מְסוּרֹת נִפְשׁ' ההתמסרות
 המוחלטת של האדם לאלוקות
 בְּתַפְלָה, עַד כִּי כִךְ שֶׁתְּבַטֵּל
 כַּח מַהוּת הַנִּפְשׁ כְּמִצִּיאוֹת בְּפִי
 עצמה והנפש תבטל לאלוקות ותהיה
 נכללת באלוקות, קְשֵׁלְהֶבֶת של נר
 הַעוֹלָה מְאֵלִיהָ כלפי מעלה
 לְהַקְלֵל להיות כלולה, תוך ביטול
 ואיבוד המציאות האישית וְלִהְדָּבֵק
 בְּאוּרוֹ תִּתְבַרֵךְ, שְׁזָהוּ עַנְיָן
 "אַרְעָא אַתְבְּטַלַת" ביטול
 המציאות והמהות של נפש האדם כלפי
 האלוקות.

וּבַהֲתָאֵם לָזֶה לשני הפירושים בארעא אתבטלת' יֵשׁ גַּם שְׁנֵי
 פִּירוּשֵׁים בְּעַנְיָן טענת המרגלים שלא רצו להיכנס לארץ ישראל בטענה
 שהיא אֲרֶץ אֲכֵלֶת יוֹשְׁבֵיהָ כְּמִכּוּבַת בַּתְחִילַת הַמַּאמֵר.
 פִּירוּשׁ הַרְאִשׁוֹן, כְּדֹאִיתָא כְּמִכּוּבַת בְּלִקוּטֵי תוֹרָה בְּפִרְשָׁתָנּוּ⁶
 פרשת שלח שהמרגלים סברו שעדיף להישאר במדבר ולא להיכנס לארץ

ביאור בדרך אפשר

לְהִבִּין עַנְיָן הַמְשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית של טַעֲנַת הַמְּרַגְלִים שְׁלֹא רָצוּ
 לְיַכְנֹס לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְאָמְרוּ שֶׁהִיא אֲרֶץ אֲכֵלֶת יוֹשְׁבֵיהָ¹,
 יֵשׁ לְהַקְדִּים וְלִבְאָר הַעַנְיָן הַנּוֹכַח בּוֹהֵר דְּאַרְעָא אַתְבְּטַלַת²
 הארץ התבטלה, וכפי שיוסבר להלן (שְׁזָהוּ עַל־דֶּרֶךְ "אַרֶץ אֲכֵלֶת
 יוֹשְׁבֵיהָ" שגם משמעותו היא ביטול
 עניינה האמיתי של הארץ שתמורת
 היותה מקום מושב לדרים עליה היא
 נעשית 'אוכלת יושביה'), שְׁיֵשׁ בְּזֶה
 שְׁנֵי פִירוּשֵׁים³ בתורת החסידות.

פִּירוּשׁ הַרְאִשׁוֹן, שְׂפַאֲשׁוּר
 מְלִכִין קְדָמָאִין המלכים הקדמונים
 ד'תְּהוּ' של עולם התווה שקדם
 לעולם ה'תיקון', כפי שיוסבר בסמוך,
 נִפְלוּ בְּשִׁבְרֵית הַפְּלִים, הִנֵּה
 סְפִירַת הַמַּלְכוּת (אַרְעָא)
 התקראת ארץ כי כשם שהארץ מצמיחה
 פירות, כך ספירת המלכות היא
 הספירה שבאמצעותה היא התהוות
 הנבראים, וכשם שהארץ היא בביטול
 ("שהכול דשין עליה"), כך ספירת
 המלכות עניינה הוא ביטול, "דלית לה
 מגרמה כלום", ובעבודת ה' הוא עניין
 קבלת עול מלכות שמים) רַק
 אַתְבְּטַלַת מִפְּעוּלָתָהּ, אֲבָל לֹא
 נִפְלָה בְּשִׁבְרָה כו', כלומר, על
 הכתוב בפרשת וישלח אודות המלכים
 ששלכו באדם לפני מלך לבני
 ישראל, מבואר בקבלה וחסידות
 שבמובן הרוחני הכוונה לכך שלעולם
 כפי שנבאר לבסוף, הנקרא 'עולם
 התיקון' קדם 'עולם התווה' ובעוד
 שב'תיקון' יש 'סדר' השתלשלות'
 מסודר בו האור האלוקי יורד ומאיר
 מדרגה לדרגה כשהאורות מלוכבים
 בכלים, הרי בעולם התווה, עולמם של
 המלכים הקדמונים, היו אורות מרובים
 וכלים מועטים דבר שגרם ל'שבירת
 הכלים' שלא יכלו להכיל את האורות

המרובים, וכתוצאה מ'שבירת הכלים' הייתה 'נפילה' של ניצוצות הקדושה, ועל
 כך מבואר כאן שה'שבירה' הייתה בעיקר במידות שבעולם התווה אבל ספירת
 המלכות רק התבטלה ולא הייתה בה 'נפילה' ו'שבירה' וְטַעֲמָה הַדְּבָרָה⁴,
 כִּי הַטַּעֲם לְסַבֵּת הַשְּׂבִירָה הוּא מִפְּנֵי שֶׁהָיָה בָּהֶם בְּחִינַת
 'ישות כו', כמבואר בחסידות ש'שבירת הכלים' בעולם התווה נגרמה מכך

בס"ד. שבת פרשת שלח, מבה"ח תמוז, ה'תשכ"ה

(הנחה בלתי מוגה)

לְהִבִּין עַנְיָן טַעֲנַת הַמְּרַגְלִים שְׁלֹא רָצוּ לְיַכְנֹס
 לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְאָמְרוּ שֶׁהִיא אֲרֶץ אֲכֵלֶת
 יוֹשְׁבֵיהָ¹, יֵשׁ לְהַקְדִּים וְלִבְאָר הַעַנְיָן דְּאַרְעָא
 אַתְבְּטַלַת² (שְׁזָהוּ עַל־דֶּרֶךְ "אַרֶץ אֲכֵלֶת
 יוֹשְׁבֵיהָ"), שְׁיֵשׁ בְּזֶה שְׁנֵי פִירוּשֵׁים³. פִּירוּשׁ
 הַרְאִשׁוֹן, שְׂפַאֲשׁוּר מְלִכִין קְדָמָאִין ד'תְּהוּ' נִפְלוּ
 בְּשִׁבְרֵית הַפְּלִים, הִנֵּה סְפִירַת הַמַּלְכוּת (אַרְעָא)
 רַק אַתְבְּטַלַת מִפְּעוּלָתָהּ, אֲבָל לֹא נִפְלָה בְּשִׁבְרָה
 כו', וְטַעֲמָה הַדְּבָרָה⁴, כִּי הַטַּעֲם לְסַבֵּת הַשְּׂבִירָה
 הוּא מִפְּנֵי שֶׁהָיָה בָּהֶם בְּחִינַת 'ישות כו', וְעַנְיָן
 זֶה הוּא רַק בְּשָׂאֵר הַמִּדּוֹת, וְלֹא בְּבַחֲיִינַת מַלְכוּת,
 שְׂאִינָה בְּבַחֲיִינַת יֵשׁ מוֹרְגֵשׁ כַּלְפָּה, וְהִינּוּ, שְׁעַם
 הַיּוֹתֵה בְּחִינַת יֵשׁ, מְפַלֵּי-מְקוֹם יֵשׁ בָּהּ גַּם בְּחִינַת
 בְּטוּל, וְסוּבְלַת בְּטַבְעָה שְׁנֵי הַפְּכִים הֵלְלוּ יחד,
 וְלִכְּן לֹא הָיָה בָּהּ שְׂבִירָה וְנִפְיָה לְגַמְרֵי, אֲלֵא
 רַק בְּאוֹפֵן דְּ"אַרְעָא אַתְבְּטַלַת", שְׁנַעְדָּר אור
 הַתְּפַשְׁטוּתָהּ בְּלִבָּד. וּפִירוּשׁ הַשְּׁנֵי, כְּמַבְאָר
 בְּלִקוּטֵי תוֹרָה⁵ בְּעַנְיָן ה'מְסוּרֹת נִפְשׁ' בְּתַפְלָה,
 עַד שֶׁתְּבַטֵּל כַּח מַהוּת הַנִּפְשׁ, קְשֵׁלְהֶבֶת הַעוֹלָה
 מְאֵלִיהָ לְהַקְלֵל וְלִהְדָּבֵק בְּאוּרוֹ תִּתְבַרֵךְ, שְׁזָהוּ
 עַנְיָן "אַרְעָא אַתְבְּטַלַת". וּבַהֲתָאֵם לָזֶה יֵשׁ גַּם
 שְׁנֵי פִירוּשֵׁים בְּעַנְיָן אֲרֶץ אֲכֵלֶת יוֹשְׁבֵיהָ. פִּירוּשׁ
 הַרְאִשׁוֹן, כְּדֹאִיתָא בְּלִקוּטֵי תוֹרָה בְּפִרְשָׁתָנּוּ⁶

(1) פרשתנו יג, לב. (2) ספרא דצניעותא רפ"א - זח"ב קעו, ב. (3) ראה גם סה"מ תרל"א ס"ע שמו ואילך. (4) ראה גם אוה"ת בראשית יז, ב. (5) בהר מ, א. (6) וראה גם לקו"ת דרושי שמע"צ עט, ג.

שבת פרשת שלח, מבה"ח תמוז, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ישראל כיוון "שְׁהִיָּה בְּדַעְתֶּם שָׂאם יְהִיָּה גְלוֹי אֹר־אֵין־סוֹף
 2 בְּרוּף־הוּא לְמַטָּה בעולם הזה (על־יְדֵי קִיּוּם מַצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת
 3 דבר שאפשרי דווקא בארץ ישראל ולא במדבר) כְּמוֹ לְמַעְלָה בעולמות
 4 העליונים הרחניים, יִבְטְלוּ מִמְצִיאֹתֶם לְגַמְרֵי אל מול הגילוי הגדול

ובמיוחד לצורך קיום מצוות) פִּינּוּן שְׁהִיּוּ המרגלים יִרְאִים שְׂמָא לֹא
 44 זו בְּלִבְד שְׂמָא יַעֲלָה בְיַדֵּם לְבָרָם כּוֹ' ולהעלות את הדברים
 45 הגשמיים, אֲלֵא אֲדַרְבָּה, שְׁהֵתְעַסְקוֹת בְּדָבָרִים הַגְּשָׁמִיִּים
 46 תִּזְיֵק לָהֶם עצמם, פִּינּוּן שְׂעַל־יְדֵי־זָה שיבואו במגע עם גשמיות

5 והעצום של אור האין־סוף, והמרגלים

47 וחומריות יִפְלוּ מִמְדַּרְגָּתָם

6 "שְׁהִיָּה בְּדַעְתֶּם שָׂאם יְהִיָּה גְלוֹי אֹר־אֵין־סוֹף
 7 בְּרוּף־הוּא לְמַטָּה (על־יְדֵי קִיּוּם מַצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת)
 8 כְּמוֹ לְמַעְלָה, יִבְטְלוּ מִמְצִיאֹתֶם לְגַמְרֵי, וְזָהוּ
 9 אֲכַלְתָּ יוֹשְׁבֵיהָ",⁷ "פִּירוּשׁ, "יוֹשְׁבֵיהָ" אֵין
 10 תּוֹפְסִין מְקוֹם לְעַצְמָן כָּלֵל וּמִבְטָלִין עַצְמָן
 11 לְיַחֲדוּ יִתְבָּרַךְ שֶׁבַתְחַתּוּנִים לְהִיּוֹת אֵין עוֹד
 12 כּוֹ' 8" (שְׁזָהוּ על־דֶּרֶךְ פִּירוּשׁ הַשְּׁנִי בְּ"אַרְעָא
 13 אֲתַבְטַלְתָּ", שְׁהוּא עֲנִין בְּטוֹל בְּמַצִּיאֹת⁹).

6 לא רצו לאבד ולבטל את מציאותם
 7 לחלוטין, וְזָהוּ "אֲכַלְתָּ
 8 יוֹשְׁבֵיהָ",⁷ המרגלים לא רצו
 9 להיכנס לארץ בידועם שהארץ היא כזו
 10 שנומת ליושבים בה להתבטל לגמרי
 11 ממציאיותם "פִּירוּשׁ, "יוֹשְׁבֵיהָ"
 12 אלה שעובדים את ה' בארץ, בעולם
 13 הזה, ומקיימים מצוות מעשיות
 14 הממשיכות גילוי אלוקות בעולם אֵין
 15 תּוֹפְסִין מְקוֹם לְעַצְמָן כָּלֵל
 16 וּמִבְטָלִין עַצְמָן את המציאות
 17 והמהות האישית שלהם לְיַחֲדוּ
 18 יִתְבָּרַךְ לאחדות ה' שֶׁבַתְחַתּוּנִים
 19 כפי שהיא בעולמות התחתונים
 20 לְהִיּוֹת אֵין עוֹד כּוֹ' 8" שיהיה
 21 גלוי כיצד 'אין עוד מלבדו' ואין
 22 מציאות נוספת מלבד מציאות ה'
 23 (שְׁזָהוּ פִירוּשׁ זה ב'ארץ אוכלת
 24 יושביה' הוא על־דֶּרֶךְ פִּירוּשׁ
 25 הַשְּׁנִי בְּ"אַרְעָא אֲתַבְטַלְתָּ",
 26 שְׁהוּא עֲנִין בְּטוֹל בְּמַצִּיאֹת⁹

48 הרוחנית הנעלית בה היו בהיותם
 49 במדבר ללא צורך כלל לבוא במגע עם
 50 דברים גשמיים כּוֹ' 11" (שְׁזָהוּ על־
 51 דֶּרֶךְ פִּירוּשׁ הַרְאֵשׁוֹן בְּ"אַרְעָא
 52 אֲתַבְטַלְתָּ", שְׁקָשׁוּר עִם עֲנִין
 53 שְׁבִירַת הַפְּלִים דְ'תָהוּ',
 54 כְּדִלְקֵמָן כפי שיוסבר להלן אודות
 55 הקשר של שבירת הכלים ונפילת
 56 הניצוצות לעבודת הבוראים).

9 ופִּירוּשׁ הַשְּׁנִי, כְּמַבְאָר בְּכַמָּה דְרוּשִׁים¹⁰ בְּפִירוּשׁ
 10 "אַרְץ אֲכַלְתָּ יוֹשְׁבֵיהָ", שֶׁטַעַנְתֶּם הֵיטָה
 11 שְׁהֵתְעַסְקוֹת בְּגַשְׁמִיּוֹת (מַצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת)
 12 מִגְשָׁמַת כּוֹ', וְלִכֵּן לֹא רָצוּ לִיכַנס לְאַרְץ כְּדִי
 13 לְעַסוֹק בְּבִירוּר הַדְּבָרִים הַגְּשָׁמִיִּים, פִּינּוּן שְׁהִיּוּ
 14 יִרְאִים שְׂמָא לֹא זֹו בְּלִבְד שְׂלֵא יַעֲלָה בְיַדֵּם
 15 לְבָרָם כּוֹ', אֲלֵא אֲדַרְבָּה, שְׁהֵתְעַסְקוֹת בְּדָבָרִים
 16 הַגְּשָׁמִיִּים תִּזְיֵק לָהֶם, פִּינּוּן שְׂעַל־יְדֵי־זָה פְּלוּ
 17 מִמְדַּרְגָּתָם כּוֹ' 11" (שְׁזָהוּ על־דֶּרֶךְ פִּירוּשׁ הַרְאֵשׁוֹן
 18 בְּ"אַרְעָא אֲתַבְטַלְתָּ", שְׁקָשׁוּר עִם עֲנִין שְׁבִירַת
 19 הַפְּלִים דְ'תָהוּ', כְּדִלְקֵמָן).

19 כביטול מוחלט של המציאות האישית,
 20 ולא 'ביטול היש' בלבד, כאמור לעיל
 21 שהכוונה למסירות נפש מוחלטת
 22 בתפילה עד לדבקות והתכללות
 23 (באלוקות).
 24 ופִּירוּשׁ הַשְּׁנִי, כְּמַבְאָר בְּכַמָּה
 25 דְרוּשִׁים¹⁰ מאמרי חסידות
 26 בְּפִירוּשׁ "אַרְץ אֲכַלְתָּ
 27 יוֹשְׁבֵיהָ", שֶׁטַעַנְתֶּם של
 28 המרגלים הֵיטָה שְׁהֵתְעַסְקוֹת
 29 בְּגַשְׁמִיּוֹת (שהיא הכרחית לצורך
 30 קיום מַצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת) מִגְשָׁמַת
 31 את האדם כּוֹ', וְלִכֵּן לֹא רָצוּ
 32 לִיכַנס לְאַרְץ כְּדִי לְעַסוֹק
 33 בְּבִירוּר הַדְּבָרִים הַגְּשָׁמִיִּים, הִפְרַדַּת הַטּוֹב שְׁבָהֶם מֵהֵרַע שְׁבָהֶם
 34 והעלאתו לקדושה (על ידי השימוש בדברים הגשמיים לדברים מותרים

57 (ב) וְהַעֲנִין בְּזָה, כְּמַבְאָר
 58 ב'לקוטי תורה' ריש בהתחלת
 59 פְּרָשְׁתָנוּ¹² פרשת שלח בַּעֲנִין
 60 מֵהוּת הַפְּנִימִית הַרוּחָנִית של
 61 מְדַרְגַת אֲרָץ יִשְׂרָאֵל. דְּהַנָּה,
 62 כָּל הַמַּצּוֹת הַמַּעֲשִׂיּוֹת בַּשּׁוּנָה
 63 מֵהַמַּצּוֹת שְׁקִיּוּמָן הוּא בְּמַחֲשָׁבָה או
 64 בְּדִבּוּר רּוֹבֵן כְּכּוֹלֵן תְּלוּיּוֹת
 65 דְּוָקָא בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, וּבְפָרְט
 66 עֲנִינֵי זְרָעִים שְׂרוּבֶם הֵם מַצּוֹת
 67 הַתְּלוּיּוֹת בְּאַרְץ וְקַדְשִׁים שְׂרוּבֶם הֵם
 68 מַצּוֹת שְׁקִיּוּמָן הוּא בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ.
 69 וּמִמְשִׁיף, דְּהַנָּה כְּתִיב¹³ פִּי
 70 לֹא עַל הַלָּחֶם לְבַדּוֹ יִחְיֶה
 71 הָאָדָם פִּי עַל כָּל מוֹצֵא פִּי ה'
 72 וְגוֹ', כְּלוּמַר, הַחַיּוֹת נּוֹכַעַת מִדְּבַר ה'
 73 הַבוּרָא וּמַהוּה וּמִקִּיִּים אֵת הַנְּבִרָא
 74 וְצִרִיף לְהִבִּין הֵיטְרוֹן שְׁבַלְחָם
 75 שְׂאוּתוֹ נִקַּט הַכְּתוּב לְדוּגְמָא, וְהֵלֵא
 76 גַם הָאָדָם עֲצוּמוֹ נְבָרָא בְּמַאֲמָר
 77 שֶׁל הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ
 78 שְׁפָתוֹב¹⁴ נַעֲשֶׂה אָדָם כּוֹ',
 79 וְלָמָּה צִרִיף הָאָדָם לְקַבֵּל
 80 חַיּוּתוֹ מֵהַלָּחֶם דְּוָקָא וְלֹא
 81 יִשִּׁירוֹת מִדְּבַר ה' (מוצא פי ה') כפי
 82 שֶׁלַחַם קִיִּים מִדְּבַר ה' וְאִינוּ זִקוּק לְמוֹזוֹן
 83 כְּדִי לְהַתְקִיִּים [וַיִּתְרָה מִזָּה, בַּעֲנִין זֶה שֶׁהָאָדָם זִקוּק לְאוֹכֵל כְּדִי לְחַיּוֹת
 84 יֵשׁ בְּכַח הַמַּאֲכָל לְהַחַיּוֹת אֵת

19 כביטול מוחלט של המציאות האישית,
 20 ולא 'ביטול היש' בלבד, כאמור לעיל
 21 שהכוונה למסירות נפש מוחלטת
 22 בתפילה עד לדבקות והתכללות
 23 (באלוקות).
 24 ופִּירוּשׁ הַשְּׁנִי, כְּמַבְאָר בְּכַמָּה
 25 דְרוּשִׁים¹⁰ מאמרי חסידות
 26 בְּפִירוּשׁ "אַרְץ אֲכַלְתָּ
 27 יוֹשְׁבֵיהָ", שֶׁטַעַנְתֶּם של
 28 המרגלים הֵיטָה שְׁהֵתְעַסְקוֹת
 29 בְּגַשְׁמִיּוֹת (שהיא הכרחית לצורך
 30 קיום מַצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת) מִגְשָׁמַת
 31 את האדם כּוֹ', וְלִכֵּן לֹא רָצוּ
 32 לִיכַנס לְאַרְץ כְּדִי לְעַסוֹק
 33 בְּבִירוּר הַדְּבָרִים הַגְּשָׁמִיִּים, הִפְרַדַּת הַטּוֹב שְׁבָהֶם מֵהֵרַע שְׁבָהֶם
 34 והעלאתו לקדושה (על ידי השימוש בדברים הגשמיים לדברים מותרים

(7 לז, רע"א. 8) מא, ב. וראה גם מה, ג. 9) ראה גם אוה"ת פרשתנו ע' תנח: "ארץ אוכלת יושבי" היא בחי' כלה שארי
 ולבבי". (10) ראה אוה"ת שם ע' תקכו. הוספות (בהוצאת קה"ת, תשנ"ז) ס"ע 66. 11) ראה גם מאמרי הצ"צ תרי"ד ע' כא:
 כמ"ש ארץ אוכלת יושבי" (לפי פי א'). אר"ת להה"מ סקנ"ב. 12) לו, ג. 13) עקב ח, ג. 14) בראשית א, כו. 15) ראה לקו"ת
 צו יג, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אבן זו נופלת קרוב, וכך גם ברוחניות, כאשר הגבוה והנעלה מאד 'נופל',
 2 הנפילה והירידה היא למטה ביותר), פמבאר הענין בכתבי
 3 הארץ' ל¹⁷, ונתבאר בארובה בתורת החסידות, החל
 4 מתורת הפעל-שם טוב¹⁸ ורפנו הזקן¹⁹, וכן בדרושי מאמרי
 5 החסידות של רבותינו נשיאינו
 6 שלאחר-ידיה, בדורות הבאים אחרי
 7 רבינו הזקן, עד לכבוד-קדושת
 8 מורי-והמי אדמו"ר נשיא
 9 דורנו.
 10 ועל-פי-זה מוכן גודל
 11 המעלה בכניסה לארץ
 12 ישראל כדי לעסוק בענינים
 13 גשמיים, ועד כמה המרגלים שלא
 14 רצו לעשות זאת טעו פיון שעל-
 15 ידי ברור הדברים הגשמיים
 16 שבעולם הזה התחתון ששרשם
 17 מאד נעלה כו', בעולם התהו
 18 שלמעלה מעולם התקון,
 19 נמשך מלמעלה ותגלה למטה אור
 20 נעלה ביותר, שהוא ענין
 21 המשכת והתגלות עצם האור
 22 ד'תהו' כו'²⁰ ולא רק הניצוצות
 23 והתפשטות של האור אלא עצמיות
 24 האור.
 25 אמןם כדי שיומשך ויתגלה
 26 למטה בעולם הזה שבו מקיימים
 27 מצוות מעשיות אור נעלה זה
 28 "עצם האור דתהו" (שאזו יתכן
 29 שמצד גודל מעלת האור
 30 יתבטלו הנבראים שבעולם הזה
 31 ממציאותם לגמרי ויחולו
 32 מלהתקיים), הרי זה דוקא על-
 33 ידיה שמבררים את
 34 הדברים הגשמיים שבהם
 35 נתלבשו הניצוצין ד'תהו'
 36 כו'²⁰ ועל ידי שמתעסקים בהם
 37 להבירים מותרים לשם שמים ולקיום
 38 המצוות המעשיות, מבררים ומעלים
 39 אותם לקדושה.
 40 אף על זה לגבי עבודה זו של ביור
 41 הניצוצות שנפלו בדברים הגשמיים
 42 נובל גו' כי חזק הוא ממנו²¹, אל תקרי "ממנו", מאתנו אלא
 43 "ממנו", מאתו כו', כפיככול (פלפי מעלה הקדוש ברוך הוא

1 האדם, הלא הלחם הוא בחינת צומח שמעלתו ומדרגתו נמוכה
 2 מוז של האדם (והארץ שפמנה יוצא הלחם היא בחינת דומם
 3 שמעלתו ומדרגתו נמוכה אפילו ממעלתו ומדרגתו של הצומח), והאדם
 4 הוא בחינת מדבר שנעלה בהרבה מצומח ודומם, ואם כן, איך
 5 יהיה הצומח בחינת מניה
 6 מקור חיות ל'מדבר' שלמעלה
 7 ממנו הרבה].?
 8 אף הענין הוא, כי מוצא פי
 9 ה' שברומם-צומח-חי הוא
 10 ענין הרפ"ח ניצוצין שנפלו
 11 בשבירת הפלים כמבואר בכתבי
 12 הארז"ל שזהו מספר הניצוצות
 13 האלוקיים מעולם התהו שצפלו
 14 למטה ויש לברר ולהעלות אותם
 15 בעבודת הביורים' (ככתוב בספר
 16 'מבוא שרים' רבי חיים ויטאל: כי
 17 רפ"ח ניצוצות הם שברי כלים שנפלו
 18 לתהומא רבה... וישראל כשהיו
 19 במצרים העלו משם ר"ב ניצוצות, אבל
 20 פ"ו ניצוצות לתשלום רפ"ח, לא היה
 21 יכול משה רבינו עליו-השלום להוציא
 22 משם מכור הברזל, וזהו שכתוב וגם
 23 ערב ר"ב עלה אתם, ר"ב דייקא ולא
 24 יותר, אבל משה עלה אל האלוקים
 25 לתקן פ"ו ניצוצות אחרים... שכל זה
 26 נרמז במה שאמר יעקב לבניו... ושברו
 27 לבניו, גימטריא פ"ו, אבל ר"ב שלהם
 28 יעלו עמהם, וזה סוד וירדו אחי יוסף
 29 לשבור ב"ר, רצה לומר שלא יישארו
 30 שם רק פ"ו אחרי שיוציאו השברים
 31 משם כמניין ב"ר"), והאדם הוא
 32 מעולם ה'תקון' שלמטה
 33 במדרגה מעולם התהו, ולכן צריך
 34 האדם לקבל חיותו מדומם-
 35 צומח-חי דוקא אף שלאחר
 36 הירידה למטה האדם המדבר' אכן
 37 נעלה מהדומם-צומח-חי, לפי
 38 ששרש הרפ"ח ניצוצין בעולם
 39 התהו הוא מאד נעלה כו'
 40 (שלכן דוקא בגלל שיש להם שורש
 41 גבוה ונעלה מאד נפלו למטה ביותר, כידוע¹⁶ בתורת החסידות
 42 המשל מנפילת החומה של אבנים, שהאבן שבראש החומה
 43 נופלת רחוק יותר מהאבן הנמצאת בתחתית החומה, וכשהחומה נופלת

(16) לקו"ת פ' ראה יט, ג. (17) לקוטי תורה פ' עקב שם. (18) כתר שם טוב סימן קצד. (19) לקו"ת צו שם. מטות פא, ב. עקב יד, א ואילך. ובכ"מ. (20) ראה גם ד"ה ויהס כלב תרד"ע (המשך תער"ב ח"א ע' תקכא). (21) פרשתנו שם, לא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אָמְרוּ²²) לפי פשוטו המרגלים טענו שהעם היושב בארץ חזק "ממנו"
2 כלומר מאתנו, ולפי דרשת חכמינו ז"ל הם התכוונו כלפי מעלה אָפִילוּ
3 בַּעַל הַבַּיִת הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בעצמו אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא כָּלֵיו
4 מִשֵּׁם²³, ולפי פנימיות הדברים ד' "כִּלְיוֹ" קָאֵי הַכּוֹנֵה עַל הַפְּלִים
5 ד'תהו' שְׁנִשְׁפְּרוּ כי לא היה
6 ביכולתם ובאפשרותם לקלוט ולהכיל
7 את האורות המרוכבים שהאירו בעולם
8 תהוהו בגילוי ובתוקף וְנִפְּלוּ
9 הַנִּיצוּצוֹת לְמִטָּה אל תוך הדברים
10 הגשמיים כו', ו'בַּעַל הַבַּיִת"
11 קָאֵי הַכּוֹנֵה עַל בְּחִינַת הַתְּקוּן
12 שְׁצִרְיָךְ שעולם התיקון הוא העולם
13 שבו העבודה המוטלת על האדם
14 העוסק בתורה ומצוות היא לְבָרַר
15 ולהעלות לקדושה ולהוציא אֶת
16 הַנִּיצוּצוֹת (כִּלְיוֹ), ופירוש
17 טענת המרגלים שלא רצו לעבוד
18 עבודה זו ואמרו "אֵין בַּעַל הַבַּיִת
19 יָכוֹל לְהוֹצִיא אֶת כִּלְיוֹ",
20 הֵינּוּ²⁴, שְׂאִין בִּיכְלֵת ה'תְּקוּן'
21 לְבָרַר אֶת הַנִּיצוּצוֹת ד'תהו',
22 לְפִי שְׁהָאוֹרוֹת ד'תְּקוּן' הֵם
23 מוּעָטִים אורות מצומצמים כי הם
24 מלוכשים בכלים וְלִכֵּן הֵם
25 חֲלָשִׁים ולא מאירים בתוקף, וְאֵילוּ
26 הָאוֹרוֹת ד'תהו' הֵם מְרוּבִים,
27 וְלִכֵּן הֵם חֲזָקִים וְתִקְיָם כו'
28 ולכן סברו וטענו המרגלים, בטעות,
29 שאין אפשרות לעסוק בתורה ומצוות
30 בעולם הזה, בארץ ישראל, ולברר את
31 הַנִּיצוּצוֹת שִׁנְפְּלוּ מְעוֹלֵם הַתְּהוֹ.
32 ג) אַף עַל זֶה בתשובה ובתגובה
33 לטענה זו של המרגלים נֶאֱמַר²⁵
34 וַיְהִי כַּלְבֵּי אֶת הָעָם אֶל מִשָּׁה,
35 וַיֹּאמֶר עֲלֶה נַעֲלֶה וַיִּרְשָׁנוּ
36 אֶתְּהוֹ כִּי יָכוֹל נִכְבֵּל לָהּ, הֵינּוּ,
37 שְׂיָכוּלִים לְבָרַר אֶת הַנִּיצוּצוֹת
38 ד'תהו' כו' ולמרות ש'תהו' נעלה
39 מ'תִּיקוּן', והאורות ד'תהו' חזקים
40 והאורות ד'תִּיקוּן חלשים, למעשה כן
41 יש ביכולת בני ישראל להיכנס לארץ
42 ולעסוק בעבודת הבירורים, כפי

43 שממשך ומבאר.
44 וּבְהִקְדָּים הַדִּיקוּקִים והשאלות בַּפְּסוּקִים זֶה²⁶, מֵהוּ אֹמְרוּ מדוע
45 אומר הכותב (וַיְהִי כַּלְבֵּי אֶת הָעָם) אֶל מִשָּׁה, דְּלִכְאוּרָהּ
46 הַיְהוּ-לִיָּה-לְמִימַר היה לו לומר רק "וַיְהִי כַּלְבֵּי אֶת הָעָם". וְגַם
47 צִרְיָךְ לְהִבִּין, מֵהוּ אֹמְרוּ "כִּי
48 יָכוֹל נִכְבֵּל לָהּ", לְאַחֲרֵי
49 שְׂפָרָךְ אֹמַר "עֲלֶה נַעֲלֶה
50 וַיִּרְשָׁנוּ אֶתְּהוֹ" ולכאורה יש כאן
51 כפל וייתור לשון שלא לצורך?
52 וְהֵעֲנִין בְּזֶה²⁷, דְּהִגָּה, הַסְּפָה
53 לְכַף שְׂבִמְדוֹת ד'תהו' הִיָּתָה
54 שְׂבִירַת הַפְּלִים כו' (וְעַד כִּדֵּי
55 כֶּף שֵׁשׁ נְתִינַת מְקוֹם לְטַעֲנַת
56 הַמְּרַגְלִים שְׂלֵאֲחֲרֵי-זֶה שׁוּב
57 "אֵין בַּעַל הַבַּיִת יָכוֹל לְהוֹצִיא
58 אֶת כִּלְיוֹ" ולפי דבריהם אי אפשר
59 לעסוק בעבודת הבירורים), הֲרִי זֶה
60 לְפִי שְׂהִמְדוֹת ד'תהו' הִיוּ
61 בְּבִחִינַת יְשׁוּת כו'²⁸ וכל אחת
62 מהמידות היתה בחזק ובתוקף,
63 שְׁהוּא עֲנִין הַתְּפַעְלוּת הַמְּדוּת
64 בְּאוֹפֵן שֶׁל הַתְּרַגְּשׁוֹת
65 וְהַתְּלַהֲבוֹת וְרַעַשׁ כו' כפי
66 שרואים במוחש בכפ האדם שכאשר
67 האדם מתרגש ומתלהב, המידות
68 והרגש שבלבו הם בתוקף ובהתגברות
69 גדולה, וכיוון שהמידות דתהו היו
70 בתוקף ובחזק רב, הכלים לא יכלו
71 לקלוט ולהכיל אותם ונשברו. וְזֶהוּ
72 שְׂאֹמְרוּ הַמְּרַגְלִים²⁹ אָפִס כִּי
73 עַז הָעָם גו' כִּי חֲזָק הוּא גו',
74 שְׁהוּא לפי המשמעות הפנימית של
75 הדברים עֲנִין תוֹקֵף הַמְּדוּת
76 ד'תהו' ולפי הטענה והטעות של
77 המרגלים אין אפשרות ויכולת לברר
78 מידות חזקות ותקיפות כל כך, אבל
79 האמת היתה כדברי כלב בן יפונה
80 שלבני ישראל כן ניתנו הכוחות לברר
81 את הַנִּיצוּצוֹת תהוהו שִׁנְפְּלוּ לְמַטָּה.
82 וְלִכֵּן, כיוון שסיבת השבירה הייתה
83 התוקף והישות של המידות הַעֲצָה
84 כִּדֵּי לְבָרַר הִיא לְפַעוֹל

1 תְּקַרֵּי כו', כְּבִיכּוֹל (כִּלְפִי מַעֲלָה אָמְרוּ²²) אָפִילוּ
2 בַּעַל הַבַּיִת אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא כָּלֵיו מִשֵּׁם²³,
3 ד' "כִּלְיוֹ" קָאֵי עַל הַפְּלִים ד'תהו' שְׁנִשְׁפְּרוּ וְנִפְּלוּ
4 הַנִּיצוּצוֹת לְמִטָּה כו', ו'בַּעַל הַבַּיִת" קָאֵי עַל
5 בְּחִינַת הַתְּקוּן שְׁצִרְיָךְ לְבָרַר וְלְהוֹצִיא אֶת
6 הַנִּיצוּצוֹת (כִּלְיוֹ), ופירוש "אֵין בַּעַל הַבַּיִת יָכוֹל
7 לְהוֹצִיא אֶת כִּלְיוֹ", הֵינּוּ²⁴, שְׂאִין בִּיכְלֵת ה'תְּקוּן'
8 לְבָרַר אֶת הַנִּיצוּצוֹת ד'תהו', לְפִי שְׁהָאוֹרוֹת
9 ד'תְּקוּן' הֵם מוּעָטִים וְלִכֵּן הֵם חֲלָשִׁים, וְאֵילוּ
10 הָאוֹרוֹת ד'תהו' הֵם מְרוּבִים, וְלִכֵּן הֵם חֲזָקִים
11 וְתִקְיָם כו'.

12 ג) אַף עַל זֶה נֶאֱמַר²⁵ וַיְהִי כַּלְבֵּי אֶת הָעָם אֶל
13 מִשָּׁה, וַיֹּאמֶר עֲלֶה נַעֲלֶה וַיִּרְשָׁנוּ אֶתְּהוֹ כִּי
14 יָכוֹל נִכְבֵּל לָהּ, הֵינּוּ, שְׂיָכוּלִים לְבָרַר אֶת
15 הַנִּיצוּצוֹת ד'תהו' כו'. וּבְהִקְדָּים הַדִּיקוּקִים בַּפְּסוּקִים
16 זֶה²⁶, מֵהוּ אֹמְרוּ (וַיְהִי כַּלְבֵּי אֶת הָעָם) אֶל
17 מִשָּׁה, דְּלִכְאוּרָהּ הַיְהוּ-לִיָּה-לְמִימַר רק "וַיְהִי כַּלְבֵּי
18 אֶת הָעָם". וְגַם צִרְיָךְ לְהִבִּין, מֵהוּ אֹמְרוּ "כִּי
19 יָכוֹל נִכְבֵּל לָהּ", לְאַחֲרֵי שְׂפָרָךְ אֹמַר "עֲלֶה נַעֲלֶה
20 וַיִּרְשָׁנוּ אֶתְּהוֹ".

21 וְהֵעֲנִין בְּזֶה²⁷, דְּהִגָּה, הַסְּפָה לְכַף שְׂבִמְדוֹת
22 ד'תהו' הִיָּתָה שְׂבִירַת הַפְּלִים כו' (וְעַד
23 כֶּדֵי כֶּף שֵׁשׁ נְתִינַת מְקוֹם לְטַעֲנַת הַמְּרַגְלִים
24 שְׂלֵאֲחֲרֵי-זֶה שׁוּב "אֵין בַּעַל הַבַּיִת יָכוֹל לְהוֹצִיא
25 אֶת כִּלְיוֹ"), הֲרִי זֶה לְפִי שְׂהִמְדוֹת ד'תהו' הִיוּ
26 בְּבִחִינַת יְשׁוּת כו'²⁸, שְׁהוּא עֲנִין הַתְּפַעְלוּת
27 הַמְּדוּת בְּאוֹפֵן שֶׁל הַתְּרַגְּשׁוֹת וְהַתְּלַהֲבוֹת וְרַעַשׁ
28 כו'. וְזֶהוּ שְׂאֹמְרוּ הַמְּרַגְלִים²⁹ אָפִס כִּי עַז הָעָם
29 גו' כִּי חֲזָק הוּא גו', שְׁהוּא עֲנִין תוֹקֵף הַמְּדוּת
30 ד'תהו'. וְלִכֵּן, הַעֲצָה כִּדֵּי לְבָרַר הִיא לְפַעוֹל
31 חֲלִישׁוֹת הַמְּדוּת, שְׂיִהְיֶה בְּהֵם עֲנִין הַבְּטוּל. וְזֶהוּ

(22) פירש"י עה"פ. (23) סוטה לה, א. (24) ראה אוה"ת פרשתנו ע' תנא. (25) פרשתנו שם, ל. (26) ראה גם רד"ה ויהס כלב הנ"ל (שם ע' תקיר). (27) ראה גם סד"ה ויהס כלב הנ"ל (שם ע' תקכג ואילך). (28) ראה גם המשך תע"ב שם ע' תסו ואילך. (29) פרשתנו שם, כח-לא.

להבין ענין טענת המרגלים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הביטול של (ענין תוקף המידות של) העם הוצרך להיות על-ידי כלב
 2 שהיה אחד משנים עשר המרגלים, כי האופן היותר טוב הדרך הטובה
 3 ביותר לבטל את דברי המרגלים הוא על-ידי אחד מהם
 4 גופא עצמם, על-דרך מאמר רז"ל³² מינה ובה אבא לשדיה
 5 ביה נרגא ופירש רש"י: "אבא, יער."
 6 מעצמו של יער ייכנס בתוך הגרון
 7 להיות בית יד ויקצו בו את היער."
 8 וגם, לפי שקלב היה ממוצע
 9 שהיה ביכולתו לפעול חיבור בין
 10 משה אל כל העם, כפי³³ קלב
 11 בגימטריא 'אליה'
 12 ובגימטריא ב"ן³⁴, כאשר שם
 13 הוי' כתוב במילוי אותיות ה"א, היינו
 14 יו"ד, ה"ה, ו"ו, ה"ה הגימטריא של
 15 האותיות הללו היא ב"ן (52) וידוע
 16 שאליה היה בחינת ב"ן³⁵
 17 דמ"ה³⁶, בשם מ"ה עצמו, ענין
 18 הביטול, משה רבינו הוא פנימיות שם
 19 מ"ה והביטול שלו הוא ביטול פנימי,
 20 ואילו אליהו הוא חיצוניות שם מ"ה
 21 חלק הב"ן שבמ"ה, ולכן הביטול שלו
 22 לא הגיע לביטול של מדריגת משה,
 23 וכיוון שכלב היה בחינת אליהו היה
 24 בכוחו להיות 'ממוצע' הפועל חיבור
 25 בין העם ומשה רבינו ולכן היה
 26 ביכולתו לחבר את העם אל
 27 משה, להמשיך בהם בעם
 28 בחינת הביטול לאלוקות שנובעת
 29 ממשה כו'.

1 חלישות המדות, שיהיה בהם ענין הביטול של מציאותם. וזהו
 2 ויהס גו', לשון שתיקה, וידוע ששתיקה כאשר האדם לא מבטא
 3 את עצמו כלל הוא ענין הביטול של המציאות שלו, דהינו שפעל
 4 כלב בן יפונה בכך שהשתיק את העם
 5 המידות החלשות כן אפשר לברר
 6 ולהעלות.
 7 והנה, ענין הביטול של המידות
 8 שלא יהיו בהתפעלות ובהתלהבות
 9 גדולה אלא בחלישות נעשה על-
 10 ידי המשכת והתגלות המוחין
 11 הארת והשפעת השכל על הרגש,
 12 וכפי שראים בפועל בטבע האדם
 13 שמי שהוא בעל מוחין יותר,
 14 אזי התפעלות המדות של אותו
 15 אדם היא בחלישות יותר, כי
 16 כללות טבע המוחין הוא
 17 בבחינת מנוחה והתישבות
 18 ולא התפעלות והתרגשות, וכמו
 19 שאמרו בזהר ש'חכמה סתימא'
 20 (החכמה העלומה) היא שקטה ונמצאת
 21 במקומה כמו יין טוב על שמריו, וזהו
 22 שאמרו "סבא דעתיה סתים,
 23 פחמר טב דשקית ושקיד"
 24 כו'³⁰, הזקן דעתו עלומה כיון טוב
 25 ששקט ורגוע שלכן היתה
 26 השבירה של הכלים בעולם התהו
 27 רק במדות ולא במוחין³¹
 28 שכאמור מטבעם הם ברוע
 29 ובהתיישבות ולכן לא היו בתוקף
 30 ובחזק שלמעלה מיכולת הכלים
 31 להכיל.
 32 וזהו מה שנאמר (ויהס כלב
 33 גו') אל משה, שפעולת
 34 הביטול במדות שפעל כלב על ידי
 35 שהשתיק את העם היא על-ידי
 36 החבור של העם אל משה,
 37 בחינת החכמה אותיות כוח"מה,
 38 שם מ"ה כאשר שם הוי' כתוב במילוי אותיות אל"ף, היינו יו"ד, ה"א,
 39 ואי, ה"א הגימטריא של האותיות הללו היא מ"ה (45), שיש בו בשם
 40 מ"ה הכח לפעול הביטול במדות ד'תהו' (כי 'מה' מורה על ביטול
 41 כמו שאמרו משה ואהרן על עצמם "ונחנו מה"). וענין זה של פעולת

30) זח"ג קכח, ב. 31) ראה עץ חיים שער ח (שער דרושי נקודות) פ"ב. תו"א קי, ד. קיח, ג. ובכ"מ. 32) סנהדרין לט, ב. הובא בתניא פל"א (לט, ב). 33) ראה גם אוה"ת פרשתנו הוספות ע' 52 (בהוצאת קה"ת, תשנ"ז). 34) עץ חיים שער מח פ"ד. 35) פרי עץ חיים שער הק"ש פ"ח. מאורי אור א, קמא. 36) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ח ח"ב ע' תתקנ"ו תקס"ו ח"א ע' קעח ואילך.

שבת פרשת שלח, מבה"ח תמוז, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 העבודה, נְעִשִׁית עַל־יְדֵי הַבְּטוּשׁ כּוֹי' שְׁגוּרִים בִּטּוּל כְּלָלִי, כְּמִבְּאֵר 38
 2 בְּתַנְיָא' 41 שְׁפָאֲשֵׁר מִשֶּׁה אָמַר לָהֶם בְּפִרְשֵׁי הַמְּרָגְלִים אֵיךְ 39
 3 שְׁקִצָּף ה' עֲלֵיהֶם וְכוּ', הִנֵּה כְּשִׁשְׁמָעוּ דְּבָרִים קָשִׁים אֵלוֹ, 40
 4 נִכְנַע וְנִשְׁבַּר לָבָם בְּקִרְבָּם כּוֹי' וּנְפַל בָּהֶם הַבִּטּוּל הַכְּלָלִי (וזה לשון 41
 5 רבנו הזקן בתניא שם: "יכמו שמינו
 6 דבר זה מפורש בתורה גבי מרגלים
 7 שמתחלה אמרו כי חזק הוא ממנו, אל
 8 תקרי ממנו כו' שלא האמינו ביכולת ה'
 9 ואחר כך חזרו ואמרו הננו ועלינו וגו'
 10 ומאין חזרה ובאה להם האמונה
 11 ביכולת ה' הרי לא הראה להם משה
 12 רבנו עליו-השלום שום אות ומופת על
 13 זה בינתיים רק שאמר להם איך שקצף
 14 ה' עליהם ונשבע שלא להביאם אל
 15 הארץ ומה הועיל זה להם אם לא היו
 16 מאמינים ביכולת ה' חסיו-שלום לכבוש
 17 ל"א מלכים ומפני זה לא רצו כלל
 18 ליכנס לארץ אלא וודאי מפני שישראל
 19 עצמן הם מאמינים בני מאמינים רק
 20 שהסטרא-אחרא המלוכת בגופם
 21 הגביה עצמה על אור קדושת נפשם
 22 האלוהית בגסות רוחה וגבהותה
 23 בחוצפה בלי טעם ודעת ולכן מיד
 24 שקצף ה' עליהם והרעים בקול רעש
 25 ורוגז עד מתי לעדה הרעה הזאת וגו'
 26 במדבר הזה יפלו פגריכם וגו' אני ה'
 27 דברתי אם לא זאת אעשה לכל העדה
 28 הרעה הזאת וגו' וכששמעו דברים
 29 קשים אלו נכנע ונשבר לבם בקרבם
 30 כדכתיב ויתאבלו העם מאד וממילא
 31 נפלה הסטרא-אחרא מממשלתה וגבהותה וגסות רוחה"). אף זֶהוּ בִּטּוּל 68
 32 והשכירה שעל-ידיה עֲדִין בְּאֹפֶן מְקִיף מִלְמַעְלָה שלא חודר לכל 69
 33 הפרטים של מהות ומציאות האדם כו'. וְכֵדִי שִׁיְהִיָּה בְּאֹפֶן פְּנִימִי 70
 34 והביטול יחדור בפנימיות לכל פרט ממצייאות האדם, הֲרִי זֶה עַל־יְדֵי 71
 35 הַתְּבוּנָנוֹת פְּרָטִית, בְּאֹפֶן שְׁכָל פְּרָט בְּשִׁכְלָה שְׁנוּעַד לַהַחֲלִישׁ אֵת 72
 36 הַמִּידוֹת וּלְפַעוּל בָּהֶם בִּטּוּל מְבָרָר פְּרָט מְסוּיִם בְּמִדָּה, וְעַד שֶׁנַּעֲשֶׂה 73
 37 בסופו של דבר הַבְּרִיר בְּכָל פְּרָטִי הַמִּידוֹת כּוֹי' 42 כמבואר לעיל. 74

1 חֲלִישוֹת פְּלָלִית בְּמִידוֹת שֶׁלֹּא יִהְיוּ בְּמִצִּיאוֹת חֻזְקָה וְתִקְיָה, שְׁזָהוּ עֲנִין 1
 2 "כִּי יָכוֹל נוֹכַל לָהּ" הַיְכוּלֹת הַכְּלָלִית לְרֶשֶׁת אֵת הָאָרֶץ, אֶלֶּא 2
 3 שְׁפַעוּלֹת הַחֲלִישוֹת הַפְּלָלִית הַיָּא רַק הַתְּחַלֵּת הָעֲבוּדָה שֶׁלֹּב 3
 4 רָאשׁוֹן בְּעִבּוּד ה', וְכִמּוֹ הַהֲנַחָה הַחֲלֻטָּה וְהַסְכָּמָה נִפְשִׁית הַפְּלָלִית 4
 5 שְׁצָרִיף יְהוּדִי לְהִיּוֹת כִּלְפִי 5
 6 הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא פְּעֻבָּא קָמִי 6
 7 מְרִיָּה 37, כַּעֲבַד בְּפִנֵי אַדְוֹנִי, הִיִּינוּ 7
 8 בְּבִטּוּל מוֹחֲלֵט, וְיְכַדְבְּרֵי פְּלָב 8
 9 "אִם חִפִּץ בָּנוּ ה' גו' אֵף בַּה' 9
 10 אֶל תִּמְרְדוּ" גו' 38, כְּלוּמַר, 10
 11 בְּשֶׁלֶב רָאשׁוֹן יֵשׁ לְהַפְסִיק אֵת הַמִּרְדָּה, 11
 12 חֵס וְשִׁלּוּם, כְּנִגַּד הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא 12
 13 וְלִקְבֹּל עוֹל מַלְכוּת שְׁמִים כְּמוֹ עֵבֶד 13
 14 הַמִּקְבֵּל אֵת עוֹל אַדְוֹנִי וְזוֹהִי 14
 15 הַהַחֲלָטָה הַכְּלָלִית הַזֹּאת שֶׁפַעוּלֹת 15
 16 חִלְשׁוֹת כְּלָלִית בְּתוֹקֶף הַמִּידוֹת 16
 17 הַהֲקַדְמָה לְבְּרִיר בְּאֹפֶן שֶׁל 17
 18 הַתְּלַבְּשׁוֹת בְּכָל פְּרָט כּוֹי', 18
 19 שְׁזָהוּ תְּכָלִית הָעֲבוּדָה 19
 20 וְהַשְׁלִימוֹת שֶׁלֹּא יִישָׁר שׁוּם פְּרָט 20
 21 לֹא מְבוּרָה. 21
 22 וְעַל-דֶּרֶךְ שֶׁהַתְּחַלֵּת הָעֲבוּדָה 22
 23 כְּאִשֶׁר הָאָדָם נִמְצָא בְּשֶׁלֶב הָרָאשׁוֹן 23
 24 כְּעִבּוּדֵת ה' הַיָּא בְּאֹפֶן שֶׁל 24
 25 "מְשֻׁכְּנִי" גו' 39, כְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב 25
 26 בְּשִׁיר הַשִּׁירִים שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל מִבְּקָשִׁים 26
 27 מִהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא "מִשְׁכְּנֵי אַחֲרִיךְ 27
 28 נִרְצָה" שְׁזָהִי הַתְּעוּרָרוֹת 28
 29 פְּלָלִית מְלַמְעָלָה מִצַּד הַקְּדוּשׁ- 29
 30 בְּרוּךְ-הוּא כּוֹי', כִּפִּי שְׁהִיָּה בַּעַת 30
 31 יְצִיאַת מִצְרַיִם שֶׁהִיָּתָה עַל יְדֵי גִילּוֹי מִלְמַעְלָה לְמַטָּה וְאַחֲר־כֵּן בְּאֵה 31
 32 הָעֲבוּדָה דְּסִפְרֵית הָעוֹמֵר בְּמִשְׁפַּח מְ"ט יָמִים, שְׁבָהֶם 32
 33 מְבָרִים כֹּל יוֹם פְּרָט אַחַד מֵהַמִּידוֹת עַד שֶׁמְבָרִים כֹּל פְּרָטִי ז' 33
 34 הַמִּידוֹת הַמְּנוּיֹת לְעִיל כּוֹלֵל גַּם סִפְרֵית הַמַּלְכוּת כְּפִי שְׁכָלוֹלוֹת זוֹ 34
 35 מְזוֹ, הַחֵל מ'חֲסַד שְׁבַחֲסַד' וְאַחֲר־כֵּן 'בְּבוּרָה שְׁבַחֲסַד' וְכֵן הֵלָא עַד 35
 36 'מַלְכוּת שְׁבַחֲמַלְכוּת' שְׁמִסְפָּרָם מ'ט 40. 36
 37 וְהַעֲנִין בְּזָה, שֶׁהַחֲלִישׁוֹת הַפְּלָלִית שֶׁל הַמִּידוֹת, שְׁהִיָּה הַתְּחַלֵּת 37

(37 ראה שבת י, א. 38) פרשתנו יד, ח"ט. 39) שה"ש א, ד. וראה ד"ה משכני באוה"ת שה"ש ח"א ע' נט ואילך. ד"ה הנ"ל תרנ"ה (סה"מ תרנ"ה ע' קעב ואילך). ובכ"מ. 40) סה"מ תרנ"ה שם. ובכ"מ. 41) ספכ"ט (לו, ב ואילך). 42) חסר הסיום (המו"ל).

בס"ד. שיחת ש"פ שלח, מבה"ח תמוז, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

א. הביאור בפירוש רש"י ריש פרשתנו, "שלח לך אנשים", "למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים, לפי שלקתה על עסקי דבה שדיברה באחיה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר" - שלכאורה היה מקום להפסיק בין פרשת מרים לפרשת המרגלים (אף שהיו בסמיכות זה לזה), כדי שלא ליתן מקום לטעות שהם באותה דרגא.

וטעם סמיכת הפרשיות הוא ללמדנו גודל חטא המרגלים - דלכאורה, מה פשעם ומה חטאתם שסיפרו את האמת - שהיו צריכים ללמוד מזה שלקתה מרים על עסקי דיבה, שעסקה בדיבור באריכות כו' אודות משה, שלהיותו "אחיה", היה קשה לה להכיר בכך שמעלתו היא באין-ערוך¹, "ורשעים² הללו ראו ולא לקחו מוסר", והאריכו בדיבורם אודות גבורת יושבי הארץ כפי שנראה להם ("ונהי בעינינו כחגבים"³), בחשבם שלא יתכן ששאר בני ישראל יבינו יותר טוב מהם⁴.

וזהו גם הדיוק ש"ראו ולא לקחו מוסר" - דלכאורה: מה נתחדש אצל המרגלים בהליכתם לארץ ישראל, הרי גם לפני-זה ידעו ש"עז⁵ העם היושב בארץ"⁶, ואף-על-פי-כן היו מוכנים ליכנס לארץ ישראל, וזו היתה מטרת שליחותם, לברר אופן וסדר הכיבוש⁷? - אלא כיון שראו בעיניהם את חוזק העם כו', לכן התחרטו כו'⁸. ולכן מדגיש רש"י ש"ראו" מה שאירע למרים, וראיה זו היתה צריכה ליתן להם כח להתגבר על הנסיון שבראיית חוזק העם כו'.

עם ישות וגאווה (היפך הביטול דצדיק), שכיון שרצונו לנצח ולהראות את מציאותו כו', ה"ה מתייגע, ו"יגעת ומצאת" (מגילה ו, ריש ע"ב), ובא לידי הצלחה כו'. ובגלל טבע הישות והגאווה של המרגלים (שקשור עם רשעותם) — היו סבורים שלא יתכן ששאר בני ישראל יבינו יותר טוב מהם.

(5) פרשתנו שם, כח.

(6) ועד"ז בנוגע להמבואר בלקו"ת (ריש פרשתנו) בענין טענת המרגלים, שלא רצו ליכנס לארץ ישראל בגלל ששם צריך לעסוק בענינים גשמיים, כל ל"ט המלאכות שיש צורך בהם כדי לאכול "לחם מן הארץ", ולכן רצו להשאר במדבר, לאכול "לחם מן השמים" (בשלח טז, ד), ולקיים תומ"צ במחשבה או אפילו בדיבור, אבל לא במעשה — שכבר מקודם לכן ידעו שהכניסה לארץ קשורה עם התעסקות בענינים גשמיים.

(7) ועד"ז בפנימיות הענינים — בנוגע לעבודת הברורים — לידע באיזה מקום יש יותר ניצוצים כו', ויש צורך להשקיע יותר כחות כדי לבררם ולהעלותם לקדושה.

(8) ובלשון החסידות — כידוע שאין חכם כבעל הנסיון (ראה תורת מנחם חמ"ג ריש ע' 388. וש"נ), והיינו, שדוקא הנסיון בפועל מאמת את החכמה, משא"כ קודם שבא לידי נסיון בפועל, שישנו רק ענין החכמה, גם אם הוא חכם גדול ביותר. ועד שמצינו בכתבי החסידות מאמר פלאי ("א פלא דיקן ווארט") בנוגע למעלת משיח על משה רבינו [אף שבכללות ענינים אחד, שהרי "גואל ראשון הוא גואל אחרון", ו"שילה" בגימטריא משה] — מצד ענין הנסיון כו' (ראה תורת מנחם חל"ח ע' 93. וש"נ).

ועד"ז בנרד"ד, בנוגע לכללות ענין המלחמה לכבוש הארץ — שאינו דומה המעמד ומצב שמוכנים למלחמה למלחמה בפועל, ובלשון הכתוב (מלכים א כ, יא): "אל יתהלל חוגר כמפתח". וזהו הטעם לכך ש"שתי פעמים מדבר משה מלחמה אל העם, אחת בספר, בעת שיוצאין, קודם שיערכו המלחמה .. ואחת בעורכי המלחמה כו'" (רמב"ם הל' מלכים פ"ז ה"ב).

(1) אלא, שאצלה הי' ענין זה בקו הקדושה — שלא רצתה למעט במעלותי כדי שלא יפריע הדבר לעבודתה, וכידוע הפתגם (ראה תורת מנחם חמ"ב ע' 339. וש"נ) שכשם שצריכים לידע חסרונות עצמו, כך צריכים לידע מעלות עצמו. ואעפ"כ, לגבי מדריגתה, נחשב גם זה לחטא, ולכן לקתה כו'.

(2) ואף שפירש רש"י (פרשתנו יג, ג) "אותה שעה כשרים היו" — הרי הדיוק בזה שהיו רק "כשרים", אבל לא "צדיקים" (כלשון המדרש (תנחומא פרשתנו ד. במדב"ר פט"ז, ה):

"צדיק" — אפילו בשם המושאל, שזכויותיו מרובים על עונותיו, ועאכו"כ בשם התואר, שאין לו יצה"ר (תניא פ"א) — יש בו מעלה חיובית; משא"כ "כשר" — גם אם אין בו מעלה מיוחדת, אם אין בו חטא או פסול, ה"ה כשר, וכמו "כל ישראל בחזקת כשרות" (רמב"ם הל' קידוה"ח פ"ב ה"ב), כל זמן שלא מצינו בו חטא, גם אם אין בו מעלה מיוחדת. ולא עוד אלא שהתואר "כשר" נופל גם על בהמה, שעם היותה כשרה, ה"ה נשאת בהמה...

ובנוגע לענינו: אילו היו המרגלים צדיקים, היו באים לידי מסקנא טובה (וכמו בנוגע ל"ארץ אוכלת יושבי", ש"הקב"ה עשה לטובה כדי לטרדם כו'" (פרשתנו שם, לב ובפרש"י)); אבל כיון שהיו רק כשרים — הנה אף שלא יעברו ח"ו על המפורש בשו"ע, מ"מ, בענין שנוגע לשיקול הדעת, תהי' דעתם נוטה לצד הרע, כמו בהמה כשרה, שנמשכת מטבעה לחומריות כו'.

ונמצא, שהתואר "רשעים" הללו הוא (לא בגלל החטא, אלא) גם קודם החטא (שהרי עוד קודם החטא "ראו ולא לקחו מוסר"), ואדרבה — זוהי סיבת החטא, שבגלל היותם רשעים, לכן היתה דעתם נוטה לצד הרע (וראה הערה 4).

(3) שם, לג.

(4) וגם תכונה זו שייכת לכך שהיו "רשעים" — כי, הפירוש ד"רשע" הוא "מוצלח", כמ"ש (שמואל-א יד, מז ובמפרשים) "בכל אשר יפנה ירשיע", יעלית. ומטבע הדברים, קשורה הצלחה

(* שאינו בסתירה ל"כשרים" (שהפסח הם פסולים), אלא בסתירה ל"צדיקים".

1 ומהענינים המופלאים בחלק ההלכה: "אין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חברך",⁹ ופירש רש"י, "לא
2 יתחייב חברך עונש חמור", שזהו רק לאחרי שנעשה כבר מעשה האיסור, מה־שאינ־כן כדי למנוע שלא
3 יבוא לידי חטא, כבנדון דידן, שנסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים, למרות שיש מקום לחשוד במרים,
4 כדי שהמרגלים יקחו מוסר¹⁰ ולא יבואו לידי חטא¹¹ - הוגה על־ידי כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס
5 ב'לקוטי שיחות' חלק י"ח עמוד 141 ואילך.

* * *

6 ב. מאמר (כעין שיחה) דיבור־המתחיל להבין ענין טענת המרגלים.

7 לאחרי המאמר, אמר כבוד־קדושת אדמו"ר שליט"א, שכל אלו שסיימו כבר (או שסיימו קודם הבדלה)
8 את לימוד ה'לקוטי תורה' דפרשת השבוע, יאמרו "לחיים"¹², מתוך החלטה להמשיך הלימוד בשבועות
9 הבאים, עד לשמחת תורה.

* * *

10 ג. דובר אודות מחנה־קין "גן ישראל"¹³ ומעלותיו (שהלימוד הוא רק בעניני תורה, וללא הגבלת
11 ההורים וכו')¹⁴, ובסיום השיחה אמר, שכל המדריכים, ואלו שיש להם שייכות ל"קעמפ", יאמרו
12 "לחיים"¹⁵.

* * *

13 ד. הביאור בפירוש רש"י בסוף פרשתנו, "אני ה' אלקיכם", שמביא "מיסודו של רבי משה הדרשן":
14 (א) "למה נסמכה פרשת מקושש לפרשת עבודה־זרה, לומר שהמחלל את השבת כעובד עבודה־זרה שאף
15 היא שקולה ככל המצות . . ואף פרשת ציצית לכך נסמכה לאלו, לפי שאף היא שקולה כנגד כל המצות,
16 שנאמר ועשיתם את כל מצותי", (ב) "על כנפי בגדיהם", "כנגד ואשא אתכם על כנפי נשרים. על ארבע
17 כנפות, ולא בעלת שלש ולא בעלת חמש, כנגד ד' לשונות של גאולה שנאמר במצרים והוצאתי והצלתי
18 וגאלתי ולקחתי", (ג) "פתיל תכלת", "על שם שכול בכורות, תרגום של שכול תכלא, ומכתם היתה
19 בלילה, וכן צבע התכלת דומה לרקיע המשחיר לעת ערב, ושמונה חוטים שבה כנגד שמונה ימים ששהו
20 ישראל משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים" - שכוונת רש"י להוסיף ביאור בשייכות של הפסוק
21 "אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים גו", שפירושו "על מנת כן פדיתי אתכם שתקבלו
22 עליכם גזרותי", לפרשת ציצית (דלכאורה הרי זה מתאים יותר למצות עבודה־זרה, שהיא עצמה ככל
23 המצוות, ולא למצות ציצית, שהיא רק מזכירה ומביאה לקיום כל המצוות), "לפי שאף היא שקולה כנגד
24 כל המצוות, שנאמר ועשיתם את כל מצותי"¹⁶.

התניא, תושב"כ דתורת חסידות חב"ד.

14 ראה גם תורת מנחם ח"מ ע' 224. וש"נ.

15 כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן משקה לא' התלמידים שהי'
באבילות ל"ע על פטירת אמו, באמרו: שיהי לה "א' חסידישער
גן עדן".

16 נוסף על פירושו על הפסוק (פרשתנו טו, לט) "וזכרתם
את כל מצות ה'", "שמנין גימטריא של ציצית שש מאות, ושמונה
חוטין וחמשה קשרים הרי תרי"ג" — שזהו ע"ד הרמז. ומה גם
שבפירוש זה יש קושי: (א) בכתוב נאמר "ציצת", ויש צורך
לפרש אליבא דמ"ד (פסחים פו, ריש ע"ב. וש"נ) "יש אם למקרא"
(בתר קריי' אזלינן, דהיא עיקר), (ב) עפ"ז צ"ל שיש חיוב להביט
על כל הציצית, יחד עם החוטין והקשרים, והרי ע"פ הלכה אין
הכרח בדבר.

9 שבת ד, א. וש"נ.

10 וכמו "שמע בני מוסר אביך" (משלי א, ח), כדי שלא
יבוא מלכתחילה לידי חטא.

11 וההוראה מזה, בנוגע להתעסקות עם הזולת גם כאשר
בגלל זה יש חסרון (לא חטא ממש ח"ו, אלא חטא מלשון חסרון)
בעבודתו (ובמילא — גם בשכר שהי' יכול לקבל על שלימות
עבודתו לאחרי ק"כ שנה), ואדרבה, דוקא ע"י ההתעסקות עם
הזולת, שזהו"ע הצדקה ברוחניות, נעשים מוחו ולבו זכים אלף
פעמים ככה (תו"א בראשית א, ב), וכמו במרים, שעל ידי הסיפור
בגנותה כו', ניתוספה פרשה בתורה.

12 ראה גם תורת מנחם חמ"ג ע' 336. וש"נ.

13 נזכר גם ע"ד השייכות לתורת החסידות המרומזת בשם "גן
ישראל": "ישראל" — שמו של הבעש"ט, מייסד תורת החסידות
הכללית, ו"גן" — ג"ן סדרים שבתורה, וכנגדם ג"ן פרקים בספר

ועוד זאת, שכל הפרטים שבמצות ציצית הם כנגד או על שם הענינים דיציאת מצרים: ד' כנפות - כנגד
 ד' לשונות של גאולה¹⁷, ו(פתיל) תכלת שייך למכת בכורות (שהכריחה את פרעה לומר¹⁸ "קומו צאו
 גו'"): תיבת "תכלת", תרגום של שכול - "על שם שכול בכורות" כפי שהיה למטה, "בלילה"; וצבע
 התכלת שדומה לרקיע המשחיר לעת ערב - כפי שנפעל הענין למעלה ברקיע בזכות הפסח שהקריבו בני
 ישראל בין הערביים (וזהו "פתיל תכלת", שמורה על ההמשכה מהרקיע). ו"שמונה חוטין שבה כנגד שמונה
 ימים. . עד שאמרו שירה על הים", מהתחלת יציאת מצרים, ביום י"ד לעת ערב שאז נפעל הענין ברקיע,
 ועד להשלימות דיציאת מצרים¹⁹ בקריעת ים-סוף.

ובפנימיות הענינים: תכלת מורה על יראה, "סור מרע", ולבן מורה על אהבה, "עשה טוב". ולכן מפרש
 רש"י תחילה "פתיל תכלת" ואחר-כך "שמונה חוטין", כי "סור מרע" קודם ל"עשה טוב". ובזמן הזה כולם לבן, כי
 עיקר העבודה היא בקו האהבה, ומזה באים לכל הדרגות דיציאת מצרים²⁰ - הוגה על-ידי כבוד-קדושת
 אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק ח' עמוד 94 ואילך.

שהקצה היותר גבוה קשור עם הקצה היותר תחתון.
 (20) דובר גם אודות מי שטוען שיש לו נסיונות וקשה לו
 לקיים תומ"צ, ואומרים לו הענין ד"בא חבוקק והעמידן על אחת
 כו" (מכות כד, א) — שאין הכוונה שצריך לקיים רק ה"אחת",
 אלא שלהיותה כוללת את כל המצוות, ה"ז נתינת כח לקיום כל
 המצוות.
 וע"ד משנת"ל במאמר (פ"ג תורת מנחם חמ"ד ע' 29),
 שעצם האמירה "כי יכול נוכל לה" (פרשתנו יג, ל) היא נתינת כח
 על כללות העבודה דקיום התומ"צ.

17 ולהעיר מהמבואר בדרושי חסידות (ראה אוה"ת וראו ע'
 קכת. כרך ז' ע' ב'תקפו) שד' לשונות של גאולה הם כנגד ד'
 עולמות אבי"ע, וכיון שיש צורך בכל ד' הלשונות, ואם חסר א'
 מהם לא נפעל עדיין הענין דיצי"מ, הרי מובן, שכל זמן שלא
 נפעל הענין דיצי"מ בעולם העשי', עדיין לא נפעל הענין דיצי"מ
 גם בעולם האצילות.
 18 בא יב, לא.
 19 מן הקצה אל הקצה, ובלשון החוקרים — שכאשר
 מחשבים ענין מקצהו האחד, צריך לחשב גם קצהו השני. ובלשון
 החסידות — שכל הגבוה ביותר יורד למטה ביותר, היינו,

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז סיון, תשי"ט
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מייא סיון, בקשת ברכה פ"נ עבור הנער... שי.

בעת רצון אזכירו על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע להמצטרך לו
 מתאים לתוכן כתבו.

וכפי שמתאר מצבו במכתבו, יש מקום לומר, שאם היו מעסיקים את הנער בענין שיכול להיות
 מנהיג משפיע וכיו"ב (בדוגמת מסיבות שבת של ילדים קטנים ממנו באיזה שנים וכיו"ב) היי זה מוסיף
 בבטחה שלו וביציבות שלו, כיון שהיי רואה שמצליח וישנם כאלה הנשמעים לקולו והדרכתו, ועיי
 הזזה זו, יש מקום לומר, שכמה מהפרעות היו בטלים מעצמן. ובודאי כמה אופנים ודרכים ישנם לסדר
 קבוצה כהאמור וכיו"ב ולהמשיכו (אריינציהען עם) שירצה להנהגה, וכשעושים בדרך הטבע ה"ז כלי
 לקבלת ברכות השם יתברך גם למעלה מדרך הטבע.

ובודאי ימצא אותיות מסבירות מתאימות, להסבירם (ההורים שיי) שכל הוספה בעניני תורה
 ומצות מביאה הוספה בברכות השי"ת בהמצטרך לאדם ולביתו.

בברכה לבשו"ט.

לקוטי-שיחות פרשת שלח כרך יח

27 "בה' אל תמרדו", אז יהיה "שוב" - ואתם אל תיראו⁷.

28 ההכרח של רש"י להסביר כך הוא⁸ בגלל שינוי
29 הסדר: לגבי "אל תמרדו" כתוב תחילה (במי -) "בה",
30 ולגבי "לא תיראו" כתוב מאוחר יותר (ממי -) "את עם
31 הארץ", או בגלל שנאמר "ואתם", ולא "ואל תיראו"⁹.

32 מזה מסיק רש"י ש"ואתם אל תיראו" היא תוצאה
33 והמשך של "אל תמרדו".

34 הסבר זה אינו מובן, כי לפי זה צריך היה רש"י
35 לצטט מן הפסוק גם את המילה "בה", וכן את המילים
36 שאחרי-כן: "ואתם אל תיראו את עם הארץ"¹⁰. או
37 לרמוז עליהן, לפחות, על-ידי הביטוי "וגו'", כי מילים
38 אלו מחייבות את פירושו¹¹.

39 מזה שרש"י אינו מצטט את המילה "בה" ואת
40 המילים המאוחרות יותר¹², מובן, שההכרח לפירושו
41 אינו נובע מלשון הפסוק, אלא, בעיקר, ממשמעות
42 הענין של "אל תמרדו".

ג.

השאלות על פירושי רש"י ל"כי לחמנו.." ו"סר
צלם"

43 לאחר מכן מצטט רש"י את המילים "כי לחמנו
44 הם", ומפרש: "נאכלם כלחם". וצריך להבין:

45 (א) מה מחדש כאן רש"י? מובן בפשטות כי במילים
46 "לחמנו הם" הנאמרות לגבי בני-אדם, אין הכוונה
47 שהאנשים הם לחם¹³, אלא זהו דימוי לנצחון קל
48 עליהם, כשם שקל לאכול לחם.

49 (ב) מצד שני: אם הכוונה היא שכיבושם יהיה קל
50 כאכילה, אין הברל אם כלחם או כמאכל אחר, וצריך
51 היה להאמר בקיצור - "נאכלם" וכדומה¹⁴. מהו הדיוק
52 דוקא במילה "לחמנו", "כלחם"?

א.

בפירוש רש"י - גם ענינים מופלאים

1 כבר הוסבר פעמים רבות¹, שפירוש רש"י על
2 התורה בא לפרש את פשוטו של מקרא, כפי שרש"י
3 עצמו מדגיש מפורסם, ומיד בפרשה הראשונה:
4 "ואני לא באתי אלא לפשוטו" -

5 אבל יחד עם זאת הוא מכיל גם "ענינים
6 מופלאים"³ משאר חלקי התורה, ואף "רזין דאורייתא",
7 כידוע⁴ מאמרו של אדמו"ר הזקן, ש"פירוש רש"י על
8 החומש הוא יונה של תורה".

9 אך כדי להגיע עד ל"ענינים המופלאים" ול"יינה
10 של תורה" שבפירוש רש"י, מוכרחים תחילה ללמוד
11 ולהבין את הפירוש הפשוט, כי גם את הענינים
12 המופלאים ואת "יינה של תורה" הכניס רש"י בפירושו
13 לפי "פשוטו של מקרא".

14 גם בפרשתנו ישנו פירוש של רש"י המכיל ענינים
15 מופלאים בדרך ההלכה, וגם "יינה של תורה", אבל
16 תחילה צריך להסביר את משמעותו הפשוטה של
17 פירוש רש"י זה.

ב.

דברי רש"י על "אל תמרדו"

18 בהמשך הפסוקים בפרשתנו, כאשר מסופר על דברי
19 יהושע וכלב אל כל עדת בני ישראל לגבי הכניסה
20 לארץ ישראל, נאמר בתורה⁵ "אך בה' אל תמרדו ואתם
21 אל תיראו את עם הארץ כי לחמנו הם, סר צילם...".
22 רש"י מצטט מן הפסוק את המילים "אל תמרדו",
23 ומפרש: "ושוב ואתם אל תיראו".

24 מפרשי רש"י אומרים על כך⁶: רש"י מתכוון לומר,
25 שהמשך הפסוק "ואתם אל תיראו..." איננו דבר נפרד,
26 אלא "אל תיראו" היא תוצאה של "אל תמרדו". שאם

(1) ראה גם לקר"ש [המתורגם] ח"ה ע' 1.

(2) ג, ח. שם. כד. ובכ"מ (ראה לקו"ש שם).

(3) של"ה במס' שבועות שלו (קפא, א).

(4) היום יום ע' כד.

(5) יד, ט.

(6) רא"ם, גו"א, משכיל לדוד. ועוד.

(7) ותיבת "ואתם אל תיראו" בפרש"י הוא העתקת לשון הכתוב וצ"ל כתובות באותיות כהתיבות שמעתיקן רש"י לפני התחלת פירושו, אלא ש"תיקן" ה"בחור הזועזוער". ובכמה מקומות בפרש"י שכוונת פירושו שכאילו היו התיבות בפירושו כתובות בפנים הכתוב בין התיבות שמעתיקן: אל תמרדו ושוב ואתם אל תיראו (ראה לקר"ש ח"א ע' 164 הערה 19,

ובכ"מ).

(8) באר יצחק בפרש"י.

(9) משכיל לדוד ובאר יצחק.

(10) ועכ"פ התיבות "ואתם אל תיראו" שמזה כבר נראה השינוי שאינו מקדים הנושא ("את עם הארץ"), כמו - ב"אל תמרדו".

(11) וקושיא זו יש להקשות גם לפי פי' הרא"ם והגו"א בפרש"י.

(12) וכ"ה בדפוס א' וב' דפרש"י, ובכמה כת"י רש"י. ובדפוס שני ובא' מכת"י רש"י מעתיק בפירושו גם: "ושוב ואתם אל תיראו" את עם הארץ".

(13) להעיר מפרש"י וישב לט, ו.

(14) ראה ת"א ותיב"ע כאן.

17 ויהושע וכלב לא הכחישו טענות אלו. מתעוררת
18 השאלה: כיצד דרשו יהושע וכלב "אל תיראו את עם
19 הארץ", בלי לתת סיבה למה "אל תיראו"?

20 השאלה אף מתחזקת: כאשר "וישכימו בבקר"²⁰,
21 וישראל אמרו "הננו ועלינו...", הזהיר משה "אל תעלו
22 ולא תנגפו... כי העמלקי והכנעני...". כלומר, אפילו
23 משה רבינו סבר שיש מקום למורא, ומדוע אמרו
24 יהושע וכלב "אל תיראו..."?

25 כן יש להבין: באמרם "בה' אל תמרדו" התכוונו
26 יהושע וכלב לומר שיקיימו את ציווי ה' לעלות לארץ
27 ישראל, ואם כך, היה עליהם לדבר ישירות אודות
28 הענין הפרטי של הליכה לארץ ישראל, מדוע תביעתם
29 היא כללית "בה' אל תמרדו"?

30 על שאלות אלו עונה רש"י בפירושו "אל תמרדו
31 ושוב ואתם אל תיראו". יהושע וכלב אמרו, ש"אל
32 תיראו" היא תוצאה של "אל תמרדו": אכן, "עז העם
33 היושב בארץ", ויש מקום למורא, אך בכל זאת, אם
34 "אל תמרדו", אם תקיימו את ציווי ה' - "שוב" - אז
35 אין מקום, אפילו לפי הטבע, למורא ולחשש, גם מעם
36 חזק²¹.

1 ג) אדרבה, רש"י צריך היה להסביר "נאכלם
2 כמאכל", באופן כללי, ולא דוקא "לחם", כפי
3 שמפרשים את המילה "לחם" במספר מקומות¹⁵.

4 ד) מדוע מצטט רש"י מן הפסוק גם את המילה
5 "כי", שאותה אין הוא מפרש¹⁶?

ד.

למה מביא רש"י שני פירושים?

6 לאחר זאת, מצטט רש"י את "סר צלם" ומסביר
7 "מגינם וחזקם"¹⁷. חכשרים שבהם מתו, איוב שהיה
8 מגין עליהם¹⁸. דבר אחר: צלו של המקום סר
9 מעליהם". ויש להבין: מדוע צריך רש"י להביא שני
10 פירושים? ומהי המעלה שבכל אחד מהם?

ה.

"אל תיראו" - תוצאה של "אל תמרדו"

11 ההסבר לפירוש רש"י הוא:

12 ההכרח לפירוש רש"י ש"ואתם את תיראו" היא
13 תוצאה של "אל תמרדו", ולא ענין בפני עצמו, הוא:

14 בתחילה¹⁹ מסופר, שהמרגלים טענו "עז העם
15 היושב בארץ" "וכל העם אשר ראינו בתוכה אנשי
16 מידות" "ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם".

וא"כ רש"י שצריך לפרש ולבאר הול"ל מאכל וכיו"ב, ולא "לחמנו"
"כלחם" - שיל"פ "לחם" דוקא. (וע"ד פירושו באמור כז, י: לחם אלקי
- מאכל אלקי).

17) ה' לשונות "מגינם וחזקם" יש לפרש שזהו כנגד ה' פרטים
שבפרש"י: "כשרים שבהם" - "חזקם", "איוב שהי' מגין עליהם" -
"מגינם". ומה שמתחיל ב"מגינם", (וכשמפרט מפרט תחלה "כשרים
שבהם") כי: א) זהו פשוט יותר בפ' תיבת "צלם" (ראה רא"ם. חזקוני
וראב"ע כאן). ב) "מגינם" נוגע יותר מ"חזקם". וראה הערה הבאה.

18) הכרחו של רש"י לפרש "איוב שהי' מגין עליהם"*** -
לדכאורה: א) מספיק אמרו "כשרים שבהם מתו", ב) סתירה מני' ובי'
מתחיל "כשרים" ל' רבים, ומפרט "איוב" - יחיד -

א) עפמ"ש"נ דעד יציאתם ממצרים "לא שלם עון האמורי" (לך טו,
טז ובפרש"י) משמע, ע"פ פשט, דעד אז היו כמה "כשרים" (ל' רבים).

ב) "סר צלם" ולא "אין צל" וכיו"ב, וכדלעיל (יג, כ) "היש בה עץ אם
אין" משמע (קצת עכ"פ) דעתה "סר צל" ומנין ידעו - ומתוך איוב הי'
- מפורסם וידעו ממתתו.

19) יג, כה ואילך.

20) יד, מ ואילך.

21) ולקמן ב"וישכימו בבקר" אמר משה הטעם "כי אין ה' בקרבכם..
ולא יהי' ה' עמכם".

15) ראה ויצא (לא, נד): ויזבח יעקב זבח גו' לאכל לחם, ופרש"י
"כל דבר מאכל קרוי לחם". וראה מקץ מג, לב. יתרו יח, יב. ועוד.

16) לכאורה י"ל שהוכחת רש"י לפרש ש"ואתם אל תיראו" היא
תוצאה מ"אל תמרדו": בהפסוקים שלפניו (יג, ל) מסופר מה שאמר כלב
"עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה", וקשה: מה מוסיף באומרו
"אל תיראו את עם הארץ" על הנאמר לפניו? ולכן מפרש רש"י, שהכוונה
ב"אל תמרדו" הנה שוב "אל תיראו" אותם כלל, היינו ש"ירשנו אותה"
באופן שלא יצטרכו למלחמה כלל (פרש"י דברים א, ח): משא"כ לאחרי
חטא המרגלים, הנה אף שסו"ס הי' "עלה נעלה", הרי כיבוש יהושע הי'
ע"י מלחמה (יהושע ז, ג ואילך)*.

וזהו שממשיך "כי לחמנו הם - נאכלם כלחם", שהוא דבר שנגמר
כבר, כמו לחם (ברוב המקומות - שפירושו) שאי"צ לאפי', כי לא יצטרכו
למלחמה וטירחא כלל (וראה משכיל לדרו בפרש"י**).

אבל ביאור זה אינו מספיק. כי: א) הלשון "אל תיראו" אינו מורה
שאין צריך למוחזקה. וכדמוכח מ"ש בשופטים (כ, ג): אתם קרבים היום
למלחמה גו' (ואע"פ) אל תיראו מפניהם*** (ובדברים שם פירשו רש"י
במ"ש "באו ורשו"). ב) גם בנוגע ל"לחמנו הם" קשה: כל מאכל (לא רק
לחם) ישנו כמו שהוא לאחר שנגמר וראוי לאכילה (וכמו: בשר לאחרי
הבישול, וכיו"ב), ומהו הדיק "נאכלם כלחם" דוקא? וגם: בפרשה זו
גופא (יג, כ ובפרש"י) נאמר "בכורי ענבים - שהענבים מתבשלין כו'".

* וגם בתחילת הכיבוש - ביריחו הוצרכו לתקוע בשופר ולהקיף ו' הקפות כו' (שם. קאפ"ל ו).

** אבל מ"ש: שהכוונה לומר כלחם דידן דהיינו חמין. צע"ג. דפ"ז הו"ל לרש"י להדגיש העיקר "נאכלם כלחמנו", ולא "כלחם" סתם.

*** וגם בכבוש אי"י (לאחר חטא המרגלים) אמר (דברים ג, כב) "אל תיראום". אבל ממלחמת עוג שאמר ה' "אל תירא אותו" (חזקת כא, לד) - ל"ק, ובמכש"כ שהי'
ירא. והטעם ירא - שמא תעמדו לו זכותו כו' (פרש"י שם. דברים ג, ב).

**** ולהעיר שבפרש"י כפי שהובא ברמב"ן ליתא "איוב שהי' מגין עליהם". ובדפוס ראשון "הו שאמר איוב כו'". ובדפוס שני "שהי' מגין עליהם בכותו".

35 זהו גם ההסבר לכך שהסיבה ל"אל תיראו" היא "כי
36 לחמנו הם": "אל תיראו את עם הארץ" כלל וכלל, כי
37 הם יימסרו לכם בדרך חיבה ובפנים מאירות מידי
38 הקדוש-ברוך-הוא²⁴.

ז.

היתרון שבכל אחד משני הפירושים על "סר צלם"

39 לגבי שני פירושי רש"י על "סר צלם", מובנת
40 המעלה של הפירוש השני על פני הפירוש הראשון,
41 לפי לשונו של רש"י עצמו:

42 בפירוש השני אומר רש"י "צלו של המקום סר
43 מעליהם", בעוד אשר בצטטו מן הפסוק את המילים,
44 הקשורות לשני הפירושים, הוא מצטט רק "סר
45 צלם"²⁵, ללא המילה "מעליהם". וההסבר לכך הוא:

46 הביטוי "סר", ובמיוחד "סר מעליהם", מתכוון
47 לומר, שהדבר זז מן המקום שהוא היה בו קודם לכן,
48 ונמצא עתה במקום אחר.

49 אבל לפי הפירוש הראשון "כשרים שבהם מתו",
50 יוצא, שה"צל" איננו נמצא עתה בכלל, ולפי זה לא
51 מתאים כאן הביטוי "סר", ובמיוחד לא "סר מעליהם".
52 לפיכך אומר רש"י את הפירוש השני, ש"צלם" הוא
53 "צלו של המקום", ולפי זה מובן הביטוי "סר": "צלו
54 של המקום" קיים תמיד, שהרי "הנני²⁶ מקים את בריתי
55 אתכם ואת זרעכם אחריכם ואת כל נפש החיה...",
56 "ורחמיו על כל מעשיו"²⁷. אלא ש"סר מעליהם" -
57 עליהם אין הוא נמצא.

58 אך גם לפי הפירוש הראשון אפשר להסביר את
59 הביטוי "סר מעליהם", גם אם אין "צל" קיים, ולכן
60 מביאו רש"י, (ודוקא כפירוש ראשון):

61 באומרם "סר צלם" (כשרים שבהם מתו) לא
62 התכוונו יהושע וכלב לדבר רק על "צלם" (על הכשרים
63 שבהם), אלא על "עם הארץ" (ש"צלם" הגן עליהם),
64 שכיוון שלא יגנו עליהם, לכן "אל תיראו את עם
65 הארץ". כלומר, לא חשוב מה קורה ל"צלם", אלא מה
66 קורה ל"עם הארץ"²⁸. לכן הם אמרו "סר צלם מעליהם"
67 - אין לחשוש מפניהם, כי מהם כבר סר ה"צל" (גם אם
68 לגבי "צלם", הרי לא רק "סר", אלא "מתו").

1 לכן אמרו יהושע וכלב "בה' אל תמרדו" ולא דברו
2 ישירות על הליכה לארץ ישראל, כי המילים "בה' אל
3 תמרדו" מבטלות את הטענה "כי עז העם", ומהוות
4 סיבה לדרישה "אל תיראו", כי ממיילא ילכו לארץ
5 ישראל.

ו.

כיבוש הגויים - קל כאכילת לחם

6 לפי זה מובן מדוע מפרש רש"י בהמשך את המלים
7 "כי לחמנו הם" - "נאכלם כלחם": כאן אפשר, וצריך,
8 לפרש את "לחמנו" כפשוטה - לחם.

9 אך ללא פירוש רש"י, היו מפרשים על "לחמנו
10 הם", שענין הכניסה לארץ ישראל וכיבוש העם שבה
11 הכרחיים ונחוצים כלחם²².

12 ובכך היתה מובנת ההשוואה ל"לחם", והסיבה "כי
13 לחמנו הם": "אל תיראו את עם הארץ" כי "לחמנו
14 הם" - כיבושם נחוץ כלחם, ולכן הכרחי הוא ש"אל
15 תיראו...".

16 אבל רש"י מסביר ש"ואתם אל תיראו" היא תוצאה
17 של "אל תמרדו", מפני שהולכים בכחו של הקדוש-
18 ברוך-הוא, ולכן אי אפשר להגיד שהסיבה ל"אל
19 תיראו" היא ש"לחמנו הם", שהכיבוש חשוב כלחם.

20 בנוסף לכך, אילו היינו מפרשים כנ"ל, היתה
21 מתעוררת השאלה: הנה, נכנסו ישראל לארץ ישראל
22 שלושים ותשע שנים לאחורמכן?

23 לכן אומר רש"י "נאכלם כלחם": ההשוואה ללחם
24 איננה לגבי חשיבות הענין, אלא לגבי אופן האכילה.
25 כיבוש ארץ ישראל יהיה קל כאכילת לחם.

26 רש"י אינו צריך לפרט את המעלה שבאכילת לחם,
27 כי "בן חמש למקרא" כבר למד זאת לפני-כן, בפרשת
28 בשלח²³, ששם אומר רש"י, שלחם אשר "שאלו
29 כהוגן" יתן הקדוש-ברוך-הוא ב"דרך חיבה" ו"בפנים
30 מאירות". כאשר מגיעים ל"לחמנו הם" ולומדים
31 שהפירוש הוא "נאכלם כלחם", מבינים שהקדוש-
32 ברוך-הוא יתן לעם ישראל את כיבוש האומות באותו
33 אופן, ב"דרך חיבה" ו"בפנים מאירות", כפי שהוא נותן
34 לחם.

(22) להעיר מפרש"י (בשלח טז, ח): לחם שאלו כהוגן.

(23) טז, ז-ח.

(24) ולהעיר מתניא ספכ"ט, בנוד"ד.

(25) בדפוס א' ובכמה כת"י הובא גם "מעליהם".

(26) נח ט, ט"ז.

(27) תהלים קמה, ט.

(28) ועד"ז יש לתרץ הקושי שכ' הגו"א לפי פירוש הראשון.

26 האפשרות שהשחיטה תקלקל ותהפוך את הבהמה
27 לנבילה קיימת רק אם השוחט הוא מציאות לפי
28 ההלכה. אם הוא כ"העדר", לא ייתכן שיקלקל. וזאת
29 אומר הראב"ד: עכו"ם הם כבהמות ואין מטמאין ואין
30 מיטמאין" - הם "רוח", "העדר מציאות", ולא ייתכן
31 ששחיטתם תקלקל ותיצור נבילה. לכן סובר הראב"ד
32 ששחיטת-גוי אינה נבילה מפני שהגוי מקלקל, אלא
33 מפני שאין זו שחיטה, וממילא זוהי נבילה - כבהמה
34 שמתה מעצמה³².

35 בכל זאת, מדוע אומר הראב"ד "אין מטמאין ואין
36 מיטמאין"? הן, לכאורה, לפי הסבר ה"רוגוטשובי"
37 חשוב לומר שהם "העדר", ולא חשוב שזה מתבטא
38 דוקא בענין של טומאה וכו'?

39 על כך אפשר לומר: לכל הדעות - גם לדעת
40 הראב"ד - יש מספר ענינים בהלכה שלגביהם הגויים
41 הם "מציאות". כגון: עבודה-זרה של גוי, האסורה
42 בהנאה גם ליהודים³³, ועוד. לכן אין הראב"ד יכול
43 לומר באופן סתמי ש"עכו"ם הם כבהמות" תמיד.
44 לפיכך הוא מסביר שבקשר לטומאה הם כבהמות³⁴,
45 כהעדר - "אין מטמאין ואין מיטמאין" - ולכן אינם
46 יכולים להשפיע על כך שבהמה ששחטו תטמא במשא.

47 המחלוקת בין רמב"ם לראב"ד אם הגויים הם
48 "מציאות" או "העדר", מביאה מחלוקת ביניהם
49 לשיטתם לגבי השאלה אם יש לגויים "גדר השגחה
50 פרטית": לדעת הרמב"ם הגויים הם "מציאות"
51 ו"גם הם הוה גדר השגחה פרטית", ואילו לדעת
52 הראב"ד הם "העדר", ואין אצלם "גדר השגחה
53 פרטית"³⁵.

1 אך כיוון שהסבר זה דחוק במקצת, מביא רש"י את
2 הפירוש השני.
3 אבל, כדלעיל, גם הפירוש "מגינם וחזקם..." מובן,
4 ואדרבה: לפי הפשט מובן פירוש זה יותר. כי הפוסקים
5 מדברים על האומות, ולכן סביר לומר, שהמילה "צלם"
6 מכוונת ל"צל" שלהם, כשרים שבהם, ולא "צלו של
7 המקום", ובמיוחד כאשר אילו כן, צריך היה לכתוב
8 "סר הצל". לפיכך הפירוש "מגינם וחזקם..." הוא
9 הראשון והעיקרי²⁹.

ח.

המחלוקת בין רמב"ם לראב"ד בענין שחיטת-
גוי

10 מן הענינים המופלאים שבפירוש רש"י: שני
11 פירושי רש"י קשורים למחלוקת בין רמב"ם לראב"ד:
12 הרמב"ם³⁰ פוסק ש"שחיטת עכו"ם נבילה,
13 ומטמאה במשא.. אחד העכו"ם ואחד הכותי או גר
14 תושב - שחיטתן נבילה. וקרוב בעיני שאף זה מדברי
15 סופרים, שהרי טומאת עבודה-זרה וטומאת תקרובת
16 מדבריהם". הראב"ד "משיג" על דברי הרמב"ם,
17 ואומר: "עכו"ם הם כבהמות, ואין מטמאין ואין
18 מיטמאין, עם הדומה לחמור, הן גויים כמר מדלי, ואת
19 כולם ישא הרוח, והחושב אותם לכולם אסף רוח
20 בחפניו".

21 בעל ה"כסף משנה" שואל על דברי הראב"ד: מה
22 קשורה הקביעה שעכו"ם "אין מטמאין ואין מיטמאין"
23 לכאן? הרי כאן אין מדובר על עכו"ם, אלא על
24 שחיטתן?

25 הגאון הרוגוטשובי מסביר³¹ את דברי הראב"ד:

(29) וראה משכיל לדוד בפרש"י.

(30) הלכות אבות הטומאה פ"ב ה"י.

(31) צפע"נ עה"ת הפטרה פ' בהר. ובהמובא במפע"צ פ"ו ס"ח. וראה גם לקו"ש ח"כ ע' 139 ואילך.

(32) וע"ד דעת התוס' (חולין ג, ב. ד"ה קסבר) והרא"ש (שם סי' ה') לדמיון מוזבחת ואכלת (ראה יב, כא) אותו שהוא בר זביחה אכול מזבחו, לאפוקי עכו"ם "כיון דלאו בתורת שחיטה כששחטה היא ל' כמתה מאל"י" (ר"ן שם). וכתוספתא (ריש חולין) שהובא בכס"מ שם דכ"ל "לא שובח עכו"ם ולא שובח הקוף ולא שזבחה מאל"י".

משא"כ לדעת הרמב"ם דלמד מ"ש (תשא לד, טו) "וקרא לך ואכלת מזבחו מאחר שהזהיר.. אתה למד שזבחו אסור כו'" (הל' שחיטה פ"ד הי"א), הרי נמצא שבעצם בר זביחה הוא* (גם לפי גי' הש"ך יו"ד הל' שחיטה ס"ב סק"ב), וראה ביאור הרי"ף פערלא לרס"ג ל"ת יא

בתחלתו.

ועפ"ז מובן ביאור הצפע"נ במחלוקת הרמב"ם והראב"ד גם בפשוטו.

(33) ובמשנה ע"ז (נא, ב): ע"א של עכו"ם אסורה מיד כו'.

(34) אבל להעיר מל' הרמב"ם (הל' טו"מ פ"א הי"ג): עכו"ם שנגע במת.. הרי הוא כמי שלא נגע הא למה זה דומה לבהמה שנגעה כו'.

(35) ואף שגם לשיטת הראב"ד הם בגדר "מציאות" בנוגע לכו"כ דינים - י"ל בדא"פ שהענין דהשגחה פרטית נוגע אם הם בגדר מציאות לענין טומאה וטהרה - מפני שענין הטומאה וטהרה נתחדש במ"ת ביחוד עם ביטול הגזירה דעליונים לא ירדו כו' (שמו"ר פ"ב, ג. תנחומא וראו טו) שאז השגחת העליון (אשר חז הוא עם העליון - כמבואר בתניא (שעזייה"א פ"ז פג, א ואילך). וראה תניא פמ"ח) - תוכל לרדת למטה. וראה לקמן הערה 37.

האדם. מעין זה הוא גם "צלו של המקום" אצל הגויים: 25
 הרי הקדוש-ברוך-הוא אינו מקפח שכר כל בריה⁴⁰, 26
 ופעולותיהם מעוררות, כביכול, "המשכת צל" - 27
 השראה מלמעלה היורדת אליהם⁴¹. כלומר, כאשר הם 28
 מבצעים פעולה טובה (מקיימים את שבע מצוות 29
 בנינוח וכדומה), ניתן להם שכר. וכאשר הם עוברים 30
 עבירה - יורד מלמעלה צל כפעולתם, עונש. 31
 כל זה הוא רק לפי שיטת הרמב"ם, שאומות העולם 32
 הם "מציאות" בפני עצמה, ואז אפשר לומר 33
 שההשראה מלמעלה היא כצל, (התייחסות פרטית) כי 34
 "גם הם הוה גדר השגחה פרטית". לעומת זאת, לפי 35
 שיטת הראב"ד, שהגויים הם "העדר", לא ייתכן לומר 36
 שפעולתם מעוררת פעולה בדומה לה מלמעלה, שהרי 37
 לשיטתו אין הם "בגדר השגחה פרטית". 38
 לפי שיטת הראב"ד יוצא, שהשכר והעונש אצל 39
 הגויים הם תוצאה ישירה (וטפלה) של מטרת בריאתם, 40
 שהם נבראו בשביל ישראל. 41
 בדומה לכך מוצאים לגבי שכר ועונש אצל בעלי- 42
 חיים, שהתורה אומרת⁴² "ואת הבהמה תהרוגו". 43
 אמנם, הבהמה אינה חוטאת - "בהמה מה חטאה"⁴³, 44
 אבל היא נענשת "מפני שבאה לאדם תקלה על ידה". 45
 אין זה עונש, אלא, כיוון שתכלית בריאתה היה לשמש 46
 את האדם, הרי כאשר אין הבהמה משמשת את האדם, 47
 כִּי־אם גורמת לו לתקלה, אין מקום למציאותה בעולם 48
 - "ואת הבהמה תהרוגו"⁴⁴. 49
 דומה לכך ענין השכר והעונש אצל הגויים: 50
 מטרת בריאת כל העולם היא בשביל ישראל, ולכן 51
 הכרחי הוא שגם המצוות שנצטוו בני נח אינן כמצוות 52
 שנצטוו ישראל, שהמטרה היא עצם קיומן, אלא הן 53

ט.

שני פירושי רש"י קשורים למחלוקת זו

1 ויש לומר ששני פירושי רש"י - אם ב"צלם"
 2 הכוונה ל"מגינים וחזקים" או ל"צלו של המקום" -
 3 קשורים לדעות של הרמב"ם והראב"ד:
 4 לפי הפירוש הראשון בני נח הם "בגדר העדר",
 5 כשיטת הראב"ד, ולכן אי-אפשר לפרש שב"צלם"
 6 הכוונה היא ל"צלו של המקום", אשר היה תחילה
 7 "צלם" ועתה "סר מעליהם", כי אם אומרים כך, יוצא,
 8 שהם היו מציאות אמיתית, וההוכחה לכך היא, ש"צלו
 9 של המקום" קשור אליהם ונמדד לפי מציאותם, בדומה
 10 לצל כפשוטו אשר נוצר בגלל האדם, בעוד אשר לפי
 11 שיטה זו הם "העדר" ואין אצלם "גדר השגחה פרטית"
 12 (כפי שמסביר ה"רוגוטשובי"). לכן מוכרחים לפרש
 13 שהכוונה היא ל"מגינים וחזקים, כשרים שבהם מתו..."
 14 ולא ל"צלו של המקום".
 15 ואילו לפי הפירוש השני, בני נח הם "מציאות"
 16 קיימת, כשיטת הרמב"ם, ויש עליהם השגחה פרטית,
 17 ולכן ייתכן לומר ש"צלו של המקום (מתייחס)
 18 עליהם"³⁶ - הוא קשור למציאותם, כדלעיל³⁷.

י.

לפי הרמב"ם שכר ועונש של הגויים - כצל,
 לפי הראב"ד - תוצאה טבעית

19 הדברים יובהרו יותר על-פי פנימיות הענינים:
 20 המשמעות של "צלו של המקום" היא, שפעולות
 21 האדם מעוררות למעלה ענין הדומה לפעולה. בדומה
 22 לפירוש הבעל-שם-טוב³⁸ על הפסוק³⁹ "ה' צלך",
 23 שפעולות האדם למטה, מעוררות למעלה ענינים
 24 כדוגמתם, כמו צל האדם, המשתנה בהתאם לפעולות
 36 ומכיון שסר מעליהם "נמשל כבהמות נדמו ומפני זה ה' קל
 להרגם" (מו"נ ח"ג פ"ח. וראה מפרשים שם).
 37 ביאור הנ"ל (וכן דלקמן בפנימיות הענינים) יתכן גם לפי שיטת
 הבעש"ט בהשגחה שיש השגחה פרטית על כל פרט דרצח"מ (ראה
 בהמובא בהוספות לכתר שם טוב סי' קיט ואילך), כי לכ"ע (גם לשיטת
 הבעש"ט) ישנם דרגות ואופנים בהשגח"פ (ראה בהמובא בקונטרס
 השגח"פ (לקו"ש כרך ח' ע' 278 הערה ב). לקמן הערות 52. 55).
 והביאור בפנים בשתי הדיעות הוא (לשיטה זו) באופן גילוי ההשגחה
 עליהם, ושייכותה וייחודה עמהם.
 ועפ"ז מובנת השייכות לטומאה וטהרה לאחר מ"ת דוקא [אף שגם
 לפני מ"ת צ"ל שה' השגחה פרטית. וגם לפי דעת חכמי ישראל שלפני
 הבעש"ט (ראה מו"נ שם. רמב"ן ובחי וירא יח, יט)], כי החידוש דמ"ת
 (בעיקרו) ה' בייחוד אלקות (והשגחתו) עם העולם והנבראים. ראה לעיל
 הערה 35. ואכ"מ.
 38 קדושת לוי פ' בשלח ד"ה או יבואר אז ישיר (מב, סע"ג ואילך).

ד"ה והנה ידוע (מג, ג). פ' נשא (ושם: שה' מוכיח את העולם בזה הפסוק). קדושה שני' קרוב לסופה (ט, סע"ג ואילך).

39 תהלים קכא, ה.

40 פסחים קיח, א. וש"נ.

41 משא"כ בנ"י שעבודתם היא צורך גבוה ונעשה שותף להקב"ה במע"ב וכו'. ואדרבה: דע מה למעלה - ממך (לקו"א להח"מ סקצ"ח.

אור תורה קיב, ב. ובכ"מ).

42 קדושים כ, טו.

43 פרש"י שם. ולהעיר מפרש"י בראשית ו, ז. נח ו, יב.

44 וכו' בנוגע להשכר ב"התועלת והתיקון" שמגיע להסוס ממה שהוא מרכב להאדם. ד"עיקר המכוון בבריאת הסוס עד"מ אינו בשביל התועלת המגיע לו כ"א זהו דרך טפל כדי שלא לקפח שכר כל ברי' אלא המכוון בבריאתו הוא בשביל טובת האדם" (לקוטי תורה ראה כת, ד). וראה לקו"ש שם ע' 282.

יב.

השאלות על המשך הפסוקים ורש"י

- לפי זה אפשר להבין טוב יותר את הסברן של
 תמיהות המתעוררות על המשך הפסוקים, ועל פירוש
 רש"י:
 (א) לשם מה הוסיפו יהושע וכלב, ואמרו "סר צלם
 מעליהם"?
 דבריהם לפני כן⁵⁰ "אם חפץ בנו..." היו הכרחיים.
 גם את דבריהם "אל תמרדו... אל תיראו..." פירש
 רש"י, ש"בה' אל תמרדו" ואז - "ושוב ואתם אל
 תיראו", כדלעיל, שכאשר הולכים בכחו של הקדוש-
 ברוך הוא אין מקום לחשש ולמורא מפני "עם הארץ",
 "כי לחמנו הם - נאכלם כלחם", שהקדוש-ברוך הוא
 ימסרם לבני ישראל בדרך חיבה ובפנים מאירות. וכל
 זאת מסביר לישראל כיצד עליהם לנהוג,
 אבל לשם מה יש צורך להודיע מה קורה לעם
 הארץ, ש"סר צלם מעליהם"?
 במילים אחרות: "אם חפץ בנו ה'... ונתנה לנו..."
 ו"בה' אל תמרדו..." - אם כך - מדוע חשוב לישראל
 לדעת מה קורה ל"צלם"?
 (ב) כיוון ש"נאכלם" - הרי מובן שאין מגן ותוקף,
 ולשם מה צריך לומר "סר צלם"? מהו החידוש בכך?
 (ג) מדוע הם שבו ואמרו "אל תיראום"?
 (ד) יותר מכך: זה עתה נאמר שדי אם "לא תמרדו"
 וממילא ("ושוב") תיגרם התוצאה - "אל תיראו".
 מדוע, אפוא, נוסף כאן עוד טעם "וה' אתנו"?
 ההסבר לכך הוא: בכיבוש עם הארץ היו שלושה
 סוגים⁵¹: מתים, "וגרשתמו" מיד (מתבטל לגמרי),
 "אגרשנו" לאחר ש"תפרה" (ובינתיים הם היו עבדים
 וכדומה - "לחמנו").
 ובהמשך לאמור לעיל:
 אפילו לפי הפירוש השני של רש"י, שאצל אומות

- 1 ענין טפל וצדדי⁴⁵, בשביל ישראל. כפי שכבר הוסבר
 2 פעם בהרחבה⁴⁶, שמצוותיהם הן למען ישוב העולם,
 3 כדי שישראל יוכלו לעשות מן העולם דירה לה'
 4 באמצעות קיום התורה והמצוות של ישראל.
 5 לפיכך גם השכר והעונש על שבע מצוות אלו הם
 6 תוצאה טבעית של מטרם.
 7 לפי זה מובן מדוע אין אצל בני נח בכלל הבדלים
 8 בין העונשים, אלא העונש בכל החטאים שלהם הוא
 9 שווה - מיתה⁴⁷. שלא כצל, המשתנה בהתאם לפעולת
 10 האדם.

יא.

ההבדל ה"פנימי" בין שני הפירושים

- 11 בכך מתבטא ההבדל בין שני פירושי רש"י, לפי
 12 פנימיות הענינים, וגם בדרך ההלכה:
 13 הפירוש הראשון הוא כשיטת הראב"ד, שבני נח
 14 הם כ"העדר", חוסר-מציאות, והשכר והעונש אצלם
 15 הם ענין הבא כתוצאה טבעית ו"בדרך ממילא",
 16 כדלעיל. לכן הוא אומר, שהפירוש של "צלם" איננו
 17 "צלו של המקום", אלא "מגינם וחזקם" - שלחם,
 18 על-ידי ה"כשרים שבהם" הם מתחזקים, אבל אין זה
 19 ענין שהם מעוררים למעלה.
 20 לעומת זאת, הפירוש השני של רש"י הוא כשיטת
 21 הרמב"ם - שהם "מציאות עצמאית", ויש בהם "גדר
 22 השגחה פרטית".
 23 אמנם, גם לדעת הרמב"ם מציאות בני נח, ושבע
 24 המצוות שלהם, היא בשביל ישראל, אבל כיוון שציוו
 25 אותם⁴⁸ על מצוות אלו, ובמיוחד כאשר על שבע
 26 מצוות אלו "ציוה בהן הקדוש-ברוך הוא בתורה
 27 והודיענו על-ידי משה רבינו"⁴⁹, צריך לומר, שכאשר
 28 הם מקיימים את ציווי ה', הרי הם מעוררים השראה
 29 מלמעלה בדומה לפעולתם. לכן אפשר לומר לגביהם,
 30 ש"צלו של המקום" משרה עליהם כצל, לפי פעולתם,
 31 עד כדי כך שאפשר לכנות זאת "צלם".

48 ראה שו"ת צפע"נ (דווינסק ח"א סי' לה, לו) בפירוש דברי רש"י
 (גטין ט, רע"ב): דכיון דחזינו דנהם מצוויים על דינים הוה בגדר מציאות
 לא בגדר העדר.
 49 רמב"ם ספ"ח מהל' מלכים.
 50 פסוק ח'.
 51 משפטים (כג, כג-ל. ובפרש"י).

45 ולהעיר מההמשך בצפע"נ (עה"ת - בהפטרה לפ' ואתחנן)
 (לדעת הראב"ד) "אך באמת... דגם זה הוה בגדר השגחה אף דבר הכרחי"
 (וראה בהנסמן שם). ולהעיר מדעת הרמב"ם (מו"נ ח"א פע"ב) דמציאות
 הכרחי הוא בלא כוונה. ראה בצפע"נ לשם. ורש"י. וראה לקו"ש שם ע'
 278 ואילך.
 46 ראה לקו"ש [המתורגמן] ח"ה ע' 159 ואילך, וש"נ.
 47 ראה סנהדרין נו, א. ובלקו"ש שם הערה 61.

16 כלומר, אצל אומות העולם השגחת ה' היא בבחינת
 17 "צל" ו"מקיף" מעליהם⁵⁴, ואילו אצל ישראל הקדוש-
 18 ברוך הוא איננו רק בבחינת "מקיף", אלא "אתנו"⁵⁵ -
 19 הוא מתאחד עמנו⁵⁶, ומוכן, שזה אינו גורם רק לכך
 20 ש"אל תיראו את עם הארץ", שהרי "ונתנה לנו", והם
 21 רק כ"לחמנו", אלא הם חדלים לחלוטין מלהיות
 22 מציאות, כי "סר צלם מעליהם".
 23 ויש לומר, שאלה הם גם שלושת הסוגים
 24 האחרים⁵⁷: "לא תחיה כל נשמה", "עשו שלום ויהיו
 25 למס ועבדוך", "גרגשי פינה לאפריקי",
 26 ובסופו של דבר בא לידי כך (לאחר שטען מה
 27 שטען)⁵⁸, שישראל קבלו "שדותיהן כשהן זרועות
 28 וכרמיהם כשהן נטועות".

(משיחת ש"פ שלח תש"ל. תשל"ה)

1 העולם ישנו הענין של "צלו של המקום", כשיטת
 2 הרמב"ם ש"יש בהם גדר השגחה פרטית", מובן בכל
 3 זאת, שאין זה כלל וכלל כהשגחה הפרטית על ישראל⁵²
 4 (כאמור לעיל שבמצוות לבני ישראל יש מטרה בעצם
 5 קיומן).
 6 ואת זאת הדגישו יהושע וכלב: בתחילה הם
 7 הפריכו את הטענה של "עז העם". הם אמרו "בה' אל
 8 תמרדו - ושוב ואתם אל תיראו את עם הארץ", אל לכם
 9 לחשוש מעם הארץ, בכל מצב שהוא.
 10 אחר-כך הם הוסיפו ואמרו: יותר מכך⁵³, "סר צלם
 11 מעליהם", אין צריך לומר לפי הפירוש הראשון ברש"י
 12 שסר "מגינים וחזקים", אלא גם לפי הפירוש השני,
 13 ש"צלו של המקום סר מעליהם", ואף יותר מכך - "וה'
 14 אתנו" - ההיפך מ"סר צלם". לא זו בלבד שאצל ישראל
 15 אין חסר, ח"ו, צלו של המקום, אלא "וה' אתנו".

בישראל שההשגחה (פרטית) פנימית - המתלבש בהם - הוא משם "ה'
 (וה' אתנו) עצמו" (ואינו מתלבש בלבושי הטבע) - ראה בכ"ז ד"ח יג,
 ב. ד"ה צהר תרע"ג (בהמשך תרע"ב). המשך ר"ה תרס"ג ד"ה והנה
 נת"ל. וראה דרמ"צ שם.
 56 ועפ"ז יובן מה ש"וה' אתנו" הוא תלוי ב"אם חפץ בנו ה'.. ובה'
 אל תמרדו" כי ההשגחה (גלויה) פנימית בישראל הוא דוקא כשעושים רצונו
 כו', ד"ח שם. וראה לקמן שם.
 57 ראה ירוש' שביעית רפ"ו (ויק"ר ספ"ז) - הובא בתוד"ה כיון
 (גטין מו, א). רמב"ם הל' מלכים פ"ו ה"ה ובנ"כ שם. וראה רש"י
 שופטים כ, יריא ובנ"כ שם.
 58 סנה' צא. א.

52 להעיר ממ"ש הרמב"ם (מו"ג ח"ג פי"ח. פנ"א (קרוב לסופו))
 ד"ההשגחה היא נמשכת אחר השכל.. והסכלים הממרים.. ענינם נבזה..
 נמשל כבהמות נדמו*. אבל ראה לקו"ש ח"ט ע' 181 בדעת הרמב"ם
 - דעיקר השגחה פנימית הוא בישראל דאתם קרויין אדם. לקו"ד ח"א
 פד, סע"א. וראה הערה 55. ובארוכה לקמן ע' 198 ואילך.
 53 להעיר מבחי כאן.
 54 ראה דרמ"צ קפא, א. ובכ"מ.
 55 כי ההשגחה (פרטית) שעל אוה"ע הוא ע"י הע' שרים ולבושי
 הטבע, ולכן מה שמתלבש בהם הוא ע"ד הניצוץ שנמצא בקליפה - שהוא
 כמו רע ע"ד חתיכה נעשה נבילה (ד"ה פדה בשלום העת"ר. וראה ד"ה
 נ"ח עת"ר). וההשגחה מאלקות הוא בבחי' מקיף עליהם. משא"כ

(* ולהעיר מד"ה חביב האדם תש"ב: אתם קרויים אדם דנפש השכלית שבישראל הוא באופן אזור לגמרי מנפש השכלית שבכללות מין האנושי שנגרש בה הפלאה
 ורחיית.

אגרות קודש

ב"ה, י"ז סיון, תשי"ט
 ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ וכו'

מו"ה אברהם אביש מרדכי שי'

שלום וברכה!

במענה למכתבו מעשי"ק.

טעם למנהג אנ"ש ללמוד בימי הספירה במס' סוטה. כך שמעתי הוראת כ"ק מו"ח אדמו"ר
 ושכן נהגו משנים בתוככי אנשי תב"ד, ואף שלא אמר הטעם ע"ז, יש לבאר ע"פ המבואר בכ"מ בנגלה
 דתורה ובחסידות, על השייכות שבין ימי ספירת העומר או מנחת העומר והענין דסוטה עד אשר ונקתה
 ונזרעה זרע וכו'.

ועיקר⁷ המצה הוא הפרוסה החלק הקטן⁸ — רחל. והחלק הגדול, האפיקומן, צפון, עלמא דאתכסיא — לאה וכו'.

וכשתצרף מלת אשה⁹ למלת מצה יעלה מספר אמת, לרמז שהשרש הוא¹⁰ מאמת, שאמת הוא למעלה מהשכל, כי אמת הוא בעתיקא¹¹ כידוע.

וזהו וארשתיך¹² לי באמונה שקאי על פסח, ועיי"ז זוכים להסדר האחרון סדר טהרות, שהוא נרמז במלת ודעת¹³ כדרו"ל, היינו שזוכים למ"ת שבשבעות, וידעת¹⁴ את הוי'.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש ע' קצו, ממכתב הרב המחבר לבנו כ"ק אדמו"ר זי"ע

ביתו, ובשבילה הלך ללבן לקחתה". ראה לקמן סימן נד. תורת חיים בראשית קסח, ד.

(7) ראה פסחים קטו, ב. שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עני (דברים טז, ג), לחם עוני, עני כתיב מה עני שדרכו בפרוסה אף כאן בפרוסה. (8) רחל נק' הקטנה", ולא נק' הגדולה", ומבואר בחסידות (מיוסד על מ"ש בזהר ח"ג דף רמד, ב) דרחל היא הקטנה, ה' אחרונה דהשם — מלכות, עלמא דאתגליא, ולא ה' הגדולה — בחי' בינה, עלמא דאתכסיא (ראה לעיל סימן יז), וזהו דהחלק המגולה בחי' רחל, וחלק הצפון — מכוסה, בחי' לאה.

ומבואר כאן דהם כנגד אמונה, ודעת (פסח ושבעות).

וראה לקוטי לוי יצחק אגרות קודש עמוד רל, דחלק הקטן מרמז על הוויות אביי ורבא — נגלה דתורה, וחלק הגדולה מרמז לפנימיות התורה ע"ש.

(9) אש"ה (בגי' 306) + מצ"ה (135) = 441, כמספר אמ"ת, 441. (10) ראה לעיל סימן א.

(11) ראה לקוטי תורה פרשת מסעי צג, ד. אור התורה נ"ך עמוד רסט. דרושים לשמיני עצרת עמוד א'תשצו.

(12) הושע ב, כב.

(13) בששה סדרי משנה, שהתחלה הוא אמונת זה סדר זרעים, והסיום הוא ודעת זה סדר טהרות. ראה שבת לא, א אמר ר"ל מאי דכתיב (ישעי' לג, ד) והי' אמונה עתיך חוסן ישועות חכמה ודעת וגו', אמונת זה סדר זרעים, עתיך זה סדר מועד, חוסן זה סדר נשים, ישועות זה סדר נזיקין, חכמת זה סדר קדשים, ודעת זה סדר טהרות.

פירש"י: סדר זרעים, שעל אמונת האדם סומך להפריש מעשרותיו כראוי. דעת, עדיף מחכמה. (ראה בהנסמן לעיל סימן א הערה 3).

(14) הושע ב, כב.

בראשית כט, טז: וּלְלֶכֶן שְׁתֵּי כְּנֹתֶיךָ שֵׁם הַגְּדֹלָה לְאֵה וְשֵׁם הַקְּטָנָה רַחֵל:

יט

אכילת מצה בפסח נמשלה לאשה (ירושלמי פסחים פ"י ה"א), אכילת הפרוסה כנגד רחל (עקרת הבית), והאפיקומן כנגד לאה, קמח מים"ג בגי' רחל"י

אהובי בני שיחי'.

אם כי מכתבי¹ יגיע אליך לסוף הפסח, עכ"ז הולכין אחר דעת הכותב, והכתיבה עצמה, שהוא ביום הראשון לפסח. ולזאת קבל את ברכתי היוצאת מקירות לבי, כי תחוג את חג המצות הבעל"ט בכשרות, פשוטן של דברים הוא העיקר, שתאכל את המצה בכשרות המצה עצמה, ובכשרות הגוף והנפש, שהמה יהיו כשרים לאכילת מצה.

מיכלא² דמהימנותא, והיינו שהמצה תהי' ראוי' להאוכל והאוכל להמצה, שאז הוא זיווג שלם כדבעי למהוי'.

ואכילת המצה הוא בחי' זיווג כמ"ש³ כי אם הלחם אשר הוא אוכל, והוא מאכל אמונה...

והיינו, כי מצה נמשלה לאשה כמארז"ל⁴ כל האוכל מצה בערב פסח כאלו בא על ארוסתו כו', הרי שנמשלה לאשה.

ומצה היא רק קמח ומים, קמח מים⁵ גימטריא רחל, שהיא הנוקבא העיקרית⁶ כידוע.

(1) מבאר בהמכתב כאן. דבמצות אכילת מצה, יש: א) אכילת הפרוסה — שע"ז מברכים הברכה וכו', ב) האפיקומן — הצפון החלק הגדול, והם כנגד א) רחל הקטנה, ב) לאה הגדולה.

(2) זהו חלק ב' דף קפג, ב. ראה ספר המאמרים תש"ח עמוד 166 בהערה. לקוטי תורה פרשת צו יג, ג ואילך. דרך מצותיך כב, ב.

(3) בראשית לט, ו. ויעזב כל אשר לו ביד יוסף ולא ידע אתו מאומה כי אם הלחם אשר הוא אוכל" ופרש"י כי אם הלחם, היא אשתו אלא שדיבר בלשון נקי' (ב"ר פו, 1).

(4) ירושלמי פסחים פ"ק י הלכה א.

(5) קמ"ח (בגי' 148) + מים"ם (90) = 238. וכן רח"ל בגי' 238

(6) כמ"ש (בראשית כט, יח) ויאהב יעקב את רחל והיא עיקרה של

המשך מהעמוד הקודם

בעת רצון יזכירוהו על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבגי"מ זי"ע מתאים לתוכן כתבו.

ובטח נוסף על שמירתו שלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא, יש לו קביעות עתים ללימוד הן בנגלה דתורה והן בפנימיות התורה שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות, וכמבואר בהכרח בהאמור בכ"מ ומובן, ומכמה טעמים.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת שלח

**יג, ל – ויהס כלב את העם אל משה ויאמר
עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה**

א. הנה כתיב ירד ירדנו' כו' ירידה אחר ירידה וכן ביציאת מצרים וגאולה כתיב ואנכי אעלך גם עלה כו' עלה נעלה? כו'. היינו ב' עליות שהוא עליוי אחר עליוי, ובאמת ביציאת מצרים לא נתעלו רק פעם אחת כמו שכתוב אעלה אתכם מעני מצרים³ כו' אל ארץ זבת חלב ודבש. אך כי עלייה זו השנית היא רומזת על גאולה העתידה להיות במהרה בימינו אמן (וכן בשמות ג' פסוק י"ד" אמר לו ענין הגאולה האחרונה כדפירש רש"י שם).

דהנה כתיב⁵ כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות שמקיש הכתוב ענין גאולה אחרונה ליציאת מצרים. והוא שכמו שכל עיקר תכלית המכוון בגלות מצרים והשעבוד רד"ו שנה הי' בכדי לזכות לקבלת התורה פנים בפנים⁶ דבר ה'. וכמ"ש וזה לך האות⁷ כו' בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה. כך כל אריכות הגלות הזה הוא כדי לזכות לגילוי פנימיות התורה שיהי' לעתיד לבוא כי במתן תורה הי' קבלת התורה הנגלית אבל פנימית טעמי התורה יהי' הגילוי שלהם לעתיד לבוא. ועל זה נאמר אראנו נפלאות, וכמו שכתוב עין בעין יראו⁸.

וכך בענין השעבוד והגלות שנאמר בגלות מצרים וימררו את חייהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה קאי גם על זמן האחרון, וימררו את חייהם⁹ היא התורה כי היא חייו, בעבודה קשה דא קושיא¹⁰, בחומר דא קל וחומר, ובכל עבודה בשדה דא ברייתא, ובלבנים דא לבון הלכתא, שאין בידינו הלכה ברורה ודין ברור כי כל דיני התורה במחלוקת שנוי' הללו מכשירין ומטהרין והללו פוסלין ומטמאין, ואם כן כמו שעל ידי שעבוד מצרים בחומר ובלבנים זכו למתן תורה, כך גם על ידי לבון הלכתא שבזמננו זה יזכו לגילוי פנימיות התורה לעתיד לבוא להיות אראנו נפלאות.

תורה אור ריש פרשת שמות

**יד, לה – אני ה' דברתי אם לא זאת אעשה
לכל העדה הרעה הזאת הנועדים עלי במדבר
הזה יתמו ושם ימותו**

ב. תנו רבנן דור המדבר אין להם חלק לעולם הבא שנאמר (במדבר יד) במדבר הזה יתמו ושם ימותו, יתמו בעולם הזה ושם ימותו בעולם הבא, ואומר (תהלים צה, יא)

(1) הנה כתיב ירד ירדנו (בראשית מג, כ) . . ואנכי אעלך גם עלה . . וכו': עיין עוד בענין זה ילקוט משיח וגאולה פרשת שמות סימן כב. כג. כד. כה. כו. נו. קיט. רפא. פרשת יגש סימן קעז. פרשת שלח סימן מז. פרשת בא סימן רצב.

(2) במדבר יג, ל.

(3) שמות ג, יז.

(4) בשמות ג' פסוק י"ד: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת שמות סימן קעג, ובהנסמן שם.

(5) מיכה ז, טו.

(6) דברים ה, ד.

(7) שמות ג, יב.

(8) ישע"י נב, ח.

(9) שמות א, יג.

(10) זוהר חלק ג קנג, א.

אשר נשבעתי באפי אם יבואו אל מנוחתי דברי רבי עקיבא, רבי אליעזר אומר באים הם לעולם הבא¹¹ שנאמר (שם נ, ה) אספו לי חסידי כורתי בריתי עלי זבח אלא מה אני מקיים אשר נשבעתי באפי, [באפי] נשבעתי וחוזרני בו וכו'.

רבי שמעון בן מנסיא אומר באים הם לעולם הבא שנאמר (ישע"י נה) ופדויה ה' ישובו ובאו ציון ברנה.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן שבקי' רבי עקיבא לחסידות' שנאמר (ירמ"י ב) הלוך וקראת באזני ירושלים לאמר [וגו'] זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה [ומה אחרים באים בזכותם הם עצמן לא כל-שכן].

סנהדרין קי:

**יד, כא – ואולם חי אני וימלא כבוד ה' את
כל הארץ**

ג. וימלא כבוד, דרבינו ז"ל מפרש כי עכשיו עם כי מלא כל הארץ כבודו מכל-מקום יש עכ"פ בחי' צל ומקיף לסטרא אחרא, וכפי מ"ש בשם עמק המלך צל¹² זה יונק מק"כ צירופי אלקים, אבל לעתיד לבוא ואת רוח הטומאה אעביר כו' כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה כו' זהו וימלא כבוד כו', וזהו ענין יהי כבוד ד' לעולם דהוא לשון עתיד כמו סיפ"י דקרא ישמח ד' במעשיו פי' במד"ר ר"פ אחרי"פ כ"כ דקאי על לעתיד לבוא, ואפשר לומר דהיינו שלעתיד לבוא יהי גילוי שם הוי' עד שיהי' נקרא כמו שנכתב¹⁴.

אור התורה שלח ע' תקכו

**טז, יד – וכי יגור אתכם גר או אשר בתוכם
לדורותיכם ועשה אשה ריח ניהוח לה' כאשר
תעשו כן יעשה**

ד. וכי יגור אתכם גר או אשר בתוכם לדורותיכם וגו'. ספרי פסקא קת: אין לי אלא גר המתגייר, גר שנתגייר מנין, תלמוד לומר או אשר בתוכם לדורותיכם. ר"ל אף שנתגייר שלא בזמן המקדש, וכשיבנה צריך קרבן. וזה פירוש כוונת הגמרא כריתות דף ט'¹⁵ עיין שם, ועיין מה שכתוב בזה ברמב"ם¹⁶.

צפנת פענח – להרצב' גאון

(11) רבי אליעזר אומר באים הם לעולם הבא וכו': עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת שלח במפתחות, ערך "דור המדבר - והמרגלים - יש להם חלק לעולם הבא".

(ועיין גם פרשת וארא סימן נד. פרשת תרומה סימן רי')

(12) צ"ל בגי' ק"כ, וזהו "סר צלם מעליהם" ע"ש.

(13) ישמח ד' במעשיו פי' במד"ר ר"פ אחרי: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת אחרי סימן א.

(14) שם הוי' . . נקרא כמו שנכתב: עיין פסחים נ. מובא בילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת שמות סימן דר.

(15) עמוד א: רבי אומר 'ככם' כאבותיכם, מה אבותיכם לא נכנסו לבית אלא במילה וטבילה והרצאת דם, אף הם לא יכנסו וכו'. אלא מעתה האידנא דליכא קרבן לא נקבל גרים? אמר רב אחא בר יעקב: 'וכי יגור אתכם גר או אשר בתוכם' וגו', (ר"ל שמפסוק זה אנו למדים דגר שנתגייר שלא בזמן המקדש, כשיבנה המקדש חייב להביא קרבן, וממילא מוכח דמקבלין גרים אף שלא בזמן המקדש).

(16) מה שכתוב בזה ברמב"ם: ראה בארוכה לקוטי שיחות חלק כו עמוד 160 ואילך. (מובא גם בילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת משפטים סימן ריד עמוד 749).

♦ יום ראשון י"ג סיון ♦

יג (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

א ומליל יי עם משה למימר:

ב שלח לך גברים ויאללנו את ארצא דכנען די אנא יחב לכני ישראל גברא חד גברא חד לשבטא דאכהתוהי תשלחו כל רבא דבהון:

(ב) שְׁלַח־לְךָ אֲנָשִׁים וַיִּתְּרוּ אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר־אָנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְמַטֵּה אֲבֹתָיו תִּשְׁלְחוּ כָּל נָשִׂיא בְהֵם:

(א): "נשלחה אנשים לפנינו", כמה שנאמר (שם): "ותקרבון אלי כלכם וגו'". ומשה נמלך בשכינה, אמר: אני אמרתי להם שהיא טובה, שנאמר (שמות א): "אעלה אתכם מעני מצרים וגו'", חזיהם שאני נותן להם מקום לטעות בדברי המרגלים למען לא יירשנה.

כ"י ◀ שלח-לך אנשים • (במדבר רבה) למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים? לפי שלקתה על עסקי דבה, שדברה באחיה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר. שְׁלַח־לְךָ • (במדבר רבה. סוטה לו) לדעתך, אני איני מצוה לך, אם תרצה – שלח. לפי שבאו ישראל ואמרו (דברים

~ נקודות משיחות קודש ~ (שבת פרשת שלח. מברכים החדש תמו התש"ז)

והתשווקה דבני ישראל להכנס לארץ, מכיון שיראו במוחש את הפירות הטובים והמשבחים שנסתבחה בהן ארץ ישראל, "וזה פריה", שלכן צוה להם משה "והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ".

התכן דפרשת 'שלח' הוא - 'שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל', כ"י (א) שכפוש הארץ יהיה בנקל יותר, מכיון שישיבו אותנו דבר, את הדרך אשר נעלה בה ואת הערים אשר נבוא אליהן (תחלה לכבוש)", וגם (ב) שעל-ידי-זה יתוסף בגדל החביבות

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יח עמ' 147)

רש"י שהמרגלים ראו את ענשה של מרים, וראה זו היתה צריכה להעניק להם את הכח לא להתפעל מראית גבורת יושבי הארץ.

ורשעים הללו ראו (רש"י יג, ב) המרגלים שמעו על גבורתם של יושבי הארץ עוד לפני שלוחם. אף כל זמן שהדבר היה בגדר שמיעה בלבד, לא התרשמו מן; ואלו פשראו זאת במו עיניהם, הגיעו למסקנה ש"לא נוכל לעלות". לכן מדיק

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטי שיחות כרך יח עמ' 141 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

במה חטאו המרגלים

דבה, שדברה באחיה", היינו, עצם הדבור אודות משה. דגם אם לא הבינה איזה דבר בהנהגתו של משה, לא היה עליה לדבר על זה ברבים, כי עצם ההתעסקות בדבור – "דבה" אודות משה, יכול להביא לדבור בהפך שבחו של משה חסיושלום, והיה עליה לדבר על זה עם משה בעצמו, בחשאי.

שְׁלַח־לְךָ אֲנָשִׁים לְמַה נִּסְמְכָה פֶּרֶשֶׁת מֵרְגָלִים לְפֶרֶשֶׁת מְרִים, לְפִי שְׁלַקְתָּהּ עַל עִסְקֵי דְבָה, שְׁדַבְּרָה בְּאַחִיהָ, וּרְשָׁעִים הֵלְלוּ רְאוּ וְלֹא לָקְחוּ מוֹסֵר (יג, ב. ובפרש"י) הקשה הרמב"ן "מה עשו המרגלים, כי משה אמר להם "וראיתם את הארץ מה היא, ואת העם היושב עליה" כו', ועל-כּל-פנים היו צריכין להשיבו על מה שצוה אותם. ומה פשעם ומה חטאתם כשאמרו לו "אפס כי עז העם" כו', וכי על מנת שיעידו לו שקר שלח אותם?

וזה היה גם חטאם של המרגלים, דאף שהיה קשה להם איך יכבשו את הארץ כש"עז העם היושב עליה", היו צריכים לדבר על זה בקצור, או למשה לבדו. וחטאם היה שדברו על זה באריכות ובכל הפרטים – "עסקי דבה". דזה הביא למרידת בני ישראל בקדוש-ברוך-הוא, עד שאמרו "נתנה ראש ונשובה מצרימה" (ד, ז).

ויש לומר שרש"י בדבריו אלו תרץ קשיא זו. דהנה גם מרים לא דברה שקר אודות משה, ואפילו "לא נתפונה לגנותו" (רש"י בעלותך יב, א), וזה שלקתה היה "על עסקי

(ג) וַיִּשְׁלַח אֶתְכֶם מֹשֶׁה מִמִּדְבַּר פָּאֲרָן עַל־פִּי יְהוָה כָּלֶם אַנְשֵׁים רֵאשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל הַמָּה:

ג וַיִּשְׁלַח יְהוָה מֹשֶׁה מִמִּדְבַּר פָּאֲרָן עַל מִימָרָא דַּיְיָ כְּלֵהוּן גְּבַרִין רֵישֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אַנְוִין:

כ"ט - על-פי ה' • ברשותו, שלא עכב על ידו. כלם אנשים • כל "אנשים" שבמקרא לשון חשיבות, ואותה שעה כשרים היו.

(ד) וְאֵלֶּה שְׁמוֹתֵם לְמַטֵּה רְאוּבֵן שְׁמוּעַ בֶּן־זִכְוֹר:

ד וְאֵלִין שְׁמֵהֶתְהוּן לְשִׁבְטָא דְרְאוּבֵן שְׁמוּעַ בֶּר זִכְוֹר:

(ה) לְמַטֵּה שְׁמֵעוֹן שָׁפְטַת בֶּן־חֹרִי:

ה לְשִׁבְטָא דְשְׁמֵעוֹן שָׁפְטַת בֶּר חֹרִי:

(ו) לְמַטֵּה יְהוּדָה כָּלָב בֶּן־יִפְנֶה:

ו לְשִׁבְטָא דִיהוּדָה כָּלָב בֶּר יִפְנֶה:

(ז) לְמַטֵּה יִשָּׁשָׁר יִגָּאֵל בֶּן־יוֹסֵף:

ז לְשִׁבְטָא דִישָׁשָׁר יִגָּאֵל בֶּר יוֹסֵף:

(ח) לְמַטֵּה אֶפְרַיִם הוֹשֶׁעַ בֶּן־נוּן:

ח לְשִׁבְטָא דְאַפְרַיִם הוֹשֶׁעַ בֶּר נוּן:

(ט) לְמַטֵּה בְנִימֵן פִּלְטִי בֶן־רְפוּא:

ט לְשִׁבְטָא דְבְנִימֵן פִּלְטִי בֶּר רְפוּא:

(י) לְמַטֵּה זְבוּלֹן גְּדִיאֵל בֶּן־סוּדִי:

י לְשִׁבְטָא דְזְבוּלֹן גְּדִיאֵל בֶּר סוּדִי:

(יא) לְמַטֵּה יוֹסֵף לְמַטֵּה מְנַשֶּׁה גְּדִי בֶן־סוּסִי:

יא לְשִׁבְטָא דִיוֹסֵף לְשִׁבְטָא דְמְנַשֶּׁה גְּדִי בֶּר סוּסִי:

(יב) לְמַטֵּה דָן עַמּוּיָאֵל בֶּן־גַּמְלִי:

יב לְשִׁבְטָא דְדָן עַמּוּיָאֵל בֶּר גַּמְלִי:

(יג) לְמַטֵּה אָשֶׁר סֹתוּר בֶּן־מִיכָאֵל:

יג לְשִׁבְטָא דְאַשֶׁר סֹתוּר בֶּר מִיכָאֵל:

(יד) לְמַטֵּה נַפְתָּלִי נַחֲבִי בֶן־וּפְסִי:

יד לְשִׁבְטָא דְנַפְתָּלִי נַחֲבִי בֶּר וּפְסִי:

(טו) לְמַטֵּה גָד גְּאוּאֵל בֶּן־מְכִי:

טו לְשִׁבְטָא דְגָד גְּאוּאֵל בֶּר מְכִי:

(טז) אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־שָׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת־הָאָרֶץ וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֶׁעַ בֶּן־נוּן יְהוֹשֻׁעַ:

טז אֵלִין שְׁמֵהֶת גְּבַרִיא דִי שְׁלַח מֹשֶׁה לְאַלְלָא יְת אֶרְעָא וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֶׁעַ בֶּר נוּן יְהוֹשֻׁעַ:

כ"ט - וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֶׁעַ וְגו' • הַתְּפַלֵּל עָלָיו: יְהוֹשֻׁעַ מֵעֲצַת מְרַגְלִים. (במ"ו).

דעת זקנים מבעלי התוספות - עזו והדר

(יא) לְמַטֵּה יוֹסֵף לְמַטֵּה מְנַשֶּׁה. כָּאֵן שְׁקִלְיָה יוֹסֵף לְמִטְרַפְסִיָּה לְפִי שְׁהוּצִיא דִיבָּה, וְלִכְּרַב הוֹזְכָר כָּאֵן עַל מִטְּה מְנַשֶּׁה שְׁהִזָּה מִמּוּצִיאֵי הַדִּיבָּה וְלֹא עַל מִטְּה אֶפְרַיִם שְׁלֹא הוּצִיא, וּבְכָל מְקוֹמוֹת הוּא נִזְכָּר עַל מִטְּה אֶפְרַיִם: תוֹרָה יב (טז) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֶׁעַ בֶּן נוּן יְהוֹשֻׁעַ. מִדְרַשׁ תַּחֲוּמָא (ו) מִדֵּה רָאָה לְקִרְוֹתוֹ יְהוֹשֻׁעַ, אֵלֹא רָאָה כָּלָב שְׁבִטֵל שְׁכָרוּ בְּאֶרֶץ שְׁנַאֲמַר וַיִּבֵּא עַד חֲבֵרוֹן, וּבְחֵיבִים בְּמִקּוֹם אַחַר (שׁוֹפְטִים א ט) וַיִּתְּנוּ לְכָלֵב אֶת חֲבֵרוֹן, וַיְהוֹשֻׁעַ נָטַל חֶלֶק

תפלת משה על יהושע

לחיות בקדושה ובהתנתקות מכל עניני עולם הזה המטרידים ומבלבלים. ולכן לא רצו להכנס לארץ ישראל, שבה יצרכו לירד מדרגתם ולהתעסק בעניני העולם. ואכן, יתכן שמצד דרגתם היתה נתינת מקום לטענה כזו. מה שאין-כן יהושע, כיון שעתידי הוא למלאות את מקום משה כרועה ישראל, הרי עבירו אין לטענה זו מקום, כיון שצריך הוא להתחשב בצורך הכללי דעם ישראל להכנס לארץ ישראל ולעשותה דירה לו יתברך. ולכן, על אף שפשרים היו המרגלים, הצורך משה רבינו עליו השלום להתפלל על יהושע דיקא, שעבירו אין טענתם טענה.

ויקרא משה להושע בן-נון יהושע:
התפלל עליו י-ה יושיעך מעצת מרגלים (יג, טז.)
ובפרש"י)
צריך להבין: הרי 'באותה שעה פשרים היו', דבאם לא היו פשרים לא הנה שולחם, ומדוע הצרך להציל את יהושע מעצתם? ומאי דף, באם הנה צרך בתפלה, מדוע התפלל רק על יהושע ולא על שאר המרגלים?
והבאור בזה:
מבאר בחסידות (לקו"ת במדבר לו, ד) בטעם טענת המרגלים, שרצונם להשאר במדבר נבע מקף, שבהיותם במדבר יכלו

וישלח אתם משה לתור את-ארץ כנען ויאמר אלהים עליו זה בנגב ועליתם את-ההר:

(יז) **וישלח אתם משה לתור את-ארץ כנען ויאמר אלהים עליו זה בנגב ועליתם את-ההר:**

כ"ט < עליו זה בנגב. הוא הנה הפסלת של ארץ-ישראל, שכן דרך התגרים מראין את הפסלת תחלה ואחר-כך מראין את השבח.

יח ותחזונו ית ארעא מא היא ונת עמא דיתב עלה התקויה הוא אם חלש הזער הוא אם סגוי:

(יח) **וראיתם את-הארץ מה-הוא ואת-העם הישב עליה החזק הוא הרפה המעט הוא אס-רב:**

יט ומא ארעא די הוא יתב בה הטבא היא אם בישא ומא קרניא די הוא יתב בהן הכפצחין אם בכרפין:

כ"י < את-הארץ מה-הוא • (במ"ד) יש ארץ מגדלת גבורים, ויש ארץ מגדלת חלשים, יש מגדלת אוכלוסין, ויש ממעטת אוכלוסין. החזק הוא

כ"א ומה הארץ אשר-הוא ישב בה הטובה הוא אס-רעה ומה הערים אשר-הוא יושב בהנה הבמחנים אם במבצרים:

(כ"א) **ומה הארץ אשר-הוא ישב בה הטובה הוא אס-רעה ומה הערים אשר-הוא יושב בהנה הבמחנים אם במבצרים:**

כ"ב < הבמחנים • תרגומו: הכפצחין. כרפין פצוחין ופתוחין מאין חומה. הטובה היא • במענינות ותהומות טובים וכריאים.

כ"ג ומא ארעא העתיךא היא אם מספינא האית בה אילנין אם לא ותתקפון ותסבון מאבא דארעא ויומיא יומי בכורי ענבין:

(כ"ג) **ומה הארץ השמנה הוא אס-רזה הישבה עין אס-אין והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ והימים ימי בכורי ענבים:**

כ"ד < הישבה עין • אם יש בהם אדם פשר שיגן עליהם בזכותו. בכורי ענבים • ימים שהענבים מתבשלין בככור.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

עשרה אנשים של מרגלים, ולכך הוסיף יו"ד בשמו שעולה עשרה. ולפי שקראתה תגר בשנתחלקה משמה של שרי נפרע לה בקאן. ויש אומרים שנתחלקה, ה"א בשם שרה, וה"א בשם אברהם (במדבר יח כא). ובפרק (ו) אלו נאמרין (סוטה לה) מסיק שאמר לו משה יה יושיעך מעצת מרגלים: תורה זו

~ נקודות משיחות קודש ~ (שבת פרשת שלח, מברכים החודש תמוז התשנ"ו)

הכתוב מדגיש ש"הימים ימי בפורי ענבים" - כי הפירות החשובים והמשפחים ביותר הם "ענבים", מכיון שראויים לא רק לאכילה, אלא עוד זאת, שעל-ידי דריכת וסחיטת הענבים מתגלה פנימיותם - "יין" (ולכן גם תכונת היין היא לגלות את הפנימיות, "נכנס יין יצא סוד"), משקה חשוב

♦ יום שני י"ד סיון ♦
(כא) ויעלו ויתרו את-הארץ ממדבר-צן עד-רחב לבא חמת:

כא וסליקו ואלילו ית ארעא ממדברא דצין עד רחוב למטי חמת:

מזרחית עד הים, שהים הוא גבול מערבי, ומשם חזרו והלכו כל גבול מערבי על שפת הים עד לבא חמת, שהוא אצל הר החר ממקצוע מערבית-צפונית, כמו שמפרש בגבולות הארץ בפרשת "אלה מסעי".

מ"ט ~ ממדבר-צן עד-רחב לבא חמת. הלכו בגבוליה בארץ וברחב כמין גא'ם: הלכו רוח גבול דרומית - ממקצוע מזרח עד מקצוע מערב, כמו שצוה משה: "עלו זה בנגב", דרך גבול דרומית-

(כב) ויעלו בנגב ויבא עד-חברון ושם אחימן ששי ותלמי ילדי הענק וחברון שבע שנים נבנתה לפני צען מצרים:

כב וסליקו בדוומא ואתא עד חברון ותמן אחימן ששי ותלמי בני גברי אחרון שבע שנין אתבניאת קדם טנס דמצרים:

כ"ב ~ ויבא עד-חברון • (סוטה לד) כלב לבדו הלך שם ונשתטח על קברי אבות, שלא יהא נסת לחבריו להיות בעצתם. וכן הוא אומר (דברים א): "ולו-אתן את-הארץ אשר דרף-בה". וכתוב (שופטים א): "וינתנו לכלב את-חברון". שבע שנים נבנתה • (סוטה לד) אפשר שבנה חם את חברון לכנען בנו הקטן קדם שיבנה את צען למצרים בנו הגדול? אלא שהיתה מבנה בכל טוב על אחד משבעה בצען, ובא להודיעך

שבחה של ארץ ישראל: שאין לה טרשין בארץ-ישראל יותר מחברון, לפיכך הקצוה לקברות מתים; ואין לה מעלה בכל הארצות כמצרים, שנאמר (בראשית א): "כגן-ה' בארץ מצרים", וצען היא המעלה שבארץ מצרים, ששם מושב המלכים, שנאמר: (ישעיה ל): "כִּי־הָיוּ בַצֶּעַן שָׂרֵיוֹ", והיתה חברון טובה ממנה שבעה חלקים.

כ"ג ~ ויבאו עד-נחל אשכול ויכרתו משם זמורה ואשכול ענבים אחד וישאהו במוט בשנים ומן הרמנים ומן-התאנים:

כג ואתו עד נחלא דאתפלא וקצו מתמן עוברתא ואתפל ענבין חד ונטלוהי באריקא בתרין ומן רמוניא ומן תאניא:

כ"ג ~ זמורה • שוכת גפן ואשכול של ענבים תלוי בה. וישאהו במוט בשנים • ממשמע שנאמר "וישאהו במוט", איני יודע שהוא בשנים? מה תלמוד לומר "בשנים"? - (סוטה לד) בשני מוטות. הא כיצד? שמונה נטלו אשכול, אחד נטל תאנה, ואחד רמון, יהושע וכלב לא נטלו כלום, לפי שכל עצמם להוציא דבה נתכוננו: כשם שפריה משגה,

כך עמה משגה. ואם חפץ אתה לידע כמה משאוי אחד מהם, צא ולמד מאבנים שהקימו בגלגל (הושע ח): "הרימו להם איש אבן אחת מן הירדן על שכמו והקימוה בגלגל", ושקלוהו רבותינו משקל כל אחת ארבעים סאה - וגמירי: טונא דמידלי אניש על כתפה אינו אלא שליש משאוי, ממשאוי שמסיעין אותו להרים.

כ"ד ~ ויבאו עד-נחל אשכול ויכרתו משם זמורה ואשכול ענבים אחד וישאהו במוט בשנים ומן הרמנים ומן-התאנים:

כד לַמָּקוֹם הַהוּא קָרָא נַחַל אֲשֶׁבּוֹל עַל אַדוֹת
הָאֲשֶׁבּוֹל אֲשֶׁר-כָּרְתוּ מִשָּׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כה) וַיָּשׁבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ מִקֵּץ אַרְבַּעַיִם יוֹם:
כה ותבו מלאללא ית ארעא מסוף ארבעין יומין:

כז) וַיָּשׁבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ מִקֵּץ אַרְבַּעַיִם יוֹם • וְהָלֹא
אַרְבַּע מֵאוֹת פָּרְסָה עַל אַרְבַּע מֵאוֹת פָּרְסָה הִיא, וּמִהֶלֶךְ אָדָם בֵּינוֹנִי עֲשָׂרָה פָּרְסָאוֹת לַיּוֹם, הָרִי מִהֶלֶךְ

כו) וַיֵּלְכוּ וַיִּבְּאוּ אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן וְאֶל-כָּל-עֵדֶת
בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-מִדְבַּר פָּאֲרָן קְדֻשָּׁה וַיֵּשְׁבוּ אִתְּם
דָּבָר וְאֶת-כָּל-הַעֵדָה וַיִּרְאוּם אֶת-פְּרִי הָאָרֶץ:

כח) וַיֵּלְכוּ וַיִּבְּאוּ • (סוטה לד) מהו "ויילכו"? להקיש
הליכתן לביאתן: מה ביאתן בעצה רעה, אף הליכתן

כז) וַיִּסְפְּרוּ-לוֹ וַיֹּאמְרוּ בָּאֲנֹו אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר
שְׁלַחְתָּנוּ וְגַם זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ הוּא וְזֶה-פְּרִיָּהּ:

כט) זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ הִיא • (במדבר רבה) כל דבר שקר שאין אומרים בו קצת אמת בתחלתו, אין מתקנים בסופו.

כה) אַפְסֵי פִּי-עֵזוּ הָעַם הַיֹּשֵׁב בָּאָרֶץ וְהָעָרִים בְּצִרּוֹת
גְּדֹלַת מְאֹד וְגַם-יְלָדֵי הָעֵנָק רְאִינוּ שָׁם:

כט) בְּצִרּוֹת • לשון חזק. ותרגומו: פריקן. לשון בירניות עגלות, ובלשון ארמי: פריף עגל.

כט) עֲמַלְקַי יוֹשֵׁב בָּאָרֶץ הַנֶּגֶב וְהַחִתִּי וְהַיְבוּסִי
וְהָאֱמֹרִי יוֹשֵׁב בְּהָר וְהַפְּנִעֵנִי יוֹשֵׁב עַל-הַיַּם וְעַל יַד
הַיַּרְדֵּן:

כט) עֲמַלְקַי יוֹשֵׁב וְגו' • לפי שנכוו בעמלק פבר, הזכירוהו מרגלים כדי ליראם. על יד הירדן • "יד
כמשמעו, אצל הירדן ולא תוכלו לעבור.

ל) וַיְהִי כִּלְבָב אֶת-הָעַם אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ עֲלֵה נַעֲלֵה
וַיִּרְשָׁנוּ אֹתָהּ כִּי-יָכוֹל נוֹכַח לָהּ:

כט) וַיְהִי כִּלְבָב • השתיק את כלם. אל-משה • (במדבר
רבה) לשמע מה שידיבר במשה, צוח ואמר: וכי זו
בלבד עשה לנו בן עמרם? השומע היה סבור שבא
לספר בגנותו, ומתוך שהיה בלבם על משה בשביל
דברי המרגלים, שתקו כלם לשמע גנותו. אמר:
והלא קרע לנו את היס, והוריד לנו את המן, והגזיז

ל) וַיְהִי כִּלְבָב אֶת-הָעַם אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ עֲלֵה נַעֲלֵה
וַיִּרְשָׁנוּ אֹתָהּ כִּי-יָכוֹל נוֹכַח לָהּ:

לנו את השלנו. עלה נעלה. אפלו בשמים, והוא
אומר: "עשו סלמות ועלו שם" — נצליח בכל דבריו.
ויהס • לשון שתיקה, וכן (זכריה ב): "הס כל בשר" (עמוס
ו): "הס כי לא להזכיר", בן דרן בני-אדם: הרוצה
לשתק אגדת אנשים, אומר שייט"ט (א"ס חס).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ח עמוד 85)

והוריד לנו את המן (רש"י יג, ל) רש"י משנה מלשון הגמרא (סוטה לה, א) - **"והאכילנו את המן"**. וטעמו ונמוקו: עקר פונתו של קלב היה להוכיח את כחו של משה, שבגידו לעשות נפלאות ועל-ידו "יכול נוכל לה"; והראיה לקר היא

מהורדת המן, לא מהאכלתו. זאת ועוד: משה הוריד את המן לישראל, אבל לא האכילם אותו - הם אכלוהו בעצמם.

והאנשים אשר-עלו עמו אמרו לא נוכל לעלות (לא) **והאנשים אשר-עלו עמו אמרו לא נוכל לעלות** (לא) **והאנשים אשר-עלו עמו אמרו לא נוכל לעלות** (לא) **אלה-העם בייחוק הוא ממנו:**

כ"ט - חזק הוא ממנו • (במדבר רבה) כביכול פלפי מעלה אמרו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות כרך יג עמ' 39 - מתוך 'לקראת שבת')

חטא המרגלים ביחס היהודי לטבע

יהודי צריך להאמין ולדעת, שבאם צנה עליו ה' יתברך לקיים מצוה, הרי אין שום ספק וספק ספיקא שיש באפשרותו לקיימה, כי "איני מבקש אלא לפי כחן". ומה שצריך לעשות פלים בגדר הטבע, ולטרוח לחפש את האפשרויות הנחות על-פי הנהגות העולם וכו', וכמאמר חז"ל "אין סומכין על הנס" - אין זה חס-ישראל ששליטתו של ה' יתברך מגבלת ויש מקום אמתי להנהגות הטבע, להשפיע אם יקיים המצוה אם לאו.

אלא שכן רצה הקדוש-ברוך-הוא, שקיים התורה והמצוות לא ישבר את הטבע, אלא - חלק מהפניה היא - שיתבצע תוך גדר הנהגות הטבע, על-מנת לזככם ולעשות לו יתברך דירה בתחתונים".

ובזה חטאו המרגלים, שהיה עליהם לדעת שכל שליחותם היא אף ורק לבדק בגדר הטבע, את האפן הכי קל להביא את הבטחת הקדוש-ברוך-הוא להביאם אל הארץ - הבטחה שבודאי תבוא לידי פעל.

והאנשים אשר-עלו עמו אמרו לא נוכל לעלות **אלה-העם בייחוק הוא ממנו:** (יג, לא)

במהות חטאם של המרגלים בדברם על הארץ, על אף שלכאורה בדייק לשם כך הם נשלחו - דוע הבאור, שעליהם היה מוטל לומר רק את התרשמותם ממצב הארץ, אף בהוסיפם את המסקנא "לא נוכל לעלות", חטאו בכפירה ביכלת ה' יתברך.

אף עדין יש להבין: לכאורה עצם שליחותם לתור אחר הארץ והדריים בה, הוכיחה למרגלים פי אכן מחשיב ה' יתברך את טבע העולם ונותן מקום למצבו - דבלעדי זה למה בכלל נשלחו, בשעה שרצונו של ה' לכבשה למעלה מדבר הטבע. ולפי זה, צדקו לכאורה באמרם "לא נוכל לעלות", כי על-פי הטבע אכן לא נתן לעלות!?

והבאור בזה, שבחטאם טמונה הוראת נצח הנוגעת לכללות קיום התורה והמצוות:

לכואפיקו שום ביש על ארעא די אלילו יתה לנת בני ישראל למימר ארעא די עברנא בה לאללא יתה ארעא מקטלת יתבהא היא וכל עמא די חזינא כגוה אנשין דמשחן:

(לב) ויצאו דבת הארץ אשר תרו אתה אל-בני ישראל לאמר הארץ אשר עברנו בה לתור אתה ארץ אכלת יושביה הוא וכל-העם אשר-ראינו בתוכה אנשי מדות:

גדולים וגבהים וצריך לתת להם מדה, כגון גלית (שמואל א ח): "גבהו שש אמות וזרת", וכן (שמואל ב כא): "איש מדון", (ד"ה א יא): "איש-מדה".

כ"ט - אכלת יושביה • בכל מקום שעברנו, מצאנום קוברי מתים. והקדוש-ברוך-הוא עשה לטובה, כדי לטרדם באכלם ולא יתנו לב לאלו. אנשי מדות •

דעת זקנים מבעלי התוספות - עז והדר

(לב) **וְכָל הָעָם אֲשֶׁר רָאִינוּ בְּתוֹכָהּ** [אנשי מדות]. כלומר, מה שהיא אוכלת יושביה, לא מפני חלישות שבהם, שהרי גבורים משונים הם. **מדות** אוכלין במדה ושותין במדה: תורה לג **אנשי מדות** הם אנשי דבר אחר, אל תאמרו שמפני רוב אכילה ושתיה, שהרי הם אנשי

~ נקודות משיחות קודש ~ (מאמר ד"ה להבין ענין פרשת נטעים, שבת פרשת שלח, מברכים החדוש תמוז התשמ"ז)

מפורש בתורה להעלות בקודש. ולכן רצו המרגלים להשאיר במדבר, ולא רצו להכנס לארץ ששם צריך להיות שש שנים תזרע שדך גו' ורק אחר־כך באה שנת השמיטה שבת לה'. מה־שאי־כן במדבר, היו מלכתחילה במצב של שבת מעבודת האדמה וכו'. ולכן טענו על־דרך מאמר רבי שמעון בן יוחאי, אדם חורש אדם זורע, תורתו מה תהא עליה. דזהו גם מה שהמדבר הוא מקום אשר לא ישב אדם שם, שהוא למעלה מבחינת אדם, אלא הוא בחינת מאד, "בכל מאדך" שלמעלה ממדידה והגבלה. ולכן רצו המרגלים להשאיר שם, ולעבוד עבודתם בדרך זו ובאופן דעליה מחיל אל חיל פנ"ל, ולא רצו להכנס לארץ ישראל ולעבוד בעבודת הבירורים.

וזוהו טעם סמיכות פרשת הנסכים לפרשת המרגלים, דאחרי הקדמת הענין שנגזר על־ידי המרגלים, הקדמת העבודה ארבעים שנה במדבר, באים אחר־כך ל"כי תבואו אל ארץ מושבותיכם". הפניסה לארץ לעסוק שם בדברים גשמיים, ובזה גופא ענין פרשת הנסכים, שהחידוש שבה לגבי הקרבנות הוא ענין הירידה וההמשכה מלמעלה למטה, דבהיותם במדבר היה אז עיקר עסקם בהעלאה ומסירת נפש פנ"ל, ולכן נצטוו רק בקרבנות שענינם שריפת הבשר וכו' והעלאתו למעלה. וכשנכנסים לארץ ששם העבודה היא לעסוק בדברי העולם, נצטוו גם על הנסכים.

זה שרצו המרגלים להשאיר במדבר ולא רצו להכנס לארץ, הרי זה משום שהיו במדרגה גבוהה מאד, כמבואר בדרושים. דבהיותם במדבר היו במדרגה רוחנית געלית ביותר, ולא רצו להכנס לארץ ישראל ששם צריך להיות ענין שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמר כרמך גו', ובלשון רבי שמעון בן יוחאי אדם חורש אדם זורע, תורתו מה תהא עליה. ועוד זאת, שאפילו הגשמיית שבמדבר היה גם כן במדרגה געלית. שהלחם היה מן מן השמים והמים היו מבארה של מרים, ונוסף לזה היו עניי הפבוד, הינו לא רק עננים המגינים וכו' אלא עננים שהוסיפו פבוד בישראל, ועננים אלו היו בתמידיות יומם ולילה בלי הפסק. ויש להוסיף עוד, דהרי כתיב בהו על־פי ה' יחנו ועל־פי ה' יסעו, ונמצא שכל הזמן קימו מצות ה', בחנינתם או בנסיעתם. ועוד זאת, דכדאיתא בגמרא דכיון כתיב בהו על־פי ה' יחנו ועל־פי ה' יסעו, כמאן דקביע להו דמי. (וידוע גם פתגם פבוד־קדושת מורי וחמי אדמו"ר לגבי אופן העבודה בזמן הזה אף שהנה בא משית, שהוא בדוגמת הקמת המשכן שהיתה לפעמים ליום אחד, ובלשון הפתוב ויש אשר יהיה הענין מערב עד בוקר ונעלה הענין ונסעו, דגם אז היתה ההקמה בתכלית השלימות ובתכלית הקביעות, כמו שהיתה כאשר חנו בקדש ברנע י"ט שנה). ונמצא שבהיותם במדבר, היו בקביעות במצב של על־פי ה'. ועוד זאת, שלא היה זה רק באופן של קביעות ועמידה במקום אחד, אלא שבזה גופא עלו מחיל אל חיל, שהרי זה ציווי

לג וממן חזינא ית גבריא בני ענק מן גבריא והוינא בעיני נפשנא פקמציין וכן הוינא בעיניהון:

ובס"א: חגבים) יש בכרמים באנשים" (סוטה לה). • ענק • שמעניקים תמה בקומתן.

א וארימת כל פנשפתא ויהבו ית קלהון וכבו עמא בלילא הוא:

(לג) וישם ראינו את־הנפילים ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם:

הנפילים • ענקים מבני שמתזאי ועזאל שפלו מן השמים בימי דור אנוש (יובא ס). • וכן היינו בעיניהם • שמענו אומרים זה לזה: "נמלים (רא"ם

יד (א) ותשא כל־העדה ויתנו את־קולם ויבכו העם בלילה ההוא:

הנפילים • סנהדראות.

ב ואתרעמו על משה ועל אהרן כל בני ישראל ואמרו להון כל פנשתא לוי דמיתנא בארעא דמצרים או במדברא הדין לוי דמיתנא:

(ב) וַיִּלְנוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהִים כָּל־הָעֵדָה לֹו־מִתְּנוּ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אוּ בַמִּדְבָּר הֲזֵה לֹו־מִתְּנוּ:

כט"ג לוי-מתנו • הלואי ומתנו.

ג ולמא יי מעל יתנא לארעא קדא למנפל בחרבא נשנא וטפלנא יהון לבזא קלא טב קנא די נתוב למצרים:

(ג) וְלִמָּה יְהוָה מֵבִיא אֹתָנוּ אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְנַפֵּל בַּחֶרֶב נָשִׁינוּ וְטַפְּנוּ יְהוּ לָבוּ הַלֹּוא טוֹב לָנוּ שׁוּב מִצְרַיִמָּה:

ד ויאמרו גבר לאחיהי נמגי רישא ונתוב למצרים:

(ד) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו נַתְּנָה רֵאשׁ וְנִשׁוּבָה מִצְרַיִמָּה:

כט"ד נתנה ראש • כתרגומו: "נמגי רישא". נשים עלינו מלך. ורבותינו פירשו: לשון עבודת אלילים.

ה ונפל משה ואהרן על אפיהון קדם כל קהל פנשתא דבני ישראל:

(ה) וַיִּפֹּל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פְּנֵיהֶם לַפְּנֵי כָּל־קְהַל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

ו ויהושע פר נון וכלב פר יפנה מן מאללי ית ארעא בועו לבושיהון:

(ו) וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון וְכָלֵב בֶּן־יִפְנֶה מִן־הַתְּרַיִם אֹת־הָאָרֶץ קִרְעוּ בְּגָדֵיהֶם:

ז ויאמרו לכל פנשתא דבני ישראל למימר ארעא די עברנא בה לאללא יתה טבא ארעא לחדא לחדא:

(ז) וַיֹּאמְרוּ אֶל־כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָבְרָנוּ בָּהּ לְתוֹר אֹתָהּ טוֹבָה הָאָרֶץ מְאֹד מְאֹד:

◆ יום שלישי ט"ו סיון ◆

ח אם רעוא כנא קדם יי ויעל יתנא לארעא קדא ויתנה לנא ארעא די היא עבדא חלב ודבש:

(ח) אִם־חָפֵץ בָּנוּ יְהוָה וְהֵבִיא אֹתָנוּ אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת וְנִתְּנָה לָנוּ אָרֶץ אֲשֶׁר־הִוא זֹבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ:

ט ברם במימרא דיי לא תמרדון ואתון לא תדחלון מן עמא דארעא ארי בידנא מסירין אנון עדא תקפהון מנהון ומימרא דיי בסעדנא לא תדחלון מנהון:

(ט) אַךְ בִּיהוָה אֶל־תִּמְרְדוּ וְאַתֶּם אֶל־תִּירְאוּ אֶת־עַם הָאָרֶץ כִּי לַחֲמֹנוּ הֵם סָר צַלָּם מֵעֲלֵיהֶם וַיְהוָה אֹתָנוּ אֶל־תִּירָאֵם:

כש"ה אל-תמרדו • ושוב - ואתם אל-תיראו. פי כש"ו אל-תמרדו • ושוב • ואתם אל-תיראו. פי לחמנו הם • נאכלם כלכם. סר צלם • וחוזקם;

כש"ו אל-תמרדו • ושוב • ואתם אל-תיראו. פי לחמנו הם • נאכלם כלכם. סר צלם • וחוזקם;

כש"ו אל-תמרדו • ושוב • ואתם אל-תיראו. פי לחמנו הם • נאכלם כלכם. סר צלם • וחוזקם;

האם העפוי"ם הם "מציאות" או "העדר"

מאליה", כִּי־אִם כִּשְׁחוּטָה [לגבי טמאה]. וְזֶה שְׁנַעֲשִׂית
על־דִּי־זֶה וְנִבְלָה, הוא מדברי סופרים.

[ועין שם שִׁמְבָאָר על־פִּי־זֶה שִׁיטָתָם בָּאֵם שִׁיף "גָּדָר
השְׂגָחָה פְּרֻטִית" על עכו"ם].

ועל־פִּי־זֶה יש לומר דְּבִמְחֻלָּתָא זֹאת תְּלוּי הַחֲלוּק בִּפְרוּשׁ
"סָר צִלָּם מֵעֲלֵיהֶם":

דָּאֵם עכו"ם הם בגדר העדר, אי אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ דְּבִ"סָר צִלָּם
מֵעֲלֵיהֶם" מְדַבֵּר על "צלו של מקום", דַּעַל "הַעֲדָר" אי
אֶפְשָׁר לומר שְׁהַעֲלֵימוֹקְדָם "צלו של מקום" ועל־פִּי־צִרִיף־לוֹמַר
דְּקָאֵי על "מגנם וְחֻזְקָם, כְּשָׂרִים שְׂבָהֶם".

מה־שָׂאִין־כֵּן הַפְּרוּשׁ הַשְּׂנִי בְּרִשׁ"י סְבִירָא לִיה שְׁהַעֲפוּ"ם הם
בְּגָדָר מְצִיאוֹת, וְאֵם כֵּן וְדָאֵי יש לְפָרֵשׁ שִׁ"צִלָּם" קָאֵי על
"צלו של מקום".

אֶל־תִּירָאוּ אֶת־עַם הָאֲרָץ כִּי לַחֲמֵנוּ הֵם סָר צִלָּם
מֵעֲלֵיהֶם

צִלָּם – מְגֻנָּם וְחֻזְקָם, כְּשָׂרִים שְׂבָהֶם מֵתוֹ כּו'. דְּבָר
אֲחֵר, צִלוֹ שֶׁל הַמְּקוֹם סָר מֵעֲלֵיהֶם (יד, ט. ובפרש"י)

כְּתַב הַרְמַב"ם (הל' אבות הטומאה פ"ב ה"ו): "שְׁחִיטָת עֲפוּ"ם
נִבְלָה וּמִטְמָאָה בְּמִשְׁאָ כּו' מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים". וְהַשִּׁיג עָלָיו
הַרְאֵב"ד: "עכו"ם הם כְּבִהְמוֹת, וְאִין מִטְמָאִין וְאִין מִטְמָאִין
כו', וְהַחֻשָּׁב אוֹתָם לְכֻלּוֹם – אֶסָפֵּי רוּחַ בְּחֻפְזֵינוּ".

וּבִאֵר בְּזֶה הַגְּאוֹן הַרוֹגְז'וֹבִי (צְפֻנַת פֻּעֲנָה עה"ת הפטרה לפ' בהר)
דְּנִחְלָקוּ הַרְמַב"ם וְהַרְאֵב"ד בְּגָדָר עֲפוּ"ם. דְּהַרְאֵב"ד סְבִירָא
לִיה דְּהֵם "בְּחִינַת הַעֲדָר", וְלָכֵן אִין שְׁחִיטָתוֹ כְּלוּם. וְהַבְּהִמָּה
הַרִי הִיא כְּמִתָּה מֵאֲלֵיהָ, וְנִבְלָה מִן הַתּוֹרָה.

מה־שָׂאִין־כֵּן הַרְמַב"ם דְּסְבִירָא לִיה שְׁהַעֲפוּ"ם הם בְּגָדָר
"מְצִיאוֹת", פּוֹעֵלֶת שְׁחִיטָתוֹ עַל הַבְּהִמָּה שֶׁלֹּא תִהְיֶה כְּמִתָּה

יֹאמְרוּ כֵּל כְּנִשְׁתָּא לְמַרְגָּם יִתְהוֹן בְּאֲבִינָא
וְיִקְרָא דִּי אֲתַגְּלִי בְּמִשְׁפַּחַן זְמַנָּא לְכָל כְּנִי
יִשְׂרָאֵל:

יֹאמְרוּ כֵּל־הַעֲדָה לְרָגוּם אֹתָם בְּאֲבָנִים וּכְבוֹד
יְהוָה נִרְאָה בְּאֵהָל מוֹעֵד אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ

כִּי־יֹאמְרוּ לְרָגוּם אֹתָם • אֵת יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב. וְכְבוֹד ה' • (במדבר רבה) הַעֲנֵן יָרַד שָׁם.

יֹאמְרוּ יְיָ לְמֹשֶׁה עַד אֵימָתִי יִהוֹן מְרֻגְזִין
קְדָמִי עֲמָא הַדִּין וְעַד אֵימָתִי לֹא יְהִימְנוּן
בְּמִימְרֵי בְּכָל אֲתִיבָא דִּי עֲבָדִית בִּינִיהוֹן:

יֹאמְרוּ יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עַד־אֵנָה יִנְאָצְנִי הָעַם
הַזֶּה וְעַד־אֵנָה לֹא־יֹאמִינוּ כִּי בְּכָל הָאֲתוֹת אֲשֶׁר
עָשִׂיתִי בְּקִרְבּוֹ:

כִּי־יֹאמְרוּ עַד־אֵנָה • עַד הֵיכָן. יִנְאָצְנִי. יִרְגִּזוּנִי. בְּכָל הָאֲתוֹת • בְּשִׁבִיל כֹּל הַנְּסִיִּם שְׁעָשִׂיתִי לָהֶם, הִיָּה לָהֶם
לְהֶאֱמִין שֶׁהִיכֵלֶת בְּיַדִּי לְקַיֵּם הַבְּטָחָתִי.

יב אֲמַחְנוּן כְּמוֹתָא וְאֲשַׁצְנוּן וְאֲעַבְדִּי יִתְד
לְעַם רַב וְמִקְרִיף מִנְהוֹן:

יב אֲכַנּוּ בְּדָבָר וְאוֹרְשָׁנוּ וְאֲעִשָּׂה אֶתְדִּי לְגוֹי־גְדוֹל
וְעֲצוּם מִמֶּנּוּ:

כִּי־יֹאמְרוּ וְאוֹרְשָׁנוּ • כְּתַרְגוּמוֹ לְשׁוֹן "תְּרוּכִין", וְאֵם תֹּאמַר: מָה אֲעִשָּׂה לְשַׁבּוּעַת אָבוֹתָא? וְאֲעִשָּׂה אֶתְדִּי
לְגוֹי־גְדוֹל • שְׂאֵתָה מִזְרַעִם (במדבר רבה) •

יג וְאֲמַר מֹשֶׁה קָדָם יְיָ וְיִשְׁמְעוּן מִצְרָאֵי אֲרִי
אֶסְקָתָא בְּחִילָף יָת עֲמָא הַדִּין מִבִּינִיהוֹן:

יג וְיֹאמְרוּ מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וְיִשְׁמְעוּ מִצְרַיִם כִּי־הִעֲלִיתִי
בְּכַחַד אֶת־הָעַם הַזֶּה מִקְרַבּוֹ:

כִּי־יֹאמְרוּ וְיִשְׁמְעוּ מִצְרַיִם • וְיִשְׁמְעוּ אֵת אֲשֶׁר תִּהְרַגְם. כִּי־הִעֲלִיתִי • כִּי"י מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן "אֲשֶׁר". וְהֵם רָאוּ
אֵת אֲשֶׁר הִעֲלִיתִי בְּכַחַד הַגְּדוֹל אוֹתָם מִקְרַבּם,

יד וַיִּמְרוּן לָתֵב אֶרְעָא הָדָא דְשָׁמְעוּ אַרְי אַתָּה
יְי דְשִׁכְתָּךְ שְׂרִית בְּגוּ עֲמָא הָדִין דִּי
בְּעֵינֵיהוֹן חֲזוּן שְׂכִינַת יְקָרָא דִּי וַעֲנַנְךָ מִשָּׁל
עֲלוּהוֹן וּבְעַמּוּדָא דְעֲנָנָא אַתָּה מְדַבֵּר
קְדָמֵיהוֹן בִּימְמָא וּבְעַמּוּדָא דְאִשְׁתָּא
בְּלִילֵיא :

(יד) וַאֲמָרוּ אֶל־יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת שָׁמְעוּ כִּי־אָתָּה
יְהוָה בְּקֶרֶב הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר־עִין בְּעֵין נִרְאָה אֹתָהּ
יְהוָה וַעֲנַנְךָ עֹמֵד עֲלֵהֶם וּבְעַמּוּד עֵינָן אֹתָהּ הִלְךְ
לִפְנֵיהֶם יוֹמָם וּבְעַמּוּד אֵשׁ לַיְלָה:

אִתָּה ה' שׁוֹכֵן בְּקֶרְבְּךָ, וְעֵינַי בְּעֵינַי אִתָּה נִרְאָה לְהֶם,
וְהִפֵּל בְּדַרְךָ חֲבָה, וְלֹא הִכִּירוּ בְּךָ שְׁנֵתְקָה אֶהְבְּתָךְ
מִהֶם עַד הַנְּהָ.

כ"ט - וַאֲמָרוּ אֶל־יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת. כְּמוֹ: "עַל־
יּוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת", וּמָה יֵאמְרוּ עֲלֵיהֶם? מָה שָׁאֲמֹר
בְּסוּף הָעֲנָנִין: "מִבְּלֹתֵי יְכַלֵּת יְי", בְּשִׁבִיל שְׁשָׁמְעוּ כִּי

טו וְתִקְשָׁל יָת עֲמָא הָדִין כְּגַבְרָא חַד וַיִּמְרוּן
עֲמֻמָּא דִּי שָׁמְעוּ יָת שְׁמַע גְּבַרְתָּךְ לְמִימַר:

(טו) וְהִמַּתָּה אֶת־הָעָם הַזֶּה כַּאֲשֶׁר אָחַד וַאֲמָרוּ הַגּוֹיִם
אֲשֶׁר־שָׁמְעוּ אֶת־שְׁמֹעַךָ לֵאמֹר:

כ"ט - וְהִמַּתָּה אֶת־הָעָם הַזֶּה כַּאֲשֶׁר אָחַד. פְּתָאם, וּמִתּוֹךְ כֶּף: יֵאמְרוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־שָׁמְעוּ אֶת־שְׁמֹעַךָ וְגו'.

טז מְדָלִית יוֹכְלָא קְדָם יְי לְאֶעְלָא יָת עֲמָא
הָדִין לְאֶרְעָא דִּי קָיָם לְהוֹן וְקִשְׁלִנּוּן
בְּמִדְבָּרָא:

(טז) מִבְּלֹתֵי יְכַלֵּת יְהוָה לְהַבִּיא אֶת־הָעָם הַזֶּה
אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לָהֶם וַיִּשְׁחָטֶם בַּמִּדְבָּר:

יז מִתּוֹךְ שְׁלֵא הָיָה יְכַלֵּת בְּיָדוֹ לְהַכִּיָּאם -
שְׁחָטֶם. יְכַלֵּת. שֵׁם דְּבַר הוּא.

כ"ט - מִבְּלֹתֵי יְכַלֵּת וְגו' . לְפִי שִׁיּוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ חֲזָקִים
וְגַבּוּרִים, (בְּרִכּוֹת לב) וְאִינוּ דוֹמָה פְּרַעַה לְשִׁלְשִׁים וְאָחַד
מְלָכִים; זֹאת יֵאמְרוּ עַל יּוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת. מִבְּלֹתֵי

יח וְכַעַן סָגִי כַעַן חִילָא קְדָם יְי כְּמָא דִּי
מְלִילְתָא לְמִימַר:

(יח) וְעַתָּה יַגְדֵּל־נָא כַּח אֲדֹנָי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לֵאמֹר:

כ"ט - יַגְדֵּל־נָא כַּח ה' . לְעֲשׂוֹת דְּבוּרְךָ. כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לֵאמֹר. וּמָהוּ הַדְּבוּר.

יח יְי מְרַחֵק רַגְזוֹ וּמְסַגֵּי לְמַעַבְד טַבּוֹן שְׁבַק
לְעֵזְרוֹ וּלְמַרְוֹד וּלְחֹבִיבִין סִלַּח לְדַמְיָבִין
לְאוּרִיתָהּ וְדָלָא תִּיבִין לֹא מְזִכִּי מְסַעַר חוֹבִי
אַבְהֵן עַל בְּנִין מְרַדִּין עַל דַּר תְּלִימֵי וְעַל דַּר
רְבִיעֵי:

(יח) יְהוָה אַרְךָ אַפְּיִם וְרִב־חֶסֶד נִשְׂא עֵינָי וּפִשַׁע
וְנִקְהָ לֹא יִנְקָה פְּקָד עֵינָי אָבוֹת עַל־בָּנִים עַל־שְׁלִשִׁים
וְעַל־רְבַעִים:

יח שְׂאִתָּה צְרִיף לְדַבְּרָ. כְּשִׁחְטָאוּ יִשְׂרָאֵל בְּעַגְל
וּבְכַמְרֵגְלִים, הִתְפַּלֵּל מֹשֶׁה לְפָנָיו בְּ"אַרְךָ אַפְּיִם". אָמַר
לוֹ הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: וְהִלָּא אָמַרְתָּ לִּי לְצַדִּיקִים!
אָמַר לוֹ: וְהִלָּא אָמַרְתָּ לִּי אַף לְרָשָׁעִים! . וְנִקְהָ .
לְשָׁכִים. לֹא יִנְקָה . לְשֹׂאֲיָנָן שְׁכִים.

כ"ט ה' אַרְךָ אַפְּיִם . לְצַדִּיקִים וְלְרָשָׁעִים. כְּשִׁעָלָה
מֹשֶׁה לְמִרוֹם, מָצָאוּ מֹשֶׁה לְהַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא שֶׁהִיָּה
יּוֹשֵׁב וְכוּתֵב: "ה' אַרְךָ אַפְּיִם", אָמַר לוֹ: לְצַדִּיקִים?
אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: אַף לְרָשָׁעִים! אָמַר לוֹ:
רָשָׁעִים יֵאבְדוּ! אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: חֲסִידְךָ,

דעת וקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

שָׁשֶׁם רָצָה לומר מִדַּת רַחֲמִים וּמִדַּת
הַדִּין, וְכֵאֵן לֹא הוֹצִירָךְ לְהוֹפִיר כִּי־אִם
מִדַּת רַחֲמִים. וְאַל (שם) נָמִי לֹא הוֹפִיר
כָּאֵן, שְׁמִשְׁמַע לְשׁוֹן דִּין, מְלִשׁוֹן וְאֵת
אִילֵי הָאָרֶץ לְקַח (יחזקאל יז יג), וְגַם
אֲלֹהִים לֹא תִקְלַל (שְׁמוֹת כב כז) מִתְרַגֵּם
דִּינָא לֹא (תלוט) [תקל]. וְגַם רַחוּם

יְצַרו, שְׁנַאֲמַר (משלי טו לב) טוֹב אַרְךָ
אַפְּיִם מִגְּבוּרָה:
כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לֵאמֹר. כְּשִׁאֲמַרְתָּ
לְפָנָי (שְׁמוֹת לג יג) הוֹדַעְנִי נָא אֶת דְּרָכֶיךָ,
כָּאֵי זוֹ מִדָּה אִתָּה דִּן אֶת הַבְּרִיּוֹת,
וְעַבְרַת עַל פָּנָי וְנִקְרָאתָ ה' אַרְךָ אַפְּיִם.
וְלִכְךָ לֹא הוֹפִיר כָּאֵן ד' ה' (שְׁמוֹת לו ד),

יד (טז) מִבְּלֹתֵי יְכַלֵּת ה'. וַיֵּאמְרוּ לֹא
מַחֲמַת שְׁנֵאָה הַמִּיתָם, שְׁחָרֵי רְאִינוּ
שֶׁהִיָּה מְחַבְּבֵן בְּהִיּוֹת אֲשֶׁר עֵינַי בְּעֵינַי.
אֶלָּא מִבְּלֹתֵי יְכַלֵּת ה' הִיָּה: תוֹרָה יו
(יודיח) וְעַתָּה יַגְדֵּל נָא כַּח ה' וְגו'.
שְׁתַּכְּבוֹשׁ כְּעֶסֶךָ, כְּמוֹ שָׁאֲמָרוּ חו"ל
(אבות פ"ד מ"א) אֵיזוּהוּ גְבוּר הַכּוֹבֵשׁ אֶת

יט שְׂבוּק פֶּעַן לְחוּבֵי עֲמָא הַדִּין כְּסִיאוֹת
טְבוּתָהּ וּכְמָא דִּי שְׂבֻקְתָּא לְעֲמָא הַדִּין
מִמְצָרִים וְעַד פֶּעַן :

(יט) סִלַּח־נָא לְעוֹן הָעָם הַזֶּה כְּכֹדֶךָ וּכְאֲשֶׁר
נִשְׁאַתָּה לְעָם הַזֶּה מִמְצָרִים וְעַד־הַנְּחָה:

כ וַיֹּאמֶר יי שְׂבֻקְתָּא פֶּתְחָמְךָ :

(כ) וַיֹּאמֶר יְהוָה סִלַּחְתִּי כְּדִבְרְךָ:

כט יי כְּדִבְרְךָ • בְּשִׁבִיל מַה שְׂאַמְרַת "פֶּן יֹאמְרוּ מִבְּלַתִּי יִכְלַת ה'".

כא וַיִּבְרַם קִנְיָם אֲנָא וַיִּמְלִיא יִקְרָא דִּי יֵת כָּל
אַרְעָא :

(כא) וַאֲוֹלָם חִי־אֲנִי וַיִּמְלֵא כְּבוֹד־יְהוָה אֶת־כָּל־
הָאָרֶץ:

חִי־אֲנִי כִּי כָל הָאֲנָשִׁים אִם יָרְאוּ אֶת הָאָרֶץ וּכְבוֹדִי
יִמְלֵא אֶת כָּל הָאָרֶץ שְׁלֵא יִתְחַלֵּל שְׁמִי בְּמַגְפָּה הַזֹּאת
לֵאמֹר: מִבְּלַתִּי ה' לְהִבְיָאָם, שְׁלֵא אֲמִיתֶם פֶּתְאָם
כְּאִישׁ אֶחָד אֲלֵא בְּאֲחֹר אַרְבַּעִים שָׁנָה; מְעַט מְעַט.

כט יי וַאֲוֹלָם • כְּמוֹ "אֲכַל זֹאת אֲעֲשֶׂה לָהֶם". חִי־
אֲנִי • לְשׁוֹן שְׂבוּעָה: כְּשֵׁם שְׂאֲנִי חִי וּכְבוֹדִי יִמְלֵא
אֶת כָּל הָאָרֶץ, כִּן אֲקִים לָהֶם "כִּי כָל־הָאֲנָשִׁים הָרְאִים
וְגו'", אִם יָרְאוּ אֶת הָאָרֶץ, הִרִי זֶה מִקְרָא מְסֻרָם.

כב אַרְי כָּל גְּבֻרָא דְחִזּוּ יֵת יִקְרִי וַיֵּת אֲתוּמִי
דִּי עֲבָדִית בְּמִצְרַיִם וּבְמִדְבָּרָא וַנְּסִיאוּ קְדָמִי
דִּן עֲשֵׂר זְמַנִּין וְלֵא קִבְּלוּ בְּמִימְרֵי:

(כב) כִּי כָל־הָאֲנָשִׁים הָרְאִים אֶת־כְּבוֹדִי וְאֶת־אֲתוּמִי
אֲשֶׁר־עֲשִׂיתִי בְּמִצְרַיִם וּבְמִדְבָּר וַיִּנְסוּ אֹתִי זֶה עֲשֵׂר
פְּעָמִים וְלֵא שְׁמַעוּ בְּקוֹלִי:

כט יי וַיִּנְסוּ • כְּמִשְׁמַעוּ. זֶה עֲשֵׂר פְּעָמִים • שָׁנִים בֵּינָם וּשְׁנַיִם בֵּינָם וּשְׁנַיִם בְּשָׁלוֹ וְכוּ' כְּדֹאִיתָא בְּמִסְכַּת עֲרַכִּין.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כג עמ' 105)

שָׁנִים בֵּינָם, וּשְׁנַיִם בֵּינָם, וּשְׁנַיִם בְּשָׁלוֹ, וְכוּ' (רש"י יד, "הַרְבֵּה פְּעָמִים" (כְּמוֹ "עֲשֵׂרֶת מוֹנִים", "וְאִפּוּ עֲשֵׂר נְשִׁים",
כ) יֵשׁ לְשֵׁאל, מִדּוּעַ מַעֲתִיק בְּדַבּוּר־הַמִּתְחִיל גַּם תִּבְתּוּ וְכוּ'. וְכַדִּי לְשַׁלַּל פְּרוּשׁ זֶה מַעֲתִיק תִּבְתּוּ "זֶה", הַמּוֹרָה
זֶה". וַיֵּשׁ לֹמֵר, דְּהִנֵּה הַרְשָׁב"ם מִפְּרֵשׁ "עֲשֵׂר פְּעָמִים" עַל דִּיוק.

דעת זקנים מבועלי התוספות - עוז והדר

הַעוֹלָם הֵיכֵן מְצִינוּ שְׂאֵמֵר לוֹ הַקְּדוּשׁ־
בְּרוּךְ־הוּא לְמִשָּׁה סִלַּחְתִּי כְּדִבְרְךָ
בְּמַעֲשֵׂה הַעֲגָל, אֲלֵא כָּאֵן בְּמִרְגְּלִים.
וַיֵּשׁ לֹמֵר דְּהֵאֵי קָרָא אֲדִלְעִיל קָאֵי,
וְהֵכִי קָאֵמֵר, כְּאֲשֶׁר נִשְׁאַתָּ לְעָם הַזֶּה
מִמְצָרִים וְעַד הַנְּחָה אִו אֲמַרְתָּ סִלַּחְתִּי
כְּדִבְרְךָ, וְכֵן סִלַּח נָא לְעַמְךָ. וְעוֹד יֵשׁ
לֹמֵר, כְּדִבְרְךָ מִשְׁמַע כְּאֲשֶׁר בְּקוֹשֶׁת
מִמְנֵי שְׂאֵסִלַח לָהֶם עֲתָה כְּמוֹ שְׁנִשְׁאַתִּי
לָהֶם בְּיִצְיָאֵת מִצְרַיִם בְּעִשְׂיֵת הַעֲגָל,
וְאִם כֵּן גַּם שֵׁם אֲמֵר סִלַּחְתִּי: תוֹרָה כֹּא
וְלֵא פִּירֵשׁ מַה הֵיא הַשְּׂבוּעָה אֲלֵא אֲמֵר
וַיִּמְלֵא כְּבוֹד ה' אֶת כָּל הָאָרֶץ, כְּלוֹמֵר
אִם אֲעֲשֶׂה שְׁלֵא יִתְחַלֵּל שְׁמִי בְּגוֹיִם
לֹמֵר מִבְּלַתִּי יִכְלַת ה', כִּי סוּף סוּף אֲתוּן
לָהֶם הָאָרֶץ, אֲבָל זֹאת אֲעֲשֶׂה לָהֶם
(הָאָרֶץ) אִם יָרְאוּ וְגו': תוֹרָה כֹּא

תְּמַרְדּוּ: תוֹרָה יח
(יח) וַיִּנְקָה לֹא וַיִּנְקָה. שְׂאִינוּ מִבְּעַר
הַפּוֹשְׁעִים מִן הָעוֹלָם. וְהוּא כְּמוֹ
וַיִּסְרְתִיךָ לְמִשְׁפֵּט וַיִּנְקָה לֹא אֲנַקְךָ (ירמיה
ל יא):
פְּקֹד עוֹן אָבוֹת עַל בְּנֵים. וְזוֹ הֵיא
מִדַּת רַחֲמִים שְׂאִינוּ נִפְרַע עַד דּוֹר
רְבִיעִי. וּבְפִרְשֵׁת פִּי־תִשָּׂא שְׂבָא לְמִנּוֹת
כָּל הַמִּדּוֹת כְּתִיב (שְׁמוֹת לז ז) עַל בְּנֵי
בְנֵים, אֲבָל לֹא חֻשׁ לְהִאָרִיךְ כָּל כָּף.
וְגַם מִכָּאֵן אֲתָה לְמַד דְּנִקָּה לֹא וַיִּנְקָה
מִדַּת רַחֲמִים, מִדְּחֻשִׁיב לִיָּה
הַכֹּא: תוֹרָה יט
(כ) וַיֹּאמֶר ה'. עַל שְׁשֻׁנֵינוּ (תְּחִינּוּמָא תִּשְׂא
לא) שְׁנִתְרַצָּה הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא
לִישְׂרָאֵל בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים וְאֲמֵר לוֹ
סִלַּחְתִּי כְּדִבְרְךָ וְלִכְפֹּר הוֹקֵבֵעַ אוֹתוֹ יוֹם
לְמַחֲוִלָּה וְלִכְפֹּרָה לְדוֹרוֹת, מִקְשִׁים

וְחִנּוּן (שְׁמוֹת לד שם) לֹא כְּתִיב כָּאֵן, שְׂאִין
לְשׁוֹן שֶׁל רַחוּם נוֹפֵל אֲלֵא גַם עִם חִנּוּן.
וְחִנּוּן וְחִנּוּן הֵיא שְׁנֵאֲמֵר (תְּהִלָּה לז כא)
וְצַדִּיק חִנּוּן וְנוֹתָן, וְכָאֵן לֹא הֵיא מִבְּקִשׁ
כִּי־אִם לְסִלּוּחַ בְּלֵא נְתִיבָה. אֲבָל ה'
שְׂהוּא מִדַּת רַחֲמִים, וְאָרְךָ אִפִּים
שְׂמֵאֲרִיךְ אִפּוּ עַל בְּרִיּוּתוֹ וְאִינוּ מִכְּלָה
אוֹתָם מִיָּד, שְׂוִיכֵי שְׂפִיר הַכֹּא. וְרַב חֶסֶד
וְשִׁמּוּר בַּה חֶסֶדוֹ עִם בְּרִיּוּתוֹ וְאִינוּ
מִשְׁלֵם לָהֶם תְּגוּמוֹלָם. וְאָמַת (שְׁמוֹת לד שם)
לֹא הַזְּבִיר כָּאֵן, דְּאֲרַבָּה לֹא הֵיא
רוּצָה לְאִמַּת מַה שְׂאֲמֵר אִכְּנֵוּ בְּדִבְרֵי
וְאוֹרֻשְׁנוּ. וְנִצֵּר (שם פסוק ז) נְמִי לֹא שְׂוִיךְ
שְׂמָא לֹא עֲשׂוּ חֶסֶד, אֲלֵא פִּשְׁעוּ. נוֹשֵׂא
עוֹן וּפִשְׁעוּ, וְחֻטְאָה (שם) לֹא הַזְּבִיר כָּאֵן,
שְׂאִין חֻטָּא אֲלֵא שׁוּגַג כְּדְכְּתִיב (ויקרא ה
טו) וְחֻטְאָה בְּשִׁגְגָה, וְאֵלוּ מוֹרְדִין הֵיוּ
שְׁנֵאֲמֵר (פסוק ט) אִךְ בַּה' אֵל

(כג) אִם-יֵרְאוּ אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְתָּם וְכָל-מִנְאֲצֵי לֹא יֵרְאוּהָ:

כ"ג • אם-יֵרְאוּ • לא יֵרְאוּ • לא יֵרְאוּהָ • לא יֵרְאוּ אֶת הָאָרֶץ.

(כד) וְעַבְדֵי כָלֵב עָקַב הֵיטָה רוּחַ אַחֲרֵת עִמּוֹ וַיִּמְלֵא אַחֲרָי וַהֲבִיאתִיו אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-בָּא שָׁמָּה וְזָרְעוּ יוֹרְשָׁנָה:

כ"ד • רוח אַחֲרֵת • (במדבר רבה) שְׁתֵּי רוּחוֹת, אַחַת בַּפֶּה וְאַחַת בַּלֵּב. לְמַרְגְּלִים אָמַר: "אֲנִי עִמְכֶם בְּעֶצְהָ", וּבְלִבּוֹ הָיָה לומר הָאֲמֵת, וְעַל-יְדֵי-כֵן הָיָה בּוֹ כַח לְהַשְׁתִּיקֶם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּהְיֶה כָלֵב", שֶׁהָיוּ סְבוּרִים שְׂיֵאמַר כְּמוֹתֶם, וְזָהוּ שֶׁנֶּאֱמַר בְּסִפְרֵי הַחֹשֶׁעַ (יהושע יד): "וַיֵּאָשֶׁב אוֹתוֹ דָּבָר כַּאֲשֶׁר עִם-לִבְכִי" וְלֹא "כַּאֲשֶׁר עִם-פִּי". וַיִּמְלֵא אַחֲרָי • וַיִּמְלֵא אֶת לְבוֹ אַחֲרָי, וְזֶה מִקְרָא קָצֵר. אֲשֶׁר-בָּא שָׁמָּה • חֲבֵרוֹן תַּנְתֵּן לוֹ. יוֹרְשָׁנָה • כְּתַרְגוּמוֹ: "תִּרְכַנְנָה", יוֹרִישוּ אֶת הָעֲנָקִים וְאֵת הָעָם אֲשֶׁר בָּהּ. וְאִין לְתַרְגְּמוֹ "תִּרְתִּינָה", אֲלֵא בְּמִקּוֹם יִירְשָׁנָה.

(כה) וְהִעֲמַלְקִי וְהַפְּנִעְנִי יוֹשֵׁב בְּעַמְקֵי מַחֲרַ פְּנּוֹ וְסִעּוֹ לְכֶם הַמְּדַבֵּר דְּרָךְ יַם-סוּף: פ

כ"ה • וְהִעֲמַלְקִי וְגו' • אִם תִּלְכוּ שֶׁם יִהְיֶה אֶתְכֶם, מֵאַחַר שְׂאִינֵי עִמְכֶם. מַחֲרַ פְּנּוֹ • לְאַחֲרֵיכֶם וְסִעּוֹ לְכֶם וְגו'.

♦ יום רביעי ט"ז סיון ♦

(כו) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר:

(כו) עַד-מָתִי לַעֲדָה הֲרַעָה הַזֹּאת אֲשֶׁר הֵמָּה מְלִינִים עָלַי אֶת-תִּלְלוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵמָּה מְלִינִים עָלַי שְׁמַעְתִּי:

כו ומליל י"ז עם משה ועם אהרן למימר:

כו עד אימתי לכנשתא בישתא הדא די אנון מתרעמין עלי ית תרעמת בגי ישראל די אנון מתרעמין עלי שמיע קדמי:

כ"ו • לַעֲדָה הֲרַעָה וְגו' • אֵלּוּ הַמְּרַגְּלִים. (מגילה כ"ג ב) מִכָּאן ל"עֲדָה" שֶׁהִיא עֲשָׂרָה. אֲשֶׁר הֵמָּה מְלִינִים • אֵת יִשְׂרָאֵל עָלַי. אֶת-תִּלְלוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵמָּה מְלִינִים • הַמְּרַגְּלִים מְלִינִים אוֹתָם עָלַי, שְׁמַעְתִּי.

(כז) אָמַר יְהוָה חִי-אֲנִי נְאֻם-יְהוָה אִם-לֹא כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם בְּאוֹנֵי כֶּן אֶעֱשֶׂה לְכֶם:

כ"ז • חִי-אֲנִי • לְשׁוֹן שְׁבוּעָה. אִם-לֹא וְגו' כֶּן אֶעֱשֶׂה • כִּכְיֹכּוּל אֲנִי חִי. כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם • שְׁבַקְשֶׁתֶם מִמֶּנִּי: "אוּ בַמְּדַבֵּר הַזֶּה לֹו-מִתְּנוּ".

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(כ"ה) וְהִעֲמַלְקִי. יֵשׁ מְקֻשִׁים, וְכִי בְּעַמְקֵי הָיוּ יוֹשְׁבִים, וְהָרִי כְּתִיב בְּסִמּוּךְ (פסוק מה) וַיֵּרֶד הָעַמְלָקִי וְהַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב בְּהָר. אֲלֵא כִּךְ אָמַר הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, עֲצָה עֲמוּקָה הִיא זֹאת שִׁפְנוּ דְרָךְ הַמְּדַבֵּר וְלֹא יִלְחֲמוּ כִּי לֹא יִצְלִיחוּ, וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁהֵם רָשָׁעִים, כִּי אֲנִי שְׂמִיחַ בְּמִפְלֹתָן. וְלִפִּי הַפֶּשֶׁט וְדַאי בְּעַמְקֵי הֵם יוֹשְׁבִים, אֲלֵא כִּיֹּן שִׁשְׁמֵעוּ יִשְׂרָאֵל בְּאוֹ לְקַרְאָתָם דְּרָךְ הָאֲתָרִים עֲלוּ בְּהָר וְאָרְבוּ לָהֶם. וְגַבֵּי מֵאָרֶב שִׁיף לְשׁוֹן יִשְׁבָּה, כְּדַכְתִּיב (תהלים י ח) יֵשֵׁב בְּמֵאָרֶב חֲצֵרִים: תורה כו

כט במדברא הדין יפלון פגריכון וכל מנגיכון לכל חשבנכון מפר עשרין שנין ולעלא די אתרעמתון עלי: (כט) במדבר הוזה יפלו פגריכם וכלפקדיכם לכל מספרכם מן עשרים שנה ומעלה אשר הלינתם עלי:

זמותו, ואלו הן "ממן עשרים שנה וגו'", להוציא שבתו של לוי, שאין פקודיהם ממן עשרים. כ"ט וכלפקדיכם לכל מספרכם • (ב"ב קכ"א ב) כל הנמנה לכל מספר שאתם נמנין בו, כגון לצאת ולבא לצבא ולתת שקלים, כל המנויים לכל אותן מספרות

לאם אתון תעלון לארעא די קנמית כמימרי לאשראה תכון פה אלהן פלב פר פנה ויהושע פר נון: (ל) אם אתם תבאו אל הארץ אשר נשאתי את ידי לשפן אתכם פה פי אם פלב בן יפנה ויהושע בן נון:

לא וטפלכון די אמרתון לבנא יהי ואעל תהון וידעון ית ארעא די קצתון פה: (לא) וטפכם אשר אמרתם לבו יהיה והביאתי אתם וידעו את הארץ אשר מאסתם בה:

לב ופגריכון די לכון יפלון במדברא הדין: (לב) ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה: כ"ט ופגריכם אתם • כתרגומו (די לכון) לפי שדבר על הבנים להכניסם לארץ, ובקש לומר: "ואתם תמותו", נופל לשון זה כאן לומר "אתם".

לג ויבניכון יהון מאחרין במדברא ארבעין שנין ויקבלון ית חוביכון עד דיסופון פגריכון במדברא: (לג) ויבניכם יהיו רעים במדבר ארבעים שנה ונשאו את זנותיכם עדתם פגריכם במדבר:

חטא אתם. ואף כאן נאמר "תשאו את זנותיכם" ולא עונכם - שתי עונות: של עגל ושל תלונה, וחשב להם במנין חיייהם מקצת שנה ככלה, וכשנכנסו לשנת ששים מתו אותם של בני עשרים. ונשאו את זנותיכם • כתרגומו: "ויקבלון ית חוביכון". כ"ט ארבעים שנה • לא מת אחד מהם פחות מן ששים, לכך נגזר ארבעים, כדי שיהיו אותם של בני עשרים מגיעים לכלל ששים. ושנה ראשונה היתה בכלל, ואף על פי שקדמה לשלוש המרגלים, לפי שמשעשו את העגל עלתה גזרה זו במחשבה, אלא שהמתין להם עד שתמלא סאתם, וזהו שנאמר (שמות

לד) במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום יום לשנה יום לשנה תשאו את עונתיכם ארבעים שנה וידעתם את תנואתי: (לד) את תנואתי • שהניאותם את לבבכם מאחרי. תנואה - לשון הסרה, כמו (במדבר ל): "כי הניא אביה אתה".

לד) במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום יום לשנה יום לשנה תשאו את עונתיכם ארבעים שנה וידעתם את תנואתי:

גזרת המרגלים היתה שיהיו ארבעים שנה במדבר, אף שהיו ל"ט שנה בלבד, שהרי גזרת המרגלים היתה בשנה השנית לצאתם ממצרים, ובשנה זו גופא לא בחודש ~ נקודות משיחות קודש ~ (מאמר ד"ה להבין ענין פרשת נסיים, שבת פרשת שלח, מברכים החודש תמוז התשמ"ו)

נקבה תסובב גבר, שזה נאמר דוקא לגבי ספירת המלכות, הינו שדוקא על-ידי ספירת המלכות באים אל העילוי דלעתיד-לבא, שאז יהיה ועמדו זרים ורעו צאנכם.

והקניסה לארץ ענגנה הידיה לספירת המלכות, ארץ היא מלכות, ולכן צריכה להיות הקדמת המדבר אל הקניסה לארץ, כמו שכל עניני ספירת המלכות באים מספירת הבינה, כמו שכתוב כ"אמה בטה". אמנם לאחרי-זה הרי

לה אָנָּא וְיִ גְרִית כְּמִמְרֵי אִם לֹא דָא אַעְבַּד לְכָל כְּנִשְׁתָּא בִישְׁתָּא הָדָא דְאִדְמַנּוּן עַלֵי כְּמִדְבְּרָא הָדִין יְסוּפוּן וְתַמְן יְמִיתוּן :

(לה) אָנִי יְהוָה דִּבְרַתִּי אִם-לֹא . זֹאת אַעֲשֶׂה לְכָל-הָעֵדָה הָרְעָה הַזֹּאת הַנּוֹעְדִים עִלַי בְּמִדְבַר הַיְהוָה יִתְּמוּ וְשָׁם יָמָתוּ :

לו וְגַבְרֵינָא דִי שְׁלַח מִשָּׁה לְאַלְלָא יְת אַרְעָא וְתַבּוּ וְאַרְעִימוּ עֲלוּהִי יְת כָּל כְּנִשְׁתָּא לְאַפְקָא שׁוּם בִּישׁ עַל אַרְעָא :

(לו) וְהֶאֱנָשִׁים אֲשֶׁר-שָׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת-הָאָרֶץ וַיָּשָׁבוּ וַיְלִינוּ עָלָיו אֶת-כָּל-הָעֵדָה לְהוֹצִיא דָבָה עַל-הָאָרֶץ :

"דובב שפתי ישנים", וישנה לטובה וישנה לרעה, לכך נאמר כאן: מוציא דבת הארץ רעה, שיש דבה שהיא טובה. דבה • פרליר"ש פלע"ז.

כ"ט וַיָּשָׁבוּ וַיְלִינוּ עָלָיו . וּכְשָׁבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ הֲרַעִימוּ עָלָיו אֶת כָּל הָעֵדָה בְּהוֹצֵאת דָבָה, אוֹתָם אֲנָשִׁים - וַיָּמָתוּ. כָּל הוֹצֵאת דָבָה, לְשׁוֹן חֲנוּף דְּבָרִים שְׁמַלְקִיחִים לְשׁוֹנָם לְאָדָם לְדַבֵּר בוֹ, כְּמוֹ (שיר השירים ה) :

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"ג עמ' 44 ואילך - מותך לקראת שבת)

עונש המרגלים למרות כפרת כל העם

ויש לומר שבזה בא הכתוב לישוב שאלה. דהנה, כבר הסיר משה רבינו עליו-השלום בתחנוניו את גזרת ה' יתברך מעל בני ישראל, ופעל שלא ימות העם תכף, כ"אם במשך ארבעים שנה, ומדוע אם כן, לא הועילו תחנוניו להסיר הגזרה גם מעל המרגלים עצמם?! ולכך, קדם שיספר הכתוב (בפסוק לו) אשר ו"ןמותו האנשים מוצאי דבת הארץ", שנה וכתב את תלונת המרגלים, לומר שחומר במרגלים עצמם שנתכוננו לחלק על משה עצמו, כמדק בלשון הכתוב "וילינו עליו", ולכך לא הועילה להם תפלתו של משה, ד"אין כטגור נעשה סגור".

וְהֶאֱנָשִׁים אֲשֶׁר-שָׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת-הָאָרֶץ וַיָּשָׁבוּ וַיְלִינוּ עָלָיו אֶת-כָּל-הָעֵדָה לְהוֹצִיא דָבָה עַל-הָאָרֶץ : וּכְשָׁבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ הֲרַעִימוּ עָלָיו אֶת כָּל הָעֵדָה (יד, לו. ובפרש"י)

כבר קדם לכן (ג, כו ואילך) הובא באריכות ספור המרגלים וטענותיהם וכי, ואם כן המשמעות הפשוטה, לכאורה, היא ששבו וטענו על משה שנית. אף רש"י כתב דאין הפשט כן, אלא הפונה בזה היא לתלונה הראשונה "כששבו מתור הארץ" (ויעו" במפרשי רש"י ההכרח לפרוש זה). ולפי זה צריך ביאור, למאי כפל הכתוב את תלונת המרגלים שנית?

לו וּמִיתוּ גַבְרֵינָא דְאִפִּיקוּ שׁוּם בִּישׁ עַל אַרְעָא כְּמִיתְנָא קְדָם יְיָ :

(לו) וַיָּמָתוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצֵאי דְבַת-הָאָרֶץ רְעָה בְּמַגְפָּה לְפָנֵי יְהוָה :

טבורם, לכך נאמר "במגפה" ולא "במגפה". וזהו "לפני ה'", באותה הראויה להם על-פי מדותיו של הקדוש-ברוך-הוא שהוא מודד מדה כנגד מדה.

כ"ט בְּמַגְפָּה לְפָנֵי ה' • באותה מיתה ההגונה להם, מדה כנגד מדה: הם חטאו בלשון ונשפרכב לשונם עד טבורם ותולעים יוצאים מלשונם ובאין לתוף

לח ויהושע בר נון וכלב בר יפנה אתקמינו מן גבריא האנון דאזלו לאללא ית ארעא :

(לח) וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נּוּן וְכָלֵב בֶּן-יִפְנֶה חַיּוֹ מִן-הָאֲנָשִׁים הֵהֱם הַהֵלְכִים לְתוֹר אֶת-הָאָרֶץ :

כ"ט וַיְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב חַיּוֹ • מה תלמוד לומר "חיו מן-האנשים ההם"? אלא מלמד שנטלו (כ"ב ק"י) חלקם של מרגלים בארץ וקמו תחתיהם לחיים.

לז (ט) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּאֲבְלוּ הָעָם מְאֹד:

לט ומליל משה את פתגמיא האלין לכל בני ישראל ואתאבלו עמא לחדא:

(מ) וַיִּשְׁפְּמוּ בַּבֶּקֶר וַיַּעֲלוּ אֶל־רֹאשֵׁי־הָהָר לֵאמֹר הֲנִנּוּ וַעֲלִינוּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־אָמַר יְהוָה כִּי חֲטֵאוּנוּ:

מ ואקדימו בצפרא וסליקו לריש טורא למימר הא אנחנא סלקין לאתרא די אמר יי ארי חבנא:

נש"א אֶל־רֹאשֵׁי־הָהָר • הוּא הַדָּרָךְ הַעוֹלָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל • הֲנִנּוּ וַעֲלִינוּ אֶל־הַמָּקוֹם • לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל • עַל אֲשֶׁר אָמְרָנוּ: "הֲלֹא טוֹב לָנוּ שׁוֹב מִצְרִימָה" • אֲשֶׁר־אָמַר ה' • לְתַתָּה לָנוּ, שָׁם נַעֲלֶה • כִּי חֲטֵאוּנוּ •

(מא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לָמָּה זֶה אַתֶּם עוֹבְרִים אֶת־פִּי יְהוָה וְהוּא לֹא תַצְלַח:

מא ואמר משה למא דנן אתון עברין על גזרת מימרא דיי והיא לא תצלח:

נש"א וְהִיא לֹא תַצְלַח • זֶה שְׂאֵתֶם עוֹשִׂין, לֹא תַצְלַח.

(מב) אֶל־תַּעֲלוּ כִּי אֵין יְהוָה בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִנְגַּפוּ לַפְּנֵי אִיבֵיכֶם:

מב לא תסקון ארי לית שכתא דיי בניכון ולא תתברין קדם בעלי דבכיכון:

(מו) כִּי הָעִמְלָקִי וְהַפְּנִעִי שָׁם לַפְּנֵיכֶם וּנְפַלְתֶּם בַּחֲרֵב כִּי־עַל־כֵּן שִׁבְתֶּם מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְלֹא־יְהִי יְהוָה עִמָּכֶם:

מו מג ארי עמלקא ופנענא תמן קדמיכון ותפלון פחרבא ארי על כן תכתון מבמר פלחנא דיי ולא יהי מימרא דיי בסעדכון:

נש"א כִּי־עַל־כֵּן שִׁבְתֶּם • פְּלוֹמֶר: כִּי זֹאת תְּבֹא לָכֶם עַל אֲשֶׁר שִׁבְתֶּם וְגו'.

(מד) וַיַּעֲפְלוּ לְעֹלוֹת אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַאֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה וּמוֹשֶׁה לֹא־מָשׂוּ מִקְרֵב הַמַּחֲנֶה:

מד מ וארשעו למסק לריש טורא וארון קנמא דיי ומשה לא עדו מגו משריתא:

נש"א וַיַּעֲפְלוּ • לְשׁוֹן חֹזֶק, וְכֵן (חֲבִיקוֹם ב): "הִנֵּה עֹפְלָה" • מִפְּרָשׁוֹ: לְשׁוֹן אֶפֶל; הֵלְכוּ חֲשָׁכִים שְׁלֹא בְרִשׁוֹת.

(מה) וַיִּרַד הָעִמְלָקִי וְהַפְּנִעִי הַיֹּשֵׁב בְּהַר הַהוּא וַיִּפּוּם וַיִּבְתְּוּם עַד־הַחֲרָמָה:

מה ונתת עמלקא ופנענא דיתב בטורא ההוא ומחנין וטרדנן עד חרמה:

נש"א וַיִּבְתְּוּם • פְּמו (רברים ט): "וְאָפַת אֹתוֹ טְחוּן" - מִכָּה אַחַר מִכָּה • עַד־הַחֲרָמָה • שֵׁם הַמָּקוֹם נִקְרָא עַל שֵׁם הַמְּאָרֶע.

טו (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תִבְאוּ אֶל־אֶרֶץ מוֹשְׁבֵיכֶם אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם:

ב מלל עם בני ישראל ותימר להון ארי תצלון לארע מושבתיכון די אנא יהב לכון:

נש"א כִּי תִבְאוּ • בְּשׂוֹר לָהֶם שִׁיפְנִסוּ לְאֶרֶץ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (מאמר ד"ה להבין ענין פרשת נסכים, שבת פרשת שלח, מברכים החודש תמוז ה'תשמ"ז)

סמיכות פרשת הנסכים לפרשת המרגלים, כי התיקון על מעשה המרגלים הוא היפך מה שעשו, ולהפנס לארץ דוקא, פי תבואו אל הארץ, ושם גופא לעסוק בעבודת הנסכים שענינם המשכה למטה ובירור התחתון. ועוד יש לומר, דהקשר דפרשת הנסכים לפרשת המרגלים אינו רק משום שהכניסה לארץ והעבודה דנסכים היא תיקון על חטא המרגלים, אלא יתירה מזו,

שזהו המשך למה שהיו ישראל במדבר (פרצון המרגלים). דזה שהיו ישראל במדבר ארבעים שנה במעמד ומצב הנעלה הנ"ל, הרי זה גופא הוא הכנה אל הכניסה לארץ והעבודה עם העולם, דדוקא על-ידי הקדמת העבודה ד"בכל מאדך", "עושין רצונו של מקום" שבמדבר, על-ידי-זה יכולה להיות אחר-כך העבודה עם העולם כשבאו לארץ בשלימות.

(ג) **וַעֲשִׂיתֶם אִשָּׁה לַיהוָה עֹלָה אוֹזֶבֶת לְפִלֵא־נָדָר אוֹ בְנִדְבָה אוֹ בְמַעֲדֵיכֶם לַעֲשׂוֹת רִיחַ נִיחַח לַיהוָה מִן־הַבֶּקָר אוֹ מִן־הַצֹּאן:**

ג. ותעבדו קרבנות קדש יי עלתא או נכסת קודששא לאפרשא נדרא או בנדבתא או פמועדיכון למעבד לאתקבלא ברעוא קדש יי מן תורי או מן ענא:

כ"י ~ **וַעֲשִׂיתֶם אִשָּׁה** • אין זה צווי, אלא: כשתבואו שם ותעלה על לבבכם לעשות אשה לה. **לְפִלֵא־נָדָר אוֹ בְנִדְבָה** • או שתעשו האשה בשביל חובת

ממעדיכם, שחיתתי אתכם לעשות במועד. ריח ניחח • שיהיה נחת רוח לפני.

(ד) **וְהַקְרִיב הַמִּקְרִיב קָרְבָּנוֹ לַיהוָה מִנְחָה סֶלֶת עֶשְׂרוֹן בָּלוּל בַּרְבַּעִית הַהֵיזָן שָׁמֶן:**

ד. ויקרב המקריב קרבנה קדש יי מנחתא סלתא עשרונוא דפילא ברבעות הינא משחא:

כ"י ~ **וְהַקְרִיב הַמִּקְרִיב** • תקריבו נסכים ומנחה לכל בהמה. המנחה כליל והשמן נבלל בתוכה והיין לספלים, כמו ששינינו במסכת סכה (סוכה מח) •

(ה) **וַיֵּיזֶן לְנֶסֶד רְבִיעִית הַהֵיזָן תַּעֲשֶׂה עֲלֵה־עֹלָה אוֹ לֹזֶבֶת לַפֶּבֶשׁ הָאֶחָד:**

ה. וחמרא לנספא רבעות הינא מעבד על עלתא או לנכסת קודששא לאמרא חד:

כ"י ~ **לַפֶּבֶשׁ הָאֶחָד** • על כל האמור למעלה הוא מוסב: על המנחה ועל השמן ועל היין.

(ו) **אוֹ לְאֵיל תַּעֲשֶׂה מִנְחָה סֶלֶת שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים בָּלוּלָה בַשָּׁמֶן שְׁלִשִׁית הַהֵיזָן:**

ו. או לדכרא מעבד מנחתא סלתא תריין עשרוניין דפילא במשח תלתות הינא:

כ"י ~ **אוֹ לְאֵיל** • ואם איל הוא. (מנחות צא) ורבותינו דרשו: "או" לרבות את הפלגס לנספי איל (חולין כט) •

(ז) **וַיֵּיזֶן לְנֶסֶד שְׁלִשִׁית הַהֵיזָן תַּקְרִיב רִיחַ־נִיחַח לַיהוָה:**

ז. וחמרא לנספא תלתות הינא תקרב לאתקבלא ברעוא קדש יי:

♦ יום חמישי י"ז סיון ♦

(ח) **וְכִי־תַעֲשֶׂה בְּדַבָּר עֹלָה אוֹזֶבֶת לְפִלֵא־נָדָר אוֹ־שְׁלָמִים לַיהוָה:**

ח. ויארי מעבד פר תורי עלתא או נכסת קודששא לאפרשא נדרא או נכסת קודששא קדש יי:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

הקדוש-ברוך-הוא, אמרו: אוי לנו, לעולם לא נפנס לארץ, כי לסוף ארבעים שנה נמי אם אנו חוטאים יגזור גזירה אחרת, ואם בן אין לדבר סוף, אמר להם הקדוש-ברוך-הוא: בודאי לאחר ארבעים שנה תבואו אל הארץ: תורה ג

ט ויקרב על בר תורי מנחתא סלמא תלמא
עשרונין דפילא במשח פלגות הינא :
(ט) והקריב על־בן־הבקר מנחה סלת שלשה
עשרנים בליל בשמן חצי ההין:

י וחמרא תקרב לנסכא פלגות הינא קרבן
דמתקבל ברעוא קדם יי :
(י) ויין תקריב לנסך חצי ההין אשה ריח־ניהח
ליהוה:

כ"י אשה ריח • אינו מוסב אלא על המנחה והשמן, אבל היין אינו אשה, שאינו נתן על האש.

יא פדין יתעבד לתורא חד או לדכרא חד או
לאמר באמריא או בעזיא :
(יא) ככה יעשה לשור האחד או לאיל האחר
או־לשה בכבשים או בעזים:

כ"י או לשה וגו' • בין שהוא בכבשים, בין שהוא בעזים. כבש ושה קרוים בתוף שנתם. איל • בן
שלשה עשר חדש ויום אחד.

יב כמנזן די תעבדון כדון תעבדון לחד
כמנזרהון :
(יב) כמספר אשר תעשו ככה תעשו לאחד
כמספרם:

כ"י כמספר אשר תעשו • כמספר הבהמות אשר
תקריבו לקרבן, ככה תעשו נסכים לכל אחד מהם.
כמספרם • כמספרם של בהמות – מספרם של
נסכים.

יג כל צייבא יעבד כדון ית אליו לקרבא
קרפן דמתקבל ברעוא קדם יי :
(יג) כל־האזרח יעשה־ככה את־אלה להקריב אשה
ריח־ניהח ליהוה:

יד וכי־יגור אתכם גר או אשר־בתוככם לדתיכם
ועשה אשה ריח־ניהח ליהוה כאשר תעשו כן
יעשה:
(יד) וכי־יגור אתכם גר או אשר־בתוככם לדתיכם
ועשה אשה ריח־ניהח ליהוה כאשר תעשו כן
יעשה:

טו קהלא קנמא חד לכון ולגיורא דיתגיר
קנם עלם לדריכון כותכון כגיורא יהי קדם
יי :
(טו) תקהל חקה אחת לכם ולגר הגר חקת עולם
לדתיכם ככם כגר יהיה לפני יהוה:

כ"י ככם כגר • כמותכם, כן גר. וכן דרך לשון עברית (בראשית יג) :
"כגן־ה' פארץ מצרים". (פ"א. כב) : "כמוני
כמוד, כעמי כעמד".

טז אורימא חדא ודינא חד יהי לכון
ולגיורא דיתגיר עמכון :
(טז) תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם ולגר הגר
אתכם: פ

♦ יום שישי י"ח סיון ♦

יז ומליל יי עם משה למימר : (יז) וידבר יהוה אל־משה לאמר:

(יח) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם בְּבֹאֲכֶם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי מְבִיא אֲתֶכֶם שָׁמָּה:

יח מלל עם בני ישראל ותימר להון במעלכון לארעא די אנא מעל יתכון לתמן:

כַּיְיָ • בְּבֹאֲכֶם אֶל־הָאָרֶץ • מִשְׁנֵה "בֵּיאָה" זוּ מִכָּל בֵּיאוֹת שְׁבִתוֹרָה, שְׁבִכְלָן נֹאמַר: "כִּי־תְבֹאוּ", לְפִיכָף בְּלָן לְמִדוֹת זוּ מִזוּ, וְכִינּוֹן שְׁפֵרֵט לָךְ הַכְּתוּב בְּאַחַת

מהן, שאינה אלא לאמר ר'שה וישיבה, אף בלן בן. אבל זו נאמר בה: "בבאכם", משנכנסו בה ואכלו מלחמה, נתחייבו בחלה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לד עמ' 149)

שְׁבִכְלָן נֹאמַר כִּי תְבֹא, כִּי תְבֹאוּ (רש"י טו, יח) בְּסִפְרֵי נֹאמַר "שְׁבִכְלָן בֵּיאוֹת שְׁבִתוֹרָה הוּא אוֹמֵר וְהָיָה כִּי תְבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ כו". וּמִשְׁמַע, לְכַאוֹרָה, שְׁגַם "וְהָיָה" אִין פְּרוֹשׁוֹ 'מִיָּד'. וְהוּא

דלא בבספרי פרשת ראה: "אין והיה אלא מיד". ולהעיר, שרש"י השמיט תבת "והיה".

(יט) וְהָיָה בְּאֹכְלֵכֶם מִלַּחַם הָאָרֶץ תִּרְיָמוּ תְרוּמָה לַיהוָה:

יט ויהי במיכלכון מלחמא דארעא תפרשון אפרשיתא קדם יי:

(כ) רֵאשִׁית עֲרֹסְתֵיכֶם חֲלֵה תְרִימוֹ תְרוּמָה כְּרִישׁ אֲצוֹתְכֶן חֲלֵתָא תְּפָרְשׁוּן אֲפָרְשִׁיתָא קָמָא דִּי מְפָרְשִׁין מִן אֲדָרָא בְּן תְּפָרְשׁוּן תָּהּ:

כ ריש אצותכון חלתא תפרשון אפרשיתא קמא די מפרשין מן אדרא בן תפרשון תה:

כַּיְיָ • רֵאשִׁית עֲרֹסְתֵיכֶם • כְּשִׁתְּלוּשׁוּ בְּדֵי עֲרִיסוֹתֵיכֶם שְׂאֵתָם רְגִילִין לְלוֹשׁ בְּמִדְבָּר, וְכַמָּה הִיא? (שמות טו): "וַיִּמְדוּ בְעַמְר", "עַמְר לְגִלְגָּלֵת" (ושעורו ארבעים ושלש ביצים וחמש ביצה) תְּרִימוֹ מְרֵאשִׁיתָהּ, כְּלוֹמֵר, קָדָם שְׂתֹאכְלוּ מִמֶּנָּה, רֵאשִׁית תִּלְקַח חֲלֵה אַחַת תְּרוּמָה

לשם ה'. חלה • טורטי"ל בלע"ז. כתרומת גרין. שלא נאמר בה שעור, ולא כתרומת מעשר, שנאמר בה שעור. אבל חכמים נתנו שעור לבעל הבית - אחד מעשרים וארבעה, ולנחתום - אחד מארבעים ושמונה.

(כא) מְרֵאשִׁית עֲרֹסְתֵיכֶם תִּתְּנוּ לַיהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם: ׀

כא מריש אצותכון תתנון קדם יי אפרשיתא לדריכון:

כַּיְיָ • מְרֵאשִׁית עֲרֹסְתֵיכֶם • (ספרי) לְמָה נֹאמַר? לְפִי שְׂנֵאמַר: "רֵאשִׁית עֲרֹסְתֵיכֶם" - שׁוֹמֵעַ אָנֹכִי רֵאשׁוּנָה שְׁבַעסוֹת, תִּלְמוּד לומר: "מְרֵאשִׁית" - מִקְצָתָהּ וְלֹא

בלה. תתנו לה' תרומה • (ספרי) לפי שלא שמענו שעור לחלה, נאמר "תתנו", שיהא בה כרי נתינה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"ח עמ' 183 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

לה' הארץ וימלאה

מְרֵאשִׁית עֲרֹסְתֵיכֶם תִּתְּנוּ לַיהוָה תְּרוּמָה (טו, כא) לְמָה נִסְמְכָה פְּרֻשַׁת חֲלֵה לְפָרְשַׁת ע"ז, לומר לה, שכל המקום מצות חלה כאלו בטל ע"ז (ויקרא רבה פט"ו, ו) אָמְרוּ חז"ל (שבת לא, א) "אָמוּנַת זֶה סֵדֶר זָרְעִים", וּפְרֻשׁ בְּתוֹס' (ד"ה אמונת) "שְׂמֵאֲמִין בְּחֵי הָעוֹלָמִים וְזָרְעוּ". וְהַחֲדוּשׁ בְּזֶה הוּא, דְּהָרִי הַמְּשַׁקֵּיעַ בַּעֲבוּדַת הַשְּׂדֵה, עֵלּוּל לַחֲשֵׁב, שְׂגָדוּל הַתְּבוּאָה וְרוֹחִיו שְׂמֻקְבַּל מִעֲבוּדָה זוּ, הֵם תּוֹצְאָה מִגְדֵּל יִגְיעָתוֹ וְהַשְּׁקָעָתוֹ בְּשָׂדֵהוּ, וְ"כֹחֵי וְעֵצִים יָדֵי עֲשֵׂה לִי אֶת הַחֲחִיל הַזֶּה" ח"ו. אֶךְ יִשְׂרָאֵל הַזּוֹרַע אֶת שְׂדֵהוּ יוֹדַע, שְׂגָדוּל הַתְּבוּאָה וְאִיכוּתָהּ אֵינָם בָּאִים מִ"כֹּחוֹ" שֶׁל הָאָדָם ח"ו, כִּי־אִם הַקֶּב"ה הוּא הַ"נּוֹתֵן לָךְ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חֵיל", וְ"בִרְפֵתֵי ה' הִיא תַעֲשִׂיר". וְלִכֵּן זָרְעֵתוֹ

אינה מפני שבכל השדה להביא לו פרנסתו, כי אם ש"מאמין בחי העולמים", שביא לו את פרנסתו ע"י הזריעה. וזהו תכן מצות חלה, שהאדם מבין ומפיר שלא מיגיעתו ועבודתו עשה את החיל הזה, כי אם הקב"ה לבדו הביא לו את הברכה, וא"כ הרי אין התבואה והעסה שייכים לו, אלא להקב"ה. ולכן הוא נוטן את "ראשית עריסותיכם" - "תרומה לה", כי באמת שיכת העסה להקב"ה. וזהו "כל המקום מצות חלה כאלו בטל ע"ז", כי בקיום מצות חלה מראה האדם שאין כח ושלטיטה לשום דבר מבלעדיו ה', ואפי' פרנסתו אינה מגיעה מעצמה ע"פ דרכי הטבע כי אם מהקב"ה לבדו.

לפי כח לעשות חיל, ו"ברפת ה' היא תעשיר". ולכן זרעתו

(כב) וְכִי תִשְׁגּוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל־הַמְצוֹת הָאֵלֶּה כַּבּוֹאֲרֵי תִשְׁתַּלּוּן וְלֹא תַעֲבֹדוּן יְת כָּל פְּקוּדֵי הָאֱלֹהִים דִּי מִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה: אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה:

המצוות, (כריתות ז) פורק על ומפר ברית ומגלה פנים, אף מצנה זו פורק בה על ומפר ברית ומגלה פנים, ואיזו? זו עבודת כוכבים. אֲשֶׁר־דִּבֶּר ה' אֶל־מֹשֶׁה • (הוריות ח) "אנכי" ו"לא יהיה לך" - מפי הגבורה שְׁמַעְנוּם (תהלים סב): "אחת דבר אלהים שְׁתִּים־זו שְׁמַעְתִּי".

כ"י • וְכִי תִשְׁגּוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ • (ספרי) עבודת כוכבים היתה בכלל "כל המצוות" שהצבור מביאין עליהם פר, והרי הכתוב מוציאה כאן מפלגן, לדון בפר לעולה ושעיר לחטאת. וְכִי תִשְׁגּוּ וְגו' • (שם) בעבודת כוכבים - הכתוב מדבר; או אינו אלא באחת מקל המצוות? תלמוד לומר: "את כל המצוות האלה" - מצוה אחת שהיא ככל המצוות: מה העובר על כל

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לח עמ' 57)

וְזָכְרוּן בֵּין כּוֹרְתֵי הַבְּרִית). מַגְלָה פָּנִים - כַּנֶּגֶד מִשְׁפָּטִים, שֶׁהֵם מְצוֹת שְׂכָלִיּוֹת, הֵינּוּ הַנְּהַגוֹת יִשְׂרָאֵל. הַאֲדָם מְמַצֵּי אוֹפָנִים וְטַעֲמִים חֲדָשִׁים שֶׁעַל־יָדָם הוּא 'מַעֲקָם' וּמַעֲוֹת אֶת שְׂכַל הַתּוֹרָה.

פּוֹרֵק עַל, וּמִפֶּר בְּרִית, וּמַגְלָה פָּנִים (רש"י טו, כב) פּוֹרֵק עַל - כַּנֶּגֶד חֲקִים, שֶׁהֵם גְּזֵרוֹת הַמֶּלֶךְ, וּמִטְרָתָם קִבְּלַת עַל. מִפֶּר בְּרִית - כַּנֶּגֶד עֲדוּת, שֶׁהֵם עֲדוּת וְזָכְרוּן לַחֲסָדֵי הַמְּקוֹם וְכִדּוּמָה, וְהֵם בְּגֵד שְׁמִירַת 'בְּרִית' (בְּרִית הִיא אוֹת

כג ת כל די פקיד יי ותכוון בידי דמשה מן יומא די פקיד יי ולהלא לדריכוון:

(כג) אֶת כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֵלֵיכֶם בְּיַד־מֹשֶׁה מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וְהִלָּא לְדֹרֹתֵיכֶם:

ובכל מה שנתנבאו הנביאים, שנאמר: ל'מן־היום אשר צוה ה' והלאה".

כ"י • אֶת כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה וְגו' • (ספרי) מגיד, שְׂכַל הַמּוֹדָה בְּעִבּוֹדַת כּוֹכָבִים, כְּכּוֹפֵר בְּכָל הַתּוֹרָה כְּלָה

כד ויהי אם מעיני כנשתא אתעבדת לשלו ויעבדון כל כנשתא תור בר תורי חד לעלתא לאתקבלא ברעוא קדם יי ומנתתה ונספה פדחזי וצפיר בר עזי חד לחטאתא:

(כד) וְהָיָה אִם מַעֲיֵנִי הָעֵדָה נַעֲשֶׂתָה לְשִׁגְגָה וְעָשׂוּ כָּל־הָעֵדָה פֶּר בֶּן־בְּקָר אֶחָד לְעֹלָה לְרִיחַ נִיחַח לַיהוָה וּמִנְחָתוֹ וְנִסְכּוֹ כַּמִּשְׁפָּט וְשַׁעֲרֵי־עֵינַם אֶחָד לְחַטָּת:

חסר א', שאינו כשאר חטאות, שכל חטאות שבתורה הבאות עם עולה, החטאת קודמת לעולה, שנאמר (ויקרא ח): "ואת השני יעשה עולה", וזו עולה קודמת לחטאת.

כ"י • אִם מַעֲיֵנִי הָעֵדָה נַעֲשֶׂתָה לְשִׁגְגָה • (הוריות ה' ב) אִם מַעֲיֵנִי הָעֵדָה נַעֲשֶׂתָה עֲבָרָה זֹו עַל־יְדֵי שׁוּגְגָה, כַּגּוֹן שֶׁשִּׁגְגוּ וְהוֹרוּ עַל אַחַת מִן הָעִבּוֹדוֹת שֶׁהִיא מִתְּרַת לַעֲבֹד עִבּוֹדַת כּוֹכָבִים בְּכָף. לְחַטָּת • (הוריות יג, ובחים צ')

כה ויכפר בהנא על כל כנשתא דבני ישראל וישתבק להון ארי שלותא היא ואנון איתאיו ית קרבנהון קרבנא קדם יי וחבתהון קדם יי על שלותהון:

(כה) וְכִפֶּר הַכֹּהֵן עַל־כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִסְלַח לָהֶם כִּי־שִׁגְגָה הוּא וְהֵם הִבִּיאוּ אֶת־קַרְבָּנָם אִשָּׁה לַיהוָה וְחַטָּאתָם לִפְנֵי יְהוָה עַל־שִׁגְגָתָם:

כ"י • הִבִּיאוּ אֶת־קַרְבָּנָם אִשָּׁה לַה' • (ספרי. יבמות ט) זֶה הָאָמֹר בַּפְּרָשָׁה, הוּא פֶר הָעוֹלָה, שְׁנֵאמַר: "אִשָּׁה לַה'". וְחַטָּאתָם • זֶה הַשְּׁעִיר.

כו וישתבק לכל כנשתא דבני ישראל וליגירא דיתגיר ביניהון ארי לכל עמא בשלותא:

(כו) וְנִסְלַח לְכָל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגְר הַגֵּר בְּתוֹכָם כִּי לְכָל־הָעָם בְּשִׁגְגָה: ם

◆ שבת קודש י"ט סיון ◆

(כו) **וְאִם־נִפְשׁ אַחַת תִּחַטָּא בְשִׁגְגָה וְהִקְרִיבָה עֹז בַּת־שַׁנְתָּה לַחַטָּאת:**
כז וְאִם אֶנֶשׁ חַד יַחֲבֹב בְּשָׁלוּ וַיִּקְרַב עֲזָא פֶת שַׁמָּה לַחַטָּאתָא:

כ"ז - תִּחַטָּא בְשִׁגְגָה • פְּעֻבֹדֹת כּוֹכְבִים • עֹז בַּת־שַׁנְתָּה • שְׂאָר עֲבֹדֹת - יְחִיד מְבִיא כְּשֶׁבָה אוֹ שְׁעִירָה, וּבְזוֹ קָבַע לָהּ שְׁעִירָה.

(כח) **וְכִפֶּר הַכֹּהֵן עַל־הַנֶּפֶשׁ הַשֹּׁגְגָה בַּחַטָּאָה בְשִׁגְגָה לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עָלָיו וְנִסְלַח לוֹ:**
כח וּכְפַר כֹּהֵנָא עַל אֶנֶשׁ דְּאִשְׁתְּלִי בְּמַחְבָּה בְּשָׁלוּ קָדָם יְיָ לְכַפְּרָא עֲלוּהִי וַיִּשְׁתַּבַּח לָהּ:

(כט) **הָאֲזוּרָה בְּבִנְיַיִשְׂרָאֵל וְלֹגֵר הֵנָּה בְּתוֹכָם תוֹרָה אַחַת יְהִיָה לָכֶם לַעֲשׂוֹת בְּשִׁגְגָה:**
כט וַצִּיבָא בְּבִנְיַיִשְׂרָאֵל וּלְגִיורָא דִּיתְגַּמֵּר בִּינְיֵהוֹן אוֹרִימָא תְּדָא יְהִי לְכוּן לְדִיעְבַּד בְּשָׁלוּ:

(ל) **וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה בְּיַד רָמָה מִן־הָאֲזוּרָה וּמִן־הַגֵּר אֲתִיְהוּהּ הוּא מְגִדֶּךָ וּנְכַרְתָּהּ הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקְרַב עַמָּה:**
ל וְאֶנֶשׁ דִּיעְבַּד בְּרִישׁ גְּלִי מִן וַצִּיבָא וּמִן גִּיורָא קָדָם יְיָ הוּא מְגִדָּא וַיִּשְׁתַּצִּי אֶנְשָׂא הֵהִיא מְגוֹ עַמָּה:

כ"ט - בְּיַד רָמָה • בְּמַזִּיד • מְגִדֶּךָ • מְחַרֶּךָ, כְּמוֹ: (יחזקאל ה) "וְהִזְתָּה חֲרָפָה וּגְדוּפָה", (ישעיה לז): "אֲשֶׁר גִּדְּפוּ נַעֲרֵי הַשָּׁמַיִם שֶׁהוּא כְּבָרַת (סנהדרין צ. כריתות ד)."

(לא) **כִּי דְבַר־יְהוָה בָּזָה וְאֶת־מִצְוֹתוֹ הִפְרָה תִּפְרַת הַנֶּפֶשׁ הַהוּא עֹנָה בָּהּ: פ**
לא אַרְיַי עַל מִימְרָא דִּינִי בְּסַר וְיַת פְּקוּדוּהִי אֲשֶׁנִּי אֲשַׁתְּצָאָה תִּשְׁתַּצִּי אֶנְשָׂא הֵהִיא חוֹבָה בָּהּ:

כ"ט - דְּבַר־ה' • (סנהדרין טז) אֲזַהֲרֶת עֲבֹדֹת כּוֹכְבִים מִפִּי הַגְּבוּרָה, וְהִשְׁאָר - מִפִּי מִשָּׁה • עֹנָה בָּהּ • בְּזִמְנֵי שְׁעוֹנָה בָּהּ, שְׁלֹא עָשָׂה תְּשׁוּבָה.

(לב) **וַיְהִי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מִקְשֵׁשׁ עֲצִים בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת:**
לב וַיְהִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּרָא וַאֲשַׁכְּחוּ גִבְרָא פֶד מְגַבֵּב אַעֲיִן בְּיוֹמָא דְשַׁבְּתָא:

כ"ט - וַיְהִי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר וַיִּמְצְאוּ • (ספרי) בְּגִנוּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל דְּבַר הַכְּתוּב, שְׁלֹא שָׁמְרוּ אֶלָּא שַׁבַּת ראשונה, וּבִשְׁנֵיָה בָּא זֶה וְחִלְלָהּ.

דעת וקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(כו) **וְאִם נֶפֶשׁ אַחַת.** לְעִיל פִּירִשְׁתִּי בְּפָרֶשֶׁת וַיִּקְרָא (ו' ב), שְׁתוּלָה הַחַטָּא בְּנִשְׁמָה יוֹתֵר מִהַגּוֹף: תוֹרָה כח (לב) **וַיְהִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר.** אָמְרוּ רַבּוּתֵינוּ וְ"ל (שבת קיח), אֶלְמָלָא שְׁמָרוּ יִשְׂרָאֵל שַׁבַּת שְׁנֵיָה לֹא שְׁלֹטָה בְּהוֹן כָּל אוֹמְרָה וְלִשׁוֹן. וּמִנָּא לְהוֹ שְׁנָה הִיָּה בְּשַׁבַּת שְׁנֵיָה, מִדְּכַתִּיב וַיְהִי, וַיִּמְצְאוּ, דְּתִיבָה לְהִזְיָה שְׁנַצְטוּוּ בְּמִצְוֹת שַׁבַּת

מִצְאוּ מְקוּשֵׁשׁ. וּמִנָּא לָן דְּמְקוּשֵׁשׁ זֶה צִלְפָּהָד, מִדְּכַתִּיב מְקוּשֵׁשׁ עֲצִים בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת, עֲצִים עִם בִּי"ת דְּבַיּוֹם עוֹלָה בְּגִימְטְרִיא 'צִלְפָּהָד'; וְלָמָּה נִסְמְכָה פֶּרֶשֶׁת מְקוּשֵׁשׁ לְפָרֶשֶׁת צִיִּצִית, לְפִי שְׁבִשְׁעָה שְׁחִילֵל הַמְקוּשֵׁשׁ אֶת הַשַּׁבַּת אָמַר מִשָּׁה לִפְנֵי הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ־הוּא, רַבּוּן הַעוֹלָמִים כְּתוּב בְּתַפִּילִין (שְׁמוֹת יג ט) לְמַעַן תִּהְיֶה תוֹרַת

ה' בְּפִיךָ, וְצוֹיִתָּם שְׁלֹא לְנִשְׁאָם בְּשַׁבַּת (מנחות לא), וְאִילוּ הִיָּה זֶה נוֹשְׂאָן הִיָּה נִכְרָ וְלֹא חִלְּלָ אֶת הַשַּׁבַּת. אָמַר הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ־הוּא הִרְיַנִּי קוֹבַע וּמִצְוָה לָהֶם מִצְוָה אַחַת שְׁעַל יְדָה יְהִי נִכְרִין מִן הַמִּצְוֹת כְּמוֹ בְּמִצְוֹת תַּפִּילִין, וְתִהְיֶה נוֹהֲגַת בְּשַׁבַּת, וְזוֹ הִיא מִצְוֹת צִיִּצִית (תנא דבי אליהו רבה פכ"ז: תורה לג

~ נקודות משיחות קודש ~ מתוך 'לקראת שבת'

המעשה הוא העקר

התורה היא בהבנה והשגה, מה שאין כן בארץ ישראל עקר העבודה היא במעשה - מצוות מעשיות, שש שנים תזרע שדר וגו'.

ועל-פי-זה חשבו ישראל דמכינון ש"נגזר עליהן שלא לכנס לארץ", הרי זה סימן ש"אין מחיבים במצוות", שהיא עבודת "ארץ ישראל" פנ"ל.

ועל זה בא ספור המקושש להורות, דאף ש"לשם שמים נתפנו", ומחשבתו ושכלו היו שלמים עם הקב"ה ותורתו, מפל-מקום מכינון שלפעל חלל את השבת במעשה, נתחייב סקילה. והוא הדבר בנוגע לאלו שנשארו ב"מדבר", דאף שרב עסוקים היה בתורה ובהבנת השכל, מפל-מקום הרי הם "מחייבים במצוות", ועקר ענין המצוה - צותא וחבור עם הקב"ה הוא על-ידי מעשה המצוה.

וימצאו איש מקושש עצים בגוה השבת: (טו, לב)

מעשה המקושש היה כו' מיד אחר מעשה מרגלים, דאמר במדרש דלשם שמים נתפנו, שהיו אומרים ישראל, כיון שנגזר עליהן שלא לכנס לארץ ממעשה מרגלים, שוב אין מחייבין במצוות. עמד וחלל שבת, כדי שיהרג ויראו אחרים (תוד"ה אפילו, בבא בתרא קיט, ב)

יש לעין, מהו הטעם לזה שחשבו בני ישראל דמשום שנגזר עליהם שלא לכנס לארץ, אינם מחייבים במצוות, דמדוע יפטרו מחיוב המצוות בשביל זה?

ויבין זה על-פי המבאר בסה"ק (ראה לקו"ת ריש פרשתנו, ועוד) שהטעם לזה שרצו המרגלים לשאר במדבר הוא כי עקר עסקם במדבר היה בלמוד התורה וקמחז"ל (מכילתא בשלח טו, טז) לא נתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי המן, דעקר למוד

לג וקריתו יתה דאשכחו יתה כד מגבב אעין לות משה ולות אהרן ולות כל פנשתא:

(טז) ויקריבו אתו המצאים אתו מקושש עצים אל-משה ואל-אהרן ואל כל-העדה:

כט"א המצאים אתו מקושש • (ספרי. סנהדרין מ"א) שהתרו בו ולא הניח מלקושש, אף שמצאוהו והתרו בו.

לד ואסרו יתה בבית מטרא ארי לא אתפרש להון מה דיעבדון לה:

(לד) ויניחו אתו במשמר כי לא פרש מה-יעשה לו: ם

כט"ב כי לא פרש מה-יעשה לו • (ספרי. סנהדרין עח) לא היו יודעים באיזו מיתה ימות, אבל יודעים היו שהמחלל שבת במיתה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת שבת פרשת קרח, מברכים החודש תמוז, התשכ"ז)

לא מצינו בעונשי התורה ענין של מאסר [ומה שכתוב "ויניחוהו במשמר", הרי זה רק עד שיתברר דינו, ולא בתור עונש] - כי גם עונשי התורה הם ענין של חסד (כשם

המכונן, לכן לא נמצא בתורה עונש של מאסר.

לה ואמר יי למשה אתקטלא יתקטל גברא מרגם יתה באבניא כל פנשתא מפרא למשריתא:

(לה) ויאמר יהוה אל-משה מות יומת האיש רגום אתו באבנים כל-העדה מחוץ למחנה:

כט"ג רגום • עשה פשנ"ט בלע"ז, וכן: "הלוף" אלנ"ט, וכן: "זכור" ו"שמור".

לוי ואפיקו יתה כל פנשתא למפרא למשריתא ורגמו יתה באבניא ומית כמא די פקיד יי ית משה:

(לו) ויצאו אתו כל-העדה אל-מחוץ למחנה וירגמו אתו באבנים וימת כאשר צוה יהוה את-משה: פ

כט"ד ויצאו אתו • מפאן, שבית הסקילה חוץ ורחוק מבית-דין (סנהדרין מב).

(לו) ויאמר יהוה אל-משה לאמר: לז ואמר יי למשה למימר:

לח מלל עם פני ישראל ותימר להון
ועבדון להון פרוספדין על פנפי כסותהון
לדריהון ונתנו על פרוספדא דכנפא חוטא
דתקלתא:

לח) דְבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם
צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית
הַכַּנֵּף פֶּתִיל תְּכֵלֶת:

כש"י◀ וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית • על שם הפתילים התלויים
בה, כמו (יחזקאל ח): "וַיִּקְנְחֵנִי בְּצִיצֵת רֹאשִׁי". דְּבַר אַחֵר:
ציצת – על שם "וראיתם אתו", כמו (שיר ב): "מְצִיץ
מִן־הַחֲרָפִים". תְּכֵלֶת • (מנחות מד) צָבַע יָרֵק שֶׁל חֲלֹזָן.

לט ויהון לכון לפרוספדין ותחזון יתה
ותדכרון ית כל פקודיא די ותעבדון יתהון
ולא תשעון בתר הרהור לכון ובתר חיזון
יעניכוון די אתון טעון בתריהון:

לט) וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֵת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם
אֶת־כָּל־מִצְוֹת יְהוָה וְעַשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תִתְּוֹרוּ
אַחֲרָי לְבַבְכֶם וְאַחֲרָי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם זֹנִים
אַחֲרֵיהֶם:

כמו "מתור הארץ". הלב והעינים הם מרגלים לגוף,
ומסרסרים לו את העברות: העין רואה והלב חומד,
והגוף עושה את העברות.

כש"י◀ וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת ה' • שְׁמַנְיָן גִּימְטְרִיא
שֶׁל "צִיצִית" – שֵׁשׁ מֵאוֹת, וּשְׁמוֹנֶה חוּטִים וְחֻמְשָׁה
קְשָׁרִים הָרִי תְרִי"ג. וְלֹא־תִתְּוֹרוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶם •

מ בדיל יתדכרון ותעבדון ית כל פקודי
ותהון קדישין קדם אלהכון:

מ) לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעַשִׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי וְהִייתֶם
קֹדְשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח עמ' 98)

לאחר מכן לראיה, המביאה לידי זכירת כל המצוות ועשייתן.
ואלו הפסוק שלנו, שבו לא נאמר ראיה, מחדש שמצוה זו
שקולה כנגד כל המצוות, וכפי שכתב רש"י בפסוק הבא.

למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי (טו, מ) המפרשים
הקשו, מה מוסיף פסוק זה על הפסוק הקודם. ויש לומר,
דהנה בפסוק הקודם נאמר רק שמצוות ציצית מביאה

דעת זקנים מבועלי התוספות – עוז והדר

לציצת, והלמ"ד משלמת השלש יודי"ן
החסרות. ועוד שמעתי, שיש שעושין
חוליות וכריכות עד שעולין כל
החוליות והכריכות והחוטין והקשרים
מן כל ארבע ציציות תרי"ג. ושיעור
החוליא בפרק התכלת (מנחות לט). כדי
שיכרו וישנה וישלש, ותנא הפוחת
לא יפחות משבע, כנגד שבעה
רקיעים, והמוסיף לא יוסיף על שלש
עשרה, כנגד שבעה רקיעים וששה
אזורים שביניהם:
ולא תתרו אחרי לבבכם ואחרי
עיניכם. כדאמר מר (ירושלמי ברכות פ"א
ה"ה) ליבא ועינא תרי סרסורי
דחטא: תורה מ
חסלת פרשת שלח

שאתה רואה כסא הקבוד שדומה
לתכלת, כדאמר רבי מאיר מה גשפתה
תכלת מפל מיני צבעונין, לפי
שהתכלת דומה לרקיע ורקיע דומה
לכסא הקבוד, שנאמר (שמות כד י) וַיֵּרָאוּ
אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רַגְלָיו
כַּמְעֵשָׂה לְבַנְתַּת הַסַּפִּיר, וְסַפִּיר
קְרִישְׁטָא"ל בלעז דומה לרקיע.
וכתיב וראיתם והדר וזכרתם והדר
ועשיתם, מלמד שהראיה מביאה לידי
זכירה וזכירה מביאה לידי עשה

(במדבר יז ט)

וזכרתם את כל מצות ה'. פירש
רש"י, שמנין גימטריא של ציצית שש
מאות וכו'. ואף-על-פי שציצית כתיב
חסר יוד שניה, (ו)יש לומר דשלש
ציצת כתיב, וחד מינייהו כתיב

על ציצת הכנף פתיל. שצריך
לפתלו. ואמרו רבותינו ז"ל (מנחות טט)
נמי, ציצית שליש גדיל ושני שלישי
ענה. והטעם כדאמרין במדרש
דשמונה חוטין של ציצית כנגד שמונה
דברים שבלב. אי נמי שמונה שמות יש
ללב. והלב הוא תלוי בשליש גופו של
אדם, ולכך הוי חוטין מתחילין משליש
ראשון ונמשכין עד שני שלישים, כמו
שיש מן הלב עד סוף גופו של אדם
שני שלישים. מהר"ם: תורה לט
(לט) וראיתם אתו. פרט לכסות לילה.
או אינו אלא פרט לכסות סומא,
כשהוא אומר וזכרתם נתן ראיה
וזכירה, ראיה למי שראיה וזכירה למי
שאינו רואה. דבר אחר, וראיתם
אותו, שאם עשית פן נעשה כמי

מא אָנָא יי אַלְהֵכוֹן דִּי אַפְקִית יתְכוֹן מְאַרְעָא דְמַצְרַיִם לְמַהוּי לְכוֹן לְאַלֵּה אָנָא יי אַלְהֵכוֹן: פ פ פ

הר-סיני ירדת [נתתן להם תורה ומצוות]. ואת שבת קדשך הודעת להם". ואף פרשת ציצית, לכה נסמכה לאלו, לפי שאף היא שקולה כנגד כל המצוות, שנאמר: "ועשיתם את-כל-מצותי":

כ"ט < (לח) על כנפי בגדיהם • כנגד (שמות יט) "ואשא אתכם על-כנפי נשרים". על ארבע כנפות, ולא בעלת שלש, ולא בעלת חמש (ובחיים י"ח ב) - (ר"ל שאין עושיק ה' ציצית לחמש כנפות אלא ד' בד' כנפות המרוחקות ועיין בטור א"ח סי' י') כנגד ארבע לשונות של גאלה, שנאמר במצרים (שמות ו): "והוצאתי", "והצלתי", "ונגלתי", "ולקחתי". פתיל תכלת • (ספרי) על שם שכול בכורות. תרגום של שכול: "תכלא", ומפתם היתה בליזה, וכן צבע התכלת דומה לרקיע המשחיר לעת ערב. ושמונה חוטים שבה - כנגד שמונה ימים ששהו ישראל משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים:

כ"ט < אני ה' • (ספרי) נאמן לשלם שכר. אלהיכם • נאמן להפיע. אשר הוצאתי אתכם • (ספרי) על מנת כן פדיתי אתכם שתקבלו עליכם גזרותי. אני ה' אלהיכם • (ספרי) עוד למה נאמר? כדי שלא יאמרו ישראל: מפני מה אמר המקום? לא שנעשה ונטל שכר? אנו לא עושים ולא נוטלים שכר! - (שבת פ"ח) על כרחכם אני מלפכם". וכן הוא אומר (יחזקאל כ): "אם-לא ביד חזקה וגו' אמלך עליכם". דבר אחר: למה נאמר יציאת מצרים? אני הוא שהבחנו במצרים בין טפה של בכור לשאינה של בכור, אני הוא עתיד להבחין ולהפיע מן התולה קלא אילן בבגדו, ואומר תכלת הוא (ב"מ ס"א). ומיסודו של רבי משה הדרשן העתקתי: למה נסמכה פרשת מקושש לפרשת עבודת כוכבים? (חולין ה) לומר, שהמחלל את השבת פאילו עובד עבודת כוכבים, שאף היא שקולה ככל המצוות, וכן הוא אומר בעזרא: "ועל

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת פרשת שלח, תש"א)

ולקרא קריאת שמע שעל המטה. כן הוא נדרש לזהירות בגנבה, גזלה, אונאה והשגת גבול - ולהפך מדרכי המסחר, צפה הרי השאלה: איך יכול הוא להתנהג על-פי תורה, בשעה שהיא הפוכה של דרך העולם?

בסיום פרשת ציצית, נאמר: "אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים". עלול אדם לעשות "חשבון", שדרך התורה היא הפוכה של דרך העולם: הוא נדרש לשמור שבת יום-טוב, ועוד להוסיף עליהם מחל על הקדש, למרות שיש לו מתחרים גויים, ולהבדיל בני ישראל שאינם שומרי שבת. הוא נדרש מיד בקומו משנתו להתפלל, ואחר-כך ללמד, ורק לאחר מכן - להתפנות למסחרו. ובהיותו שקוע כבר בעסק, הוא נדרש, בעצם היום, בעצומו של מסחר, להתפלל מנחה - שזהו הרי גדל החביבות של תפלת מנחה. בערב, עליו שוב להתפלל תפלת ערבית

ק"ט פסוקים, פל"ט סימן. חסלת פרשת שלח

הפטרה לפרשת שלח לשמו"ת ולקריאה בציבור נדפסה בעמ' קפו

המשך מעמוד ג

פון אונז ובמילא גם אותן, ואי אפשר לצאת ידי חובתו במה שאחר לומד ושומר את השיעורים. וכבר כמה פעמים אמרתי לו אודות הנ"ל בהוספה שכפי שרואים גם בעיני בשר הרי בימינו אלה הרי זה נוגע גם בהצלחה בגשמיות ובהסתדרות. ויתן השי"ת ושנה הבאה תהי' שנת הצלחה בכל הנ"ל ובהסתדרות לטוב לפנינו בגשמיות וברוחניות גם יחד.

בברכה.

שיעורי תהלים לשבוע פרשת שלח

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנשי ש"י אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי ה"י לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - ט"ז סיון מפרק עט עד סוף פרק פב</p>	<p>יום ראשון - י"ג סיון מפרק סט עד סוף פרק עא</p>
<p>יום חמישי - י"ז סיון מפרק פג עד סוף פרק פז</p>	<p>יום שני - י"ד סיון מפרק עב עד סוף פרק עו</p>
<p>יום שישי - י"ח סיון מפרק פח עד סוף פרק פט</p>	<p>יום שלישי - ט"ו סיון מפרק עז עד סוף פרק עח</p>
<p>שבת קודש - י"ט סיון פרק כ מפרק צ עד סוף פרק צו</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ"י שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרום שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון י"ג סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 156, פרק ד. כי הנה... עד עמ' עט, הטוב להטיב.

45 ושם "אלקים" מגין על האור של שם הוי' שיוכלו לקבל אותו -
 46 כמו ה"מגן", הנרתק, על השמש. רבנו הזקן יסביר להלן, מדוע
 47 זקוק האור של שם הוי' ל"מגן" כדי שיוכלו לקבל אותו: **דָּשָׁם**
 48 **הַיּוֹי"ה** - מלשון מהוה, פְּרוּשׁוֹ שְׁמֵהּ הָיָה אֶת הַכֹּל מֵאֵין לִישׁ, -
 49 הערת כ"ק אדמו"ר
 50 שליט"א: "זהו האותיות -
 51 תיבת הוה" - אלו הן שלש
 52 האותיות "הוה" משם
 53 "הוי'" המרכיבות את
 54 המלה "הוה" מלשון מהוה,
 55 וְהַיּוֹד - שבשם הוי',
 56 מְשֻׁמֶשֶׁת - מורה על
 57 הַפְּעֻלָּה שֶׁהִיא בְּלִשׁוֹן
 58 הַיּוֹה וְתַמִּיד, - כשרוצים
 59 לומר, שהפעולה לא היתה
 60 רק אי פעם, אלא נמשכת
 61 תמיד, מוסיפים את האות
 62 יו"ד למלת-הפעולה, דבר
 63 המראה על תמידיות
 64 הפעולה. בְּדַפְרֵשׁ רִש"י -
 65 כמו שמפרש רש"י, על
 66 פְּסוּקֵי: "כִּכָּה יַעֲשֶׂה

1 פְּרָק ד. בפרק הקודם, פרק ג', הסביר רבנו הזקן, שכיוון שהכוח האלקי,
 2 שברא את הנברא, "עומד" תמיד בנברא לבראו מחדש - ובאם לא, היה
 3 הנברא חוזר ל"אין" ו"אפס" כמו לפני שנברא - פירוש הדבר, שהנברא
 4 אינו מציאות כלל והוא בטל לגמרי למקורו, דבר ה', הבורא אותו תמיד
 5 מ"אין" ל"יש", ומה שהנברא
 6 נראה לעינינו כ"יש" וממשות,
 7 הרי זה מפני שבעיני הבשר
 8 שלנו אין אנו רואים ואין אנו
 9 משיגים את מקורו, את דבר
 10 ה' - כבמשל של אור השמש,
 11 כשהוא מחוץ למקורו, בגוף
 12 כדור השמש, אלא בחלל
 13 העולם או על הארץ, הוא
 14 נראה אז כ"יש". על כך שאלו:
 15 אמנם במשל, כיוון שאור
 16 השמש אכן אינו נמצא
 17 במקורו בשעה שהוא מאיר
 18 על הארץ - מובן מדוע הוא
 19 נראה כ"יש", אך, בנמשל, הרי
 20 הנברא נמצא תמיד במקורו,
 21 שהוא דבר ה', העומד תמיד
 22 בתוך הנברא - מדוע, איפוא,

שער היחוד והאמונה

פרק ד כי הנה כתיב כי שמש ומגן ה' אלהים

פ' מגן הוא נרתק לשמש להגן שיוכלו
 הבריות לסבלו כמארו"ל לעתיד לבא הקב"ה מוציא
 חמה מנרתקה רשעים נידונין בה כו' וכמו שהנרתק
 מגין בעד השמש כך שם אלהים מגין לשם הוי"ה ב"ה
 דשם הוי"ה פירושו שמהוה את הכל מאין ליש
 והיו"ד משמשת על הפעולה שהיא בלשון הוה ותמיד
 כדפרשי" ע"פ ככה יעשה איוב כל הימים והיינו החיות
 הנשפע בכל רגע ממש ככל הברואים ממוצא פי ה'
 ורוחו ומהוה אותם מאין ליש בכל רגע כי לא די להם
 במה שנבראו בששת ימי בראשית להיות קיימים בזה
 כמ"ש לעיל. והנה בסידור שבחיו של הקב"ה כתיב
 הגדול הגבור כו' ופי' הגדול היא מדת חסד והתפשטות
 החיות בכל העולמות וברואים לאין קץ ותכלית להיות
 ברואים מאין ליש וקיימים בחסד חנם ונקראת גדולה כי

67 **אִיּוֹב כָּל הַיָּמִים**, - לא כתוב "עשה" אלא "יעשה", ביו"ד,
 68 להורות שתמיד היה עושה כך. כך גם היא משמעות היו"ד של
 69 שם הוי', שהפעולה של "הוי'", בריאת הכל "מאין ליש", היא
 70 תמידית, שתמיד בורא הקב"ה את הכל "יש מאין", וְהַיּוֹד תְּחִיּוֹת
 71 הַנִּשְׁפָּע בְּכָל רֵגַע מִמַּשׁ בְּכָל הַבְּרֹאִים מִמוּצֵא פִי ה' וְרוּחוֹ,
 72 וְמֵהוּוֶה אוֹתָם מֵאֵין לִישׁ בְּכָל רֵגַע, כִּי לֹא דִי לָהֶם - לברואים,
 73 בְּמֵה שֶׁנִּבְרְאוּ בְּשֵׁשֶׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית לְהִיּוֹת קַיָּמִים בְּזֵה, - אלא
 74 מוכרחים הם להיברא תמיד מחדש מ"אין" ל"יש", כְּמוֹ שֶׁנִּתְּבָאָר
 75 לְעֵיל. - זהו ה"שמש" של שם הוי', שאורה מאיר לנבראים, וממנו
 76 הם נוצרים כל רגע "מאין ליש". ברם, מבחינת אור הוי' המאיר
 77 באופן גלוי, היו הנבראים בטלים במציאות לגמרי ולא היתה
 78 נראית שום מציאות של נברא. שהרי, כשהחיות האלקית
 79 המהווה את הנברא מתגלה, לא נראית אז מציאותו של הנברא.
 80 לשם כך נדרש ה"מגן" של שם אלקים, המסתיר על האור של שם
 81 הוי', שלא יהיה גלוי לנברא, וכך מתאפשר לנברא להרגיש את
 82 עצמו כאילו הוא דבר נפרד ועצמאי, ואז נחשב הנברא
 83 ל"מציאות" ול"יש", כפי שיוסבר להלן. וְהַנְּהָה, בְּסִדּוּר שְׁבָחָיו שֶׁל
 84 הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּתִיבֵי: "הַגְּדוֹל הַגִּבּוֹר כּו'", וּפְרוּשׁ
 85 "הַגְּדוֹל" הִיא מֵדַת חֶסֶד וְהַתְּפַשְׁטוּת תְּחִיּוֹת בְּכָל הָעוֹלָמוֹת
 86 וְבְרֹאִים לְאֵין קֵץ וְתַכְלִית, לְהִיּוֹת בְּרֹאִים - כדי שיתהוו
 87 מֵאֵין לִישׁ וְקַיָּמִים בְּחֶסֶד חָנּוּם, - של הקב"ה - בין אם הם ראוים
 88 לכך ובין אם לא, הם קיימים מחסדו של הקב"ה בלבד. וְנִקְרָאת

23 אפי הנבראים בטלים במציאות למקורם, באופן שלא יהיה מקום לחשוב
 24 אותם כ"יש" וכ"מציאות" - כדי להבין זאת, אמר רבנו הזקן שיש
 25 להקדים מה שיוסבר בפרק הנובח, שהסיבה לכך היא הכוח האלקי של
 26 עצמו.
 27 **כִּי הִנֵּה בְּתִיבֵי** - כתוב בפסוק: "כִּי שָׁמַשׁ וּמִגֵּן ה' אֱלֹהִים", -
 28 כמו שהשמש מאירה, כך מאיר לנו הקב"ה בשם הוי' שלו, וכמו
 29 ה"מגן" השומר ומבטיח, כך מגן עלינו הקב"ה בשם אלקים שלו.
 30 **פְּרוּשׁ** - המלה "מִגֵּן" - אין הכוונה למגן סתם שאין לו שייכות
 31 לשמש אודותה מדובר בפסוק, אלא הוּא נִרְתָּק לְשֶׁמֶשׁ - כדי
 32 לְהִגֵּן, שְׁיִוְכְלוּ הַבְּרִיּוֹת לְסַבְּלוֹ, - כדי שהנבראים יוכלו לקלוט
 33 את קרני השמש, יש לה לשמש "מגן" ונרתק, המאפשר לנבראים
 34 לקלוט את אור השמש. כְּמֵאִמֶר רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבְּרַךְה':
 35 **לְעֵתִיד לְבֹא הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מוֹצִיא חֶמֶה מִנִּרְתָּקָה,**
 36 **רְשָׁעִים נְדוֹנִין בָּהּ כּו'.** - הרשעים ייענשו באמצעות החמה
 37 כיוון שלא יהיו מסוגלים לשאת את אורה החזק של השמש -
 38 וצדיקים (לא זו בלבד שיוכלו לשאת את האור, אלא יתירה מזו,
 39 יוכלו) להירפא על-ידי אור השמש - רואים ממאמר זה של
 40 חכמינו ז"ל, שלשמש יש "מגן" ו"נרתק" המאפשר לקבל את אור
 41 השמש. וְכֵמוֹ שֶׁנִּרְתָּק מִגֵּן עֵדֶר הַשָּׁמַשׁ, - שיוכלו בני האדם
 42 לקבל את אורה, כִּךָּ שֵׁם "אֱלֹהִים" מִגֵּן לִשְׁם הַיּוֹי"ה בְּרוּךְ-הוּא.
 43 - שיוכלו הנבראים לקבל את האור של שם הוי'. - וזה, איפוא,
 44 פירושו "כי שמש ומגן הוי' אלקים": שם הוי' הוא כמשל ה"שמש",

1. תהלים פד, יב. 2. ראה נדרים ב, ח. 3. איוב א, ה. וראה רש"י חיי שרה כד, מה. בשלח טו, א. 4. בתפילת שמונה עשרה. ראה יומא סט, ב.

- 1 - מדרת החסד, "גְדֻלָּה", כִּי - מפני, שְׂפָאָה מְגֻדְלָתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ לְעוֹלָמוֹת וּבְרוּאִים אֵין קֵץ, - מפני שְׂמֵבַע הַטּוֹב - זה שטוב
 2 - בְּרֹוֹף-הוּא בְּכַבּוּדוֹ
 3 וּבְעֲצָמוֹ, כִּי גְדוֹל ה' / שְׂעָר הַיַּחְוּד וְהָאֱמוּנָה
 4 וְלִגְדֻלָּתוֹ אֵין חֶקֶר, - מפני 1
 5 שאֵין לָהּ גְבוּל, וְלִכֵּן 2
 6 מְשַׁפֵּיעַ גַּם בְּן חַיּוֹת 3
 7 וְהַתְּהוּוֹת מֵאֵין לֵישׁ

יום שני י"ד סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עט, והנה כמו שמדה זו... עד עמ' 158, מאין ליש.

- 15 וְהֵנָּה, כְּמוֹ שְׂמֵבָה זוֹ - מדרת "הגדול", של חסד, היינו
 16 התפשטות חיותו בכל העולמות והנבראים, להוותם מ"אין"
 17 ל"יש", היא שְׂבַחָהּ - ומעלתו, שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרֹוֹף-הוּא לְבָדוֹ,
 18 - שרק בו יתברך בלבד קיימת מעלה זו וכוח זה, שְׂאֵין בִּיבְלָת

שער היחוד והאמונה

- 19 שׁוֹם נִבְרָא לְבָרָא יֵשׁ
 20 מֵאֵין וְלַחַיּוֹתוֹ, - כפי
 21 המובא במדרש⁵, שאילו 4
 22 היו מתקבצים כל ברואי 5
 23 עולם, לא היה 6
 24 באפשרותם לברוא גם לא 7
 25 כּנֶף של "יתוש" ולהכניס 8
 26 בו נשמה; שכן, דבר זה 9
 27 הוא רק בחיק הבורא 10
 28 לברוא "יש" מ"אין". מדה 11
 29 זו היא למעלה לא רק 12
 30 מכוח הנבראים, אלא גם 13
 31 למעלה משכל הנבראים, 14
 32 להבין ולהשיג מדה זו - 15
 33 כפי שמוסבר להלן: וְגַם 16
 34 מִדָּה זוֹ - של חסד, 17
 35 לברוא "יש" מ"אין", היא 18
 36 לְמַעְלָה מֵהַשְּׂבָלָת כָּל 19
 37 הַבְּרוּאִים וְהַשְּׂנֵתָם, 20
 38 שְׂאֵין כֹּחַ בְּשֶׁבַל שׁוֹם 21
 39 נִבְרָא לְהַשְׂבִּיל - בכוח

- 50 להשיג אותו יתברך, כך אי אפשר להשיג את מדותיו וכוחותיו.
 51 - כל זה באשר למדת החסד - התגלות והתפשטות הכח האלקי
 52 לברוא "יש" מ"אין" - וכך הדבר גם באשר למדת הגבורה
 53 והצמצום, המשפיעה להסתיר על הכוח האלקי שלא יתגלה
 54 בנברא, שהרי לולא זאת
 55 היה הנברא, כלומר ישותו
 56 וממשותו, מתבטל
 57 במציאות; ומן ההכרח
 58 שיהיה הצמצום והכיסוי,
 59 שהכוח האלקי יהיה
 60 מוחבא מהנברא, שגם כוח
 61 אלקי זה של צמצום
 62 והעלם הוא למעלה
 63 משכל הנבראים - וכפי
 64 שיוסבר להלן: וְכְמוֹ שְׂאֵין
 65 בִּיבְלָת שׁוֹם שְׂבָל נִבְרָא
 66 לְהַשִּׁיג מִדַּת גְּדֻלָּתוֹ, -
 67 של הקב"ה, שְׂהֵיָא
 68 הַיְבִלָת לְבָרָא יֵשׁ מֵאֵין
 69 וְלַחַיּוֹתוֹ, - הבאה
 70 ממדת הגדולה, מדת
 71 החסד, בְּדִבְתֵיב: - כמו
 72 שכתוב: "עוֹלָם חֶסֶד
 73 יִבְנֶה" - כֶּךָ מִמֶּשׁ אֵין
 74 בִּיבְלָתוֹ - של הנברא,

- 40 החכמה, וְלְהַשִּׁיג - בכוח הבינה, מדה זו ויבְלָתָהּ לְבָרָא יֵשׁ
 41 מֵאֵין וְלַחַיּוֹתוֹ, כִּי הַבְּרִיאָה יֵשׁ מֵאֵין הוּא דְבַר שְׂלֵמַעְלָה
 42 מִשְׂבָּל הַנִּבְרָאִים, כִּי הֵיא - ההתהוות "יש" מ"אין", מִמִּדַּת
 43 גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרֹוֹף-הוּא, וְהַקְדוּשׁ-בְּרֹוֹף-הוּא וּמְדוּתוֹ
 44 אֲחֵדוֹת פְּשׁוּט, בְּרִיאָתָא - כפי שכתוב בְּזֵהר הַקְדוּשׁ
 45 ד' אֵיהוּ וְגַרְמוּהִי חַד', - שהוא יתברך וכליו וכוחותיו (כלומר,
 46 מדותיו) הם דבר אחד; וְכַשֵּׁם שְׂאֵין בִּיבְלָת שׁוֹם שְׂבָל נִבְרָא
 47 לְהַשִּׁיג בּוֹרְאוֹ - כלומר, את הקב"ה, כֶּךָ אֵינוֹ יָכוֹל - שכלו
 48 של הנברא אינו מסוגל, לְהַשִּׁיג מְדוּתוֹ. - של הקב"ה. שכן,
 49 כאמור, מדותיו הן דבר אחד אתו יתברך, וכשם שאי אפשר

- 75 לְהַשִּׁיג מִדַּת גְּבוּרָתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרֹוֹף-הוּא, שְׂהֵיָא מִדַּת -
 76 וְכּוּחַ הַצְּמִצּוּם וּמְנִיעַת הַתְּפִשּׁוּת הַחַיּוֹת מְגֻדְלָתוֹ, -
 77 יתברך, מְלִירַד וְלַהַתְגַּלּוֹת עַל הַנִּבְרָאִים לְחַיּוֹתָם וְלִקְיָמָם
 78 בְּגִלּוֹי - מדת הגבורה והצמצום של הקב"ה פועלת שהחיות
 79 האלקית (המחיה ומקיימת את הנברא) לא תהיה גלויה לנברא,
 80 כִּי-אֵם - שהחיות תהיה בְּתִסְתֵר פְּנִים, שְׂהַחַיּוֹת מְסִתְמֵר
 81 בְּגוֹף הַנִּבְרָא, וְכֹאֵלוֹ גּוֹף הַנִּבְרָא הוּא - נראה כְּדָבָר בְּפִנֵי
 82 עֲצָמוֹ, - וכאילו וְאֵינוֹ הַתְּפִשּׁוּת הַחַיּוֹת וְהַרְוַחְנוּת - של
 83 הכוח האלקי המהווה אותו, בְּהַתְּפִשּׁוּת הַחַיּוֹת וְהָאוֹר
 84 מֵהַשֶּׁמֶשׁ, אֲלָא הוּא - נראה כְּדָבָר בְּפִנֵי עֲצָמוֹ. וְאֵף שְׂבָאָתָא

5. ראה ירושלמי סנהדרין רפ"ז. ב"ר פל"ט, יד. ספרי ואתחנן ו, ה. ועוד. 6. הקדמת התיקוני זהר (ג, ב). 7. תהלים פט, ג.

31 של נברא אינו יכול להשיג, כמו שאין יכולת בשכל שום
 32 נברא להשיג מהות הנריאה מאין ליש. — כך אין הוא יכול
 33 להשיג את הצמצום המסתיר ופועל שהנברא יכול להיראות
 34 כ"מציאות". לפי מה שהוסבר, שדבר זה שהנברא נראה כ"יש"
 35 ו"מציאות", בא מסיבת כח
 36 הגבורה והצמצום
 37 שלמעלה — משום שכשם
 38 שיש לו היכולת להאיר
 39 ולגלות אור וחיות, כך יש
 40 לו גם היכולת לצמצם
 41 ולהסתיר את האור
 42 והחיות — אפשר לכאורה
 43 לחשוב שהצמצום
 44 וההעלם הוא אמיתי;
 45 כלומר, אפשר לחשוב
 46 שלא רק הנבראים רואים

47 עצמם ל"יש" ו"מציאות", אלא שגם לגבי הקב"ה, הנברא הוא
 48 "יש" ו"מציאות", מכיוון שהוא בא עליידי כוח הצמצום
 49 המסתיר, וביחס לנברא, הוא כמו שהוא מחוץ למקורו — מציין
 50 מיד רבנו הזקן להלן ומסביר, ששניהם, כוח הגילוי לגלות את
 51 האור והחיות, וכוח הצמצום להסתיר את האור והחיות, הם
 52 שניהם באמת דבר אחד — שכן, זהו הענין של אור וכלי,
 53 המאוחדים בתכלית ובשרשם הם ענין אחד לגמרי — וקיים הרי
 54 כלל ש"אין עצם מסתיר על עצם", וכפי שמובאת בשולחן ערוך
 55 'אורח חיים' הראיה לגבי כיסוי הראש, שאין זה נקרא כיסוי
 56 כשאדם מניח את ידו על ראשו, מפני שראשו וידו הם אותו
 57 "עצם", כך גם בענינו: כיוון שכוח הגילוי וכוח הצמצום הם
 58 שניהם דבר אחד, אין זה הסתר והעלם אמיתי; ההסתר הוא רק
 59 לגבי הנבראים, להסתיר כדי שהנבראים יראו ל"יש"
 60 ו"מציאות", אבל לא לגבי למעלה.

1 אינו — הנברא, דבר בפני עצמו, אלא — הוא, כמו התפשטות
 2 האור מהשמש, — כך הנברא הוא התפשטות ממקורו, ה"אין"
 3 האלקי; וכיוון שהנברא כלול במקורו, בכוח האלקי, כמו האור
 4 בשעה שהוא נמצא בתוך מקורו, היה דבר זה צריך להשפיע
 5 שהנברא יהיה בטל
 6 במציאות, באותה מדה
 7 שאור השמש בטל
 8 במציאות במקורו, אך
 9 הסיבה לאי ביטולו
 10 במציאות היא מפני —
 11 מכלי מקום — למרות
 12 שהנברא הוא התפשטות
 13 אור ממקורו בלבד, הן הן
 14 גבורותיו של הקדוש
 15 ברוך הוא, — כביכול,
 16 אשר כל יכול, — שהוא

17 לא רק בעל היכולת שיתפשט ויומשך ממנו אור וחיות, אלא
 18 הוא גם בעל היכולת לצמצם ולהעלים את האור והחיות —
 19 לצמצם החיות והרוחניות הנשפע מרוח פיו ולהסתירו,
 20 שלא יבטל גוף הנברא במציאות — כך שלמרות שהנברא
 21 הוא לא יותר מאשר התפשטות האור ממקורו, לא יתבטל בכל
 22 זאת במציאות, אלא יראה כ"מציאות", כ"יש". וזה אין בשכל
 23 שום נברא להשיג מהות הצמצום וההסתר, ושיהיה
 24 אף על פי כן — למרות הצמצום וההסתר, גוף הנברא נברא
 25 מאין ליש, — שלכאורה, כדי להוות מ"אין" ל"יש" צריך הרי
 26 להיות להיפך: ההתגלות של הכוח האלקי, שהרי התהוות היא
 27 התגלות ולא הסתרה — כיצד, איפוא, הם שני הדברים יחד: מצד
 28 אחד — התגלות הכוח האלקי להוות את הנברא, ומצד שני —
 29 צמצומו והסתרו של הכוח האלקי? — מפני שאילו לא יסתתר
 30 היה הרי הנברא בטל במציאות, ואם כן הרי זה ענין ששום שכל

שער היחוד והאמונה

עצמו ואף שבאמת אינו דבר בפני עצמו אלא כמו
 התפשטות האור מהשמש מכל מקום הן הן גבורותיו
 של הקדוש ברוך הוא אשר כל יכול לצמצם החיות
 והרוחניות הנשפע מרוח פיו ולהסתירו שלא יבטל גוף
 הנברא במציאות וזה אין בשכל שום נברא להשיג
 מהות הצמצום וההסתר ושיהיה אעפ"כ גוף הנברא נברא
 מאין ליש כמו שאין יכולת בשכל שום נברא להשיג
 מהות הנריאה מאין ליש.

יום שלישי ט"ו סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 158, [והנה בחי'... עד עמ' 158, כידוע ל"ח:

76 של האותיות, הן ה' אותיות מנצפ"ה, — שהן "כפולות", ישנו
 77 כ' וישנו ר' סופית, וכך בשאר ארבע האותיות, וכפי שמוסבר
 78 ב"קבלה" אותיות כפולות אלו הן שורש האותיות, כי — שהן ה'
 79 גבורות — אלו הן חמש בחינות הגבורה, המחלקות ומפרידות
 80 הקבל והקול בה'
 81 מוצאות הפה להתחיות
 82 כ"ב אותיות, — כפי
 83 שהדבר לדוגמה
 84 בגשמיות, שעל ידי ה'
 85 מוצאות הפה מתחלק
 86 ונבדל הבל הקול להברות
 87 נפרדות של אותיות
 88 ומילים — כך גם ברוחניות
 89 למעלה, שישנן ה' גבורות
 90 למעלה, היוצרות ענין כ"ב אותיות עלינו, ושרש ה' גבורות

61 [והנה, בחינת הצמצום והסתר החיות נקרא — בלשון תורת
 62 הקבלה, בשם "פלים", ותיחיות עצמו — התגלות החיות, נקרא
 63 בשם "אור", — שהיא ענין של אור וגילוי; שכמו שהקבלי
 64 מכסה על מה שבתוכו — כך בחינת הצמצום מכסה
 65 ומסתיר האור ותיחיות
 66 השופע; — הצמצום
 67 מכסה ומסתיר על האור,
 68 והחיות האלקי השופע
 69 לנבראים, שהאלקות לא
 70 תיראה, והפלים הן הן
 71 האותיות, — של "עשרה
 72 מאמרות", או חילופיהן
 73 (כפי שאותיות מתחלפות
 74 באותיות אחרות) ו"עשרה
 75 מאמרות" הם החיות המהווה ומחיה את הנבראים, ששרשן —

שער היחוד והאמונה

[והנה בחי' הצמצום
 והסתר החיות נקרא בשם כלים והחיות עצמו נקרא
 בשם אור שכמו שהכלי מכסה על מה שבתוכו כך
 בחי' הצמצום מכסה ומסתיר האור והחיות השופע
 והכלים הן הן האותיות ששרשן ה' אותיות מנצפ"ה
 שהן ה' גבורות המחלקות ומפרידות הבל והקול
 בה' מוצאות הפה להתהוות כ"ב אותיות ושרש הה'

- 1 הוא – הבחינה הנקראת ב"קבלה" **"בּוּצִינָא דְקַרְדּוּנִיתָא"**, –
 2 פירוש המלה "קרדוניתא" בארמית, הוא חושך והעלם, והיינו
 3 שזו בחינה של העלם וחושך שלמעלה מאור, **שְׁהִיא** – בחינת
 4 **גְבוּרָה עֲלֵאָה דְעֵתִיק יוּמִין**, – בפנימיות הכתר, **יְשֻׁרֵשׁ**
 5 **הַחֲסִדִים הוּא גַם בְּן** –
 6 בחינת **חֶסֶד דְעֵתִיק**
 7 **יוּמִין**, **כִּידוּע לְיֻדְעִי**
 8 ח"ו: – כפי שהדבר ידוע
 9 ללומדי החכמה הנסתרה,
 10 תורת הקבלה. וכיון שגם
 11 הצמצום של אותיות וגם הגילוי של אור וחיות אלקי, שרשם
- אחד ב"עתיק יומין", מובן הדבר שהצמצום וההסתר אינם
 הסתרה אמיתית. שכן, כאמור, "אין עצם מסתיר על עצם", אם
 הם "עצם" אחד, אין זו הסתרה. ממילא יוצא שהצמצום
 וההסתר, המסתירים כדי שהכוח האלקי המהווה את הנברא
 לא ייראה, אין בהם משום
 הסתרה כלל לגבי למעלה
 ח"ו, אלא רק לגבי
 הנבראים בלבד, שהם
 יראו את הבריאה כ"יש"
 ו"מציאות", ואילו לאמיתו
 של דבר בטל כל נברא במציאות לגבי מקורו.

שער היחוד והאמונה

גבורות הוא בוצינא דקרדוניתא שהיא גבורה עילאה
 דעתיק יומין ושרש החסדים הוא ג"כ חסד דעתיק יומין
 כידוע ל"ח:

יום רביעי ט"ז סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 158, פרק ה. והנה על... עד עמ' פ, פרק ג]:

- 23 **פְּרָק ה.** בפרק הקודם, פרק ד', הסביר רבנו הזקן, שמה שהנבראים
 24 נראים ל"מציאות יש", הרי זה כיסבת מדת הגבורה וכוח הצמצום של
 25 הקבי"ה, הגורמים שהחיות האלקית לא תהיה גלויה בנבראים. ולכן,
 26 למרות שהנברא נמצא תמיד במקורו, שהוא הכוח האלקי הבורא אותו
 27 תמיד ובלי הפסק מ"אין"
 28 ל"יש", הרי כיוון שהחיות
 29 והכוח האלקי אינם בהתגלות
 30 לנבראים, חש הנברא את
 31 עצמו כאילו הוא דבר לעצמו,
 32 ואין נראית בנברא האמת
 33 שהוא רק התפשטות מהויו
 34 של מקורו בלבד, כמו
 35 ההתפשטות של האור והויו
 36 מהשמש.
 37 **וְהִנֵּה, עַל זֶה – עַל מַה**
 38 שדובר, שכל התהוותם של הנבראים, שייראו ויחושו עצמם
 39 ל"מציאות יש", באה עלידי מדת הצמצום, **אָמְרוּ רַבּוּתֵינוּ**
 40 **וְכַרְוִנְסֵם לְכַרְכְּהָ: "כַּתְחַלְהָ עֲלָהּ בְּמַחְשָׁבָה – העליונה, לְכַרְא**
 41 **אֵת הָעוֹלָם בְּמֵדַת הַדִּין**, – שהיא מדת הגבורה והצמצום,
 42 **רְאָה שְׂאִין הָעוֹלָם מְתַקֵּינָם** – במדת הדין והצמצום בלבד,
 43 **שְׂתַף בּוּ** – בעולם, **מֵדַת רַחֲמִים**", לכאורה אין הדברים
 44 מובנים, שהרי הקב"ה הוא "חפץ חסד" ורוצה לעשות חסד עם
 45 הנבראים, מדוע, איפוא, המחשבה הראשונה היתה לברוא את
 46 העולם במדת הדין? – אלא, לפי מה שהוסבר, מובן הדבר: היות
 47 וכל מציאותם של הנבראים שייראו ויחושו עצמם ל"מציאות"
 48 באה דוקא עלידי מדת הדין והגבורה, המכסה על החיות
 49 האלקית, ולולא הסתרה זו היו הנבראים בטלים במציאות;
 50 והכוונה העליונה היא הרי שתהיה "מציאות" של נבראים, כי
 51 רק אז שייך בהם ענין העבודה שעל-ידה הוא יכול להטיב אתם
 52 במתן שכר עבור העבודה – הרי, שדוקא עלידי מדת הדין
 53 והצמצום, הנבראים הם במצב של ביצוע תכלית הבריאה. לכן,

שער היחוד והאמונה

פְּרָק ה וְהִנֵּה עַל זֶה אָמְרוּ רַו"ל כַּתְחַלְהָ עֲלָהּ
בְּמַחְשָׁבָה לְכַרְוִא אֵת הָעוֹלָם
בְּמֵדַת רֵאָה שְׂאִין הָעוֹלָם מְתַקֵּינָם שְׂתַף בּוּ מֵדַת
רַחֲמִים דְהֵינּוּ הַתְגַּלוּת אֱלֹהוּת עַל יְדֵי צְדִיקִים
וְאוֹתוֹת וּמוֹפְתִים שְׁבַתּוּרָה. וְהִנֵּה עַל זֶה אָמְרוּ
בּוֹהַר דְלַעֲלִילָא כְּסֵטְרָא דְקְדוּשָׁה עִילָאָה אֵית יִמִּינָא
וְאֵית שְׂמַאלָא דְהֵינּוּ חֶסֶד וְגִבּוּרָה פִּי דְשְׂתִיחָן הֵן
מֵדוֹת אֱלֹהוּת לְמַעַלָּה מְשַׁכַּל הַנְּבֵרָאִים וְהַשְׁגָּתָם

- רבנו הזקן, ששתי המדות – הן מדת החסד וההתפשטות של
 חיות אלקית לברוא נבראים מ"אין" ל"יש", והן מדת הגבורה,
 לצמצם ולהסתיר את החיות האלקית שלא תהיה בהתגלות
 לנבראים – הן שתיהן למעלה משכל והשגת הנבראים. כאן הוא
 מסביר, שמדות אלו הן למעלה לא רק משכל הנבראים, אלא
 גם למעלה משכל והשגת הנשמות שמעולם האצילות; שגם
 נשמת משה רבנו, שהיתה נשמה מעולם האצילות, גם שכלו לא
 היה יכול להשיג מדות עליונות אלו שהן דבר אחד עם הקב"ה
 עצמו. **וְהִנֵּה עַל זֶה – עַל הַמְדוּבָר כֵּאֵן, שְׂמֵדוֹת חֶסֶד וְגִבּוּרָה הֵן**
לְמַעַלָּה מֵהַשְׁכַּל, אָמְרוּ בְּיַתְרָא, דְלַעֲלִילָא, כְּסֵטְרָא דְקְדוּשָׁה
עֲלֵאָה, – שלמעלה, בצד ה"קדושה עליונה", כלומר, בעולם
האצילות שהוא למעלה מעולמות בריאה – יצירה – עשיה,
אֵית יִמִּינָא וְאֵית שְׂמַאלָא, יֵשׁ יִמִּין וְיֵשׁ שְׂמַאל, דְהֵינּוּ
חֶסֶד וְגִבּוּרָה, פְּרוּשׁ, – שכן, מה היא הרבותא שלמעלה ישנם
חסד וגבורה? אלא הכוונה היא, שגם גבורה (צמצום) היא
"לעילא" (למעלה) ולמעלה מהשגת הנבראים, כי היא מדה

8. סיום חצאי הריבוע חסר בהרבה מדפוסי ה"תניא". ראה ביאורו של כ"ק אדמו"ר שליט"א הנדפס בסוף פרק ה. 1. ראה פירוש רש"י בראשית א, א; בראשית רבה פ"ב, טו. 2. חלק א נג, א.

אלו - חסד וגבורה - שבתור שכר יכולים הם לקבל
ההתפשטות משתי מדות אלו, והוא - התפשטות החיות
משתי המדות חסד וגבורה, היא מוזן נשמות הצדיקים
שעסקו בתורה לשמה בעולם הזה. כי מהתפשטות שתי
מדות אלו נמתח רקיע

אור מקיף, על הנשמות
זה מעניק כוח לאותן
נשמות שתוכלנה "לקבל"
ההתפשטות משתי מדות
אלו, ורקיע זה נקרא
"רוח דאורייתא", - סוד
התורה, הענין בתורה
שבבחינת רז וסוד, וכו' -
ברקיע, סוד כ"ב
אותיות התורה, -
ואותיות התורה הן הרי
גם כן למעלה משכל
והבנת התורה, הנתונה -
התורה ניתנה משתי
מדות אלו, כדכתיב: -
כמו שכתוב: "מימינו
אש דת למו", - דת,
תורה, באה מימין,
מ"חסד", והיא גם ענין
של "אש", "גבורה",
ומרקיע זה - ומאור מקיף זה, נוסף מל למוזן הנשמות,
- כלומר, מה"רקיע" נמשך אור פנימי לנשמות, שהוא ענין
ה"מוזן" - אור פנימי שמישים אותו, דהיינו - כלומר: ידעת
סוד כ"ב אותיות התורה, כי הרקיע הזה הוא סוד
הדעת, - והטל שנוסף ממנו, הוא ידעת סוד כ"ב אותיות
התורה, והתורה היא מוזן הנשמות בגן עדן, והמצות הן
לבושים, כמבאר כל זה [בזהר - פרשת ויקהל דף ר"ט
ור"י, ובעין חיים' שער מ"ד פ"ק ג]: - הרי מוסבר כאן,
ששתי המדות חסד וגבורה שמאצילות, הן למעלה משכל
והשגה לא רק של הנבראים, אלא גם של נשמות שמעולם
האצילות, ורק בדרך של קבלת שכר יכולות הנשמות בגן עדן
לקבל ההתפשטות משתי המדות חסד וגבורה.

אלקית. שהרי כיוון שלמעלה ב"סטרא דקדושה" - בצד
הקדושה - לא שייך פירוד חסד ושלום, אלא הכל הוא
בהתכללות, הנה "שם" ענין ה"ימין" (חסד) וה"שמאל" (גבורה),
למרות שהם שני דברים מנוגדים לגמרי, הם - באופן של "שני
הפכיים בנושא אחד",

שער היחוד והאמונה

דאיהו וגרמוהי חד בעולם האצילות ואף השגת
משה רבינו עליו השלום בנובאתו לא היתה בעולם
האצילות אלא על ידי התלבשותו בעולם הבריאה
ואף גם זאת לא בשתי מדות אלו חו"ג אלא על ידי
התלבשותו במדות שלמטה מהן במדרגה שהן מדות
נצח הוד יסוד [כמ"ש בשער הנבואה] רק שמתן
שכרם של צדיקים כגן עדן הוא השגת התפשטות
החיות ואור הנמשך משתי מדות אלו חו"ג והוא
מוזן נשמות הצדיקים שעסקו בתורה לשמה בעו"הו
כי מהתפשטות שתי מדות אלו נמתח רקיע על
הנשמות שבגן עדן ורקיע זה נקרא רוח דאורייתא
וכו סוד כ"ב אותיות התורה הנתונה משתי מדות
אלו כדכתיב מימינו אש דת למו ומרקיע זה נוסף
מל למוזן הנשמות דהיינו ידעת סוד כ"ב אותיות
התורה כי הרקיע הזה הוא סוד הדעת והתורה היא
מוזן הנשמות בג"ע והמצות הן לבושים כמבואר
כל זה [בזהר ויקהל דף ר"ט ור"י ובע"ה שער מ"ד
פרק ג]:

משכלו והשגתו של משה
רבונו, אלא על ידי התלבשותו בעולם הבריאה - על ידי
התלבשות מדרגת ה"אצילות" בעולם הבריאה; ואף גם זאת,
גם לאחר ש"אצילות" מתלבשת בעולם הבריאה, איזו מדרגה
של "אצילות" השיג? - לא בשתי מדות אלו - חסד וגבורה?
- היתה השגת משה רבונו, אלא על ידי התלבשותו -
המוקדמת, במדות שלמטה מהן במדרגה, שהן מדות
נצח הוד יסוד - מדת הנצח היא "ענף" בלבד ממדת החסד,
ומדת הוד היא "ענף" ממדת הגבורה - כפי שהן באות במדת
ה"יסוד" המשפיעה למדרגות שלמטה ממנה, [כמו שפירשנו
ב"שער הנבואה"]. - שבמדרגה זו היתה השגתו של משה
רבונו עליו השלום. רק שמתן שכרם של צדיקים בגן עדן,
הוא השגת התפשטות החיות ואור הנמשך משתי מדות

3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: עפמשנ"ת באגה"ק (סי"ט) מוכן שאין הכוונה - שלא למעלה מזה (שהרי השיגו בחו"ב) - אלא שהשגת חו"ג (מקור הבריאה וצמצומה) דבזה עסקינן - היתה ע"י התלבשותם בנה"י דוקא". 4. ברכה לג, ב.

יום חמישי י"ז סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פ, פרק ו והנה... עד עמ' 160, הכלולה בחסד.

פלא שהוא גדול יותר מאשר קריעת ים סוף. אך, שם אלקים
מעלים על האור שלמעלה המהווה ומחיה את העולם, וְנִרְאָה
כְּאִלוֹ הָעוֹלָם עוֹמֵד – בלי התחדשות, אלא כדבר קבוע תמידי,
וּמִתְנַהֵג בְּדֶרֶךְ הַטְּבַע. – גם אותם דברים, בהם נראית איזו
התחדשות, הרי גם
התחדשות זו קבועה בסדר
הנקרא דרך הטבע. –
המלה "טבע", כפי שהיא
מוסברת בחסידות, יש בה
כמה פירושים, ומהם:
"טבע" במשמעות של
קביעה, כלשון חכמינו
ז"ל: "כל המשנה ממשבע
שטבעו חכמים". כמו כן
"טבע" מלשון "טובעו בים
סוף", כמו דבר שטבוע
במים, מכסים עליו המים

והוא אינו נראה כלל – כך "טבועה" כביכול החיות האלקית
בנבראים, שאין היא נראית כלל. וְשֵׁם "אֱלֹהִים" זָה, – לא כפי
ששם אלקים הוא בשרשו העליון, אלא כפי ששם אלקים
משפיע באמצעות מדת הגבורה, שהעולם יראה כאילו הוא
מתנהג בדרך הטבע, הוּא מְנַגֵּן וְנִרְתֵּק לְשֵׁם הַיְוָה, – כאמור
לעיל בפירוש הפסוק "שמש ומגן הוי' אלקים", ששם הוי' הוא
כמו השמש כאשר מאירה, ושם אלקים מסתיר על האור של
שם הוי', כמו ה"מגן" וה"נרתק" המסתירים על אור השמש, כדי
שיהיה באפשרות הנבראים לקבל את האור, לְהַעֲלִים הָאוֹר
וְהַחַיּוֹת הַנִּמְשָׁךְ מִשֵּׁם הַיְוָה וּמִתְנֵה מֵאֵין לֵישׁ, – שענינו
של "הוי'" (מלשון מהווה) שהוא בורא הכל מ"אין" ל"יש", ועל
אור זה מסתיר שם אלקים, וזאת כדי שֶׁלֹא יִתְגַּלֵּה לְנִבְרָאִים
וַיִּבְטְלוּ בְּמִצִּיאוֹתַי. – אילו האור של שם הוי', המהווה מ"אין"
ל"יש", היה מתגלה לנבראים, היו הם בטלים במציאות – הרי,
שדווקא על-ידי ההסתרה שמשם אלקים, קיימת מציאות
הנבראים, וממילא – וְהָרִי בְּחֵינֵת גְּבוּרָה זוֹ וְצִמְצוּם הַיְוָה –
ההסתרה המסתירה על החיות האלקית, הוּא – לא רק צמצום
והעלם, אלא גַם בֵּין בְּחֵינֵת חֶסֶד שֶׁהָעוֹלָם יִבְנֶה בוֹ, – זהו
"כי אמרתי עולם חסד יבנה"⁴, שבנין ובריאת העולם הוא
על-ידי בחינה של חסד; וכיון שבלעדי הצמצום וההעלם של
שם אלקים לא היתה יכולה להיות שום מציאות של עולם, הרי
שהכוונה והתכלית של הצמצום הזה הוא – חסד, כדי שתוכל

1 פֶּרֶק ו'. בפרק ד' הסביר רבנו הזקן, ששתי המדות העליונות – מדת
2 החסד וההתפשטות של החיות האלקית לברוא ולהחיות את הנבראים,
3 ומדת הגבורה והצמצום המסתירה על החיות האלקית המהווה ומחיה
4 את הנברא (כדי שהנברא יוכל לחוש את עצמו ל"מציאות יש") – יש
5 לשתיהן שורש אחד; ואשר
6 מכיוון שהן "עצם" אחד, לא
7 יכול הצמצום והגבורה להיות
8 הסתרה אמיתית, שכן "אין" 2
9 עצם מסתיר על עצם". 3
10 ברם, כל זה אמור לגביהן כפי
11 שהן בשרשן, ואילו כפי שהן
12 בהתגלות בספירה ומדה, 6
13 אפשר לכאורה לחשוב, שהן 7
14 אכן שתי מדות נפרדות 8
15 והפניות אחת מהשניה – מדה 9
16 אחת היא חסד וגילוי, והשניה 10
17 – גבורה, צמצום והעלם,

18 ובפרקנו יסביר, שגם כפי ששתי מדות אלו הן בהתגלות, הן בהתכללות
19 אחת עם השניה. שהרי, תכלית וכוונת ההעלם היא כדי שיוכלו להיות
20 עולם ונבראים גשמיים – שכן, אם החיות האלקית היתה בהתגלות, היו
21 הנבראים בטלים במציאות ולא היתה שום מציאות כלל של נבראים –
22 הרי שתכלית הצמצום וההעלם של גבורה היא באמת ענין של חסד, כך
23 ששתיהן חסד וגבורה, הן בהתכללות. ולמה הדבר כן? – מפני ששתיהן
24 מאוחדות עם האין-סוף, הרי הן ממילא "עצם" אחד גם כשהן שתי מדות
25 חסד וגבורה. וְהַיְוָה, שֵׁם "אֱלֹהִים" הוּא שֵׁם מְדַת הַגְּבוּרָה
26 וְהַצִּמְצוּם, – כל שם מהשמות הקדושים הוא מדה מיוחדת,
27 כמו שם א"ל הוא מדת החסד, ככתוב: "חסד א"ל כל היום",
28 וכך שאר השמות במדות אחרות. השם של מדת הגבורה
29 והצמצום הוא שם אלקים, כלומר, כשאור אין-סוף ברוך-הוא
30 מתלבש במדת הגבורה לפעול פעולת הצמצום וההעלם –
31 נקראת מדה בשם אלקים. וְלִכֵּן הוּא – שם אלקים, גַם בֵּין
32 בְּנִימְטָרִיא הַטְּבַע", – במלה "הטבע" אנו מציינים סדר קבוע
33 של הנהגה בעולם, החוזר על עצמו תמיד, ולכן רגילים אליו
34 ואין הוא מעורר שום השתאות, לא נראה כל חידוש לגבי הסדר
35 של אתמול, וממילא לא חושבים אודות הכוח והחיות האלקי
36 הגלום בדברים שנקבעו בסדר ואופן תמידי. לְפִי שִׁמְסִתִּיר –
37 שם אלקים את הָאוֹר שֶׁלְּמַעַל הַמַּתְהוּה וּמִתְנֵה הָעוֹלָם, –
38 על-ידי שהאור שלמעלה מהווה תמיד מחדש את הנבראים,
39 נוצר הרי באמת, כאמור, הענין הפלאי של בריאת "יש מאין",

1. תהלים נב, ג. 2. גיטין מ, ב. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משא"כ דח"א ספ"ו – הרבי שליט"א מסביר, שבהדגשה "גבורה זו" ו"צמצום זה" מתכוון רבנו הזקן לומר, שדווקא כאן הגבורה והצמצום הם ענין של חסד, ואילו לא כך הדבר לגבי הצמצום אודותו מדובר בחלק ראשון סוף פרק ו' – שחיות הקדושה באה אחרי צמצומים רבים כדי שתתלבש בבחינת גלות בקליפות וסטרא אחרא להחיותן – שכן, שם הצמצום הוא אכן ענין של גבורה והעלם ולא ענין של חסד, שהרי הכוונה שם היא שלא יהיה בהן ענין של גילוי. 4. תהלים פט, ג.

1 להיות המציאות של עולם, וזו היא פְּחִינַת גְּבוּרָה
2 הַפְּלוּלָה פְּחֶסֶד⁵. – אופן כזה של גבורה שעל ידו מתבצעת
3 התכלית של חסד, זוהי גבורה הכלולה בחסד, ומהווה חלק
4 מחסד⁶.

יום שישי י"ח סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 160, והנה מהתכללות... עד עמ' פא, השמש בשמש.

5 וְהֵנָּה, מִהַתְּפַלְלוֹת הַמְּדוּת זֶה פָּזוּ – מן העובדה שלמרות שהן
6 מדות הפכיות – חסד היא מדה הפכית מגבורה – אף על פי כן
7 הן כלולות אחת מהשניה, נִרְאָה לְעֵינַי – רואים במוחש, דָּאִיְהוּ
8 וְנִרְמָזֵהי חֵד, – שהוא יתברך וה' כלים" שלו הם דבר אחד, שְׁתֵּן
9 – גרמוהי, כלומר כליו,
10 מְדוּתֵי, כִּי מֵאַחַר שְׁתֵּן
11 – מדותיו, פְּחִינַת גְּבוּרָה
12 עִמּוֹ, לְכֵן הֵן מִתְּיַחֲדוֹת
13 זֶה פָּזוּ וְכַלּוּלוֹת זֶה פָּזוּ,
14 כְּמֵאֲמַר אֱלֹהֵינוּ: –
15 ב"פתח אליהו" שבהקדמת
16 תיקוני זהר: "וְאֵנָּה הִיא
17 דְקָשִׁיר לֹאן וּמִיַּחַד לֹאן
18 וְכוּ', – אתה הקב"ה
19 מקשר את הספירות
20 והמדות ומאחד אותן, וְכֵן
21 מִיֵּנֶד לִית יַחֲדָא עֵילָא
22 כו". – ומבלעדיך אין
23 שום יחוד בעליונים
24 (במדות שלמעלה). להלן
25 יסביר רבנו הזקן, שכיוון
26 ששם אלקים, מדת

שער היחוד והאמונה

והנה מהתכללות המדות
זו בזה נראה לעין דאיהו וגרמוהי חד שהן מדותיו
כי מאחר שהן ביחוד גמור עמו לכן הן מתייחדות
זו בזו וכלולות זו מזו כמאמר אליהו ואנת הוא
דקשיר לון ומיחד לון וכו' ובר מינד לית יחודא
בעילאי כו' וז"ש והשבות אל לבבך כי ה' הוא
האלהים פירוש ששני שמות אלו הם אחד ממש
שגם שם אלהים המצמצם ומעלים האור הוא בחי'
חסד כמו שם הוי"ה משום שמדותיו של הקדוש
ברוך הוא מתייחדות עמו ביחוד גמור והוא
אחד שמדותיו הן שמותיו ואם כן ממילא
תרע שבשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד
פ'י שגם הארץ החומרית שנראית יש גמור לעין
כל היא אין ואפס ממש לגבי הקדוש ברוך הוא
כי שם אלהים אינו מעלים ומצמצם אלא לתחתונים

27 הגבורה והצמצום, הוא דבר אחד עם שם הוי', עם מדת החסד
28 והגילוי, הרי מובן ממילא שההעלם וההסתר שמשם אלקים,
29 באמת אין הוא הסתר כלל, שהרי אין עצם מסתיר על עצם –
30 ודבר זה מחייב, שהנבראים הם באמת בטלים לגמרי לגבי
31 מקורם. וְזֶהוּ שְׁפָתוֹבֵי: "וְהַשְׁבַּת אֶל לִבְכָּךְ, כִּי ה' הוּא
32 הָאֱלֹהִים", – על פסוק זה הקשה בפרק הראשון: וכי תעלה על
33 דעתך שיש אלקים נשרה – שריו – מתחת לארץ, שצריך
34 להזהיר כל כך "והשבות אל לבבך", ש"ה' הוא האלקים" גם
35 "בארץ מתחת" ובאופן של "אין עוד"? – אך כפי שמוסבר כאן,

5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בוזה בא להוסיף עיקר חדש לגמרי, ובמילא גם לתרץ קושיא גדולה (שכנראה מרוב "פשיטותה" אין שמים לב ע"ז כלל! !), והיא: הרי המדובר במדותיו של א"ס, וא"כ כמו שמדת החסד הוא התפשטות לאין קץ – כדלעיל פ"ד – כן צ"ל מדת הגבורה צמצום לאין קץ, העלם בתכלית. ולכן לכאורה צ"ל לא רק נבראים לאין קץ (מצד החסד) – אלא גם שההעלם יהי' לאין קץ ח"ו (ובלשון פל"ו) שאין תחתון למטה הימנו בענין הסתר האור כו' – ועפ"ז רק מדרי' הכי תחתונה דעוה"ז החומרי (שאינן תחתון הימנה) הי' צ"ל נברא (וגם בזה שייך מספר לאין קץ) – אבל ע"פ המשל דמגן ונרתק השמש (דהשמש לא רק פועל ע"י הנרתק, אלא גם מאיר – דוגמת עצמו, שהוא מאור – ואפילו נראה ע"י הנרתק וכו') וע"פ הבי' דכוונת ההעלם הוא לא רק ההעלם, אלא גם שלא יבטלו הנבראים ממציאותם – הרי בכל דרגא שבנבראים ומציאות שלה – מרכ"ד עד סוכ"ד (שהן אין קץ, מצד החסד) כלולה בה גבו' שלא תבטל ממציאותה. וזהו ג"כ ב' הענינים (1) דגבו' זו הוא ג"כ חסד [לא העלם לבד, כ"א שתהי' מציאות]. (2) דגבו' זו כלולה בחסד [הבריאה דכל דרגא ונברא באופן דטפין כו.]. וכמו הגומא דבה יוצאת טפת הגשם – ששוללת ארובת השמים וביחד עם זה היא ג"כ נקב ופתיחה. וכן זוכית השחורה שוללת דורכזיכטיקייט דשאר זוכית וביחד עם זה היא ג"כ לאזט דורך אור (חלש) דהשמש". 6. כגון (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א): "גשמי ברכה – טיפין טיפין, משא"כ כשארובות השמים נפתחות; המסתכל בשמש שלא ע"י זוכית שחורה עיניו כהות". 7. ואתחנן ד, לט.

- 1 שְׁהוּא וְשֵׁמוֹ "אֱלֹהִים" - אַחַד, - הרי שאין שם אלקים יכול
 2 להסתיר לגבי הקדוש-ברוך-הוא. וְלִכְּנָן גַּם הָאָרֶץ וּמִתַּחַת
 3 לָאָרֶץ הֵן אֵין וְאִפְסֵם מִמֶּשׁ לְגַבֵּי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְאֵינָן
 4 נִקְרָאוֹת בְּשֵׁם כָּלֵל, אֶפְלוּ - לא, בְּשֵׁם "עוֹד" שְׁהוּא לְשׁוֹן
 5 מְפַל, - "עוֹד" - דבר
 6 נוסף, שהוא טפל לדבר
 7 העיקרי הראשון, כְּמֵאמֶר
 8 רַבּוֹתֵינוּ וְכָרוֹנֵם¹
 9 לְבִרְכָה²: "יְהוּדָה וְעוֹד"
 10 לְקִרְאָה", - בתמיהה,
 11 בשעה שישנה ראייה
 12 מפורשת מפסוק שבתורה,
 13 לא מתאים להביא ראייה
 14 מהנהוג בארץ יהודה, גם
 15 לא ראייה באופן טפל -
 16 הרי ש"עוד" הוא מלשון
 17 טפל, וּבְנוּף שְׁהוּא מְפַל¹⁰
 18 לְנִשְׁמָה וְחַיּוֹת שֶׁבְּתוֹכוֹ¹¹
 19 - אף לא כמו שהגוף,
 20 המקבל את חיותו מן הנשמה שבקרבו, טפל לנשמה שבו. [וְהוּוּ
 21 שֶׁבְּתוֹב¹³: "אֱהַלְלָהּ ה' בְּחַיֵּי, אֲזַמְרָה לְאֱלֹהֵי בְּעוֹדֵי", -
 22 בגופי, הרי שהגוף נקרא "עוד", וביחס לגוף נאמר "אזמרה

שער היחוד והאמונה

- ולא לגבי הקב"ה מאחר שהוא ושמו אלהים אחד
 ולכן גם הארץ ומתחת לארץ הן אין ואפס ממש
 לגבי הקב"ה ואינן נקראות בשם כלל אפילו בשם
 עוד שהוא לשון טפל כמאמר רז"ל יהודה ועוד
 לקרא וכגוף שהוא טפל לנשמה וחיות שבתוכו
 [וז"ש אהללה ה' בחיי אזמרה לאלהי בעודי
 שהחיים נמשכים משם הו"ה והעוד שהוא הגוף
 הטפל משם אלהים] לפי שהנשמה אינה מהוה
 הגוף מאין ליש אבל הקב"ה המהוה את הכל
 מאין ליש הכל בטל במציאות אצלו כמו אור
 השמש בשמש.
 כיוון שהקב"ה בורא את המציאות כולה מ"אין" ל"יש"
 שהמציאות אינה אף בבחינת "טפל", כִּמּוֹ אֹדֵר הַשְּׁמֶשׁ
 בְּשֶׁמֶשׁ. - כך כל נברא בטל במציאות אליו יתברך.

יום שבת קודש י"ט סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פא, ולכן הוצרך הכתוב... עד עמ' 162, הוא האלקים:

- 64 שהגוף הוא דבר נפרד מהנשמה, אך כיוון שהנשמה מחיה את
 65 הגוף, לכן היא מנהיגה את הגוף בהתאם לרצונה; ובכן לעולים,
 66 איפוא, לטעות ולחשוב, שגם הקב"ה רק מחיה ומנהיג את
 67 העולם, ואילו העולם כשלעצמו הוא דבר נפרד, כמו שהגוף
 68 הוא דבר נפרד מהנשמה.
 69 לכן בא הפסוק ומזהיר
 70 שלא יטעו טעות זו, שכן
 71 אין זה דומה כלל לנשמה
 72 וגוף. אֵךְ בְּאֵמַת אֵין
 73 הַמְּשָׁל - מנשמה וגוף,
 74 דוֹמָה לְנִמְשָׁל - של
 75 אלקות ועולם, כָּלֵל, בִּי
 76 הַנְּשָׁמָה וְהַגּוּף הֵם
 77 בְּאֵמַת נִפְרָדִים זֶה מִזֶּה
 78 בְּשֶׁרְשָׁם, - לנשמה ולגוף
 79 שרשים נפרדים, בִּי אֵין
 80 הַתְּהוּוֹת שֶׁרִשׁ הַגּוּף
 81 וְעִצְמוֹתַי מְנַשְׁמָתוֹ¹⁴, אֵלֵא מִפְּסוּת אֲבִיו וְאִמּוֹ, - מכך נוצר
 82 הגוף; וְגַם אַחֲרֵי כֵן - אחרי התהוות הגוף, אֵין גְּדוּלוֹ - של
 45 וְלִכְּנָן הַצֶּדֶק הַכְּתוּב לְהוֹחִיר "וַיִּדְעַת הַיּוֹם וְהִשְׁבַּת אֶל לִבְכָּךְ
 46 וְגו'", - ש"בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד" - דבר זה
 47 מן ההכרח שהתורה תצווה על כך, שכן אפשר לטעות בכך
 48 ולחשוב אחרת, שְׁלֵא תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁהַשָּׁמַיִם וְכָל צְבָאָם
 49 וְהָאָרֶץ וּמְלֹאָהּ הֵם דָּבָר
 50 נִפְרָד בְּפִנֵי עֲצָמוֹ, -
 51 נפרד מהקב"ה שברא
 52 אותם ומחיה אותם,
 53 וְהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
 54 מְמַלֵּא כָּל הָעוֹלָם
 55 בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת הַנְּשָׁמָה
 56 בְּנוּף, - להחיות את הגוף
 57 - כך ממלא הקב"ה את
 58 העולם כדי להחיותו,
 59 וּמְשַׁפֵּיעַ - הקב"ה, בַּח
 60 הַצּוּמָח בְּאָרֶץ, - זהו
 61 החיות שבגלוי בארץ,
 62 וְכֵן הַתְּנוּעָה בְּגִלְגָּלִים, וּמִנִּיעֵם וּמְנַהִיגֵם כְּרִצּוֹנוֹ, כִּמּוֹ
 63 שֶׁהַנְּשָׁמָה מְנִיעָה אֶת הַגּוּף וּמְנַהִיגָתוֹ כְּרִצּוֹנָה. - למרות

שער היחוד והאמונה

- ולכן הוצרך הכתוב להזהיר
 על דעת היום והשבות אל לבכך וגו' שלא תעלה
 על דעתך שהשמים וכל צבאם והארץ ומלואה
 הם דבר נפרד בפני עצמו והקדוש ברוך הוא
 ממלא כל העולם כהתלבשות הנשמה בגוף
 ומשפיע כח הצומח בארץ וכה התנועה בגלגלים
 ומניעים ומנהיגם כרצונו כמו שהנשמה מניעה את
 הגוף ומנהיגתו כרצונה. אך באמת אין המשל
 דומה לנמשל כלל כי הנשמה והגוף הם באמת נפרדי'
 זה מזה בשרשם כי אין התהוות שרש הגוף ועצמותו
 וְעִצְמוֹתַי מְנַשְׁמָתוֹ¹⁴, אֵלֵא מִפְּסוּת אֲבִיו וְאִמּוֹ, - מכך נוצר
 הגוף; וְגַם אַחֲרֵי כֵן - אחרי התהוות הגוף, אֵין גְּדוּלוֹ - של

8. קידושין ו, א. 9. תהלים קמו, ב. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כמפורש רפ"ג - הכוונה גם כאן, להוכיח שהנברא הוא אין ואפס לגבי רוח פיו כו' שבנברא, כי רוח כו' - מהו', והסתר הנברא - מאלקים, והם אחד ממש ואין אלקי מסתיר כו'. והנה לפי זה אומר שחיות הגוף משם הו"ה והגוף משם אלקי" - ובכ"ז הוא טפל ועוד לנשמה ולא אין ואפס! ועי' התירוץ - הנפרדים (לא רק

1 הגוף, מְנַשְׁמָתוֹ לְבָדָה, אֵלָא עַל־יְדֵי אֲכִילַת וְשִׁתֵּית אָמו
 2 כָּל תַּשְׁעָה חֲדָשִׁים, – חֲדָשִׁי הַעֵיבוֹר, וְאַחַר־כֵּן – אַחֲרֵי
 3 הַלִּידָה, תְּלוּי גִידוֹל הַגּוֹף עַל־יְדֵי אֲכִילַתוֹ וְשִׁתֵּיתוֹ כְּעֲצָמוֹ,
 4 – הָרִי שֶׁהַגּוֹף הוּא בִּאֲמַת דְּבַר נִפְרָד מֵהַנְּשֵׁמָה, וְהַנְּשֵׁמָה רַק
 5 מְחַיָּה אֶת הַגּוֹף. מַה –

6 שְׂאִיזְבֵּן הַשְּׁמַיִם
 7 וְהָאָרֶץ, שְׁפָל עֲצָמוֹתָם
 8 וּמְהוּתָם נִתְּהוּה מֵאִין
 9 וְאַפְס הַמּוֹחֵלֵט –
 10 מִבְּחִינַת הַ"אִין" הָאֵלֶקִי
 11 אִין בַּעֲצַם שׁוּם מִקּוּם
 12 ל"יש" וְלִנְבְּרָאִים, רַק
 13 דְּבַר ה' וְרוּחַ ה' שְׂוִי
 14 יִתְבָּרֵךְ, – הֵם נִבְרָאוּ
 15 מִ"אִין" ל"יש"; וְגַם עֲדִין –
 16 אַחֲרֵי הַתְּהוּוּתָם נִצְבָּ –
 17 בְּהֵם, דְּבַר ה' לְעוֹלָם,
 18 וְשׁוֹפֵעַ בְּהֵם תְּמִיד בְּכָל
 19 רִנָּה, וּמְהוּה אֹתָם
 20 תְּמִיד – מִחֲדָשׁ, מֵאִין
 21 ל"יש, בְּהַתְּהוּוּת הָאוּר
 22 מִהַשְּׁמַשׁ בְּתוֹךְ גּוֹף
 23 כְּדוֹר הַשְּׁמַשׁ עֲצָמוֹ
 24 דְּרִיזֵי־מִשְׁלֵי, – כְּמוֹסֵבֵר
 25 לְעֵיל, שְׁאוֹר הַשְּׁמַשׁ כְּפִי
 26 שְׁהוּא בְּשֵׁמֶשׁ עֲצָמָה, אִינוּ
 27 מִצִּיאוֹת כֻּלָּל. רַק
 28 כְּשֶׁהָאוֹר מִתְּפַשֵּׁט בַּחֲלָל הָעוֹלָם, שֵׁם הוּא "מִצִּיאוֹת". וְאֵילוּ
 29 בְּשֵׁמֶשׁ עֲצָמָה הוּא בְּטֵל לְגַמְרֵי לְשֵׁמֶשׁ, לְמִקּוּרוֹ – כִּךְ גַּם לְגַבֵּי
 30 הַנְּבְּרָאִים, שְׁלֵאֲמִיתוֹ שֶׁל דְּבַר הֵם נִמְצָאִים תְּמִיד בְּמִקּוּרָם, בְּכּוּחַ
 31 הָאֵלֶקִי, הַמְּהוּוֶה אֹתָם. וְאַם בְּן, הֵם – הַנְּבְּרָאִים, בְּטֵלִים
 32 בְּאֲמַת בְּמִצִּיאוֹת לְגַמְרֵי לְגַבֵּי דְבַר ה' וְרוּחַ ה' יִתְבָּרֵךְ,
 33 הַמְּיַחֲדִים בְּמַהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ כְּמוֹ שְׂיִתְבָּאֵר לְקַמּוֹ,

שַׁעַר הַיְחוּד וְהָאֲמוּנָה

מְנַשְׁמָתוֹ אֵלָא מִטְּפוֹת אֲבִיו וְאָמוּ וְגַם אַחֲרֵי כֵן אִין
 גִּידוֹלוֹ מְנַשְׁמָתוֹ לְבָדָה אֵלָא עַל יְדֵי אֲכִילַת וְשִׁתֵּית
 אָמוּ כָּל תַּשְׁעָה חֲדָשִׁים וְאַחַר כֵּךְ עַל יְדֵי אֲכִילַתוֹ
 וְשִׁתֵּיתוֹ בְּעֲצָמוֹ מַה שְׂאִין כֵּן הַשְּׁמַיִם וְהָאָרֶץ שְׁכַל
 עֲצָמוֹתָם וּמְהוּתָם נִתְּהוּה מֵאִין וְאַפְס הַמּוֹחֵלֵט רַק
 בְּדַבַּר ה' וְרוּחַ ה' שְׂוִי ית' וְגַם עֲדִין נִצְבָּ דְבַר ה'
 לְעוֹלָם וְשׁוֹפֵעַ בְּהֵם תְּמִיד בְּכָל רִנָּה וּמְהוּה
 אֹתָם תְּמִיד מֵאִין ל"יש כְּהַתְּהוּוּת הָאוּר מִהַשְּׁמַשׁ
 בְּתוֹךְ גּוֹף כְּדוֹר הַשְּׁמַשׁ עֲצָמוֹ דְּרִיזֵי מִשְׁלֵי וְאֵם כֵּן הֵם
 בְּטֵלִים בִּאֲמַת בְּמִצִּיאוֹת לְגַמְרֵי לְגַבֵּי דְבַר ה' וְרוּחַ
 ה' שְׂוִי ית' הַמְּיַחֲדִים בְּמַהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ ית' כְּמוֹ שְׂיִתְבָּאֵר
 לְקַמּוֹ כְּבִיטוֹל אוֹר הַשְּׁמַשׁ בְּשֵׁמֶשׁ רַק שְׁהוּן הֵן
 גְּבוּרָתוֹ בְּמַדַּת הַגְּבוּרָה וְהַעֲצָמוֹת לְהַסְתִּיר וְלְהַעֲלִים
 הַחַיּוֹת הַשׁוֹפֵעַ בְּהֵם שְׂיִהּוּ נְרָאִים הַשְּׁמַיִם וְהָאָרֶץ
 וְכָל צְבָאָם כְּאֵילוּ הֵם דְּבַר בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ אִךְ אִין
 הַעֲצָמוֹת וְהַהֲסָתֵר אֵלָא לְתַחְתּוֹנִים אֲבָל לְגַבֵּי הַקְּדוּשָׁה
 בְּרוּךְ הוּא כּוֹלָא קַמִּיה כְּלָא מִמֶּשׁ חֲשִׁיבֵי כְּאוֹר
 הַשְּׁמַשׁ בְּשֵׁמֶשׁ וְאִין מַדַּת הַגְּבוּרָה מִסְתַּרְתָּ חֵם וְשִׁלּוּם
 לְפִנֵּי יִתְבָּרֵךְ כִּי אֵינְנָה דְבַר בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ אֵלָא ה'
 הוּא הָאֱלֹהִים:

הַכֵּל לְגַבֵּי הַקְּב"ה לֹא נִחְשָׁב לְכֻלּוּם מִמֶּשׁ, בְּאוֹר הַשְּׁמַשׁ
 בְּשֵׁמֶשׁ, וְאִין מַדַּת הַגְּבוּרָה מִסְתַּרְתָּ חֵם וְשִׁלּוּם לְפִנֵּי
 יִתְבָּרֵךְ, כִּי אֵינְנָה דְבַר בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ אֵלָא ה' הוּא
 הָאֱלֹהִים! – הַהֲסָתֵר שְׁמַצַּד שֵׁם אֵלֶקִים וּמַדַּת הַגְּבוּרָה, הוּא
 דְּבַר אֶחָד עִם שֵׁם הוּי, מַדַּת הַחֲסָד וְהַתְּגַלּוּת, וּמִמִּילָא אִין
 בְּכִךְ מִשׁוּם הַסְתֵּר לְגַבֵּי הַקְּב"ה, כִּי אִין עֲצַם מִסְתִּיר עַל עֲצַם.

בְּשֵׁמֶשׁ עֲצָמָה הוּא בְּטֵל לְגַמְרֵי לְשֵׁמֶשׁ, לְמִקּוּרוֹ – כִּךְ גַּם לְגַבֵּי
 הַנְּבְּרָאִים, שְׁלֵאֲמִיתוֹ שֶׁל דְּבַר הֵם נִמְצָאִים תְּמִיד בְּמִקּוּרָם, בְּכּוּחַ
 הָאֵלֶקִי, הַמְּהוּוֶה אֹתָם. וְאַם בְּן, הֵם – הַנְּבְּרָאִים, בְּטֵלִים
 בְּאֲמַת בְּמִצִּיאוֹת לְגַמְרֵי לְגַבֵּי דְבַר ה' וְרוּחַ ה' יִתְבָּרֵךְ,
 הַמְּיַחֲדִים בְּמַהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ כְּמוֹ שְׂיִתְבָּאֵר לְקַמּוֹ,

בְּמִצִּיאוֹתָם, אֵלָא גַם) בְּשֵׁרֶשׁ כִּי הַתְּהוּוּת שׁוֹרֵשׁ הַגּוֹף וְעֲצָמוֹתוֹ (מִצִּיאוֹתוֹ) – הֵינִי דְרַגְתָּ שֵׁם אֵלֶקִי שְׁבִגּוֹף – אֵינָה מְנַשְׁמָתוֹ (וְדַרְגַּת
 שֵׁם הוּי) שְׁבִנְשֵׁמָה (שֵׁלוֹ) אֵלָא כּוֹ וְאִין דְרַגּוֹת פְּרִטִיּוֹת אֵלוֹ דְהוּי וְאֵלֶקִי אֶחָד מִמֶּשׁ (אֶף שְׁבַכְלּוֹת הוּי וְאֵלֶקִי – אֶחָד מִמֶּשׁ). כ"א בְּאוֹפֵן
 דְּטַפֵּל, כְּבִיטוֹל. וּבְדוּגְמַת הַשְּׁמֶשׁ וּמִגֵּן וְנִרְתַּךְ – דְּכָל חֶלֶק שְׁבִנְרַתְּךָ טַפֵּל לְכָל חֶלֶק שְׁבִשְׁמֶשׁ, אֲבָל מִסְתִּיר וּמִתְאַחֵד הוּא רַק עִם אֹתָם
 קִרְנֵי וְאוֹר הַשְּׁמֶשׁ הַמְּאִירִים ע"י חֶלֶק זֶה".

הַמְשַׁךְ מִעֲמוּד נֵז

בְּכָלל תּוֹכְנָם לְהַתְּחַזְּקוֹת הַלִּימוּד וְהַגְּבַרְתָּ, וְיִהִי רִצּוֹן שְׂיִהּוּ דְבָרִים הַיּוֹצֵאִין מִן הַלֵּב שְׂאוֹ נִכְנָסִין אֶל
 הַלֵּב וְפוֹעֵלִים פְּעוּלָתָם.

וְיִהִי רִצּוֹן שְׂגַם פְּעוּלָה זֹאת תְּהִי בְּאוֹפֵן דּוֹפְרַצְתָּ...

בְּבִרְכָה לְבִשׁוּי"ט בְּכָל הָאֲמוּרָה.

יום ראשון

יום רביעי

יג סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהעלותך, רביעי עם פירש"י.
תהלים: סט"א.
תניא: פרק ד. כי . . . "עט" להטיב.

ה"צמח צדק" חבר כמה נגונים. למודו היה בקול ונגון, ולפעמים היה מפסיק באמצע למודו, או כתיבתו דא"ח [=חסידות, דברי אלוקים חיים] או שו"ת [=שאלות ותשובות], ומנגן איזה נגון. אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] ספר, אשר מקול נגונו של ה"צמח צדק" היה יודע כמה הוא עסוק באותה שעה.

יום שני

יום חמישי

יד סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהעלותך, חמישי עם פירש"י.
תהלים: עב"עו.
תניא: והנה כמו . . . "158" ליש.

בלבישת טלית קטן בבקר בידיים נקיות ובמקום שמתר לברך, מברכים "על מצות ציצית" - בין שאין בטלית קטן שלנו שעור עטוף. אם אסור לברך, אזי קדם התפלה - אם אינו לובש טלית גדול - ימשמש בד' ציציותיו ויברך או.

יום שלישי

יום ששי

טו סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהעלותך, ששי עם פירש"י.
תהלים: עז"עת.
תניא: והנה בחי' . . . לי"ח.

בתחלה היה רבנו הגדול אומר דרושים קצרים במאד, מרעשי הלב ומלהיבים מאד, ונקראו בשם "דרכים". אחר-כך נקראו "אגרות", והם ארפים יותר. אחר-כך השתלשל שנקראו "תורות", והם שרשי הדרושים שב"תורה אור" ו"לקוטי תורה". אחר-כך ארפים מעט יותר ונקראו "כתבים", והם כבאור בהשגה רחבה לפי ערך.

יום רביעי

שבת

טז סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהעלותך, שביעי עם פירש"י.
תהלים: עט"פב.
תניא: פרק ה. והנה . . . פרק ג]

כבר החליטו הראשונים כמלאכים זי"ע [זכותם יגן עלינו], אשר רפואת הנפש היא כרפואת הגוף.

לכל לראש צריך לסמן מקום החלי: אם הוא מצד שחמר גופו עב גס ומשחת, או שהחפורן הוא בכחות נפשו, שיש לה נטיות לענינים רעים כמו גאון, שקר וכדומה, או שמקור החלי הוא בהרגילות, שמפני רע החנוך או רע הסביבה בא לרגילות רעות.

עד אשר לא יתבררו פרטי מקום החלי וסבת אחיזת המחלה, אי אפשר להתחיל ברפואתו, כי אם לסדר אפן הנהגה ישרה בכל הדברים כמה שיעשה וכמה שימנע את עצמו מהם: ב"ועשה טוב" - בקיום המצות, קביעות עתים לתורה, קנין מדות טובות - וב"סור מרע". אמנם מה שנחוץ ביותר הוא, שיעורר החולה בעצמו שני ענינים: א) לידע שהוא חולה ויכסוף וישתוקק להתרפאת מחליו, ב) הידיעה שיכול להתרפאת, והתקנה ובטחון גמור כי בעזרת ה' יתברך יתרפא מחליו.

יום חמישי

יום ראשון

יז סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שלח, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: פג"פז.
תניא: פרק ו. והנה . . . 160- בחסד.

ניט הנאה האֵבען פון עולם הזה אין פולען זין, הוא רק הכנה טובה לעבודה. ענין העבודה הוא לעשות הגשמי כלי לאלקות.

שלא להנות מעולם הזה במלא המוכן, הוא רק הכנה טובה לעבודה. ענין העבודה הוא לעשות הגשמי כלי לאלקות.

יום שישי

יום שני

יח סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שלח, שני עם פירש"י.
תהלים: פח"פט.
תניא: והנה מהתכללות . . . "פא" בשמש.

בזמן הזה, בעקבתא דמשיחא מממש, החובה על כל אחד מישראל לדרש בטובת זולתו, בין זקן בין צעיר, לעוררו לתשובה, למען שלא יצא חס־ושלום מכלל ישראל שיזכו בעזרת ה' יתברך לגאולה שלמה.

שבת קודש

יום שלישי

יט סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שלח, שלישי עם פירש"י.
תהלים: צ"צו.
תניא: ולכן הוצרך . . . האלקים.

בחדש מרחשון תרי"ג קבע ה"צמח צדק", מלבד השעורים האחרים, שעור למוד עם אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] בכל יום שתי שעות ומחצה - בהרף מתחיל משעה העשירית לילה, ובקיץ משעה הרביעית לפנות בקר. - שתי שנים היה הלמוד: קבלה עם באורי חסידות. אחר זמן זה - עד אלול תרט"ז, שאז נפסק השעור, למדו ספרי מחקר: הרס"ג [=רבי סעדיה גאון], מורה נבוכים, עקרים, כוזרי ועוד, על פי תורת החסידות.

אגרות קודש

בי"ה, י"ז סיון, תשי"ט
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נו"נ מלאכתו מלאכת שמים
מו"ה שלמה חיים שי

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך, נתקבל מכתבו מכ"ח אייר עם המצורף רשימת התלמידים.

ומהנכון הי' באם לא עשו כזה עד עתה, שיבקשו מהתי' שי' הרושמים כאן את השיחות בעת ההתועדות, שימציאו להם השיחות בענין דופרצת בלימוד, שתקותי שיוכל לנצלם וכן הנהלת תו"ת המשך בעמוד נה

דם או לכלוך?

יום ראשון י"ג סיון ה'תשע"ו

טהור גם ללא טבילה, והמשנה נקטה 'הטבילו' מטעם אחר. אך הרמב"ם כותב: 'כל הכתמים הטמאים מעבירין עליהם שבעה סממנים ואחר-כך מטבילו וטהור', הרי שלדבריו הטבילה נדרשת לצורך הטהרה. ויש לבאר שלדעתו הבדיקה באמצעות הסממנים אינה וודאית ולעיתים רחוקות יתכן שהדם לא יתנקה באמצעות הסממנים, ונמצא שאין כאן בירור גמור שאין זה דם אלא רק מכות רוב. ואמנם מדין תורה הולכים אחר הרוב, אך חכמים החמירו וקבעו שאין לסמוך על הרוב לענין טהרות ועדיין צריך לחשוש שזהו דם והבגד טעון טבילה. ומכל-מקום הקילו שאף אם הטבילה נעשתה בעוד הכתם על הבגד היא מועילה, כי מעיקר הדין הטבילה מועילה אפילו כאשר הכתם על הבגד, שכן זוהי 'טומאה בלועז' שטמאה רק משום חומרא מדרבנן, ובצירוף הרוב הקובע שאין זה דם לא החמירו כל-כך, והטבילה מועילה אף אם היתה בעוד שהכתם על הבגד (ראה מגיד משנה הל' איסורי ביאה ט, לו. רש"י נדה סב, ב ד"ה טהרותיו טהורות, ובחכמת בצלאל על רש"י שם).

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ד, הלכה יא: פל' הפתמים הטמאין מעבירין עליהן שבעה סממנים, ואחר כך... מטבילו וטהור. שאם לא עבר פל' – הרי הוא צבע. כדי לטהר בגד מכתם של דם, יש להסיר תחילה את הכתם מהבגד ולאחר מכן להטבילו. ואם יטבילו את הבגד בעוד הכתם עליו לא תועיל הטבילה כי בעת הטבילה מקור הטומאה עדיין נמצא על הבגד, והרי זה בדוגמת 'הטובל ושרץ בידו'. אמנם, נאמר במשנה (נדה סב, א), 'הטבילו ועשה על גביו טהרות, העביר עליו שבעה סמנים ולא עבר, הרי זה צבע, הטהרות טהורות ואינו צריך להטבילו'. כלומר, אם הטביל את הבגד בעוד הכתם עליו, אך לאחר מכן ניסה להסיר את הכתם באמצעות שבעת הסממנים המיוחדים והכתם לא הוסר, הרי זו ראייה שאין זה כתם של דם המתנקה באמצעות סממנים אלו, והבגד טהור. ולכאורה קשה: מדוע אם כן טהרתו תלויה בטבילה, והרי התברר למפרע שלא היה זה כתם טמא? ותירצו ראשונים (פסקי הרי"ד ותוס' חכמי אנגליה שם) שאכן הבגד

טומאת אויר כלי חרס

יום שני י"ד סיון ה'תשע"ו

במקצת הגוף הרי זה כנוגעת בכלולו, אך כלי חרס מקבל טומאה רק מאוירו מדין 'תוך' (כל אשר בתוכו טמא), ולכן הזב שהכניס יד או רגל לאויר הכלי אינו מעביר טומאה כי רק האבר שנכנס לאויר הכלי יש לו דין 'תוך' ולא מה שחוץ ממנו, ואינו כטומאת מגע שמגע מקצת הגוף כמגע כולו, וממילא אבר יחיד אינו מטמא באויר כלי חרס כי אין הנדה מטמאה לאיברים'.

ואילו לדעת הראב"ד דין 'תוך' האמור בכלי חרס שנטמא מאוירו הוא רק כתנאי לקבלת הטומאה, אבל אין זה מחייב שכולו או רובו של המטמא יהיו בתוך הכלי אלא כשם שבטומאת מגע נגיעת אבר אחד היא כנגיעת כל הגוף, כך גם הימצאות אבר אחד בתוך הכלי היא כהימצאות כל הגוף בתוכו. ודין הגמרא ש'נדה אינה מטמאה לאיברים' נאמר רק בטומאת משכב ומושב החלה רק בהישענות כל הגוף או רובו ולא בהישענות איברים בודדים.

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ח, הלכה ד: זב שהכניס ידו או רגלו לאויר כלי חרס, הואיל ולא נגע בו מתוכו ולא תנידו – הרי זה טהור; שאין הנדה וכיוצא בה מטמאין לאיברים.

והראב"ד השיג: הרי כלי חרס מטמא מאוירו, היינו, האויר נטמא ממגע ידי הזב והנדה. ומה שאמרו בגמרא (שבט פב, א) שאין הנדה מטמאה לאיברים, הרי זה לענין טומאת משכב ומושב (מדרי'ט) שמעבירה את הטומאה רק אם משקל כל הגוף או רובו נסמך על המשכב או המושב, אבל אם תשים רק אבר אחד, ידה או רגלה, אינה מטמאה. ומבאר הגר"ח מבריסק (תדושי רבנו חיים הלוי כאן):

לדעת הרמב"ם, משמעות דברי הגמרא 'נדה אינה מטמאה לאיברים' היא שטומאת הנדה (הזב) שונה משאר הטומאות בכך שהעברת הטומאה נעשית על ידי כל הגוף או רובו, ובכל זאת מטמאה במגע היד משום שכשנגעה

מכירת אוכל טמא בחזקת שהוא טהור

יום שלישי ט"ו סיון ה'תשע"ו

תשובה".

ויש לתמוה: מה הדמיון בין שתי ההלכות, הרי המוכר בשר טריפה כבשר כשר, עבר עבירה חמורה שהכשיל אחרים באיסור תורה, אבל המוכר מאכלים טמאים בחזקת שהם טהורים לא עבר עבירה שיש להצריכו לחזור בתשובה, שהרי לדעת הרמב"ם (הל' טומאת אוכלין פט"ז ה"ח) אין איסור באכילת אוכל טמא? ואפשר היה לומר כי הפרושים שקיבלו על עצמם לנהוג

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק י, הלכה י: הבר' שנתקדש על הטהרות, כגון שומכר אכלין טמאין בחזקת שהן טהורין – הרי זה אינו נאמן לעולם, עד שיודע שחור בתשובה נמורה.

וכתב ה'כסף משנה' שהלכה זו נלמדת מדין מי שיצאה טריפה תחת ידו (הל' מאכלות אסורות פ"ח ה"ט, מסנהדרין כה, א): "טבה הנאמן למכור בשר, ונמצא בשר נבילה או בשר טריפה... מעבירין אותו ואין לו תקנה... עד... שוראי עשה

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ נט

כלל דין זה (שאין להחיר לנהגים איסור בדברים המותרים) ולא מסתבר שסמך כאן על הלכה זו.
ויש לבאר:

לדעת הרמב"ם, במכירת אוכל טמא בחזקת שהוא טהור העבירה היא בכך שהקונה יכשל ולא ידע שעליו להימנע ממגע בתרומה וקדשים (שהרי "אסור לטמא את הקדשים", הל' פסוהמ"ק פ"ח ה"ב), ואף יבוא לאוכלו בטומאה והאוכל קדשים שנטמאו לוקה (שם).

(ביאור הגר"פ פולא לספר המצות לרס"ג, ל"ח ע"ו, 169)

בקדושה ואוכלים חולין בטהרה חל עליהם איסור (מדרבנן) לאוכלם בטומאה, כדן "דברים המותרים שאחרים נהגו בהם איסור, שאסור להתירם להם שהרי זה כאילו קבלו עליהם בנדר" (פסחים נ, ב. יו"ד ס"ו ר"ד ס"א), והמוכר שמכר להם אוכל טמא בחזקת שהוא טהור הכשילם באיסור זה.

אך הרמב"ם לא פירש שהמכירה היתה לפרושים האוכלים חולין בטהרה, אלא כתב סתם 'מכר אוכלין טמאין בחזקת שהן טהורין'. ויתירה מזו, הרמב"ם עצמו לא הביא

יחס רביעי ט"ז סיון היתשע"ו איך אכלו אחי יוסף משחיטת נכרי?

ואכלת - ממה שאתה זוכה אתה אוכל, היינו שישאל שמצווים על השחיטה שחיטתם כשרה, אבל שחיטת הנכרי שאינו מצווה עליה אינה שחיטה ונעשית הבהמה נבילה וטומאתה מן התורה.

ויש להביא ראיה לשיטת הרמב"ם:

אמרו בגמרא (חולין צא, א) שבציווי יוסף לאיש אשר על ביתו "וטבוח טבח והכין" (בראשית מג, טז) התכוון לומר "פרע להן בית השחיטה", כדי "שלא יאמרו (אחי יוסף) בשר הנחירה אני אוכל, לפי שבני יעקב שומרי מצוות היו" (רש"י חולין שם). ולכאורה קשה, כיון שאחי יוסף חשבוהו לנכרי מה תועיל שחיטת האיש אשר על הבית, והרי שחיטת נכרי נבילה?

אלא שידעו שיוסף ואנשי ביתו אינם עובדי עבודה־זרה ושחיטת נכרי שאינו עובד עבודה־זרה כשרה מן התורה (ויק מדרבנן שחיטתו נבילה גם אם אינו עובד ע"ז - ראה כסף משנה הל' שחיטה שם) וכדברי הרמב"ם ששחיטת נכרי פסולה מחשש עבודה־זרה, אבל לדברי הראשונים ששחיטת נכרי אינה שחיטה, מה התועלת בפריעת בית השחיטה, והרי אין כאן תורת שחיטה כלל והיא נבילה מדאורייתא! (פתי יו"ד סיב סק"א).

הלכות שאר אבות הטומאות, פרק ב הלכה י: שחיטת עובד פוכים - נבלה ומטמאה... וקרוב בעיני, שאף זה מדברי סופרים... ואם תאמר: והלא היא אסורה באכילה דין תורה! לא כל האסור באכילה מטמא, שהרי המרפה אסורה וטהורה.

והראב"ד השיג עליו: הנכרים הם כבהמות אין מטמאין ואין מיטמאין... והחשוב אותם לכולם - אוסף רוח בחפניו.

ויש לבאר את המחלוקת (מי נפתח, אמנה אות קא):

בהלכות שחיטה (פ"ד ה"ד) כתב הרמב"ם שפסול שחיטת נכרי נלמד מ"פן תכרות ברית ליושב הארץ... וזבחו לאלוהיהם ואכלת מזבחן" (שמות לד, טו) - "מאחר שהזהיר שמה יאכל מזבחן, אתה למד שזבחו אסור". ואם כן פסול שחיטת הנכרי הוא משום ששוחט לשם עבודה־זרה. ופסוק זה מלמד איסור אכילה, אבל טומאתה היא מדרבנן, כפי שכתב כאן שטומאת עבודה־זרה מדבריהם.

אבל הראב"ד סובר שהנכרי אינו בתורת שחיטה כלל, והרי זה כאילו מתה הבהמה מאליה ואסורה משום נבילה. וכך כתבו התוספות (חולין ג ד"ה קסבר) והרא"ש (שם פ"א ס"ה) שהלימוד לפסול שחיטת גוי הוא מהפסוק "וזבחת..."

יחס חמישי י"ז סיון היתשע"ו אפשר לסמוך על רופא מאומות העולם?

הגמרא בפשטות שגופם של נכרים מושפע מאכילת נבלות וטריפות, ולכן אף שאסור לשתות מים מגולים שמה נחש הטיל בהם ארס והשותה אותם מסתכן, הגויים שותים מים מגולים ואינם ניזוקים, כי גופם מחומם מאכילת נבלות וטריפות ומבטל את ארס הנחש.

וכתבו התוספות (חולין שם ד"ה דאכלי) שמכל־מקום יש צד לומר שגופם של ישראל מקולקל יותר משל הנכרים מחמת דאגתם לקיום המצוות (ולכן דוקא שכבת זרע שבמעי ישראלית מתקלקלת ולא במעי נכרית) אף שאין זה מועיל כדי להינצל מארס של נחש כמו גויים, כי מאחר שארס הנחש נכנס לתוך הגוף, הרי הוא מתבטל דוקא על ידי הבל אכילת שקצים ורמשים הנכנסים גם הם לתוך הגוף, ולא על ידי החימום הנוצר מחמת הדאגה לקיום המצוות.

ועל פי זה דנו הפוסקים עד כמה ניתן לסמוך להלכה על דברי הרופאים המבוססים על ידע שנצבר בין אומות

הלכות שאר אבות הטומאות פרק ה, הלכה טז: נכרית שפליטה שכבת זרע של ישראל בתוך השלש עונות... הרי אותה הנפליטה טמאה. פלימתו לאחר זמן זה - הרי היא ספק נכרית או עדין לא נכרית.

בהלכות הקודמות מבואר ששכבת זרע שנפליטה מאשה לאחר תשיש בתוך שלוש עונות מהתשיש טמאה, אך לאחר שלוש עונות היא מתקלקלת ואינה מטמאה. וספק הוא בגמרא (שבת פו, ב) ביהודי שבעל אשה נכרית האם גם במעי הנכרית מתקלקלת שכבת זרע לאחר שלוש עונות כמו במעי ישראלית או לא. והספק הוא כי מצד אחד היהודים דואגים וחרדים לקיום המצוות ומתוך כך גופם מתחמם ושכבת הזרע מתקלקלת, מה־שאינ־כן גויים. ומאידך, נכרים אוכלים נבלות וטרפות ויתכן ששכבת זרע שבמעי נכרית מתקלקלת כמו במעי ישראלית.

והספק לא נפשט, אך במקום אחר (חולין לא, ב) נקטה

אך המהרש"ם (שו"ת ח"ב סי' קפב) למד מדברי התוספות דלעיל שרק לענין ארס נחש הנכנס לגוף מועיל החימום של השקצים ורמשים יותר מהחימום שמחמת הדאגה למצוות, אך לגבי דם נידה שברחם שאין המאכל נכנס לשם, אין אכילת השקצים פועלת יותר מהחימום של הדאגה למצוות, וניתן לסמוך על הידע שנצבר אצל אומות העולם גם לגבי יהודים.

העולם, שהרי לפי האמור קיים חילוק בטבע הגוף בין ישראל לנכרים. וה'חתם סופר' (בחיידושו לשבת ולע"ז שם) כתב: 'ומפני זה קשה לי לסמוך בשום הוראה על רופאי זמננו בענין נדה וכדומה, דכל מומחיותם ע"פ ספרי רפואות שנעשו ע"פ ניסיון שהיה להם ע"י גופי אומות העולם... ואין מזה ראייה לגופי בני ישראל'.

יום שישי י"ח סיון ה'תשע"ו

טומאת עבודה-זרה

ולכן, אם הרמב"ם היה מביא כרמז לעצם דין הטומאה את הכתוב "שקץ תשקצנו" היה משתמע מכך שדין הטומאה חל על עצם הדבר הנעבד, וכשם שהתורה אסרתו בהנאה כך חז"ל הוסיפו עליו דין טומאה. ולכן הביא הרמב"ם את הכתוב "הסירו את אלקי הנכר..." ללמדנו שטומאה זו אינה בעצם החפץ הנעבד, אלא שעל האדם להתרחק מע"ז כמו מדבר טמא, ורק כדי שתהא ההרחקה בשלמות גורו להתרחק מע"ז כמו משרץ טמא, כמובא בהלכה הבאה. וטעם הדבר הוא כי עבודה-זרה בעצם מציאותה אין בה ממש אלא היא עצים ואבנים בלבד, ורק בדמינו הכוזב של העובד יש לה מקום (בשנה משאר איסורים שיש בהם ממש ע"פ תורה). לפיכך לא יתכן שבעבודה-זרה תחול טומאה המורה שיש בדבר ממש עד שבכוחו לטמא את הנוגע, אלא גזירת הטומאה על העבודה-זרה היא חיוב על האדם לנהוג כלפיה הרחקה כמו מדבר טמא.

(לקוטי שיחות 2, עמ' 155)

הלכות שאר אבות הטומאות פרק ו, הלכה א: מַטְמֵאת עֲבוּדַת־זָרָה מִדְּבָרֵי סוּפְרִים. וְגַם לֵה רָמֶז בַּתּוֹרָה: הִסְרוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנֶּכֶר... וְהִסְתֵּרוּ וְהִחְלִיפוּ שְׁמֵלֵתְכֶם'. בדרך כלל אין דרכו של הרמב"ם להביא רמזים ואסמכתאות על גזירות מדרבנן, ומה ראה כאן לחרוג ממנהגו, במיוחד שרמז זה שהביא אינו נמצא במשנה או בגמרא? יתר על כן: הרמב"ם עצמו מזכיר להלן אסמכתאות אחרות לאיסור זה, כמו בהלכה הבאה, שדין טומאת עבודה-זרה כדין טומאת שרץ שנאמר לגבי עבודה-זרה "שקץ תשקצנו". ואם כן, יכול היה להביא לימוד זה (שמקורו בגמרא) כמקור גם לעצם דין הטומאה, ומדוע בחר ברמז אחר? ויש לומר:

בלימוד "שקץ תשקצנו" מודגש המיאוס של העבודה-זרה עצמה, ואילו בכתוב "הסירו את אלקי הנכר..." מודגשת הרחקת והפרשת האדם מהעבודה-זרה.

שבת קודש י"ט סיון ה'תשע"ו

הגזירה על 'ידיים הבאות מחמת ספר'

תורה ולא בשאר כתבי הקודש – וכיון שגם בהם גזרו (ידיים פ"ג מ"ה), כתב הרמב"ם שגזירת הידיים הבאות מחמת ספר (כל כתבי הקודש) באה לחיזוק הגזירה הקודמת שכתבי הקודש פוסלים את התרומה.

והגמרא הביאה את הטעם של למנוע נגיעה בספר ללא מטפחת כי ללא טעם זה לא היו חכמים מוסיפים (על הגזירה שכתבי קודש פוסלים את התרומה) גם את הגזירה על הידיים, אך היות והוצרכו לגזור על ידיים הבאות מחמת ספר-תורה, ובגזירה זו יש חילוק בין ספר-תורה לשאר כתבי הקודש, ויבואו לטעות ולומר כי כשם שיש חילוק בין ספר-תורה לשאר ספרים בטומאת ידיים, כך בגזירת תרומה הנוגעת בכתבי הקודש יש חילוק בין ספר-תורה לשאר ספרים, לכן כדי לחזק את הגזירה שכל הספרים פוסלים את התרומה הוסיפו שגם ידיים הנוגעות בכל הספרים פוסלות את התרומה.

וכיון שהוצרך הרמב"ם להביא שטעם הגזירה על ידיים הבאות מחמת ספר הוא תוספת וחיזוק לגזירת הספרים עצמם, לא הוצרך להביא את הטעם שרצו למנוע נגיעה בספר ללא מטפחת.

(נדנד ביהודה מהוד"ק, אר"ח סי' ז)

הלכות שאר אבות הטומאות פרק ט, הלכה ה: בְּרֵאשׁוֹנָה הָיוּ מְנִיחִין כְּפָרוֹת שֶׁל תְּרוּמָה בְּצַד הַסְּפָרִים... וּבְאֵין הַעֲבָרִים וְקוֹרְעִין אֶת הַסְּפָרִים. לְפִיכֵךְ גְּזָרוּ, שְׁכָל תְּרוּמָה שֶׁתִּגַּע בְּאֶחָד מִכְּתָבֵי הַקֹּדֶשׁ – נִטְמָאת... וְלֹא עוֹד, אֲלָא מִי שֶׁהָיוּ יָדָיו מְהוֹרֹת וְנִגַּע בְּאֶחָד מִכְּתָבֵי הַקֹּדֶשׁ – נִעְשׂוּ יָדָיו שְׁנִיּוֹת וּמְטַמְּאִין אֶת הַתְּרוּמָה.

בגמרא (שבת יב, א) אמרו שגזרו על הידיים שנגעו בכתבי הקודש ("ידיים הבאות מחמת ספר") שמגען פוסל את התרומה, כדי למנוע נגיעה בספר תורה, שאמר רבי פרנך בשם רבי יוחנן "האוחז ספר-תורה ערום (בלי מטפחת) נקבר ערום (שמפסיד שחר המצוה שעסק בה)", וכדי שלא יגעו בספר בלי מפה, גזרו טומאה על הידיים הנוגעות בו. וצריך להבין:

מדוע לא הביא הרמב"ם את הטעם שגזרו טומאה על הידיים הבאות מחמת ספר כדי למנוע נגיעה בספר, וכתב רק שגזירת טומאה על הידיים היתה כדי לחזק את הגזירה הקודמת שכתבי הקודש פוסלים את התרומה (למנוע קריעתם ע"י העכברים. וראה גם בפירוש המשניות ידיים פ"ג מ"ג)?

והביאור:

הטעם שהגזירה באה למנוע נגיעה בספר שייך רק בספר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - י"ג-י"ט סיון תשע"ו

13) בתולת דמים. 14) בלי הפסק. 15) טיפה אחר טיפה בלי הפסק ניכר. 16) ודיה שעתה.

ג. תינקת שלא הגיע זמנה¹⁷ לראות וראתה דם פעם²⁶ ראשונה ושניה - דיה שעתה; ראתה פעם שלישית - מטמאות למפרע¹⁸. [עברו עליה שלשה חדשים¹⁹ ואחר כך ראתה - דיה שעתה]²⁰; עברו עליה שלשה חדשים אחרים ואחר כך ראתה - דיה שעתה; עברו עליה שלשה חדשים אחרים וראתה - מטמאה³¹ למפרע²¹.

17) בגיל למטה משתים עשרה שנה ויום אחד או טרם צמחו לה שתי שערות במקום מסוים. הרשב"א בתורת הבית הארוך (מביאו הכסף משנה כאן) מפרש טעם דינים אלה ואומר: סתם תינוקות שלא הגיע זמנה לראות אין לה דמי נידות ואם ראתה פעם אחת הרי זה מקרה שאינו מעיד על שינוי טבעה, ולפיכך ראייה שנייה נידונה כראשונה ואינה מחזקת את כוחה של הראשונה, אבל כשראתה פעם שלישית מעידות השתיים על הראשונה שקדמה להן שאינה מקרה והוחזקה תינוקות זו בזו כדמם נידות. 18) מעת לעת או מפקידה לפקידה. והמדובר בראיה שלישית, אבל שתי הראיות הראשונות נשארן כדין ודין שעתה אף על פי שהוברר הדבר שלא היו מקריות, וטעמו של דבר, מפני שהטמאה למפרע אינה מן התורה הקילו בה בתינוקות. 19) בלי ראייה, אנו אומרים נסתלקו דמיה. 20) נידונה כראיה ראשונה. 21) בראיה השלישית, אבל שתי הראיות הראשונות אינן מטמאות למפרע.

ד. תינקת שהגיע זמנה לראות וראתה פעם ראשונה³³ - דיה שעתה; שניה³⁴ - מטמאה למפרע²². עברו עליה שלשה חדשים²³ ואחר כך ראתה - דיה שעתה²⁴; עברו עליה שלשה חדשים אחרים ואחר כך ראתה - מטמאה למפרע²⁵.

22) אם הגיע זמנה לראות, היינו כשגילה משתים עשרה שנים ויום אחד ולמעלה וצמחו לה שתי שערות, דמי נידה מצויים בה ולפיכך ראייה שנייה מעידה על בגרותה לדבר זה וזו היא בתולת דמים שבהלכה א בפרק זה. 23) ללא ראייה. 24) ההפסק הזה מוכיח שלא הגיעה עדיין לנידות קבועה. 25) אומרים אנו שכך הוא וסת שלה.

ה. מעפרת ומניקה וזקנה ובתולה שהגיע זמנם לראות שראו ראייה ראשונה - דין שעתה; ראו פעם שניה - מטמאות למפרע ככל הנשים, כמו שבארנו. ואם ראו הראשונה באנס²⁶ - אף בשניה דין שעתה.

26) כגון שקפצה או נבהלה. אף על פי שראייה באונס מטמאה, אינה מועילה להוציאה מחזקת סילוק דמים.

ו. מעפרת או מניקה שראתה דם ועברו עליה

יום א' י"ג סיון ה'תשע"ו

הלכות מטמאי משכב ומושב

פרק רביעי

1) יבאר הנשים שדיין שעתה ואינן מטמאות למפרע, תקנת חכמים שבכל יום בודקות עצמן שחרית וערבית, כל הכתמים הבאים מבין ישראל או מהגויים, הכשר כתמים המטמאים, והאשה שמתה ויצאה ממנה דם.

א. ארבע נשים דין שעתה²⁷ ואינן מטמאות למפרע. ואלו הן: מעפרת ומניקה, ובתולה וזקנה. אי זו היא מעפרת? משיפר עברה³. היתה בחזקת מעפרת וראתה דם, ואחר כך הפילה רוח⁴ או דבר שאינו ולד - הרי זו בחזקתה⁵ ודיה שעתה. ראתה דם ואחר כך הבר עברה⁶ - הרי זו מטמאה למפרע ככל הנשים. אי זו היא מניקה? כל עשרים וארבעה חדש מיום הלידה. אפלו מת בנה בתוך זמן זה או שגמלתהו או נתנתהו למניקה - דיה שעתה. אבל אחר עשרים וארבעה הדיש, אף על פי שהיא מניקה והולכת - הרי זו טמאה למפרע ככל הנשים. אי זו היא בתולה? כל שלא ראתה דם מימיה. בתולת דמים⁷ אמרו, לא בתולת בתולים⁸. כיצד? אפלו נשאת וראתה דם מחמת נשואין⁹, או ילדה וראתה דם מחמת לדה - עדין היא בתולה לענין טמאה ודיה שעתה. אי זו היא זקנה? כל שעברו עליה שלשה חדשים סמוך לזקנותה ולא ראתה דם. ואי זו היא סמוך לזקנותה? כל שחברותיה קוראות לה זקנה בפניה ואינה מקפדת¹⁰. עברו עליה שלש עונות¹¹ וראתה, וחרו ועברו עליה שלש עונות אחרות או פחות או יותר¹² וראתה - הרי היא ככל הנשים ומטמאה למפרע.

2) אינן טמאות למפרע (ראה למעלה פרק ג הלכה ה). 3) שם ה, ב אמר סומכוס בשם רבי מאיר, שהכרת העובר היא שלושה חדשים אחר תחילת העיבור. 4) שלפוחית מליאה רוח. 5) בחזקת מעוברת ואין אנו אומרים שההפלה הפסיקה את העיבור. 6) סמוך לראייתה. 7) שלא ראתה דם לפני כן. 8) שלא נבעלה. 9) מחמת בעילה, והדמים הם דם בתולים. 10) ואף על פי שהיא מתביישת. 11) עונה היא שלושים יום. 12) ימי העונות לא היו מכוונות בדיוק לימי העונות הראשונות.

ב. בתולה¹³ שראתה דם אפלו שופעת¹⁴ כל שבועה או דולפת¹⁵ - הרי זו פעם אחת¹⁶. ראתה דם ופסקה וחררה וראתה - הרי זו שתי פעמים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בדבר מחוסר ידיעה ואין לסמוך על בדיקתה כל זמן שאינה בקיאה בבדיקה ולפיכך נשים מבוגרות בודקות אותה.
ט. החרשת⁴⁴ והשוטה ומי שנטרפה דעתה בחלי,
22 אם יש להן פקחות מתקנות אותן⁴⁵ - הרי אלו
23 אוכלות בתרומה.
24

44 אינה שומעת ואינה מדברת ודינה כשוטה.
45 בודקות ומטבילות אותן אם היא צריכה טבילה.
י. כל הפתמים⁴⁶ הבאים מפני ישראל⁴⁷ - בחזקת
25 טמאה, והבאים מפני העובדי פוככים - בחזקת
26 טהורין⁴⁸. והנמצאים בערי ישראל - טהורים, שלא
27 נחשדו ישראל להשליך בתמיהן, אלא מצניעין
28 אותם⁴⁹. לפיכך, כל הפתמים הנמצאים בכל מקום -
29 טהורין, חוץ מן הנמצאים בחורים⁵⁰ וסביבות בית
30 הטמאה⁵¹. וכלן טמאתן בספק, כמו שבארנו⁵².
31

46 בגדים שעליהם כתמי דם. 47 ראינו שבאו מבין
ישראל. 48 לא גזרו טומאה על כתמיהן, אף על פי שגזרו
על דמן (ראה למעלה פרק ג הלכה ט). 49 ולפיכך יש
להניח שכתמי גירות הם. 50 שהם מקום מוצנע.
51 חדר מיוחד לנשים בימי טומאתן (רש"י שם).
52 בפרק ט מהלכות איסורי ביאה הלכה א. הספק הוא,
שמא דם זה אינו מן החדר שדמיו טמאים אלא מן
הפרודור, שדמיו טהורים.

יא. כל הפתמים הטמאין מעבירין עליהן⁵³ שבועה
32 סממנין, ואחר כך - בין עבר הפתם בין לא עבר -
33 מטבילו וטהורו⁵⁴. שאם לא עבר כלל - הרי הוא
34 צבע; ואם עבר או קהה - הרי זה פתם, ומאחר
35 שעברו עליו הסממנין כבר בטל, אף על פי
36 שרשומו נפר. ואפלו פתם של דם נדות ודאי - פיון
37 שהעביר עליו שבועה סממנים בטל⁵⁵, ומטבילו
38 ועושה טהרות על גביו.
39

53 מכבסים את מקום הכתם. 54 פליאה, שהרי במשנה
כתוב בפירוש, שאם לא עבר "הרי זה צבע וכו' ואינו צריך
להטבילו". ורבינו עצמו כתב כאן: "הרי הוא צבע" ואם כן
למה צריך טבילה? ופירש בכסף משנה, שמפני שהיה על
הבגד ספק טומאה טעון טבילה, ומה שאמרו במשנה אינו
צריך להטביל פירושו, אינו צריך טבילה שניה, אחר
הכביסה כשהטבילו לפני הכביסה. ובמשנה המדובר
כשהטביל לפני הכביסה, ואם עבר צריך להטבילו שנית.
[וקשה להבין מה מועילה הטבילה לפני הכביסה, הלא
הכתם קיים ומטמא גם אחרי הטבילה?]. 55 אפילו אם
ניכר רושם הכתם רואים אותו כאילו אינו, מפני שאין דרכם
של אנשים להקפיד על הרושם שנשאר אחרי כביסה יסודית
שכזו (רב אשי שם בראש העמוד).

יב. בגד שאבד⁵⁶ בו פתם - מעבירין על כל הבגד
40 שבועה סממנים ומטבילו. אבדה בו שכבת זרע: אם
41 היה חדש⁵⁷ - בודקו פתחט⁵⁸; ואם היה שחוק⁵⁹ -
42 בודקו פתחה⁶⁰.
43

1 שלשה חדשים ואחר כך ראתה - דיה שענתה; עברו
2 עליה שלשה חדשים אחרים וראתה פעם שניה,
3 שהיא שלישית לראיה ראשונה - מטמאות
4 למפרע²⁷. הרואה דם אחר דם טהור²⁸ בתוך עשרים
5 וארבע שעות²⁹ - דיה שענתה. וכל שדייה שענתה, אף
6 על פי שאינה מטמאה למפרע - צריכה שתבדק
7 עצמה תמיד. וכל אשה המרבה לבדק - משפחת;
8 חוץ מן הנדה ויושבת על דם טהר, שאין הבדיקה
9 מועלת להן כלום³⁰.

27 במשנה שם (ז, ב) שנינו: "רבי יוסי אומר, מעוברת או
מניקה שעברו עליהן שלוש עונות (ולא ראו) דיין שעתן".
ומפרש רבינו שהמדובר, כשראתה דם ואחרי כן עברו עליה
שלוש עונות ולא ראתה, ורבי יוסי ממשיך ואומר: בראייה
ראשונה, אבל בשנייה מטמאה מעת לעת, וזה לא כפירוש
רש"י. 28 דם של יולדת מיום שמיני ללידת זכר עד יום
ארבעים ומיום חמישה עשר ללידת נקיבה עד שמונים נקרא
דם טהור ואינו מטמא. 29 משעה שנמרו ימי דם טהור.
30 בימי נידות אפילו אם לא תמצא כלום היא נשארת
בטומאתה, ובימי דם טהור אפילו אם תמצא דם היא טהורה
ולפיכך הבדיקה מיותרת.

ז. חקמים תקנו להן לבנות ישראל להיות בודקות
10 עצמן בכל יום, בשחרית³¹ מפני טהרות של
11 ערבית³², ובערבית³³ מפני טהרות של שחרית³⁴. וכל
12 אוכלת תרומה³⁵ בודקת בשעה שאוכלת בתרומה³⁶,
13 וכל אשה בודקת בשעה שעוברת³⁷ לשמש מטתה
14 מפני הטהרות³⁸. אבל אם לא היתה עוסקת בטהרות
15 - אינה צריכה בדיקה לבעלה; שכל הנשים שיש
16 להן וסת³⁹ - בחזקת טהרה לבעליהן⁴⁰, כמו שבארנו
17 בענין נדה.
18

31 צריכה לבדוק. 32 הערב שעבר, אם לא תבדוק
שחרית ותראה דם במשך היום ייטמאו למפרע כל הטהרות
שעשתה אחר הבדיקה האחרונה. 33 בודקת.
34 שנגעה בהן במשך היום. 35 בת כהן שלא נישאה
לישראל או ללוי, אשת כהן ושפחתו הכנענית. 36 וטמא
אסור לאכול תרומה. 37 כלומר, לפני תשמיש. 38 שם
יא, ב. פירוש, מפני שהיא צריכה לבדוק עצמה אחר תשמיש
מפני הטהרות, שמא ראתה דם מחמת תשמיש חייבוה
לבדוק גם לבעלה, היינו לפני תשמיש. 39 זמן קבוע
לראיית דם נידות. 40 משמע, שאשה שאין לה וסת קבוע
חייבת לבדוק לבעלה אף על פי שאינה עוסקת בטהרות וכן
פסק רבינו בפירוש בפרק ד מהלכות איסורי ביאה הלכה ט.

ח. חזקת בנות ישראל שלא הגיעו לפרקן⁴¹ בחזקת
19 טהרה⁴², ואין הנשים בודקות אותן; אבל משהגיעו
20 לפרקן צריכות בדיקה⁴³, ונשים בודקות אותן.
21

41 שלא הגיע זמנן לראות דם נידות. ראה למעלה הלכה
ד. 42 מניחים אנו שלא ראו והן טהורות לכל דבר.
43 מניחים אנו, שכבר זכ ממנה דם נידות ולא הבחינה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִשׁוּם כְּתָם⁷⁰, שֶׁהִמְקוֹר מְקוֹמוֹ טָמֵא⁷¹. אֵף עַל פִּי
 שְׂוִצָא הַדָּם⁷² אַחַר שְׂמִתָּה וְאִין פֶּאן נִדְהָ, הוֹאִיל
 וּמְקוֹם טָמֵא יִצָּא - מְטֵמָא טָמֵאת כְּתָמִים⁷³. וְאִם
 הָיָה בּוֹ רִבְעִית - מְטֵמָא בְּאֵהֶל⁷⁴ וּמְטֵמָא מִשׁוּם
 כְּתָם⁷⁵.

69) אפילו כל שהוא. (70) כלומר, משום דם נידות.
 71) וכל הנמצא בו הוא אב הטומאה. (72) פירוש, שנעקר
 ממקומו במקור אחר מיתה, אבל אם נעקר מחיים ויצא לבית
 החיצון, אף על פי שלא יצא חוץ לגופה הרי זו נידה ממש
 (ראה פרק ה מהלכות איסורי ביאה הלכה ב). (73) טומאת
 נידות. (74) טומאת מת. כל דבר הראוי לקבל טומאה
 הנמצא באוהל שהמת בתוכו טמא שבעת ימים וטעון הזיית
 אפר פרה אדומה. ורביעית דם מן המת דינו לעניין זה כמת
 שלם. (75) לטמא משכב ומושב ומרכב כנידה ממש. מת
 חמור מנידה שהוא מטמא באוהל, ונידה חמורה שהיא
 מטמאה משכב ומושב ומרכב.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

1) יבאר שנידה זבה ויולדת והזב לעולם הם בטומאתם עד
 שיטבלו, ודין יולדת שירדה לטבול מטומאה לטהרה ונעקר
 דם ממנה בירידתה, ודין יולדת שטבלה אחר שבעה של זכר
 או י"ד של נקבה, ואם היא מצורעת מה דינה, זבה קטנה
 שטבלה בימי שימור שלה או כליל השימור, הרואה דם
 ביום י"א וטבלה לערב ליל שנים עשר או ביום שנים עשר.

א. הַזָּב וְהַזָּבָה וְהַנִּדְהָ וְהַיּוֹלֶדֶת לְעוֹלָם הֵם בְּטִמְאַתָּן
 וּמְטֵמְאִין אָדָם וְכִלָּים וּמִשְׁפָּכָה וּמִרְפָּב עַד שִׁיטְבְּלוּ²⁸.
 29) אִפְלוּ נִתְאַחֲרוּ בְּמָה שְׁנַיִם בְּלֹא רְאִית טָמְאָה וְלֹא
 30) טָבְלוּ - הֲרִי הֵן בְּטִמְאַתָּן.
 31)

2) שבת סד, ב "בנדרתה תהא עד שתבוא במים" (ראה פ"ד
 מהלכות איסורי ביאה ה"ג, והגהות מיימוניות שם).

ב. יוֹלֶדֶת³² שְׁלֹא טָבְלָה אַחַר שְׂבִעָה לְזָכָר וְאַרְבַּעָה
 32) עֶשֶׂר לְנִקְבָּה, כָּל דָּם שֶׁתִּרְאָה אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּתוֹךְ
 33) יָמֵי טְהָרָה - הֲרִי הוּא פְּדָם הַנִּדְהוֹת וּמְטֵמָא לַח וְיִבְשׁ³⁴.
 34) לֹא תִלָּה הַפְּתוּב בְּיָמִים בְּלִבָּד, אֲלֵא בְּיָמִים וּטְבִילָה³⁵.

3) משנה, נדה לה, א. 4) למעלה בפ"ה ה"א למדנו, שדם
 נידות מטמא בין כשהוא לח ובין כשנתייבש, ושאר הנוזלים
 של זבה ויולדת מטמאים כשהם לחים בלבד. ונחלקו
 בית-שמאי ובית-הלל בדין דם יולדת שלא טבלה אחר
 שבעת ימים ללידת זכר או אחר ארבעה עשר ללידת נקיבה.
 בית-שמאי אומרים, מכיוון שהתורה מטהרת דמיה בתוך ימי
 טוהר (ראה למעלה פ"ד ה"ו), הרי דם זה הוא כנוזלים
 אחרים ומטמא רק כשהוא לח. ובית-הלל סוברים, שהתורה
 טיהרה את דמי היולדת רק אחר שעברו שבעה ימים לזכר
 או ארבעה עשר לנקבה וגם טבלה, וכל זמן שלא טבלה,
 דמה טמא כדם נידות ומטמא גם כשהוא יבש. 5) בלשון
 הגמרא שם: "ביומי וטבילה תלה רחמנא". כלומר, דם טוהר
 מתחיל אחר טבילת היולדת. ואף-על-פי-כן נגמרים ימי
 טוהר אחרי ארבעים לזכר ושמונים לנקבה מיום הלידה.

56) מקום הכתם אינו ידוע, אבל ברור הדבר שיש בו כתם.
 57) אם הבגד חדש. 58) עובר בחודו של מחט על שטח
 הבגד וכשיגיע למקום הזרע יתעכב המחט. 59) בגד ישן
 שנשחק. 60) מעמידו נגד השמש וקרניה חודרות לעיני
 המסתכל מפני שהבגד שחוק, אבל המקום שנבלע בו הזרע
 הוא סתום, ואין אור השמש נראה. ובגד חדש כולו עבה
 ואין האור עובר בו.

יג. בְּגָדֵי שֶׁהָיָה עָלָיו כְּתָם וְהִטְבִּילוּ וְעָשָׂה עַל גְּבִי
 1) טְהוֹרוֹת, וְאַחַר כֵּן הִעֲבִיר עַל הַכְּתָם שְׂבִעַת הַסְּמָמָיִם
 2) וְלֹא עֵבֶר - הֲרִי זֶה צָבַע, וְהִטְהָרוֹת שֶׁעָשָׂה טְהוֹרוֹת,
 3) וְאִין צָרִיף לְהִטְבִּילוֹ פַּעַם אַחֲרָת. וְאִם עֵבֶר הַכְּתָם אוֹ
 4) פָּקָה עֵינָיו - הֲרִי זֶה כְּתָם, וְהִטְהָרוֹת טָמְאוֹת⁶², שֶׁהָיָה
 5) הַקְּפִיד עַל הַכְּתָם לְהִסִּירוֹ, וְצָרִיף לְהִטְבִּילוֹ פַּעַם
 6) שְׁנִיָּה לְטְהָרוֹ.
 7)

61) עיקרי הדינים שבהלכה זו נאמרו כבר בהלכה יא
 והוכפלו כאן מפני דיני הטהרות שנעשו על גבו לפני
 הכיבוס, שלא נאמרו שם. 62) מלשונו משמע שהמדובר
 בטהרות שנעשו לפני הכביסה, אבל ברור שגם אלה שנעשו
 אחר הכביסה לפני הטבילה - טמאות.

יד. כְּתָם שֶׁהִעֲבִיר עָלָיו שִׁשָּׁה סְמָמָיִם וְלֹא עֵבֶר,
 8) וְאַחַר כֵּן הִעֲבִיר עָלָיו צְפוּן⁶³ וְעֵבֶר - הֲרִי הִטְהָרוֹת
 9) שֶׁנִּעְשׂוּ עַל גְּבִי טָמְאוֹת. אֵף עַל פִּי שֶׁהִצְפוּן מְעֲבִיר
 10) הַצְּבִיעַ⁶⁴, הוֹאִיל וְלֹא הִעֲבִיר עָלָיו שְׂבִעַת הַסְּמָמָיִן -
 11) הֲרִי זֶה בְּחֻזְקַת כְּתָם⁶⁵, וְשָׂמָא אֱלוֹ הִעֲבִיר הַשְּׂבִיעִי
 12) הָיָה עוֹבֵר. הִעֲבִיר עָלָיו שְׂבִעַת הַסְּמָמָיִם וְלֹא עֵבֶר,
 13) וְחֹזֵר וְהִעֲבִיר עָלָיו פַּעַם שְׁנִיָּה וְעֵבֶר⁶⁶ - כָּל הִטְהָרוֹת
 14) שֶׁנִּעְשׂוּ עַל גְּבִי בֵּין תְּכַבִּסַּת רְאוּשׁוֹנָה לְשְׁנִיָּה
 15) טְהוֹרוֹת⁶⁷, וְכָל הִטְהָרוֹת שֶׁנִּעְשׂוּ עַל גְּבִי אַחַר
 16) תְּכַבִּסַּת שְׁנִיָּה טָמְאוֹת; הוֹאִיל וְגִלָּה דַּעְתּוֹ שֶׁהוּא
 17) מְקַפִּיד עָלָיו וְרוֹצֵה לְהוֹצִיא רְשׁוּמוֹ - הֲרִי זֶה טָמֵא
 18) עַד שִׁיבְטְלוּ⁶⁸ וְיִטְבִּילוּ. כִּכָּר בְּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת אִסּוּרֵי
 19) בִּיָּאָה שְׂבִעַת הַסְּמָמָיִן שֶׁמְעֲבִירִין עַל הַכְּתָם מָה הֵן
 20) וְהִיאֵף מְעֲבִירִין אוֹתָן.
 21)

63) רש"י מפרש: "שאבון בלעז", פירוש, סבון. 64) ואם
 כן אפשר שאין כאן דם כלל (ראה פרק ט מהלכות איסורי
 ביאה הלכה לו ומגיד משנה שם). 65) מכיוון שחכמים
 הצריכו בדיקה אין לטהרו בלי אותה הבדיקה.
 66) ברייתא שם: "העביר עליו שבעה סימנין ולא עבר,
 שנאן (חזר והעבירם) ועבר, טהרותיו טהורות". ופירשה רבי
 זירא שהכוונה לטהרות שנעשו בין תכבוסת ראשונה לשנייה
 אבל אלה שנעשו אחר תכבוסת שנייה - טמאות. 67) עבר
 דווקא, שהועילו מעשיו, אבל אם לא עבר אין הקפדתו
 מועילה לטמא. [והטהרות שלפני כיבוס ראשון טהורים
 מפני שכיבוס זה אינו מוכיח הקפדה לנקות הבגד, שהרי
 הוא רוצה שהכיבוס לא יועיל]. 68) שיבטל גם את
 הרישום שנשאר.

טו. הָאֵשָׁה שֶׁמִּתָּה וְיִצְאָה מִמֶּנָּה דָּם⁶⁹ - מְטֵמָא

1 ג. יולדת⁶ שירדה לטבל מטמאה לטהרה⁷ ונעקר
 2 ממנה⁸ דם בירידתה⁹ ויצא חוץ לבין השנים¹⁰ - הרי
 3 זו טמאה¹¹, ואין הטבילה מועלת לדם זה¹², ואף על
 4 פי שעדין היא בכשרה. ואם נעקר ממנה בעליה¹³
 5 מן המקוה - הרי זו טהורה, מפני שהוא דם טהר,
 6 והטבילה מועלת לכל הדם המבלע באיברים¹⁴
 7 ומשימה אותו דם טהר.

15 משנה שם עא, ב. 16 בהלכות איסורי ביאה פ"ז
 ביאר רבינו, שילדת בזוב (שילדה בזמן שהיתה זבה) צריכה
 לספור שבעה ימים נקיים מראיית דם ואחר-כך טובלת, וימי
 טוהר מתחילים אחר יום טבילתה. 17 טמא שטבל ביום
 האחרון לטומאתו, נקרא "טבול יום" עד שקיעת החמה.
 18 בלשון התלמוד: "טבולת יום ארוך". 19 כשיושלמו
 שלושים ושלושה יום לזכר וששים וששה ימים לנקבה מיום
 טבילתה. 20 לקמן יתבאר. 21 כבית-הלל במשנה שם.
 כבר ביארנו שראשון לטומאה עושה שני בחולין, שני עושה
 שלישי בתרומה (אבל לא בחולין), ותרומה שלישית עושה
 רביעי בקודש. 22 נראה שתיבה זו נשתרבה לכאן
 בטעות. 23 במסכת נגיעים פ"ד, ג, שנינו: "טבול יום
 אוכל במעשר, העריב שמשו אוכל בתרומה". 24 עושה
 את התרומה שלישי לטומאה. 25 שם ה"ד.
 26 וקדשים שנגעה בהם נעשו שני לטומאה. 27 פירוש,
 טהורה מטומאת טבול יום, שבה אנו עוסקים. ויוצא מזה
 שלתרומה תהיה טהורה ממש, ולקדשים תיטהר מטומאת
 ראשון לטומאה, אולם עדיין תפסול (ולא תטמא) את
 הקודש עד שתביא קרבנותיה, מפני שמחוסר כיפורים פוסל
 את הקודש בנגיעה. וכן כתב רבינו בפירושו למשנה חגיגה
 (פ"ג מ"א), וכן בהלכות אבות הטומאות פ"ה ה"ג וה"ט
 (ופליאה היא, למה לא הביא הכסף-משנה מקורות אלה).
 ודומה לכך אנו מוצאים לקמן (פ"ב וה"ה): "המשכבות
 והמרכבות טהורים", והכוונה - טהורים מטומאת משכב
 ומושב שהיא טומאה חמורה, אבל טמאים טומאת נגיעה
 (רבינו בפירושו למשנה טהרות פ"ז ה). ודומה לכך כתב
 רבינו גם בפ"ה מהלכות טומאת מת ה"ב, בדין אשה
 שהפילה "טמאה שבעה ימים" כנוגע במת, ואף-על-פי
 שהיא טמאה ארבעה עשר יום אם הפילה נקבה, אלא שם
 עוסק רבינו בדיני טומאת מת, ולא נגע כלל בטומאת יולדת
 שדיניה מבוארים במקומם. 28 בסוף ממש, היינו אחר
 הבאת קרבנותיה. [כך משמע מלשונו של רבינו בפ"ב
 מהלכות אבות הטומאות ה"טו. כסף-משנה]. ואפילו אם
 טבלה אחר ששלמו ימי טוהר. ומה שאמרו בית-הלל (נדה
 עא, ב) "אינה צריכה טבילה באחרונה", הכוונה לתרומה,
 שהרי המדובר שם בכיכר של תרומה, אבל לנגיעת קודש
 צריכה טבילה. וכן פירש רש"י שם. (ראה השלמות).

6 מימרא של רב, שם מב, א. 7 אחרי שבעת ימים ללידת
 זכר או ארבעה-עשר יום ללידת נקבה. 8 מן המקום שדם
 נידות מכונס בו. 9 לפני שטבלה. 10 מקום מסויים
 ברחם (ראה פ"ה מהלכות איסורי ביאה ה"ב), וממנו ולחוץ
 נקרא בית החיצון. 11 כל זמן שהדם נמצא בבית החיצון,
 וכשיצא טבול שנית ותיטהר אחר שקיעת החמה. ואע"פ
 שטומאה בלועה אינה מטמאה (חולין עא, א) דעת רבינו
 שבית החיצון אינו בלוע אלא בית הסתרים, כרבא שם, ובית
 הסתרים אינו מטמא במגע אבל מטמא במשא (ראה הלכות
 טומאת מת פ"א ה"ג וה"ח). ולפיכך טמאה האשה טומאת
 יום אחד, שהרי נשאה את הדם, וטעונה טבילה והעבר
 שמש. ולדעת רבינו, כל הסוגיא שם נאמרה לפי דעת אביי
 (שם), שבית החיצון דינו כבלוע, והטומאה הנמצאת בו
 אינה מטמאה לא במגע וגם לא במשא, ולפיכך אמרו שאינו
 מטמא עד שיצא לחוץ. ראה תוספות שם ד"ה אמאי.
 12 טבילת היולדת מועילה אמנם לטהר את כל הדם
 המכונס במקור, אבל אינה מטהרת את הדם שנעקר לפני
 הטבילה, ודם זה מטמא את האשה טומאת משא אבל אינו
 מטמאה טומאת ראייה שבעת ימים, מפני שתקופת דם טוהר
 מפסיקה את כל טומאות הראיות. 13 אחר שטבלה.
 14 ודם המכונס במקומו נקרא "מובלע", מה-שאיך-
 כן הדם שנעקר ממנו ויצא לבית החיצון.

ה. יולדת שהיא מצרעת²⁹ וטבלה אחר שבעה של
 זכר או ארבעה עשר של נקבה - הרי דם טהר שלה
 טמא³⁰ בקרקה וקמימי רגליה. וכלן³¹ כמשקין
 טמאין³². שכל המשקין הטמאין היוצאין מהן
 כמשקין שהן נוגעין בהן³³; חוץ מזב וכיצא בו³⁴,
 שהרי שלשה משקין היוצאין ממנו³⁵ אבות טמאות,
 כמו שצבאנו³⁶.

8 ד. יולדת¹⁵ שטבלה אחר שבעה של זכר וארבעה
 9 עשר של נקבה, או אחר ספירת שבעה ימים נקיים
 10 אם היתה יולדת בזוב¹⁶ - הרי היא ככל ימי טהר
 11 שלה כטמא שטבל ועדין לא העריב שמשו, והרי
 12 היא טבולת יום¹⁷ בכל אותן הימים¹⁸. ואינה צריכה
 13 טבילה אחרת בסוף ימי טהר, אלא במשלה הימים¹⁹
 14 הרי היא כטבול יום שהעריב שמשו. במה דברים
 15 אמורים שהיא כטבול יום? לענין תרומה ומעשר²⁰;
 16 אבל לקדשים הרי היא כראשון לטמאה²¹ שעדין לא
 17 טבל, אלא²² כמי שנגע בנדה או בטמא מת שעדין
 18 לא טבל וכיצא בהן. נמצאת אהה למד, שהיולדת
 19 בתוך ימי טהר אוכלת במעשר²³ ופוסלת את
 20 התרומה²⁴ כטבול יום, כמו שיתבאר. ואם נפל
 21 מרקה ומדם טהרתה על כפר של תרומה - הרי הוא
 22 בטהרתו, שמשקה טבול יום טהור כמו שיתבאר²⁵.
 23 ומטמאה את הקדשים כולד הטמאות²⁶ עד שתשלים
 24 ימי טהר ותהיה טהורה לפל²⁷. ויראה לי, שמאחר
 25 שהיא מטמאה את הקדש - שהיא צריכה טבילה

29 משנה שם לד, א. 30 כבית-הלל שם. 31 דם
 טוהר, רוק ומימי רגלים. 32 שהם ראשון לטומאה.
 33 שנינו במסכת טבול יום פ"ב מ"א: "משקין היוצאין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

49) הלכה זו היא המשך ההלכה הקודמת. והמדובר, באשה שראתה ביום אחד עשר. (50) מדרבנן, גזירה שמא יעשה כן כשתראה ביום עשירי או לפניו. (51) לטמא למפרע. (52) ואם תראה בו טמא בטומאת נדה משעת ראייתה ואילך. (53) שהרי ראייה שלישית תהיה ביום שנים עשר, אחר גמר תקופת זיבה. והטעם, מפני שכל זמן שלא עבר עליה יום בטהרה בתקופת הזיבה, דינה כזבה קטנה.

ט. זב וזבה גדולה שטבלו ביום שביעי⁵⁴ שְׁלֵהֶן, ²⁶ כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ⁵⁵ - לֹא יִתְעַסְקוּ בְּטְהֻרוֹת⁵⁶ עַד לְעֶרְבִי; ²⁷ שְׂמָא יִרְאוּ טְמָאָה וְיִסְתְּרוּ שְׂבֻעַת יָמֵי הַסְּפִירָה, ²⁸ וְנִמְצְאוּ אוֹתָן הַטְּהֻרוֹת טְמָאוֹת לְמַפְרַע⁵⁷. אִף עַל פִּי ²⁹ שְׁחַן עוֹשִׂין מְשַׁכְּבִי וּמוֹשְׁבִי לְמַפְרַע⁵⁸ - אִין מְטַמְּאִין ³⁰ כְּלֵי חֶרֶס בְּהֶסְט⁵⁹ מֵאַחַר שֶׁטְּבְּלוּ, אִף עַל פִּי שְׁחֻזְרוּ ³¹ וְרָאוּ טְמָאָה וְיִסְתְּרוּ הַכֹּל, וְכָל כְּלֵי חֶרֶס שֶׁהִסִּיטוּ עַד ³² שְׁלֵא יִרְאוּ טְהוֹר. ³³

(54) משבעה נקיים. (55) בפ"ו מהלכות איסורי ביאה פ"א, שזבה מותרת לטבול ביום שביעי. (56) 'תורת כהנים' פרשת מצורע ט, ב. (57) פסחים פא, א. (58) שם. (59) אם הזיווהו מבלי לנגוע בתוכו. זב וזבה מטמאים כלי חרס בהיסט, ואפילו אם הכלי מכוסה בכיסוי מהודק (לקמן פ"ח ה"ג). ומשמיענו רבינו, שאם ראו זיבה ביום השביעי אחר טבילתם אינם מטמאים למפרע בהיסט, אע"פ שמטמאים משכב ומושב למפרע, ולפיכך הכלים שהסיטו בין טבילה לראייה - טהורים. במסכת מגילה ח, ב למדו דין זה מהכתוב.

פֶּרֶק שְׁעִי

1) יבאר למה נאמר בתורה משכב ומושב ומה בין מרכב למושב, ודין מרף, והזב והזבה והנידה והיולדת ומצורע או נכרי שמתו, ודין כל מקום שאתה שומע טומאת מרכב ומושב אם צריך שיגע בהן הזב, ודין אוכלין ומשקין וכלים שאינם עשויים למשכב ומושב שישב עליהם הזב למעלה, כל שהוא למעלה מן הזב ואינו נוגע בו או למטה ממנו.

א. כְּבֹר בְּאֲרָנוֹ², שֶׁהֵזַב וְחִבְרָיו מְטַמְּאִין מְשַׁכְּבִי ³⁴ וּמוֹשְׁבִי וּמְרַכְּבִי. וְהַמְשַׁכְּבִי וְהַמּוֹשְׁבִי אֶחָד הוּא. וְלִמָּה ³⁵ נֶאֱמַר בְּתוֹרָה מְשַׁכְּבִי וּמוֹשְׁבִי? שֶׁהַמְשַׁכְּבִי - הָרְאוּי ³⁶ לְשִׁכְּבָה, וְהַמּוֹשְׁבִי - הָרְאוּי לְיִשְׁכְּבָה. וּבֵין שְׁנֵי שֵׁב עַל ³⁷ הַמְשַׁכְּבִי אוּ שְׁשַׁכְּבִי עַל הַמּוֹשְׁבִי³. לְפִיכָךְ ³⁸ אֲנִי אוֹמֵר בְּכָל מְקוֹם מְשַׁכְּבִי לְבַד, וְהוּא הַדִּין ³⁹ לְמוֹשְׁבִי. וְאֵי זֶהוּ מְרַכְּבִי? זֶה הָרְאוּי לְרִכְיבָה⁴, כְּגוֹן ⁴⁰ מְרַדְּעַת הַחֲמוֹר⁵ וְטַפְּיטָן⁶ הַסּוֹס. ⁴¹

(2) למעלה פ"א ה"א. (3) ב'תורת כהנים' פרשת מצורע פ"ב ה"ו, שנינו: "אין לי אלא בזמן ששכב על המשכב וישב על המושב, מנין שב על המושב וישב על המשכב? ת"ל יטמא - ריבה". (4) מיוחד לריכיבה. (5) מניחים אותה על גב החמור. (6) מין שטיח שרגילים להניחו על גב הסוס כשורכבים עליו (כלים פכ"ג מ"ב). דעת רבינו, שכל דבר שיושבים עליו בפסוק רגליים נקרא מרכב ולא מושב (ראה 'תוספות יום-טוב' כלים פ"א מ"ג, ד"ה מרכב).

מהן, כמשקין שהן נוגעין בהן, אלו ואלו תחילה" (תחילה - ראשון לטומאה). [ראה בהשלמות, מקור דין זה מהכתוב]. (34) נדה, יולדת וזבה. (35) שכבת זרע, רוק ומימי רגלים. (36) למעלה פ"א ה"ד.

1. ו. זָבָה קֵטְנָה³⁷ שֶׁשְׂבָלָה בַּיּוֹם הַשְּׁמֹר שְׂלָה אַחַר ¹ הַיָּמִים³⁸, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ בְּעֵנִין אִסוּר נְדָה³⁹ - הָרִי ² מִגְעָה⁴⁰ וּבְעִילָתָה⁴¹ תְּלוּיִים⁴²: אִם נִגְמַר הַיּוֹם וְלֹא ³ רָאָתָה - כֹּל שֶׁנִּגְעָה בּוֹ טְהוֹר, וּבּוֹעֵלָה טְהוֹר ⁴ וּפְטוּר⁴³; וְאִם רָאָתָה דָם אַחַר שֶׁשְׂבָלָה - כֹּל טְהוֹרוֹת ⁵ שֶׁעָשְׂתָה טְמָאוֹת, וְעוֹשָׂה מְשַׁכְּבִי וּמְרַכְּבִי, וּבּוֹעֵלָה ⁶ חֵיב חֲטָאת. טְבָלָה בְּלִיל הַשְּׁמֹר קָדָם שֶׁיַּעֲלֶה עִמּוֹד ⁷ הַשְּׁחָר - הָרִי זֶה כְּמוֹ שֶׁלֹּא טְבָלָה, וְעַדִּין עוֹשָׂה מְרַכְּבִי ⁸ וּמוֹשְׁבִי⁴⁴. ⁹

(37) נדה עב, א. אשה שראתה בתקופת הזיבה פעם אחת או פעמיים, בין ביום אחד בין בשני ימים בזה אחר זה, נקראת זבה קטנה וצריכה לשמור כל יום המחרת, ויום זה נקרא יום השימור, ואם עבר בטהרה וטבלה - טהורה. (38) עם נצנוץ השמש, שאז מותר לה לטבול, אלא שאסורה לבעלה ולעשות טהרות כל היום, שמא תראה בו ביום ותיטמא למפרע. (39) בפ"ו מהלכות איסורי ביאה ה"ט. (40) אם נגעה בטהרות. (41) אם נבעלה. (42) עומדים בספק. (43) מלהביא קרבן חטאת. (44) אפילו אם לא תראה דם ביום השמור, כי טבילת לילה אינה מטהרת אותה. משכב ומושב דינם שוה לכל דבר, ולפיכך כותב רבינו לפעמים משכב ולפעמים מושב. אבל מרכב דין אחר לו, כמו שיתבאר לקמן בפ"ו.

2. הַרְוָאָה⁴⁵ דָם בַּיּוֹם אֶחָד עֶשֶׂר וְטְבָלָה לְעֶרְבִי לִיל ¹⁰ שְׁנַיִם עֶשֶׂר - הָרִי זֶה מְטַמְּאָה מְשַׁכְּבִי וּמוֹשְׁבִי⁴⁶, אִף ¹¹ עַל פִּי שֶׁאֵינָה רְאוּיָה לְהִיּוֹת זָבָה גְדוֹלָה⁴⁷, כְּמוֹ ¹² שֶׁבְּאֲרָנוֹ⁴⁸ בְּעֵנִין אִסוּר נְדָה. ¹³

(45) משנה שם עא, ב. (46) אבל פטורים מן הקרבן, כבית-הלל שם. (47) אפילו אם תראה דם ביום י"ב וי"ג, שהרי יום י"ב הוא תחילת תקופת נדה, ודם נידות אינו מצטרף לזיבה, אע"כ אין טבילת לילה מועילה לטהרה. (48) שם.

3. טְבָלָה בַּיּוֹם שְׁנַיִם עֶשֶׂר⁴⁹ אַחַר הַיָּמִים הַחֲמָה, אִף ¹⁴ עַל פִּי שֶׁאִסוּרָה לְשִׁמּוֹשׁ [עַד] לְעֶרְבִי⁵⁰, אִם שִׁמְשָׁה - ¹⁵ בּוֹעֵלָה טְהוֹר, וּמְשַׁכְּבָה וּמְרַכְּבָה טְהוֹרִין, אִף עַל פִּי ¹⁶ שֶׁרָאָתָה דָם בַּיּוֹם שְׁנַיִם עֶשֶׂר אַחַר הַטְּבִילָה. מְפָנִי ¹⁷ שֶׁהוּא תַּחֲלַת נְדָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ שֶׁם בְּאִסוּר נְדָה, ¹⁸ וְאִינוּ מְצַטְרֵף לַיּוֹם אֶחָד עֶשֶׂר⁵¹, לְפִיכָךְ אֵינָה צָרִיכָה ¹⁹ לְשִׁמּוֹר יוֹם שְׁנַיִם עֶשֶׂר⁵², אֶלָּא טוֹבֵלָת וְעוֹסְקָת ²⁰ בְּטְהֻרוֹת. אֲבָל הַרְוָאָה דָם בְּעֶשְׂרֵי - טוֹבֵלָת בַּיּוֹם ²¹ אֶחָד עֶשֶׂר וּמְשַׁמְרַת אוֹתוֹ, שֶׁאִם תְּרָאָה בּוֹ דָם אַחַר ²² טְבִילָה - נִטְמָאוּ כֹּל טְהוֹרוֹת שֶׁעָשְׂתָה וְנִטְמָא בּוֹעֵלָה, ²³ אִף עַל פִּי שֶׁאֵינָה רְאוּיָה לְהִיּוֹת זָבָה גְדוֹלָה⁵³, כְּמוֹ ²⁴ שֶׁבְּאֲרָנוֹ בְּעֵנִין נְדָה. ²⁵

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

34 מְטַמְא אָדָם וְלֹא פְלִי חֲרָשׁ. וְלִפְיָךְ, הַנוֹגֵעַ בְּמַרְכָּב¹²
 35 אֵינוֹ מְטַמְא בְּגָדִים בְּשַׁעַת מְגַעוֹ, וְהַנוֹשֵׂא אֶת הַמַּרְכָּב
 36 מְטַמְא בְּגָדִים בְּשַׁעַת נְשִׂאתוֹ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

7) אע"פ שלא נגע, כגון שהרים קרש שטומאה מונחת עליו, וכן אם הניח כלי כבד על קצה הקרש מזה, ומפני כובדו עלה למעלה קצהו השני, שהטומאה עליה. ראה לקמן פ"ח ה"ב. 8) משנה, כלים שם. 9) תורת כהנים' פרשת מצורע פ"ב פרשתא ב הי"א: "בגד הוא מטמא ואינו מטמא לא אדם ולא כלי חרס". כלים אחרים למדו שם מהכתוב, שמיטמאים כבגדים שעל הזב. 10) זבים פ"ה מ"א. 11) ולא רק את הבגדים שהוא לבוש, ואע"פ שהנוגע הוא ראשון לטומאה, וראשון אינו מטמא כלים, גזרה התורה שיטמא "בחיבורים", פירוש, בשעה שהוא נוגע בטומאה וגופו מחבר את הטומאה ואת הכלים. 12) שלא נאמר בו "יכבס בגדיו".

37 ג. כָּל הַפְּלִיִּים¹³ שֶׁנִּשְׁפָּאוּ לְמַעַלָּה מִן הַזָּב - הֵם
 38 הַנִּקְרָאִין מִדֶּף¹⁴, וְהֵם כֻּלָּם כְּפְלִים שֶׁהוּא נוֹגֵעַ בָּהֶם,
 39 שֶׁהֵם רֵאשׁוֹן לְטַמְאָה, וְאֵינָן מְטַמְאִין לֹא אָדָם וְלֹא
 40 פְּלִים אֲבָל מְטַמְאִין אֶכְלִין וּמִשְׁקִין, כְּשֶׁאֵר וְלָדוֹת
 41 הַטַּמְאָה. וְטַמְאָת מִדֶּף מְדַבְּרִיהֶם¹⁵.

13) בהלכות הקודמות, מדובר בדברים שהם תחת הזב, אפילו מאה בגדים זה על זה ושכב על העליון, כולם אב הטומאה, ובהלכה זו מדובר בדברים שהם למעלה מן הזב, בלשון התלמוד: "עליונו של זב". מן התורה טמא רק הבגד שנגע בזב ונעשה ראשון לטומאה, ואינו מטמא את הבגדים שעליו שלא נגעו בזב עצמו. 14) זבים פ"ד מ"ו. ופירש רבינו שם מלשון "ריחו נודף". והכוונה, כמו שריח נודף מרחוק, כך גם כאן מטמא את הבגדים המרוחקים מן הזב. 15) דברי חכמים, גזירותיהם. נדה ד, ב. וסובר רבינו, שהדרשה בגמרא שם לב, ב מהכתוב (ויקרא טו, י'): "וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו" היא אסמכתא, כלומר, חכמים הסמיכו גזירתם על המקרא הזה (כסף-משנה).

42 ד. הַזָּב¹⁶ וְהַזָּבָה וְהַנֶּגְדָה וְהַיּוֹלֶדֶת וְהַמְצָרַע שְׁמָתוֹ -
 43 הֵרִי הֵן מְטַמְאִין מִשְׁפָּב וּמַרְכָּב אַחַר מִיתַתָּן כְּשֶׁהָיוּ
 44 כְּשֶׁהָיוּ חַיִּין עַד שֶׁיִּמּוֹק הַבֶּשֶׂר. וְטַמְאָה זֹו
 45 מְדַבְּרִיהֶם¹⁷, גְּזֵרָה שְׁמָא יִחְעֵלֶף אֶחָד מֵאלוֹ וַיִּדְמוּ
 46 שְׁמָת וְהוּא עֲדִין לֹא מֵת. נִמְצָא מִשְׁפָּב וּמַרְכָּבו¹⁸
 47 שֶׁל אַחַר מִיתָה אֵב טַמְאָה שֶׁל דְּבָרֵי סוֹפְרִים. אֲבָל
 48 נְכָרֵי שְׁמָת - אֵינוֹ עוֹשֶׂה מִשְׁפָּב¹⁹, שֶׁהֵרִי כְּשֶׁהוּא חַי
 49 אֵינוֹ מְטַמְא אֶלָּא מְדַבְּרִיהֶם²⁰, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ²¹.

16) משנה, נדה סט, ב. 17) גמרא, שם. 18) שלא נגע בהם, אבל כשנגע בהם טמאים טמאת מת מן התורה. 19) פירוש, אינו מטמא משכב שאינו נוגע בו. שם. 20) ואין גזורים גזירה לגזירה, ברייתא שם. 21) למעלה פ"ב ה"י.

50 ה. כָּל מְקוֹם²² שֶׁאֵתָה שׁוֹמֵעַ טַמְאָת מִשְׁפָּב וּמַרְכָּב
 51 - אֵינוֹ שֶׁיִּגַע הַטַּמְא בְּמִשְׁפָּב אוֹ בְּמַרְכָּב כְּשֶׁנִּשְׁפָּא

וכן כתב בפירושו למס' כלים פ"א מ"ג. ואפילו אותו חלק שהאדם יושב עליו ממש אינו מטמא משום מושב, אבל דעת רש"י (עירובין כז, א ובפירושו על התורה פרשת מצורע), שמרכב פירושו הדברים המסייעים לרכיבה, כגון החגורה, שמכניסים בטבעות שבאוכף וקושרים אותה תחת בטן הסוס ומחזיקה את האוכף, או העץ שהרוכב אוהו בו, או משעין עליו גבו, אבל המקום שהוא יושב עליו ממש בשעת רכיבה טמא משום מושב, וכן דעת הר"ש והרא"ש. (ויש לתמוה על רבינו שמנה (בפירושו למשנה הנ"ל) אוכף בין המטמאים טומאת מרכב, הלא התוספתא מס' כלים בבא-בתרא פ"ב אומרת: "האוכף טמא מושב, והתפוס שלו טמא מרכב". אולי מדובר באוכף המיוחד לנשים שדרךן לירכב, כששתי רגליהן נמצאות בצד אחד של הסוס, וסובר רבינו שדינו כמושב).

1 ב. הַמְשָׁבֵב וְהַמַּרְכָּב - כָּל אֶחָד מֵהֵן אֵב מְאֻבּוֹת
 2 הַטַּמְאֹת שֶׁל תּוֹרָה. מְטַמְאִין אָדָם וְכָלִים בְּמַגַּע,
 3 וּמְטַמְאִין אֶת הָאָדָם בְּמִשְׁפָּא⁷. וְמֵה בֵּין מִשְׁפָּב
 4 לְמַרְכָּב? שֶׁהַנוֹגֵעַ בְּמִשְׁפָּב, אִם הָיָה אָדָם וְנִגַּע
 5 בְּבְגָדִים וּבִשְׂאָר פְּלִים עַד שֶׁלֹּא פָּרַשׁ מִמְטַמְאֵיו -
 6 הֵרִי זֶה טַמְאָם⁸ וְעִשָּׂאֵן רֵאשׁוֹן לְטַמְאָה; וְהַנוֹגֵעַ
 7 בְּמַרְכָּב - אֵינוֹ מְטַמְא בְּגָדִים וְלֹא פְּלִים אֶפְלוֹ בְּשַׁעַת
 8 מְגַעוֹ. אֲבָל הַנוֹשֵׂא אֶת הַמְשָׁבֵב אוֹ אֶת הַמַּרְכָּב - הֵרִי
 9 זֶה מְטַמְא בְּגָדִים וּשְׂאָר פְּלִים בְּשַׁעַת נְשִׂאתוֹ עַד
 10 שֶׁלֹּא פָּרַשׁ מִמְטַמְאֵיו. וּמִנֵּיִן שֶׁבְּטַמְאָת מַרְכָּב חֵלֶק
 11 מְגַעוֹ מִמִּשְׁפָּאוֹ וּבְמִשְׁפָּב לֹא חֵלֶק? שֶׁהֵרִי הוּא אוֹמֵר
 12 בְּמִשְׁפָּב: וְאִישׁ אֲשֶׁר יִגַע בְּמִשְׁפָּבוֹ יְכַבֵּס בְּגָדָיו.
 13 וּבְמַרְכָּב הוּא אוֹמֵר: וְכָל הַמַּרְכָּב אֲשֶׁר יִרְכַּב עָלָיו
 14 וְכָל הַנוֹגֵעַ בְּכָל אֲשֶׁר יִהְיֶה תַּחְתָּיו יִטַּמָּא עַד הָעֶרֶב,
 15 וְלֹא נֶאֱמַר בּוֹ יְכַבֵּס בְּגָדָיו. מְלֻמָּד, שֶׁאֵינוֹ מְטַמְא
 16 בְּגָדִים בְּשַׁעַת מְגַעוֹ. וְנֶאֱמַר: וְהַנוֹשֵׂא אוֹתָם יְכַבֵּס
 17 בְּגָדָיו. אֶחָד הַנוֹשֵׂא אֶת הַמַּרְכָּב אוֹ הַנוֹשֵׂא מִשְׁפָּב
 18 מְטַמְא בְּגָדִים בְּשַׁעַת נְשִׂאתוֹ. נִמְצָאתָ לְמַד, שֶׁהַזָּב
 19 וְהַזָּבָה וְהַנֶּגְדָה וְהַיּוֹלֶדֶת, וּמִשְׁכָּבָן וְרִקְנָן וּמִימֵי
 20 רְגִלְיָהוֹן, וְדָם נֶדָה וְזָבָה וְיּוֹלֶדֶת וְזוֹבּוֹ שֶׁל זָב - כָּל
 21 אֶחָד מֵאלוֹ אֵב. וְאָדָם שֶׁנִּגַּע בְּאֶחָד מִכָּל אֵלוֹ אוֹ
 22 נִשְׁפָּא - מְטַמְא בְּגָדִים וּשְׂאָר פְּלִים בְּשַׁעַת נִגְעֵתוֹ אוֹ
 23 בְּשַׁעַת נְשִׂאתוֹ, וְאֵינוֹ מְטַמְא לֹא אָדָם וְלֹא פְּלִי
 24 חֲרָשׁ⁹; שֶׁכָּל הַמְטַמְא אָדָם - מְטַמְא פְּלִי חֲרָשׁ¹⁰, וְכָל
 25 שֶׁאֵינוֹ מְטַמְא אָדָם - אֵינוֹ מְטַמְא פְּלִי חֲרָשׁ. הֵנָּה
 26 לְמַדְתָּ, שֶׁכָּל טַמְא שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ יְכַבֵּס בְּגָדָיו - הֵרִי זֶה
 27 מְטַמְא בְּגָדִים שֶׁיִּגַע בָּהֶם¹¹ כָּל זְמַן שֶׁלֹּא פָּרַשׁ
 28 מִמְטַמְאֵיו, וְעוֹשֶׂה אוֹתָן רֵאשׁוֹן לְטַמְאָה כְּמוֹהוּ.
 29 וּמְטַמְא שְׂאָר פְּלִים כְּבְגָדִים, חוּץ מִפְּלֵי חֲרָשׁ, שֶׁאֵינוֹ
 30 מְטַמְא לֹא אָדָם וְלֹא פְּלִי חֲרָשׁ אֶף עַל פִּי שְׁעָדִין לֹא
 31 פָּרַשׁ. וְכָל טַמְא שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בּוֹ יְכַבֵּס בְּגָדָיו - הֵרִי
 32 הוּא עַד שֶׁלֹּא פָּרַשׁ פְּאֶחֶר שֶׁפָּרַשׁ, שֶׁאֵינוֹ מְטַמְא
 33 בְּגָדִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא וְלֵד, וְאֵין צְרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ

30 ראשון, והפלים העשויים למושב או למשכב או
31 למרכב אב הטמאה, כמו שבארנו³³.

(29 זבה, נדה ויולדת. 30) שבת נט, א: יכול כפה סאה וישב עליה וכו' יהא טמא? תלמוד-לומר (ויקרא טו, ו): "אשר ישב עליו הזב וכו' יטמא" מי שמיחד לשיבה. (31) אבל כלים אינם מיטמאים במשא. (32) אם פירש מן הטומאה, אבל כל זמן שלא פירש - דינו כאב הטומאה ומטמא כלים (ראה למעלה ה"ב). (33) כמה פעמים בפרק זה.

יום ב' י"ד סיון ה'תשע"ו

פרק שביעי

(1) יבאר שבחמישה דברים הזב מטמא מרכב משכב ומושב, וכיצד. שמרכב ומושב מטמאים את האדם בשבעה דברים, וכיצד. זב שדרס על כלי שלא נעשה למרכב משכב ומושב.

32 א. הזב? מטמא את המשכב והמושב והמרכב
33 בחמש דרכים: עומד, יושב, שוכב, נחלה ונשען.³⁴
34 כיצד? פלי העשוי למשכב או למושב או למרכב,
35 אפלו היה תחת האבן, אם עמד אחד ממטמאי
36 משכב על האבן או ישב עליה או שכב או נשען
37 עליה או נתלה בה, הואיל ונתנשא על הפלי הזה
38 מפל מקום - נטמא ונעשה אב טמאה. וכל אחד
39 מחמשה דרכים אלו הוא הנקרא מדרס, בכל מקום.

(2) משנה זבים פרק ב ד. ושם שנינו משכב בלבד, ורבינו הוסיף מושב ומרכב. בנוגע למושב השמיענו למעלה בפרק ו הלכה א, שדינו כמשכב. וכאן משמיענו רבינו שגם מרכב מטמא בחמש דרכים אלו, מפני שגם במרכב כתוב "יטמא" מיותר, שהרי כתוב שם אחר כך "יטמא". ולמה השמיטה המשנה את המרכב? מפני שבה המדובר "לטמא אדם לטמא בגדים" ומרכב אינו מטמא בגדי הנוגע בו. אבל רבינו השמיט את המלים "לטמא בגדים" ולפיכך מנה גם מרכב. (3) בתורת כהנים פרשת זבים פרק ב הלכה ז שנינו: אין לי אלא בזמן ששכב על המשכב וישב על המושב, שכב על המושב וישב על המשכב, עמד, נשען ונתלה מנין? תלמוד לומר "יטמא יטמא" - ריבה. (4) רבינו בפירושו על המשנה אומר: והשם הכולל לאלה החמשה פנים הוא: מדרס.

40 ב. וכן המשכב והמרכב מטמאין את האדם
41 בשבעה דרכים: בחמשה דרכים אלו שמינינו, ובמגע
42 ובמשא. כיצד? משכב או מרכב שדרס³⁵ עליו הזב
43 ונטמא במדרסו - הנוגע בו או הנושא טמא. וכן
44 היושב עליו או העומד או השוכב או הנתלה או
45 הנשען, אף על פי שהיתה אבן מבלת בין הטהור
46 ובין המדרס - הרי זה נטמא. שגאמר: והישב על
47 הפלי אשר ישב עליו הזב. מפי השמועה למדו,
48 שפקום שהזב יושב ומטמא⁷, אם ישב שם הטהור
49 - נטמא⁸. מה הזב מטמא מרכב ומושב שתחת

1 עליהן, אלא אפלו היו אבנים גדולות למעלה מן
2 הפלי העשוי למשכב או למרכב ונשא הזב על
3 האבנים מלמעלה²³ - נטמא המשכב או המרכב
4 ונעשה אב טמאה. אפלו אף משכב או מרכב זה
5 למעלה מזה ואבן על העליון, וישב אחד ממטמאי
6 משכב ומושב למעלה מן האבן - נטמאו הכל²⁴.
7 ואחד המשכב הנוגע בארץ או המשכב של מעלה
8 אם נגע בו²⁵ בשעת שכיבתו - פל אחד מהן אב
9 הטמאה. וכן אם היה אחד ממטמאי משכב ומושב
10 למטה ואבן על גביו, ואכלין ומשקין וכלים ואדם
11 על גבי האבן זה למעלה מזה - פלן טמאין²⁶
12 וראשון לטמאה²⁷. ואחד פלי או אכל ומשקה או
13 אדם הנוגע בזב, או פלי או אכל ומשקה או אדם
14 שהוא למעלה על האבן שעל גביו - הפל ולד
15 טמאה, ואינו מטמא לא אדם ולא פלים; חוץ מן
16 האדם שעל גבי הזב, שעד שלא פירש ממטמאיו
17 מטמא שאר פלים, כמו שבארנו²⁸.

(22) כלים פ"א מ"ג. (23) ומפני כובדן הרב, אין כוודו של הזב מורגש על המשכב. (24) טומאת זו נקראת "אבן מסמא" (שם). ופירש רבינו שם: כמו (דניאל ו, יח): והיתית אבן חדה ושמת על פום גובא (ראה 'תפארת ישראל' בהקדמתו לסדר טהרות, אות ו). (25) באבן. פיסקא זו באה ללמדנו, שלא תטעה לומר: כשם שאבן אינה חוצצת בפני הטומאה והיא חודרת לכל המשכבות שתחתיה, כך אויר אינו חוצץ וכשהזב שוכב על גבי סדין תלויה באויר למעלה מהם - נטמאו. ורבינו מוסיף וכותב "בשעת שכיבתו" להשמיענו, שהכוונה לנגיעה דרך שכיבה או ישיבה, אבל נגיעה באחד מאיבריו אינו מטמא אלא זה שנגע בו ונעשה ראשון. (26) זבים פ"ה מ"ב: כל הנישא על גבי הזב - טמא. (27) כדון עליונו של זב. (ראה למעלה ה"ג, וראה 'תוספות יום טוב' זבים פ"ה מ"ב, שמקיים את הגירסה: "מלמעלן, מטמאים אחד ופוסלים אחד". פירוש, אלה שהיו למעלה מן הזב מטמאים אוכלין ועושים אותם שני, והם פוסלים את התרומה שנעשית שלישי). (28) למעלה ה"ב.

18 ו. האכלים והמשקין והפלים שאינן עשויים לא
19 למשכב ולא למושב ולא למרכב שהיו למטה, וישב
20 הזב וכיצא בו²⁹ עליהם למעלה ולא נגעו בהן - פלן
21 טהורין³⁰. אכל אם היה האדם למטה והזב למעלה,
22 אף על פי שאינו נוגע בו - הרי זה טמא משום נושא
23 זב³¹, בכל נושא דבר שמטמא במשא, שהנושא
24 ראשון לטמאה³². הא למדת, שכל שיהיה למעלה
25 מן הזב - טמא. בין אדם, בין פלים העשויין למשכב
26 ולמושב ולמרכב בין שאר פל הפלים, בין אכלים
27 בין משקין. הפל ראשון לטמאה. וכל שיהיה למטה
28 מן הזב ולא יגע בו - טהור, חוץ מן האדם או פלי
29 העשוי למשכב או למושב או למרכב; אלא שהאדם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מציאתן, כאן אין אומרים כן, מפני שדרכו של ישן להתהפך והמלה "שמא" נמשכת לסופה של הפיסקא: "ונמצא רובו על כל אחד". (22) אבל מיטמאים משום מגע הזב ונעשו ראשון לטומאה וזה שתחת גופו מטמא משום משכב ונעשה אב הטומאה. (23) שם שנינו: "עומד על שני כיסאות, רבי שמעון אומר, אם רחוקין זה מזה - טהורים". ורבינו בפירושו שם כתב: ואין הלכה כרבי שמעון וכן פסק כאן "טמאים" סתם ומשמע בין קרובים ובין רחוקים.

ה. הִיָּה יוֹשֵׁב עַל גִּבֵּי הַמִּטָּה וְאַרְבָּעָה מִשְׁכָּבוֹת תַּחַת
אֲרָבַע רִגְלֵי הַמִּטָּה - כְּלֵן טְמָאוֹת, מִפְּנֵי שְׂאִינָהּ
יְכוּלָה לְעֻמַּד עַל שְׁלֹשׁ.²⁴

(24) ולפיכך כל רגל המיטה נושאת את כל גופו של הזב. פסק כחכמים נגד דעת רבי שמעון. דין זה דומה לדין עומד על שני משכבות רחוקים זה מזה שבסוף ההלכה הקודמת. ונראה שעל דעת חכמים כאן הסתמך רבינו והכריע נגד דעת רבי שמעון בהלכה הקודמת. ומסולקת בזה השגת הראב"ד שם.

ו. הִיָּה רוֹכֵב עַל גִּבֵּי בִּהְמָה²⁵ וְאַרְבָּעָה מִשְׁכָּבוֹת תַּחַת
אֲרָבַע רִגְלֵיהָ - כְּלֵן טְהוֹרוֹת. מִפְּנֵי שֶׁבִּהְמָה יְכוּלָה
לְעֻמַּד עַל שְׁלֹשׁ, וְנִמְצְאָת הֶרְבִּיעִית מְסִיעַ, וּמְסִיעַ
אֵין בּוֹ מִמֶּשֶׁב²⁶; וְהוֹאִיל וְכָל אַחַת רְאוּיָה לְהִיּוֹת
מְסִיעַ וְאֵין אָנוּ יוֹדְעִים²⁷ אִי זֶה יוֹד וְאִי זֶה רִגְלָהּ הִיא
שְׁלֹא הִיָּתָה נִשְׁעֶנֶת עֲלֶיהָ - הִרִי לֹא הִחֲזָקָה טְמָאָה
בְּאַחַת מֵהֶן, וּלְפִיכֵךְ כְּלֵן טְהוֹרוֹת²⁸. לְפִיכֵךְ, אִם הִיָּה
מִשְׁכָּב אֶחָד תַּחַת שְׁתֵּי יָדֵי הַבְּהֵמָה אוֹ תַּחַת שְׁתֵּי
רִגְלֵיהָ אוֹ תַּחַת יָדָהּ וְרִגְלָהּ - הִרִי זֶה טְמָא, שְׁהִרִי
וְדַאי נִשְׂא הַזָּב עַל מִשְׁכָּב זֶה, שְׂאֵין הַבְּהֵמָה יְכוּלָה
לְעֻמַּד עַל שְׁתֵּימָּה.

(25) בין סוס ובין חמור. ולא כדעת רבי יוסי שמחלק בין סוס לחמור. (26) וכל רגל נידונה כמסייע. ואין זה דומה לזב ישן על חמשה ספסלים שבהלכה ד. נימוק זה אמרו במסכת שבת זג, א. (27) מלשונו משמע שאנו מטהרים מפני הספק, אולם בגמרא שם דחה את נימוק הספק ופירשו משום מסייע. וצריך עיון. (28) אילמלי הוחזקה טומאה היינו מטמאים כולם מפני הספק או מפני התערובת, אבל כאן אף אחת אינה מטמאה, מפני שכולן הן מסייע בלבד. [מסגנונו של רבינו אפשר להבין, שיש כאן שני נימוקים, אבל נראים הדברים, שהסתמך בעיקרו על הנימוק שכל רגל היא מסייע שאין בו ממש].

ז. יוֹשֵׁב הַטְּמָא עַל קוֹרַת בֵּית הַבַּיִת²⁹ - כָּל הַפְּלִים
שֶׁבְּעֵקֶל³⁰ טְמָאִים, שְׁהִרִי הֵם רְצוּצִים תַּחַת הַקּוֹרָה³¹.
אֲבָל אִם יוֹשֵׁב עַל מִכְבָּשׁ³² שֶׁל פּוֹבֵס - הִרִי הַפְּלִים
שֶׁתַּחַת לֹחַץ הַמִּכְבָּשׁ³³ טְהוֹרִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רְפוּי,
וְנִמְצְאָת מִשְׁעֶנֶת הַמִּכְבָּשׁ עַל רִגְלָיו³⁴, לֹא עַל הַפְּלִים
שֶׁתַּחְתָּיו; שְׂאֵם יִרְצָה אָדָם לְהַכְנִיס סִכִּין וְכִיּוֹצֵא בָּהּ
בֵּין הַפְּלִים שֶׁתַּחַת הַמִּכְבָּשׁ וּבֵין הַמִּכְבָּשׁ - מְכַנֵּס,
אָף עַל פִּי שְׁהוּא קָשׁוּר.

הָאָבֶן, אָף הַטְּהוֹר מִתְטַמֵּא מִן הַמִּשְׁכָּב אוֹ הַמְּרַקֵּב
שֶׁהוּא מִתַּחַת הָאָבֶן, אָף עַל פִּי שְׂאֵין הַזָּב שָׁם⁵ עַל
הַמִּשְׁכָּב. וְאָדָם זֶה שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מִן הַמְּדָרְס מִטְמֵא
בְּגָדִים כָּל זְמַן שְׁלֹא פָּרַשׁ מִמִּטְמָאָיו, כְּמוֹ שְׁבַאֲרֵנוּ.

(5) גם כאן הוסיף רבינו מרכב, שאינו במשנה. (6) "דרס" הוא שם כולל לחמש הדרכים שנמנו בהלכה א. (7) את הכלי שישב, ששכב או שרכב עליו. (8) תורת כהנים שם פרק ג הלכה א. נראה לרבינו, שזו אינה דרשה גמורה לדונה כאילו נכתב בפירושו, אלא תורה שבעל פה היא ולפיכך מגדירה "מפי השמועה". (9) שלא תטעה לומר, שאינו מטמא אלא כל זמן שהזב דורס עליו (תורת כהנים שם).

ג. אֵין הַזָּב מִטְמֵא אֶת הַמִּשְׁכָּב עַד שְׂיִנְשֵׂא רַבּוֹ¹⁰ עַל
הַמִּשְׁכָּב אוֹ עַל הַמּוֹשֵׁב אוֹ עַל הַמְּרַקֵּב. וְכֵן הַטְּהוֹר
שֶׁדָּרַס עַל מְדָרְס הַזָּב אֵינוֹ מִתְטַמֵּא מִחֲמַת הַמְּדָרְס
עַד שְׂיִנְשֵׂא רַבּוֹ עָלָיו. אֲבָל אִם נִשְׂא מְעוּטוֹ¹¹, הוֹאִיל
וְלֹא נִגְעָה¹² - הִרִי זֶה טְהוֹר. פִּיֻּצֵד? מִקְצַת טְמָא עַל
הַמִּשְׁכָּב¹³ וּמִקְצַת הַטְּהוֹר עַל אוֹתוֹ מִשְׁכָּב¹⁴ -
הַמִּשְׁכָּב טְהוֹר, וְהַטְּהוֹר שֶׁנִּשְׂא מִקְצָתוֹ עָלָיו טְהוֹרִין.
הַטְּמָא שֶׁנִּשְׂא רַבּוֹ עַל מִקְצַת הַמִּשְׁכָּב¹⁵ אוֹ הַמְּרַקֵּב
- נְטָמָא הַמִּשְׁכָּב כְּלוֹ אוֹ הַמְּרַקֵּב כְּלוֹ. וְכֵן הַטְּהוֹר
שֶׁנִּשְׂא רַבּוֹ עַל מִקְצַת הַמְּדָרְס - נְטָמָא, וְאָף עַל פִּי
שְׁלֹא נִשְׂא אֶלָּא מִקְצַת הַמּוֹשֵׁב¹⁶.

(10) רוב גופו. (11) מיעוט הגוף של הטמא או של הטהור. (12) כלומר, אם לא נגע כגון שאבן מפסיקה בין הזב בין המשכב או בין הטהור ובין המשכב. (13) שאבן מפסיקה בינו לבין הזב. (14) על משכב שכזה שלא נגע בו הזב. ולא התכוון לומר על אותו משכב עצמו שמיעוט הזב נישא עליו, שהרי אפילו אם רובו של הטהור נישא עליו - טהור. (15) המשנה שם מסיימת: נמצאת טומאה נכנסת לו ויוצאת ממנו (לטמא אחרים) במיעוטו. (16) חסר: על.

ד. זָב שֶׁהִיָּה מְטֹל עַל חֻמְשָׁה סַפְסָלִין שֶׁהֵן מְנַחֲחִין
לְאַרְפָּן¹⁷ - טְמָאִים, שְׁהִרִי נִשְׂא רַבּוֹ עַל כָּל אֶחָד מֵהֶן¹⁸.
הִיּוֹ מְנַחֲחִין לְרַחֲבָן¹⁹ - טְהוֹרִין, שְׁהִרִי לֹא נִשְׂא רַבּוֹ עַל
כָּל אֶחָד מֵהֶן²⁰. וְאִם יִשֵּׁן עֲלֵיהֶם - בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף
טְמָאִים, שְׂמָא נִתְהַפֵּף²¹ עֲלֵיהֶם וְנִמְצְא רַבּוֹ עַל כָּל
אֶחָד. הִיָּה מְטֹל עַל שֵׁשֶׁה פְּלִים הַעֲשׂוּיִים לְמִשְׁכָּב,
שְׁתֵּי יָדָיו עַל שְׁנַיִם, וְשְׁתֵּי רִגְלָיו עַל שְׁנַיִם, וְרִאשׁוֹ עַל
אֶחָד, וְגוֹפוֹ עַל אֶחָד - אֵין טְמָא מִשׁוּם מִשְׁכָּב²² אֶלָּא
זֶה שֶׁתַּחַת גּוֹפוֹ, שְׁהִרִי נִשְׂא רַבּוֹ עָלָיו. עֻמַּד עַל שְׁנֵי
מִשְׁכָּבוֹת, רִגְלוֹ אַחַת עַל אֶחָד וְרִגְלוֹ שְׁנֵי עַל הַשְּׁנֵי -
שְׁנֵיהֶן טְמָאִין²³.

(17) והוא שוכב לרוחבן. (18) שהרי כל ספסל תומך כל רוחב גופו. (19) והוא שוכב לאורכּוּן. (20) אם רוחב גופו תופס את רוחבם של כל הספסלים, הרי רק חלק החמישי מגופו מונח על כל ספסל. (21) ואף על פי שפסק בפרק י"ח מאבות הטומאות הלכה י"ד, שכל הטומאות כשעת

17 א. כָּכָר בְּאַרְנוֹת² בַּתְּחִלַּת סִפְרָ זֶה, שְׁאֵם הַסִּיט³ הָאָדָם
18 אֶת הַטְּמֵאָה שֶׁהִיא מְטֵמָאָה בְּמִשְׁאָא - נְטֵמָא מְשֻׁם
19 נוֹשָׂא; אָבָל אִם הַסִּיטָה הַטְּמֵאָה אֶת הָאָדָם - לֹא
20 נְטֵמָא⁴.

(2) בהלכות טומאת מת פ"א ה"ו. (3) הזיו ממקומו.
(4) בכל הטומאות חוץ לזב וחבריו. ראה הלכה ב.

21 ב. אֵין בְּכָל אַבּוֹת הַטְּמֵאוֹת פְּלֵן טְמֵאָה, שְׁאֵם תְּסִיט
22 אֶת הָאָדָם הַטְּהוֹר אוֹ אֶת הַכְּלִי הַטְּהוֹר תְּטַמֵּא אוֹתוֹ,
23 אֶלָּא הַזָּב אוֹ חֲבֵרָיו⁵ בְּלִבָּד. וְזוֹ הִיא הַטְּמֵאָה הַיְתֵרָה
24 בְּזָב שְׁלֹא מְצִינּוּ כְּמוֹתָהּ בְּכָל הַתּוֹרָה⁶, שְׁאֵם הַסִּיט
25 אֶת הַטְּהוֹרִין - טְמֵאִין. כִּיצַד? הֵיתָה קוֹרָה מְטַלֵּת
26 עַל רֹאשׁ הַגֶּדֶר, וְאָדָם טְהוֹר אוֹ פְּלִים, אֶפְלוּ פְּלִי
27 חֲרָס⁷, עַל קְצֵתָהּ, וְהִנִּיד הַזָּב אֶת הַקְּצָה הַשְּׁנִי, הוֹאִיל
28 וְנִתְנַדְּנוּ מִחֲמַת הַזָּב - הֲרִי זֶה כְּמִי שְׁנִגַּע בְּהֵן
29 וְטְמֵאִין וְנִעֲשׂוּ רֵאשׁוֹן לְטְמֵאָה דִּין תּוֹרָה. וְאֵין צָרִיךְ
30 לוֹמַר, שְׁאֵם נִשָּׂא הַזָּב אֶת הָאָדָם אוֹ אֶת הַפְּלִים -
31 שְׁטַמְאָן. וְאֶחָד זָב וְזָבָה נָדָה וְיוֹלְדֵת בְּכָל הַדְּבָרִים
32 הָאֵלּוּ. הִנֵּה לְמַדָּת, שֶׁהָאָדָם הַטְּהוֹר שֶׁהִסִּיט אֶת הַזָּב
33 - נְטֵמָא מְשֻׁם נוֹשָׂא זָב; וְהַזָּב שֶׁהִסִּיט אֶת הַטְּהוֹר,
34 בֵּין אָדָם בֵּין פְּלִים, אֶפְלוּ פְּלִי חֲרָס - טְמֵאִין, מִפְּנֵי
35 שְׁהִנְדַּת הַזָּב לְאַחֲרִים כְּאֵלּוּ נִגַּע בְּהֵן⁸.

(5) זבה, נדה ויולדת מן התורה. וגוי וגויה מדרבנן. שבת פג,
א. (6) שם: "שלא מצינו לו חבר בכל התורה". (7) שאינו
מטמא בנגיעה בדפנו החיצון, אלא בנגיעה בתוכו באוירו,
אע"פ שלא נגע בדפנו כלל. ב"תורת כהנים" פרשת זבים
פרק ד פרשתא ג ה"ב, שנינו: מאחר שלמדנו שאין מטמאים
אותו (את כלי חרס) אלא מאוירו, מה תלמוד לומר (ויקרא
טו, יב): "וכלי חרס אשר יגע בו הזב ישבר"? מגע שהוא
ככולו, הרי אומר זה היסטו. והטעם, שכל הכלי, לרבות
תוכו, זז ממקומו. (8) כלומר, אע"פ שהסיטו בלי נגיעה,
דינו כאילו נגע והסיט ומטמא כנושא.

36 ג. חֲמֵר בְּהֶסֶט הַזָּב מִמַּגְעוֹ: שְׁאֵם נִגַּע בְּכָלִי חֲרָס
37 הַמְּקַקֵּף צְמִיד פְּתִיל⁹ - טְהוֹר¹⁰, וְאֵם הַסִּיטוֹ - טְמֵאָהוּ.
38 וְכֵן פְּלִי חֲרָס שֶׁהוּא נְבוּב¹¹ כְּכַדּוֹר וְעַדִּין לֹא נִעֲשָׂה
39 לוֹ פֶּה, כְּמוֹ אֶלְפָסִין אִרְנִיּוֹת¹², אִם הִסִּיטְוּ הַזָּב -
40 טְמֵאִים, וְאֶף עַל פִּי שֶׁהֵן טְהוֹרִין בְּאֵהֶל הַמֶּת, שֶׁהֲרִי
41 הֵן כְּכָלִי חֲרָס הַמְּקַקֵּף צְמִיד פְּתִיל שֶׁפְּתָחוֹ סְתוּם. וְכֵן
42 מִחַט שֶׁהֵיתָה בְּלוּעָה¹³ בְּתוֹךְ הַעֵץ וְטַפַּעַת הַבְּלוּעָה
43 בְּתוֹךְ הַלְּבָנָה, וְהִסִּיט הַזָּב אֶת הַעֵץ אוֹ הַלְּבָנָה -
44 נְטֵמָאוּ הַפְּלִים הַבְּלוּעִים שֶׁבְּתוֹכָן. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא
45 בְּזָה.

(9) כיסוי מצומד, ואין בו מקום פתוח לאויר. (10) שם.
(11) חלול באמצעו. (12) עדיות פ"ב מ"ה: "שהן טהורות
באוהל המת, ומטמאות במשא הזב". ופירש שם רבינו:
מחבתות כפולות, וכך הן נעשות: עושים כדור חלול מטיט,
ואחרי שריפתו חותכים אותו באמצעו ומתחלק לשתי
מחבתות. והמדובר כאן לפני שנחתכו ואינן פתוחות לאויר.

(29) מעבדה לחסיטת שמן מזיתים או מגרעינים שמנים על
ידי לחץ של קורה כבידה. (30) סל של נצרים קלוע כעין
שבכה שמניחים בו הזיתים העומדים לחסיטה. ויש מפרשים
שנותנים בו את פסולת הזיתים, אחר שהוציאו מהם מיטב
שמנם ועל ידי לחיצת הקורה נפלט קצת שמן. (31) והזב
נישא עליהם. (32) שנותן הכובס על הבגדים, כדי ליישר
את קמטיהם. (33) הכסף משנה מפרש, שהכובס מניח לוח
על הבגדים והמכבש עליו. והמדובר כאן, כשהזב לא ישב
על הלוח אלא על קצה המכבש שלא כנגד הבגדים. והלוח
עצמו אינו מהודק ביותר לבגדים. (34) רגלי המכבש.

1 ח. זָב שֶׁדָּרַס³⁵ עַל פְּלִי שְׁלֹא נִעֲשָׂה לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמוֹשָׁב
2 אוֹ לְמִרְכָּב, אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא רֵאוּי לְמִשְׁכָּב, הוֹאִיל וְלֹא
3 נִגַּע בּוֹ - הֲרִי זֶה טְהוֹר; שֶׁהֲרִי אוֹמְרִים לוֹ: עֲמַד וְנִעֲשָׂה
4 מְלֵאכְתָּנוּ בְּכָלִי זֶה. כִּיצַד? כִּפְּהָ סֵאָה³⁶ וְיֹשֵׁב עָלֶיהָ,
5 כִּפְּהָ עֲרֻכָה³⁷ וְיֹשֵׁב עָלֶיהָ, אוֹ שִׁישְׁב עַל פִּרְכַּת אוֹ עַל
6 קַלְעֵע³⁸ שֶׁל סַפִּינָה וְכִיּוּצָא בְּהֵן - הֲרִי אֵלּוּ טְהוֹרִים.
7 שְׁנֵאמַר: אֲשֶׁר יֹשֵׁב עָלָיו - הַמְּיַחֵד לִישִׁיבָה, לֹא
8 שְׁאוּמְרִים לוֹ: עֲמַד וְנִעֲשָׂה מְלֵאכְתָּנוּ, מִפְּנֵי שֶׁכְּלִי זֶה
9 לֹא נִעֲשָׂה לִישִׁיבָה. הִיָּה הַכְּלִי מְשֻׁמֵּשׁ לִישִׁיבָה עִם
10 מְלֵאכְתּוֹ שֶׁעוֹשָׂה לָהּ - הֲרִי זֶה מְטַמֵּא בְּמַדְרָס. כְּגוֹן
11 הַרְדִּיד³⁹ וְהַחֲלוּק⁴⁰ וְהַטְּלִית⁴¹ וְהַתְּרַמְלָל⁴² וְהַחֲמַת⁴³, אֶף
12 עַל פִּי שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֵן לֹא נִעֲשָׂה מִתְּחִלָּה לְמִשְׁכָּב - הֲרִי
13 הוּא מְשֻׁמֵּשׁ אֶת הַמִּשְׁכָּב עִם מְלֵאכְתּוֹ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא
14 בְּאֵלּוּ. וְכִהֲלָכוֹת פְּלִים⁴⁴ אֶבְאָר כָּל הַפְּלִים הַמְּטַמְאִין
15 בְּמַדְרָס וְכָלִים שְׁאֵין מְטַמְאִין בְּמַדְרָס. וְאֵי זֶה פְּלִי רֵאוּי
16 לִישִׁיבָה, וְאֵי זֶה רֵאוּי לִשְׁכִּיבָה, וְאֵי זֶה רֵאוּי לְרַכִּיבָה.

(35) ולא נגע. ראה למעלה פרק ו הלכה ו. כאן הוסיף ביאור
והדגשה, שאפילו דבר הראוי למשכב אם לא נעשה לשם
כך אינו מטמא משום משכב. (36) כלי מיוחד למדוד בו
תבואה וקטניות. (37) עשויה ללוש בה בצק.
(38) מפרש. (39) בגד דק. וירקעו את פחי הזהב" (שמות
לט, ג) מתרגם אונקלוס "ורדידו". ובהלכות סנהדרין פרק
כ"ג הלכה ג כותב רבינו: מעשה באחד שהעביר נוצה של
עוף מעל רידי הדיין. ויש מפרשים צעיף של אשה מלשון
נשאו את רידי (שיר השירים ה, ז). ואם נקבל פירוש זה,
יהיה המדובר בצעיף גדול העוטף גם חלק מהגוף.
(40) בגד עם שרוולים. (41) כמו טליתות של מצוה שלנו.
(42) ילקוט גדול מחזיק חמשה קבים (הקב אחד משה
בסאה) והרועה נותן שם חפציו ולפעמים הוא שוכב עליו.
(43) ילקוט מחזיק שבעה קבים. (44) מפרק כב ואילך.

פְּרָק שְׁמִינִי

(1) יבאר אם הסיטה הטומאה את האדם וחומר בהסיט הזב
ממגעו, ודין זב שהכניס ידו לאויר כלי חרס, ואם היה קנה
אחוז בקמטו והסיט, אם היה הקנה בקמטו של טהור והסיט,
הזב בכף מאזנים וכלי משכב ומושב בכף שנייה, הזב
והטהור שישבו על הספסל או עלו באילן או שהגיפו שניהם
הדלת, ודין העלו זה את זה מהבור או שהיו מפשילים
בחבלים, וטהור שהיכה זב או איפכא, זב שנשא מקצתו על
הטהור או בהיפך.

27 וְדוּחַק אֹתָהּ תְּזוּז בּוֹ, אִו שְׁעָלוּ בְּסֵלָם מְצָרִי³¹ שְׁאִינִו
 28 קְבוּעַ בְּמִסְמָר, אִו שְׁעָלוּ עַל הַכֶּבֶשׂ³² וְעַל הַקּוֹרָה
 29 וְעַל הַדֵּלֶת בְּזִמְן שְׁאִינִן מְחַבְרִין בְּטִיט - הָרִי זֶה
 30 טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִתְנַדְנְדִין בְּהֵן, וְכֹאֵלוּ הִסִּיט הַזֶּב
 31 אֶת הַטְּהוֹר³³ שְׁעָמוּ. אֲבָל אִם יִשְׁבוּ³⁴ בְּסִפְיָה גְדוּלָה
 32 שְׁאִינָה יִכּוֹלָה לְהִסִּיט בְּאֶדָם³⁵, אִו עַל הַנֶּסֶר אִו עַל
 33 הַסִּפְסָל בְּזִמְן שְׁאִינָם מְחַבְרִין, אִו שְׁעָלוּ בְּאֵילָן
 34 וּבִסְפָה שִׁכְחָן יִפְהָ, אִו בְּסֵלָם מְצָרִי הֶקְבוּעַ בְּמִסְמָר,
 35 אִו בְּכֶבֶשׂ וּבְקוֹרָה וּבְדֵלֶת שְׁמַחְבְּרִים בְּטִיט, אֲפֹלוּ
 36 עָלוּ מִצֵּד אֶחָד - הָרִי זֶה טְהוֹר.

25 שם פ"ג מ"א. (26 קרש. 27 מתנודדים כאדם חגיג. 28) אם יחקקו תוכו עד שיישאר דופן דק מאוד, לא יגיע חללו לגודל רובע הקב (בבא מציעא קה, ב). (29 ענף, מלשון הכתוב (שופטים ט, מט): איש שוכה. 30) בגמרא שם אמרו: שנחבאת באחוזינה (הגהות הבי"ח שם), ופירשו רש"י ו'תוספות' כשאוחזים אותה בכף היד כולה נחבאת בה ואינה נראית. ורבינו מפרש "כשאוחז בה והיא נחבאת בתוך ידו וכופף אותה, היא מזזת אותו" (לשון הכסף-משנה), פירוש, היד מזיזה את הענף. (31) סולם קטן, ואם אינו קבוע במסמר הוא מתנועע אילך ואילך. (32) קרש שמניחים ראשו אחד על הספינה וראשו השני נוגע בחוף, והוא משמש גשר לעבור עליו מן הספינה ליבשה. (33) כלומר, אפילו אם הכריע הזב ומתוך כך התרומם הצד שהטהור יושב עליו, גם כן טמא משום היסט, ומכל-שכן אם כרע הטהור, שאז בגדיו נעשו אב הטומאה כמדרס הזב, כמבואר בהלכה ו. [בזה מסולקת תמיהת בעל החזון-איש שהקשה למה כתב רבינו: "וכאילו היסט הזב את הטהור" ולא להיפך, ולא מצא יישוב מניח דעתו]. (34) זבים פ"ג מ"ג. (35) כלומר, ע"י אדם, אינה זזה כשאדם עולה עליה.

37 ח. זב וטהור³⁶ שְׁהִיו שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד מְגִיפִין³⁷ אֶת
 38 הַדֵּלֶת אִו פּוֹתְחִין - הָרִי זֶה טְהוֹר³⁸. הִנֵּה אֶחָד מְגִיף
 39 וְאֶחָד פּוֹתֵחַ - נְטֵמָא³⁹. הֵעָלוּ זֶה אֶת זֶה מִן הַבּוֹר:
 40 אִם הִטְמֵא הֵעֵלָה אֶת הַטְּהוֹר - טְמָאָהּ מִפְּנֵי
 41 שְׁהִסִּיטוּ⁴⁰; וְאִם הַטְּהוֹר הֵעֵלָה אֶת הַטְּמֵא - נְטֵמָא
 42 בְּמִשְׁאוֹ⁴¹, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ.

36 שם מ"ב. (37) סוגרים. (38) כחכמים שם, ונימוקם: מפני שהגפת הדלת או סגירתה היא מלאכה קלה, אין האחד נתלה בחבירו (הרא"ש בפירושו למשנה). (39) מפני שזה מושך לכאן והשני לכאן, נתלים זה על זה. (40) הזיז את הטהור. (41) סתם טומאת משא היא כשהטהור נושא את הטומאה, ואפילו לא הזיזה ממקומה, אלא היתה מנוחת עליו (כך היא דעת רבינו, אולם רש"י ור"ש חולקים עליו), או כשהגביה אותה אפילו כל שהוא (ראה הלכות טומאת מת פ"א ה"ו), והיסט פירושו הזזה ממקומו, ובשניהם חמור זב משאר טומאת המטמאות במשא, שהן מטמאות רק אם הטהור היסט את הטמא ולא להיפך, וזב מטמא גם כשהוא היסט או נשא את הטהור.

ט. זב וטהור⁴² שְׁהִיו מִפְּשִׁילִין⁴³ בְּחִבְלִים, אִם הִנֵּה⁴³

13) כלים פ"ט מ"ו. הכסף-משנה מעיר, שאלה טמאים גם באוהל המת, ורק בלוע בגוף חי בלבד אינו מיטמא, ואם-כן אין דינו דומה לדין אלפסין אירניות.

1 ד. זב שֶׁהִקְנִיס יָדוֹ⁴⁴ אִו רָגְלוֹ לְאֹוִיר כְּלֵי הָרֶס,
 2 הוֹאִיל וְלֹא נָגַע בּוֹ מִתּוֹכוֹ וְלֹא הִנִּידוֹ - הָרִי זֶה
 3 טְהוֹר; שְׁאִין הַנֶּדֶה וְכִיּוֹצֵא בֵּה מְטֵמְאִין לְאִיבְרִים.

14) הכסף-משנה מציין מקור דין זה בשבת פב, ב: "נדה אינה מטמאה לאיברים" (ראה הלכות אבות הטומאות פ"ו ה"ג, והשגת הראב"ד כאן).

4 ה. זב¹⁵ שְׁהִיהָ קָנָה אַחוּז בְּתוֹף קָמְטוֹ¹⁶, וְהִסִּיט
 5 וְהוֹצִיא בְּקֶצֶה הַקָּנָה אֶדָם אִו כְּלֵי - הָרִי הֵן טְהוֹרִין.
 6 שְׁנֵאמַר: וְכָל אֲשֶׁר יָגַע בּוֹ הַזֶּב וְיָדָיו לֹא שָׁטַף בְּמַיִם.
 7 מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמָדוֹ, שֶׁהַתּוֹב הִנֵּה מְדַבֵּר בְּהֶסֶט
 8 הַזֶּב¹⁷, וְהוֹצִיא בְּלִשׁוֹן נְגִיעָה¹⁸ לֹמַר: מַה נְּגִיעָה -
 9 לְיָדָיו וְהַדּוּמָה לְיָדָיו מִשְׁאָר גּוֹפּוֹ הַגְּלוֹי אֲצֵל
 10 הַנְּגִיעָה, אִף הִסְטוֹ - עַד שֶׁיִּסִּיט בְּגְלוֹי שְׁבִגּוּפוֹ, לֹא
 11 שְׁיִסִּיט בְּבֵית הַסְּתָרִים. הִנֵּה הַקָּנָה בְּקָמְטוֹ שֶׁל טְהוֹר
 12 וְהִסִּיט בּוֹ אֶת הַזֶּב - טָמֵא; שֶׁהִמְסִיט אֶת הַטְּמָאָה
 13 כְּנוֹשָׂא אוֹתָהּ, וְכֶשֶׁם שֶׁהַנוֹשָׂא בְּבֵית הַסְּתָרִים -
 14 טָמֵא, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ בְּתַחֲלַת סִפְרָ זֶה¹⁹, כֶּף הַמְּסִיט
 15 בְּבֵית הַסְּתָרִים - טָמֵא.

15) מימרא של ריש לקיש, נדה מג, א. (16) בקמטים שבעור הגוף, במקום שאינו מגולה לאויר. (17) שלא נגע בטהור אלא הזיזו ממקומו באמצעות משהו אחר. (18) שהרי אי-אפשר לנגוע במקומות הבלתי גלויים. (19) בפרק א מהלכות טומאת מת הלכה ח.

16 ו. הַזֶּב²⁰ בְּכַף מְאֻזְנִים, וְכֵלֵי הָעֲשׂוֹי לְמִשְׁכָּב אִו
 17 לְמִרְקָב כְּכַף שְׁנֵיהֶם כְּנִגְדָו: פְּרַעַי²¹ הַזֶּב - הָרִי הֵן
 18 כְּכֵלִים שְׁנֻגַע בְּהֵן²², שְׁהִרֵי הִסִּיטִן; פְּרַעַי הֵן -
 19 טְמֵאִין מִשּׁוּם מִשְׁכָּב וְנִעֲשׂוּ אָב, שְׁהִרֵי נִשְׂאוּ הַזֶּב
 20 וְכֹאֵלוּ עֲמַד עֲלֵיהֶן. הִנֵּה בְּכַף שְׁנֵיהֶם שְׁאָר הַכֵּלִים²³
 21 אִו אֲבָלִין וּמִשְׁקִין אִו אֶדָם, בֵּין שְׁפָרְעוּ הֵן בֵּין
 22 שְׁפָרַע הַזֶּב - כֶּלֶן רֵאשׁוֹן לְטְמָאָה²⁴.

20) זבים פ"ג מ"ה. (21) הכריע, ומתוך כך עלתה הכף שהכלי עליה. (22) ולא כמשכב ומושב, שהם אב הטומאה. והנימוק, מפני שהם למעלה מן הזב (ראה למעלה פ"ז ה"ג). במשנה שם, כתוב: "טהורים". ופירש רבינו, וכן כל מפרשי המשנה שהם טהורים מטומאת מדרס, אבל טמאים כעליונו של זב. (23) שאינם ראויים למשכב ומושב (ראה למעלה פ"ו ה"ו). (24) מדין היסט או מדרס, במשנה (שם מ"ז) כתוב רק "אוכלין ומושקין", ויובן שהוא-הדין לאדם וכלים.

23 ז. הַזֶּב וְהַטְּהוֹר²⁵ שְׁיִשְׁבוּ עַל הַסִּפְסָל אִו עַל הַנֶּסֶר²⁶
 24 בְּזִמְן שֶׁהֵן מְחַבְרִין²⁷, אִו שְׁעָלוּ בְּאֵילָן שִׁפְחוּ רַע,
 25 וְהוּא הָאֵילָן שְׁאִין בְּעֵבֵי עֶקְרוֹ פְּדִי לְחֹק רִבְעַ הַקֶּב²⁸,
 26 אִו שְׁעָלוּ בְּסִפְיָה²⁹ שִׁפְחָה רַע, וְהוּא שְׁנַחְבָּא בְּה³⁰

23 וְחִזַּק אֶלֶּא מִתְנַדְּנָד, וְהִקִּישׁ עָלָיו הַזָּב, וְהִפִּיל אוֹ
 24 הַנִּיד בְּכַח הַפְּאָתוֹ פְּלִים אוֹ אֲכָלִים וּמִשְׁקִין - הָרִי
 25 אֱלוֹ טַמְאִין, וּכְאֵלוֹ הִסִּיטֹן, שֶׁהָרִי מִכְחוֹ נִפְלוֹ.⁴⁴ זֶה
 26 הַפְּלִי: כָּל שֶׁנִּפְל מִכַּח הַסִּטוֹ - טַמֵּא; מִכַּח הָרַעְדָּה
 27 - טְהוֹר. בְּיַצֵּד? הִקִּישׁ עַל אֵילָן אוֹ סִפְהָ⁴⁵ שֶׁכָּחָן רַע,
 28 אוֹ עַל סֵלֶם מִצְרֵי שְׂאִינוֹ קְבוּעַ בְּמִסְמָר, אוֹ עַל קוֹרָה
 29 וְדָלָת וְכָבֵשׂ שְׂאִינָם מִחֻבְרִים בְּטִיט, אוֹ שֶׁהִקִּישׁ עַל
 30 הַנְּגָרָה עַל הַמְּנַעֵלוֹ⁴⁶ וְהַמְּשׁוֹטֵי⁴⁷, וּבִשְׁעָה שֶׁהִקִּישׁ
 31 הִפִּיל אֲכָלִין וּמִשְׁקִין אוֹ פְּלִים, אֲפִלוֹ הַנִּידָן וְלֹא נִפְלוֹ
 32 - הָרִי אֱלוֹ טַמְאִים. אֲבָל אִם הִקִּישׁ עַל אֵילָן אוֹ עַל
 33 סִפְהָ שֶׁכָּחָן יָפֵה, אוֹ עַל סֵלֶם מִסְמָר, אוֹ עַל כָּבֵשׂ אוֹ
 34 עַל דָּלָת אוֹ קוֹרָה מִחֻבְרִין בְּטִיט, אוֹ עַל הַמְּרִישׁ⁴⁸,
 35 אוֹ עַל הַתְּנוּר, וּבִשְׁעָה שֶׁהִקִּישׁ הַנִּיד פְּלִים אוֹ אֲכָלִין
 36 וּמִשְׁקִין, אֲפִלוֹ הַפְּלִין - הָרִי אֱלוֹ טְהוֹרִין. וְכֵן כָּל
 37 פִּיּוּצָא בְּאֵלוֹ.

(2) זבים פ"ד מ"ב. (3) של הדבר המחובר ואינו מתנדנד.
 (4) דפק. (5) מפני שההנדה נגרמה בעקיפין ע"י רעידת
 הקרקע, וזה נקרא כוח כוחו ואינו מטמא (רש"י עירובין לה,
 א. ראה פירוש רבינו למשנה שם, ויש להניח שגם הוא
 התכוון לדברי רש"י). (6) הדפיקה הנידה ישירות את
 הכלים שלא היו מחוברים יפה. (7) תוספתא, זבים פ"ד
 ה"ה. (8) ראה למעלה פ"ח הערה כז. (9) יתד התקועה
 באסקופה אחורי הדלת. (10) של הדלת. (11) של ספינה.
 כל אלה אינם מחוברים יפה, ודפיקה קלה מרעידה אותם
 ישירות. (12) קורה עבה שעליה מונחים ראשי קורות
 הבית.

ב. תנור¹³ שֶׁהִיָּתָה הַפֶּת דְּבוּקָה בוֹ, וְהִקִּישׁ עַל הַתְּנוּר
 38 וְנִפְל כִּפּוּר, אֲפִלוֹ הִיָּה תְרוּמָה¹⁴ - הָרִי זֶה טְהוֹר¹⁵.
 39 וְאִם הִיָּה חֶרֶס מִן הַתְּנוּר מְדַבֵּק בְּכִפּוּר¹⁶ שֶׁנִּפְל, אֲפִלוֹ
 40 הִיָּה חָלִין - הָרִי זֶה טַמֵּא¹⁷.
 41

(13) תוספתא, שם. התנורים שבזמניהם היו עשויים כעין סיר
 חרס גדול, ומסיקים אותם בפנים ואח"כ מדביקים שם את
 הפת. (14) שמחמירים בטהרתה. (15) מפני שהתנור כבד,
 לא הונד הככר ישר מן הדפיקה. (16) הגר"א בתוספתא
 שם, שהחרס היה מודבק בתנור, והזב דפק בחרס זה, וזה
 לא כפירוש רבינו כאן. (17) במקרה זה, הרי נפל החרס,
 וביחד עמו גם הככר, מכוח הדפיקה.

ג. אין המשפכ¹⁸ או המִרְכָּב מִטַּמֵּא פְּלִים אוֹ אֲכָלִין
 42 וּמִשְׁקִין אֶלֶּא בְּמַגַּע בְּלֶבֶד; אֲבָל אִם הָיוּ פְּלִים אוֹ
 43 אֲכָלִים וּמִשְׁקִין לְמַעְלָה מִן הַמְּדָרִס¹⁹ אוֹ שֶׁהִיָּה
 44 הַמְּדָרִס לְמַעְלָה מִהוֹן, אֲפִלוֹ לֹא הִפְסִיק בִּינֵיהֶם אֶלֶּא
 45 נִיר, הוֹאִיל וְלֹא נִגַּע בְּהוֹן - הָרִי אֱלוֹ טְהוֹרִין²⁰. וְכֵן
 46 אִם הִסִּיט²¹ הַמִּשְׁכָּב אֶת הַפְּלִים אוֹ אֶת הָאֲכָלִים
 47 וְהַמִּשְׁקִין - הָרִי אֱלוֹ טְהוֹרִין.
 48

(18) בזבים פ"ה מ"ג, שנינו: "כל הנושא ונישא על המשכב
 טהור, חוץ מן האדם". (19) מונח כולל משכב מושב

1 זֶה מוֹשֵׁף אֵילָף וְזֶה מוֹשֵׁף אֵילָף - נְטֻמָּא⁴⁴. הָיוּ
 2 אוֹרְגִין⁴⁵, בֵּין בְּעוֹמְדִין בֵּין בְּיוֹשְׁבִין, אוֹ טוֹחֲנִין, אוֹ
 3 פוֹרְקִין מִן הַחֲמוֹר אוֹ טוֹעֲנִין: בְּזִמָּן שֶׁמִּשְׁאָן כָּבֵד -
 4 הָרִי זֶה טַמֵּא; וְאִם הָיָה מְשׁוּי קָל - טְהוֹר⁴⁶.

(42) שם. (43) שזורים. (44) ובגדיו טמאים טומאת מדרס,
 שהרי הטמא נשען על הטהור. (45) שם. (46) כשהמשא
 קל אין האחד נשען על השני, אבל כשהמשא כבד הם
 נשענים זה על זה באמצעות המשא.

5 ל. טְהוֹר⁴⁷ שֶׁהִיָּה מִפֵּה אֶת הַזָּב - הָרִי זֶה טְהוֹר⁴⁸, וְזָב
 6 שֶׁהִפָּה אֶת הַטְּהוֹר - טַמְאָהוּ; שְׂאֵם יִמְשֵׁף⁴⁹ הַטְּהוֹר
 7 - וְהָרִי הַטַּמֵּא נִפְלוֹ⁵⁰, וְנִמְצָא כְּאֵלוֹ נִשְׁעָן עָלָיו⁵¹.
 8 וּלְפִיכָף אֵף בְּגֵדֵי הַטְּהוֹר טַמְאִין.

(47) שם. (48) פירוש, טהור מטומאת מדרס, אבל הוא
 עצמו ובגדיו נעשו ראשון לטומאה מדין משא (הרא"ש
 בפירושו שם). ראה לקמן הערה מט. (49) יעזוב את
 מקומו, והמכה לא תגיע לגופו. (50) מעוצמת תנופת ידו.
 (51) על הטהור העומד ומקבל את המכה. וכשהטהור מכה
 את הטמא, הרי הטהור נשען על הטמא, ודינו כנושא את
 הזב שאין בגדיו טמאים.

9 יא. זָב שֶׁנִּשְׂא⁵² מִקְצָתוֹ עַל הַטְּהוֹר אוֹ טְהוֹר שֶׁנִּשְׂא
 10 מִקְצָתוֹ עַל הַזָּב - נְטֻמָּא⁵³. בְּיַצֵּד? אֲצַבְעוּ שָׁל זָב
 11 שֶׁהִנִּיחָה לְמַעְלָה מִן הַטְּהוֹר אוֹ הַטְּהוֹר שֶׁהִנִּיחַ
 12 אֲצַבְעוֹ לְמַעְלָה מִן הַזָּב, אֵף עַל פִּי שִׁישׁ בִּינֵיהֶן אֲכָן
 13 אוֹ קוֹרָה וְכִלְיוּצָא בָּהֶם - הָרִי זֶה טַמֵּא⁵⁴. וְכֵן חֻבְרֵי
 14 הַזָּב⁵⁵ שֶׁנִּשְׂאוּ עַל הַטְּהוֹר אוֹ חֻבְרֵי טְהוֹר שֶׁנִּשְׂאוּ
 15 עַל הַזָּב - הָרִי זֶה טַמֵּא, וּכְאֵלוֹ נִשְׂא כָּל אֶחָד מֵהֶם
 16 עֲצָמוֹ שָׁל חֻבְרוֹ. וְאֵלוֹ הֵם הַחֻבְרִים: הַשְּׂנִים
 17 הַצְּפָרְנִים וְהַשְּׁעָר שֶׁלֵּהֶן⁵⁶. וְיִרְאֶה לִי, שֶׁטַּמְאָה זֹ
 18 מִדְּבָרֵיהֶם.

(52) שם פרק ה, מ"ב. (53) למדנו למעלה בפרק ז הלכה
 ג, שמשכב ומושב אינם מיטמאים ואינם מטמאים אלא
 כשנישא עליהם רוב גופו של האדם. ומשמיענו רבינו כאן,
 שאדם מיטמא, אפילו בחלק קטן מן הגוף של הזב ושל
 הטהור. (54) טומאת אבן מסמא. (55) הדברים
 המחברים לגוף. לקמן מבואר מה הם חיבורים.
 (56) תוספתא זבים פ"ה ה"ג.

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

(1) יבאר דבר שהיה מחובר בארץ או מסומר במסמרים
 והקיש עליו הזב והניד כלי, ודין כל דבר שנפל מכת הסיטו
 או מכוח הרעדה, ושאינ מרכב ומושב מטמא אלא בנגיעה,
 ודין הזב והטהור שישבו בספינה או רכבו על החמור,
 הנדחק ברחיים שהגוי בכותה.

19 א. דָּבָר שֶׁהִיָּה מִחֻבְרָה² בְּאַרְץ אוֹ מִסְמָר בְּמִסְמָרִים:
 20 אִם הָיָה כְּחוֹץ יָפֵה וְחִזַּק, וְהִקִּישׁ⁴ עָלָיו הַזָּב, וּבָעֵת
 21 שֶׁהִקִּישׁ הַנִּיד פְּלִי אוֹ אֲכָלִין וּמִשְׁקִין מִכַּח הַפְּאָתוֹ אוֹ
 22 שֶׁהִפִּילָן - הָרִי אֱלוֹ טְהוֹרִים⁵; וְאִם לֹא הָיָה כְּחוֹץ יָפֵה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גבאי למלך, עם הארץ שקיבל עליו דברי חבירות ונחשד לדבר אחד או חבר שנחשד על הטהרות.

- 15 א. עם הארץ²², אף על פי שהוא ישראל וישנו בתורה
- 16 ובמצות²³ - הרי הוא בחזקת טמא, ובגדיו מדרס
- 17 לטהרות²⁴. ואם נגעו בגדיו באכלין ומשקין - הרי הן
- 18 טמאין. ואם נגע בכלי חרס מאויר²⁵ - טמאהו.
- 19 ושוֹרְפִין אֶת הַתְּרוּמָה עַל מַגְעוֹ, אֵף עַל פִּי שְׂטֵמָאָתָן
- 20 בַּסֶּפֶק²⁶. וְאֵינָן נֹאמְרִין עַל הַטְּהָרוֹת²⁷, לְפִי שְׂאֵינָן
- 21 בְּקִיָּאִין בְּדַקְדּוּקֵי טְהָרוֹת וְטִמְאוֹת. וְלַעוֹלָם הוּא
- 22 בְּחֻזְקָה זֶה וְאֵינָן נֹאמְרִין עַל הַטְּהָרוֹת עַד שְׂיִקְבַּל עֲלֵיו
- 23 דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת²⁸. וְמָה הֵן דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת שְׂיִקְבַּל עֲלֵיו?
- 24 שְׂיֵהָא נִזְהָר בְּטִמְאוֹת שְׂלָא יִטְמָא בְּהֵן²⁹, וּבִטְהָרוֹת
- 25 שְׂלָא יִטְמָא אוֹתָם³⁰, וְיִזְהָר בְּנִטְיִלַת יְדֵים וּבִטְהָרְתָן,
- 26 וְשְׂלָא יִקַּח מְעַם הָאֲרֶץ דְּבָר לַח³¹, וְלֹא יִתְאַרְח
- 27 אֲצֵלוֹ³², וְלֹא יִאָרְחוּ אֲצֵלוֹ בְּכִסּוּתוֹ³³.

2) בתקופת המשנה הגדירו תלמידי חכמים את עצמם כ"חברים" המשותפים לחברה נאמנה (רבינו בפירושו לדמאי פרק ב משנה ג) והיו מתרחקים מאנשים ריקים מתורה שלא נזהרו ביותר בדקדוקי מצוות שונים, וקראו להם "עם הארץ". (3) מקיים כל המצוות אפילו אותן שנחשדו עליהן עמי הארץ. (4) בחגיגה יח, ב שנינו: "בגדי עם הארץ מדרס לפרושים" (שנוהרים מלאכול חולין שנטמאו, אף על פי שאין בזה כל איסור). ובחולין לה, ב נימקו: שמה ישבה עליהם אשתו נידה. (5) כלומר, מתוכו (ראה למעלה פרק ח הלכה ד). אבל אם נגע בגבו לא טימאהו, שכלי חרס אינו מיטמא מגבו (מצידו החיצון). (6) וכלל בדינו שאין שורפים תרומה וקדשים שנפסלו או נטמאו מספק, בבגדי עם הארץ החמירו. מקור הדין במסכת טהרות פרק ד משנה ה: "על שישה ספיקות שורפים את התרומה וכו' ועל ספק בגדי עם הארץ" פירוש, על בגדי עם הארץ שנגעו וודאי בתרומה ונטמאה מספק, שמה ישבה עליהם אשתו נידה. (7) לומר שלא נטמאו. (8) להיזהר בכל הדברים שחבר (תלמיד חכם) נזהר בהם. (9) שלא לצורך. (10) שלא יגע בהן כשהוא טמא. (11) שהוכשר לקבל טומאה ואולי נטמא, אבל אוכל שלא הורטב מעולם אינו מקבל טומאה. ונאמן עם הארץ לומר שפירות אלו לא נתלחחו מעולם. משנה דמאי פרק ב, ג. ושם שנינו שלא ימכור לעם הארץ לח ויבש. ורבינו השמיט דין זה מפני שמשנה זו נוקטת שיטת בית שמאי, שאסור לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל, אבל דעת בית הלל (שם פרק ו משנה ו) שמתור. ורבינו בפירושו שם כתב: "וזהו היא משנה אחרונה והלכה כן". וכן פסק בפרק ט"ז מהלכות טומאת אוכלים הלכה ט. (12) שמה יגע בו או בבגדיו ויטמאהו. (13) שלפעמים יושבים עליה ושמה ישבה עליה אשתו נידה, כאמור למעלה.

- 28 ב. הָבָא לְקַבַּל דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת חוּץ מִדְּבַר אֶחָד מֵהֵן -
- 29 אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. רְאִינוּהוּ שְׂנוּהֵג¹⁴ בְּצִנְעָה בְּתוֹךְ
- 30 בֵּיתוֹ¹⁵ - מְקַבְּלִין אוֹתוֹ וְאַחַר כֵּן מְלַמְּדִין אוֹתוֹ עֶסְקִי
- 31 טְמָאָה וְטְהָרָה; וְאֵם לֹא רְאִינוּהוּ שְׂנוּהֵג בְּצִנְעָה

ומרכב. (20) שם מ"ה. (21) כגון שהמדרס והטהור היו על כפי המאזניים והכריע המדרס. ראה פ"ח ה"ו. נתבאר כבר, שמיטי דינו כנושא.

- 1 ד. הִזָּב וְהַטְּהוּר²² שְׂוִשְׁבוּ בַּסֶּפֶינָה קְטַנָּה הַיְכֹלָה
- 2 לְהַמִּיט בְּאֶדָם אֶחָד²³, אוּ בַּסֶּדְא²⁴, אוּ שְׂרָכְבוּ עַל
- 3 גַּבֵּי בְּהֵמָה²⁵, אֵף עַל פִּי שְׂאֵינָן בְּגִדֵיהֶן נוֹגְעִין זֶה בְּזֶה
- 4 - הָרִי בְּגִדֵי הַטְּהוּר טְמָאִים מְדֻרְסִים, וְטִמְאָתָן בַּסֶּפֶק,
- 5 שְׂמָא דְרִס²⁶ הִזָּב עֲלֵיהֶן. וְכֵן נִדָּה שְׂוִשְׁבָה עִם
- 6 הַטְּהוּר²⁷ בְּמִטָּה - בְּגִדִים טְמָאִין מְדֻרְסִים²⁸, חוּץ מִכִּפָּה
- 7 שְׂבִירָא²⁹. וְכֵן הַבְּגָדִים שְׂבִירָא הַנִּסְס³⁰ שְׂפִסְפִּינָה
- 8 טְהוּרִין³¹.

(22) שם פ"ג מ"א. (23) כשאדם אחד עולה עליה, הוא מטה אותה ונכפפת תחתיו. (24) רפסודה (קורות מחוברות יחד, ומשיטים אותן בנהרות). (25) דרכה של בהמה לכופף את גבה תחת ורכיבה. (26) פירוש, שמה הכריע הטהור והגביה את הזב. ראה למעלה פ"ח ה"א וה"ב. (27) צ"ל "הטהורה" (כת"י תימן). (28) שמה דרסה עליהם. (29) הלל הטהורה, שאין לחשוש שמה דרסה עליה. (30) מדובר בזב וטהור שישבו בספינה קטנה, שאמרנו למעלה שבגדי הטהור טמאים מדרס מספק, אבל אלה שבראש התורן אין הזב יכול לדרוס עליהם, ולפיכך טהורים. מקור דין זה במשנה שם בראש פרק ד: "רבי יהושע אומר, נדה שישבה עם הטהורה במיטה, כיפה שבראשה טמאה מדרס, וסובר רבינו, שרבי יהושע חולק על המשנה שבפ"ג מ"א, שאינה מטמאת אלא את הבגדים הנמצאים בצידו של הטמא בלבד, אבל לא את הנמצאים במקום גבוה, ופסק כ'סתם משנה' (כסף-משנה).

- 9 ה. הַנְּדָקִים³² בְּרַחֲמִים שְׂהַעוּבָד פּוֹכְבִים בְּתוֹכָם³³ אוּ
- 10 זָבִי³⁴ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ³⁵ - הָרִי בְּגִדֵיו טְמָאִין מְדֻרְסִים. בְּאֵי זֶה
- 11 רַחֲמִים אֶמְרוּ? בְּרַחֲמִים שְׂמַנְדְּרִין אֶת הַקְּרָקַע עַד
- 12 שְׂעוּקְרִין אֶת הָעוּמָד כְּאֵן³⁶ וְדוֹחֲפִין אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ.
- 13 וְדָבָר בְּרוּר הוּא, שְׂטִמְאָה זֶה בַּסֶּפֶק, שְׂמָא נֶעְקַר
- 14 הַטְּמָא³⁷ וְדֻרְס עַל בְּגִדֵי הַטְּהוּר.

(32) תוספתא, טהרות פ"ו ה"ח. הלכה זו שנויה גם בתוספתא, אהלות פ"ט ה"ג, אבל שם הגירסה "שאינו עוקרים". (33) וחכמים גזרו שגויים מטמאים כובים. (34) בתוספתא שם, הגירסה: והנדה בתוכה. (35) זבה, נדה ויולדת. (36) האדם העומד על יד הריחיים. (37) מכוחו של הנדנוד.

יום ג' ט"ו סיון ה'תשע"ו

פֶּרֶק עֶשְׂרִי

(1) יבאר עם הארץ אם הוא בחזקת טמא ומה היא טומאתו ועד מתי הוא בחזקה זו, הבא לקבל דברי חבירות חוץ מדבר אחד, ודין מי הוא הצריך לקבל דברי חבירות. ועם הארץ שקיבל עליו דברי חבירות והיו לו טהרות כשהיה עם הארץ, ודין אם נשאל החבר על טהרותיו, וחבר שנעשה מוכס או

דברי חבירות, שהרי מעולם לא נזהרו בזה. (26) גם כאן הגירסה בתוספתא ובגמרא: בתחילה. ובתוספתא מסתיימת הלכה זו: "הרי הן בחזקתן עד שיחשדו", כמו באשת חבר שמת ובני ועבדיו.

ז. עם הארץ שקבל עליו דברי חבירות, והיו לו 29 טהרות כשהיה עם הארץ, ואמר: אני יודע ודאי שלא נטמאו, בזמן שנתעסקו בהן אחרים²⁷ - הרי 31 הן אסורות כמקדם²⁸; ואם הוא בעצמו נתעסק בהן - הרי הן מתרות לו²⁹ ואסורות לכל אדם³⁰. ונשאל 33 החבר על טהרותיו ומורה בהן טהרה לעצמו, ואין 34 חושדין אותו בכך³¹.

(27) לא חברים והוא סומך על דבריכם שלא נטמאו. (28) אינו יכול לסמוך עליהם. (29) לעצמו נאמן. (30) אינו נאמן להתיר לאחרים טהרות שנגע בהם לפני שקיבל דברי חבירות. (31) שיטהר את הטמא.

ח. חבר שנעשה גבאי³² למלך או מוכסן³³ וכיוצא 36 בהן - דוחין אותו מחבירותו. פירש ממשושי הרעים 37 - הרי הוא ככל אדם, וצריך לקבל דברי חבירות 38 כבתחלה³⁴.

(32) לגבות מסים. (33) גובה מכס. (34) "חזור לומר, פירש (מגבאותו ומוכסנותו) הרי הוא ככל אדם".

ט. עם הארץ שקבל עליו דברי חבירות ונחשד לדבר 40 אַחַד - אינו חשוד אלא לאותו דבר. וכל החשוד 41 לַחֲמוּר - נחשד על הקל; לקל - לא נחשד לַחֲמוּר. 42

י. חבר שנחשד³⁵ על הטהרות, כגון שמכר אכלין 43 טמאין בחזקת שהן טהורין - הרי זה אינו נאמן 44 לעולם, עד שיודע שחזר בתשובה גמורה³⁶.

(35) רבינו מדמה זה לדין טבח שמכר בשר טריפה ואמר שהוא כשר. (36) רבינו שם מבאר מה היא תשובה גמורה: "שילך למקום שאין מכירים אותו ויחזיר אבידה בדבר חשוב או יוציא טריפה לעצמו (בבהמה שלו) בדבר חשוב".

יא. החשוד על השביעית או על התרומה שמכרן 46 לשם חלין - הרי זה חשוד על הטהרות; שהחשוד 47 על דבר של תורה - הרי הוא חשוד על דברי סופרים, והאכלין הטמאין אין מטמאין אחרים אלא 49 מדבריהן³⁷, כמו שיתבאר. וכל החשוד על דבר - 50 נאמן להעיד בו לאחרים ולדון בו לאחרים. תזקה 51 היא, שאין אדם חוטא פדי שיהנו בו אחרים. 52

(37) אפילו אוכלים שנגעו באב הטומאה ונעשו ראשון לטומאה אינם מטמאים אחרים מן התורה, אבל אדם וכלים ראשונים מטמאים אוכלין ומשקין מן התורה.

פרק אחד עשר

(1) יבאר הדברים שעם הארץ נאמן עליהם, ואם הביא חבית של תרומה ואמר שבתוכו קודש, דין כלי שהיה בתוכו יין

בביתו - מלמדין אותו ואחר כך מקבלין אותו. 1 ומקבלין אותו תחלה לטהרת הידים¹⁶, ואחר כך 2 מקבלין אותו לטהרות¹⁷. ואם אמר: אני מקבל 3 אלא לטהרת הידים¹⁸ - מקבלין אותו. קבל לטהרות 4 ולא לידיים - אף לטהרות אין מקבלין אותו. 5 כשמקבלין אותו, חוששין לו¹⁹ כל שלשים יום עד 6 שילמד ויהיה רגיל בטהרות; ואחר שלשים יום 7 משקבל דברי חבירות הרי בגדיו טהורין, וכל 8 אכליו ומשקיו טהורין, ונאמן על כל הטהרות, 9 כשאָר כל החברים, ואף על פי שאינו תלמיד חכם. 10

(14) מנהגי חבירות. (15) במקום שאנשים מן החוץ אינם מתבוננים במעשיו ואין לחשוד בו שכוונתו לרמות. (16) שיטול ידיו לסעודה לפני נגיעה בתרומה. שסתם ידים הן שניות לטומאה ופוסלות את התרומה. (17) להחזיק כל טהרותיו כטהרות של חברים. (18) מפני שצריך אכילת חולין בטהרה היא נטילת הידים ואם קיבל עליו נטילתן, הרי לא השאיר דבר שלם. ומה שאמרנו למעלה שאם שייר דבר אחד אין מקבלים אותו, המדובר, כששייר דבר שלם. (19) אין סומכים עליו מפני שטרם התרגל לשמור כהלכה.

ג. תלמידי חכמים הרי הן בחזקת טהרה, נאמנין 11 ואינן צריכין לקבל דברי חבירות. אבל משחרב בית 12 המקדש נהגו פנהנים סלסול²⁰ בעצמן, שלא יהו 13 מוסרין טהרות אפלו לתלמידי חכמים עד שיקבל 14 עליו דברי חבירות. 15

(20) מעלה יתירה.

ד. זקן²¹ ויושב בישיבה²² אינו צריך לקבל, שכבר 16 קבל בשעה שישב²³.

(21) תלמיד חכם. (22) בישיבת חכמי תורה. (23) שאין מכניסים אדם לישיבה שלא קיבל עליו דברי חבירות ולפיכך אפילו אחר חורבן בית המקדש לא הצריכוהו קבלה.

ה. המקבל דברי חבירות - צריך לקבל בפני שלשה 18 חברים. וכניו וכניו ביתו אינן צריכין לקבל בפני 19 שלשה, מפני שהוא מלמדן ומרגילן בדרך טהרה. 20 ואשת חבר וכניו וכניו ביתו ועבדיו - הרי הן פחבר. 21 וחבר שמות - אשתו וכניו וכניו ביתו בחזקת חברים 22 עד שיהחשדו²⁴.

(24) שיפול עליהם חשד מבוסס שאינם זהירים בטהרות.

ו. אשת עם הארץ או בתו שנשאת לחבר, וכן עבדו 24 שנמפר לחבר - הרי אלו צריכין לקבל עליהן דברי 25 חבירות כבתחלה²⁵. אבל אשת חבר או בתו שנשאת 26 לעם הארץ, וכן עבדו שנמפר לעם הארץ - אין 27 צריכין לקבל דברי חבירות כבתחלה²⁶.

(25) בגמרא שם וכן בתוספתא דמאי פרק ב הלכה ב הגירסה "בתחילה" כלומר, לפני שמוסרים להם טהרות צריכים לקבל

26 נֶאֱמָנִין עַל הַתְּרוּמָה, אֵינָן נֶאֱמָנִין עַל הַפְּלִי הַרִיקָם²⁰
 27 לומר שהיא טהור לתרומה. וכן אין נאמנים לעולם
 28 על פלי ריקם לומר שהיא טהור לקדש²¹.

17 משנה חגיגה כד, ב. 18 חלק רביעי מלוג, מחזיק ביצה ומחצה. 19 בתוספות חולין לה, ב ד"ה ואם פירשו, שלא הקדיש רביעית מסוימת אלא אמר: ורביעית שאני עתיד להפריש מחבית זו תהיה קודש. שאם לא כן, כיצד ישתה הכהן את היין, הלא מעורב בו יין של קידוש (ראה תוספות זבחים פח, א ד"ה מן). 20 פירוש, אחר שעירו ממנו את היין, אסור להשתמש בו לטהרות, מפני שהאמיניהו רק על היין עצמו ולא על הכלי. למד זה מגמרא שם כה, ב שאמרו: מלאים דתרומה אינו נאמן. ורש"י שם מבאר, שהאמיניהו על התרומה משום הפסד הכהנים, אבל בכלים הריקנים אין להם הפסד, ואולי גם רבינו סובר כך]. 21 דקדק רבינו בלשונו, וכתב כאן "כלי ריקם" בלי ה"א הידיעה, כי המדובר בסתם כלי ריקם של עם הארץ, שהוא מעיד על טהרתו. אבל אם הביא יין קודש בכלי, ועירו ממנו את היין, נשאר הכלי בחזקת טהור כל זמן שחבר ראה אותו שלא נטמא. וברש"י שם מבאר, שגנאי הוא לקודש שהכלי שעירוהו ממנו יהיה טמא. ולמעלה בתרומה כתב "הכלי הריקם" בה"א הידיעה, מפני שהמדובר באותו הכלי שהביא בו את התרומה והוא נאמן עליה. עיין שם. ובה מסולקת תמיהתם של הר"י קורקוס והכסף-משנה על רבינו.

29 ה. פלי שהיה בתוכו יין או שמן וראינו עם הארץ
 30 יושב ומשמרו פדי להוציא ממנו נסכים - הרי הוא
 31 נאמן על טהרת הכלי, ואפלו קדם לגתות ולבדים
 32 בשבעים יום²²; אבל קדם לשבעים - אינן נאמנים.
 33 במה דברים אמורים? בשאר ארץ ישראל; אבל
 34 בירושלים נאמנים²³ על פלי חרס הריקם לומר
 35 שהיא טהור לקדש לעולם, בין פלים דקים²⁴ בין
 36 פלים גסים, בין מלאין בין ריקנים²⁵ - הרי הוא
 37 נאמן על הפלי, אף על פי שהמשקין שבתוכו²⁶
 38 טמאין. אפלו היה בגדו, שהוא מדרס²⁷, בתוך הפלי
 39 - הרי הפלי בחזקת טהרה לקדש. ומפני מה הקלו
 40 בהם?²⁸ מפני שאין עושין כפשוטו²⁹ בירושלים³⁰.

22 שנינו שם כד, ב "כדי יין וכדי שמן המדומעות, נאמנים עליהן בשעת הגיתות והבדים, וקודם לגיתות שבעים יום" (רגילים היו לטהר את הכלים שבעים יום לפני תקופת הדריכה). ובגמרא (שם כה, ב) אמרו שהמדובר "במטהר את טבלו ליטול ממנו נסכים". ומפרש רבינו, שלא הקדיש עדיין כלום לנסכים אלא ייחדו לנסכים כשיצטרך לכך (וכן פירשו 'תוספות' שם ד"ה במטהר, ולא כפירוש רש"י) שהרי אם הקדישו נאמן כל השנה. 23 משנה שם כו, א. 24 קטנים. ברייתא שם כו, ב: "נאמנים על כלי חרס גסים לקודש" וכל-שכן על הדקים. ובברייתא אחרת שם אמרו, שעל דקים נאמנים מן המודיעים ולפנים (ראה ה"ו). 25 כר' יוחנן שם. 26 משקין חולין. 27 כלומר, שגזרו עליו טומאת מדרס (למעלה פ"י ה"א). בגמרא שם אמר ר' יוחנן: "אפילו אפיקורסותו בתוכו" ומפרש רבינו - בגדו

או שמן וראינו עם הארץ יושב ומשמרו להוציא ממנו נסכים, המקומות שהם נאמנים על הכלים, וטומאת עם הארץ כרגל מה דינה, טבילת כל כלי המקדש במוצאי יום טוב, ועם הארץ שאמר טהור אני מטומאת מת אם נאמן.

1 א. פבר בארנו², שעמי הארץ נאמנים הן על טהרת
 2 פרת החטאת. מפני חמרתה אין מזלזלין בה. וכן
 3 נאמנים הן על טהרת יין ושמן של נסכים³. אם
 4 אמר: טהור הוא⁴ - הרי זה בחזקת טהרה⁵. מפני
 5 חמרתו נזהרין בו. וכן נאמנים הן על התרומה
 6 בשעת הגתות⁶ והבדים⁷, מפני שפל העם מטהרין
 7 עצמן וכליהן פדי לעשות יינם ושמןם בטהרה.
 8 עברו הגתות והבדים - אינן נאמנים.

2 בפ"ג מהלכות פרה ה"ב. 3 יין לנסכו על המזבח ושמן למנחות. 4 לנסכים. 5 משנה חגיגה כד, ב. רש"י שם מפרש, שהמדובר, כשהקדישו לנסכים, וכן משמע גם מלשונו של רבינו בפירושו שם. ויוצא מזה, שאסור לקנות ממנו יין ושמן של חולין לצרכי נסכים. ויש עוד מקום לעיין בדין זה. ראה לקמן ה"ד. במשנה שם אמרו, שרק בארץ יהודה נאמנים, אבל לא בשאר חלקי ארץ ישראל (ראה שם בגמרא כה, א) טעמו של דבר. וראה פירוש רבינו שם, וצ"ע. 6 בזמן דריכת הענבים בגת. 7 כתישת הזיתים בבתי הברד להוציא שמנם.

9 ב. פהין⁸ שהביא לו עם הארץ חבית יין או שמן של
 10 תרומה⁹ - לא יקבלנה ממנו, מפני שהיא בחזקת
 11 טמאה. הניחה עם הארץ אצלו עד גת הבאה
 12 והביאה ל¹⁰ - יקבלנה ממנו, אף על פי שהיא יודע
 13 שהיא של אשתקד; שלא גזרו עליהם טמאה בשעת
 14 הגתות והבדים.

8 שם. 9 לא בשעת הגיתות. 10 בשעת הגיתות.

15 ג. עם הארץ¹¹ שנעל בית בידו או גתו בשעה שגמרו
 16 העם לדרוך¹² והוליד את המפתח מיד לפהן, אף על
 17 פי ששהה¹³ כמה ימים אחר שעברו הגתות - הרי
 18 הפהן בא ופותח בפניו ומטביל¹⁴ ודורך ונוטל
 19 תרומה בטהרה¹⁵. ואם לא עשה כן - לא יטל תרומה
 20 מעם הארץ אלא זיתים וענבים שאינן מכשרין¹⁶,
 21 שאינן מקבלין טמאה.

11 טהרות פ"ט, מ"ד. 12 ואז היה עדיין נאמן על טהרת היין. 13 הכהן. 14 את עם הארץ. 15 אבל אם לא הביא את המפתח מיד אחר שנגרמה הדריכה - אינו נאמן. פסק כר' יהודה, במשנה טהרות פ"ט, ד. 16 אוכלין אינם מקבלים טומאה אלא אם נתלחחו באחד משבעת המשקין המפורטים במסכת מכשירין פ"ו מ"ד.

22 ד. הביא ל¹⁷ עם הארץ חבית של תרומה בשאר
 23 ימות השנה ואמר: הפרשתי בתוכה קדש, אפלו
 24 רביעית¹⁸ - מתוך שנאמן על טהרת הקדש נאמן על
 25 הפלו¹⁹. אפלו בשעת הגתות והבדים, שעמי הארץ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ג' ט"ו סיון - ספר טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב עה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

42) הלכה זו שנויה במחלוקת תנאים במסכת פרה פ"ה מ"א, אולם בתוספתא שם פ"ה ה"א מסיים: "זו משנה הראשונה, רבותינו אמרו: פותח ונוטל ואינו נמנע, והחבר (גירסת הכסף-משנה "שהחבר") בא אפילו לאחר שלושה ימים ונוטל". ופסק רבינו כרבותינו בתוספתא (ראה כסף-משנה). (43) השורה הראשונה. (44) כל זמן שלא הוצאו ממנו, ולפיכך מותר לחבר להשתמש בכלים שהוא עצמו מוציאם מן הכבשן.

21 ט. טמאת עם הארץ⁴⁵ ברגל⁴⁶ פטהורה היא חשוכה, שכל ישראל חברים הן ברגלים⁴⁷, וכליהם כלם ואכליהם ומשקיהן טהורים ברגל, מפני שהכל מטהרין עצמן ועולים לרגל. לפיכך הן נאמנים כל ימות הרגל בין על הקדש בין על התרומה. משעבר הרגל חוזרין לטמאתן.

22 23 24 25 26 (45) משנה חגיגה כו, א. (46) בפסח, שבועות וסוכות, והמבורכ בירושלים. (47) ר' יהושע בן לוי, דורש שם את הכתוב (שופטים כ, יא): "ויאסף כל איש ישראל אל העיר כאיש אחד חברים" - הכתוב עשן כולם חברים.

27 י. הפותח⁴⁸ חבית⁴⁹ ברגל והמתחיל בעסת⁵⁰ ועבר הרגל - הרי שאר החבית ושאיר העסה בחזקת טמאה⁵¹, שהרי נגעו בו עמי הארץ. ואף על פי שלא נגע בה אלא בזמן שהוא פתוח⁵² - אינה טהורה אלא בימי הרגל בלבד⁵³.

28 29 30 31 (48) משנה שם. (49) חבר שפתח חבית יין למכור בקימיעונות, והקונים - וביניהם גם עמי הארץ - נוגעים בחבית ובכלים. (50) למכור לכל הבא. (51) פסק כחכמים. (52) כלומר, ברגל. (53) ולאחר הרגל, טמאים למפרע הטהרות שנגע בהם ברגל. ראה הלכה הבאה. בגמרא שם, שאלו אם מותר להניח את החבית לרגל הבא. ובמסקנא אמרו שמותר להניח. ורבינו סתם, ומשמע שאין להניחה. [קשה להבין מה בין זה להלכה ב. ראה כסף-משנה כאן].

32 יא. אחר הרגל⁵⁴ במוצאי יום טוב היו מטבילין כל הכלים שהיו במקדש, מפני שנגעו בהן עמי הארץ ברגל בשעת החג⁵⁵. ולפיכך היו אומרים להן: אל תגעו בשלחן, בשעה שמראין אותו לעולי רגלים⁵⁶, כדי שלא יהיה טמא במגעו אחר הרגל, ונמצא צריך טבילה⁵⁷ והערב שמש, ונאמר בלחם הפנים: לפני תמיד⁵⁸. וכל הכלים היו טעונים טבילה והערב שמש, חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחשת⁵⁹, מפני שצפונייהן כבטלין לגביהן⁶⁰.

33 34 35 36 37 38 39 40 (54) משנה שם. (55) ראה הלכה הקודמת, ובהערה שם. (56) בגמרא שם עמוד ב: "מלמד שמגביהים אותו ומראים בו לעולי רגלים לחם הפנים, ואומרים להם: ראו חיבתכם לפני המקום, סילוקו כסידורו". פירוש, הלחם היה טרי בשעת סילוקו מן השולחן כמו ביום סידורוהו על השולחן לפני שבוע ימים, ומראים לעולי רגל את הנס הזה המעיד

(ראה רש"י שם). (28) סיום הברייתא הנזכרת. (29) לייצור כלי חרס. (30) ומוכרחים להשתמש בכלים המובאים ברובם בידי עמי הארץ מחוץ לירושלים.

1 ו. מן המודיעית³¹ ולפנים - נאמנים על פלי חרס³²; מן המודיעית ולחוץ - אינן נאמנין. והמודיעית עצמה³³ - פעמים פלחוץ ופעמים פלפנים. כיצד? הנה חבר נכנס³⁴ ועם הארץ יוצא³⁵ וכלי חרס בידו - הרי זה נאמן במודיעית לומר שהוא טהור³⁶ לקדש³⁷; היו שניהן נכנסין³⁸ או שניהן יוצאין³⁹ - אינו נאמן עד שיהא לפנים מן המודיעית.

(31) משנה שם כה, ב. ושם כתוב "המודיעים" (שם עיר רחוקה חמשה עשר מיל מירושלים - פסחים צג, ב). (32) משמע בין גסים ובין דקים, אולם בברייתא שם כתוב: "נאמנים בכלי חרס הדקים". ורש"י מפרש, מפני שכל אדם צריך לכלים קטנים, הקלו בהם וטהרום מן המודיעים ולפנים, אבל בגסים משתמשים רק אלה המספקים יין לנסכים, ולפיכך טיהרו רק בירושלים עצמה. ודעת הראב"ד כרש"י. ראה כסף-משנה. [החזון-איש כותב שצ"ל "כלי חרס הדקים", ובטעות נשמטה המלה "הדקים", ורבינו מחלק בין ירושלים עצמה ובין לפנים מן המודיעים, וגסים טהורים רק בירושלים בלבד. וראיה חזקה לדבריו, מאריכות הלשון בהלכה ו, שהיה לו לכתוב בקיצור: מן המודיעים ולפנים - כירושלים. ומוכח מזה שמחולקים בדין כלים גסים]. (33) ברייתא שם. (34) בא מחוץ למודיעים, ונכנס לתוכה על-מנת להמשיך וללכת לירושלים. (35) מצד ירושלים. (36) מפני שהקדר לא יחזור לירושלים, ורצוי הדבר לקנות כליו ולהכניסם לירושלים. (37) אבל לא לתרומה. (38) יכול החבר לחכות עד שיגיעו לפנים מן המודיעים ולקנותם שם. (39) יכול היה לקנותם לפני שנכנסו לעיר, ואם לא עשה כך - אין מתירין לו (כסף-משנה), ונימוק שני: החבר אינו חוזר לירושלים אלא הולך לביתו, ואם כן אינו קונה לצרכי ירושלים, והתירו משום צרכי רבים בירושלים בלבד, וכל-שכן אם קדר נכנס וחבר יוצא.

8 ז. קדר⁴⁰ שהביא קדרות והניחן לפנים מן המודיעית, ובאו הלוקחין והוא אומר להן שטהורות הן: לקח קדרה ונכנס בה - הרי היא טהורה לקדש אבל לא לתרומה, כמו שבארנו⁴¹; לקח קדרה ויצא בה חוץ למודיעית - הרי זו טמאה בין לקדש בין לתרומה. אף על פי שהן הם הקדרות והוא הקדר עצמו, אינו נאמן אלא לפנים מן המודיעית.

(40) משנה שם כה, ב. (41) כמה פעמים בפרק זה.

16 ח. הלוקח⁴² פלי חרס מן הפכשן בכל מקום - הרי אלו טהורין בין לקדש בין לתרומה, ואין אומרים שמא נגע בהן עם הארץ. ואפלו לקח מן הסדר הראשון⁴³, ואף על פי שהפכשן פתוח וכבר נלקח חציו; שלא גזרו טמאה על כלים שבפכשן⁴⁴.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אם אמר שלא נטמא, אמרנו למעלה שאפילו אם אינו מכירו נאמן. (ויש לתמוה על דברי רבינו בפירושו למשנה הנ"ל שכתב: "והוא נאמן באמרו לא נטמא במת", ומשמע שאם לא אמר כלום - טמאים. וצ"ע).

- ב. המניח⁷ פליו בפני עם הארץ ואמר לו: שומר לי את אלו - הרי אלו טמאין מדרס וטהורין מטמא מת.⁸ הניחן על פתפו" - טמאין מדרס וטמא מת. שכח פליו בבית הנקסט - הרי הן טהורין, שאינו רשות עם הארץ גמורה. הניח פליו במרחץ ובא ומצאן פמות שחן - טהורין. ומלמדין אותו שלא יעשה פן. הניח גתו ובורו, אף על פי שנקנס לעיר ובא ומצא עם הארץ בצדו - טהורין, מפני שאין לו רשות שיקנס.

(7) כל הלכה זו, מקורה בתוספתא שם ה"ז. (8) כך היא גירסת רבינו שם (ראה ראב"ד ווסף-משנה). ומשמע אפילו לא אמר "טהורים הם". ואין זה דומה למפקיד ומוסר לאומן שבהלכה א, מפני ששם מסר את הכלים לרשות עם-הארץ, אבל כאן רק את השמירה הטיל עליו ולא יותר. ואעפ"כ מטמא מדרס, מפני שהם קצת ברשותו. (9) הרי מסרם לרשותו.

- ג. המוסר¹⁰ מפתח ביתו לעם הארץ - כל שבבית טהור, שלא מסר לו אלא שמירת המפתח.

(10) משנה, טהרות פ"ד מ"ב.

- ד. המניח¹¹ פליו בחלונות של מרחץ¹² ונעל עליהם¹³, אף על פי שנתן המפתח לעם הארץ - פליו טהורין¹⁴. וכן אם חתם על החלון או עשה לו סימן, אפלו מצא החותם מקלקל - הרי כל אלו טהורין¹⁵.

(11) שם, מ"ז. (12) במרחצאות שלהם היו כעין חלונות סתומות מבחוץ, ולהם דלתות מבפנים, והבלן מסר לכל מתרחץ חלון להניח שם בגדיו. (13) במפתח. (14) ואפי"א מסרו לבלן, לא יעיו לפתוח ולנגוע בבגדי המתרחצים, שהרי לא מסר לו אלא שמירת מפתח, כמו שאמרנו בהלכה הקודמת, אבל אם לא נעל במפתח, הרי סמך על שמירתו של הבלן שהוא עם-הארץ ולפיכך כליו טמאים. פסק כחכמים במשנה, שם. (15) תוספתא, שם פ"ח ה"ו.

- ה. המניח¹⁶ עם הארץ בתוך ביתו לשמרו וישב הוא מרחוק: בזמן שהוא¹⁷ רואה את הנכנסין ואת היוצאין - הרי כל שבבית מן האכלין והמשקין וכלי חרס שאינו מקף צמיד פתיל טמאין¹⁸, אכל המשפכות והמרכבות¹⁹ וכלי חרס המקף צמיד פתיל²⁰ טהורין²¹; ואם אינו רואה לא את הנכנסין ולא את היוצאין - כל שבבית טמא. אפלו היה פפות או פרות ידים ורגלים²² - הפל טמא, מפני שהן פרשות עם הארץ²³.

(16) שם, מ"ה. (17) השומר. (18) כדין מוסר לעם-הארץ

שישראל חביבים אצל הקדוש-ברוך-הוא ועושה להם נסים. (57) וצריך להוריד ממנו את הלחם. (58) ואסור להסירו מן השולחן לפני השבת הבאה. במשנה שם נאמר: "ואומרים להם הזהרו שלא תגעו בשולחן". ופירש"י, לכהנים עמי הארץ אמרו, שהרי לויים וישראלים אסורים בכניסה להיכל שבו עמד השולחן. ורבינו מפרש "להם" לעולי רגל. שהרי כתב "שמראין אותו", וכהנים בלא-הכי רואים אותו כשנכנסים להיכל להשתחוות (ראה 'תוספות' שם). (59) שנעשו מעץ, וכלי עץ העומד בקביעות על מקום אחד ואין מזיזים אותו ממקומו, נקרא "כלי עץ העשוי לנחת" ואינו מקבל טומאה, ואע"פ שהמזבחות היו מצופים מתכת, העץ עיקר, כמו שמסיים רבינו כאן. (60) גמרא שם כז, א.

- יב. עם הארץ שאמר⁶¹: טהור אני מטמאת מת, או שאמר: פלי זה טהור מטמאת מת - נאמן⁶², ומטבילין אותו משום טמאת עם הארץ בלבד, וצריך הערב שמש ואינו צריך הזאה. במה דברים אמורים? בששאלו ואמר טהור הוא; אבל הלוקח פלי סתם מרשות עם הארץ - חוששין לו שמא טמא מת הוא, ומזין עליו שלישי ושביעי בכל הפלים הנמצאים בכל מקום חוץ לירושלים; שלא גזרו טמאה על הפלים הנמצאים בירושלים, כמו שיתבאר⁶³ בטמאת הספקות.

(61) חגיגה כב, ב. (62) לא האמינו אותם בטומאת זיבה, והאמינום בטבילת טומאת מת. ראה גמרא שם. (63) בפ"ג מהלכות אבות הטומאות ה"ד וה"ה.

פרק שנים עשר

(1) יבאר המפקיד כלי אצל עם הארץ או הנותן כלי לאומן עם הארץ, שכח כליו בבית המרחץ או הניחם במרחץ, והמוסר מפתח בית לעם הארץ, ודין המניח עם הארץ בתוך ביתו לשומרו, ועם הארץ ששאל מחבר מיטה לישן עליה, ודין חבר שאמר לעם הארץ שמור לי פרה זו שלא תיכנס לבית, גבאי מלכות שנכנסו לתוך הבית למשכן, והגבאים והגנבים שעשו תשובה ואמרו לא נגענו רק בזה, ודין המניח ביתו פתוח ומצאו נעול או איפכא, והדר עם עם הארץ בחצר, קדר שהכניס קדירותיו למכור ויצא לשתות.

- א. המפקיד² פלים אצל עם הארץ³ או שנתן פלי לאמן עם הארץ - הרי אלו טמאים טמא מת⁴ וטמאין מדרס. ואם מפורס⁵ שהוא אוכל בתרומה - טהורין מטמא מת⁶ אבל טמאים מדרס, מפני שאשתו נדה יושבת עליהם שלא מדעתו, שהרי אין נזהרין מן הטמאות בבתי עמי הארץ.

(2) טהרות פ"ח מ"ד. (3) תוספתא, שם. (4) ואינם נטהרים עד שיזו עליהם מי אפר פרה אדומה ביום השלישי והשביעי. ומדובר, כשלא אמר שהם טהורים, אבל אם אמר שלא נטמאו - נאמן, כמבואר בסוף הפרק הקודם. (5) הנפקד מכיר את המפקיד, ויודע שהוא כהן ואוכל תרומה. (6) מפני שהנפקד נזהר שלא יטמאו בטומאת מת. ונראה, שאפילו לא אמר כלום, הכלים בחזקת טהרה, שהרי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לנגוע בהם כשהוא שוכב על מקומו. והטעם, מפני שכבר ראה את הכלים לפני השינה, אינו מעוניין למשמש בהם אחרי שהתעורר. [ה'חזון איש' מקשה, מה בין דין זה לדין של מיטה שבה"ז. ראה שם]. ואם הניחו ישן ומצאו ישן אין חוששים שמא התעורר בינתיים ונגע בכלים. (32) יש לחשוש שמא נגע בדברים שלא ראה אותם לפני כן, כדי להתבונן בהם, אבל אין חוששים שמא ירד מן המיטה ונגע בדברים המרוחקים, ופסק כחכמים. (33) שם, מ"ג. (34) כשהם עומדים על הקרקע בכל מקום שבבית, שאומנים אינם עומדים על מקום אחד כמו טוחנת (ראה ה"י). (35) כחכמים, נגד דעת רבי מאיר.

י. אֵשֶׁת חֵבֶר³⁶ שֶׁהִנִּיחָה אֵשֶׁת עִם הָאָרֶץ טוֹחֶנֶת²⁴
בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ, אָפְלוּ פְּסָקָה³⁷ הָרְחִים וְאָפְלוּ הָיוּ²⁵
שָׁפְתִים³⁸ - אֵין טָמֵא אֶלָּא מְקוֹם שֶׁיְּכֹלֵין לְפָשֵׁט אֶת²⁶
יָדוֹ וְלָגַעַ, וְאֵין אוֹמְרִין: שֶׁמָּא הָאֵחָת טוֹחֶנֶת וְהַשְּׁנִיָּה²⁷
בְּלִשָּׁה כֹּל שֶׁבְּבֵית וְשָׁמָּא נִתְּלַת וְעֵלְתָה בְּמְקוֹמוֹת²⁸
הַגְּבוּהוֹת.²⁹

(36) שם, מ"ד. (37) הפסיקה את הטחינה, אין חוששין שמא בזמן שלא טחנה הסתובבה בבית הריחיים ומשמשה בכלים. ולפיכך טהורים גם הכלים שיכולה לנגוע בהם מבלי לעלות על כסא, משא"כ באומנים. (38) שתי נשים טוחנות.

יא. הָאִשָּׁה³⁹ שֶׁנִּכְנְסָה לְהוֹצִיא פֶת לְעֵנִי, יֵצֵאת³⁰
וּמֵצֵאת⁴⁰ עוֹמֵד בְּצַד פְּכוֹתָהּ⁴¹, אָפְלוּ תְרוּמָה - הָרִי³¹
הֵן טְהוֹרוֹת, שְׁאֵין חֲזָקָתוֹ לָגַע שְׁלֵא בְרִשׁוֹת. וְכֵן³²
הָאִשָּׁה⁴² שֶׁיֵּצְאָה וּמֵצְאָה אֵשֶׁת עִם הָאָרֶץ חוֹתָה³³
נִחְלִים מִתַּחַת הַקְּדָרָה - הָרִי הַקְּדָרָה טְהוֹרָה⁴³.³⁴

(39) שם, מ"ט. (40) את עמ"הארץ שהיה לפני כן במקום מרוחק מן הכירות. (41) ששינה את מקומו. (42) שם. (43) ואפילו היא של תרומה. מחלוקת רבי עקיבא וחכמים שם, ופסק כרביים.

יב. גִּבְאֵי⁴⁴ מְלָכוֹת⁴⁵ שֶׁנִּכְנְסוּ לְתוֹךְ הַבַּיִת לְמִשְׁפָּן -
כֹּל שֶׁבְּבֵית טָמֵא⁴⁶. אִם יֵשׁ עִמָּהֶם עוֹבֵד כּוֹכְבִים -
נְאֻמִּים לֹא נִגְעָנוּ, מְפִנִי שְׁאִימַת הָעוֹבֵד³⁷
כּוֹכְבִים עֲלֵיהֶן⁴⁷. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים?⁴⁸ בְּזִמְן שֵׁשׁ³⁸
שָׁם עֲדִים שֶׁנִּכְנְסוּ אוֹ שֶׁהָיָה הַמִּשְׁכּוֹן בִּידָם; אֲבָל³⁹
אִם אָמְרוּ הֵן מֵעֲצָמָן: נִכְנְסָנוּ אֲבָל לֹא נִגְעָנוּ -
נְאֻמִּין, שֶׁהָיָה שְׁאֲסָר⁴⁹ הוּא הָפָה שֶׁהִתִּיר⁵⁰.⁴¹

(44) שם, פ"ז מ"ו. (45) גובי מס, ואפילו חברים שביניהם דינם כעמ"הארץ (ראה למעלה פ"י ה"ח). (46) מפני שרגילים למשמש כל מה שאפשר למשכן. (47) תוספתא, שם פ"ח ה"ד. במשנה שם מפרש רבינו, שהגבאים מפחדים למשמש כשהגוי עמהם, וגם כאן הוא מקיים פירושו זה, אבל קשה מאוד להבין למה מפחדים מפני הגוי (ראה השלמות). (48) נמשך לבכא ראשונה "כל שבבית טמא". (49) שאמר נכנסנו. (50) באמרו לא נגענו, כי אלמלא אמרו

שמירת כליו (ראה ה"ב), ואפילו כלי חרס שאינו מיטמא מגבו, שמא הכניס ידו לתוכו, ומובן שכל-שכן כלי שטף המיטמאים מגבם. (19) שנעשים אב הטומאה, אם ישב עליהם זב וכיוצא בו. (20) מהודק יפה. (21) המשכבות והמרכבות טהורים מטומאת משכב ומושב, שלא גזרו על עמ"הארץ שיטמא טומאה חמורה זו, ואין חוששים שמא נכנסה אשה נדה וישבה עליהם, אבל טמאים משום נגיעת עמ"הארץ בכלים האחרים שבבית (ראה ה"ג והערות שם). וכלי חרס מוקפים צמיד פתיל טהורים ממש, מפני שא"י אפשר לו לנגוע בתוכם והם אינם מיטמאים מגבם. ואע"פ שהזב מטמא כלי חרס מוקפים צמיד פתיל (ראה למעלה פ"ח ה"ג) טומאת היסט, לא גזרו על עמ"הארץ טומאה זו (ראה 'תפארת ישראל' שם 'יכין' אות כא). (22) במשנה כתוב: ואפילו היה "מובל", פירוש, אדם שמובילים אותו. (23) ולא חילקו חכמים בין אדם שיכול לנגוע לשאינו יכול.

ו. חֵבֶר²⁴ שֶׁהָיָה יֵשֵׁן בְּבֵיתוֹ שֶׁל עִם הָאָרֶץ, וְהָיוּ¹
כָּלִים²⁵ מְקַפְּלִים וּמְנַחֲחִין תַּחַת רֹאשׁוֹ, וְסוֹנְדְּלוֹ וְחֵבִיתוֹ²
לְפָנָיו - הָרִי אֵלוֹ טְהוֹרִין, מְפִנִי שֶׁהֵן בְּחֻזְקַת שְׁמִירַת³
בְּעֵלְיָהֶן, וְלֹא יִגַּע בָּהֶן עִם הָאָרֶץ, שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר:⁴
עֲתָה יַעֲזוֹר וְיַבִּיט בִּי.⁵

(24) תוספתא, טהרות פ"ח ה"ב. (25) של החבר.

ז. עִם הָאָרֶץ²⁶ שֶׁשָּׂאֵל מִחֵבֶר מְטָה שְׁיִישֵׁן עֲלֶיהָ וְיֵשֵׁן⁶
עֲלֶיהָ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל חֵבֶר - אֵין טָמֵא אֶלָּא אוֹתָהּ⁷
הַמְטָה וְעַד מְקוֹם שֶׁהוּא יְכוֹל לְפָשֵׁט אֶת יָדוֹ מֵאוֹתָהּ⁸
הַמְטָה וְלָגַעַ.⁹

(26) שם. (27) ואין חוששים שמא ירד מן המיטה ונגע בדברים המרוחקים, מפני שהחבר מסר לרשותו רק את המיטה הזו, ירא הוא לדרת ממנה ולנגוע בכלים המרוחקים.

ח. חֵבֶר²⁸ שְׁאָמַר לְעַם הָאָרֶץ: שְׁמֹר לִי פֶרֶה זוֹ שְׁלֵא¹⁰
תִּכְנַס לְבֵית אוֹ שְׁלֵא תִשְׁבֵּר אֶת הַכָּלִים - הָרִי הַבַּיִת¹¹
וְהַכָּלִים טְהוֹרִים, שְׁלֵא מְסַר לוֹ אֶלָּא שְׁמִירַת הַפֶּרֶה.¹²
אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: שְׁמֹר לִי בֵית זוֹ שְׁלֵא תִכְנַס בוֹ¹³
הַפֶּרֶה, וְכָלִים אֵלוֹ שְׁלֵא תִשְׁבְּרֶם - הָרִי הֵן טָמֵאִין.²⁹¹⁴

(28) תוספתא, שם. (29) מפני שמסר לעמ"הארץ את שמירתם.

ט. הַמְנִיחַ³⁰ עִם הָאָרֶץ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְיֵצֵא: הַנִּיחוֹ עַר¹⁵
וּמֵצְאוֹ עַר, יֵשֵׁן וּמֵצְאוֹ יֵשֵׁן, אוֹ שֶׁהִנִּיחוֹ עַר וּמֵצְאוֹ¹⁶
יֵשֵׁן - כֹּל שֶׁבְּבֵית טְהוֹרִין³¹; הַנִּיחוֹ יֵשֵׁן וּמֵצְאוֹ עַר -¹⁷
כֹּל מְקוֹם הַקְּרוֹב מִמֶּנּוּ שֶׁהוּא יְכוֹל לְפָשֵׁט אֶת יָדוֹ¹⁸
וְלָגַע בוֹ טָמֵא³². וְכֵן הַמְנִיחַ אֲמִנִין³³ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ -¹⁹
אֵין טָמֵא אֶלָּא עַד מְקוֹם שֶׁיְּכֹלֵין לְפָשֵׁט אֶת יָדֵיהֶן²⁰
וְלָגַעַ³⁴, וְאֵין אוֹמְרִים: שְׁמָא עָלוּ עַל גְּבִי כֶּסֶף אוֹ²¹
עַל סֶלֶם וְנָגְעוּ בַכָּלִי אוֹ בְּאֶקְלִין הַתְּלוּיִן לְמַעְלָה²²
בַּכֶּתֶל.³⁵²³

(30) משנה, שם פ"ז מ"ב. (31) ואפילו הדברים שיכול

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

20 אָפְלוּ חֲבִיּוֹת מְקַפּוֹת צְמִיד פְּתִיל אוֹ תַנּוּר מְקַף צְמִיד
21 פְּתִיל - הָרִי אֱלוֹ טְמֵאִין⁶², עַד שִׁיעֲשֶׂה לַתַּנּוּר מַחִיצָה
22 גְבוּהָהּ עֲשֶׂרָה טְפָחִים⁶³, כְּדִי שְׂלֵא יִהְיֶה בְּרִשּׁוֹת עִם
23 הָאֲרֶץ.

61) שם פ"ח מ"א. (62) ואין זה דומה לדינים שלמעלה
ה"ה וה"ט, שמוקפים צמיד פתיל טהורים, מפני שכאן
דירתו הקבועה של עם-הארץ ומעיו להסיר את הכיסוי
ולהחזירו ולהדביקו. כך מפרש רבינו במשנה, והר"ש שם
מפרש מפני שאשתו מסיטתו, ונדה מטמאה בהיסט גם
מוקפים צמיד פתיל. ואפילו תנור מחובר שאי-אפשר
להסיטו, גזרו עליו טומאה משום שאינו מחובר. וכן פירש
גם ה'ברטנורא'. (63) פסק כרבי יוסי.

24 יח. חֲבֵרָה⁶⁴ שֶׁהִיְתָה לוֹ מַחִיצָה אוֹ סִפָּה לְפָנֵי פְתָחוֹ
25 שֶׁל עִם הָאֲרֶץ, אוֹ שֶׁהִיְתָה מַחִיצָה אוֹ סִפָּה שֶׁל עִם
26 הָאֲרֶץ לְפָנֵי פְתָחוֹ שֶׁל חֲבֵר - פְּלִים שְׂבֹסְפָה אוֹ פְּלִים
27 שְׂבִמְחִיצָה טְמֵאִים, מְפָנֵי שְׂנִישׁ לְעִם הָאֲרֶץ בְּסִפָּה זוֹ
28 אוֹ בְּמַחִיצָה זוֹ רְשׁוּת⁶⁵.

64) תוספתא, טהרות פ"ט ה"א. (65) להיכנס שם, ושמא
נגע בכלים.

29 יט. חֲבֵרָה⁶⁶ שֶׁהָיָה גָגוֹ לְמַעְלָה מִגָּגוֹ שֶׁל עִם הָאֲרֶץ -
30 הָרִי זֶה שׁוֹטֵחַ שָׁם פְּלִים וּמְנִיחַ טְהוּרוֹת וְהֵן בְּחֻזְקָתָן,
31 אָף עַל פִּי שְׁעַם הָאֲרֶץ יְכוּל לְפַשֵּׁט יָדוֹ וְלִגְעוֹ⁶⁷. וְכֵן
32 בְּעוֹבֵד כּוֹכְבִים אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לֹא מִשׁוּם טְמֵאָה וְלֹא
33 מִשׁוּם יַיִן נִסְוָה⁶⁸. הֵיוּ הַגָּגוֹת זֶה בְּצַד זֶה אוֹ שֶׁהָיָה
34 גָגוֹ שֶׁל עִם הָאֲרֶץ לְמַעְלָה, וְשׁוֹטֵחַ הַחֲבֵר פְּלִים אוֹ
35 הַנִּיחַ טְהוּרוֹת בְּגָגוֹ - הָרִי כֹל מְקוֹם שֶׁיְכוּל עִם הָאֲרֶץ
36 לְפַשֵּׁט אֶת יָדוֹ וְלִגְעַת בְּחֻזְקָת טְמֵאָה⁶⁹.

66) שם. (67) מפני שאם יפשוט ידו ויגע, ייתפס כגנב.
68) עבודה זרה ע, ב. (69) שאם ייתפס, יאמר שנפל לו
משהו והתגלגל לגג החבר והושיט ידו, כדי לחפש אותו
ולקחתו.

37 כ. שְׁתֵּי חֲצוֹרוֹת⁷⁰ זוֹ לְפָנִים מִזֵּו, הַפְּנִימִית שֶׁל חֲבֵר
38 וְהַחִיצוֹנָה שֶׁל עִם הָאֲרֶץ - חֲבֵר מְנִיחַ שָׁם פְּלִים
39 וְשׁוֹטֵחַ שָׁם פְּרוֹת אָף עַל פִּי שְׂנִיד עִם הָאֲרֶץ מִגְעַת
40 לְשָׁם, מְפָנֵי שְׁנַתְפֵּשׁ עָלָיו כְּגַנְבִי⁷¹.

70) עבודה זרה, שם. (71) שהרי אין לו רשות להיכנס שם.

41 כא. חֲצֵרָה⁷² הַחְלוּקָה בְּמִסְפָּס⁷³, וְחֲבֵר בְּצַד זֶה וְעִם
42 הָאֲרֶץ בְּצַד זֶה - טְהוּרוֹתָיו טְהוּרוֹת אָף עַל פִּי שְׂנִיד
43 עִם הָאֲרֶץ מִגְעַת, מְפָנֵי שֶׁהֵם בְּרִשּׁוֹת הַחֲבֵר⁷⁴.

72) שם. (73) מחיצה נמוכה. (74) ועם-הארץ ייתפס כגנב
כשיושיט ידו לשם.

44 כב. חֲבֵרָה⁷⁵ שֶׁנִּפְּל דָלָיו לְתוֹךְ בּוֹרוֹ שֶׁל עִם הָאֲרֶץ⁷⁶
45 וְהִלֵּךְ לְהִבִּיא בָּמָה יַעֲלֶנּוּ - הָרִי זֶה טְמֵא⁷⁷, מְפָנֵי
46 שֶׁהֵנַח בְּרִשּׁוֹת עִם הָאֲרֶץ שְׁעָה אַחַת.

לא נכנסו היו נאמנים. בלשון התלמוד והפוסקים "מיגו"
(מתוך, מפני).

1 יג. הַגְּנָבִים⁵¹ שֶׁנִּכְנְסוּ לְתוֹךְ הַבַּיִת - אֵין טְמֵא אֱלֵא
2 מְקוֹם רִגְלֵי הַגְּנָבִים⁵², מְפָנֵי שֶׁהֵן מְפַחְדִּין מִלְּבַלֵּשׁ
3 אֱלֵא (דְּבַר) שְׁנוּטְלִין בְּמִזְמֵן. וְמָה הֵן מְטַמְּאִין
4 בְּמְקוֹם הַלִּיכָתָן? הָאֲבָלִין וְהַמְשָׁקִין וְכִלֵּי הָרֶס
5 הַפְּתוּחִים⁵³; אֲבָל הַמְשָׁכּוֹת וְהַמְרַפְּכוֹת וְכִלֵּי הָרֶס
6 הַמְקַפִּין צְמִיד פְּתִיל - טְהוּרִין⁵⁴. וְאִם יֵשׁ עִמָּהֶן
7 עוֹבֵד כּוֹכְבִים⁵⁵ אוֹ אִשָּׁה - הַפֵּל טְמֵא⁵⁶.

51) משנה, שם. 52) הרא"ש מפרש: בחדר שממנו גנבו
הכל טמא, אבל אין חוששים שמא נכנסו לחדרים אחרים,
מפני שהם מפחדים שמא יש שם אדם. 53) והוא-הדין
בכלי שטף בין פתוחים ובין מוקפים צמיד פתיל.
54) משכבות ומושבות טהורים מטומאת מדרס. ראה ה"ה
ובהערות שם. 55) שטמא מדרבנן כזב. 56) משכבות
ומושבות נעשו אב הטומאה. ואין זה דומה לגנב משכב
וישב עליו שאינו טמא (רבינו בפכ"ד מהל' כלים ה"ז,
ומקורו בבבא-קמא סו, ב) מפני שכאן לא גנב את המשכב,
והתורה מיעטה רק גנב וגזול, אבל שאינו שלו לא מיעטה
(ראה משנה-למלך שם, ו'תפארת ישראל' 'בועז' אות ו').

8 יד. הַגְּבָאִים⁵⁷ וְהַגְּנָבִים שֶׁעָשׂוּ תְשׁוּבָה וְהִחְזִירוּ
9 מַעֲצָמָן, לֹא מְחַמֵּת יְרָאָה, וְאָמְרוּ: לֹא נִגְעָנוּ בְּכֹל מָה
10 שֶׁהָיָה בַּבַּיִת כִּשְׁנִכְנְסוֹנוֹ - הָרִי אֱלוֹ נְאֻמָּנִים וְאֶפְלוֹ עַל
11 מְקוֹם רִגְלֵיהֶן.

57) משנה וגמרא, חגיגה כו, א.

12 טו. הַמְּנִיחַ⁵⁸ אֶת בֵּיתוֹ פְּתוּחַ וּמַצְאוֹ פְּתוּחַ אוֹ
13 שְׂמַצְאוֹ נְעוּל, אֶפְלוֹ הַנִּיחוֹ נְעוּל וּמַצְאוֹ פְּתוּחַ, וְלֹא
14 נִגְנַב מִמֶּנּוּ כְּלוֹם - כֹּל שֶׁבִּפְתֵי טְהוּרִין⁵⁹; שְׂאֵנֵי אוֹמְרֵי:
15 הַגְּנָבִים פְּתוּחוֹהוּ וְנִמְלְכוּ וְהִלְכוּ לָהֶם וְלֹא נִכְנְסוּ.

58) משנה, טהרות פ"ח, ד. 59) בנעול ומצאו פתוח,
מטמא רבי מאיר, ורבינו פסק כחכמים.

16 טז. קָרְדֵם⁶⁰ שְׂאֵבֵד בַּבַּיִת, אוֹ שֶׁהִנִּיחוֹ בְּזוּיָת זוֹ וּבָא
17 וּמַצְאוֹ בְּזוּיָת אַחֲרָת - הַבַּיִת טְמֵא; שְׂאֵנֵי אוֹמְרֵי:
18 אָדָם טְמֵא נִכְנַס לְשָׁם וְנִטְלוֹ.

60) פסחים י, ב. כתב 'כסף משנה' ששאלו את רבינו, מה
בין זה לכיכר של תרומה (במס' נדה ד, א) שהניחו למעלה
ומצאו במקום אחר (ואפילו אם דבר טמא מונח למטה
ממנו) טהור, שאני אומר טהור נכנס לשם והעביר את הכיכר
למקום אחר, כדי שלא יפול על הטמא המונח תחת הדף.
והשיב, שבקורדום אנו אומרים שאדם נכנס ולקח את
הקורדום והשתמש בו והחזירו למקומו, ושואל שלא מדעת,
דינו כגזולן ואין תלות שחבר עשה זאת, אבל שם אין דרכו
של אדם לקחת כיכר ולהחזירו, ולפיכך אנו תולים שטהור
עשה זאת כדי שלא יפול (השאלה ותשובת רבינו, נדפסו
במילואן ב'תשובות רבינו', הוצאת פריימן סי' קמט).

19 יז. הָדֵר⁶¹ עִם עִם הָאֲרֶץ בְּחֵצֵר וְשָׁכַח פְּלִים בְּחֵצֵר,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ד' ט"ז סיון - ספר טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב עט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

2) טהרות פרק ז משנה ז ושם כתוב סתם "המניח" ורבינו מפרש שהמדובר, בכהן המקבל לתוך כליו יין תרומה מעם הארץ והשאיר כליו בגיתו של עם הארץ, אולם הר"ש והרא"ש גורסים: "בגוי כליו טהורים". ופירשו שאין חוששים ליין נסך, אבל לטומאה חוששים. (3) בחזקת טהרה. (4) עם הארץ יודע שהכהן אוכל טהרות ויזהר, שלא לנגוע בכליו. (5) חבר. (6) שמתו לב ושמרתו.

21 ב. הרוצה לעשות יינו בטְהַרָה באַמְנִין עִמִּי הָאָרֶץ
22 - הָרִי זֶה מְטַבֵּיל אֶת הַבּוֹצְרִים.⁷ וְכֵן אִם הָיָה עוֹשֶׂה
23 שָׁמֶן - מְטַבֵּיל אֶת הַבְּדִדִין.⁸ וְצִרְדָּה לְעֵמֶד עַל
24 הָאֲמִנִים עַד שִׁיטְבְּלוּ בְּפָנָיו, שֶׁהָרִי אֵינָן יוֹדְעִים⁹
25 הַלְכוֹת טְבִילָה וְחֻצְצִיָּה.¹⁰ יֵצְאוּ חוּץ לְפֶתַח בֵּית הַבַּד
26 וְנִפְנוּ אַחֲרָיו הַגָּדָר וְחִזְרוּ - הָרִי אֵלָיו בְּטְהַרְתָּן. עַד
27 כִּמָּה יִרְחִיקוּ וְהֵם טְהוֹרִין? עַד כְּדֵי שֶׁלֹּא יִסְתְּרוּ
28 מֵעֵינָיו. אֲבָל אִם נִסְתְּרוּ מֵעֵינָיו - חִזְרוּ לְטַמְּאֶתְם,
29 עַד שִׁיטְבִילֵם פַּעַם אַחֶרֶת וְיַעֲרִיב שִׁמְשׁוֹן.

7) הקוטפים את הענבים מן הגפנים, שהענבים מקבלים טומאה משעת ביצרתם מפני שהוכשרו במשקה היוצא מעצמו מן הענבים. (8) שדורכים את הזיתים בבית הבר ואז כבר הוכשרו, אבל מוסקי (קוטפי) הזיתים אינם צריכים טבילה, שהרי הזיתים לא הוכשרו ומעט המוהל הנסחט בסלים אינו מכשיר. לקמן יתבאר שאוכלין אינם מקבלים טומאה כל זמן שלא הורטבו באחד משבעת המשקין (הלכות טומאת אוכלין פרק א הלכה א). (9) אבל אם היו בקיאים היינו מאמינים להם שטבלו שלא בפני החבר. (10) מה הם הדברים החוצצים בין הטובל ובין המים והטבילה אינה מועילה, כגון אם משהו דבוק בכשרו וכדומה.

30 ג. הַבְּדִדִין וְהַבּוֹצְרִים שֶׁנִּמְצְאוּ טַמְּאָה לְפָנֵיהֶן -
31 נִאֲמָנִין לוֹמַר לֹא נִגְעָנוּ. וְכֵן בְּתִינוּקוֹת שֶׁלָּהֶם.¹¹

11) נאמנים לומר התינוקות לא נגעו ביין ובשמן.

32 ד. הַמְטַהֵר אֶת הַבְּדִדִין וְהַכְּנִיסֵן לְבֵית הַבַּד וְנָעַל
33 עָלֵיהֶן, אִם הָיָה שָׁם פְּלִים שֶׁנִּמְצְאוּ בְּמִדְרָס - הָרִי
34 בֵּית הַבַּד פְּלוֹ טָמֵא, שֶׁמָּא נִגְעוּ בְּאוֹתָן הַפְּלִים.¹²
35 וְאֶפְלוּ רָאָה אוֹתָם מִקֶּדֶם נִזְהָרִין מֵאוֹתָם הַפְּלִים מִפְּנֵי
36 טַמְּאָתָן - הָרִי בֵּית הַבַּד טָמֵא, שֶׁמָּא הִסִּיטוּ¹³ וְהָן
37 מִדְּמִין שֶׁאֵין הַמְּסִיט טָמֵא, שֶׁאֵין עִמִּי הָאָרֶץ בְּקִיאִין
38 בְּטַמְּאָת הַסֵּט.¹⁴

12) ואחר כן נגעו בזיתים ובשמן. (13) הזיוזי אותם ממקומם בלי נגיעה. (14) ולפיכך גם הכלים שבבית הבר טמאים, שמא נגעו בהם לפני שפירשו מהטומאה שאם נגעו בהם אחר שפירשו אינם מטמאים אותם, שהרי הם ראשון לטומאה ואין ראשון מטמא כלים.

39 ה. הָיָה חֲמָרָיו¹⁵ וּפּוֹעֲלָיו טוֹעֲנִין טְהוֹרוֹת וְעוֹבְרִין
40 לְפָנָיו, אֵף עַל פִּי שֶׁהַפְּלִיגוּ¹⁶ יָתֵר מִמִּיל¹⁷ - הָרִי אֵלָיו
41 טְהוֹרוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהָן בְּחֻצְתָּה שֶׁהוּא שׁוֹמְרֵן, וְהָן

75) טהרות פ"ח מ"ג. (76) ואע"פ שהדלי בתוך הבור ואין עם הארץ יכול ליגע בו. והטעם, מפני שלא חילקו חכמים וטימאו את כל הכלים שהם ברשות עם הארץ (רבינו, שם). (77) טומאת מת, וטעון הזאת מי פרה בשלישי ובשביעי (רבינו בפירושו למשנה, שם).

1 כג. אֲשֶׁת עִם הָאָרֶץ⁷⁸ שֶׁנִּכְנְסָה לְתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל הַכֹּהֵן
2 לְהוֹצִיא בָנוּ אוֹ בָתּוֹ אוֹ בְּהִמְתּוֹ שֶׁל הַכֹּהֵן - כָּל
3 שְׂבִיבַת טְהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁנִּכְנְסָה שְׂלֵא בְּרִשׁוֹת⁷⁹. קִדְר
4 הַכֹּהֵן⁸⁰ שֶׁהִכְנִיס קְדוּתוֹ לְמִכְר וְיָרַד לְשֵׁתוֹת - הָרִי
5 הַפְּנִימִיּוֹת טְהוֹרוֹת וְהַחִיצוֹנוֹת טַמְּאוֹת. בְּמָה דְּכָרִים
6 אֲמוּרִים? בְּשֶׁהִנִּיחַ⁸¹ סְמוּךְ לְרִשׁוֹת הַרְבִּים, מִפְּנֵי
7 שֶׁהַעוֹבְרִים וְהַשְּׂבִים נוֹגְעִים בְּחִיצוֹנוֹת בְּשִׁעַת
8 הַלִּיכָה⁸²; אֲבָל הָיָה רְחִיקוֹת מְרִשׁוֹת הַרְבִּים: אִם הָיָה
9 פְּלִי אֲמָנָתוֹ בִּידוּ⁸³ - הַכֹּל טַמְּאוֹת, מִפְּנֵי שֶׁפְּלִי
10 מוֹכִיחִין שֶׁהִנְחוּ לְמִכְר וְיָד הַכֹּל⁸⁴ מִמִּשְׁמֹשׁוֹת בְּהָן;
11 אֵין פְּלִי אֲמָנָתוֹ בִּידוּ - הַכֹּל טְהוֹרוֹת, חֻצְתָּה שֶׁלֹּא
12 נִגַּע בְּהָן אָדָם⁸⁵. הַכֹּהֵן שֶׁהִנִּיחַ⁸⁶ אֶכְלִין וּמִשְׁקִין עַל
13 פֶּתַח חֲנוּתוֹ וְנִכְנַס - הָרִי אֵלָיו טַמְּאִים, מִפְּנֵי
14 שֶׁהַעוֹבְרִים וְהַשְּׂבִים מִמִּשְׁמֹשִׁין בְּהָן⁸⁷.

78) שם, מ"ה. (79) רבינו שם מפרש: "אם נכנסה שלא ברשות אלא להוציא הענין הפלוני וכו' אימת בעל הבית עליה ולא תשלח ידה לדבר". (80) שם פ"ז מ"א. (81) כתובות כד, ב. (82) שלא בכוונה. (83) כגון המחק למחוק את המידות. (84) שמעוניינים לקנות. (85) מפני שחושבים שאינם עומדים למכירה, ויזהרו מלנגוע בהם. (86) תוספתא, טהרות פ"ט ה"ב. (87) מקומם מוכיח שלמכירה הם עומדים.

יום ד' ט"ז סיון ה'תשע"ו

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

1) יבאר כהן שטיהר כליו לגת זו והניחם לגת הבאה, הרוצה לעשות יינו או שמנו בטהרה באומנים עמי הארץ, הבדדים והבוצרים שנמצאת טומאה לפניהם אם נאמנים לומר לא נגענו, המטהר הבדדים והכניסם לבית הבר ונעל בפניהם, חמריו ופועליו טעונים טהרות ועברו לפניו והפליגו ממנו, חבר שהיה לבוש חלק ועטוף בטלית ומהלך ואמר בדעתי היה לשמור החלוק ולא הטלית, ודין היה משתמש מן החבית בטהרה בחזקת שהיה חולין ונמצאת תרומה, נתחלפו לה כלים של חול בכלים של שבת ולבשם, חבר שהניח טהרות או כלים ומת, ומי שאמר לו עד אחד נטמאו טהרותיך, ודין היה עושה עמו בטהרות ולאחר זמן אמר לו טהרות שעשיתי עמך נטמאו.

15 א. פֶּהֶן² שֶׁטְהַר פְּלִי לְגַת זוֹ וְהִנִּיחַן לְגַת הַבָּאָה -
16 הָרִי אֵלָיו בְּחֻצְתָּה³; שֶׁאֵין עִמִּי הָאָרֶץ נוֹגְעִין בְּכֻלָּם
17 שֶׁל כֶּהֵן זֶה שֶׁהָן בְּתוֹךְ גִּתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אוֹכַל
18 טְהוֹרוֹת⁴. אֲבָל שֶׁל יִשְׂרָאֵל⁵ טַמְּאוֹת, עַד שִׁיאֲמַר:
19 בְּלִפְנֵי הָיָה לְשֹׁמֵר⁶ עִם הָאָרֶץ שִׁיכְנַס לְגַת שֶׁלֹּא יִגַּע
20 בְּכֻלָּם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 מִפְחָדִין לַגַּע וְאוֹמְרִים: עֲכָשׁוּ יָבוֹא¹⁸, שֶׁהָרִי הוּא
2 אַחֲרֵינוּ. אֲבָל אִם אָמַר לָהֶם: צֵאוּ וְאֲנִי אָבוֹא
3 אַחֲרֵיכֶם¹⁹ - פִּינּוֹן שְׁנַתְפֶּסּוּ מֵעֵינֵי הָרִי הֵן טְמֵאוֹת²⁰.
15 נוהגי חמורים. 16) שהרחיקו. 17) מיל הוא אלפיים
אמה ואין בעל הבית יכול לראות אם הם נוגעים.
18) שהרי הוא הולך אחריהם והם אינם יודעים, שמרחק רב
כזה מפריד ביניהם (כסף משנה). 19) אחר זמן מה.
20) בטוחים הם שלא יבוא כל כך מהר ואינם מפחדים
לנוגע.

4 ו. חֲבֵר שֶׁהָיָה לְבוֹשׁ בְּחֻלּוֹק וְעֵטוֹף בְּטָלִית וּמְהַלֵּךְ,
5 וְאָמַר: בְּלִבִּי הָיָה לְשֹׁמֵר אֶת הַחֻלּוֹק וְהִיִּיתִי נֹזֵהָ בּוֹ,
6 וְהִפְחָתִי דַעֲתִי מִן הַטָּלִית - הָרִי הַחֻלּוֹק בְּטִהָרְתּוֹ
7 וְהַטָּלִית טְמֵאָה, שָׁמָּא נִגַּע בָּהּ עִם הָאֲרִיץ. הָיָה סָלֵל²¹
8 עַל כְּתָפוֹ וּמְגַרְפָּה²² בְּתוֹךְ הַסֵּל, וְאָמַר: בְּלִבִּי הָיָה
9 לְשֹׁמֵר אֶת הַסֵּל²³, וְלְשֹׁמֵר אֶת הַמְּגַרְפָּה מִדְּבַר
10 הַמְּטֵמְאָה²⁴ אֲבָל לֹא מִדְּבַר הַפּוֹסְלָה²⁵ - הַסֵּל טְהוֹר²⁶,
11 וְהַמְּגַרְפָּה טְמֵאָה²⁷, וְכָל תְּרוּמָה שֶׁבִּפְסָל פְּסוּלָה, מִפְּנֵי
12 הַמְּגַרְפָּה שֶׁפּוֹסְלֵת הָאֲכָלִין שֶׁבִּפְסָל. הָיָה מִשְׁתַּמֵּשׂ מִן
13 הַחֲבִית בְּטִהָרָה בְּחֻזְקַת שֶׁהִיא חֲלִין וְאַחַר כֵּן נִמְצְאוּ
14 תְּרוּמָה, אִף עַל פִּי שֶׁהִיא טְהוֹרָה - הָרִי הִיא אֶסְוֶרָה
15 בְּאֲכִילָה, שָׁמָּא נִגַּע בָּהּ טְבוּל יוֹם²⁸, שֶׁהוּא פּוֹסֵל
16 בְּתְרוּמָה וְטְהוֹר בְּחֻלּוֹן כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר, וְאִינוּ דוֹמָה
17 מִשְׁמֵר תְּרוּמָה לְמִשְׁמֵר חֲלִין. וְאִם אָמַר: בְּלִבִּי הָיָה
18 לְשֹׁמֵרָה אֲפִלוּ מִדְּבַר הַפּוֹסְלָה - הָרִי זֶה מִתְּרַת
19 בְּאֲכִילָה. נִתְחַלְפוּ לוֹ גְּלִים שֶׁל שֶׁבֶת בְּכָלִים שֶׁל חַל
20 וְלִבְשָׁן - נְטֵמָאוּ, שֶׁאִינוּ מִשְׁמֵר כָּלִים שֶׁל חַל בְּכָלִים
21 שֶׁל שֶׁבֶת²⁹. מֵעֲשֵׂה בְּשֵׁתֵי נָשִׁים חֲבֵרוֹת שֶׁנִּתְחַלְפוּ לָהֶן
22 כְּלִיָּהֶן בְּבֵית הַמֶּרְחָץ, וְכֹא מֵעֲשֵׂה לִפְנֵי חֲכָמִים וְטֵמְאוּ
23 הַכֵּל³⁰. אֲפִלוּ נִפְלָה מֵעֲרֻתָהּ³¹ מִמֶּנָּה וְאָמְרָה לְחֲבֵר:
24 תְּנֵה לִי, וְנִתְּנָה לָהּ - נְטֵמָאת. גְּזֵרָה שָׁמָּא יִתְּנָה לָהּ עִם
25 הָאֲרִיץ, אוֹ שְׁלֵא יְהִיָּה הַחֲבֵר מִשְׁמֵרָה; שֶׁאִין אָדָם
26 מִשְׁמֵר כָּלִים שֶׁאִינָן שְׁלוֹ בְּכָלִיו, אֲלֵא אִם בֶּן הוֹדִיעַ
27 שֶׁסָּמַךְ עָלָיו.

32) אוכלין ומשקין. 33) חבר אינו משהה בביתו אוכלין
טמאים, כדי שלא יבוא לידי מכשול. 34) בכלים החמירו
מפני שאפשר לטהרם על ידי הזאה וטבילה ולא חילקו בין
כלי לכלי ולפיכך טימאו אף כלי חרס, שאין להם טהרה
כלל. 35) כל הספיקות הללו נאמרו בתוספתא שם.
36) וטעונים הזאה ארבעת הימים הראשונים, שכל אחד הוא
ספק שביעי. 37) וטעונים טבילה אחר כל ההזאות.
38) המלה בשביעי לכאורה מיותרת.

39) מי שְׁאָמַר לוֹ עַד אַחַד: נְטֵמָאוּ טְהוֹרוֹתֶיךָ, וְהָלָה
40 שוֹתֵק - הָרִי זֶה נֶאֱמָן וְהָרִי הֵן טְמֵאוֹת. וְאִם הִכְחִישׁוּ
41 וְאָמַר: לֹא נְטֵמָאוּ - הָרִי הֵן בְּחֻזְקָתָן, עַד שֶׁיַּעֲיִדוּ
42 שְׁנַיִם. הָיָה עוֹשֵׂה עִמּוֹ³⁹ בְּטִהָרוֹת אוֹ בְּזָבָחִים, וְלֹא אַחַר
43 זְמַן מִצְאוֹ וְאָמַר לוֹ בְּשַׁעַה שֶׁפָּגַע בּוֹ: טְהוֹרוֹת שֶׁעֲשִׂיתִי
44 עִמָּךְ נְטֵמָאוּ וְזָבָחִים שֶׁעֲשִׂיתִי עִמָּךְ נִתְפָּגְלוּ - הָרִי זֶה
45 נֶאֱמָן. אֲבָל אִם פָּגַע בּוֹ וְלֹא אָמַר לוֹ כְּלוּם, וְאַחַר כֵּן
46 פָּגַע בּוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה וְאָמַר לוֹ - אִינוּ נֶאֱמָן, אֲלֵא הָרִי
47 זָבָחִיו בְּחֻזְקַת בְּשָׂרוֹת וְטְהוֹרָתוֹ בְּחֻזְקַת טְהָרָה.

39) והמדובר, בעושה עימו חנם, אבל אם הוא מקבל שכר
נאמן אפילו בפגישה שנייה מפני שהוא מפסיד את שכרו
ולפיכך אנו אומרים מתוך שנאמן להפסיד שכרו נאמן גם
לטמא את הטהרות, כמו סופר שכתב ספר תורה בשכר ואמר
שהקלף לא היה מעובד לשמו והספר פסול.

בְּרִיף רַחֲמָנָא דְסִיזְעָן

הַלְכוֹת שְׂאֵר אֲבוֹת הַטְּמֵאוֹת

יֵשׁ בְּכָלֵלָן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה², וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א)
דִּין טְמֵאת נְבִלָה. (ב) דִּין טְמֵאת שְׂרָץ. (ג) דִּין טְמֵאת
שֶׁכַבַּת זֵרַע. וְעִבּוּדָה זָרָה מְטֵמְאָה בְּשְׂרָץ, וְטֵמְאָתָהּ
מִדְּבַרֵי סוֹפְרִים.

וּבִאֵוָר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפִרְקִים אֵלּוּ:

1) רבינו בהקדמתו לפירוש המשנה סדר טהרות מונה אחד
עשר סוגי אב הטומאות, והם: טומאת מת, טומאת מי
חטאת (מים שנתנו עליהם אפר פרה אדומה), חטאת
(בספרים שבידינו כתוב "חטאת", וצ"ל "חטאות", והכוונה
לחטאות שמזים דמם בהיכל), טומאת צרעת, זב, זבה, נדה,
יולדת, נבילה, שרץ ושכבת זרע. דיניהם של שמונת
הראשונים נתבארו בארבע ההלכות הקודמות, ודיני שלושת
אב הטומאות הנשארים יתבארו בהלכה זו, ומכאן השם
"שאר אבות הטומאות." 2) כשאנו קוראים בתורה

21) ובו תאנים. 22) כלי ברזל שמשתמשים בו להפריד את
התאנים המודבקות זו בזו. 23) מכל טומאה. 24) פירש
בכסף משנה, מדבר הנותן לה כוח טומאה לטמא אוכלין
שיפסלו אוכלין אחרים שיגעו בהם. 25) שנותן לה כוח
לפסול את הנוגע בה (פסול אינו פוסל אחרים). 26) שהרי
שמר עליו מכל דבר טמא. 27) פירוש, לפסול אוכלין אבל
לא לטמאם (פירוש זה דחוק, שהרי פתח ב"הפוסלה" וסיים
ב"טמאה", אולם לא מצאתי פירוש אחר להלכה זו).
28) טמא שטבל ביום וטרם שקעה השמש, טהור לחולין
ופסול את התרומה והוא שמר רק שמירת חולין.
29) ומכיוון שהסיח דעתו מהשמירה הדייקנית הרי זה כאילו
הסיח דעתו לגמרי משמירה (רש"י שם). 30) מפני שלא
שמרה על כליה של השנייה כמו על כליה. ואפשר לפרש
שהמדובר, כשלא ידעה האחת את האחרת היא חבירה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(ראשון לטומאה). (11) ונעשים ראשון לטומאה כמו האדם, אבל כלים שנגע בהם אחרי שפירש מן הטומאה לא נטמאו. וכל זמן שלא פירש מן הטומאה, מטמא כל כלים שהוא נוגע בהם, ולא דוקא בגדים. שם, פרשת ד, ה"ט: מנין לעשות שאר כלים ככגדים? (בתורה כתוב: יכבס בגדיו), תלמוד לומר "טמא" (צ"ל יטמא - הגר"א). (12) שם: "יכול יטמא אדם וכלי חרס? תלמוד לומר בגד, בגד הוא מטמא ואינו מטמא אדם וכלי חרס". (13) פרק ו.

ב. אַחַד¹⁴ בַּהֶמָּה וַחֲיָהּ, בֵּין הַמִּתְרִין בְּאֲכִילָהּ בֵּין הָאֲסוּרִין¹⁵, אִם מֵתוּ - פֶּלֶן בְּשָׂרָן מְטַמָּא בְּכִזַּיִת. וְשִׁחִיטָת בַּהֶמָּה טְהוֹרָה וַחֲיָה טְהוֹרָה מְטַהֲרֵת¹⁶ פֶּסֶל מְקוֹם. וְאֶפְלוּ שִׁחַט חֲלִין פְּעוּזָה וְקֹדְשִׁים בַּחוּץ¹⁷ - הָרִי אֵלּוּ טְהוֹרִין. וְאִם אֶרֶץ פְּסוּל בְּשִׁחִיטָה - הָרִי זו נִבְלָה¹⁸ וּמְטַמָּא בְּמִשְׁאָא¹⁹, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת שִׁחִיטָה²⁰.

(14) בין בהמה ובין חיה. (15) בגמרא חולין ע, ב למדו זה מן הכתוב. (16) אפילו אם היא אסורה באכילה ע"י אחד משמונה עשרה טריפות. שם עב, ב (ראה לקמן ה"ג). (17) שהם אסורים גם בהנאה (זכחים סח, א). (18) כר' יהושע, במשנה חולין לב, א. (19) השחיטה אינה מועילה אפילו לטהר מטומאת משא החמורה. (20) פ"ג הלכה יח.

ג. בַּהֶמָּה טְמָאָה וַחֲיָה טְמָאָה אֵין הַשְּׁחִיטָה מוֹעֵלֶת בָּהּ²¹, וְאֶחָד הַשּׁוֹחֲטָה או הַנּוֹתְרָה או הַחוֹנְקָה או שְׂמֵתָה בְּדֹרְכָה - הָרִי זו נִבְלָה. וְכָל הַנְּבִלּוֹת מְצַטְרְפוֹת²² לְעֵנָן טְמָאָה לְכִזַּיִת, אֶחָד טְמָאוֹת וְאֶחָד טְהוֹרוֹת²³.

(21) משנה שם עב, ב. (22) משנה מעילה א, ב. (23) כחצי זית מטמאה מצטרף עם כחצי זית מטהורה לענין טומאה, אבל אין מצטרפים לחייב מלקות על אכילתם (ראה הלכות מאכלות אסורות פ"ד הלכה יז, והשלמות להלכה יב).

ד. מִחַ הָרִי הוּא כְּבִשְׂרָו²⁴. וְדָם הַנְּבִלָה אֵינוֹ מְטַמָּא²⁵ כְּנִבְלָה, אֲלָא הָרִי הוּא כְּמִשְׁקִין טְמָאִים, שְׂאֵינוֹ מְטַמָּא לֹא אָדָם וְלֹא בְּלִים²⁶ מִן הַתּוֹרָה²⁷.

(24) חולין קכה, א. (25) עדיות פ"ח מ"א. העיר ר' יהושע בן בתירה על דם נבילות שהוא טהור. (26) כוונת רבינו ברורה, שאינו מטמא מן התורה כלל אפילו בשיעור רביעית הלוג שהוא גדול פי שלושה מכזית. וחזר בו מפירושו למשנה זו (וכן פירש גם הרע"ב שם) שטהור מלטמא בכזית כבשר אבל ברביעית מטמא, מפני שבברייתא (מנחות קג, ב) נאמרה עדות זו בשם ר' יהושע (בן חנניה) ור' יהושע בן בתירה, והוסיפו מעשה שהיה, שלא טימאו חכמים דם נבילה אפילו בשיעור גדול (ראה 'תוספות יום טוב' בעדויות שם, וראה הלכות טומאת אוכלין פ"י הלכה ג בהשלמות). (27) משמע שמדרבנן מטמא כלים כמשקין טמאים. אולם מלשונו בפ"י מטומאת אוכלין ה"ג, משמע שאינו משקה.

ה. חֲלָב²⁸ בַּהֶמָּה טְהוֹרָה שְׂמֵתָה - טְהוֹר. שְׂנֵאֲמָר:

(ויקרא, יא) נמצא ציזויים רבים, אולם רבינו ב'ספר המצוות' כלל שביעי, מודיע לנו שיטתו במנין המצוות, וקובע שאין למנות את פרטי המצוות כמצוות בפני עצמן, אלא כולן נמנות כמצוה אחת הכוללת דינים הרבה, והשיג על 'בעל הלכות גדולות' שמנה פרטים במספר תרי"ג המצוות. בהתאם לשיטתו זו, יצאו לו כאן רק שלוש מצוות-עשה.

פֶּרֶק רֵאשׁוֹן

(1) יבאר שהנבילה אב מאבות הטומאות, ומה מטמאה, ואי זו היא נבילה. ודין אם שחיטה מועילה בבהמה וחיה טמאה, ואם הנבלות מצטרפות לטמא בכזית. מוח וחלב ודם בהמה טהורה שמתה או חלב בהמה טמאה. חלב הכזי והדברים שאין מטמאין מן הנבילות והבהמות שעורותיהן כבשרן. ודין אם עיבדן או הלך בהם כדי עיבוד או עשה מעשה שבתלם. ודין עד כמה יהיה העור חיבור ועור שיש עליו כזית נבילה. ודין עור שיש עליו שני חצאי זיתים, ובשר נבילה יבש או שהיה סרוח מעיקרו. ודין שיליא וקיבה וחלב של נבילה, ובהמה ששפעה חררת דם, ונבילה שנתערבה בשחוטה.

1 א. הַנְּבִלָה - אָב² מֵאֲבוֹת הַטְּמָאוֹת. כִּזַּיִת³ מִבְּשָׂרָהּ⁴
2 מְטַמָּא אָדָם וְכָלִים כְּמִנְעוּ⁵, וְכָלִי חָרָס בְּאֹיִר⁶.
3 וּמְטַמָּא אֶת הָאָדָם בְּמִשְׁאָא⁷ לְטַמָּא בְּגָדִים, כְּמִרְכָּב
4 הַזָּב⁸. כִּיצַד? אָדָם שֶׁנִּגְעַת בְּנִבְלָה - נְטַמָּא, וְהָרִי הוּא
5 רֵאשׁוֹן לְטַמָּאָה. וְאִם נִגַּע בְּכָלִים אֶפְלוּ בְּשִׁעַת מִנְעוּ
6 בְּנִבְלָה - הָרִי הֵן טְהוֹרִין⁹. וְכֵן פְּלִים שְׁעָלֵיו טְהוֹרִין.
7 לְפִי שֶׁהוּא וְלָד¹⁰, וְאֵין וְלָד מְטַמָּא פְּלִים. אֲבָל
8 הַנוֹשֵׂא אֶת הַנְּבִלָה מְטַמָּא פְּלִים בְּשִׁעַת נְשִׂיאָתוֹ¹¹,
9 שְׂנֵאֲמָר: וְהַנִּשְׂא אֶת נִבְלָתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו. וְאִתָּן
10 הַבְּגָדִים רֵאשׁוֹן לְטַמָּאָה. וְאֵינוֹ מְטַמָּא לֹא אָדָם וְלֹא
11 כָּלִי חָרָס וְאֶפְלוּ בְּשִׁעַת נְשִׂיאָתוֹ¹², כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ
12 בְּמִטְמָאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב¹³.

(2) כלים פ"א מ"ב. (3) 'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשתא יוד, ה"ו: "למה נאמר (ויקרא יא, מ) האוכל מנבלתה? ליתן שיעור לנוגע ונושא, מה האוכל - כזית, אף הנוגע והנושא כזית" (סתם אכילה - כזית). (4) ולא עצמות - 'תורת כהנים' שם פרק י: "מנבלתם" ולא מן העצמות. (5) כתוב בתורה (שם, כז): כל הנוגע בנבלתם יטמא עד הערב. (6) אם נכנס כזית מן הנבילה לאוירו של כל חרס, נטמא הכלי וכל מה שבתוכו, אף-על-פי שלא נגע בדופניו. כתוב בתורה (שם, לג): "וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו יטמא", ודרשו ב'תורת כהנים' (שם פרשתא ז ה"ה): "מתוכו הוא מטמא ואינו מטמא מאחוריו". (7) אם האדם נשא את הנבילה, אף-על-פי שלא נגע בה, כגון שהיה דבר מבדיל בין גופו ובין הנבילה, שנאמר (שם, כח): "והנושא את נבלתם יכבס בגדיו וטמא עד הערב". (8) שהנוגע בו אינו מטמא בגדים, והנושאו מטמא בגדים. ובוה נבדל מרכב ממשכב וממושב, שגם נגיעתם מטמאה בגדים (ראה הלכות מטמאי משכב ומושב פ"ו הלכה ב). (9) ב'תורת כהנים' (שם פ"ו הלכה ז): "הנוגע יטמא עד הערב", ואין הנוגע מטמא בגדים. (10) הנוגע באב הטומאה נעשה ולד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

45) חיה אכלה את הבשר, והשאירה חתיכות קטנות דבוקות בעור. (46) כשהפריד בסכין את הבשר מהעור, נפלטו החתיכות מתחת חודו של סכין ונשארו במקומם בעור. (47) כנס את החתיכות הקטנות, והניחן יחד. (48) כרב הונא אליבא דרבי יהודה (שם קכא, א. ראה ראב"ד וכסף-משנה). והמדובר כשכנסו אדם בכוונה, וע"י מעשהו גילה דעתו שלא ביטלו לגבי העור. אבל אם כונס שלא בכוונה, כגון ע"י תינוקות, אינו מטמא (רש"י שם).

ט. ואלו⁴⁹ בהמות שעורותיהם כבשרם: עור תזיר 25 של ישוב, ועור חטוטרת הגמל הרפה, ועור בית הבשת, ועור השליל⁵⁰, ועור שתחת האליה. הרי 27 אלו מטמאין מן הנבלה. ואם עבדן או הלף ביהן⁵¹ 28 פדי עבודה⁵² - הרי אלו טהורים. ואם עשה ביהן 29 מעשה שבטלן⁵³ - טהורין אף על פי שלא הלף ביהן 30 פדי עבודה. כיצד? און חמור שטלאה⁵⁴ לכפיפתו - 31 טהורה. במה הוא פדי עבודה? ארבעה מילין⁵⁵. ואי 32 זו היא חטוטרת רפה? כל זמן שלא טענה⁵⁶. הגיע 33 זמנה לטען⁵⁷ ולא טענה, או שטענה קדם שנגיע 34 זמנה⁵⁸ - הרי זה ספק⁵⁹. 35

49) משנה שם קכב, א. (50) העובר שבמעי אמו. רבינו השמיט עור הראש של עגל הרך, ועור הפרסות שנימנו (שם) בין אלה שעורותיהם כבשרם. וטעמו, מפני שר' יוחנן אמר (שם קכב, ב) שדעת יחיד היא, ואין הלכה כאותו יחיד. (51) יש שוטחים את העורות, כדי שידרוס עליהם, ועל-ידי זה הם מתקשים ונעשים ראויים למלאכת עור. (52) אולי צריך להיות: עיבודם. (53) על-ידי מעשה זה, ביטל אותם מתורת בשר הראוי לאכילה. (54) השתמש בה כטלאי לסל וכדומה. (55) גמרא שם. (56) שלא הניחו עליה משא. (57) הגמל גדל, וכוחו אתו לישא משאות. (58) הטעינו משא בעורו צעיר וחלש. (59) בעיא שם שלא נפשטה.

י. המפשיט⁶⁰ נבלת בהמה או חיה, בין טמאה בין 36 טהורה, בין דקה בין גסה: אם לשטיחה⁶¹ הפשיט 37 - פיון שהפשיט מן העור פדי אחיזה, והוא שני 38 טפחים⁶², הנוגע בעור זה שהפשט טהור⁶³; ועד 39 שלא הפשיט שני טפחים - הנוגע בעור פנוגע 40 בפשר. הפשיטה פדי לעשות מן העור חמת⁶⁴ - הרי 41 העור חבור⁶⁵ עד שיפשיט את כל החזה. ואם 42 הפשיטה מרגליה⁶⁶ בלבד - הרי העור פלו חבור, 43 והנוגע בעור פנוגע בפשר, עד שיפריש העור פלו 44 מעל הפשר. וכן המפשיט בשרצים⁶⁷ - חבור עד 45 שיפשיט פלו. עור שעל הצואר - חבור⁶⁸ עד 46 שיפשיט פלו. וכל עור שהוא חבור לטמא⁶⁹ - כף 47 הוא חבור להתטמא, שאם היתה שחווטה ונגעה 48 טמאה בעור זה שהוא חבור - נטמא הפשר. 49

60) משנה שם קכג, א. (61) שהעור ישמש לו שטיח. בהפשט כזה, קורעים את העור מן הזנב עד הצואר ואחר-כך מפרידים אותו מן הבשר בסכין. (62) גמרא שם.

1 וְחֵלֶב נִבְלָה וְחֵלֶב טְרֵפָה יַעֲשֶׂה לְכָל מְלֹאכָה²⁹ וְאָכַל 1
2 לֹא תֹאכְלוּהוּ - מִי שְׁאִסְרוּ מִשּׁוּם נִבְלָה וְטְרֵפָה³⁰.
3 וְאִם הִכְשֵׁר בְּמִשְׁקֵינָהּ הַמְכֻשְׁרִין³¹ - הֲרִי הוּא כְּאֹכְלִין 3
4 טְמֵאִין³², וְאִינוּ כְּבִשָׁר נִבְלָה. וְהַנוֹגֵעַ בְּחֵלֶב הַחוּפָה 4
5 אֶת הַפְּלִיא קֹדֶם הַפְּרִשָׁה³³ - הֲרִי זֶה טְמֵא פְּנוּגֵעַ 5
6 בְּפִלְיָא עֲצָמָה, שֶׁהֲרִי בְּמָה חוּטִין נִמְשְׁקִין מִמֶּנָּה³⁴
7 בְּחֵלֶב. אָבֵל בְּהֵמָה טְמֵאָה וְהַחִיָּה בֵּין טְהוֹרָה³⁵ בֵּין 7
8 טְמֵאָה - אֶחָד בְּשָׂרָה וְאֶחָד חֵלְפָה לְטְמֵאָה, וּמִטְמֵא 8
9 אָדָם וְכֹלִים בְּכֹזֵית כְּבִשָׁר הַנִּבְלָה. 9

(28) פסחים כג. (29) משמע אפילו למלאכת קודש שאסור לטמאו. (30) זה נימוק לטומאת חלב בהמה טמאה שנתנבלה, שנאמרה בסוף הלכה זו. (31) אוכלין אינם מקבלים טומאה כל זמן שלא נרטבו באחד משבעת המשקין שמנאם רבינו בפ"א מהלכות טומאת אוכלין הלכה ב [חלב שחוטה אינו צריך הכשר, מפני ששחיטתו מכשירתו]. (32) ואפילו אם לא נגע בטומאה, הרי הוא מטמא טומאת אוכלין כראשון לטומאה (רבינו בפירושו, עוקצין פ"ג מ"ט. ראה השלמות). (33) לפני שהפרידו מן הכליה. (34) מן הכליה, וחוטים אלה בשר הם. (35) שחלבה מותר באכילה כשנשחטה.

10 ו. הפוי³⁶ - חֵלְפוֹ מִטְמֵא כְּבִשָׁרוֹ, וְטְמֵאתוֹ בְּסִפְקָא³⁷.
11 לְפִיכָף אֵין שׁוֹרְפִין עָלָיו תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים, וְאֵין חֵיבִין 11
12 בְּרַת עַל טְמֵאתוֹ וְעַל³⁸ בִּיאַת הַמְקַדְּשִׁי³⁹ אוֹ עַל אֲכִילַת 12
13 קִדְּשֵׁיוֹ⁴⁰. 13

(36) בברייתא חולין (פ, א) נחלקו תנאים במהותה של בריה זו, יש אומרים שהוא נולד מתיש וצביה (אביו בהמה, ואמו חיה). ור' יוסי אומר בריה בפני עצמה היא, ולא הכריעו בה חכמים אם היא מין חיה או מין בהמה. (37) שמא מין בהמה הוא, שחלבה טהור. (38) צ"ל "על". (39) פירוש, אם נטמא בחלב נבלת כוי ונכנס למקדש, אינו חייב כרת כמו טמא ודאי. (40) קדשי המקדש.

14 ז. ואלו דברים⁴¹ שאין מטמאין מן הנבלות:
15 העצמות, והקרנים והטלפים, אפלו עקרן הרך שאם
16 יחתך מן החי יוצא דם, והעור, אף על פי שאינו
17 מעבד, והאגל⁴² והגידיים, והמרק והתבלין
18 שמתבשלין עמה. במה דברים אמורים? בזמן
19 שפרשו מן הנבלה; אכל הנוגע באחד מכל אלו
20 קשה מחרבין בפשר - הרי זה טמא⁴³. והוא שיהיה
21 בפשר פזית, שאין אחד מכל אלו מצטרף לכוזית⁴⁴.

(41) משנה חולין קיז, ב. (42) חתיכות קטנות של בשר שנשארו דבוקות בעור אחר הפשטתו. (43) שם קיח, א. והטעם, מפני שהם כיד לבשר, שנוטלים אותו והבשר ניטל עמו. (44) שם.

22 ח. האגל, בין שפלטתו חיה⁴⁵ בין שפלטתו סכין⁴⁶
23 - אינו מצטרף לכוזית. ואם פנסו⁴⁷ והיה בו פזית -
24 מטמא⁴⁸.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואינן מצטרפות, כמבואר למעלה (כסף-משנה. ראה השלמות). (86) בתנאי. זה נמשך לדין נושא, כלומר: אימתי טמא הנושא? (87) ע"י דפיקות או לחץ חזק. (88) אם יגביה חלק אחד, יעלה השני עמו (ראה השלמות).

16 יג. בְּשׂוֹרֵי 89 נִבְלָה שֶׁנִּפְסַד וְהַבְּאִישׁ וְנִפְסַל מִלְּאֵכֶל
17 הַכֶּלֶב - טְהוֹרִי 90. לְפִיכֶךָ, נִצְלָל 91 הַנִּבְלָה - סֶפֶק אִם
18 מְטַמָּא בְּכִזִּית אִם לֹא 92. בְּשׂוֹרֵי נִבְלָה שֶׁיִּבְשׂוּ 93: אִם
19 יָכוֹל לְשָׂרֹת בְּפּוֹשְׂרֵינָּ מֵעֵת לְעֵת לְחֹזֵר לֵחַ וְרֵאיוּ
20 לְכֶלֶב - מְטַמָּא; וְאִם לֹא - טְהוֹר, וְאֶפְלוּ פְּאֶקְלִין 94
21 טְמֵאִין אֵינוּ מְטַמָּא.

(89) בכורות כג, א. (90) ואם הוא ראוי לכלב, אע"פ שאינו ראוי לאכילת אדם, מטמא בין במגע ובין במשא. פסק כר' יוחנן שם (כסף-משנה. וראה לקמן פ"ג הי"א ופ"ד הי"ב).

(91) בשר שנימוח וקרש. (92) הלכה למשה מסיני, שכזית ניצל מן המת מטמא כבשר (משנה זיר מט, ב), ובנבילה בעיא היא (שם נ, א) שלא נפשטה. ופסק רבינו, כדרכו בכל בעיא שלא נפשטה, שטמא מספק. [בגמרא שם משמע, שניצל אינו ראוי לאכילת אדם, אבל ראוי לאכילת כלב, ולפיכך אין מקום לבעיא זו לדעת בר פדא שנבילה שאינה ראויה לגר (לאכילת אדם) אינה מטמאה, ונשאלה לדעת ר' יוחנן, שהיא מטמאה, ופירשו ב'תוספות' שם (וכן גם בפירוש המיוחס (בטעות) לרש"י), שניצל, אע"פ שהוא ראוי לאכילת כלב אין דינו כבשר הנבילה, מפני שהוא כעפר ("עפרא בעלמא"), ושאל השואל, אם ניצל מנבילה כלול גם כן בהלכה שניצל מטמא אע"פ שהוא עפרא בעלמא או לא. ולפי פירושם, קשה להבין כוונת המילה "לפיכך" בדברי רבינו. ונראה שלדעת רבינו ניצל נפסל מאכילת כלב, ונמסרה הלכה שטמא, ושאלו אם גם ניצל של בהמה נכללה בה]. (93) משנה נדה נד, ב. (94) צ"ל כאוכלין. פירוש שאינו מטמא אפילו במגע, ואפילו אוכלין ומשקין.

22 יד. בְּשׂוֹרֵי 95 נִבְלָה שֶׁהָיָה סְרוּחַ מְעַקְרוּ וְאֵינוּ רֵאיוּ
23 לְמֵאֵכֶל אָדָם - הָרִי זֶה טְהוֹר; שֶׁנֶּאֱמַר: לִגְר אֲשֶׁר
24 בְּשַׁעְרֶיהָ תִתְנַגַּח וְאֶכְלָה - עַד שֶׁתִּהְיֶה תִּחְלָתָהּ רֵאיוּהָ
25 לִגְר.

(95) בכורות כג, ב.

26 טו. שְׁלֵיָא 96 שֶׁל נִבְלָה - הָרִי הִיא כְּפָרֶשׁ וְכִרְעִי
27 וְאֵינָה מְטַמָּאָה פְּנִיבְלָה 97. וְאִם חָשַׁב עָלֶיהָ לְאֶכְלָה -
28 מִתְטַמָּאָה טְמֵאָת אֶכְלִין 98. הִקְבָּה 99 וְהִחְלָב 100 שֶׁל
29 נִבְלָה - טְהוֹרִין מִכְּלָוִם 101.

(96) העור שהעובר מונח בו. (97) משנה חולין עז, א. (98) אם נגעה בטומאה, שהמחשבה עושה אותה אוכל, אבל אין המחשבה מועילה שתטמא טומאת נבילות. (99) פירוש, חלב קרוש שנמצא בקיבת נבילה, אבל עור הקיבה מטמא. (100) חלב צלול שבקיבה. (101) חולין קטז, ב. רבינו קיבל גירסת הרי"ף שם: והילכתא... אבל מעמידין בקיבת נבילה וכו'. מאי טעמא? חלב המכונס בה

(63) כרב שם. (64) כעין שק גדול, שהרועים נותנים בו חפציהם, ויש משתמשים בו גם למשקין. בהפשט זה אין קורעים את העור לאורך הבהמה, אלא מרגל לרגל, ומפשיט ממטה למעלה באופן שיצא העור שלם בהיקפו, ואחר-כך קושרים במשיחה את המקום הפתוח. (65) אם נגע בעור הנבילה נטמא, כאילו נגע בבשר. (66) כשרוצים לעשות נוד (נוד קטן מחמת) מעור כבש, מתחילים להפשיט מן הרגלים, וממשיכים באופן שיצא העור כולו שלם, וקושרים את מקום הרגליים וממלאים אותו מים ומשקין אחרים (על פי פירוש רבינו במשנה). (67) ברייתא שם קכג, ב. (68) אם הפשיט כל העור, והשאיר עור הצוואר - העור מטמא. כחכמים במשנה. (69) שהנוגע בעור נבילה נטמא.

1 יא. עוֹרֵי 70 שֵׁשׁ עָלָיו כִּזִּית נִבְלָה - הַנוֹגֵעַ בְּצִיבֵי
2 הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ 72 וּבְשַׁעְרוֹ שֶׁנִּגְדָּו 73 מֵאֲחוֹרֵי הָעוֹר
3 נְטֵמָא, מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹר בְּשַׁעְרוֹ שׁוֹמֵר לְבִשְׂרָה 74. בְּמָה
4 דְּבָרִים אֲמֹרִים? שֶׁפְּלִטְתּוֹ תִּהְיֶה; אֲבָל פְּלִטְתּוֹ סִפְיָהּ 75,
5 אִם הָיָה מְרֻדָּה 76 - בְּטַל אֲגַב הָעוֹר 77.

(70) משנה שם קכד, א. (71) חוט דק. (72) מן העור, והוא נוגע בבשר (רבינו בפירושו. ורש"י מפרש, שיוצא מן הבשר). (73) שכנגד הכזית. (74) והשומר מטמא כבשר עצמו. לא נתבאר דין הנוגע בשער כנגד הציב, ויש פנים לכאן ולכאן. (75) אנו אומרים שביטלו אצל העור. (76) דק מאוד וארוך ורחב, שאם תצרפו יחד יהיה בו כזית (רש"י). (77) שאין דרכו של אדם לטרוח ולכנס שיכבה דקה של בשר ולפיכך בטלו, אבל פלטתו חיה לא ביטלו אדם.

6 יב. עוֹרֵי 78 שֵׁשׁ עָלָיו פְּשָׁנֵי חֲצָאֵי זִיתִים בְּשׂוֹרֵי נִבְלָה
7 - הָעוֹר מִבְּטָלָן 79, וְאֵינֶן מְטַמָּאִין לֹא בְּמִגַּע וְלֹא
8 בְּמִשָּׂא 80; שֶׁפֶל שְׂאִינוּ מְטַמָּא מִן הַנִּבְלָה בְּמִגַּע -
9 אֵינוּ מְטַמָּא בְּמִשָּׂא 81. אֲבָל שְׁנֵי חֲצָאֵי זִיתִים שֶׁתִּתְּחַבֵּן
10 בְּקִיסָם 82 - הַנוֹשָׂאֵן טְמֵא 83, שֶׁהָרִי נִשָּׂא פְּזִית, וְהַנוֹגֵעַ
11 טְהוֹר, שְׂאִין חֲבוּרֵי אָדָם 84 חֲבוּרֵי 85. וְהוּא 86 שֶׁהָיָה
12 שֶׁנִּהְיֶה מְרֻדִין 87 וְדִבְקִין זֶה בְּזֶה עַד שֶׁיִּנְטָלוּ
13 כְּאֶחָד 88; אֲבָל אִם הָיָה חֲצִי זִית זֶה בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ וְזֶה
14 בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ בְּקִיסָם אֶחָד, אֶפְלוּ הוֹלִיף וְהִבִּיא כֶּל
15 הַיּוֹם פְּלוּ - טְהוֹר.

(78) משנה שם. (79) כמות קטנה שכזו בטלה לגבי העור. (80) כר' עקיבא, שם. (81) נימוק זה נאמר בברייתא שם עמוד ב בשם ר' עקיבא, ופירושו: אף-על-פי שהוא נושא כזית שלם בבת אחת אינו טמא, מפני שהמגע אינו מטמא. ולמה אין המגע מטמא? מפני שאין כאן נגיעה אחת בכזית שלם אלא שתי נגיעות - כל אחת בחצי זית - ושתי נגיעות אינן מצטרפות. (82) הכוונה לכזית שלם שחתכו לשנים, או חתך חצאי זיתים מנתח גדול, ולא באותם החצאים שהיו על העור (ראה שם קכב, בגמרא, רש"י ותוספות ד"ה דאמר). (83) במשנה שם קכד, א: ומודה ר' עקיבא וכו'. (84) חיבור מלאכותי. (85) ודינם כשני חצאים נפרדים. ואפילו אם נגע בשניהם - טהור, מפני ששתי נגיעות הן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מפרכסת אם מטמאה טומאת נבילה. ודין חלק הבהמה לשנים או שניטלה ירך וחלל שלה, ובהמה שמת עוברת במיעיה. בשר או אבר הפורש מבהמה כשהיא חיה. ואם יש שיעור לאיברים. הבשר או האבר המדולדלים בבהמה או חיה שאינם יכולים לחיות. טריפה שנשחטה שחיטה כשרה. והשוחט בהמה ומצא בה עובר מת או בן שמונה חי. ודין השוחט את הבהמה ומצא בה בן ט' חי קודם שיהלך על גבי קרקע. טריפה שנשחטה אם מטמאה קודש. ובהמה המקשה לילד והוציא העובר את ידו וחתכה וכו'. ודין שחיטת נכרי וישראל עומד על גביו. וקולית נבלה שניקבה או חישב לנוקבה.

- 11 א. בהמה² או חיה טמאה שנשחטה³ - אינה¹¹
- 12 מטמאה משום נבלה פל זמן שהיא מפרקסת⁴, עד
- 13 שיתיו את ראשה⁵, והרי היא פאכלין טמאין⁶.
- 14 נחרה⁷ והרי היא מפרקסת - אין בה אפלו טמאת
- 15 אכלין⁸ פל זמן שהיא מפרקסת. ואיבר⁹ הפורש מן
- 16 המפרקסת¹⁰ - אסור לבני נח פפורש מן החי¹¹,
- 17 ובשר הפורש ממנה - פפורש מן החי. וכן טהורה
- 18 שנפסלה בשחיטתה ועדין היא מפרקסת, או שחט
- 19 בה אחד¹² או רב אחד - אין לה טמאה פלל עד
- 20 שתמות¹³. חלק בהמה לשנים¹⁴ או שנטלה¹⁵ ירך
- 21 וחלל שלה¹⁶ - הרי זו נבלה ומטמאה במשא ובמגע,
- 22 אף על פי שהיא עדין פחיים. וכן אם קרעה מגפה
- 23 או שנשברה מפרקת ורב בשר עמה - הרי זו נבלה
- 24 לכל דבר¹⁷.

(2) משנה, חולין קיז, ב. (3) בידי ישראל, שחיטה המתירה בהמה טהורה לאכילה. (4) שם, קכא, ב - אמרו: "מפרכסת יצאה מכלל חיה, ולכלל מתה לא באה". (5) אם התיו את ראשה הרי היא כנבילה אף-על-פי שהיא מפרכסת. (6) אם נגעה באב הטומאה נטמאה ומטמאה אוכלין אחרים - אפילו של חולין - גם בעודה מפרכסת. ואם נגעה בוולד הטומאה פוסלת את התרומה, מפני ששחיטה כזו מתירה בהמה טהורה לאכילה לישראל, היא מועילה בבהמה טמאה לעשותה כאוכל המקבל טומאה ומטמא. (7) אפילו ישראל (שם קכא, ב). (8) מפני שנחירה אינה מתירה לאכילה את המפרכסת, לא לישראל אפילו בטהורה ולא לגוי, אין עליה תורת אוכל. וכן גוי ששחט שחיטה כדניה, שהרי שחיטתו נבילה והרי היא כנחירה. (9) שלם. (10) אפילו מטהורה שנשחטה ע"י ישראל (רבינו בהל' מלכים פ"ט הי"ג), אע"פ שהיא מותרת לישראל. וטעמו של דבר, מפני שהשחיטה מתירה לישראל גם את המפרכסת, אבל לגויים שלא ניתנה להם מצוות שחיטה, לא יצאה הבהמה מכלל חיה כל זמן שלא מתה. (11) שאבר מן החי וכן בשר מן החי, הם משבע המצוות שנצטוו עליהם הגויים. (12) סימן אחד, וישט או קנה. (13) בהמה אינה ניתרת באכילה בשחיטת סימן אחד, ולכן אין עליה תורת אוכל. [ראה הל' טומאת אוכלין פ"ג ה"ד, פרטי דינים נוספים בענין זה. ודילג עליהם רבינו כאן, מפני שאינם נוגעים לטומאת נבילות, שבה אנו עוסקים כאן]. (14) גיסטרא בלשון הגמרא (שם כא, א).

פירשא בעלמא הוא (ראה פ"ד מהלכות מאכלות אסורות הט"ו והי"ט, ומגיד-משנה שם).

- 1 טז. בהמה ששפעה¹⁰² חררת דם¹⁰³, אף על פי
- 2 שנפטר מן הכוונה¹⁰⁴ - אינה מטמאה¹⁰⁵ לא במגע
- 3 ולא במשא עד שיהיה בה צורת נפל, לפי שהיא
- 4 בטלה ברב היוצא עמה¹⁰⁶, לפיכך היא טהורה אף
- 5 על פי שהיתה ראיה לגר¹⁰⁷ אגב אמה¹⁰⁸.

(102) הפילה. (103) חתיכה כעין דם קרוש, ויש בה בשר עובר שנימוק. (104) הולד שתלד אחר-כך אינו קדוש ככבור, אפילו אם טרם ילדה בכלל (משנה בכורות כא, ב) מפני שאינו פטר רחם. (105) אף-על-פי שהחררה נידונת כוולד לענין בכורה. (106) הדם וגופים אחרים שאינם מגוף הנפל שנימוק (ר' יוחנן שם כב, א). ואם יש בה צורת ולד נפל, הרי אינו מעורב עם הגופים האחרים ואינם מבטלים אותו. (107) למעלה (בהלכה יד) אמרנו, שסרוחה מעיקרה ולא היתה ראיה לגר לפני הפלחה, ומטמאה עד שתיפסל מאכילת כלב (שם כג, ב). (108) כל זמן שהחררה היא במעי אמה אינה נמאסת על האדם אלא עם יציאתה, ואז חלה עליה הטומאה, ואם כן לא נפסלה לאכילה לפני חלות הטומאה.

- 6 יז. נבלה שנתערבה בשחוטה, אם רב מן השחוטה
- 7 - בטלה הנבלה בשחוטה¹⁰⁹, ואין הפל מטמא
- 8 במגע; אבל אם נשא הפל - נטמא¹¹⁰. שאי אפשר¹¹¹
- 9 לשחוטה שתתזר נבלה¹¹², אבל הנבלה אפשר
- 10 שתטהר בשתסרח, לפיכך תבטל.

(109) שם כג, א תני ר' חייא. (110) מפני שהטומאה ישנה כאן במציאות, והוא נשא אותה. ואין זה דומה לחררת דם (בהט"ז) מפני שנימוק הבשר ונתערב עם הגופים הטהורים ואינו בעין (הר"י קורקוס). (111) זהו נימוק לדין מגע. (112) בגמרא נאמר טעם זה לפי דעת ר' יהודה, שמין במינו אינו בטל, וכאן בטל מפני שאינו מין במינו ממש, שזו שחוטה, ולעולם לא תהיה נבילה שמתמאה במגע ובמשא (ראה השגת הראב"ד וכסף-משנה). והר"י קורקוס (מובא בכסף-משנה כאן) מסביר את ההבדל בין מגע למשא. במגע הרי כל חתיכה היא נגיעה בפני-עצמה בבשר טהור מפני הביטול ברובו, ואפילו אם נוגע בבת אחת הרי נגיעות אינן מצטרפות, אבל במשא נשיאה אחת היא. [ומה בין זה לשני חצאי זיתים (בהי"ב) שאינו מטמא במשא אלא במרודד, ואין אנו אומרים נשיאה אחת היא? חצי זית אינו מטמא כלל, ושני חצאי זיתים מצטרפים רק כשנישאו ביחד, והתורה אמרה (לפי דרשת עולא הנ"ל), שאם מגביה חלק מהכזית ואין כולו נישא עמו - אין זה נידון כנישאו ביחד, אבל כאן הוא נשא בבת אחת שיעור המטמא, אלא שאין אנו יודעים איזה כזית הוא הטמא ולכן הוא טמא, שהרי נשא כזית שלם בבת אחת, וחסרון ידיעה אינו מועיל לטהרו].

פרק שני

(1) יבאר בהמה או חיה טמאה ששחטה או נחרה והיתה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ד' ט"ז סיון - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות פה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15) שם. (16) כל הבשר החופה את עצם הקולית. 17) שם. 29) והבֶּשֶׂר הַפּוֹרֵשׁ מֵאֵיבָר מִן הַנְּבֵלָה - מְטֵמָא בְּכַזִּית 30) בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׂא. וְזֶה וְזֶה⁴³ שְׂוִין לְשַׁעוֹר⁴⁴.

33) משנה, חולין קכז, א. (34) בשר מן החי אפילו פירש לגמרי מן הבהמה אינו מטמא (למעלה ה"א), ונכתב כאן במדולדל להשמיענו שמתמא טומאת אוכלין אף-על-פי שעודנו מדולדל בבהמה חיה (ר"י קורקוס). (35) הורטבו באחד משבעת המשקין (ראה הל' טומאת אוכלין פ"א ה"ב) אחרי שנידלדלו. (36) בכת"י תימן, וכן בדפוס רומא: "במקומן", פירוש, כשהם תלויים בבהמה. (37) כרבי מאיר במשנה שם, נגד דעת רבי שמעון [בעירובין מו, ב שאלו: רבי מאיר ורבי שמעון, הלכה כמי? ולא נפשטה הבעיה, ולפיכך פסק רבינו לחומר]. (38) גמרא, שם. (39) בלשון התלמוד: "שחיטה אינה עושה ניפול" (חולין עג, ב). ואסורים באכילה, שהשחיטה מועילה להם רק לטהרם אבל לא להתירם לאכילה (שם). (40) אם לא הוכשר לפני שמתה. (41) שמיטה עושה ניפול, והרי הוא כאילו פורש לגמרי מן הבהמה רגע לפני מיתתה. (42) מובן מאליו, שהבשר המדולדל אינו מטמא כלל אם לא נגע בטומאה. (43) אבר מן החי ואבר מן הנבילה. (44) מטמאים בכל שהוא, אם יש בהם גידים ועצמות ובשר כדי להעלות ארוכה, כלמעלה בה"ג.

31) ו. טֵרֶפֶה שְׁנֹשְׁחָטָה⁴⁵ שְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה, אָף עַל פִּי שְׁהִיא אֲסוּרָה בְּאֲכִילָה - הֲרִי הִיא טְהוֹרָה. וְכֵן הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּהֵמָה וּמִצָּא בָּהּ עֶבֶר מֵת⁴⁶ - שְׁחִיטָה אִמּוֹ מְטַהֲרָתוֹ מִיָּדֵי נְבֵלָה⁴⁷. מִצָּא בָּהּ בֶּן שְׁמוֹנֵה חִי⁴⁸ - נִטְרָף⁴⁹. אָף עַל פִּי שְׁנֹשְׁחָט⁵⁰ אַחַר שְׁנֹטְרָף - אֵין שְׁחִיטָתוֹ מְטַהֲרָתוֹ מִיָּדֵי נְבֵלָה, לְפִי שְׂאִין לְמִינוֹ שְׁחִיטָה⁵¹. לְפִיכֵף, וְלֹד בְּהֵמָה⁵² שְׁלֹא שְׁהָה שְׁבָעָה יָמִים גְּמוּרִין, אִם שְׁחָטוּ בְּתוֹף שְׁבָעָה - אֵין שְׁחִיטָתוֹ מְטַהֲרָתוֹ מִיָּדֵי נְבֵלָה, מִפְּנֵי שְׁהוּא כְּנִפְסָל⁵³.

45) משנה, שם עב, ב. (46) אפילו בן תשעה חדשים (בהמה גסה טהורה יולדת לתשעה - כאדם). (47) משנה, שם עב, א. רבינו בהל' מאכלות אסורות פ"ה הי"ג-י"ד פסק שמותר באכילה, וכתב כאן "מטהרתו מידי נבילה" משום סיפא: "מצא בה בן שמונה חי וכו' אין שחיטתו מטהרתו". ולא הקפיד רבינו להודיע שמותר באכילה, מפני שכאן אנו עוסקים בדיני טומאה וטהרה בלבד. (48) מדובר כשלא נשחטה אמו כדין, וקרעה והוציא ממנה עובר בן שמונה חדשים, אבל אם נשחטה אמו הותר העובר אפילו לאכילה, וכל-שכן שאינו מטמא. (49) פירש, נאסר באכילה כטריפה. (50) ואמרנו למעלה שטריפה שנשחטה - טהורה. (51) בן שמונה חדשים אין לו שחיטה כלל, אלא ניתן בשחיטת אמו. וזה שהוציא והוא לפני שחיטת אמו אין לו כל שחיטה, ולפיכך אינו דומה לטריפה ששחטה. (52) שנולד באופן טבעי. (53) כנולד לפני זמנו. [בשבת קלד, ב - אמרו שהוא ספק נפל. ונראה, שגם רבינו התכוון לכך]. ידעו חכמים, שנפל אינו חי שבעה ימים שלמים, ולכן אם עברו עליו שבעה ימים יצא מחשש נפל.

ז. הַשּׁוֹחֵט⁵⁴ אֶת הַבְּהֵמָה וּמִצָּא בָּהּ בֶּן תְּשָׁעָה חִי, 40

1) ב. בְּהֵמָה¹⁸ שְׁמֵת עֲבָרָה בְּתוֹף מַעֲיָה וְהוֹשִׁיט הַרוּעָה 2) אֶת יָדוֹ וְנָגַע בּוֹ, בֵּין בְּבֵהֶמָה טְמֵאָה בֵּין בְּטְהוֹרָה - 3) הֲרִי זֶה הַנּוֹגֵעַ טְהוֹר¹⁹, עַד שְׂיִצֵּא הַנֶּפֶל לְאֹוִיר 4) הָעוֹלָם.

18) שם ע, ב. (19) בגמרא שם דרשו דין זה מהמקרא, אולם לדעת רבינו (בהל' טומאת מת פ"כ ה"א), שטומאה בלועה אינה מטמאה, דרשה זו מיותרת, ונאמרה שם אליבא דרבי עקיבא (שם עב, א) שעובר במעי אשה טמא. ולא נתברר לשם מה העתיק רבינו משנה זו.

5) ג. בֶּשֶׂר הַפּוֹרֵשׁ מִבְּהֵמָה וְחִיָּה כְּשֶׁהֵן חִיִּין, בֵּין 6) טְהוֹרִין בֵּין טְמֵאִין - טְהוֹר וְאִינוֹ מְטֵמָא כְּנְבֵלָה²⁰. 7) אֲבָל אֵיבָר מִן הַחִי הַפּוֹרֵשׁ מִהֵן - מְטֵמָא²¹ כְּנְבֵלָה, 8) אַחַד אֵיבָר מִן הַחִי הַפּוֹרֵשׁ מִן הַבְּהֵמָה עֲצָמָה אוֹ 9) אֵיבָר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַשְּׁלִיל²² שְׁכַבְּטָנָה²³. וְהָאֵיבָרִים אֵין 10) לְהֵן שַׁעוֹר²⁴, אֲפִלּוּ הֵינָה כְּשַׁעוֹרָה אוֹ פָחוֹת - מְטֵמָא. 11) וְהוּא שְׂיִהִיָּה הָאֵיבָר כְּכַרְתִּיתוֹ²⁵, בֶּשֶׂר וְגִידִין 12) וְעֲצָמוֹת²⁶, וְיִהְיֶה עֲלָיו בֶּשֶׂר כְּדִי לְהַעֲלוֹת אֲרוּכָה²⁷; 13) הֵינָה הַבֶּשֶׂר פָּחוֹת מִהַעֲלוֹת אֲרוּכָה בְּחִי אוֹ חֶסֶר 14) עֲצָמוֹת²⁸ - טְהוֹר²⁹.

20) ברייתא, חולין קכח, ב. (21) משנה, שם קכז, ב. (22) עובר. (23) משנה, שם עב, א. (24) אהלות פ"א מ"ז. (25) בשלימותו הטבעית. ראה 'כסף משנה' הל' טומאת מת פ"ב ה"ג. (26) חולין קכח, ב. (27) כדי שיתרפא הפצע (כלים פ"א מ"ה). (28) ניטל קצת מן העצם. (29) אהלות פ"ב מ"ה, בדין אבר מן האדם. ובתוספתא שם (פ"א ה"ב) אמרו שגם בבהמה הדין כך (ראה הל' טומאת מת פ"ב).

15) ד. הַכְּלִיָּא³⁰ וְהַלְשׁוֹן וְהַשֶּׁפֶה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, אָף עַל פִּי 16) שְׁהֵן אֵיבָרִים וְאֵין עוֹשִׂין חֲלִיפִין³¹, הוֹאִיל וְאֵין בָּהֶם 17) עֲצָם - הֲרִי הֵן כְּכֶשֶׂר³².

30) חולין קכח, ב. (31) אם נחתכו, אין אחרים גדלים במקומם. (32) מן החי שאינו מטמא כלל. פסק כרבי שם (ראה כסף-משנה).

18) ה. הַבֶּשֶׂר³³ אוֹ הָאֵיבָר הַמְדַלְדֵּלִין בְּבֵהֶמָה אוֹ חִיָּה 19) שְׂאִינָן יְכוּלִין לְחִיּוֹת וְלַהֲדַבֵּק בְּשָׂאֵר הַגּוֹף - אֵינָן 20) מְטֵמָאִין כְּנְבֵלָה³⁴ כֹּל זְמַן שֶׁהַבְּהֵמָה בְּחַיִּים; וְהֲרִי הֵן 21) בְּשָׂאֵר אֲכָלִין, אִם הַכְּשָׁרוֹ³⁵ - מְקַבְּלִין טְמֵאָה 22) בְּמִקוּמָן³⁶. נִשְׁחָטָה הַבְּהֵמָה - הַכְּשָׁרוֹ בְּשְׁחִיטָה³⁷ 23) וְאֵינָן מְטֵמָאִין כְּנְבֵלָה³⁸, שְׂאִין הַשְּׁחִיטָה עוֹשָׂה אוֹתָן 24) כְּמוֹ שְׁפָרְשׁוֹ מְחַיִּים³⁹. אֲבָל אִם מָתָה הַבְּהֵמָה - 25) הַבֶּשֶׂר שְׁהִיָּה מְדַלְדֵּל בָּהּ צָרִיף הַכְּשָׁרוֹ⁴⁰, וְהָאֵיבָר 26) מְטֵמָא מְשׁוּם אֵיבָר מִן חֲחִי⁴¹ וְאִינוֹ מְטֵמָא מְשׁוּם 27) אֵיבָר מִן הַנְּבֵלָה⁴². וּמָה בֵּין אֵיבָר מִן הַחִי לְאֵיבָר מִן 28) הַנְּבֵלָה? שֶׁהַבֶּשֶׂר הַפּוֹרֵשׁ מֵאֵיבָר מִן הַחִי - טְהוֹר,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22 וְאֶפְלוּ יִשְׂרָאֵל עוֹמְדֵי עַל גְּבִי וְשָׁחַט⁷⁴ בְּסִפִּין יָפָה
23 שְׁחִיטָה כְּרָאוּי. אֶחָד הַעוֹבֵד פּוֹכְכִים וְאֶחָד הַפּוֹתִי⁷⁵
24 אוֹ גֵר תּוֹשֵׁב⁷⁶ שְׁחִיטָתוֹ נִבְלָה⁷⁷. וְקָרוֹב בְּעֵינַי, שְׂאָף
25 זֶה מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁷⁸. שְׁתֵּרֵי טִמְאָת עֲבוּדָה זָרָה
26 וְטִמְאָת תְּקַרְבָּתָהּ מִדְּבָרֵיהֶם, כְּמוֹ שְׂחִיטָתָא⁷⁹, וּבְגִלָּל
27 עֲבוּדָה זָרָה נִתְרַחֲקוּ הַפּוֹתִים וְנִאֲסְרָה שְׁחִיטָתוֹ. וְאִם
28 תֹּאמַר: וְהֲלוֹא הִיא אֲסוּרָה בְּאִכְלָהּ דִּין תּוֹרָה! לֹא
29 כָּל הָאֲסוּר בְּאִכְלָהּ מִטִּמְאָה, שְׁתֵּרֵי הַטְּרֵפָה אֲסוּרָה
30 וְיִטְהוֹרָה. וְאִי אֶפְשָׁר לְחַיֵּב כֶּרֶת עַל טִמְאָה זוֹ עַל
31 בִּיאַת מְקַדָּשׁ וְאִכְלִילַת קִדְּשׁוֹ אֶלָּא בְּרִאֲיָה בְּרוּרָה⁸⁰.

(73) משנה, שם יג, א. (74) אפילו שחט. (75) הגויים שהושיב סנחריב במדינת אפרים, שקיבלו עליהם מצוות כישראל ולא קיימו אותן. וחכמים השוו דנים לדין גויים (שם, ו, א). (76) שקיבל עליו שבע מצוות בני נח, ואפילו אם הוא מקיימן. (77) לאכילה ולטומאה. (78) הכוונה לטומאה, אבל באכילה כותב רבינו לקמן שאסור מן התורה (ראה הל' שחיטה פ"ד הי"א, שלוקים על אכילתה). [בתוספתא חולין פ"א הי"א, למדו מן הכתוב (דברים יב, כא) "וזבחת... ואכלת" ולא זבחת הגוי ולא זבחת הקוף. ורבינו בהל' שחיטה, מביא דרשה אחרת מהמקרא (שמות לד טו): "וקרא לך ואכלת מזבחו". ונראה שרבינו הביא את הכתוב "ואכלת מזבחו", כדי לנמק למה לוקה על אכילתה, הלא על 'עשה' אין לוקים, אולם בשמות שם כתוב "פן", ויפן" דינו כלא-תעשה]. (79) לקמן פ"ו. (80) מלשון זה יש ללמוד, שרבינו עצמו מפקפק בדבר אם טומאתו מן התורה או מדבריהם (ראה ראב"ד וכסף-משנה).

32 יא. קולית הנבילה⁸¹ - הנוגע בה או נושאָה טהור⁸²; שְׁפַל דְּבָרָה⁸³ מִן הַנְּבִלָה שְׂאִינוּ מִטִּמְאָה בְּמַגָּע - אֵינוּ
33 מִטִּמְאָה בְּמַשָּׂא. נִקְבָּה כָּל שֶׁהוּא - הַנוֹגֵעַ בָּהּ אוֹ
34 נוֹשְׂאָהּ טִמְאָה⁸⁴. בְּמַה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁸⁵? בְּשִׁהֲיָה הַמֶּחֶךְ
35 שְׂבָה מִתְקַשְׁשָׁק⁸⁶, שְׁתֵּרֵי אֵינָה מַעֲלָה אֲרוּכָה⁸⁷; אֲבָל
36 אִם הָיָה עוֹמֵד בְּמִקוּמוֹ, אִם יֵשׁ בוֹ כַּדֵּי לְהַעֲלוֹת
37 אֲרוּכָה לְעֵצָם מִבְּחוּץ⁸⁸ - הָרִי זוֹ מִטִּמְאָה בְּמַגָּע
38 וּבְמַשָּׂא פְּכָל הָאֵיבָרִים⁸⁹. וּכְבָר פְּרָשְׁנוּ, שֶׁהַקּוֹלִית הִיא
40 הַעֲצָם הַסֹּתוּם מִכָּל צְדָדָיו.

(81) משנה, שם קכה, א. קולית = עצם הירך. (82) עצמות נבילה אינן מטמאות (שם עז, ב) ובמוח שבה אינו יכול ליגע, ולפיכך אינה מטמאה אפילו מדין שומר לטומאה. (83) נימוק למה אינה מטמאה במשא. (84) שם. ובברייתא (שם קכו, ב): "בנבלתה" ולא בקולית סתומה, יכול (יכול אתה לחשוב) אפילו ניקבה? תלמוד-לומר "הנוגע יטמא", את שאפשר ליגע - טמא, ואת שאי-אפשר ליגע - טהור. אם הקולית נקובה אפילו כל שהוא, אפשר להכניס שערה דרך הנקב ולנגוע במוח, ולפיכך גם הנגיעה בעצם הקולית מטמאה, שהרי היא כשומר לטומאה (ראה עוקצין פ"א מ"א). (85) שקולית שלא ניקבה טהורה. (86) המוח ניתק מחיבורו בעצם הקולית בפנים, ומקשקש כשמנדנדים את הקולית. (87) בחי. ידעו חכמינו ז"ל, שעצם שנקלף מעליה

1 קֶדֶם שְׂחִיטָה עַל הַקְּרָקַע, אָף עַל פִּי שְׂאִין צְרִיף
2 שְׁחִיטָה כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ⁵⁵, שְׁתֵּרֵי שְׁחִיטָת אָמוֹ
3 מִטְהַרְתּוֹ, אִם נִטְמָאת אָמוֹ⁵⁶ - לֹא נִטְמָא הוּא⁵⁷, וְאִם
4 נִתְנַבְּלָה אָמוֹ - הָרִי הוּא טְהוֹר⁵⁸; שְׂאִין הַחַי מִתְטַמָּא
5 לֹא טִמְאָת אֲכָלִין וְלֹא טִמְאָת נְבִלוֹת וְאָף עַל פִּי
6 שֶׁהוּא כְּאֵיבָר מְאִיבְרִיָּה⁵⁹. וְאִם מֵת קֶדֶם שְׂחִיטָה⁶⁰
7 עַל גְּבִי קְרָקַע - הָרִי הוּא טְהוֹר⁶¹, שְׂשְׁחִיטָת אָמוֹ
8 טְהַרְתּוֹ.

(54) משנה, שם עד, א. (55) בהל' מאכלות אסורות פ"ה הי"ד. (56) נגעה בדבר המטמא אוכלין לפני שהוציאו מתוכה את העובר. (57) מפני שהוא גוף בפני עצמו. כרבי יוחנן בדעת חכמים במשנה (כסף-משנה). (58) לגמרי טהור, אין דנים אותו כנבילה כחלק מגוף הבהמה, וגם לא נטמא בנגיעה באמו. (59) שהרי שחיטתה מתיר אותו באכילה בלי שחיטת עצמו. (60) שהעמיד פרסותיו. (61) שם עד, א. מדובר בבהמה שנשחטה, בין כשירה ובין טריפה, אבל לאכילה יש הבדל ביניהן. כשאמו כשירה הוא מותר באכילה, ובטריפה אסור (ראה כסף-משנה).

9 ח. טְרֵפָה שְׁנֹשְׁחָטָה⁶², אָף עַל פִּי שֶׁהִיא טְהוֹרָה מִן
10 הַתּוֹרָה, אִם נִגַּע בָּהּ הַקִּדְּשׁ - נִטְמָא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.
11 זֶוּ מַעֲלָה יִתְּרָה שְׁעָשׂוּ בְּקִדְּשׁ.
(62) שם עג, א.

12 ט. בְּהִמָּה⁶³ הַמְקַשָּׁה לִילֵד, וְהוֹצִיא הָעֶבֶר אֶת יָדוֹ
13 וְחִתְּקָהּ, וְאַחַר כֵּן שָׁחַט אֶת אָמוֹ - הָאֵיבָר שְׁנֹחַתָּה
14 נִבְלָה⁶⁴, וְשְׂאָר בִּשְׂר הָעֶבֶר טְהוֹר⁶⁵. שָׁחַט אֶת אָמוֹ
15 וְאַחַר כֵּן חִתְּקָהּ⁶⁶ - הָאֵיבָר פְּטוּרָה שְׁנֹשְׁחָטָה⁶⁷,
16 וְשְׂאָר בִּשְׂר הָעֶבֶר מַגָּע טְרֵפָה שְׁחוּטָה⁶⁸, שֶׁהִיא
17 מִטִּמְאָה אֶת הַקִּדְּשׁ⁶⁹ אֲבָל לֹא אֶת הַתְּרוּמָה⁷⁰.
18 הוֹצִיא הָעֶבֶר אֶת יָדוֹ בֵּין שְׁחִיטָת סִמְן לְשְׁחִיטָת
19 סִמְן⁷¹ וְחִתְּכוֹ - מִצְטָרֵף⁷² שְׁחִיטָת סִמְן לְסִמְן
20 לְטִהַר הָאֵיבָר מִיַּד נִבְלָה.

(63) ברייתא, שם סח, א. (64) כלומר, מטמא כנבילה מפני שהוא אבר מן החי (ראה למעלה ה"ג). (65) מפני שלא נגע אחר שחיטה באבר מן החי. (66) שם. ומשנה, שם עב, א. (67) שהשחיטה מטהרתה מטומאת נבילות אף-על-פי שהיא אסורה באכילה. שם סח, א - דרשו מהכתוב (שמות כב, ל): "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו", שהאבר שיצא לפני שחיטה, דינו כטריפה. המילה "בשדה" נדרשה חוץ למקומו הטבעי. (68) כחכמים, שם. (69) כמבואר בה"ח. (70) חכמים גזרו אחת-עשרה מעלות יתירות בקודש שלא גזרון בתרומה, ומנאן רבינו לקמן בפ"ב. (71) בעיה של אילפא שם סט, א. שאל, אם אפשר לצרף לענין טומאה שחיטת הסימן הראשון שבא להתיר באכילה, לשחיטת הסימן השני שאינו מתיר באכילה את האבר היוצא. (72) כרבא, שם.

21 י. שְׁחִיטָת עוֹבֵד פּוֹכְכִים⁷³ - נִבְלָה וּמִטְמָאָה בְּמַשָּׂא,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אף נבלת עוף הטמא ... תלמוד לומר "אשר תאכל נבילה וטריפה" ... נבילה שיש לה טריפה יצא עוף טמא שאין לו טריפה (איסור טריפה חל רק על עוף טהור). (5) עיקר הנאת הנפש היא בבית הבליעה. (6) פירוש, אפילו שאר כלים שאינם של חרס. (7) שקיעת החמה. טמא שטבל אינו טהור לכל דבר עד שתשקע החמה ונקרא "טבול יום". (8) מפני שכלים אינם מקבלים טומאה מראשון לטומאה אלא מאב הטומאה.

- ב. אין נבלת העוף הטהור צריכה מחשבה לטמא טמאה זו החמורה¹⁰, אלא פיון שבלע ממנה כזית מפל מקום - הרי זו מטמאה בבית הבליעה. חשב עליה לאכילה - הרי זו מטמאה טמאת אכלין¹¹, והרי היא כאכל ראשון לטמאה אף על פי שלא נגע בה טמאה אחרת¹², ואינה צריכה הכשר.

(9) ישנם סוגי אוכלין שאינם מטמאים טומאת אוכלין עד שהאדם יחשוב לאכלם (ראה לקמן) ומשמיענו רבינו שנבלת עוף טהור מטמאה בבית הבליעה בלי מחשבה כזו. (10) שמטמאה בגדים. (11) אם נגעה באוכלין - נטמאו, אבל אם לא חישב לאוכלה אין דינה כאוכל, מפני שאין דרכם של בני אדם לאכול נבלת עוף. [בעוקצין פרק ג משנה ג שנינו, שלא אמרו דין זה אלא בכפרים, אבל בשווקים שמתאסף שם עם רב, נאכלת (על ידי גויים), ולפיכך מטמאה גם בלי מחשבה מיוחדת. וכן פסק רבינו בהלכות טומאת אוכלין פרק ג הלכה ג]. (12) נידה נא, א: אינה צריכה לא הכשר שרץ ולא הכשר מים. פירוש, מטמאה טומאת אוכלין אפילו לא נגעה בשרץ (או בדבר טמא אחר) ואפילו לא נרטבה באחד משבעת המשקין שמכשירים את האוכלין לקבל טומאה, וטעמו של דבר, מפני שבבית הבליעה היא מטמאה טומאה חמורה לטמא בגדים, וכל דבר שסופו לטמא טומאה חמורה אינו צריך הכשר. כתנא דבי רבי ישמעאל שם.

- ג. פרה אדמה¹³ ושעירים הנשרפים אין פן. אף על פי שהן מטמאין המתעסק בהן, אם חשב עליהן לאכילה - צריכין שתגע בהן טמאה¹⁴ ואחר כך יטמאו טמאת אכלין.

(13) יש להוסיף: ופרים. (14) נבלת עוף טהור מטמאה אוכלין בנגיעה אפילו לא נגעה בטומאה, מפני שמטמאה טומאה חמורה בבית הבליעה כל אדם שהוא, אבל פרה ופרים שאינם מטמאים טומאה חמורה כל אדם, אלא את המתעסקים בהם, אינם מטמאים אוכלין אם לא נגעו בטומאה.

- ד. כזית מנבלת הבהמה שתחבו בכוש¹⁵ והכניס לתוף מעי האשה מלמטה, או שהכניסו לתוף בליעתו של חברו במקום שנבלת העוף הטהור מטמאה - הרי זה טמאו משום נושא¹⁶, לא משום נוגע, כמו שבארנו בתחלת הספר.

(15) בפלך. (16) רבינו לשיטתו, שמשא מטמא אפילו כשלא הזיז את הטומאה ממקומה. פסק כרבא שם,

הבשר, ויש בו מוח בריא בפנים, היא מעלה ארוכה (מתרפאת), אבל מוח שניתק ממקומו בפנים העצם אינה מרפא את העצם. (88) כמותו ואיכותו מספיקות כדי לרפאות ולהעלות עליה בשר. (89) אפילו במגע, מפני שנגע באבר שלם. פסק כרבי יוחנן שם.

- יב. קולית⁹⁰ שחשב עליה לנקבה ועדין לא נקבה - הרי הנוגע בה ספק טמא; שהרי יש בדבר ספק, אי מחסר נקיבה ממחסר מעשה או לא⁹¹.

(90) שם קבו, ב - בעיה של רבי אושעיא. (91) בספרים שלנו, הגירסא שם "הדר פשטה (חזר ופשט בעצמו את בעייתו) מחוסר נקיבה לאו כמחוסר מעשה", ובספרי רבינו אין הסיום הזה.

יום ה' י"ז סיון ה'תשע"ו

פרק שלישי

(1) יבאר שנבלת עוף טהור מטמאה מן התורה, וכיצד היא טומאתה. ודין נבלת עוף טהור אם צריכה מחשבה. ואם חישב עליה אם צריכה הכשר. תחב כזית נבלת בהמה למקום שנבלת העוף מטמא. הכורך כזית נבלת העוף בחזרת או בסיב ובלעו. הבולע נבלת עוף טהור ואחר שבלעה הקיאה. ואם בלע ממנה אבר שלם ואין בו כזית. ודין הדברים שמצטרפים לכזית עם הבשר בעוף והראויים לאכילה או לשתייה. נבלת העוף שנפסדה מאכילת כלב, ועוף שנטרף ונשחט. נבלת העוף הטמא, ואבר מן החי הפורש ממנה או מן הטהורה.

- א. נבלת העוף הטהור מטמא מן התורה. מפי השמועה² למדו, שזה שנאמר: וכל נפש אשר תאכל נבלה וטרפה באזרח ובגר וכבס בגדיו ורחץ במים - אינו מדבר אלא באוכל נבלת העוף הטהור בלבד, שהוא אסור משום נבלה וטרפה⁴. וכיצד היא מטמאה? אינה מטמאה לא במגע ולא במשא ולא כשהיא בתוף הפה, אלא בתוף בית הבליעה. שנאמר: וכל נפש אשר תאכל - אינה מטמאה אלא כשהיא בבית הנפש⁵; וזה שנאמר 'תאכל' - לתת שעור לטמאתה כשעור אכילה שהוא כזית. והרי נאמר בה: וכבס בגדיו - מלמד, שהמתטמא בה מטמא בגדיו עד שיפירש ממטמאיו, כמו שבארנו. כיצד? הבולע כזית מנבלת העוף הטהור ונגע בכלים בשעת בליעתו - טמאים ונעשו ראשון לטמאה. הרי נוגע באדם ובכלי חרס בשעת בליעתו - לא טמאן, כמו שבארנו בשאר אבות הטמאות. ואחר שבלע אינו מטמא שאר פלים⁶, שהרי הוא פכלי ראשון לטמאה אחר שפרש ממטמאיו, שאף על פי שהוא טעון טבילה והעבר שמש⁷ - אינו מטמא פלים⁸.

(2) כל הדינים שבהלכה זו מקורם בתורת כהנים פרשת אחרי פרק י"ב ומובאים במקומות שונים בש"ס. (3) איש מפי איש עד משה רבינו. (4) בתורת כהנים שם הלכה ז: יכול

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

26) הביצים הקטנות כשהן דבוקות בשידרה. (27) חתך כזית בשר מעוף חי ואכלו. (28) הבשר שעל השידרה מבפנים. שהביצים דבוקות בו. (29) השומן. (30) שומן שניתך בחום השמש התקלקל ונפסל לאכילה.
 יא. נבלת העוף הטהור³¹ שנפסדה מלאכל הפלב -
 32 טהורה. וכן אם יבשה פחרס ואינה יכולה להשרות -
 33 בפושרין מעת לעת לחזור לכמות שהיתה - הרי זו
 34 טהורה. והאוכל נצלל³² של נבלת העוף הטהור - הרי
 35 זה טהור.

31) מבואר למעלה פרק א הלכה יג בדין נבלת בהמה.
 32) למעלה (שם) כתב רבינו ניצל של בהמה טמא מספק מפני שבעיניו היא שלא נפשטה, וכאן, בניצל של עוף, פסק שאינו מטמא מפני שהבעיניו היא בניצל של בהמה בלבד, וסובר רבינו שניצל של עוף מאוס יותר משל בהמה.
 יב. עוף טהור שנשרף ונשחט שחיטה פשרה -
 36 שחיטתו מטהרתו, ואפלו נשחט בעורה. ואם נמלק
 37 ונמצא טרפה - אין מליקתו מטהרתו.³³ נמצאת
 38 אומר³⁴: שהשוחט עוף טהור, בין פחוץ בין בפנים,
 39 בין קדשים בין חלין - הרי זה טהור³⁵; והמולק
 40 חלין בפנים³⁶ או שמלק קדשים פחוץ - הרי אלו
 41 מטמאין³⁷ בגדים בבית הבליעה.
 42

33) בין בפנים ובין בחוץ. (34) יוצא מזה. (35) ואף על פי שקדשים טעונים מליקה מפני שהשוחט עוף קדשים בחוץ חייב כרת (שם קז, א) הרי החשיבה תורה את שחיטת העוף בחוץ ולפיכך מטהרת מידי נבילה גם בפנים, שבפנים ובחוץ דינם שווה בכל ענייני טומאת נבלת העוף. (36) וכל שכן בחוץ, שלא מצאנו שם מליקה בכלל. (37) משנה שם סח, א. והטעם, מפני שאין מליקה מועילה לחולין בשום מקום, וקדשים בחוץ נלמד (שם) מן הכלל המקובל: "לא היה פסולו בקודש, מטמא בגדים בבית הבליעה".

יג. המולק³⁸ קדשים בפנים, אם היו ראויין לקרבן ולא נמצאו בהן מומין שבארנו במקומו - הרי אלו טהורין. פיוצא בו, עגלה ערופה³⁹ שנערפה פהלקתה - טהורה. פפרה פתיב בה⁴⁰ פקדשים⁴¹. וכן אם נשתטה⁴² אחר ירידתה לנחל, אף על פי שאסורה בהנאה - הצילה אותה שחיטתה מידי נבלה.
 49

38) ברייתא שם. והיא מלמדת, שלא תאמר, אמנם התורה התירה מליקה בקדשים למזבח ולכהנים, אולם לאחרים לא יצאה מכלל נבילה. (39) שם ע, ב. אם נמצא אדם הרוג ולא נודע מי רצחו מביאים בית דין עגלה, מורידים אותה לנחל ועורפים אותה. (40) שם: כפר לעמך ישראל. (41) ועשיית מצוותה מטהרתה מידי נבילה כמו מליקה בעוף. (42) שם. מפני ששחיטתה מתירה בחולין, היא מועילה לטהר בעגלה ערופה.

יד. נבלת העוף הטמא - טהורה⁴³ ואינה מטמאה בבית הבליעה⁴⁴. ואם חשב עליה לאכילה והקשרה⁴⁵

שמקומות אלה דינם כבית הסתרים שמתמא במשא ולא במגע בניגוד לדעת אב"י שדינם כבלוע שאינו מטמא כלל.

ה. הפורף פזית מבושר נבלת העוף הטהור פחזרת וכיוצא בה ובלעו, אף על פי שלא נגע בגרונו - הרי זה טמא¹⁷. פרכו פסיב¹⁸ ובלעו - הרי זה טהור¹⁹.

17) שדרך אכילה היא. דרכם של בני אדם לאכול בשר בחזרת, ולכן אין החזרת חוצצת. (18) כעין חוטים רכים הכרוכים על אילנות. (19) מפני שהטומאה לא נגעה בבית הבליעה והסיב חוצץ.

ו. הבולע נבלת העוף הטהור ואחר שבליעה הקיאה קדם שתתעפל - הרי זה אינו מטמא בגדים פשתצא לגרונו פשעה שמקיאה; שאינה מטמאה בבית הנפש אלא בפשעת בליעה, לא בפשעה שמקיאה.

ז. מעי של נבלת העוף הטהור שבלעו, מקצתו בבית הבליעה ומקצתו בחוץ לתוף פיו: אם יש בבית הבליעה פזית - הרי זה טמא, ואם לאו - טהור.

ח. פלע²⁰ ממנה איבר שלם שאין בו פזית - אינו מטמא. אפלו נטל צפור ואכלה: אם יש בה פזית - נטמא, ואם לאו - טהור.

20) תוספתא זבים פרק ה הלכה ו. נאמר בה "אשר תאכל" ופחות מכזית אינה אכילה.

ט. הפנפים²¹ והנוצה²², אף על פי שהן פאכלים ומתטמאין ומטמאין טמאת אכלין - אינן מצטרפין²³ בנבלת העוף הטהור לכזית. אכל המקומות הרפים הקרובים לפשו מן החרטום והצפרנים - הרי הן פבושר ומצטרפין לכזית. ראשי אגפים²⁴ וראש הזנב והעצמות, אפלו הרפות - אינן מצטרפין²⁵.

21) הנוצה הדקה הנשארת בעוף אחר מריטת הנוצה הגסה. (22) הדקה מן הדקה הנשארת אחרי מריטת הכנפיים. (23) אם אכל פחות מכזית בשר, והנוצה שאכל עימו משלימה לכזית - טהור. (24) יבשים הם ונוהגים לחתכם ולזרקם. (25) אבל מטמאים ומיטמאים. כל הלכה זו מקורה בטהרות פרק א משנה ב.

י. האוכל מנבלת העוף הטהור מן העצמות הרפין או מן הגידין ומן השלל של ביצים²⁶ ומן הדם ומבושר מן החי²⁷ ממנו - טהור. אכל האוכל מן האשכול²⁸ של ביצים ומן הקרקבן ומן פני המעים, או שהמחה את החלב²⁹ באור וגמעו - הרי זה טמא פאוכל מבושר; שהשותה בכלל אוכל. המחהו פחמה וגמעו - טהור, שהרי הסריחו³⁰.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ה' י"ז סיון - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות פט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

2) לא עלה בידי אנשי המדע לקבוע בוודאות, שאפשר לסמוך עליה להלכה, את זהותם של שמונת השרצים ושמותיהם בזמננו.
ב. השרץ³ - אב מאבות הטומאות. מטמא אדם וכלים⁴ במגע, וכלי חרס באויר⁵, ואינו מטמא במשא⁶, והנוגע בו אינו מטמא בגדים⁷ בשעת מגעו⁸. ושעור טמאתו בכעדשה⁹. וכל השרצים מצטרפין לכעדשה¹⁰.

3) כלים פ"א מ"א. 4) ככל אב הטומאה. 5) אם השרץ היה תלוי בחוט והכניסוהו לאויר כלי חרס ולא נגע בדופנו - נטמא הכלי. 6) אם לא נגע (שם). 7) בתורה כתוב (ויקרא יא, לא): "הנוגע בהם במותם יטמא עד הערב", ולא נאמר "יכבס בגדיו" כמו שנאמר בטומאות אחרות. 8) כלומר, אפילו בשעת מגע בשרץ, ומכל-שכן אחר שפירש ממנו. 9) כשיעור תחילת ברייתו של החומט. ברייתא חגיגה יא, א. 10) חצי עדשה משרץ זה וחצי עדשה משרץ אחר - מצטרפים ומטמאים (מעילה טו, ב).

ג. האיברים¹¹ אין להן שעור¹². איבר מן השרץ פברקתו¹³.

11) אהלות פ"א מ"ז. 12) מטמאים בכל שהם. 13) כשהוא שלם, כמו שנברא (ראה למעלה פ"ב ה"ג).

ד. בשר¹⁴ וגידים ועצמות, שהוא פחות מפעדשה, בין שפרש מן החי בין שפרש מן המת - מטמא טמאתו¹⁵. והוא שיהיה בבשר שעליו או במת שבפעם פדי להעלות ארוכה¹⁶.

14) זה פירוש להלכה הקודמת. 15) טומאת שרץ. 16) ראה למעלה פ"ב ה"א.

ה. בשר¹⁷ מן החי הפורש מן השרץ - טהור¹⁸; שאין מטמא אלא איבר הדומה לשרץ פלו: מה שרץ - בשר וגידים ועצמות, אף איבר הפורש - בשר וגידים ועצמות.

17) בלי גידים ועצמות. 18) ברייתא חולין קכח, ב.

ו. הכליא¹⁹ והקבד והלשון וכיוצא בהן, אף על פי שהן איבר ואין עושין חליפין²⁰ - הרי הן בבשר, ואם פרושו מן החי - טהורין.

19) חולין שם. ראה למעלה פ"ב ה"ד. 20) אם נחתכו אינם חוזרים וגדלים. ראה למעלה פ"ב ה"ד.

ז. דם השרץ²¹ - בבשר²², ומצטרף לכעדשה פל זמן שהוא מחבר בבשר²³.

21) משנה מעילה יז, א. 22) מטמא כבעדשה. 23) אבל אם פירש מן הבשר אינו מצטרף, כרב חנין בגמרא שם, וכפירוש ה'תוספות' שם ד"ה אמר.

ח. עצמות השרץ²⁴ וגידיו וצפרניו - טהורין. ועור החלד והעכבר והצב והתנשמת - טהור²⁵, אף על

1 - הרי היא פאכלין טמאין שהן ראשון לטמאה⁴⁶.
2 וכןפנים והנוצה והמקומות הרבים מן החרטום ומן הצפרנים שלה - הרי הן בבשרה⁴⁷.

43) בברייתא חולין (ק, ב) למדו זה מן הכתוב "נבילה וטריפה לא יאכל לטמאה בה" (ויקרא כב, ח) מי שאיסורו משום נבילה, יצא זה שאיסורו משום כל תאכל טמאה. 44) שטומאה זו נאמרה בעוף טהור בלבד, כל דבר שאינו מיוחד למאכל אדם אינו מטמא טומאת אוכלין אלא אם חישוב עליו לאכילת אדם (הלכות טומאת אוכלין פרק א) ונבלת עוף טמא רוב בני אדם אינם אוכלים אותה ולפיכך צריכה מחשבה. 45) לשון המשנה טהרות פרק א, ג: "צריכה מחשבה והכשר" ופירש הר"י קורקוס, שהכוונה להכשר מים והכשר שרץ, היינו, שתורטב במשקין ותיגע אחרי כן בשרץ. אולם בכסף משנה כאן כתב, שמשלשון רבינו משמע שצריכה הכשר מים בלבד. 46) הר"י קורקוס פירש: כשנגעה באב. 47) מיתטמאים ומטמאים ומצטרפים (טהרות שם משנה ג'). בעוף טהור אמרנו למעלה (בהלכה ט) שהכנפיים והנוצה אינן מצטרפות. הרא"ש מנמק את ההבדל: נבלת עוף טמא אין אוכליה מצויים ולפיכך מניחים אותה כמו שהיא עם הכנפיים והנוצות עד שיימצאו אוכלים ולפיכך הם חשובים כחלק מן העוף.

טו. אחד העוף הטהור ואחד העוף הטמא - איבר מן החי הפורש מהם טהור, ואין בו טמאה פלל. שניאמר: ולא לה תטמאו, לכל בהמה⁴⁸ - להוציא את העוף שאין לו פרסה. ומפי השמועה למדו, שלא בא הפתוב אלא לטמא איבר מן החי של בהמה או תיה⁴⁹.

48) והכתוב ממשיך: "אשר היא מפרסת פרסה". 49) ומפני שכתוב "פרסה" ממעטים אבר מן העוף.

טז. איבר מן המת⁵⁰ מן העוף - הרי הוא נפגלת העוף שפרש ממנו: אם היתה נבלת עוף טהור - מטמאה טמאה חמורה בבית הבליעה בכזית; ואם חשב עליו לאכילה - מטמא טמאת אכלין. ואם היתה נבלת עוף טמא - מטמא טמאת אכלין, אם חשב עליו והכשר. ואינו מטמא אכלין אחרים עד שיהיה בו כביצה, כשעור פל האכלין לטמא, כמו שיתבאר.

50) אבר מן העוף אינו כלול במה שאמרו במשנה (אהלות פרק א משנה ז): "האיברים אין להם שיעור".

פרק רביעי

1) יבאר טומאת שמונה שרצים האמורים בתורה ושיעורה וכל דיניה.

א. שמונה שרצים האמורים בתורה, והן: החלד² והעכבר והצב והאנקה והלטאה והכח והתנשמת והחמט - טמאת פלן שוה, והן הנקראין שרץ לענן³ טמאה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- נד, ב. (39) תבניתו נשארה שלימה וניכרת. (40) שם נו,
א. (41) סברת עצמו, ללא מקור בתלמוד ובגאונים. בגמרא
שם למדו זה מן המקרא, ודעת רבינו שהדרשה היא
"אסמכתא בעלמא" (חכמים הסמיכו גזירתם על הכתוב).
- יג. פזית מן הנבילה או פעדשה מן השרץ שצמקו
והסרו - טהורין⁴². פחות מפעדשה מן השרץ ופחות
מפזית מן הנבילה שתפחו ועמדו על פשעור -
מטמאין מדברי סופרים⁴³. היו בתחלה פשעור
וצמקו, וחרזו ותפחו עד שהגיעו לשעורן - הרי
אלו מטמאין פשהיו דין תורה⁴⁴. וכן אתה אומר
בפזית מן המת.
- (42) טהרות פ"ג מ"ד. (43) מנחות נד, א. (44) שם עמוד
ב, נפרכה שיטת ר' שמעון ברבי וריש לקיש שאמרו יש
דיחוי באיסורין. פירוש, אם ירד האיסור או הטומאה
מחתיכה זו מפני שצמקה לפחות מכשיעור, שוב לא יחזור
אפילו אם תתפח ותחזור לשיעורה הקודם (ראה הלכות
טומאת אוכלין פ"ד ה"ה וה"ו).
- יד. השרץ⁴⁵ אינו מטמא עד שזימות. התזו ראשיהן,
אף על פי שעדין הראש מערה בעור הגוף⁴⁶, אף
על פי שהן מפרסין פזנב הלטאה⁴⁷ - מטמאין.
שאר שקצים ורמשים⁴⁸ פלן, כגון הצפרדע והנחש
והעקרב וכיצא בהן, אף על פי שהן אסורין
באכילה - הרי הן טהורין מכלום, ואפלו פאכלין
טמאין אינן⁴⁹. ואין לה בכל השרצים מה שצמקו
במותו חוץ משמונת המינים המפרשין בתורה.
- (45) אהלות פ"א מ"ו. (46) אבל נמלקו שני הסימנים (קנה
ורוש). פסק כריש לקיש בחולין כא, א. ושם משמע, שריש
לקיש מקפיד רק על מליקת שני הסימנים, אבל העור לא
מעלה ולא מוריד. (47) שנחתך והופרד לגמרי מגוף
הלטאה מפרס עוד זמן מסוים, ואף-על-פי שאין בו כל
חיות. (48) שלא נמנו בהלכה א בין השמונה. (49) אפילו
אם נגעו בטומאה, אינם מטמאים אוכלין ומשקין.
- פרק חמישי**
- (1) יבאר טומאת שכבת זרע הנוגע בה או הרואה אותה, ומתי
היא מטמאה וכל דיניה.
- א. שכבת זרע² - מאבות הטמאה. מטמאה אדם
ובלים במגע, וכלי חרס באויר, ואינה מטמאה
במשא³, ואין המתטמא בה מטמא בגדים⁴ בשעת
מגעו⁵. ואחד הנוגע בה⁶ ואחד הרואה אותה
בבשרו⁷ - שניהן ראשון לטמאה⁸ דין תורה. וכמה
שעורה? לנוגע - בפעדשה⁹, ולרואה - בכל
שהוא¹⁰. ואין הרואה טמא עד שתצא ממנו¹¹ ויחתם
ממנו פי אמה¹², שנאמר: אשר תצא ממנו שכבת
זרע. לפיכך¹³, אפלו ראה בקיסם¹⁴, הואיל והגיעה
לפי אמה - נטמא. ואחד הרואה מחמת פשרו¹⁵ או
הרואה באנס¹⁶ - טמא.
- 1 פי שהוא לח ועדין לא עבדו ולא הלף בו²⁶. אבל
2 עור האנקה והפח והלטאה והחמט - כבשרן,
3 ומטמא בפעדשה. ואם עבדן או שהלף בהן כדי
4 עבודה - טהורין. וכמה היא פדי עבודה? כדי הלוח
5 ארבעה מילין.
- (24) ב'תורת כהנים' פרשת שמיני פ"י ה"ב, שנינו: "וכל
אשר יפול מנבלתם עליו יטמא", לא מן העצמות ולא מן
הציפורניים. ורבינו מוסיף גידים. (25) במשנה חולין קכב,
א נמנו השרצים שעורותיהם מטמאים, ולא מנו תנשמת.
ראה שם עמוד ב. (26) ראה למעלה פ"א ה"ט.
- ט. קולית השרץ²⁷ - הנוגע בה טהור, אף על פי
7 שהיא מלאה מת. והוא שיהיה המח מתקשקש²⁸,
8 שאינו מעלה ארוכה; אבל אם היה עומד במקומו
9 ויש בו כדי להעלות ארוכה בה מבחוץ - הרי הנוגע
10 בה טמא, ככל האיברים שיש בהן כדי להעלות
11 ארוכה, כמו שבארנו²⁹. נקבה הקולית בכל שהוא -
12 הנוגע בה מכל מקום טמא³⁰.
- (27) משנה שם קכה, א. (28) ראה למעלה פ"ב הי"א.
(29) שם. (30) חולין שם.
- י. ביצת השרץ³¹ המרקמת³², אף על פי שהשרץ
14 נראה מתוכה³³ - טהורה. נקבה כל שהוא - הנוגע
15 בה טמא.
- (31) שם ככו, ב. יש שרצים שמולידים ולדות חיים, ויש מהם
(חומט צב ולטאה) שמטילים ביצים. (32) שהתרקמה בה
תבנית בעל-חי. (33) דרך קליפת הביצה השקופה.
[בתוספתא חולין פ"ח ה"ה, אמרו: "וכמה היא ריקומה?
כדי שייראה השרץ מתוכה". ומפרש רבינו, שאפילו במצב
שכזה - טהורה, כל זמן שלא ניקבה. והטעם נאמר בברייתא
שם, מפני שאי-אפשר לנוגע בשרץ עצמו].
- יא. שרץ³⁴ שחציו פשור וחציו אדמה - הנוגע בפשור
17 טמא, ובאדמה טהור. ואם השרץ על פני פלו³⁵ -
18 אף הנוגע באדמה, שעדין לא נגמרה צורתו,
19 טמא³⁶.
- (34) משנה שם. (35) לכל ארכו, אבל לא לכל רחבו.
(36) כו' יהודה במשנה, לפי פירושו של ר' יהושע בן לוי
שם.
- יב. בשר השרץ שנפסד³⁷ והבאיש ונפסל מלאכל
21 הפלב - טהור. יבש³⁸ עד שנעשה פחוש: אם יכול
22 להשרות בפושרין מעת לעת ולחזור לח פשהיה -
23 מטמא; ואם לאו - טהור, ואפלו פאכלים טמאים
24 אינו מטמא. כמה דברים אמורים? במקצת השרץ;
25 אבל שרץ שויבש ושלדו קיים³⁹, או שנושרף ושלדו
26 קיים, הואיל ותבנית פלו עומדת - הרי זה מטמא⁴⁰.
27 וקרוב בעיני⁴¹, שטמאה זו מדבריהם.
- (37) ראה למעלה פ"א הי"ג בדין נבילה. (38) משנה, נדה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ה' י"ז סיון - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות צא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 2) של אדם (כלים פ"א מ"א). (3 שם. 4) שם. (5) פירוש, אפילו בשעת מגעו. (6) בשכבת זרע של אדם אחר. בנדה מג, ב - למדו מהכתוב שהנוגע טמא. (7) האדם שיצאה ממנו. (8) זבים פ"ה מ"א. (9) נדה שם, מימרא של רבי חניליא. למדו זה מנוגע בשרץ. (10) משנה, שם מ, א. (11) שם. (12) נקב האבר. רבינו דייק בלשונו וכתב: ויחתום "ממנו" פי אמה, ולא התכוון לומר שהחתים כל פי האמה אלא משהו ממנו הגיע עד לפי אמה וסתם חלק ממנו (ב'תורת כהנים' פרשת זבים פ"א ה"ג, דרשו: "החתים" אפילו כל שהוא. ומכאן שאפילו לא סתם את כל פי האמה, נקרא "החתים"), להוציא אם לא הגיע לפי האמה ולא נסתם כלום ממנו. פסק כ'סתם משנה' (שם מ, א) וכרב חניליא (שם מג, ב) ולא כשמואל (ראה שם). ומיושבת בזה השגת הראב"ד (ראה כסף-משנה, וראה גם שתי ההערות הבאות). (13) מפני שמטמאה בכל שהיא. (14) הכניס קיסם לחלל האבר, ועבר עליו הזרע על לפי האבר. [ביאור הדברים: בגמרא שם כב, א שאל רבה: הרואה קרי (שכבת זרע) בקיסם מהו? ממנו אמר רחמנא (התורה אמרה "אשר תצא ממנו") עד דנפיק (שיצא) מבשרו ולא בקיסם, או דילמא (או אפשר) האי ממנו (תיבת "ממנו" זו) עד שתצא טומאתו לחוץ? אמר ליה, תיפוק ליה (יצא לו דין זה) דהוא עצמו אינו מטמא אלא בחתימת פי האבר. ופירש רש"י, שדעת רבה כשמואל, שצריכה שיעור כחתימת פי האמה, והקיסם התופס מקום בפי האמה מקטין את שיעור הזרע שהגיע לשם, ואם כן הדבר פשוט שאינו מטמא. וגם רבינו מפרש כך, ומפני שדעתו שמטמא במשהו, פסק שרואה בקיסם - טמא. ביאור זה מיישב גם תמיהת הכסף-משנה ד"ה ומ"ש]. (15) מתוך קישוי אבר. (16) אכילה ושתייה מרובה, קפיצה, בהלה. אלה גורמים לפעמים להוצאת זרע (נדה לה, א).
- 1 ב. אין שכבת זרע¹⁷ של קטן מטמאה עד שיהיה בן 2 תשע שנים ויום אחד¹⁸.
- (17) 'תורת כהנים' פרשת זבים פ"ו ה"א (וראה נדה לב, ב). (18) בהל' מטמאי משכב ומושב פ"א ה"ד והי"ב נתבאר, שזיבה של קטן בן יום אחד מטמאה.
- 3 ג. שכבת זרע אדמה - טהורה¹⁹, עד שתהיה לבנה 4 ונמשכת²⁰.
- (19) נדה לב, ב. (20) כלובן ביצה טריה (תוספתא, זבים פ"ב ה"ב).
- 5 ד. וכל שכבת זרע שאין גופו של אדם מרגיש בה 6 - אינה מטמאה. לפיכך, אם ראה בלא קשוי ובלא 7 תאורה - אינה מטמאה משום שכבת זרע. נעקרה 8 בהרגשה, אף על פי שיעיתה שלא בהרגשה - 9 טמא²².
- (21) מימרא של שמואל (נדה מג, א). בלשון אחרון אמרו בשם שמואל, שאפילו בלא הרגשה מטמאה ואף-על-פי-כן פסק רבינו כלשון ראשון, מפני שרבה סובר כך (כסף-משנה). (22) כשמואל בלשון ראשון גירסא שנייה (ראה כסף-משנה).
- 10 ה. המהרהר²³ בלילה וראה ששמש מטה בחלום 11 ועמד ומצא בשרו²⁴ חם, אף על פי שלא מצא 12 שכבת זרע - הרי זה טמא. בין שהרגיש ששמש 13 בחלום כפר ראה בהרגשה, ולפיכך מצא בשרו חם; 14 והיתה מעט ונתקנתה בבשרו או בכליו, ולפיכך לא 15 מצא לחלוותיה. הרהר ולא מצא בשרו חם, או 16 שמצא בשרו חם ולא הרהר - טהור²⁵.
- (23) מקוואות פ"ח מ"ג, כפירושו של רב הונא, נדה שם. (24) אבר המין. (25) תוספתא, שם פ"ו ה"ג.
- 17 ו. המטיל מים²⁶ וראה מים חלוקין²⁷ או עכורים 18 בתחלה²⁸ - טהור; ראה אותם באמצע או בסוף - 19 הרי זה טמא²⁹. היו המים שהטיל כלם מתחלה ועד 20 סוף חלוקין או עכורים - הרי זה טהור. היו לבנים 21 ונמשכין³⁰ - טמא. והמטיל טפים עבות מתוך 22 האמה - טהור³¹.
- (26) משתי (שם מ"ב). (27) טיפות טיפות. נראה שמדובר באדם בריא שדרכו להטיל מים בקילוח, אבל כשהפסקת הזרם באה מחמת מחלה, שאין לה קשר לזיבה, טהור אפילו כשההפסקות באות בסוף. (28) בהתחלת ההטלה ואחר-כך הטלה נורמלית כזרם בלתי נפסק. (29) השינוי הזה מוכיח ששכבת זרע יצאה עם השתן. (30) כלובן ביצה. (31) שם (מ"ג) שנינו: "טמא, דברי רבי אלעזר חסמא". ומזה למד רבינו, שחכמים חולקים עליו ומטהרים, ופסק כמותם (כסף-משנה).
- 23 ז. בעל קרי שטבל³² ולא הטיל מים קדם שיתבל - 24 לשטייל מים³³ טמא, מפני צחצוחי שכבת זרע 25 שאינו יוצאין אלא לשטייל מים. במה דברים 26 אמורים? בחולה או בזקן; אבל ילד³⁵ בריא - 27 טהור, מפני שהוא יורה שכבת זרע בחזקה פחץ 28 והיא בלה ננתקת מן האמה³⁶. עד במה³⁷ הוא ילד? 29 כל זמן שהוא עומד על רגלו אחת ונועל או חולץ 30 מנועלו. ואם אינו יכול לעשות בן מפני חליו³⁸ - הרי 31 זה חולה לענן זה.
- (32) שם מ"ד. (33) אחר הטבילה. (34) כרבי יוסי, שם. (35) אדם צעיר. (36) אבר המין. (37) חולין כד, ב. (38) חולשתו.
- 32 ח. וכל אשה³⁹ ששמשו מטתה וירדה וטבלה קדם 33 שתקנתה עצמה יפה יפה - הרי היא בטמאתה⁴⁰.
- (39) מס' מקוואות, שם. (40) שאי-אפשר שלא תפלוט שכבת זרע, והפולטת - טמאה. ראה בהלכה הבאה.
- 34 ט. אחד האיש ואחד האשה ששמשו מטתן - 35 שניהן טמאים, ושניהן ראשון לטמאה דין תורה⁴¹. 36 ואין האשה טמאה משום נוגעת⁴² בשכבת זרע, 37 שנגיעת בית הסתרים⁴³ אינה נגיעה, אלא המשמשות 38 הרי היא כרואה קרי⁴⁴. והוא שתהיה פת שלש שנים 39 ויום אחד, שנאמר: [ואשה⁴⁵ אשר ישכב איש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

פלטה זרע בתוך שבעת הימים, אינה סותרת את כל הימים הנקיים אלא אותו היום אינו נחשב במספר הנקיים, וצריכה להוסיף רק יום אחד בלבד, אפילו אם פלטה ביום השביעי (נדה מב, א). (54) כזב הסופר שבעה נקיים וראה קרי (ראה דיני זב וזבה בהל' איסורי ביאה פ"ו). (55) שם. (56) מקום בגוף האשה למעלה מבית החיצון. (57) אם נעקר ממקומו במקור ולא יצא לחוץ.

17 יב. שִׁכְבַת זֶרַע עֲצָמָה שֶׁנִּפְלְטָה בְּתוֹךְ הַשֶּׁלֶשׁ עֲוֹנוֹת
18 מְטֻמְאָה אַחֲרֵים שֶׁנִּגְעוּ בָּהּ, כְּדָרֶךְ שֶׁמְטֻמְאָה הָאִשָּׁה
19 שֶׁנִּפְלְטָה אוֹתָהּ. וְאִם פְּלִטָה אַחֵר שֶׁלֶשׁ עֲוֹנוֹת - הֲרִי
20 הָאִשָּׁה טְהוֹרָה, וְכֵן שִׁכְבַת זֶרַע שֶׁנִּפְלְטָה טְהוֹרָה,
21 שֶׁכָּבֵר נִפְסְדָה צִוְּיָתָה.⁵⁸

(58) ראה למעלה הערה נ.

22 יג. וְכַמָּה⁵⁹ הִיא עֲוֹנָה? יוֹם אוֹ לַיְלָה. וְאִין הָעֲוֹנָה
23 שֶׁנִּבְעָלָה בָּהּ מִן הַמְּנִיץ. פִּיֶּצֵד? נִבְעָלָה בְּלֵיל הַשֶּׁבֶת
24 - שֶׁלֶשׁ עֲוֹנוֹת שָׁלָה: יוֹם הַשֶּׁבֶת, וְלֵיל אֶחָד בְּשֶׁבֶת,
25 וְאֶחָד בְּשֶׁבֶת. אִם פְּלִטָה בְּתוֹךְ זְמַן זֶה - טְמֵאָה;
26 פְּלִטָה מְלֵיל שְׁנֵי וְהִלָּאָה - טְהוֹרָה. וְהָאִישׁ שֶׁפָּרְשָׁה
27 מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זֶרַע אֶפְלוּ לְאַחַר כְּמָה עֲוֹנוֹת - הֲרִי זוֹ
28 טְמֵאָה⁶⁰ כֹּל זְמַן שֶׁהִיא לְחָה, וְהַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ טְמֵאָה.⁶¹

(59) שבת פו, א. (60) מימרא של רב חסדא, שם. ופירשו רבינו חננאל ורבינו שם, שהכוונה בזכר שנרבע ופלט שכבת הזרע של הרובע. ונראה שגם רבינו מפרש כך. (61) נראה שכוונתו, שהאיש טמא כרואה קרי ולא כנוגע בלבד. ונפקא-מינה, שמתמאה בכל שהיא, ראה למעלה ה"א.

29 יד. שִׁכְבַת זֶרַע אֵינָה מְטֻמְאָה אֲלָא כִּשְׁהִיא לְחָה⁶².
30 יִבְשָׁה כְּחֵרֶס - טְהוֹרָה. וְאִם יְכוֹלָה לְשָׂרוֹת מַעַת לַעַת
31 בְּפוֹשְׂרִין וְלַחֲזוֹר לְכַמּוֹת שֶׁהִיתָה - הֲרִי זוֹ טְמֵאָה.

(62) משנה, נדה נד, ב.

32 טו. כִּכְר בְּאַרְנוּ בְּפָרֶק זֶה, שֶׁהָרוּאָה קָרִי וְהָאִשָּׁה
33 שֶׁשָּׁכְבָה אִישׁ אוֹתָהּ שִׁכְבַת זֶרַע וְהוֹנֵעַ בְּשִׁכְבַת זֶרַע
34 טְמֵאִים מִן הַתּוֹרָה. וְכֵן⁶³ הָאִשָּׁה שֶׁנִּפְלְטָה בְּתוֹךְ שֶׁלֶשׁ
35 עֲוֹנוֹת - הֲרִי הִיא טְמֵאָה מִן הַתּוֹרָה כְּרוּאָה קָרִי. אֲבָל
36 שָׂאֵר הָאֲמִוּרִין בְּפָרֶק זֶה שֶׁהֵן טְמֵאִים, כְּגוֹן מְהַרְהֵר
37 וּמְטִיל מַיִם - אֵינָן טְמֵאִין אֲלָא מִדְּבָרֵיהֶם, וְלֹא גְזֵרוּ
38 עֲלֵיהֶם טְמֵאָה אֲלָא לְתוֹרָמָה, אֲבָל לְחֵלִין - טְהוֹרִין.⁶⁴

(63) ברייתא, שם מא, ב. (64) תוספתא, מקוואות פ"ו ה"ד.

39 טז. נְכַרִית⁶⁵ שֶׁנִּפְלְטָה שִׁכְבַת זֶרַע שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ
40 הַשֶּׁלֶשׁ עֲוֹנוֹת, וְכֵן הִבְהֵמָה⁶⁶ שֶׁנִּפְלְטָה שִׁכְבַת זֶרַע שֶׁל
41 יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ זְמַן זֶה - הֲרִי אוֹתָהּ הַנִּפְלְטָה טְמֵאָה⁶⁷.
42 פְּלִטָתָהּ⁶⁸ לְאַחַר זְמַן זֶה - הֲרִי הִיא סָפֵק נִסְרָחָה אוֹ
43 עֵדִין לֹא נִסְרָחָה⁶⁹.

(65) משנה, מקוואות פ"ח, ד. (66) שבת פו, ב. (67) רב פפא שואל שם, אם נפלטה אחר שלושה ימים מה דינה.

1 אִתָּה]. הִיתָה קִטְנָה מִבֵּית שֶׁלֶשׁ שָׁנִים - אֵינָה
2 מְטֻמְאָה בְּשִׁכְבָּהּ⁴⁶, אֲבָל מְטֻמְאָה בְּנִגְיַעַת שִׁכְבַת
3 זֶרַע אִם נִגְעָה⁴⁷ בְּכִשְׁרָה מִבְּחוּץ. [לְפִיכָךְ, הַבוֹעֵל
4 גְּדוּלָה שֶׁלֹּא כְּדָרְכָה - טְהוֹרָה]⁴⁸; שֶׁלֹּא טְמֵא אוֹתָהּ
5 הַכְּתוּב בְּטְמֵאָת בֵּית הַסְּתָרִים אֲלָא כְּדָרְכָה.

(41) מן הכתוב (ויקרא טו, יח) ואשה אשר ישכב איש אותה שכבת זרע, ורחצו במים וטמאו עד הערב. (42) נדה מא, ב. (43) מקום שאינו נראה. נתבאר כבר (בהל' טומאת מת פ"א ה"ג), שנגיעת טומאה בבית הסתרים אינה מטמאה. (44) דינה כאיש שיצאה ממנו שכבת זרע. גזירת הכתוב היא (שם). (45) ב'תורת כהנים' פרשת מצורע (פ"ו ה"ז): "אשה", פרט לקטנה. יכול שאני מוציא בת שלוש שנים ויום אחד? תלמוד-לומר "ואשה". פירוש, סתם אשה משמע גדולה, והוא"ו המיותרת מרבה בת שלוש שנים ויום אחד, אבל למטה מגיל זה אינה ראויה לביאה. (46) מן הכתוב: ואשה אשר ישכב איש אותה וכו'. (47) צ"ל: נגעה. (48) יבמות לד, ב.

6 ל. הַבוֹעֵל⁴⁹ אֵת הָאִשָּׁה וְלֹא הוֹצִיא שִׁכְבַת זֶרַע -
7 טְהוֹר, אֶף עַל פִּי שֶׁהֶעֱרָה. וְכֵן הָאִשָּׁה טְהוֹרָה עַד
8 שִׁיּוּצִיא הָאִישׁ.

(49) 'תורת כהנים' שם ה"ח.

9 יא. הָאִשָּׁה⁵⁰ שֶׁנִּפְלְטָה שִׁכְבַת זֶרַע⁵¹, אִם פְּלִטָה אוֹתָהּ
10 בְּתוֹךְ שֶׁלֶשׁ עֲוֹנוֹת⁵² - הֲרִי הִיא טְמֵאָה כְּרוּאָה קָרִי.
11 לְפִיכָךְ סוֹתֶרֶת יוֹם אֶחָד, אִם הִיתָה זָכָה⁵³, כְּאִישׁ
12 שָׂרָאָה קָרִי⁵⁴. וּמְטֻמְאָה כֹּכֵל שֶׁהוּא⁵⁵. אֶף עַל פִּי
13 שֶׁלֹּא יִצְאָת לְחוּץ אֲלָא נִעְקָרָה וְהִגִּיעָה לְבֵין הַשָּׁנִים⁵⁶
14 - נְטֻמְאָה; שֶׁהִרִי שִׁכְבַת זֶרַע כְּדָמָה: מַה דָּמָה מְטֻמְא
15 בְּפָנִים⁵⁷, אֶף שִׁכְבַת זֶרַע שֶׁתְּפִלַּט תְּטֵמֵא אוֹתָהּ
16 בְּפָנִים.

(50) מס' מקוואות שם מ"ג. (51) שקיבלה מזכר. (52) עונה – יום או לילה. שכבת זרע מטמאה כל זמן שהיא ראויה להיקלט בגוף האשה ולהוליד, ואחר זמן מסוים היא מתקלקלת ואינה "זרע" ואינה מטמאה. ונחלקו תנאים בדבר, כמה זמן יעבור ותתקלקל. ופסק רבינו כרבי אלעזר בן עזריה במשנה, שאמר: "הפולטת זרע ביום שלישי (מהבעילה) טהורה". ובפירושו למשנה הוא מבאר, כגון שנבעלה ביום ראשון, והעונה הראשונה מתחילה בליל שני, ואחריה יום שני וליל שלישי הרי שלוש עונות, ואם תפלוט ביום שלישי היא טהורה. ולמה העדיף דעת רבי אלעזר בן עזריה על דעת רבי עקיבא ורבי ישמעאל שם? מפני שבגמרא שבת (פו, ב) אמר רבי יוחנן, שכך היא דעת חכמים. [ויש ספרים שכתוב בהם שם "שש עונות", אבל רבינו גורס "שלוש"]. (53) אשה שראתה דם בשלושה ימים זה אחר זה בימים הראויים לזיבה, הרי זו זבה וטמאה וצריכה לספור שבעה ימים נקיים מראית דם וטובלת ונטהרת. ואם ראתה דם באחד מימים אלה, היא סותרת את הימים הנקיים, ועליה לספור שבעה ימים נקיים אחרי יום הראייה האחרונה. ומלמדנו רבינו, שאם לא ראתה דם אלא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ו' י"ח סיון - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות צג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 וּכְלֵי חָרָס בְּאֹיִר, וְאֵינָהּ מִטְמְאָה בְּמִשְׁא, פְּשָׁרִין,
20 שְׁנָאָמֵר: שְׁקִץ תִּשְׁקָצְנוּ. וְשַׁעֲוָה פְּזִית. לֹא תִהְיֶה זֶה
21 חֲמוּדָה מִן הַמֵּת. אֲבָל אִם הִיָּה הַצְּוֹרָה פְּחֻתָּה
22 מְפִזִּית - טְהוּרָה.

6) משמע שדינה כשקץ. (7) שאינו מטמא בפחות מכזית (הלכות טומאת מת פרק ב הלכה ב). (8) גוף הפסל.

23 ג. קֶצֶץ אֵיבָר מִמְּנָה, אֲפֹלוּ הִיָּה כְּמִרְדֵּעַ⁹ - הָרִי זֶה
24 טְהוּר; שְׁעִבּוּדָה זָרָה אֵינָה מִטְמְאָה לְאֵיבָרִים, אֲלָא
25 הַצְּוֹרָה פְּלָה פְּשִׁיאָה שְׁלֵמָה. שְׁנָאָמֵר: תִּזְרַם כְּמוֹ
26 דָּוָה¹⁰ - מֵה דָּוָה אֵינָה מִטְמְאָה לְאֵיבָרִים¹¹, אָף
27 עֲבוּדָה זָרָה אֵינָה מִטְמְאָה לְאֵיבָרִים. פְּקָלֵי אֲבוֹת
28 הַטְּמָאוֹת דָּנוּ בָּהֶן¹², מִפְּנֵי שֶׁטְמָאָתָהּ מְדַבְּרִיהֶם.
29 עֲשָׂאוּהָ פְּשָׁרִין שְׁאִינוּ מִטְמָא בְּמִשְׁא, וְכִמְת שְׁאִינוּ
30 מִטְמָא אֲלָא בְּכִזִּית¹³, וְכִנְדָה שְׁאִינָה מִטְמְאָה
31 לְאֵיבָרִים.

9) איבר גדול כמו העץ שנותנים על צוואר החמור כדי לכוון הילוכו (ויש מפרשים: מחרישה, ולהלכה כאן אין הבדל בין שני הפירושים). (10) נידה. (11) אם נחתך אבר מנידה אינו מטמא כנידה אלא ככל אבר מן החי. ראה פרק ח מהלכות טומאת משכב ומושב הלכה ד. (12) כל ההקלות שישנן באבות הטומאות השונות הקילו חכמים בטומאת עבודה זרה. (13) לא כשרץ שטמא בכעדשה.

ד. נְתַפְרָקָה¹⁴ עֲבוּדָה זָרָה, אָף עַל פִּי שֶׁהִדְיוּט¹⁵
32 יְכוּל לְהַחְזִירָה וְהָרִי כָּל אֵיבָרֶיהָ קְנִימִים¹⁶ - אֵינָה
33 מִטְמְאָה¹⁷.

14) פסל עשוי חוליות ונתפרקו (שם). (15) שאינו אומן. (16) וכל אדם יכול לחבר את החוליות ויחזור הפסל כמו שהיה. (17) בעיניי שלא נפשטה. אולם נאמר שם שלפי דעת חכמים שאבר ממנה אינו מטמא אין מקום לבעיניי זו, וברור שאינה מטמאה. ומכיוון שרבינו פסק בהלכה הקודמת כחכמים כתב כאן "אינה מטמאה" (ראה משנה למלך).

ה. כָּל מְשֻׁמְשֵׁי עֲבוּדָה זָרָה - פְּשָׁרִין. מִטְמְאִין אָדָם
35 וְכֵלִים בְּמִגְע, וְכֵלֵי חָרָס בְּאֹיִר, וְאֵינָן מִטְמְאִין
36 בְּמִשְׁא. וְשַׁעֲוֹר טְמָאָתָן בְּכִזִּית. וְאֲפֹלוּ קֶצֶץ
37 מְשֻׁמְשִׁיָּה פְּזִית מִן הַפְּלִי - מִטְמָא פְּשָׁרִין. זֶה חֲמוּר
38 בְּמִשְׁמִשִּׁיָּה יוֹתֵר מֵעֲבוּדָה זָרָה עֲצָמָה. וְכִית עֲבוּדָה
39 זָרָה עֲצָמוֹ, אֲבָנָיו וְעֲצָיו וְעַפְרוֹ - מִטְמְאִין בְּכִזִּית¹⁸
40 בְּמִגְע כָּל הַמְשֻׁמְשִׁין.
41

18) משנה עבודה זרה מז, ב. ומכאן למדנו דין קצץ ממשימה.

ו. הַמְּכַנְּסִים רֵאשׁוּ וְרָבוּ לְבֵית עֲבוּדָה זָרָה - נְטִמָּא
42 פְּנוּגַע. וְכֵן פְּלֵי חָרָס שֶׁהַכְּנִיס אֹוִירוֹ לְבֵית עֲבוּדָה
43 זָרָה - נְטִמָּא. סְפָסְלִים וְקַתְדְּרָאוֹת¹⁹ שֶׁהַכְּנִיס רֶבֶן
44 לְבֵית עֲבוּדָה זָרָה - טְמָאִים. וְכֵלֵן רֵאשׁוֹן לְטְמָאָה²⁰.

19) כיסאות. (20) מפני שנגעו באב הטומאה.

ומשמע שבתוך שלושה ימים ברור שמטמאה. (68) הגויה או הבהמה. (69) בעיה של רב פפא, ונשארה בתיקו. [רב פפא שואל שם, מה דין נכרית שפלטת שכתב זרע של ישראל אחר שלושה ימים, והוא ממשיך ואומר: "אם תימצי לומר, כיון דאכלי שקצים ורמשים חביל גופייהו (גופם חם)" פירוש ודינן כדין ישראלית, "במעצי בהמה מה היא?" ומכיון שרבינו פוסק בכל מקום הלכה כ'אם תימצי לומר, יש לתמוה למה פסק כאן הרי היא ספק?]

1. יז. כָּבֵר בְּאֵרְנוּ בְּהִלְכוֹת מִטְמְאֵי מְשָׁבֵב וּמוֹשָׁב⁷⁰,
2. שֶׁשְׁכַבְתָּ זָרְעוֹ שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְכִים טְהוּר מְפִלּוּם.
3. לְפִיקָה, פֶּת יִשְׂרָאֵל שֶׁפִּלְטָה שְׁכַבְתָּ זָרַע שֶׁל עוֹבֵד
4. פּוֹכְכִים, אֲפֹלוּ בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ עוֹנוֹת - טְהוּרָה⁷¹.

(70) פ"ב ה"י. (71) מס' מקוואות פ"ח מ"ד.

5. יח. עוֹבֵד פּוֹכְכִים שֶׁהִרְגִישׁ⁷², וְנִתְגַּיֵר וְיָרַד וְטָבַל⁷³,
6. וְיִצְאָה מִמֶּנּוּ שְׁכַבְתָּ זָרַע שֶׁהִרְגִישׁ בָּהּ אַחַר שֶׁטָּבַל⁷⁴
7. - הָרִי זֶה סֶפֶק טְמָא⁷⁵.

(72) בעיה במס' נדה מג, א. (73) לשם גירות. (74) יצאה אחר שטבל. (75) הבעיה לא נפשטה.

8. יט. גְּדוּלָה⁷⁶ שֶׁשָׁכַב אוֹתָהּ קָטָן פְּחוֹת מִכֵּן תִּשַׁע [או
9. עוֹבֵד פּוֹכְכִים אוֹ בְּהֵמָה] - הָרִי זֶה טְהוּרָה⁷⁷;
10. שְׁנָאָמֵר: [וְאִשָּׁה אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אִישׁ אִתָּהּ] - עַד שֶׁיִּהְיֶה
11. הַשּׁוֹכֵב אִישׁ וּמִיִּשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרְנוּ⁷⁸.

(76) למעלה משלוש שנים. (77) 'תורת כהנים' פרשת מצורע פ"ו ה"ח. (78) בהלכה יז.

יום ו' י"ח סיון ה'תשע"ו

פְּרָק שְׁשִׁי

1) יבאר שארבע אבות הטומאות יש בעבודה זרה, וכיצד היא טומאתם, ושקולי אבות הטומאות דנו בה. אב הטומאה שטמא במגע ואינו מטמא במשא או שטמא במגע ובמשא. הנוגע באב מאבות הטומאות המושלך בתוך המקווה. זב שדרס על המשכב שהוא מונח במקווה.

12. א. טְמָאָת עֲבוּדָה זָרָה מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים. וְיֵשׁ לָהּ רִמּוֹ
13. בְּתוֹרָה: הַסְּרוּ² אֶת אֱלֹהֵי הַגֹּבֵר אֲשֶׁר בְּתַכְכֶּם
14. וְהִטְהַרְוּ³ וְהִחְלִיפוּ שְׁמֹלְתֵיכֶם. וְאַרְבַּעָה אֲבוֹת
15. הַטְּמָאוֹת יֵשׁ בָּהֶן: עֲבוּדָה זָרָה עֲצָמָה, וּמְשֻׁמְשִׁיָּה⁴,
16. וְתַקְרַת שְׁלֵה⁵, וְיִזְיִן שְׁתַּנְּסֵף לָהּ. וְטְמָאָת פְּלִן
17. מְדַבְּרִיהֶן.

2) במשנה עבודה זרה מז, ב הסמיכו על הכתוב (דברים ז, כו): "שקץ תשקצנו" (שקץ ושרץ היינו הך). ורבינו עצמו מביא רמז זה להלן בהלכה ב. (3) משמע שאלוהי הנכר מטמאים. (4) הכלים שמשתמשים בהם לצרכי עבודת אלילים. (5) הקרבנות שהקריבו לה. פרטי דיניהם מבוארים בהלכות הבאות.

18. ב. עֲבוּדָה זָרָה עֲצָמָה מִטְמְאָה אָדָם וְכֵלִים בְּמִגְע,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 ז. תקרבת עבודה זרה²¹ מטמאה במגע ובמשא²²
 2 כנבלה. ושעורה בכזית. כל דבר שמקריבין לה, בין
 3 בשר בין שאר אכלים ומשקין - הכל כנבלה,
 4 שהפתיב קראן זבחי מתים²³. ואף על פי שאין
 5 תקרבת עבודה זרה של אכלין בטלית²⁴ לעולם
 6 להתירה בהנאה, אם בטלה - הרי זו ספק לטמאה²⁵.
 7 אכל קלי שהוא תקרבת עבודה זרה שבטלו -
 8 טהור²⁶. וכן עבודה זרה ומשמשיה שבטלן -
 9 טהורין.

24 יא. כל אב טמאה שמטמא במגע ואינו מטמא
 25 במשא³³, בין אב של תורה בין אב של דבריהם -
 26 אדם הנוגע בו אינו מטמא בגדים בשעת מגעו³⁴,
 27 ולא אדם ולא כלי חרס, אף על פי שעדין לא פירש
 28 ממטמאיו. והנו אחר שפרש ממטמאיו או קדם
 29 שיפרש ולד, שהוא מטמא אכלין ועושה אותן שני
 30 לטמאה, מפני שהוא ראשון.

33 כגון שרץ. (34 פירוש אם נגע בכגדים בשעה שהוא
 נוגע בשרץ.)

31 יב. וכל אב טמאה שמטמא במגע ובמשא, בין אב
 32 של תורה³⁵ בין אב של דבריהם³⁶ - אדם הנוגע בו
 33 או הנושא מטמא בגדים³⁷ בשעת מגעו ובשעת
 34 נשיאתו, ועושה אותן ראשון לטמאה³⁸. וכן אם נגע
 35 באכלין - עשאן ראשון כל זמן שלא פירש
 36 ממטמאיו. פירש ממטמאיו - הרי הוא ראשון
 37 לטמאה לכל דבר, ואינו מטמא בגדים³⁹, ואם נגע
 38 באכלין - הרי הן שני. במה דברים אמורים? בשאר
 39 כל האבות חוץ מן הנבלות והמזרוב⁴⁰. אכל הנבלה
 40 והמזרוב, אף על פי שמטמאין במגע ובמשא -
 41 הנוגע בהן אינו מטמא בגדים בשעת מגעו⁴¹, ואם
 42 נגע באכלין - הרי הן שני לטמאה⁴²; והנושא
 43 מטמא בגדים בשעת נשיאתו⁴³, ואם נגע באכלין עד
 44 שלא פירש - הנה ראשון לטמאה, כמו שבארנו.

35 בכלום כתוב: "וכיבס בגדיו". (36 תיקנו כעין
 דאורייתא. (37 והוא הדין לכל כלים שהוא נוגע בהם.
 38 כאילו נגעו הם עצמם באב. (39 מפני שראשון אינו
 מטמא אלא אוכלין ומשקין בלבד. (40 דבר שרכב עליו
 הזב. (41 בנוגע לא כתבה תורה יכבס בגדיו אלא "טמא
 עד הערב". (42 אבל אם נגע במשקין, בין בשעת מגעו
 ובין אחר שפירש נעשו ראשון מדרבנן. (43 בנושא כתבה
 תורה כיבוס בגדים.)

45 יג. מי חטאת⁴⁴ שיש בהן פדי הנזאה⁴⁵, אף על פי
 46 שהן כנבלה וכמזרוב שאין מטמאין בגדים אלא
 47 הנושאן - הרי הנוגע בהן מטמא בגדים בשעת
 48 מגעו משום נושא; שאי אפשר שיגע במים שלא
 49 יסיט⁴⁶ אותן, וכבר בארנו שאחד הנושא ואחד
 50 המסיט. וכן הנוגע בצמר הנבלה או שנגע בגימית⁴⁷
 51 המזרוב - מטמא בגדים בשעת מגעו משום נושא;
 52 שאי אפשר לנגע בדברים אלו שלא יסיט אותן,
 53 ולפיכך מטמא בגדים עד שלא פירש פדי הנושא.

(21 כל דבר שהוגש כקרובן לאליל. (22 אבל אינה מטמאה
 באוהל. כרבנן בעבודה זרה לב, ב וכלשון אחרון של רבא
 (חולין יג, ב) בפירוש המשנה. (23 "ויצמדו לבעל פעור
 ויאכלו זבחי מתים". והכוונה לתקרובת עבודה זרה (עבודה
 זרה כט, ב). (24 פסל של גוי שקטע ראש אונה, ראש
 חוטמה או מעשים אחרים המוכיחים יחס של ביוזי, הותר
 הפסל בהנאה. מפני שביטל את איכותו כאילל והוא כגוש
 פשוט. וכן כלים ומשמשים אם שברם, הותרו בהנאה, אבל
 אוכלין אינם בטלים ואסורים בהנאה (הלכות עבודת
 כוכבים פרק ח הלכה ט והלכה י). (25 בעיני של רבי
 יוחנן (עבודה זרה נב, א) אם מה שאמרו אוכלין ומשקין
 אינם בטלים נוגע גם לענין טומאה או לאיסור הנאה בלבד
 שהוא מן התורה, אבל טומאה שהיא גזירת חכמים - בטלה.
 הבעיני נשאה בתיקו ולכן אומר רבינו: "הרי זו ספק
 לטומאה". ואף על פי שספק דרבנן - להקל, החמיר רבינו
 בטומאת עבודה זרה. (26 גמרא שם. רש"י שם מפרש,
 שהכוונה למשמשים, ונראה שלדעתו כלים שהם תקרובת
 אינם בטלים, ורבינו מפרש כתוספות (שם עמוד ב דיבור
 המתחיל כיוון) שגם תקרובת בכלל (כסף משנה).

10 ח. זין שנתנסף לעבודה זרה מטמא אדם וכלים
 11 במגע, וכלי חרס באויר, ומטמא אדם במשא²⁷
 12 כנבלה, וטמאתו בכזית. שגאמר: אשר חלב זבחימו
 13 יאכלו, ישנתו זין נסיכם. הרי זין נסיכם כחלב
 14 זבחימו. ואין מטמא טמאה זו אלא זין שנתנסף
 15 ביד²⁸ לפני עבודה זרה; אכל סתם זין²⁹ של עובדי
 16 כוכבים - מטמא טמאה קלה בשאר כל משקין
 17 טמאין³⁰.

(27 אבל לא באוהל. ורש"י כתב כאן שמתמא גם באוהל.
 28 שהושיט ידו לזין ושכשך. (29 שאין אנו יודעים אם
 נתנסך או לא. (30 ושיעורו ברביעית הלוג שהיא כשלושה
 זיתים (שם ל, א).

18 ט. מכל הדברים שבארנו מתחלת הספר³¹ עד פאן
 19 אתה למד, שאבות הטמאות - מהן אבות של תורה,
 20 ומהן אבות של דברי סופרים.

(31 ספר טהרה.)

21 י. כל המתטמא מחמת אב של תורה - הרי הוא ולד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

במשא עושה אוכלין ראשון, אבל אלה שטומאתם מגובלת אינם מטמאים את האוכלין להיות כמותם אפילו בחיבורים, והם מיטמאים בנגיעתם בהאדם שהוא ראשון ועושה אותם שני לטומאה, ולמד הבדל זה מדיוק לשונו של רבי יהושע.

טז. הנוגע באב מאבות הטמאות המשלך בתוך המקוה, כגו נבלה או שרץ או משקב⁵² שהוא במקוה⁵³ ונגע בו - הרי זה טמא. שנאמר: אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור, ונגע בנבלתם יטמא - אפלו פשהן בתוך המקוה מטמאין. וכשיעלה מן המקוה זה הנוגע יטהר⁵⁴. [הנושאן מטמא בגדים בשעת נשיאתם, ואם נגע באכלים עד שלא פרש - הרי הן ראשון לטמאה, כמו שבארנו]. וכן זב שדרס על המשקב שהוא מנח במקוה - הרי המשקב טמא; וכשיעלה המשקב מן המקוה יטהר⁵⁵, שהרי עלתה לו טבילה⁵⁶. וזה הנוגע במשקב פשהו במקוה, אם פשט ידו ונגע חוץ למקוה - הרי זה מטמא בגדים. ואין צריך לומר שהוא מטמא אכלין ומשקין.

(52) דבר ששכב עליו הזב והדומה לו. (53) ואפילו שניהם - הטומאה והאדם - בתוך המקוה. (54) אם יפרוש מן הטומאה כשכולו עודנו בתוך המים, אבל אם הוציא חלק מגופו לפני שפירש מן הטומאה לא נטהר. ודרך אגב משמענו רבינו שהטובל אינו נטהר עד שיעלה מן המקוה וכל זמן שהוא במקוה נשאר בטומאתו. (55) המשכב. (56) אחר פרישתו מן הזב. מובן שאם לא פירש מן הזב לפני שחלק ממנו יצא מן המים - לא נטהר (ראה הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ו הלכה ב).

פרק שביעי

(1) יבאר שהאוכלין והמשקין מתטמאים, ואם מטמאים אוכלין או משקין, וכל דיניהם.

א. דבר מפרש בתורה, שהאכלין והמשקין מתטמאין. שנאמר: מפל האכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים יטמא, וכל משקה אשר ישתה ככל כלי יטמא. ואין האכל שנטמא מטמא אכל אחר מן התורה², ולא המשקין שנטמאו מטמאין דבר אחר מן התורה³. אכל מדברי סופרים גזרו על האכל הטמא, שאם נגע באכל אחר - טמאהו; וכן אם נגע אכל הטמא במשקין - טמאין⁴. ואין אכל מטמא כלי שנגע בו לעולם ואפלו מדברייהם⁵. וכן גזרו⁶ על המשקין הטמאים שיטמאו אכלין או משקין או כלים שנגעו בהן⁷.

(2) והוא הדין שאינו מטמא משקין. (3) לכאורה אפשר ללמוד משינוי הלשון - גבי אוכל כתב: "אינו מטמא אוכל", וכאן כתב: "דבר אחר" - שאוכל טמא מטמא משקין. אולם אין הדבר כן, שהרי ממשך וכתב: "מדברי סופרים גזרו וכו', וכן אם נגע אוכל הטמא במשקין - טמאין", ברור

מים שנתנו עליהם אפר פרה אדומה כדי להזות על טמאי מת. (45) בכלים פרק א משנה ב שנינו: "למעלה מהם (דרגת טומאה גבוהה יותר משרץ ושכבת זרע וכו') נבילה ומי חטאת שיש בהם כדי הזיה, שהם מטמאים את האדם במשא לטמא בגדים במגע (פירוש, האדם הנושא מטמא בגדים במגעו בשעת המשא) וחשוכי בגדים במגע". ופירש רבינו שם "חשוכי בגדים במגע": בגדים נמנעים מליטמא כשהאדם נוגע בנבילה או במי חטאת, מלשון חשכת נפשי משחת (ישעיה לח, יז) [ובספרי התנ"ך שלנו כתוב "חשקת" בקוף. ותמוה הדבר, שרבינו דילג על הפסוקים שבתורה ואחשון גם אני (בראשית כ, ו) ולא חשכת (שם כב, טו)]. ומלמדנו רבינו כאן שאינו מטמא בגדים מדין טומאת מגע אבל מטמאים מדין טומאת משא, מפני שאי אפשר לנגוע ולא להזיז. והרי"י קורקוס מובא בכסף משנה כאן, שואל, מה לי אם הטומאה היא משום נוגע או משום נושא, ומבאר שההבדל הוא במים קרושים בקור, שאפשר לנגוע בהם מבלי להסיטם. (46) יזיז. (47) השערות (חוטמים דקיקים) הכולטות מן האריג.

יד. הבולע נבלת עוף הטהור - בשעת בליעתו מטמא בגדים, כמו שבארנו, והן ראשון לטמאה⁴⁸.
 וכן אם נגע באכלין - הרי הן ראשון לטמאה. ואחר שבלע⁴⁹ - הרי זה פרש מן הטמאין.

(48) במשנה שם: "מטמא שניים ופוסל אחד", פירוש, הבולע מטמא את הבגדים ונעשים ראשון והם מטמאים אוכלין להיות שני ואוכלין אלה פוסלים אחרים). ויוצא מזה, שהבולע מטמא שניים (את הבגדים ואת האוכלין שנגעו בהם) ונוסף על זה פוסל את התרומה שנגעה באוכלין. (49) במשנה שם: "הקיא או בלעה מטמא אחד ופוסל אחד". נבלת עוף טהור מטמא רק בזמן שהיא נמצאת בבית הבליעה של אדם (למעלה פרק ג הלכה א) ולפיכך אחר שבלעה, הרי זה כאילו פירש ממנה ודינו כראשון לטומאה, כמו שנתבאר למעלה בהלכה י"ב.

טו. השורף פרה אדמה ושעירים הנשרפים והמשלח את השעיר, אף על פי שבשעת מעשיהן מטמא בגדים, כמו שבארנו, אם נגעו⁵⁰ באכלין אפלו בשעת מעשיהן - הרי הן שני לטמאה⁵¹.

(50) השורף והמשלח. (51) וכן כתב רבינו בפירושו למשנה זבים פרק ה משנה ט: "ודע, כי שורף פרה ופרים והמשלח השעיר מטמאים בגדים כאשר ביארנו בפתיחה, אמנם עם זה אינם מטמאים שניים ופוסלים אחד אלא מטמאים אחד ופוסלים אחד כמו כל ראשון לטומאה (פירוש, האוכלין שנגעו בהם נעשים שני). ואל תחשוב שזה סותר הכלל שאמר רבי יהושע (שכל המטמא בגדים בשעת מגעו מטמא שניים ופוסל אחד), לפי שזה מבואר ואמר "כל המטמא בגדים בשעת מגעו" ולא אמר כל המטמאים בגדים גרידא (בלבד), ואלה (שורף ומשלח) לא במגע יטמאו בגדים אלא בהתעסקם עסק מיוחד, והבן זה". ברור, שרבינו מחלק בין דבר המטמא בגדים תמיד בנגיעה (או במשא) ובין דבר שמטמא בזמן עסק מסויים בלבד. המטמא בנגיעה או

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15) כלים פכ"ה מ"א. ראה פירוש רבינו שם. 16) אם נגעו בצד הפנימי של הכלי - נטמא כולו. 17) אפילו לא נגעו בדופןו. 18) גזרו שמשקין הם ראשון. 19) בדופן הכלי. 20) שאינם מטמאים מאוירם אלא בנגיעה ממש. 21) אף-על-פי שמשקה הזב אינו מטמא כלי חרס בנגיעה מגבו (מאחוריו), וכל עיקרה של טומאת משקין היא גזירה משום משקה הזב, החמירו חכמים גזירתם יותר משל תורה. רבינו למד דין זה, ממה שאמרו (בכורות לח, א): "מה כלי חרס נטמא גבו לא נטמא תוכו, אף כלי שטף נטמא גבו לא נטמא תוכו" (ראה ראב"ד וכסף-משנה). 22) כלים שם מ"ט.

ד. **כָּבֵד בְּאַרְנוֹתָ²³, שְׁהֶאֱכַלְתָּ אֵין מִטְמְאִין פְּלִים,** 19
וְהַמְשַׁקֵּין מִטְמְאִין. וְלָמָּה עָשׂוּ בְּטִמְאַת מְשַׁקֵּין הַכֹּהֵן
זֶה וְאָמְרוּ, שְׁהִפְלִי שֶׁנִּגְעוּ מִשְׁקֵין טְמְאִין בְּאַחֲזָרֵיו -
לא נטמא תוכו לתרומה? להודיע שטמאת פלים
אלו מדבריהם, שלא ישרפו עליה תרומה
וְקִדְשֵׁים.²⁴ 24

23) בהלכה א. 24) התורה אסרה לשרוף תרומה וקדשים טהורים.

ה. **כָּבֵד בְּאַרְנוֹתָ²⁵, שְׁהֶאֱכַלְתָּ וְהַמְשַׁקֵּין שֶׁנִּגְעוּ בָּאֵב** 25
מְאָבוֹת הַטְּמְאוֹת - הֲרִי הֵן רֵאשׁוֹן לְטִמְאַה. וְכֵן אִם 26
נִגַּע אֶכֶל בְּאָדָם אוֹ פְּכָלִי שֶׁנִּטְמָא בָּאֵב - הֲרִי אוֹתוֹ 27
הֶאֱכַל שְׁנֵי לְטִמְאַה. וְאֶכֶל שֶׁנִּגַּע בְּזֶה הַשְּׁנַי - נִקְרָא 28
שְׁלִישִׁי לְטִמְאַה. וְאִם נִגַּע הַשְּׁלִישִׁי בְּאֶכֶל רְבִיעִי - 29
הֲרִי זֶה נִקְרָא רְבִיעִי לְטִמְאַה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? 30
בְּאֶכְלָיו; אֶבֶל הַמְשַׁקֵּין, אֶחָד מִשְׁקָה שֶׁנִּגַּע בָּאֵב 31
הַטְּמְאַה אוֹ שֶׁנִּגַּע בְּרֵאשׁוֹן אוֹ שֶׁנִּגַּע בְּשְׁנֵי - הֲרִי 32
אוֹתוֹ הַמְשַׁקָּה תַּחֲלָה לְטִמְאַה²⁶, וּמִטְמָא אֶת חֲבֵרוֹ, 33
וְחֲבֵרוֹ אֶת חֲבֵרוֹ, אֶפְלוֹ הֵן מְאָה²⁷, שְׁאִין מוֹנִין 34
בְּמְשַׁקֵּין. כִּיצַד? יֵין שֶׁנִּגַּע בָּאֵב הַטְּמְאַה אוֹ בְּרֵאשׁוֹן 35
אוֹ בְּשְׁנֵי - הֲרִי יֵין זֶה בְּרֵאשׁוֹן לְטִמְאַה. וְכֵן אִם נִגַּע 36
יֵין זֶה בְּשִׁמּוֹ, וְשִׁמּוֹ בְּחֶלֶב, וְחֶלֶב בְּדָבָשׁ, וְדָבָשׁ 37
בְּמִים, וּמִים בְּיֵין אַחֵר, וְכֵן עַד לְעוֹלָם - כֵּלָּן רֵאשׁוֹן 38
לְטִמְאַה, וְכֵאלוֹ כֵּל אֶחָד מֵהֵן נִטְמָא בָּאֵב תַּחֲלָה, 39
וְכֵלָּן מִטְמְאִין אֶת הַפְּלִים²⁸. וְכֵן פְּלִי שֶׁנִּטְמָאוּ 40
אַחֲזָרֵיו בְּמְשַׁקֵּין²⁹, וְנִגְעוּ מִשְׁקֵין אַחֲרֵים בְּאַחֲזָרֵי 41
הַפְּלִים הַטְּמְאִין, אֶפְלוֹ הֵיוּ מִשְׁקֵין חֲלִין³⁰ - נִעְשׂוּ 42
הַמְשַׁקֵּין הָאַחֲרֵים תַּחֲלָה לְטִמְאַה, וּמִטְמְאִין פְּלִים 43
אַחֲרֵים וְעוֹשִׂין אוֹתָן שְׁנִיִּים, וְאִין צְרִיף לֹאמַר שֶׁהֵן³¹ 44
מִטְמְאִין אֶכְלִין וּמְשַׁקֵּין אַחֲרֵים. 45

25) בהלכות טומאת מת פ"ה ה"ח. 26) משנה פרה פ"ח, ז: "כל הפוסל את התרומה, מטמא משקין להיות תחילה (ראשון)", ושני פוסל את התרומה. 27) תוספתא טבול-יום פ"א ה"ב. 28) בפרה פ"ח מ"ה, שנינו: "כל ולד הטומאות אינו מטמא כלים אלא משקה". כל ולד הטומאות - פירוש, ראשון ושני, ומסיימת המשנה: "נטמא משקה - טימאן", כלומר, אם נטמא משקה באלה - נטמא ומטמא כלים. 29) טהרות פ"ח מ"ז, מחלוקת ר' אליעזר ור'

איפוא, שמתמא משקין מדברי סופרים בלבד. ולקמן בפ"ה ה"י כתב: "וכן אם נגעו המשקין בולד הטומאה, "בין אדם ובין כלים" נטמאו מדברי תורה", מכאן שאם נגעו באוכל ראשון - לא נטמאו מן התורה (ע' ביאורנו שם בענין שלישי ורביעי). [ודעת רש"י פסחים יט, א, שאוכל מטמא משקה מן התורה. ע' שם]. 4) צ"ל: טימאן (כת"י תימן). 5) נדה ז, ב. 6) שם. 7) הנימוק יבואר בהלכה ב.

ב. **אֵין לָךְ⁸ וְלֹד טְמְאַה⁹ שְׁמִטְמָא פְּלִים אֶלָּא** 1
מְשַׁקֵּין טְמְאִים בְּלִבְד. וְטִמְאַה זֹו מְדַבְּרֵיהֶם¹⁰. 2
וְהוֹא¹¹ שִׁיְהִיו אוֹתָן הַמְשַׁקֵּין טְמְאִין מִחֲמַת אֵב 3
מְאָבוֹת הַטְּמְאוֹת¹², בֵּין שֶׁל תּוֹרָה בֵּין שֶׁל 4
דְּבָרֵיהֶם. וּמִפְּנֵי מָה גָּזְרוּ עַל הַמְשַׁקֵּין טְמְאִין 5
שִׁיטְמְאוּ פְּלִים? גָּזְרָה מִשׁוּם מְשַׁקָּה הַזָּב¹³, שֶׁהוּא 6
אֵב וּמִטְמָא פְּלִים דֵּין תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: וְכִי יִרַק 7
הַזָּב בְּטַהוֹר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹתָ¹⁴. 8

8) פרה פ"ח מ"ה. 9) כל דבר שנגע באב הטומאה - בין כלים בין אוכלין ומשקין - נעשה ולד הטומאה. 10) נדה שם. 11) וזה נאמר. 12) פירוש, הטומאה למשקין אלה הגיעה מאב הטומאה שהיה הראשון לשלשלת הטומאות, ואפילו מאה חוליות באותה השלשלת, כגון שנגעו משקין באב הטומאה, ונגעו המשקין בכלים ואחר-כך נגעו משקין אחרים באותם הכלים וכן הלאה, הרי זה בגדר "מחמת אב הטומאה", למעט משקין שנגעו בידיים שחכמים גזרו עליהם טומאה, משקין אלה אינם מטמאים כלים. ובהקדמתו לפירוש המשנה סדר טהרות, כותב רבינו: "אבל בתנאי שיהיו אלו המשקין יתטמאו מחמת השרץ, ר"ל שיהיה נסמך בטומאתו אליו (אל השרץ) כמו שיטמאוהו האב או הראשון או השני, כמו שקדם, לא שיהיה נטמא בידיים טמאות, לפי שידים טמאות מטמאין את המשקין גם כן כמו שהתבאר . . . וזה ענין אמרם בתלמוד (שבת יד, ב) "ראיטמו מחמת שרץ", כאשר (כאילו) אמרו ז"ל שאלו המשקין טמאים לא יתטמאו בידיים טמאות וכו'". ברור שהתכוון למה שכתבנו למעלה. ורבינו שם מודיע שמקור דין זה בירושלמי חגיגה פ"ג ה"א. [בכסף-משנה מוסר מקור זה בשם עצמו, וכנראה לא הגיעה לידו הקדמה זו בתרגומה העברי]. 13) נזולים היוצאים מגופו של זב, כגון רוקן ומימי רגליו. 14) בהלכות טומאת משכב ומושב פ"א הי"ד וט"ו.

ג. **כִּשְׁגָזְרוּ¹⁵ עַל הַמְשַׁקֵּין שִׁיטְמְאוּ אֶת הַפְּלִים, גָּזְרוּ** 9
שִׁיְהִיו מִטְמְאִין אֶת הַפְּלִים מִתּוֹכָן¹⁶. כִּיצַד? אִם נִפְלו 10
לְאֹוִיר פְּלִי חֲרָס¹⁷ - נִטְמָא כֵּל וְהֲרִי הוּא שְׁנִי¹⁸; וְאִם 11
נִגְעוּ¹⁹ בְּשָׂאָר פְּלִים²⁰ מִתּוֹכָן - מִטְמָא כֵּלָּן וְנִעְשׂוּ 12
שְׁנִיִּים. אֶבֶל אִם נִגְעוּ מִשְׁקֵין טְמְאִים בְּאַחֲזָרֵי הַפְּלִי 13
שִׁישׁ לוֹ תוֹף, בֵּין פְּכָלִי חֲרָס בֵּין פְּכָלִי שִׁטְף וּכְלִי 14
מִתְכּוֹת - נִטְמָאוּ אַחֲזָרֵיו בְּלִבְד²¹, וְהֲרִי אַחֲזָרֵיו שְׁנִי, 15
וְלֹא נִטְמָא תּוֹכוֹ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? לְתַרּוּמָה; 16
אֶבֶל לְקִדְשׁ²², פְּלִי שֶׁנִּטְמָאוּ אַחֲזָרֵיו - נִטְמָא כֵּלָּו, 17
וְהֲרִי כֵּלָּו שְׁנֵי לְטִמְאַה. 18

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

7) שם. (8) שהוא אב הטומאה, והנכנסים לתוכו נעשו ראשון. (9) כגון הנושא את הנבילה וכדומה, והבגדים נעשים ראשון. (10) אבל גופו לא נטמא, כמו שנתבאר למעלה פ"ו הי"א.

ג. הפגול והנותר¹¹ וצריד של מנחות¹² - הרי הן פראשון לטמאה, ומונין בהן ראשון ושני, לפיכך¹³ מטמאין את הידים בכביצה¹⁴. ואין הפגול והנותר מצטרפין¹⁵, אף על פי ששעורן שנה בכביצה¹⁶, הואיל וטמאת הידים מדבריהן¹⁷. אבל שאר האכלין מצטרפין¹⁸. שאין¹⁹ אכלים טמאין מטמאין את הידים עד שיהיו כביצה.

11) משנה, פסחים קכ, ב. (12) קרטים דיקים של קמח שנדבקו יחד לגושים עבים, שאינם סופגים את השמן שבמנחה ולא הוכשרו לקבל טומאה, מפני שלא נרטבו במשקה, אבל חיבת הקודש מכשירה אותם לקבל טומאה כשיגעו בדבר המטמא. ובמנחות (קב, ב) אמרו, שמדרבנן מונים בהם ראשון ושני (ראה השלמות פ"ב הי"ד).

13) מפני שהם ראשון (ראה ה"א). (14) בפסחים שם, נחלקו אמוראים בשיעורם של פיגול ונותר, אם הוא בכזית כשיעור איסור אכילתם או כשיעור טומאת אוכלין ככל מקום - בכביצה. והלכה בכביצה. [לא נתבאר למה כלל רבינו צריד של מנחות עם פיגול ונותר, הלא שני ענינים נפרדים הם, פיגול ונותר טמאים מחמת עצמם, ובצריד של מנחות מדובר כשנגע בטומאה (ראה ראב"ד)]. (15) משנה, מעילה יז, ב. (16) וכלל אמר רבי יהושע (שם עמוד א): כל שטומאתו ושיעורו שווה, מצטרפים. (17) נימוק זה נאמר בגמרא שם בשם שמואל. (18) שם במשנה. (19) נימוק למה צריכים צירוף.

ד. קולית²⁰ הפגול או הנותר, אף על פי שהיא סתומה²¹ - הנוגע בה בידיו נטמא ידיו²²; שהעצמות של קדשים ששמשו נותר או פגול²³ מטמאין את הידים, הואיל ונעשו בסיס לדבר האסור²⁴.

20) עצם הירך, ויש בה הרבה מוח. (21) ואמרנו למעלה (פ"ב הי"א), שקולית הנבילה אינה מטמאה במגע כשלא ניקבה. (22) משנה, חולין קכה, א. שנינו שם: "וקולית המוקדשים - הנוגע בהם, בין סתומים בין נקובים - טמא". ומפרש רבינו שם, שמדובר בנותר (וכן פירש רש"י). (23) שימש כבסיס למוח שהוא נותר או פיגול. (24) גמרא, שם.

ה. בשר קדש²⁵ שיצא חוץ למחיצתו²⁶ - הרי הוא ספק אם מטמא את הידים או לא²⁷. לפיכך אינו מטמא, שספק טמאת הידים טהור, פמו שיתבאר²⁸. ואם בשר פסח שיצא חוץ לבית הוא - הרי הוא טהור. בני חבורה²⁹ זריזין הן³⁰.

25) פסחים פה, ב. (26) התורה קבעה מחיצות לבשר קודש, מחיצת עזרת ישראל לקדשי קדשים, ומחיצת חומת

יהושע באוכלין שנגעו באחורי הכלים, ושניהם מטמאים את המשקין שנגעו באחורי כלים שנטמאו במשקין. (30) ומכל-שכן של תרומה או קודש. (31) המשקין.

1. אַחֲרֵי הַכְּלִי שֶׁנְּטָמְאוּ בַּמִּשְׁקִין, וְנִגְעוּ אֶכְלִין³² בְּאַחֲרֵי הַכְּלִי הַטָּמֵא, אֶפְלוּ אֶכְלֵי תְּרוּמָה - הָרִי הֵן טְהוּרִין. שֶׁהַכְּלִי שֶׁנְּטָמְאוּ אַחֲרָיו בְּלִבְד אֵינוּ מְטַמְּא אֶת הָאֶכְלִין אֲלָא לְקֹדֶשׁ בְּלִבְד; שֶׁהַכְּלִי שֶׁנְּטָמְאוּ אַחֲרָיו - הָרִי זֶה טָמֵא כְּלוּ לְקֹדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁפָּאֲרָנוּ³³, וְלִפְיֶכֶךְ מְטַמְּא אֶכְל הַקֹּדֶשׁ.

(32) בזה נחלקו ר' אליעזר ור' יהושע, ופסק כר' אליעזר, מפני שבנדה ז, ב אמרו: הלכה כר' אליעזר, ופירשו שם, שר' אליעזר מטמא משקין אפילו של חולין, ומטהר אוכלין אפילו של תרומה. (33) למעלה ה"ג. ומשמע בנדה שם, שגם תוכו מטמא אכלי קודש, אף-על-פי שהכלי נטמא ממשקין שנגעו באחוריו. ראה רש"י שם.

פָּרֶק שְׁמִינִי

1) יבאר הנוגע בידיו בראשון לטומאה, ושהידיים שניות מדברי סופרים. ודין הפיגול והנותר וצריד של מנחות ובשר קודש שיצא חוץ למחיצתו. אם יש טומאת ידיים במקדש, ומי שנטמאה ידו אחת ונגעה באחרת. ששלמה המלך ובית דינו גזרו על כל הידיים שיהיו שניות. לט אדם ידיו במפה ואוכל תרומה בלא נטילה. שגזרו על כל אדם שאכל או שתה אוכלין טמאים, שיהיו שני לטומאה. אם כל האוכלין מצטרפים לכחצי פרס וכל המשקין לרביעית.

א. כָּל הַנוֹגֵעַ בְּיָדָיו בְּרֵאשׁוֹן לְטָמְאָה³⁴, בֵּין שֶׁהָיָה אוֹתוֹ רֵאשׁוֹן אָדָם אוֹ כְּלִי אוֹ אֶכְל אוֹ מִשְׁקִין טָמְאִין - נְטָמְאוּ יָדָיו בְּלִבְד עַד הַפֶּרֶק³⁵. וְכֵן הַמְּכַנֵּס יָדָיו לְאוֹרֵי כְּלֵי חֵרֶס שֶׁנְּטָמְא בָּאֵב הַטָּמְאָה, אוֹ שֶׁהִכְנִיס יָדָיו לְבֵית מִנְגַּע³⁶ - נְטָמְאוּ יָדָיו. וְטָמְאֵת הַיָּדִים מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים.

2) זבים פ"ה מ"ב: "אלו פוסלים את התרומה . . . והידיים". פירוש, עושים את התרומה שלישי מפני שהידיים שניות. ומדובר כשכל הגוף לא נטמא, כגון שנגעו בראשון לטומאה שאינו מטמא אדם וכלים. וטומאה זו היא אחד משמונה-עשר דבר שגזרו ביום שרבו בית שמאי על בית הלל (ראה משנה, שבת יג, ב). (3) אבל אם נגעו בשני לטומאה, לא נטמאו. כחכמים במשנה, ידיים פ"ג, א. (4) מקום חיבור כף היד והזרוע. משנה, שם פ"ב, ג. (5) שם פ"ג מ"א. (6) בית שיש בו נגע והוסגר או הוחלט לטומאה על-פי כהן, הוא אב הטומאה ומטמא מן התורה את כל הבא לתוכו להיות ראשון (ראה הל' טומאת צרעת פט"ז). כמה דברים אמורים, כשהכניס ראשו ורובו, אבל בפחות מזה לא נטמא מן התורה, וגזרו חכמים טומאה על הידיים שהוכנסו.

ב. הַיָּדִים שְׁנוֹת³⁷ מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים לְעוֹלָם. שְׁאִין טָמְאָתָן אֲלָא מְדַבְּרֵיהֶם, וְכִשְׁגָּזְרוּ טָמְאָה עֲלֵיהֶן גָּזְרוּ שְׂיָהוּ כְּשֵׁנִי לְטָמְאָה. אֶפְלוּ הַכְּנִיס יָדָיו לְבֵית הַמִּנְגַּע³⁸, אוֹ שֶׁנִּגְעַ בְּיָדָיו פְּאָדָם שֶׁמְטַמְּא בְּגָדִים³⁹ עַד שֶׁלֹּא פָּרַשׁ מִמְּטָמְאֵיו - הָרִי יָדָיו שְׁנוֹת⁴⁰.

25) פסחים פה, ב. (26) התורה קבעה מחיצות לבשר קודש, מחיצת עזרת ישראל לקדשי קדשים, ומחיצת חומת

18 וְאִם נִגַּע בְּתְרוּמָה קִדְּם שְׂטִיטל יָדָיו - פְּסוּלָהּ,
19 וְנִשְׂרַפְתָּ עַל טִמְאָה זֹאת.⁴⁶

(43 שבת יד, ב. 44) רגילות לנגוע ולהתעסק בכל דבר, וחוששים אנו שמה נגעו בדבר המטמא. [רש"י שם דחה פירוש זה, ומפרש שדרכן לנגוע בגוף ובמקומות מלוכלכים, וגנאי הוא לתרומה שתגיע בלכלוך, ומלשונו של רבינו משמע שחששו לנגיעה בטומאה, ואף-על-פי-כן לא גזרו אלא טומאת ידים ולא טומאת כל הגוף]. (45) שם טו, א. (46) נתבאר כבר, שאין שורפים תרומה וקדשים שנטמאו טומאה דרבנן, אבל בטומאת ידים גזרו חכמים בפירוש שריפה (מימרא של אילפא, שם).

20 ט. לְטֹטֵם אֲדָם יָדָיו בְּמִפְּהָ וְאוֹכַל תְּרוּמָה בְּלֹא נְטִילַת
21 יָדָיו,⁴⁸ וְאִין חוֹשְׁשִׁין שְׂמָא יִגַּע.⁴⁹ אֲבָל לֹא יַעֲשֶׂה כֵּן
22 בְּחֻלִּין שְׂנַעֲשׂוּ עַל טְהָרַת הַקֶּדֶשׁ אוֹ עַל טְהָרַת
23 תְּרוּמָה⁵⁰, גְּזָרָה שְׂמָא יִגַּע, לְפִי שְׂאִינוּ מְקַפְּדִי
24 עֲלֵיהֶן.⁵¹

(47) כורך. (48) חולין קז, ב: "התירו מפה לאוכלי תרומה, ולא התירו מפה לאוכלי טהרות". (49) בידים עצמם, מפני שכהנים זריזים הם, ונזהרים מלנגוע בתרומה בידים טמאות. (50) פרושים היו נוהגים להזהר בטהרת חולין כמו בטהרת תרומה או קודש. (51) אינו מקפיד על טהרתם כמו על טהרת קודש ממש או תרומה, ולפיכך יש לחשוש שיגע בידים ממש מתוך חוסר זהירות. מלשונו משמע שחולין שלא נעשו על טהרת הקודש או תרומה, מותר לאכול במפה. וכן כתב רבינו בפירוש בהל' ברכות פ"ו הי"ח (ראה ראב"ד וכסף-משנה שם).

25 י. הוֹאִיל וְהַיָּדִים שְׁנִיּוֹת⁵², אִם נִגַּעוּ בְּמִשְׁקָה -
26 עֲשָׂאוּם תְּחִלָּה. וְאִם נִגַּעוּ מִשְׁקִין אֵלָיו בְּאֲכָלִין -
27 עוֹשִׂין אוֹתָן שְׁנִי, וְאִם נִגַּעוּ בְּמִשְׁקִין אַחֲרֵים - עוֹשִׂין
28 אוֹתָן תְּחִלָּה; שְׁהַמִּשְׁקִין תְּחִלָּה לְעוֹלָם, כְּמוֹ
29 שְׂבָאֲרֵינוּ⁵³. אֲבָל אִין מִשְׁקִין אֵלָיו שְׂנַטְמָאוּ מִחֻמַּת
30 הַיָּדִים מִטְּמָאִין פְּלִים⁵⁴, שְׂעָקַר טְמֵאֵת הַיָּדִים
31 מִדְּבָרֵיהֶם. וְכֵן גְּזָרוּ חֲכָמִים⁵⁵ עַל כָּל אֲדָם שְׂיֹאכַל
32 אֲכָלִין טְמָאִין, בֵּין שְׂאֲכַל אֲכַל רֹאשׁוֹן אוֹ אֲכַל שְׁנִי,
33 וְעַל כָּל הַשּׁוֹתֶה מִשְׁקִין טְמָאִים⁵⁶, שְׂהִיָּה שְׁנִי
34 לְטִמְאָה עַד שְׂיִטְבֵּל⁵⁷. וְאִם נִגַּע בְּאֲכָלִין - עֲשָׂאֵן
35 שְׂלִישִׁים⁵⁸; וְאִם נִגַּע בְּמִשְׁקִין, אֲפִלּוּ מִשְׁקָה חֻלִּין -
36 עֲשָׂאֵן תְּחִלָּה לְטִמְאָה אֲכָלִין וּמִשְׁקִין אַחֲרֵים⁵⁹, אֲבָל
37 לֹא לְטִמְאָה פְּלִים, הוֹאִיל וְעָקַר טְמֵאֵת אֲדָם זֶה
38 מִדְּבָרֵיהֶם⁶⁰. וּמִפְּנֵי מָה גְּזָרוּ⁶¹ טְמָאָה עַל הַאוֹכַל
39 אֲכָלִין טְמָאִים? שְׂמָא יֹאכַל אֲכַל רֹאשׁוֹן אוֹ שְׁנִי
40 וְיִשְׁתֶּה עֲלָיו מִשְׁקָה תְּרוּמָה, וְנִמְצָא הַמִּשְׁקָה תְּרוּמָה
41 טְמָא בְּאֲכַל שְׂבִפּוֹ. וְכֵן הַשּׁוֹתֶה מִשְׁקִין טְמָאִין -
42 שְׂמָא יֹאכַל עִמָּהֶן אֲכַל תְּרוּמָה, וְנִמְצָא טְמָא בְּמִשְׁקִין
43 שְׂבִפּוֹ. וְכִבָּר בְּאֲרָנוּ בְּתְרוּמוֹת⁶², שְׂאָסוּר לְאֲכַל
44 תְּרוּמָה טְמָאָה.

(52) ונתבאר למעלה בפ"ז ה"ה, שמשקין הנוגעים בשני,

ירושלים לקדשים קלים, והבשר שיצא מחוץ למחיצות אלו - נפסל. בגמרא: "נפסל ביוצא". (27) בעיה שם שנשארה בתיקו. (28) לקמן פי"ד ה"א. (29) פסח אינו נאכל ביחיד אלא בחבורה של בני אדם שנמנו עליו, ונקראים "בני חבורה" (הל' קרבן פסח פ"ב ה"א). (30) גמרא, שם: "בפסח לא מיבעיא לן (אין אנו שואלים) דלא גזרו רבנן טומאה, מאי טעמא (מה הוא הנימוק)? בני חבורה זריזין הן". פירוש: הבעיה ביוצא, מנומקת שם בזה שגזרו טומאה על נותר, כדי שיהווה הכהנים לאכול את הקודש בזמנו ולא יבוא לידי נותר, שהכהנים היו מקפידים מאוד על טומאה. ושאל השואל אם גם ביוצא גזרו. אפשר לומר שבנותר חששו שיתעצלו ולא יאכלו את הבשר בזמן הקבוע, אבל יוצא הוא מעשה בידים ולזה לא חששו. ומאידך אפשר לומר, שלא חילקו חכמים וחששו גם להוצאה בידים, ולא גזרו בפסח הנאכל בחבורה ומזוזים אחד את השני ואין יוצא שכית, וחכמים לא גזרו בדבר שאינו שכית. ויוצא מזה שנותר שכית גם בפסח, כגון בחבורה קטנה שקשה להם לאכול הכול.

1 ו. אִין טְמֵאֵת יָדִים בְּמִקְדָּשׁ³¹. שְׂבִשְׂעָה שְׂגָזְרוּ טְמָאָה
2 עַל הַיָּדִים, לֹא גְזָרוּ בְּמִקְדָּשׁ. אֲלֹא הַנּוֹגֵעַ בְּאֲכָלִין
3 טְמָאִים³² וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, בֵּין שְׂנַגַּע בְּמִקְדָּשׁ בֵּין שְׂנַגַּע
4 חוּץ לְמִקְדָּשׁ, וְנִגַּע בְּקִדְּשִׁים בְּמִקְדָּשׁ - לֹא טְמָאֵן.
5 וְאִם נִגַּע חוּץ לְמִקְדָּשׁ - הָרִי זֶה מִטְּמָא אֶת הַקֶּדֶשׁ
6 וּפְסוּל אֶת הַתְּרוּמָה, כְּמוֹ שְׂתִבְתָּאֲרָא³³.

(31) פסחים יט, א: אמר רבי עקיבא, זכינו שאין טומאת ידים במקדש. (32) משמע, שאם נגע במשקין טמאים, ידיו מטמאות גם במקדש. (33) לקמן פי"א ה"ג-ד.

7 ז. מִי שְׂנַטְמָאֵת³⁴ יָדוֹ אַחַת וְנִגַּעַה בְּאַחַת³⁵ -
8 הַאַחַת טְהוֹרָה, וְנוֹטֵל³⁶ אֶת הַטְּמָאָה וְיָדָיו³⁷. בְּמָה
9 דְּבָרִים אֲמֹרִים? לְתְרוּמָה³⁸; אֲבָל לְקִדְּשׁ, אִם
10 נְטֵמָאֵת יָדוֹ אַחַת וְנִגַּעַה בְּשְׁנֵיהֶם - טְמָאָה³⁹, וְשְׂתִיָּהֶן
11 צְרִיכוֹת טְבִילָה⁴⁰ לְקִדְּשׁ. אֲבָל לְתְרוּמָה - בְּנְטִילַת
12 יָדִים בְּלִבְדוּ⁴¹ יִטְהָרוּ יָדָיו⁴².

(34) משנה, חגיגה כ, ב. (35) במשנה כתוב: "בתרומה, אם נטמאת אחת מידי - חברתה טהורה". ופירושה: אם נגעו היד הטמאה ביד השניה, אין השניה מטמאה תרומה. (36) שופך עליה רביעית הלוג מים. (37) לטהר אותה לתרומה. (38) שם. (39) לקמן פי"ב ה"ב "כתב רבינו, שלקודש מטמאה גם ידו של אדם אחר. (40) טבילת שתי הידים במקווה שיש בו ארבעים סאה מים. וכשלא נגעו בשנייה, מטביל את הטמאה בלבד. (41) אפילו אם נטמאו שתייהן. (42) משנה, שם יח, ב: "נוטלים לידים לחולין ולמעשר ולתרומה, ולקודש מטבילים".

13 ח. שְׂלֵמָה הַמְּלֻךְ⁴³ וְבֵית דִּינוֹ גְּזָרוּ עַל כָּל הַיָּדִים
14 שְׂהִיָּהוּ שְׁנִיּוֹת, וְאָף עַל פִּי שְׂלֵא יַדַּע בְּדָאִי שְׂנַטְמָאוּ,
15 מִפְּנֵי שְׂהַיָּדִים עֲסָקְנִיּוֹת⁴⁴. וְלֹא גָזַר שְׂלֵמָה עַל הַיָּדִים
16 טְמָאָה אֲלֹא לְקִדְּשׁ⁴⁵, וְאַחַר כֵּן גְּזָרוּ חֲכָמִים שְׂאַחֲרֵיו
17 אָף לְתְרוּמָה. וּלְפִיכֵן צְרִיף נְטִילַת יָדִים לְתְרוּמָה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ט סיון - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות צט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אחר-כך (כסף משנה). ולמה לא גזרו עליה טומאה? שמה תימנע מאכילה כדי שלא תיטמא - ותסתכן ('אור שמח'). ומה שאמר "פחות מכשיעור ואפילו אוכלת הרבה" נראה לפרש, שלכתחילה מאכילים אותה פחות פחות מכשיעור, אבל גם כשהיא אוכלת הרבה אינה צריכה טבילה. ונאפשר גם לפרש, שמדקדקים להאכילה פחות פחות מכשיעור אף-על-פי שברור לנו שתצטרך לאכול הרבה. ראה השלמות].

נעשו ראשון. (53 למעלה, שם. 54) דין זה נאמר כבר למעלה (שם ה"ב) בקיצור, וכאן כפל הדבר בתוספת ביאור (ראה הערות שם). (55 טהרות פ"ב מ"ב. 56) זבים פ"ה, יב. (57) ואינו צריך הערב שמש (ראה פ"ט ה"א). (58) מכאן הוכחה שמדובר בתרומה, שהרי בחולין אין שלישי. (59) אף-על-פי שיעקר טומאת גוף האדם הוא מגזירת חכמים. (60) ואפילו אם אכל או שתה דברים שהם טמאים מן התורה. (61) שבת יד, א. (62) פ"ז ה"ג.

יום ש"ק י"ט סיון ה'תשע"ו

פֶּרֶק הַשִּׁיעוּי

1 יבאר שגזרו על הבא ראשו ורובו במים שאובים או שנפלו עליו שלשת לוגים מים שאובים שהוא טמא. מי שנפלו עליו שלשת לוגים מים משני כלים, או נפלו על ראשו ולא על רובו וכו'. ודין הספרים שמטמאים התרומה והידיים.

1 יא. אינו מתטמא⁶³ עד שיאכל מאכלים טמאים
2 כחצי פרס⁶⁴, שהוא כביצה ומחצה שוחקת⁶⁵. וכן
3 השותה אינו מתטמא עד שישתה ממשקין טמאין
4 רביעית⁶⁶. וכל האכלין מצטרפין⁶⁷ לכחצי פרס
5 לפסל את הגויה⁶⁸, וכל המשקין מצטרפין
6 לרביעית. ואם אכל או שתה פחות משעור זה -
7 טהור. אכל מעט ושתה וְאָכַל מְעַט: אִם יֵשׁ
8 מתחלה ועד סוף פְּדֵי אֲכִילַת פָּרֶס⁶⁹ - מצטרפין,
9 ואם לאו - אין מצטרפין. וכן אם שתה מעט
10 ושתה ושתה מעט: אִם יֵשׁ מִתְחִלָּה וְעַד סוֹף פְּדֵי
11 אֲכִילַת פָּרֶס - מצטרפין, ואם לאו - אין
12 מצטרפין⁷⁰. אכל פחות משעור וטבל⁷¹ ועלה,
13 ואכל מעט מיד, אם לא שתה ביניהן והרי בין
14 אכילה שלפני טבילה ושלֹאֲחַר טבילה כְּבִדֵי אֲכִילַת
15 פָּרֶס - הָרִי אֵלּוּ מִצְטְרָפִין⁷².

א. הבא ראשו ורובו²⁴ במים שאובין³, או שנפלו על
24 ראשו ועל רבו שלשה לוגין⁴ מים שאובין - הרי הוא
25 פְּשִׁי לְטִמְאָה עַד שְׁיֻטְבֵּל⁵. ואם נגע באַכְלִין⁶ -
26 עֲשָׂאן שְׁלִישִׁי; ואם נגע בְּמִשְׁקֵין טְמָאִים⁷ - עֲשָׂאן⁸
27 תְּחִלָּה⁹ לְטִמְאָה אֲכִילִים וּמִשְׁקֵין אַחֲרֵים, אֲכָל לֹא
28 לְטִמְאָה בְּלִים¹⁰. ומפני מה גזרו טמאה על אדם זה?
29 מפני שהיו טבולי יום¹¹ טובלין במערות שמיימיהן
30 רעים¹², ואחר כך היו רוחצין במים שאובים יפים
31 דרך נקיות. ופשט המנהג כך, עד שהיו רב העם
32 מדמים שמים שאובים שרוחצין בהן באַחֲרֵי הַיּוֹם
33 שְׁמִטְהֵינּוּ, לֹא הִטְבִּילָה שְׁבָמֵי מְקוּהָ, וְהָיוּ טוֹבְלִין
34 בְּזִלְזוּל בְּלֹא כּוֹנֵה¹³. וּלְפִיכָךְ גְּזָרוּ, שְׁפַל שְׁבָא רֵאשׁוֹ
35 וְרֹבּוּ בְּמִים שְׁאֹבִים אוֹ שְׁנִפְלוּ עַל רֵאשׁוֹ וְרֹבּוּ -
36 נְטִמָּא וְנִעְשָׂה פְּשִׁי לְטִמְאָה. אֶפְלוּ טְהוֹרִים¹⁴ שְׁאִינוֹ
37 טְבוּל יוֹם, אִם נִפְלוּ עַל רֵאשׁוֹ וְרֹבּוּ שְׁלֹשֶׁת לֹגִין
38 מִים שְׁאֹבִין אוֹ שְׁבָא רֵאשׁוֹ וְרֹבּוּ בְּמִים שְׁאֹבִין -
39 הָרִי זֶה פְּשִׁי לְטִמְאָה עַד שְׁיֻטְבֵּל. טַבַּל - אִינוֹ צְרִיף
40 הָעֶרֶב שְׁמֶשׁ, מִפְּנֵי שְׁעָקַר טִמְאָה זֶה מִדְּבָרֶיהֶן. וְכֵן
41 הָאוֹכֵל אֲכִלִין טְמָאִים וְהַשּׁוֹתֵה מִשְׁקֵין טְמָאִין וְטַבַּל
42 - אִינוֹ צְרִיף הָעֶרֶב שְׁמֶשׁ. וְכֵן בְּלִים שְׁנִטְמָאוּ
43 בְּמִשְׁקֵין - בֵּין שְׁמִטְבִּילֵן טְהוֹרִים, וְאִין צְרִיכִין הָעֶרֶב
44 שְׁמֶשׁ. מִפְּנֵי שְׁטִמְאוֹת אֵלּוּ עֲקָרָן מִדְּבָרֶיהֶן.
45

63 משנה, מעילה יז, ב. 64) דעת רבינו שפרס הוא שלוש ביצים. [ודעת רש"י (כריתות יב, ב) שפרס הוא כארבע ביצים]. 65) יותר קצת, בריווח. 66) רביעית הלוג. לוג = שש ביצים. 67) משנה, שם. 68) לטמא את הגוף ולעשותו שני. 69) זמן אכילה רגילה של שלוש ביצים. 70) כריתות יג, א. 71) שם. 72) ואין אנו אומרים, שהטבילה הועילה לבטל את פעולת חצי השיעור הראשון, ונשאר רק החצי השני ואין בו שיעור לטמא. והטעם, מפני שבחצי זית אינו מטמא כלל, לא עשתה הטבילה כל פעולה.

16 יב. אשה⁷³ שהיא ראשון לטמאה ומניקה את בנה
17 - הרי הין טהור⁷⁴, ולא גזרו עליו טמאה⁷⁵. שאפלו
18 תאמר שניק רביעית, אפֶּשֶׁר שִׁישׁ מִתְחִלָּה וְעַד סוֹף
19 יִתֵּר מִכְּדֵי אֲכִילַת פָּרֶס, שְׁהָרִי אִינוֹ יוֹגֵק בְּבַת אַחַת⁷⁶.

73) שם. 74) אינו מיטמא מנגיעת אמו, מפני שראשון אינו מטמא אדם. 75) משום שניק חלב טמא. 76) אלא לאט לאט, ובספק לא גזרו.

20 ג. המעברת⁷⁷ התירו לה לאכל אכלין טמאין פחות
21 ממשעור, ואף על פי שהיא אוכלת הרבה, מפני
22 הספנה. ואינה צריכה טבילה, אלא הרי היא
23 טהורה.

2) רוב הגוף בלי הראש. 3) ממים שנשאבו בכלים. פרטי דיניהם ראה בהלכות מקוואות. 4) לא נתברר אם גם בבא ראשו צריך שלושה לוגין. ראה לקמן הלכה ד. 5) אבל אינו צריך הערב שמש, כמו שיתבאר לקמן. 6) של תרומה. 7) יש לתקן את התיבה "טמאים" ולגרוס "טימאים". 8) צריך להיות "ועשאן" וכן הגירסא בדפוס רומא ("ר"מ). 9) נתבאר בפרק הקודם, שכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה (ראשון לטומאה). 10) הטעם מבואר בסוף הלכה זו. 11) טמאים שטבלו בו

77) ברייתא, שם: "התירו לה לעוברת לאכול פחות מכשיעור מפני הסכנה", ומוסיף רב פפא: אפילו טובא (הרבה). ומפרש רבינו, שהתירו לה לאכול ולא לטבול

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

27 הסְפָרִים, וְאוֹמְרִים: זֶה קֹדֶשׁ וְזֶה קֹדֶשׁ. וּבָאִין
28 הַעֲכָבְרִים וְקוֹרְעִין אֶת הַסְּפָרִים. לְפִיכָף גָּזְרוּ, שְׁפֹל
29 תְּרוּמָה שֶׁתִּגַּע בְּאֶחָד מִכֹּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ - נִטְמָאת, וְהָרִי
30 הִיא כְּשֵׁלִישֵׁי לְטַמְאָה כְּאֵלוֹ נִגְעוּ בְּשָׁנִי. וְנִמְצְאוּ כֹל
31 כֹּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ פּוֹסְלִין אֶת הַתְּרוּמָה כְּשָׁנִי. וְלֹא עוֹד,
32 אֲלֹא מִי שֶׁהָיָה יָדָיו טְהוֹרוֹת וְנִגַּע בְּאֶחָד מִכֹּתְבֵי
33 הַקֹּדֶשׁ - נִעְשָׂו יָדָיו שְׁנִיּוֹת וּמִטְמְאִין אֶת הַתְּרוּמָה
34 וְאֶת הַמִּשְׁקִין. וְאִף עַל פִּי שְׂאִין הַיָּדִים מִתְּטַמְּאוֹת
35 אֲלֹא מֵרֵאשׁוֹן לְטַמְאָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ - הֵן מִתְּטַמְּאוֹת
36 מִן הַסְּפָרִים²⁰.

(20) שהוא עצמו שני.

37 ו. רצועות תפלין עם התפלין²¹, וגליון שבספר²²
38 שלמעלה ושלמטה²³ שבתחלה ושבסוף²⁴ פשהן
39 מחברין לספר²⁵, וספר שנמחק ונשתיר בו שמנים
40 וקחש אותיות, ומגלה שפתיב בה מן התורה שמנים
41 וקחש אותיות, כפרשת ויהי פנסע הארץ²⁶ - הרי
42 אלו מטמאין את הידים. ולא דברי תורה בלבד,
43 אלא כל כתיב הקדש, אפלו שיר השירים וקהלת
44 פשהן דברי חקמה, מטמאין את הידים.

(21) כשהן מחוברות לתפלין. (22) המקומות שנשאר ללא
כתב. (23) וכל שכן הגליון שבין דף לדף. (24) שבתחילת
הספר ושבסופו. בבבא בתרא יג, ב אמרו שצריך להשאיר
גליון בתחילת הספר ובסופו. (25) למעט הגליונות
שנחתכו (שבת קטז, א). (26) בפרשה זו ישנן שמונים
וחמש אותיות והוא ספר שלם בפני עצמו ולפיכך יריעה
שכתוב בה 85 אותיות נתקדשה.

45 ז. תרגום שבעזרא²⁷ ושבדניאל²⁸ - הרי הוא מפלל
46 כתיב הקדש. אכל תרגום²⁹ שפתבו עברית ועברית
47 שפתבו תרגום, או שפתב כתיב הקדש ככתב עברי³⁰
48 - אינן מטמאין את הידים, עד שיהיו פתובים
49 אשורית על העזר ובדיו.

(27) פרק ד מפסוק ז ואילך עד סוף הפרק, כל פרק ה וי"ט
פסוקים הראשונים מפרק ו כתובים ארמית. (28) פרקים ב
עד ז. (29) מה שנכתב בכתבי הקודש בלשון ארמית.
(30) כתב עתיק מאוד ואמרו (בסנהדרין כא, ב) שבתחילה
ניתנה התורה בכתב זה ובימי עזרא נשתנה ברוח הקודש
לכתב אשורי, הוא הכתב שלנו.

50 ח. הפותב הלל³¹ ושמע³² לתינוק להתלמד בו, אף
51 על פי שאינו רשאי³³ - הרי אלו מטמאין את הידים.

(31) פרקי הלל שבספר תהלים (קיג-ק"ח). (32) פרשת שמע
ישראל (דברים 1). (33) שאסור לכתוב פרשיות אלא
ספרים שלמים (הלכות ספר תורה פרק ז הלכה י"ד).

52 ט. המשיחות³⁴ והרצועות שתפרן לספר³⁵, אף על
53 פי שאינו רשאי לקמץ³⁶ - כל זמן ששהן מחברין
54 לספר מטמאין את הידים.

ביום וטרם שקעה השמש נקראים "טבולי יום".
(12) מזוהמים. בקיץ קשה היה למצוא בארץ ישראל בור
שיש בו ארבעים סאה מים נקיים. (13) לא דקדקו לטבול
כדין. (14) במשנה זבים שם נאמר: "הבא ראשו ורובו
במים שאובים וטהור שנפלו על ראשו שלושה לוגים מים
שאובים", משיגו סגנון זה בין רישא לסיפא, הרישא אומרת
"הבא" סתם והסיפא אומרת "וטהור שנפלו וכו'" למדו
בתוספות שבת שם דיבור המתחיל וטהור, שטהור הבא
ראשו ורובו במים שאובים לא נטמא, ודעת רבינו אינה כן
ואינו מחלק בין טבול יום ובין טהור.

1 ב. מי שנפלו עליו שלשה לגין מים שאובין משני
2 פלים או משלשה: אם התחיל השני עד שלא פסק
3 הראשון - מצטרפין, ואם לאו - אין מצטרפין. נפלו
4 מארבעה פלים - אין מצטרפין, ואף על פי
5 שהתחיל זה עד שלא פסק זה - הרי זה טהור. נפלו
6 על ראשו אכל לא על רבו, או שנפלו על רבו ולא
7 על ראשו, או שנפלו על ראשו בלבד מלמעלה ועל
8 רבו נפלו מן הצד או מלמטה - הרי זה טהור, עד
9 שיפלו על ראשו ועל רבו הסמוך לראשו כדרבנן¹⁵.
10 וכן אם בא ראשו במים שאובין ולא בא רבו, או
11 בא רבו ולא בא ראשו, או שפא ראשו בלבד ובא
12 משאר גופו ורבו במים שאובין מלמטה או מן הצד
13 - הרי זה טהור, עד שיבוא ראשו ורבו הסמוך
14 לראשו כדרבנן.

(15) על השכיח בלבד גזרו, ולא גזרו על הבלתי שכיח, ואין
הדבר שכיח, שאדם יתרחץ באופן משונה כזה.

15 ג. הבא מראשו ורבו החצי¹⁶ במים שאובין ונפלו
16 על החצי האחר מים שאובין, הואיל וחציו בנפילה
17 וחציו בביאה - טהור¹⁷.

(16) החצי מראשו ורובו. (17) בעיני אנשאה בתיקו שם,
ומפני שטומאה זו גזירת חכמים היא, פסק רבינו לקולא.

18 ד. היו שלשת הלגין שנפלו עליו או שפא בהן
19 מקצתן שאובין ומקצתן אינן שאובין, או שנתערב
20 בהן יין דבש וחלב - הרי זה טהור, עד שיהיו
21 השלשה פלן מים שאובין. שלשת לגין אלו¹⁸
22 שנפלו על הטהור או שפא בהן וטמאוהו, פיון
23 שנעשה פשני לטמאה - הרי המים האלו טמאין,
24 שיהרי נגעו בשני. והרי אלו המים אומרין לזה
25 הטהור: טמאנו אותך וטמאנו¹⁹.

(18) פירוש, שהם כולם שאובים. התיבה "אלו" אינה נמשכת
לשאובים מעורבים שבתחילת הלכה זו. (19) שנינו היינו
טהורים ואנחנו טמאנו אותו תחילה ואחר כך הוא טימא
אותנו. [בתוספות יום טוב זבים פרק ה משנה י"ב למד
מלשונו של רבינו בהלכה זו - "שלושת הלוגין שנפלו עליו
או שבא בהן" - ששיעור זה נאמר גם בבא ראשו ורובו].

26 ה. בראשונה היו מניחין כפרות של תרומה בצד

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ט סיון - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ממש, הטבילה לכהן מטהרת בלי הערב שמש, כמו ששינוי (פרה פ"א מ"ה): "כל הטעון ביאת מים (טבילה) מדברי סופרים . . . לאחר ביאתו (לאחר שטבל) מותר בכלולן (חולין, תרומה וקודש)". והמשנה מתכוונת לטומאות של דבריהם ממש. [אמנם גם במשנה מצאנו שקראו "דברי סופרים" לדינים שהם מן התורה ולא נכתבו במקרא, כגון: חמורים דברי סופרים מדברי תורה (סנהדרין פח, ב), אבל מקרים נדירים הם].

(34 חוטים. 35) תפר בהן את יריעות ספרי קודש. (36) שאין תופרים את הספרים אלא בגידים. [ויש מפרשים שתפרם לספר ממש על מנת לקשור בהם את הספר].

1 י. תיק של ספר ומטפחות ספרים בזמן שהן
2 תפורות³⁷ - מטמאין את הידים. אבל הפרכות, אף
3 על פי שיש בהן מאותיות של שם ומענינים הרבה
4 של תורה - אינן מטמאין את הידים.

(37) לספר.

ג. טבול יום⁹ פוסל¹⁰ אכלי תרומה ומשקה תרומה,¹⁹
ואכלי הקדש ומשקה הקדש, פוסל הפל¹¹. כיצד?
21 טבול יום שנגע באכלין של תרומה - עשאן שלישי
22 לטמאה, מפני שהוא שני. וכן אם נגע במשקין של
23 תרומה - טמאין, והרי הן שלישי¹² לטמאה. נגע
24 טבול יום במשקין של קדש - טמאן, והרי הן רביעי
25 לטמאה. וכן אם נגע באכלי הקדש - עשאן רביעי.
26 אבל אם נגע באכלי חלין ומשקה חלין - הרי הן
27 טהורין. ודין מחסר פפורים¹³ וטבול יום בנגיעת
28 הקדש אחד הוא. הרי נתבאר לה מקל אלו הדברים,
29 שאין שם¹⁴ משקין שניות לעולם, אלא המשקין
30 תחלה לעולם; חוץ ממשקין שנגע בהן טבול יום,
31 שהן שלישי אם היו תרומה, או רביעי אם היו קדש.

5 יא. ספרי המינים³⁸ - אינן מטמאין את הידים.
6 פרשת סוטה³⁹, הואיל ולמחיקה עומדת - אינה
7 מטמאה את הידים.

(38) כנראה הכוונה לכופרים בקדושתם של ספרי התנ"ך ומכל שכן אלה שכותבים לשם אלילים. (39) הפרשה בספר במדבר פרק ה, הנמחקת למים המאורים שמשקים את הסוטה, ויש בה יותר מן 85 אותיות.

פרק עשירי

1 יבאר הטעון הערב שמש מן התורה או מדברי סופרים.
טבול יום מה פוסל. ומשקין היוצאים מכל המטמאים. אם שלישי שבתרומה ורביעי שבקודש מטמאים משקה או אוכל אחר. מה שהאדם למד מכל מה שהקדמנו למעלה.

8 א. כל המתטמא באב מאבות הטמאות, בין אדם
9 בין פלים - הרי הוא ראשון לטמאה, כמו שבארנו²,
10 עד שטבל. טבל - הרי הוא פשני לטמאה³ עד
11 שיעריב שמשו. שנגמר: במים יובא וטמא עד
12 הערב וטהר. הפתוב קרא לטבול יום טמא⁴.

2 (בהלכות טומאת מת פ"ה ה"ח. 3) פסחים יד, א: "שמן שנפסל בטבול-יום, מאי הוי? שלישי". ומכאן שטבול-יום דינו כשני. (4) ומכאן שטמא מדאורייתא (שבת יד, ב).

13 ב. אחד טבול יום⁵ מטמאה חמורה, כגון שטבל
14 מזיבות מטמאת מת וצרעת⁶, ואחד טבול יום
15 מטמאת שרץ⁷ וכיוצא בו, כל הטעון הערב שמש,
16 בין אדם בין פלים, בין מדברי תורה בין מדברי
17 סופרים⁸ - הרי הוא פשני לטמאה עד שיעריב
18 שמשו.

5 תוספתא טהרות פ"א ה"ג. 6) כל אלה טומאה חמורה הם, והאדם הוא אב הטומאה. (7) טומאה קלה, שהאדם הוא ראשון לטומאה. (8) רבינו מגדיר בכמה מקומות במונח "דברי סופרים", דברים שלא נכתבו בתורה שבכתב בפירוש, ואף-על-פי שהם מדאורייתא (ראה פיה"מ כלים פ"ז מ"ב, כסף-משנה הלכות אישות פ"א ה"ד, ויד מלאכי כללי רמב"ם אות ו). ונראה שגם כאן התכוון לטומאות של תורה שאינן כתובות בפירוש, כגון כל הטומאות מהדרשה של "חרב הרי הוא כחלל", [ראה הלכות טומאת מת פ"ה ה"ג. ושם בהלכה ה, כותב רבינו בפירוש: ואף-על-פי שהן דברי קבלה, אינן דברי תורה]. אבל בטומאות שהן מדרבנן

9) פרה פ"א מ"ה. 10) כל מקום שנאמר "פסול", הכוונה שהדבר עצמו נטמא, אבל אינו מטמא אחרים (לקמן פ"א ה"א). 11) ואינו מטמא, אף-על-פי שטבול-יום הוא כשני (למעלה ה"א), ושני מטמא את הקודש להיות שלישי, ושלישי עושה רביעי בקודש. כחכמים במעילה ח, ב. ונתפרש שם טעמם, מכיוון שטבל - טומאתו קלושה ואין כוחה יפה לטמא אלא לפסול. 12) בניגוד לכלל שבידינו: כל הפוסל את התרומה, מטמא משקין להיות תחילה (שם). [בהלכה זו משתמש רבינו במונחים "טמאים" "טימאם", במקום "פסולים" "פוסלם", אלא שהוא מבאר מיד שאינם פוסלים אחרים]. 13) יולדת, זכ וזכה מצורע מחוייבים להביא קרבנות אחר שטבלו והעריב שמשם, וכל זמן שלא הקריבו קרבנותיהם נקראים "מחוסרי כפרה" (ראה הלכות משכב ומושב פ"ה ה"ד, בהערות והשלמות). והמדובר במחוסרי כיפורים שאינו טבול-יום, אבל לפני הערב שמש דינו כראשון לגבי קודש. [בדפוס רומא (ר"מ) חסרה כל פיסקא זו של דין מחוסר כיפורים. ונראה שמחקה מפני שהיא נראית סותרת את דברי רבינו בהלכות משכב ומושב שם. אולם פירושינו כאן ושם - מסלקים את הסתירה]. 14) צורה סגנונית ערבית, והכוונה היא חזוק השליה, כאילו אמר: לא ימצא לעולם. ראה הלכות יסודי התורה פ"א ה"א.

ד. כל המטמאין¹⁵, בין חמורין בין קליין¹⁶, משקין
היוצאין מהן, כגון רגן ומימי רגליהן - הרי הן
כמשקין שנגעו בהן. אלו ואלו ראשון לטמאה, כמו
שבארנו. חוץ מזב וזבוב¹⁷, שמשקין היוצאין מהן
- אב טמאה, ומשקין שהזב וזבוב נוגעין בהן -

32
33
34
35
36

22 ועושה אותן תחלה לטמא אכלין ומשקין, כמו
 23 שבארנו³². ומאחר שמשקה שניצא מטבול יום -
 24 כמשקין שנגע בהן, טבול יום שנפל מרקו או מימי
 25 רגליו על כפר של תרומה - הרי זה טהור³³, מפני
 26 שהן כמשקין שנגע בהן.

(30 בין . . . ובין. (31 מגזירת ידיים. (32 למעלה פ"ח
 ה"ג. (33 משנה, נדה עא, ב.

27 ז. מפל אלו הדברים³⁴ שהקדמנו לבארם אתה למד,
 28 שהאדם יהיה אב לטמאה ויהיה ראשון לטמאה
 29 מדברי תורה. ולעולם לא יהיה האדם שני אלא
 30 מדברי סופרים. והוא האוכל אכלין טמאים או
 31 השוטה משקין טמאין או הפא ראשו ורבו במים
 32 שאובין, שפל אלו פשני לטמאה מדבריהם. וכן
 33 שאר כל הפלים חוץ מפלי חרס³⁵ יהיו אב טמאה
 34 ויהיו ראשון לטמאה מדברי תורה. ולא יהיה הפלי
 35 לעולם שני לטמאה אלא מדברי סופרים. שאם
 36 יטמא כמשקין טמאים - יהיה שני מדבריהן, כמו
 37 שבארנו.

(34 ראה הלכות טומאת מת פ"ה. (35 שאינו אב הטומאה
 לעולם, ואפילו אם נגע במת. ראה הלכה ח.

38 ח. כבר בארנו³⁶, שפלי חרס לא יהיה אב טמאה
 39 לעולם, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים. ויהיה
 40 ראשון לטמאה מדברי תורה, ושני מדבריהן, אם
 41 נטמא כמשקין, כשאר הפלים. ולא יהיה האדם ולא
 42 הפלים שלישי ולא רביעי לעולם, לא מדברי תורה
 43 ולא מדברי סופרים.

(36 שם ה"ח.

44 ט. האכלים לא יהיו אב טמאה לעולם, לא מדברי
 45 תורה ולא מדבריהם. ויהיו ראשון ושני מדברי
 46 תורה. שהאדם או הפלי שהוא ראשון לטמאה, אם
 47 נגע באכל - עשאהו שני³⁷. והאכלין יהיו שלישי³⁸
 48 ורביעי³⁹ לטמאה מדבריהן בלבד⁴⁰.

(37 מן התורה. ודווקא אדם או כלי, אבל אוכל ראשון שנגע
 באוכל - לא טימאהו מן התורה אלא מגזירת חכמים,
 ולפיכך דייק רבינו וכתב: שהאדם או הכלי (ראה למעלה
 פ"ו ה"א). (38 תרומה וקודש. (39 בקודש. (40 וכן
 כתב בסוף הפרק גבי טבול-יום שפוסל מדבריהם. ודבריו
 אלה נראים נוגדים דברי עצמו בפרק יא ה"ג וה"ד, שלמד
 שלישי מן הכתוב ורביעי מקל-וחומר, ומקור דבריו שם
 בברייתא פסחים יח, ב: "למדנו שלישי בקודש מן התורה,
 ורביעי מקל-וחומר" [ראה צ"ח פסחים בסוגיא ר' חנינא
 סגן הכהנים אות סט, ומנחת-חינוך מצוה קמה, וראה
 בבאורנו לקמן בפ"א].

49 י. המשקין יהיו אב טמאה מדברי תורה, כגון מי
 50 חטאת ורק הזב ומימי רגליו. ויהיו ראשון לטמאה

1 תחלה. אפלו אוכל אכלין טמאין או שוטה משקין
 2 טמאין, המשקין היוצאין ממנו קדם שיטבול - כמו
 3 המשקין שנגע בהן, שהן תחלה¹⁸. וכן טבול יום,
 4 משקין היוצאין ממנו - כמשקין שהוא נוגע בהן,
 5 שאין מטמאין אחרים כלל¹⁹; אלא אם נגע²⁰
 6 כמשקה חלין - הרי הן טהורין, ואם נגע כמשקה
 7 תרומה - הרי הן שלישי, ואם נגע כמשקה קדש -
 8 הרי הן רביעי.

(15 טבול-יום פ"ב מ"א. (16 בחולין פח, א פירשו: קלין
 - שרץ; חמורין - זב. (17 זבה, נדה, יולדת ומצורע.
 (18 אף-על-פי שטומאתם גזירת חכמים. לדעת רבינו, מה
 שאמרו שם "קלין - שרץ", הכוונה משרץ ולמטה, למעט
 מת, שמקומו בין החמורים, אבל גם טמאים מדרבנן בכלל.
 (19 אבל פוסלים תרומה וקודש, כמבואר לקמן. ואפילו אם
 נגע במשקין או אוכלין של תרומה ונעשו שלישי, אין
 אוכלים אלו פוסלים את הקודש, ואף-על-פי ששלישי
 לטומאה עושה רביעי בקודש. ונראה להסביר טעמו, מפני
 שאילו נגע טבול יום בקודש, היה עושהו רביעי שאינו פוסל
 קודש אחר בניעתו, אין הדבר מתקבל על הדעת כנגע
 בתרומה שתפסול את הקודש. ואין לדמות זה לאותם
 הדברים שהומלץ עליהם במשנה (פרה פ"ח): "מטמאין לא
 טימאני - ואתה טימאתני". (20 טבול-יום.

9 ה. ועתה יתבאר לך²¹, שאין שלישי שבתרומה ולא
 10 רביעי שבקדש מטמא משקה אחר²² או אכל אחר,
 11 ואין צריך לומר שאין מטמאין פלים. לפיכך, קדשה
 12 שמשלה משקין²³ ונגע בה²⁴ טבול יום: אם היה
 13 משקה חלין - הפל טהור, ואם היה משקה תרומה
 14 - המשקין פסולין והקדשה טהורה. ואם היו ידיו
 15 טמאות²⁵ - המשקה טמא²⁶, בין משקה תרומה בין
 16 משקה חלין. וזה חמר בידים מבטבול יום²⁷. וחמר
 17 בטבול יום מבידים טמאות: שספק טבול יום -
 18 פוסל מספק²⁸, וספק הידים - טהור, כמו
 19 שיתבאר²⁹.

(21 טהרות פ"ב מ"ג, ד' וה'. (22 הסגנון אינו מדוייק,
 שהרי שלישי שבתרומה מטמא משקין של קודש, כמבואר
 במשנה ו שם, וכן פסק רבינו לקמן פ"א ה"ח. ורבינו
 התכוון לדומה לה בדרגת הקדושה, כגון תרומה. או הכוונה
 לנגעו טבול-יום. (23 טבול-יום פ"ב מ"ב. (24 במה
 שבתוכה. (25 מגזירת ידיים (ראה למעלה פ"ח ה"ח).
 (26 אבל הקדירה טהורה. [דעת רבינו שמשקין שנגעו
 בידים - אינם מטמאים כלים. ומה שאמרו במשנתנו "הכל
 טמא", מפרש רבינו שם בין חולין ובין תרומה. ודעת הר"ש
 משנץ שכן מטמאין, ומפרש "הכל טמא" היינו המשקין
 והקדירה]. (27 שידיים מטמאות משקה חולין, וטבול-יום
 אינו מטמא. (28 משנה זבים פרק ב, ב. וראה לקמן פ"ג
 ה"ט. (29 לקמן פ"ד ה"א.

20 ו. אהד טהור שהיו ידיו טמאות או³⁰ טבול יום
 21 שידיו טמאות³¹ - הרי זה מטמא משקה חלין

ג. הראשון⁸ והשני שבתרומה - טמאים ומטמאים⁹.
 השלישי - פסול ולא מטמא. ואין שלישי עושה
 רביעי בתרומה. מניין לאכל שלישי שהוא פסול¹⁰
 בתרומה? שנאמר: וְבֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהַר וְאַחַר יֵאָכֵל מִן
 הַקֶּדֶשׁ. נמצא טבול יום אסור בתרומה עד שיעריב
 שמשו¹¹, ואם נגע בה - פסלה, וטבול יום פשני
 לטמאה הוא. הא למדת, שהשני עושה שלישי
 בתרומה.

(8 טהרות, שם. 9) השני פסול אוכלין ואינו מטמא, ונקט
 לשון "מטמא" מפני שהוא מטמא משקין. (10) צ"ל פסול.
 (11) יבמות עד, ב.

ד. הראשון¹² והשני והשלישי בקדש - טמאין
 ומטמאין¹³. הרביעי - פסול ואינו מטמא. ואין רביעי
 עושה חמישי לעולם. ומניין לשלישי בקדש שהוא
 טמא? שנאמר: וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר יִנְעַ בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל;
 וְכִבֵּר קָרָא הַכְּתוּב לַשְּׂנֵי טָמֵא, שְׁנֵאמַר: כֹּל אֲשֶׁר
 בְּתוֹכוֹ יִטְמָא. הא למדת, שבשר הקדש שנגע בשני -
 נטמא וישרף. ומניין לרביעי בקדש שהוא פסול? מקל
 וחמר¹⁴: ומה מחסר בפורים, שהוא מתר בתרומה,
 אסור בקדש עד שייבא בפרתו; השלישי, שהוא פסול
 בתרומה, אינו דין שיעשה רביעי בקדש? אכל
 החמישי טהור.

(12 טהרות, שם. 13) ראה הערה ח. (14) פסחים יח, ב.

ה. בשר תאורה¹⁵, אף על פי שהוא טהור, גזרו
 עליו¹⁶ שיהיה כשלישי לטמאה: מטמא את
 הקדש¹⁷, ואינו פוסל את התרומה. ויראה לי, שלא
 גזרו עליו אלא כדי שלא יערבוהו עם בשר הקדש
 ויבואו לטעות ולשגוג בו, וידמו שהבשר זה¹⁸ הוא
 חל והוא קדש¹⁹ ויאכלנו בטמאה.

(15) בשר חולין נקרא "בשר תאוה", מלשון הכתוב (דברים
 יב, כ): כִּי תֹאֲהוּ נִפְשָׁךְ לֵאכֹל בֶּשֶׂר. (16) תוספתא, נדה
 פ"ט ה"י. (17) פירוש - פוסל (כסף-משנה בשם הר"י
 קורקוס). (18) בשר הקודש. (19) והרי הוא קודש.

ו. חבורי אכלין²⁰ על ידי משקין²¹ - הרי הן חבור
 לטמא טמאת אכלין²². והדבר ספק, אם חשובים
 כגוף אחד למנות בהן ראשון ושני ושלישי²³, או
 חושבים זה האכל שנגעה בו הטמאה ראשון,
 והאכל המחבר לו שני.

(20) איבעיא בזבחים קה, ב. (21) שתי חתיכות אוכלין,
 וביניהם משקה הנוגע בשניהם. (22) אם נגעה טומאה
 באחד מהם - נטמא גם השני (כך מפרש רבינו האיבעיא
 שם, ולא כפירוש רש"י). (23) פירוש, הדבר ספק אם
 שניהם כגוף אחד ממש גם לענין מנין דרגות הטומאה, ואם
 נגעה נבילה בחתיכה אחת נעשתה גם השניה ראשון
 לטומאה ועושה שני.

מדברי תורה, כגון שנגעו באב מאבות הטמאות. וכן
 אם נגעו המשקין בולד הטמאה, בין אדם בין פלים
 - נטמאו מדברי תורה, והרי הן כראשון לטמאה
 לטמא אחרים מדבריהן⁴¹. וכן אם נגעו בשני, בין
 אדם בין פלים בין פאכלין - נעשו ראשון לטמא
 אחרים מדבריהם, כמו שבארנו⁴². והיה⁴³ המשקין
 שלישי ורביעי מדבריהם. כיצד? אם נגע טבול יום
 במשקה תרומה - עשאהו שלישי, ואם נגע במשקה
 קדש - עשאהו רביעי. ואין אתה מוצא משקין
 שניות לעולם, ולא משקה שאינו תחלה⁴⁴, חוץ
 ממשקה טבול יום⁴⁵ או מחסר בפורים בקדש, כמו
 שבארנו, שהוא⁴⁶ פוסל מדבריהם⁴⁷ ואינו מטמא.

(41) נתבאר למעלה פ"ז ה"ה. וראה שם ה"א. (42) שם.
 (43) ויש גם אפשרות שיהיו. (44) שיהיו שלישי או רביעי.
 (45) הסגנון מסובך קצת, וכונתו ברורה: שניות לא יהיו
 לעולם. אבל שלא יהיו תחילה, יש אפשרות - כגון נגיעת
 טבול-יום. (46) טבול-יום. (47) ראה מה שכתבנו בסוף
 ה"ט.

פרק אחד עשר

יבאר כל מקום שנאמר באוכלין "פסול" - מה דינו. אם
 שני עושה שלישי בחולין ואם שלישי עושה רביעי בתרומה
 או רביעי וחמישי בקודש וכו'. ודין בשר תאוה אם מטמא
 הקודש ופוסל התרומה. וחיבורי אוכלין ע"י משקין אם הם
 חיבור. שני שבחולין ושלישי שבתרומה ורביעי שבקודש
 מה פוסלים. האוכל שלישי שבתרומה עצמה או חולין
 שנעשו על טהרת תרומה. כל קודש האמור בענין אוכלין
 ומשקין. כל דבר שוודאי מטמא את החולין מן התורה.

א. כל מקום² שנאמר פאכלין פסול - הוא שיהיה
 האכל עצמו טמא, ולא יטמא אכל אחר; אלא אם
 נגע באכל אחר - הרי הוא טהור.

(2) טהרות פ"ב מ"ג-ו.

ב. הראשון שבחלין³ - טמא ומטמא. השני - פסול
 ולא מטמא. ואין שני עושה שלישי בחלין. מנין
 לאכל שני שהוא פוסל בחלין? שנאמר: וְכִלֵּי חֲרֹשׁ
 אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ, כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא.⁵
 נמצא השרץ אב, וכלי חרס שנפל השרץ לאוירו
 ראשון, והאכל שבפלי שני, והרי הוא אומר יטמא.
 וכן שרץ⁶ שנפל לאויר התנור⁷ - הפת שנגיה,
 שהתנור ראשון.

(3) שם. (4) שם. (5) במה דברים אמורים, ששני בחולין
 פסול מן התורה? כשנגע בכלי או באדם שהוא ראשון או
 אב, אבל אוכל ראשון אינו פוסל את השני מן התורה אלא
 מדרבנן (למעלה פ"ז ה"א). (6) לא נתבאר מה זה מוסף
 על האמור למעלה. (7) התנורים בתקופת המשנה היו של
 חרס.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שלישי בתרומה פוסל את האוכלו לאכול בתרומה, אע"פ שאינו פוסל תרומה בנגיעה, כך גם ברביעי בקודש. (35) שרביעי אינו עושה חמישי. (36) של חולין או תרומה. (37) בקודש. (38) פרס הוא חצי ככר לחם ששיעורו שש ביצים. וכזית בכדי אכילת פרס - פירוש, שנתערב כזית (כחצי ביצה) קודש בחמשה כזיתים של התבשיל, וביחד הם ששה (ויש אומרים: כזית בששה כזיתים). (39) אף-על-פי שבדינים אחרים אינו נידון כאילו הוא בעין. (40) פירוש, אדם שאכל רביעי של קודש, לא יאכל תערובת זו. (41) הוא-הדין שיותר לאוכלו בלי כל תערובת. רבינו מפרש מה ששינו: "והחמישי נאכל בנידן הקודש", הכוונה למעט רביעי שאינו נאכל אפילו בתערובת, אבל אינו ממעט חמישי בלי תערובת. וכאן נקט - כדרכו - לשון המשנה. (42) למעלה ה"ד.

יא. האוכל שלישי שבתרומה עצמה או של חלין שנעשו על טהרת תרומה - הרי זה אסור לאכל את התרומה עד שיתבטל⁴³, ומתיר לגע בתרומה⁴⁵ והרי היא טהורה. באכילה עשו מעלה, בנגיעה לא עשו מעלה. במה דברים אמורים? בתרומה עצמה; אבל תבשיל שנתערבה בו תרומה, אם אין שם פזית בכדי אכילת פרס - הרי זה מתיר לאכל מאותו תבשיל⁴⁶. כדרך שמתיר לגע בתרומה.

יב. מימרא של עולא, חולין לד, ב. (44) ואינו צריך הערב שמש. (45) זבחים צט, ב: "באכילה עבד (עשו) רבנן מעלה (טהרה מסוג גבוה), בנגיעה לא עבד רבנן מעלה". (46) טהרות פ"ב מ"ג: "והשלישי נאכל בנידן הדמע", פירוש, בתבשיל שנתערבה בו תרומה. ובחולין שם אמרו, שמדובר כשאין בתבשיל כזית תרומה בכדי אכילת פרס, ומכאן המקור להלכה זו.

יג. האוכל שלישי שבתרומה או של חלין שנעשו על טהרת התרומה, אף על פי שהוא טהור לנגיעת תרומה - הרי הוא פשוט לענין קדש⁴⁸; שטהרת תרומה טמאה היא אצל הקדש⁴⁹. אבל האוכל שלישי שבתרומה שנעשו על טהרת הקדש - הרי הוא טהור⁵⁰; שאין לה דבר שעושה רביעי בקדש אלא קדש מקדש⁵¹ בלבד.

יד. שם מ"ב כרבי יהושע. כדי להסביר הלכה זו, עלינו לבאר מתחילה את דברי רבי יהושע במשנה שם על-פי פירושו של רבינו. שינו שם: "רבי יהושע אומר, אוכל אוכל ראשון ואוכל שני - שני, שלישי - שני לקודש ולא שני לתרומה, בחולין שנעשו על טהרת תרומה". פירוש, אדם שאכל דבר מאכל שהוא ראשון לטומאה או שני לטומאה, נעשה גופו שני לטומאה ואסור לאכול תרומה וקודש, ואם נגע בתרומה - נפסלה, ואם נגע בקודש - נטמאה. אם אכל דבר שהוא שלישי לטומאה, נעשה גופו שני לענין קודש, ואם נגע בקודש עשהו שלישי, אבל לענין תרומה אינו שני אלא שלישי ואסור לאכול תרומה, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת, ומותר לנגוע בה. ומסיים רבי יהושע, שכל זה אמור בחולין שנעשו על טהרת תרומה.

ז. השני שבתרומה²⁴ פוסל אכלי תרומה ועושה אותן שלישי. ואם נגע במשקה חלין - טמא²⁵. ואין צריך לומר, אם נגע במשקה תרומה או במשקה קדש, שהוא מטמא את הכל.

24) טהרות פ"ב מ"ו. (25) נעשו ראשון. נתבאר כבר כמה פעמים, שכל הפוסל את התרומה - מטמא משקין להיות תחילה.

ח. השלישי שבתרומה²⁶ שנגע באכלי קדש - פסול ונעשו רביעי. ואם נגע במשקה הקדש - טמא²⁷ ונעשו תחילה. אבל אם נגע שלישי שבתרומה במשקה תרומה - הרי הוא טהור²⁸. וכן רביעי שבקדש, אם נגע במשקה קדש - הרי זה טהור.

26) שם. (27) שכל משקה שנטמא הוא ראשון (ראה למעלה פ"ה ה"). (28) שאין רביעי בתרומה.

ט. חלין שנעשו על טהרת תרומה²⁹ - השלישי שבהן פסול בתרומה³⁰, ואם נגע³¹ בקדש - אינו עושהו רביעי³², ואפילו משקה קדש אינו פוסל. וחלין שנעשו על טהרת הקדש - השלישי שבהן טהור כחלין³³.

29) נזהרו לעשותן בטהרה כמו בעשיית תרומה. (30) הלכה פסוקה היא בחולין דף לג ודל, שחולין שנעשו על טהרת תרומה דינם כתרומה. (31) המשקה. (32) טהרות פ"ב מ"ו, ראה פירוש המשנה שם. (33) חולין לג, ב - לפי דעת רבי יהושע. בטהרות שם קובע רבינו, שכל מקום שנאמר בו חולין שנעשו על טהרת הקודש הם כקודש, הכוונה לפי שיטת משנה ראשונה בנדה עא, ב - שטבול יום אסור לנגוע במים שהוכנו לשטוף בהם את הפסח, אבל משנה אחרונה מתירה לנגוע מפני שטבול יום הוא כשני, ואינו פוסל את המים שהם חולין, ואף-על-פי שנעשו על טהרת הקודש. וכן כתב גם בפירושו לחגיגה יח, ב. ופסק כאן כמשנה אחרונה. ולמה החמירו בחולין שנעשו על טהרת תרומה יותר משנעשו על טהרת הקודש? מפני שכהנים רגילים לאכול גם חולין בטהרת תרומה, ולפיכך חלה על חולין אלה קדושת תרומה, מה שאין-כן בטהרת הקודש, שרק יחידים נוהגים שמירה קפדנית זו, בטלה דעתם ולא חלה כל קדושה על אותם החולין (רש"י חולין, שם).

י. האוכל רביעי שבקדש - אסור לו לאכל את הקדש³⁴, ומתיר לגע בקדש ואינו פוסל³⁵. אפילו תבשיל³⁶ שנתערב בו הקדש ואין בו פזית בכדי אכילת פרס³⁸ - הרי זה לא יאכל³⁹ ברביעי של קדש⁴⁰, אלא בחמישי⁴¹, שהוא טהור כמו שבארנו⁴².

34) גזרו חכמים שאדם האוכל יהיה טמא כטומאת המאכל, ואע"פ שהמאכל אינו מטמא אוכלין בנגיעה (חולין לד, א) ואסור לו לאכול קודש. [שם מדובר בשלישי לענין תרומה (ראה הלכה הבאה) ורבינו למד מתרומה לקודש, כשם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ט סיון - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

צריך להביא עמו ארבעים לחם אפוי מארבעה מינים (ויקרא ז, יב). (56) נזיר שהשלים ימי נזירותו, מביא שלושה קרבנות, ועמהם עשרים לחם מצה משני מינים (במדבר ו, טו). דיניהם מפורשים בהל' מעשה הקרבנות ס"ט. [לא נתבאר לי למה קורא רבינו ללחמי תודה "חלות" וללחמי נזיר "רקיקים", בעוד שהמקריב תודה, וכן גם הנזיר מביאים חלק חלות וחלק רקיקים, וההבדל בין חלות ורקיקים הוא, שהחלות נילושות בשמן והרקיקים במים, ומושחים אותם בשמן אחר אפיתם והלחם סופגן]. (57) שחיטת הקרבנות מקדשת את הלחמים בקדושה מלאה. (58) הבאות בפני עצמן, לא כתוספת לקרבן. (59) שנתנו אותן בכלי שרת שבמקדש. (60) ההציבור מקריב בחג השבועות. (61) שנים עשר לחמים שמניחים בכל שבת על השולחן שבהיכל, ומחלקים אותם לכהנים בשבת שלאחריה (ויקרא כד, ה). (62) שעלה עליהם קרום מחום התנור. שתי הלחם ולחם הפנים מתקדשים קדושה מלאה עם תחילת אפיתם שהיא העלאת הקרום. (63) שם.

9 יד. החלה⁶⁴ והבפורים⁶⁵ ותשלומי תרומה⁶⁶
10 [ותמשה] - הרי הן פתומה⁶⁷.

(64) שמפרישים מן העיסה (במדבר טו, כ). (65) פירות העץ והאדמה הראשונים (דברים כו, ב). (66) זר (לא כהן) שאכל תרומה, מחוייב לשלם לכהן את מחירה עם תוספת חומש המחיר. (67) חלה עליהם קדושת תרומה לכל דבר. תוספתא שם ה"ה.

11 טו. הטבל⁶⁸ והמדמע⁶⁹ וגדולי תרומה⁷⁰, ומעשר
12 שני וראשון⁷¹, ועפה הטבולה לחלה⁷² - הרי הן
13 כחלין⁷³, והראשון טמא בהן, והשני פסול, ואין
14 בהן שלישי.

(68) תבואה ופירות ארץ ישראל לפני הפרשת תרומות ומעשרות. (69) תרומה שנתעברה בחולין ואין בחולין פי מאה. מן התורה בטלה התרומה ברוב חולין, וחכמים גזרו שלא תיבטל אלא במאה. (70) תרומה שנזרעה והצמיחה תבואה, התבואה החדשה אסורה מגזירת חכמים (שבת ז, ב). (71) מצוה מן התורה להפריש שתי מעשרות מגידולי קרקע האמורים למעלה, מעשר ראשון ניתן ללויים, ומעשר שני מעלים לירושלים ונאכל שם בטהרה לכל אדם מישראל. (72) לפני הפרשת חלתה. (73) טבל, גידולין ומעשרות, נשנו בתוספתא שם. וטבול לחלה, נאמר בסוטה ל, ב בלשון שני.

15 טז. כל דבר⁷⁴ שווא⁷⁵ מטמא את החלין מן התורה
16 - גזרו על ספקו בחלין הטבולין לחלה שתעשה
17 אותה העפה בטורה. ומפרישים ממנה חלה,
18 וחלתה תלויה, לא נאכלת⁷⁶ ולא נשרפת⁷⁷.

(74) נדה ז, א. מסקנת אביי. (75) אם טומאתו וגם נגיעתו ודאי. (76) שאסור לאכול חלה טמאה כמו תרומה טמאה. (77) שמא היא טהורה, ואסור לאבד בידיים תרומה וחלה טהורה.

ומבאר רבינו שם, שהוא-הדין בתרומה ממש. ולתוספת ביאור ייאמר, שרבי יהושע משמיענו ריבואתא, שאפילו בשלישי שבחולין שנעשו על טהרת תרומה גם-כן עושים שני לקודש. ורבינו מוסיף כאן ריבואתא, שאפילו אם אכל שלישי של תרומה, שהיא פסולה מן הדין, אף-על-פי-כן מותר בנגיעת תרומה. מתוך ביאור זה מוסברים דברי רבינו מאליהם. ראה בהערה הבאה. (48) משמע שהוא עושה שלישי וזה עושה רביעי, ואין כל הבדל בזה בין תרומה ממש ובין חולין על טהרת תרומה. [בפירושו למ"ו שם בדין נגיעה, מחלק רבינו בין שני אלה ואומר, שחולין על טהרת תרומה אינם עושים רביעי בקודש (וכן פסק למעלה ה"ט)]. ואילו כאן באוכל לא חילק. ונראה טעמו, שבאוכל החמירו חכמים ונתנו עליו טומאה חמורה יותר מטומאת הדבר שאכל, הרחיבו גזירתם גם על חולין בטהרת תרומה, מה-שאי-כן בנגיעה]. (49) בחולין לה, א - אמר רבי יצחק בר שמואל בר מרתא, האוכל שלישי של חולין שנעשו על טהרת הקודש, טהור לאכול בקודש, שאין לך דבר שעושה רביעי בקודש אלא קודש מקודש (פירוש, קדושת גופו ממש) בלבד. והקשו עליו מהמשנה שהבאנו למעלה: "שלישי שני לקודש ולא שני לתרומה, בחולין שנעשו על טהרת תרומה" והרי חולין אלה אינם קודש מקודש, ועושים שני בקודש? והשיב רבי יצחק: "הנח לתרומה, שטהרתה טומאה אצל הקודש", כלומר לא נעשה שני מפני שהחולין היו שלישי, אלא מפני שלא נעשו על טהרת הקודש. פירוש, לא נזהרו לשמרם שמירה מעולה מפני הטומאה כמו ששומרים על קודש, אלא שמירה פחות קפדנית כעין שמירת תרומה. ומפני שרבינו פסק למעלה (ה"ט), שחולין שנעשו על טהרת הקודש, השלישי שבהן טהור (ראה שם בביאורנו טעמו של דבר), וכן בסוף הלכה זו הוא מביא להלכה את דברי רבי יצחק, הוכרח לקבל גם נימוקו למה נעשה שני. (50) ומותר לו לאכול קודש. למעלה בהלכה ט, כתב רבינו דין זה לענין נגיעה, וכאן מלמדנו שגם לענין אכילה הדין כן, שלא תטעה לומר שדינם כרביעי שאינם פוסלים את הקודש בנגיעה, והאוכלם נפסל גופו מלאכול קודש (ראה ה"י). (51) מקודש קדושה מליאה (ראה הי"א) ולא חולין שנעשו על טהרת הקודש. [ומדובר במעלות היתירות שגזרו בקודש, אבל טומאות שהם מעיקר הדין, כגון שלישי שבתרומה - עושה רביעי, כמו שנתבאר למעלה בה"ח].

1 יג. כל קדש⁵² האמור בענין טמאת אכלין ומשקין
2 הוא קדשי מקדש המקדשין, כגון בשר קדשי
3 קדשים⁵³ ובשר קדשים קלים⁵⁴, וחלות תודה⁵⁵
4 ורקיקי נזיר⁵⁶ שגשחט עליהן הזבח⁵⁷, והמנחות⁵⁸
5 שקדשו בקלי⁵⁹, ושתי הלחם⁶⁰ ולחם הפנים⁶¹
6 משקרמו בתנור⁶²; אבל חלות תודה ורקיקי נזיר
7 שלא גשחט עליהן הזבח, והמנחות שלא קדשו
8 בקלי - אינן לא מקדש ולא פחלין אלא פתומה⁶³.

(52) תוספתא, טהרות פ"א ה"ד (ראה שם גירסת הגר"א). (53) עולות, חטאות ואשמות ושלמי ציבור, שמקריבים בחג השבועות. (54) תודה ושלמים. (55) המביא קרבן תודה,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - י"ג י"ט סיון תשע"ו

הִלְכוֹת בְּכוֹרוֹת

יום ראשון י"ג סיון ה'תשע"ו

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

1 יבאר דין רחל שלא בכרה וילדה שני זכרים, ואין ידוע איזה מהם יצא ראשון.

1 א. רַחֵל שְׁלֵא בְּכָרָה² וְיָלְדָה שְׁנֵי זָכָרִים³, אֶפְלוּ יִצְאֹו
2 שְׁנֵי רֵאשִׁיחַן כְּאֶחָד - אִי אֶפְשֶׁר שְׁלֵא קָדָם אֶחָד⁴.
3 הוֹאִיל וְאִין יָדוּעַ אִי זֶה מֵהֶם יִצְאֵן רֵאשׁוֹן - הִפְהֵן
4 נוּטֵל אֶת הַפְּחוּשִׁי⁵, וְהַשְּׁנִי סִפֵּק בְּכוֹר⁶. מֵת אֶחָד מֵהֶן
5 - אִין לִפְהֵן פְּלוּם; שְׁזָה הַחֵי סִפֵּק הוּא⁷, וְהַמוֹצִיא
6 מִחֲבָרוֹ עָלָיו הָרֵאָיָה. וְכֵן אִם יִלְדָה זָכָר וּנְקֵבָה - הָרֵי
7 הַזָּכָר סִפֵּק, שְׁמָא הַנְּקֵבָה יִצְאֵת תַּחֲלָה. לְפִיכָף אִין
8 לִפְהֵן פְּלוּם, שְׁהַמוֹצִיא מִחֲבָרוֹ עָלָיו הָרֵאָיָה.

2 כלומר, לא נתעברה לפני זה, והעיבור הנוכחי הוא הראשון אצלה. 3 בבת אחת. 4 כחכמים במשנה (בכורות יז). הסוברים שאי אפשר לצמצם שיצאו שניהם כאחת ושיהיו שניהם בכורים, אלא האחד הקדים את השני במשנה, ולנו לא ידוע אי זהו שקדם. 5 כרבי עקיבא במשנה שם, שעל היפה אומר הישראל לכהן הבא ראה שהוא הבכור ואתננו לך (שם יח. בגמרא). 6 וירעה עד שיפול בו מום, ויאכל לבעליו. 7 שמא המת יצא תחילה והחי איננו בכור כלל.

9 ב. שְׁתֵּי רַחֲלוֹת שְׁלֵא בְּכָרוֹ וְיָלְדוּ שְׁנֵי זָכָרִים - שְׁנֵי הֵן
10 לִפְהֵן⁸. זָכָר וּנְקֵבָה - הַזָּכָר לִפְהֵן⁹. שְׁנֵי זָכָרִים וּנְקֵבָה¹⁰
11 - הִפְהֵן נוּטֵל אֶת הַפְּחוּשִׁי¹¹, וְהַשְּׁנִי סִפֵּק בְּכוֹר¹². וְאִם
12 מֵת אֶחָד מֵהֶן - אִין לִפְהֵן פְּלוּם; שְׁזָה הַזָּכָר הַחֵי סִפֵּק
13 בְּכוֹר הוּא¹³, וְהַמוֹצִיא מִחֲבָרוֹ עָלָיו הָרֵאָיָה. יָלְדוּ שְׁתֵּי
14 נְקֵבוֹת וְזָכָר אוֹ שְׁנֵי זָכָרִים וּשְׁתֵּי נְקֵבוֹת¹⁴ - הָרֵי
15 הַזָּכָרִים סִפֵּק בְּכוֹר, שְׁאֵינִי אוֹמֵר: שְׁמָא הַנְּקֵבָה נוּלְדָה
16 תַּחֲלָה וְאַחַר כֵּן הַזָּכָר. לְפִיכָף אִין כְּאֵן לִפְהֵן פְּלוּם,
17 שְׁהַמוֹצִיא מִחֲבָרוֹ עָלָיו הָרֵאָיָה. אַחַת בְּכָרָה וְאַחַת
18 שְׁלֵא בְּכָרָה¹⁵ וְיָלְדוּ שְׁנֵי זָכָרִים¹⁶ - אֶחָד לוֹ וְאַחַד
19 לִפְהֵן¹⁷, וְכָל אֶחָד מֵהֶן סִפֵּק בְּכוֹר, וְהִפְהֵן נוּטֵל אֶת
20 הַפְּחוּשִׁי¹⁸. מֵת אֶחָד מֵהֶן - אִין כְּאֵן לִפְהֵן פְּלוּם, שְׁזָה
21 הַחֵי סִפֵּק הוּא. וְכֵן אִם יִלְדוּ זָכָר וּנְקֵבָה¹⁹ - אִין כְּאֵן
22 לִפְהֵן פְּלוּם, שְׁזָה הַזָּכָר סִפֵּק בְּכוֹר הוּא²⁰.

8 משנה שם יח: ואף כי לא ראינו את הלידות, אין אנו חוששים שמא אחת ילדה את שני הזכרים והשנייה לא ילדה אלא טנפה, ולא יהיה לכהן אלא בכור אחד. 9 ואין אומרים שאחת ילדה את שניהם והשנייה רק טנפה והזכר הוא ספק והמוציא מחבירו עליו הראיה, אלא אנו אומרים שכל אחת מהן ילדה: זו את הזכר וזו את הנקבה. ואם כן,

הזכר הוא בכור וודאי. 10) ונמצא שאחת ילדה תאומים והשנייה רק אחד - ויש כאן ספק אם שני הזכרים בכורות, או שרק אחד מהם בכור, בין אם הנקבה היא מהתאומים ולא ידוע איזה מן הזכרים הוא מהתאומים ואיזה הוא שנולד יחיד ובין אם הנקבה נולדה יחידה והזכרים תאומים ולא ידוע איזה יצא ראשון או אפילו באופן שיצאו שניהם כאחת שהדין הוא שאי אפשר לצמצם ואחד מהן קדם את חבירו במשהו ורק אחד מן הזכרים הוא בוודאי בכור והשני ספק. 11) שהישראל אומר לו הבא לי ראה שהיפה הוא הבכור. 12) וירעה עד שיפול בו מום ויאכלוהו הבעלים. 13) שאולי רק אחד מהן הוא בכור ואפשר שזהו שמת. 14) וספק הוא אם יש כאן בכור: שמא נולד הזכר בתאומים עם הנקבה, והיא יצאה תחילה. 15) יש לו שתי בהמות, אחת הייתה כבר מעוברת פעם אחת וכשילדת עכשיו זכר אינו בכור, ואחת שזו לה העיבור הראשון. 16) ולא ידוע איזה מהן נולד מן הבהמה שלא ביכרה. 17) ושניהם ירעו עד שיפול בהם מום. 18) כרבי עקיבא במשנה שם, שהמוציא מחבירו עליו הראיה שהיפה הוא הבכור. 19) האחת שביכרה והאחת שלא ביכרה ילדו זכר ונקבה ואין ידוע איזה מהן ילדה את הזכר. 20) ספק נולד מן הבהמה שביכרה כבר, או מזו שלא ביכרה כבר, או מזו שלא ביכרה עוד.

ג. כָּל בְּכוֹר שֶׁהוּא סִפֵּק - דִּינֹו שְׁיִרְעָה עַד שְׁיִפֵּל בּוֹ
23 מוּם וְיֵאָכַל לְבָעָלָיו. וְאִם תִּפְשׁוּ הִפְהֵן - אִין מוֹצִיאִין
24 אוֹתוֹ מִיָּדוֹ, וְאוֹכֵל אוֹתוֹ²¹ בְּמוֹמוֹ. אָכַל אֵינֹו
25 מִקָּרִיבוֹ; שְׁאִין מִקָּרִיב לְעוֹלָם אֶלָּא בְּכוֹר וְדַאי, שְׁמָא
26 יִשְׁחוּט חֲלִין בְּעִזָּרָה²².
27

21) הכהן שתפס. 22) פשוט הוא (כסף משנה).

ד. מִי שֶׁהֵיָה בְּעִדְרוֹ מִבְּכָרוֹת וְשְׁאִינֵן מִבְּכָרוֹת,
28 וְיָלְדוּ²³ וְאִין שֵׁם אָדָם²⁴, וְנִכְנַס וּמִצָּא אֶת
29 הַמִּבְּכָרוֹת מְנִיקוֹת נִקְבוֹת וְאֵת שְׁאִינֵן מִבְּכָרוֹת
30 מְנִיקוֹת זָכָרִים - אֵינֹו חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא בְּנָה שֶׁל זו
31 כָּא לוֹ אֶצֶל זוֹ וּבְנָה שֶׁל זוֹ כָּא לוֹ אֶצֶל זוֹ, אֶלָּא
32 הָרֵי הַדָּבָר בְּחֻזְקוֹ שֶׁכָּל אַחַת מְנִיקָה בְּנָה²⁵.
33

23) נקבות וזכרים. 24) שיראה מי מהן ילדו את הזכרים ומי מהן ילדו הנקבות. 25) ומכיוון שהזכרים יונקים מבהמות שאינן מבכורות, הרי הם בוודאי פשוטים, ולא בכורות.

ה. שְׁנַיִם שֶׁהִפְקִידוּ שְׁנֵי זָכָרִים אֶצֶל הָרוּעָה²⁶, הָאֶחָד
34 בְּכוֹר וְהַשְּׁנִי פְּשוּט, וּמֵת אֶחָד מֵהֶן²⁷ - מְנִיחַ הָרוּעָה
35 הַשְּׁנִי בִּיגִיחֵן וּמִסְתַּלֵּק, וְהָרֵי הוּא סִפֵּק בְּכוֹר, וּשְׁנֵי הֵן
36 חוֹלְקִין אוֹתוֹ, שְׁאִין אֶחָד מֵהֶן מְפִיר אֶת שְׁלוֹ.
37

26) בכבא מציעא לו: "אמרו שהניחו שלא מדעתו של הרועה ולכך הרועה פטור, שאם לא כן חייב הרועה משום

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כשפודים אותם יוצאים לגמרי לחולין, ובהמת חולין חייבת בבכורה, ודווקא אם ילדו אחר שנפדו, אף על פי שנתעברו קודם פדיונם, אבל אם ילדו קודם פדיונם, קדושת דמים שבהם פוטרם מבכורה. (37) "כגון החזוית והגרב והשטמת הפרק והשבורה שאפשר להירפא". וזה כמו שאיננו כלל וכשהקדושי למזבח חלה עליו קדושה חמורה. (38) כמו שנאמר (דברים יב, טו) "רק בכל אורת נפשך תזבח ואכלת בשר וכו' יאכלנו כצבי וכאיל", ואמרו בבכורות טו. שזה מדובר בקדשים שנפל בהם מום ודרשו שם "תזבח, ולא גיזה, בשר, ולא חלב", ולמדו שם פסולי המוקדשין מצבי, מה צבי פטור מן הבכורה שהרי כתוב אצל בכור (דברים יב, יז) "בכורות בקרך וצאנך", ולא מן הצבי, אף פסולי המוקדשין שהוקדשו ואחרי כן נפל בהם מום, שעדיין יש להם קדושה שאסור ליגזז ולעבוד בהן, שפטורים מן הבכורה.

ט. הלוקח בהמה ממעות מעשר שני בירושלים - 18
 חיבת בבכורה³⁹. אבל הלוקח בהמה מפרות 19
 שביעית⁴⁰ - הרי זו פטורה מן הבכורה⁴¹. לפי שאינו 20
 רשאי לעשות סחורה בפרות שביעית, שהרי נאמר 21
 בה: לאכלה, לאכלה - ולא לסחורה; ואם תהיה 22
 חיבת בבכורה - הרי זה משתפר בבכור, שהרי יצא 23
 מתורת פרות שביעית⁴². וכבר בארנו בהלכות 24
 מאכלות אסורות, שאסור לעשות סחורה בדברים 25
 האסורים באכילה. וכן בארנו בתרומות, שאסור 26
 לעשות סחורה בתרומות. וכן אסור לעשות סחורה 27
 בבכורות⁴³, אף על פי שמתר למכרן⁴⁴ על דרך 28
 שבארנו⁴⁵.

(39) ואף על פי שמעשר שני ממון גבוה, ובכור אינו נוהג במוקדשין כמו שאמרנו למעלה - כיוון שהוא לקוח בירושלים לצורך אכילה הרי הוא כחולין לענין בכורה, וכן כתב הכסף-משנה בפרק ו מהלכות ביכורים הלכה ד, שבירושלים הוא ממון הדיוט. (40) שמתר ליקח בעד פירות שביעית בהמה טהורה שהרי הבהמה היא לאכילה ואין זה חשוב סחורה. (41) אם ילדה. (42) ומרוויח שלא יצטרך לבערו בזמן הביעור (שעל בכור בוודאי לא חלו דיני שביעית), ונתנו לכהן ויש לו מזה טובת הנאה. "ונראה שדעת הרמב"ם דפירות שביעית שהם הפקר לא נתנה התורה בהם זכות אלא לאכילה ולא לדבר אחר, ואם לוקח בהמה מדמי שביעית והרי הוא משתכר בבכור ועובר על "לאכלה ולא לסחורה" - הדמים הם הפקר וכן הבהמה, לפיכך היא פטורה מן הבכורה כמפורש בתוספתא פרק ב דבכורות - בהמת המדבר (של הפקר) כו' ובהמת הגר שמת ואין לו יורשים פטורה מן הבכורה". (43) כלומר, כדי להרוויח. "שאין עושין סחורה בפירות שביעית ולא בבכורות" וכו'. (44) בלא ריווח. (45) למעלה בפרק א הלכות י"ח: תם בזמן הזה ובעל מום בין בזמן הזה ובין בזמן הבית.

י. לקח⁴⁶ בכור⁴⁷ למשתה בנו או לרגל⁴⁸ ולא צריך³⁰
 לו - מתר למכרו⁴⁹. 31

שהיה לו לדייק. (27) ולא ידוע אם הבכור הוא שמת, או הפשוט מת.

1 ו. הפקיד בכור אצל בעל הבית, והניחו בעל הבית
 2 עם פשוט שלו²⁸, ומת אחד מהן ואין ידוע איזהו -
 3 המוציא מחברו עליו הראיה²⁹, והרי הוא ספק
 4 בכור. ואפלו רועה פהן שהניח בכורו פחצר בעל
 5 הבית עם פשוט של בעל הבית³⁰, ומת אחד מהן -
 6 המוציא מחברו עליו הראיה, ואין מוציאין מחצר
 7 בעל הבית אלא בראיה; שהרי מדעת בעל הבכור
 8 הניחו עמו הפשוט של בעל הבית³¹.

(28) בידיעת המפקיד. (29) כלומר על המפקיד להביא ראיה שהחי הוא הבכור שלו (בכורות שם). (30) אין אנו אומרים שבעל הבית מקנה לו מקום לכהן בחצירו, והרי הוא עומד ברשות שניהם ויחלוקו (כדעת רבי טרפון שם). אלא כרבי עקיבא שבעל הבית הוא המוחזק והרועה הוא המוציא, ועליו להביא ראיה. (31) שמדעת המפקיד הניח בעל הבית את הפשוט שלו על יד הבכור, אבל אילו הניחו שלא בידיעתו של המפקיד, וודאי חייב בעל הבית - שהוא עירבם.

9 ז. לא נחשדו ישראל על הבכורות³². לפיכך נאמן
 10 הישראל לומר: זה ספק בכור הוא³³, וראין לו
 11 מוממו³⁴ ואוכל אותו במומו.

(32) להטיל מום בבכורות בניגוד לכהנים החשודים על כך. (33) והמדובר כשיש לו בכור וודאי ובכור ספק ונתעברו ונאמן הוא לומר זהו הספק, שאילו בכור וודאי ביד ישראל - אין רואין מומו, וגם חוששים שמא הוטל בו המום בידי, עד שיעיד עליו הישראל שנפל בו המום מעצמו. אבל בספק בכור, אין צריך עדות שנפל המום מאיליו, שכל איסור בכור שהטילו בו מום אינו אלא מדרבנן משום קנס - בספק אין איסור, שספק דרבנן להקל, אבל מפני שיש כאן בתערובות וודאי בכור, הרי זה כהקובע האיסור ואין אומרים בו ספק דרבנן לקולא ולפיכך צריכים אנו לעדותו של הישראל שזהו ספק בכור, אבל אינו צריך להעיד שהמום נפל מאיליו, מפני שספק דרבנן לקולא. ואילו הכהנים החשודים להטיל מום בבכור, אינם נאמנים גם בזה, שמא בכור וודאי הוא והטיל בו מום, ומכיון שידוע הוא שלא יקבלו עדותו, משקר ואומר שהוא ספק בכור, בכדי שיתירוהו מחמת ספק]. (34) כנ"ל שבוודאי בכור אין רואין לו מומו.

12 ח. כל הקדשים שקדם להם מום קבוע להקדשן³⁵
 13 ונפדו - חיבין בבכורה³⁶. ואם קדם מום עובר
 14 להקדשן³⁷ או שהקדישן תמימים ואחר כך נולד
 15 להם מום קבוע ונפדו - פטורין מן הבכורה; שהרי
 16 לא יצאו לחלין לכל דבר, מפני שהן אסורין בגזיה
 17 ועבודה³⁸, כמו שבארנו בהלכות מעילה.

(35) אם היה להם מום קבוע, כגון שנחתך להם אחד מהאיברים ונפרש מן הגוף, ואחר כך הקדיש אותם קדושת דמים, למכרם ולהביא מדמיהם קרבן למזבח. (36) שבשעה שהוקדשו לא חלה עליהם קדושה חמורה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אסור להקריבו על גבי המזבח (וראה למעלה פ"א הלכה ה לענין בכור בחוצה לארץ), ורבינו שהעתיק המשנה כלשונה, נראה שדעתו דלא כר"ע (תוי"ט שם פרק ט משנה א). (6 שם במשנה. 7) שם: "אי הכי, האידינא נמי וכו' אל לא אמר רבה משום תקלה". (8) ראה בפ"א מהלכות שגגות ה"ד, ובהערות שם. (9) "כן מוכח בירושלמי שקלים (פ"ח הלכה ד), ובבבלי בסוף בכורות (סא.), וכמו שכתבו שם התוס' ד"ה במעשר בזה"ז (יד איתן). ועיין עוד בפ"ח מהלכות ערכין וחרמין הלכה ת. (10) אף שבסוף מסכת בכורות שם אמרו שמעשר בהמה בזמן הזה ימות - סמך רבינו על מה שנאמר בתוספתא בכורות פרק ז: "בהמה שנתערב בה ספק מעשר בזה"ז, ירעו כולן עד שיסתאבו" (אור שמח, וראה ב"נודע ביהודה" מהדורה תנינא חלק יורה-דעה סימן קפט).

16 ג. הפל תיבין במעשר בהמה: פהנים¹¹ לויים
17 וישראלים.

11) שהרי רבי אלעזר בן עזריה היה כהן (מעשר שני פ"ה משנה ט), ועשירי לעזרא (ברכות כז:). ועיין בהמותיו (ביצה כג). ועיין שם בתוספות סוף ד"ה תליסר). וכן בסוף פרק הגזול עצים (בבא קמא קי:). נסתפקו אם נפל לו לכהן עשר בהמות בגזל הגר, אם מחוייב להפריש מהן מעשר (ראה להלן הי"ג). הרי מבוואר שכהנים חייבים במעשר בהמה (רבינו בתשובתו, הוצאת פריימן סימן קלה). וכן כתב רבינו בפירוש המשנה לבכורות פ"ה (לו:). ראה להלן פ"ו הלכה ט. אבל רבינו חננאל גרס בחולין קלו: "מסתברא ממעשר הוה ליה למילף, שכן זכרים טמאים [כהנים] וכו'" ופירש שכהנים פטורים ממעשר בהמה (הובאו דבריו ברמב"ן ורשב"א שם, וכן הוא בערוך ערך זכר ב). וראה במנחת חינוך מצוה שס, שיישב דברי ר"ח שלא תקשה עליהם מהא דביצה כג. ובבא קמא קי:

18 ד. ודין מעשר בהמה שיהיה נשחט פעזרה¹²,
19 וזורקין את דמו זריקה אחת¹³ כנגד היסוד¹⁴,
20 ומקטירין אמורי¹⁵, ושאר הבשר נאכל לפעלים
21 בירושלים פשאר קדשים קלים¹⁶. ואין לפהנים בו
22 פלום, אלא פלו לפעלים כפסח¹⁷. ואם היה בעל
23 מום, בין שנפל בו מום בין שהפרישו בתחלה
24 במומו¹⁸ - הרי זה נאכל בכל מקום¹⁹.

12) משנה בזבחים נו: (13) כלומר שפיקה אחת. ראה פ"ה מהלכות מעה"ק הי"ז. (14) שם במשנה. "ובמסכת מדות (פ"ג מ"א ומ"ב) יתבאר לך שפינות המזבח יש מהן שיש להן יסוד, ויש מהן שאין להן יסוד" (רבינו בפיה"מ בזבחים שם). (15) על המזבח. בזבחים שם: "תניא ר' יוסי הגלילי אומר, חלבו לא נאמר (במדבר יח, יז, לענין בכור) אלא חלבם, דמו לא נאמר אלא דמם, לימד על בכור ומעשר ופסח שטעונין מתן דמים ואימורין לגבי מזבח". (16) זבחים שם במשנה "הבכור נאכל לכהנים, והמעשר לכל אדם, ונאכלין בכל העיר". (17) כלומר, אפילו חזה ושוק אינו מחוייב לתת לכהן, וכן כתב רש"י בבכורות סא. (18) שחלה קדושה גם על בעל מום, שהרי נאמר (ויקרא כז,

46) קנה. (47) בעל מום אבל תם הרי אסור לאכלו עד שיפול בו מום. (48) לאכול בחג. (49) ואף על פי שנראה שהוא סוחר בזה. ובתוספתא קתני ר' אומר, אומר אני לא ימכרו אלא לדמיו, כלומר בדמים שקנאו שלא ירוויח בהן". אבל לקנות על מנת למכור, אף אם לא ירוויח - אסור, שזוהי עשיית סחורה.

1 יא. אין שמין⁵⁰ בכורות תמימים לישראל⁵¹, אכל
2 שמין להן בכורות בעלי מומין. ושמין בכורות
3 תמימים לכהנים בזמן הזה⁵², שנה עומדין להאכל
4 במומן; ואין צריך לומר ששמין להן בעלי מומים.

50) שומא היא שמוכר את הבהמה בסכום קצוב בתנאי שהקונה יטפל במזונותיה עד זמן ידוע ואחרי כן ימכרו הבהמה ומה שירוויחו יותר מן הסכום הקצוב יתחלק ביניהם. (51) משום שזוהי כמו מכירה, ואסור למכור תם חי לישראל. (52) בתוספתא שם: "שמין בכורות תמימן לכהנים ואין צריך לומר בעלי מומין". וסובר רבינו שהמדובר בזמן הזה, שאילו בזמן שביית המקדש קיים אין לכהן בו זכות למכור והוא הדין שאינו שם אותו. וגם בזמן הזה לא הותר אלא לכהנים שידעו להיזהר בו עד שיפול בו מום אבל לא לישראל שלא יידע להיזהר בו.

יום שני י"ד סיון ה'תשע"ו

פרק נש"ו

1) יבאר מעשר בהמה במה נוהג ומי חייב בו ואנה נשחט ושסור למכרו.

5 א. מצות עשה להפריש אחד מעשרה מכל בהמות
6 טהורות שיולדו לאדם בכל שנה ושנה². ואין מצוה
7 זו נוהגת אלא בבקר וצאן בלבד, ושנאמר: וכל
8 מעשר בקר וצאן וגומר³.

2) "ואין מעשרים מן הנולדים בשנה זו על הנולדים בשנה אחרת" (ראה להלן פ"ז הלכה ה). (3) "כל אשר יעבור תחת השבט, העשירי יהיה קודש לה".

9 ב. מעשר בהמה נוהג בחלין, אכל לא במקדשין⁴.
10 ונוהג בארץ ובחוצה לארץ⁵, בפני הפית ושללא בפני
11 הפית⁶. אכל חכמים אסרו לעשר בהמה בזמן הזה,
12 ותקנו שאין מעשרין אלא בפני הפית. גזרה שמה
13 לאכלהו תמים⁷ ונמצא בא לידי אסור פרת, שהיא
14 שהיטת קדשים בחוץ⁸. ואם עבר ועשה בזמן הזה
15 - הרי זה מעשר⁹ ונאכל במומו¹⁰.

4) משנה בבכורות נג. "ואפילו היו קדשים קלים, ואפילו על דעת האומרים (ר' יוסי הגלילי שם): קדשים קלים מומן בעלים" (רבינו בפיה"מ שם), מפני שנאמר (שם) "העשירי יהיה קודש לה" - "יהיה קודש אמר רחמנא, ולא שכבר קדוש" (גמרא שם). (5) במשנה שם. "ובגמרא שם אמרו, שמשנה זו אינה אליבא דרבי עקיבא הסובר שמעשר בהמה אינו נוהג בחוצה לארץ אלא לענין חלות הקדושה, אבל

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני י"ד סיון - ספר קרבנות - הלכות בכורות קט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למכור בעל מום שחוט מן התורה, ורק חכמים גזרו עליו שלא למכרו, גזירה שמא ימכרו גם לפני שחיתה. אבל יש להבין שהרי גם לרבא וגם לרשב"י גם בעל מום חי אין איסור למכור כ"אם מדברי סופרים (מנחת חינוך מצוה שסא, והרש"ש שם לא.). (28) מכיון שאסור למכור מעשר בהמה בכל אופן. (29) "חלק כחלק, כגון שיחלקו אותה לששה או לשבעה חלקים, ונותנים חלק בכך זה וחלק בכך זה, ר"ל כפות המאזנים" וכו' (רבינו בפי"מ בכורות לא.). (30) ראה למעלה פ"א הלכה יח. (31) במשנה שם, אמרו "ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור, ומשמע שדווקא בכור אבל לא מעשר" (כסף-משנה). וראה ר"ט אלגזי ריש פרק חמישי אות לו.

ז. ומעשר בהמה של יתומים שנשחט במומו³² - 12
מתר למכרו³³ פדרבו³⁴. מפני השבת אבדה ליתומים 13
לא גזרו עליו³⁵. 14

(32) אבל נשחט בתמימותו, אסור. ראה למעלה הלכה ה. (33) ברייתא שם: (34) אף בלא שיבליע את דמי הבשר בדמי העור, החלב והגידין, ראה להלן הלכה ח ובכורות לא: (35) שם, כתירוצו של רב ששת. ופירש"י השבת אבדה שאין יכולין לאוכלו כולו ויסריח. ויש להבין שבגמרא שם אמרו, שמה שאמרו במשנה "הבכור והמעשר אין נמכרין באטליז" שמשמע מזה שמעשר בהמה נמכר בבית - המדובר בהמת יתומים, אם כן לא התירו למכור בהמת יתומים אלא בבית ולא באטליז. ורבינו כאן לא מזכיר כלל מזה, ואדרבה מסתימת דבריו משמע שיותר למוכרו אפילו באטליז.

ח. מעשר בהמה שנשחט במומו³⁶ - מתר למכר 15
חלבו וגידיו ועורו ועצמותיו, ולא אסרו למכר אלא 16
בשרו בלבד³⁷. ואם הבליע דמי הבשר בדמי העור 17
והחלב והגידין ומכר הפל בהבלעה - מתר³⁸. ואם 18
היו דמי העצמות יקרים, והבליע דמי הבשר בדמי 19
העצמות - מתר³⁹. 20

(36) אבל תם שנשחט אסור במכירה, ראה למעלה. (37) כלומר, לא גזרו חכמים אלא בדבר הנישום מחיים, כגון הבשר שכל חשיבות הבהמה היא בבשר, אבל לא בדבר שאינו נישום מחיים, כגון העור והגידין, שאין חשיבות בהמה חיה, בשעת שומא, בהן (שם לא: לב.). (38) פירוש, אם דמי העור והגידין וכו' היו עשרים זוז, ודמי הבשר עשרים זוז, ואמר המוכר ללוקח שמוכר לו את העור והגידים במחיר של ארבעים זוז, ואת הבשר הוא נותן לו במתנה - מותר (ברייתא שם לא:). (39) בעיא שם לב. אם מותר להבליע בעצמות, ופשוטה שם שבמקום שעושין מהם כלים, מבליעין בהן את הבשר שהרי הם יקרים, אבל במקום שאין עושים מהם כלים ומחירים מוזל מאד, ולכן במקום זה אין מבליעים בהם את הבשר, שלא שייך הבלעה אלא כשנבלע בדבר שהוא חשוב יותר או לכל הפחות דומה בחשיבותו, אבל בדבר שהוא פחות חשוב אין הדבר חשוב יכול להיבלע בו.

ט. הפל נאמנים על מומי מעשר לומר: מום זה 21

(ג) "לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו", ודרשו בגמרא (בכורות נז.) שבעל מום לא פסול לענין מעשר בהמה, וראה להלן הלכה יד. (19) בתורת מעשר, ואסור להגזו ולהעבד (רש"י בפירוש החומש שם).

ה. מעשר בהמה אסור למכרו בשהוא תמים²⁰ 1
שנאמר בו: לא יגאל. מפי השמועה למדו²¹, שזה 2
שנאמר 'לא יגאל' - אף אסור מכירה במשמע, 3
שאינן נגאל ואינו נמכר כלל. ויראה לי, שהמוכר 4
מעשר - לא עשה פלום ולא קנה לוקח²², ולפיכך 5
אינו לוקח²³. כמוכר חרמי פהנים שלא קנה לוקח²⁴, 6
וכמוכר יפת תאר²⁵, כמו שיתבאר במקומו²⁶. 7

(20) מעשר שני פ"א משנה ב "מעשר בהמה אין מוכרין אותו תמים חי", ובכורות לא: מפורש שאינו נמכר לא חי ולא שחוט. אלא שיש אומרים שלאחר שחיתה לא נאסרה מכירתו מן התורה אלא מדרבנן (כסף-משנה). וראה במנחת חינוך מצוה שסא. וכן נראה להלן בהלכה ז שכתב "ומעשר בהמה של יתומים שנשחט במומו מותר למכרו", הרי שרק נשחט במומו מותר, אבל בתם אסור. (21) בכורות לב. "אמר רב דימי אמר ר' יוחנן, נאמר לא יגאל במעשר, ונאמר ולא יגאל בחרמים. מה להלן מכירה עמו (שהרי שם נאמר ויקרא כז, כח) "לא ימכר ולא יגאל", אף כאן מכירה עמו". (22) כן מוכח מתוספתא קידושין (פ"ד) שהמקדש בכור מעשר אינה מקודשת. ורבנן הפקיעו הקידושין לאחר שחיתה, כמו דהוי מן התורה מחיים, ומוכרח שלא קנה לוקח. וכן משמע בכורות (לב): ולכתוב רחמנא לא ימכר וכו' הוה-אימינא איזדבונא הוא דלא מזדבן, אבל כו' קמ"ל לא יגאל, דלא איזדבונא מזדבן ולא איפרוקי מפרק - הרי שגם בדיעבד לא מועילה המכירה (אור שמח). (23) כלומר, כיון שהלוקח לא קנה, נמצא שלא עשה כלום ולכן אינו לוקח. אלא שצריך עיון, הרי לרבא שאמר (תמורה ד: ד) כל מה שאמרה התורה לא תעביד, אי עביד לא מהני, ובכל זאת הוא חייב מלקות משום שעבר על צו התורה, וראה לחם-משנה. (24) פירוש, אם אמר אדם על דבר השייך לו, שיהיה חרם, צריך ליתנו לכהן ואין לו פדיון לעולם, ראה בפ"ו מהלכות ערכין וחרמין הלכות א"ד. ומה שאמרו בזבחים ט. "למילקא עליה בלא יגאל" (עיין תוספות שם ד"ה למאי), הרי שלוקחין על לאו זה - לפי נוסחת הספרים שלנו אינו כן. וראה בהערת הגר"ח הליר לספר המצוות ל"ת רסג. (25) שהתירה התורה לחלוצי הצבא לקחת אתם לאשה מבנות הנכר שראו בשביה (דברים כא, יב). ואסור למכרה לאחר, ואם מכרה אין זו מכירה. ומכאן כי הנוסחא הנכונה בספר המצוות שם היא כאותם הספרים שלא העתיקו שם "ואם מכרה לוקח". ועיין משנה-למלך. (26) בפ"ח מהלכות מלכים הלכה ו.

ו. מדברי סופרים שאסור למכרו בעל מום ואפלו 8
שחוט, גזרה שפא ימכרנו חי²⁷. לפיכך²⁸ אין 9
שוקלין מנה כנגד מנה²⁹ במעשר פדרך ששוקלין 10
בכור³⁰, מפני שהוא נראה פמוכר³¹. 11

(27) בכורות שם לא: ולב. גם לרבא וגם לרשב"י מותר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

(שם) שהוא לענין מעשר בהמה. (49) לפי שלקוח פטור מן המעשר. (50) [ראה בפ"ד מהלכות שלוחין ושותפין הלכה א, ובהוספה להערה י שם]. (51) במשנה שם: "האחים והשותפין שחייבים בקלבון, פטורים ממעשר בהמה", אבל רש"י גורס "האחים השותפין" וכו'.

(52) לשותף השני, ומה שנלמד בגמרא שם מהפסוק (במדבר יח, טו) "ייהיה לך ולא של שותפות", הכוונה שהפסוק מלמדנו שגם שותפות הוא בגדר של לקוח (קרית ספר). (53) במשנה שם. (54) שכל טלה הוא כמכור לכל אחד מהאחים, כיון שיש לכולם חלק בו (קרית ספר). (55) שם במשנה "קנו מתפיסת הבית חייבים, ואם לאו פטורים" ומפרש רבינו בפי"ה מ"תפיסת הבית, היינו הממון המשותף בין האחים, קודם שחלקו ירושת אביהם", ודברי המשנה מתבארים כך, שאם השתתפו בבהמות או שירשו את הבהמות, וכמו כן אם נשתתפו או ירשו מעות (וטרם חלקו) וקנו במעות אלו בהמות, הרי הבהמות פטורים מן המעשר. רק באם ילדו בהמות אלו, הנוולדים חייבים במעשר, שהרי הנוולדים אינם לקוחים, אבל ראה בפירוש"י שמפרש אחרת לגמרי את דברי המשנה, וראה בקרית-ספר כאן. (56) שם במשנה "האחים והשותפין שחייבים בקלבון, פטורים מן המעשר". וראה בפי"ה מ"שמפרש את המשנה גם באופן זה, שחייבים בקלבון ופטורים מן המעשר, כשחילקו ביניהם השותפין בבהמות שנוולדו ברשותם ושוב נשתתפו. (57) אין אומרים שבחלוקה זו הוברר שזהו המגיע לכל שותף ושותף או לכל אח ואח עוד משעה ראשונה (כבר ענן שם), אלא שגם זה נחשב ללקוח ופטורים מן המעשר (כדברי רב נחמן שם). (58) אין אומרים שהוברר שזה חלק של כל אחד ואחד מהשותפים ומהאחין המגיע להם משעה ראשונה (רבי אלעזר שם), אלא שגם זה נחשב ללקוח ופטורים מן המעשר (דברי ר' יוחנן שם).

26 יא. האחין והשותפין שחלקו בפספים ולא חלקו
27 בפיהמה - חייבין במעשר, שעדיין לא נעשו בהמה
28 לקוחין. אבל אם חלקו בהמה, אף על פי שעדיין
29 לא חלקו בפספים - הרי אלו פטורין.⁵⁹

(59) דברי ר' ירמיה שם נו: אבל יש להבין לשם מה הביא רבינו דין זה, מהיכא תיתי לומר אחרת. הרי גם בגמרא שם מקשה על ר' ירמיה - פשיטא! ומתרצת הגמרא כי ר' ירמיה אמר דין זה רק משום קלבון, והוא כשחלקו בבהמות ולא חלקו בכספים שפטורים מקלבון, ולא אומרים כיון שחלקו בבהמות עומדים הם ליחלק גם בכספים, ויהיה חייב בקלבון עיי"ש, הרי שלענין מעשר בהמה אין שום סברא לומר שאם חלקו בבהמות ולא חלקו בכספים שיהיו חייבים במעשר בהמה, ודבר ברור שהם פטורים, ולשם מה הביא רבינו דין זה?

30 יב. הלוקח עשרה עפרים במעי אמן - פלן נכנסין
31 לדיר להתעשר⁶⁰, שהרי ברשותו נולדו.⁶¹

(60) מימרא של ר' יוחנן שם נו. (61) ומה שהלקוח פטור מן המעשר (ראה למעלה הלכה י) אינו אלא כשלקח לאחר שנולדו, אבל אם לקח כשהם עדיין עוברים ונולדו ברשותו,

1 מאליו פא⁴⁰ ולא נעשה לדעת⁴¹. ואפלו אלו שאינן
2 נאמנים על הבכור⁴² - נאמנים על המעשר. ורואה
3 אדם מומי מעשר שלו ומתירו, אם היה ממחה⁴³.
4 שאם ירצה, יטיל מום בכל עדרו ואחר כך יעשר⁴⁴,
5 ונמצא המעשר בעל מום מתחילתו⁴⁵.

(40) משנה שם לו: (41) שאסור להטיל מום בקדשים, משום שנאמר (ויקרא כב, כא) "כל מום לא יהיה בו", ולמדו מזה (שם לג:): שאסור להטיל מום בקדשים. וכשם שהמטיל מום בבכור קנסו אותו (למעלה פ"ב הלכה ז), כמו כן המטיל מום במעשר בהמה בכוונה - קנסוהו. (42) כגון בעליו כהן (פירוש המשניות לרבינו שם), ראה למעלה פ"ב הלכה יז, שבבכור אינו נאמן. ומכאן שכהן חייב במעשר בהמה, ראה למעלה הלכה ג. (43) ואין חשד שיאמרו שהוא התיר אף-על-פי שלא היה מום קבוע (שם לא), אע"פ שבבכור אין הדין כן (למעלה פ"ג הלכה א). (44) גמרא שם ושם. שכל זמן שלא עישר, אין איסור להטיל בו מום, שהרי עדיין לא נתקדש. וזהו טעם לשני הדינים הנ"ל. (45) מתחילת עישורו. ראה להלן הלכה יד שגם כבעל מום, מצוה להפריש מעשר.

6 י. הלוקח טלאים שנוולדו בשנה זו⁴⁶ או שנתנו לו
7 במתנה - הרי הם פטורים מן המעשר⁴⁷, עד שיולדו
8 ברשותו⁴⁸. לפיכך⁴⁹, השתפין שגשתתפו בהמה,
9 והביא זה מאה טלאים וזה מאה טלאים וערכום⁵⁰
10 ונשתתפו בהן - הרי המאמים פטורים מן המעשר⁵¹,
11 שכל טלה מהן כמכור⁵². וכן האחים שיירשו טלאים
12 מאביהם⁵³ - הרי הן פטורין מן המעשר⁵⁴. אבל
13 הנוולדים להם בשתפות לאחר מפאן מאלו בהמה,
14 בין לשתפין בין לאחים - חייבין במעשר⁵⁵. וכן אם היו
15 שתפין במעות וקנו בהמות ממעות השתפות, והאחים
16 שקנו בהמות ממעות הירשה - הרי הנוולדים מהם
17 לאחר מפאן חייבין במעשר. שהרי ברשותן נולדו,
18 והרי הן פאיש אחד. חלקו האחים והשתפין אחר
19 שנוולדו להן בהמה ברשותן וחרזו ונשתתפו - הרי
20 אלו פטורין מן המעשר⁵⁶. שבשעה שחלקו נעשו הפל
21 לקוחין והלקוח פטור, וכשתזרו ונשתתפו - הרי
22 נשתתפו בהמה, ועדיין לא ילדו להן ברשותן אחר
23 שתוף זה השני. ואף על פי שחלקו גדיים כנגד גדיים
24 וטלאים כנגד טלאים⁵⁷ ועשרה כנגד עשרה⁵⁸ - הפל
25 פטורין מן המעשר והרי הן פלקוחין.

(46) כלומר, לאחר שהם ראויים להתעשר, ולא שלוקח טלאים בשבעת הימים הראשונים ללידתם, ראה להלן הלכה טו. (47) משנה שם נה: "הלוקח או שנותן לו במתנה, פטור ממעשר בהמה". (48) שהרי נאמר (שמות כב, כח-כט) "בכור בניך תתן לי, כן תעשה לשורך לצאנך". ודרשו בגמרא (שם נו): "מה בניך אין בלקוח ומתנה, אף צאנך ובקרך אינו בלקוח ומתנה (אלא עד שיולדו ברשותו)" ואף-על-פי שפסוק זה נאמר בבכור - קיבלו חז"ל

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ט"ו סיון - ספר קרבנות - הלכות בכורות קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

74) פירוש, בתוך שבעת ימי היולדו, ונלמד שם בגמרא ממה שכתוב (שם) לענין שאר כל הקדשים "והיה שבעת ימים תחת אמו" - פרט למחוסר זמן, שאינו נקרב על המזבח. ונלמד בגזירה-שוה כנ"ל שמחוסר זמן אינו מתעשר. [ואמרו בזבחים יב. שביליל שמיני הוא נכנס לדיר להתעשר, ורבינו השמיט דבר זה, מפני שלא אמרו כן אלא למי שסובר "לילה אינו מחוסר זמן" (שם), ואילו רבינו פסק ש"לילה מחוסר זמן", להלן פ"ג מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ד. וראה בבכפ"מ-משנה כאן]. (75) כלומר, שלא היתה שעה אחת עם אמו אחר הלידה. (76) במשנה שם: "והיתום, ואיזהו יתום, כל שמתה אמה או שנשחטה ואחר-כך ילדה, ר' יהושע אומר אפילו שנשחטה אמה וכו'", "ואין הלכה כר' יהושע" (רבינו בפיה"מ). ובגמרא שם למדו זאת ממה שכתוב בכל הקדשים "תחת אמו" - פרט ליתום שאינו נקרב, ונלמד גז"ש כנ"ל שיתום אינו מתעשר. (77) כלומר, אינם מפורשים בתורה, אלא קבלום חכמים ולמדום מגזירה-שוה.

חייב לעשר, שכן כתוב (שמות כב, כט) "כן תעשה לשורך לצאנך", לא הקפידה התורה שלקוח פטור ממעשר אלא כשלקח בשעת עשייה (כלומר, בעת שראויין להתעשר), שהוא אחר הלידה. אבל במצי אמו, אי-אפשר עדיין להתעשר (בגמרא שם).

1 י.ג. פהין⁶² שִׁנְפְּלוּ לוֹ עֶשֶׂר בְּהֵמוֹת בְּגֹזֶל הַגֵּר⁶³ -
2 פְּטוּרִים מִן הַמַּעֲשֶׂר; שְׁמֵתָנוֹת פְּהִנָּה מִתְּנוֹת הֵם⁶⁴,
3 וְכִבֵּר בְּאַרְנוֹי⁶⁵ שְׁהֵנוֹתָן מִתְּנֵהוּ פְּטוּר⁶⁶ מִן הַמַּעֲשֶׂר.

62) ראה למעלה הלכה ג, שכהנים חייבים לעשר את בהמותיהם. 63) הגוזל את הגר ונשבע הגוזלן לשקר שלא גזל, ומת הגר והתוודה הגוזלן, משלם קרן וחומש לכהנים וכו' (בבא קמא קי.). 64) ולא ירושה. ובעיא היא בגמרא שם, אם הכהנים לענין גזל הגר נחשבים כיורשים וחייבים, או כמקבלי מתנות ופטורין, ופשטוה שם שהם כמקבלי מתנות ולא כיורשים. 65) למעלה הלכה י. 66) המקבל.

4 י.ד. הַפֶּל נִכְנָסִין לְדִיר⁶⁷ לְהִתְעַשֵּׂר⁶⁸: בֵּין תְּמִימִים בֵּין
5 בְּעֲלֵי מוּמִיִּין⁶⁹, וְכָל אֶסְרוֹי מִזְבֵּחַ⁷⁰; חוּץ מִן
6 הַפְּלָאִים⁷¹ וְהַטְּרָפָה⁷² וְיוֹצֵא דַּפְּן⁷³ וּמְחַסֵּר זְמַן⁷⁴,
7 שֶׁכָּל אֵלוֹ פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשֶׂר. וְכֵן הֵיטוּם שְׁמֵתָה
8 אָמוֹ אוֹ נִשְׁחָטָה עִם לְדָתוֹ⁷⁵ - אֵינוֹ מִתְעַשֵּׂר⁷⁶.
9 וְדִבְרֵיהֶם אֵלוֹ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה הֵם⁷⁷.

67) "הוא מקום המוקף שמכניסים בו הצאן והבקר בשעת מעשר, ולפעמים יהא מוקף בנין או קנים וכיוצא בזה" (רבינו בפיה"מ). וראה להלן פ"ז הלכה א סדר הפרשת מעשר בהמה. 68) משנה בכורות נו. 69) בגמרא שם למדו כן מהפסוק (ויקרא כז, לג) "לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו" - מכאן שבעל מום חייב במעשר. 70) כמו הרובע והנרבע, המוקצה לעבודה-זרה ושנעבד בו עבודה-זרה, ואתנן ומחיר כלב, ולפי שכל אלו אינם אסורים אלא בדבר שבעל מום אסור בו, כמו שנאמר (שם כב, כה) "כי משחתם בהם מום בם, לא ירצו לכם" ואין השחתה אלא עבודה-זרה וערוה וכו', ומעשר בהמה הואיל ואין חוששין בו למום, אין חוששין לכל אלו (שם). 71) במשנה שם, ונלמד בבבא קמא שם גבי שאר כל הקדשים מן הפסוק (ויקרא כב, כז) "שור או כשב" פרט לכלאים שאינו נקרב על המזבח, ונלמד בגזירה-שוה: נאמר לענין קדשים "תחת אמו", ונאמר לענין מעשר בהמה "תחת השבט" שכלאים אינו מתעשר, וכלאים זהו מי שאביו מין אחר ואמו מין אחר, וכמו תייש הבא על הרחל שהולד כלאים. 72) כגון שנחתכה רגלה מן הארכובה ולמעלה, ושאר מיני הטריפות המובאות בהלכות שחיטה בפרקים ה"ג. ונלמד שם בגמרא, שהטריפה אינה נכנסת להתעשר, משום שנאמר (שם כז, לב): "כל אשר יעבור תחת השבט" - פרט לטריפה שאינה עוברת, "לפי שהיא חולה" (רבינו בפיה"מ). 73) שנוולד לא דרך הרחם, אלא חתכו את בטן אמו והוציאו. וראה בדברינו למעלה פ"ב הלכה ד. ונלמד בגמרא שם ממה שכתוב לענין שאר כל הקדשים (שם, כז) "שור או כשב או עז כי יולד" - פרט ליוצא דופן, שאינו קרב למזבח, ובגזירה-שוה הנ"ל למדו ש"יוצא דופן" אינו מתעשר.

10 טו. אֵין הַלֹּקֶחַ פְּטוּר⁷⁸ אֶלָּא אִם פֶּן נִלְקַח אַחַר
11 שְׁנוּרָאָה לְהִתְעַשֵּׂר⁷⁹. לְפִיכָן, הַלֹּקֶחַ טְלָאִים בְּתוֹךְ
12 שְׁבַעַת יְמֵי הַלְּדָה - כְּשִׁנְיָע זְמַנָּם⁸⁰ חֵיב לְעִשְׂרוֹ;
13 שְׁפִינִן שְׂאִין מְחַסֵּר זְמַן רְאוּי לְהִתְעַשֵּׂר, הֲרִי זֶה כְּמִי
14 שְׁלֶקַח עֲבָרִים וְנוֹלְדוּ בְּרִשׁוֹתָיו⁸¹.

78) לעשר את הבהמות שלקח, ראה למעלה הלכה י. 79) בכורות נו. "אמר רבא, אמר קרא (שמות כב, כט) תעשה" ("בכור בניך תתן לי, כן תעשה לשורך לצאנך", שממנו למדו פטור לוקח, ראה למעלה הלכה י), בשעת עשיה מיעט הכתוב. ופירש"י "בשעה שהן ראויין להתעשר, מיעט הכתוב שלא יהו לקוחין". וברייחא שנאמר בה שגם לקוח לפני זמנו פטור מלעשר, אינה אלא דעת יחיד. 80) כלומר, ביום השמיני. 81) ראה למעלה הלכה יב.

15 טז. כָּל בְּהֵמָה שֶׁהִיא סִפְקָא אִם בַּת מַעֲשֶׂר הִיא אוֹ
16 אֵינָה בַת מַעֲשֶׂר - הֲרִי הִיא פְּטוּרָה מִן הַמַּעֲשֶׂר⁸².
17 לְפִיכָן, טְלָאִים שְׁנֵתְעָרַב בֵּהֶן יְתוּם אוֹ לְקוּחַ וְכִיּוֹצֵא
18 בֵּהֶן - הֲרִי פֶלֶן פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשֶׂר⁸³, שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן
19 סִפְקָא הוּא.

82) שנאמר (ויקרא כז, לב) "העשירי יהיה קודש", ודרשו (בבא מציעא ז.) "עשירי ודאי אמר רחמנא, ולא עשירי ספק". כלומר, "הצריך הכתוב לעשר את הודאי, ולא הצריך לעשר את הספק" (רש"י שם). 83) תוספתא בכורות פ"ז: "נתערב בהן יתום או לקוח - הרי כולן פטורין". וראה להלן פ"ח הלכה יד.

יום שלישי ט"ו סיון ה'תשע"ו

פְּרָק שְׁבִיעִי

1) יבאר כיצד מפרישין מעשר בהמה, ואם היו לו חמשה טלאים בירושלים וחמשה בעכו אם מצטרפין.

א. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ עֶשְׂרֵה טְלָאִים וְהִפְרִישׁ אֶחָד מֵעֶשְׂרֵה²,

1 הי' לו מאה והפריש עשרה למעשר - אין אלו
2 מעשר³. אלא כיצד עושה? כונס כל הטלאים⁴ או כל
3 העגלים⁵ לדיר⁶, ועושה לו פתח קטן כדי שלא יצאו
4 שנים פאחד⁷. ואמותיהן מעמיד מבחוץ⁸ והן גועות,
5 ושישמעו הטלאים קולן ויצאו מן הדיר לקראתן;
6 שגאמר: כל אשר יעבר תחת השבט - שיעבר מעצמו,
7 ולא שיוציאו בידו⁹. וכשיצאו מן הדיר זה אחר זה,
8 מתחיל ומזנה אותן בשבט¹⁰: א' ב' ג' ד' ה' ו' ז' ח'
9 ט'; והיוצא עשירי - בין זכר בין נקבה¹¹, בין תמים
10 בין בעל מום¹² - סוקרו בסקרא¹³ ואומר: הרי זה
11 מעשר¹⁴. לא סקרו בסקרא ולא מנאן בשבט, או
12 שגמאן רבוצים¹⁵ או עומדים¹⁶ - הרי אלו מעשר¹⁷;
13 הואיל ומנאם עשרה עשרה וקדש עשירי - הרי זה
14 מעשר¹⁸.

22 מִכָּאן וְתִשְׁעָה מִכָּאן וְאֶחָד בְּאֲמַצְעֵי²⁶ - הֲרִי שְׁלֹשֶׁתָּן
23 נִכְנְסִין לְדִיר לְהַתְעֵשֶׂר.
24 באופן שהמרחק בין שני החיצונים הוא שלשים ושנים
מיל. (25) שהעדר האמצעי מצרף אליו את שני העדרים
החיצוניים, שהרי המרחק מן האמצעי לכל אחד מהחיצוניים
אינו יותר משה עשר מיל, וכן הוא במשנה שם.
26 כרב, שם בגמרא, שצריך שיהא בעדר האמצעי ביחד עם
כל אחד ואחד מהחיצוניים שיעור מעשר. ודלא כשמואל
שאמר אפילו חמש מכאן וחמש מכאן ואחד באמצע -
מצטרפים.

24 ד. אין מעשרין מן הצאן על הפקר ולא מן הפקר
25 על הצאן²⁷. אָבֵל מְעֵשְׂרִין מִן הַפְּבָשִׁים עַל הַעֲזִים
26 וּמִן הַעֲזִים עַל הַפְּבָשִׁים²⁸; וְשֹׁנְאֵמֵר: וְכָל מְעֵשֶׂר בְּקָר
27 וְצֹאֵן - מִשְׁמַע כָּל צֹאֵן אֶחָד²⁹, שְׁשֻׁנֵיהֶם נִקְרָאִים שָׁה
28 וְהֲרִי הֵם בְּמִין אֶחָד.

27 משנה, שם נג, א. ובגמרא שם נד, ב - למד זאת אביי
ממה שנאמר (ויקרא כז, לב) "וכל מעשר בקר וצאן וגו'
העשירי יהיה קודש לה", תן עשירי לזה ותן עשירי לזה.
כלומר, שסמך "כל מעשר" ל"בקר" ו"עשירי" ל"צאן",
באופן שכתוב מעשר אצל כל אחד ואחד, להודיע שאין
מעשרין מבקר על צאן ולא מצאן על בקר, ורבא למד זאת
(שם) ממה שנאמר (דברים יד, כב) "עשר תעשר", בשתי
מעשרות הכתוב מדבר, אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן,
ומקיש מעשר בהמה למעשר דגן, מה מעשר דגן אין
מעשרים ממין על שאינו מינו, אף מעשר בהמה כן.
(28) משנה, שם. (29) שם.

29 ה. אין מעשרים מן הנולדים בשנה זו על הנולדים
30 בשנה אחרת³⁰, כִּשְׁם שֹׁאֵין מְעֵשְׂרִין בְּזֵרַע הָאָרֶץ מִן
31 הַחֶדֶשׁ עַל הַיֶּשֶׁן וְלֹא מִן הַיֶּשֶׁן עַל הַחֶדֶשׁ³¹;
32 שֹׁנְאֵמֵר: הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שְׁנָה³². וְיִרְאֶה לִי, שֵׁאֵם
33 עֹשֶׂר בְּהֵמָה מִשָּׁנָה עַל שָׁנָה - הֲרִי זֶה מְעֵשֶׂר, מִפְּנֵי
34 חֲמֵרַת הַקְּדָשִׁים, שֶׁהֲרִי לֹא הַקְּפִידָה תּוֹרָה עַל מְעֵשֶׂר
35 בְּהֵמָה בְּפִרוּשׁ שְׁפִיחָה שָׁנָה שְׁנָה³³.

30 שם. וראה להלן (ה"ו) שהשנה החדשה לענין מעשר
בהמה מתחילה באחד בתשרי. (31) מסכת תרומות פ"א
מ"ה, ופ"ה מהל' תרומות ה"א. (32) ומזה למדו (שם נג):
שאינ מעשרין מעשר דגן מן החדש על הישן ולא מן הישן
על החדש. ומעשר בהמה נלמד בהיקש ממעשר דגן (שם).
33 כשם שהקפידה בפירוש בזרע הארץ, ואמרה "היוצא
השדה שנה שנה", שלפיכך אם עישר משנה לשנה אינו
מעשר, כמפורש בהל' תרומות שם - ואילו במעשר בהמה
לא נאמר כן בפירוש אלא בהיקש למדו כן ממעשר דגן,
ולפיכך אם עישר הרי זה מעשר. ובלחם-משנה הקשה
מכמה דברים שלא נלמדו אלא בהיקש, ואעפ"כ לא כתב
בהם רבינו שאם עישר הרי זה מעשר.

36 ו. פֶּל הַנּוֹלָדִים בְּאֶחָד בְּתִשְׂרִי עַד עֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה
37 בְּאֵלוֹל - מִצְטָרְפִין וּמְעֵשְׂרִין מֵאֵלוֹ עַל אֵלוֹ³⁴. נוֹלְדוֹ

(2) כלומר, לא מנה אותם אחד שנים וכו' אלא נטל אחד
מהם בלי למנותם. (3) משנה, בכורות נח, ב - כדברי
חכמים, ולא כרבי יוסי ברבי יהודה שם, שאמר שכשם
שתרומה ניטלת באומד ובמחשבה, כמו כן מעשר בהמה.
(4) שנולד בשנה זו. (5) ככהערה הקודמת. (6) מקום
מוקף אבנים או קנים וכיוצא בזה. (7) ואם יצאו כן, ראה
להלן פ"ח ה"ד. (8) ברייתא, שם. (9) גמרא, שם.
(10) ברייתא, שם: "מצוה למנותן בשבט". שבט הוא המקל
שביד הרועה. (11) תוספתא שם פ"ו, וכן הוא בחולין קלו,
א. שבמצות מעשר בהמה לא הבדילה התורה בין זכר
לנקבה, כמו שהבדילה בכבור. (12) ראה למעלה פ"ו
ה"ד. (13) צובעו בצבע אדום, שיהיה ניכר. (14) שם,
במשנה. (15) שוכבים. (16) כלומר, ולא כשיצאו מן
הדיר. (17) שם, במשנה ובברייתא. (18) שם, בברייתא:
"תלמוד-לומר העשירי קדש, מכל-מקום".

15 ב. אין צריך לצרף כל בהמה שנולדה ברשותו לדיר
16 אֶחָד, אֲלֵא מִצְרָף כָּל עֵדֶר וְעֵדֶר לְבִדּוֹ³⁵. הֲרִי לֹא חֲמִשָּׁה
17 טְלָאִים בִּירוּשָׁלַיִם וְחֲמִשָּׁה טְלָאִים בְּעַפּוֹ - אֵין
18 מִצְטָרְפִין³¹, וְכֵלְזֵן פְּטוּרִין מִן הַמְעֵשֶׂר³². וְכֵמָה יִהְיֶה בֵּין
19 אֵלוֹ לְאֵלוֹ וְיִצְטָרְפוּ? שְׁשָׁה עֶשֶׂר מִיל³³.

19 אם הן רחוקות זו מזו יותר משה עשר מיל, כדלהלן.
20 ושיעור המרחק ביניהם שיהיה עדר, מבואר להלן: ששה
עשר מיל, ולא יותר. (21) בתוספתא שם פ"ז (הובאה
בגמרא שם נה): "היו לו חמש בכפר חנניא, וחמש בכפר
עותני - אין מצטרפות". ורבינו נקט "ירושלים ועכו"
להשמיענו שאף מארץ ישראל ומחוצה לארץ (שהרי עכו
חוצה לארץ היא - פ"א מהל' תרומות ה"ט) מצטרפים, אם
הם קרובים ששה עשר מיל, ודלא כרבי מאיר (במשנה שם
נד): שאמר: "הירדן מפסיק למעשר בהמה" (וגם התוספתא
שם סברה כוותיה). וכן כתב רבינו בפירושו המשנה שם,
שאינ הלכה כרבי מאיר. (22) שבכל עדר ועדר אין עשרה
שיתחייבו במעשר. (23) משנה, שם.

20 ג. הֲרִי שְׁלֹשָׁה עֲדָרִים, בֵּין כָּל אֶחָד וְאֶחָד שְׁשָׁה עֶשֶׂר
21 מִיל²⁴ - הֲרִי שְׁלֹשֶׁתָּן מִצְטָרְפִין²⁵. כִּיצַד? הִיָּה תִשְׁעָה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי ט"ז סיון - ספר קרבנות - הלכות בכורות קיג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ליה גורן? דטבלה כגורן" (בגמרא שם נח.). שהרי מדרבנן הרי הוא כטבל, ואסור למכור ולשחוט עד שיעשר (רש"י שם). וכן כתב רבינו בפירושו המשנה, שם. (48 דברי רבי תנחום בריה דרב חייה איש כפר עכו (שם)).

ט. הכניס פל הצאן או הפקר לדיר והתחיל למנות ולקדש עשירי עד שגשאריו בתוך הדיר פחות מעשרה - הרי זה מניחן לגרן אחר⁴⁹, והן מצטרפין לאלו שיולדו, ויתעשרו הכל בגרן אחד⁵⁰. ואף על פי שהוא יודע שאלו ישארו במנין - חייב להכניס הכל לדיר, והנשאר ישאר⁵¹.

49) שבשנה זו, אבל לא לגורן שבשנה הבאה. שהרי אין מעשרים משנה לשנה, ראה למעלה ה"ה. (ומה שאמרו בתוספתא פ"ז הוצאת צוקרמנדל, עמ' 30, 542) "והשאר יתעשרו לשנה הבאה", צ"ל "לעונה הבאה" וראה ב"ה המוריה". (50) ברייתא, ודברי רבא, שם נט, ב. (51) שם.

יום רביעי ט"ז סיון ה'תשע"ו

פרק שמיני

1) יבאר המונה וטעה במנין, אם נתקדש, והעושה שליח וטעה.

א. המכניס צאן לדיר² והתחילו לצאת אחת אחת והוא מונה כמו שבארנו, וטעה במנין וקרא לשמיני או לשלמטה ממנו עשירי, או שקרא לשנים עשר או לשלמעה ממנו עשירי - לא נתקדשו⁵. אבל אם קרא לתשיעי או לאחד עשר⁶ עשירי - נתקדשו. ודבר זה הלכה מפני הקבלה נשמע⁷, שהטעות מתקדשות למעשר שלמעה ממנו ושלמטה ממנו, אבל לא שלפניהם ושלאחריהם. אפלו קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי⁸, בין בטעות בין בכונה - שלשתן מקדשים⁹.

2) כדי להפריש מעשר בהמה. (3) כלומר, השביעי והשישי וכו'. (4) כלומר, השלושה-עשר והארבעה-עשר וכו'. (5) בקדושת מעשר בהמה. (6) שהם סמוכים לעשירי. וראה להלן הלכה ג שלפעמים אם קרא ל"א עשירי - שאינו קדוש. (7) בבכורות ס: "תנו רבנן מנין שאם קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד-עשר עשירי ששלשתן מקודשים? תלמוד לומר (ויקרא כז, לב) וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט, העשירי יהיה קודש לה' (משמע בין שקראו הוא עשירי, בין שהיה עשירי למנין ולא קראו עשירי - רש"י), יכול שאני מרבה אף שמיני ו"ב שקראם עשירי, אמרת הואיל והוא קדוש וטעותו מתקדשת מה הוא אינו מקודש אלא בסמוך לו (כלומר, הוא עצמו, שאין לך סמוך יותר מגופו), אף טעות אינה מתקדשת אלא בסמוך (כגון תשיעי ואחד עשר שהם סמוכים לעשירי, מלפניו ומלאחריו). (8) כלומר, לא רק אם קרא "עשירי" לתשיעי לבדו, שהוא קדוש, אלא אפילו אם קרא גם לאחד עשר "עשירי" - כיוון שקרא לעשירי "תשיעי", ולא עשירי

1 חמשה טלאים בעשרים ותשעה פאלול וחמשה
2 באחד בתשירי - אין מצטרפין³⁵. ילדו תולדות בתוך
3 שנתן³⁶ - הרי היא ובתה נכנסים לדיר להתעשר³⁷.

34) משנה, שם נז, ב. וזהו לפי דעת רבי אלעזר ורבי שמעון החולקים על רבי מאיר, וסוברים שא' בתשירי הוא ראש השנה גם למעשר בהמה. ולמדו כן בהיקש (בר"ה ח.) "עשר תעשר" - בשתי מעשרות הכתוב מדבר: מעשר דגן ומעשר בהמה, מה מעשר דגן ר"ה שלו א' תשירי, כן גם מעשר בהמה ר"ה שלו א' תשירי. (35) בכורות שם, ומשום שאלו שנוולדו בכ"ט אלו שייכים לשנה החולפת, והחמישה שנוולדו למחר בא' בתשירי שייכים לשנה החדשה, ואין מעשרין מן הנולדים בשנה זו על הנולדים בשנה אחרת, ראה למעלה ה"ה. (36) כלומר, אלה שנוולדו בתוך שנה זו, נתעברו וילדו גם הם. (37) כן הוא בתוספתא בכורות פ"ז (הובאה בבכורות כ:), גדייה שילדה שלש בנות ובנות שלש שלש נכנסות לדיר להתעשר" (כסף-משנה). וכן מפורש בחולין קיד, א - שהאם נכנסת להתעשר עם הבת (יד איתן').

4 ז. אין הטלאים הנולדים כמו הטבל³⁸ שאסור לאכל
5 ממנו עד שיעשר, כמו שבארנו במקומנו³⁹, אלא
6 מתר למפרו⁴⁰ ולשחט כל מה שירצה⁴¹ עד שיעשר,
7 ויהיה המעשר קדוש⁴² ויאכל בהלכתו⁴³, כמו
8 שבארנו⁴⁴.

38) "כל אוכל שחייב להפריש ממנו תרומה ומעשרות, קודם שיפריש ממנו נקרא טבל" (פ"י מהל' מאכלות אסורות הי"ט). (39) בהל' מאכלות אסורות, שם. (40) ואילו טבל אסור למכרו (פ"ו מהל' מעשר ה"ו). (41) משנה, בכורות נז, ב. והכמים קבעו זמנים לעשר, וכשהגיע הזמן אסרו למכור ולשחוט עד שיעשר (להלן ה"ח, מהמשנה שם). וקודם שהגיע הזמן - גם מדרבנן מותר למכור ולשחוט. (42) כלומר, ואז אסור למכרו (למעלה פ"ו ה"ה). (43) כלומר, אוכלו בירושלים כשאר קדשים קלים. (44) למעלה שם ה"ד.

9 ח. קבעו חכמים שלשה זמנים בשנה למעשר
10 בהמה, ומשיגיגע זמן מהן אסור לו למכור או לשחט
11 עד שיעשר. ואם שחט - הרי זה מתר⁴⁵. ואלו הן
12 השלשה זמנים: ביום חמשה עשר קדם הפסח,
13 וביום חמשה עשר קדם עצרת, וביום חמשה עשר
14 קדם החג⁴⁶. וכל זמן מאלו נקרא גרן מעשר
15 בהמה⁴⁷. נמצאת אומר, שהגרנות של מעשר בהמה
16 ביום אחרון מחדש אדר וביום שלשים וחמשה
17 מספירת העמר וביום אחרון מחדש אלול. ולמה
18 קבעו הגרנות בימים אלו? כדי שתהיינה הבהמות
19 מצויות לעולי רגלים. שאף על פי שמתר למכור
20 קדם שיעשר, כמו שבארנו, היו נמנעים למכור עד
21 שיעשרו ויעשו המצוה⁴⁸.

45) משנה, שם. (46) כרבי עקיבא, שם. (47) "ואמאי קרי

25 שְׁנַתְעַרְב בְּשִׁלְמִים²² וַיֵּאָכְלוּ בְּמוֹמָן²³, כְּמוֹ שִׁפְאָרְנוּ
26 בְּהִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין; וְאִם קָרְאָן²⁴ אֶחָד עֶשֶׂר -
27 הָרִי הָעֲשִׂירִי וְהַחֲלִין מְעַרְבִין זֶה בְּזֶה²⁵, וַיֵּאָכְלוּ
28 בְּמוֹמָן²⁶.

18) דברי רבא שם ס: שתשיעי ועשירי מעורבים זה בזה ושניהם קדושים שהרי קרא לשניהם עשירי, וראה למעלה הלכה א שאם קרא לתשיעי: "עשירי" - הוא קדוש. 19) בגמרא שם: "אמר רבא - קראן תשיעי, עשירי וחולין מעורבין זה בזה - קראן עשירי, עשירי ותשיעי מעורבים זה בזה". ואם כן מה שכתב רבינו "שניהם מוקדשין", וזה מוסב על שתי הבבות הנ"ל, - על כרחנו שאין הכל שווה, שהרי קראם עשירי שניהם מוקדשים וודאי (העשירי מעשר והתשיעי קודש ואינו קרב), אבל קראם תשיעי אינם קדושים אלא מספק, שהרי התשיעי שלא קראו עשירי, לא נתקדש כלל. 20) שהרי התשיעי גם אם הוא קדוש (כשקראו עשירי), אינו קרב אלא נאכל במומו (למעלה הלכה ב), ומשום שלא ידוע איזהו התשיעי לכן שניהם אינם קרבים, ונאכלים במומם. 21) ושניהם קדושים בוודאי והגוזז והעובר אף באחד משניהם לוקה ארבעים (רש"י שם). 22) שהרי האחד-עשר (שקראו עשירי) קרב שלמים. 23) וצריך פדיון, כדין פסולי המוקדשין. ואינם קרבים, אף כי גם העשירי וגם האחד-עשר ראויים להקרבה כשלא נתערבו - אם נתערבו אסור להקריבם, שהרי מעשר בהמה אינו טעון הרמת חזה ושוק וכולו נאכל לבעלים, אבל שלמים טעונים הרמת חזה ושוק ואינם נאכלים אלא לכהנים ומכיוון שהכהנים מועטים הן שמא לא יהיו כהנים מצויים ויבוא לידי נותר, וקיימא לן אין מביאים קדשים לבית הפסול. 24) לעשירי ולאחד-עשר שיצאו כאחד. 25) שהרי העשירי קדוש מאיליו והאחד עשר הוא חולין גמור שהרי לא קראו עשירי. 26) וכאן אין צריך פדיון, כדין מעשר בהמה שנפל בו מום, ולפיכך לא כלל רבינו שתי ההלכות האחרונות ביחד, כשם שכלל את שתי ההלכות הראשונות - "שאלה האחרונות אינן שוות" לענין פדיון.

29 ה. הַתְּחִיל לְמִנּוֹת וַיֵּצְאוּ תַחֲלָה שְׁנַיִם שֶׁהֵן רֵאשׁוֹן
30 וְשֵׁנִי - הָרִי זֶה מוֹנֵה הַכֹּל זוג זוג וּמִקְדָּשׁ זוג
31 עֲשִׂירִי²⁷. וְכֵן אִם מִנְאֵן שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה כָּכֵל פְּעַם
32 וּפְעַם אוֹ חֲמִשָּׁה חֲמִשָּׁה - מִקְדָּשׁ הַפֶּת הָעֲשִׂירִית²⁸.

27) ושניהם מעשר. משנה שם ס. "יצאו שניים כאחת מונה אותם שניים שניים", וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם. אבל יש גורסים שם מונה אותם "שניים" ולא "שניים שניים", ולפי זה פירושו להיפך, שאינו מונה זוג זה כיחידה אחת אלא כשניים. 28) כלומר, הכת העשירית של שלושה או של חמישה וכו'.

33 ו. יֵצְאוּ בְּתַחֲלָה שְׁנַיִם וּמִנְאֵן אֶחָד²⁹, וְקָרָא הַשְּׁלִישִׁי
34 שִׁפְאָרְיָהּ אַחֲרֵיהֶן שְׁנֵי, וּמִנָּה כְּדַרְכּוֹ אֶחָד אֶחָד - הָרִי
35 הַתְּשִׁיעִי וְהָעֲשִׂירִי מִקְדָּשִׁין, וַיֵּאָכְלוּ בְּמוֹמָן³⁰.
36 הַתְּשִׁיעִי - מִפְּנֵי שֶׁהוּא הָעֲשִׂירִי הַיְּהוּדָאִי, שֶׁהָרִי שְׁנַיִם
37 יֵצְאוּ בְּתַחֲלָה; וְזֶה שִׁקְרָאוּ עֲשִׂירִי הוּא אֶחָד עֶשֶׂר,

- קדושים גם התשיעי וגם האחד-עשר, מפני שקראם עשירי, והעשירי מאיליו קדוש, אף שקראו תשיעי.

1 ב. וְהֵיאָף הַיָּנֵם? הַתְּשִׁיעִי אֵינוֹ קָרַב, אֲלָא נֶאֱכַל
2 בְּמוֹמוֹ, וְהָעֲשִׂירִי מִעֶשְׂרִי⁹, וְהָאֶחָד עֶשֶׂר יִקְרַב
3 שְׁלָמִים¹⁰. וְטַעוֹן נֹסְכִים בְּשִׁלְמִים¹¹, וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה
4 תְּמוּרָה¹², מִפְּנֵי שֶׁהוּא עֲצֻמוֹ כְּתְמוּרָה¹³. בְּמָה דְּבָרִים
5 אֲמוּרִים? בְּשֶׁהֵיחָה הַמוֹנֵה הוּא פֶּעַל הַבְּהֵמוֹת; אֲבָל
6 הָעוֹשֶׂה שְׁלִיחַ לְעֶשֶׂר לוֹ וְטַעַה, בֵּין בְּתְשִׁיעִי בֵּין
7 בְּאֶחָד עֶשֶׂר, אֵין מִקְדָּשׁ אֲלָא הָעֲשִׂירִי הַיְּהוּדָאִי בְּלִבְדּוֹ;
8 שְׁלֵא עֲשָׂהוּ שְׁלִיחַ לְטַעוֹת וְלִהְפְסִיד¹⁴, אֲלָא לְקַדֵּשׁ
9 קְרָאוּי¹⁵.

9) ראה למעלה פרק שישי הלכה ד, מה דינו של מעשר. 10) למדו כן ממה שנאמר (ויקרא ג, א) "ואם זבח שלמים קרבנו אם מן הבקר הוא וגו'" - "לרבות אחד עשר לשלמים". וכן הוא בתורת כהנים (ויקרא פרק טז הלכה ד). ושם: "מן הבקר להוציא את התשיעי" (שאינו קרב שלמים אלא יאכל במומו). 11) נלמד ממה שנאמר (במדבר טו, ה) "ויין לנסך רביעית ההין תעשה על העולה או לזבח לכבש האחד", ו"האחד" זה אחד עשר של מעשר שקרב שלמים. 12) כלומר, אם אמר על בהמה אחרת שתהא תמורת זו - אינו כלום. 13) ואין תמורה עושה תמורה. 14) בהאחד-עשר, שמקריב שלמים, מפסיד הוא את החזה והשוק, שצריך ליתנם לכהן, ובתשיעי הוא מפסיד בזה שצריך להמתין עד שיפול בו מום, ועוד שאסור לגזוז ולעבוד בו כפירוש רש"י שם. 15) את העשירי. כן הוא בגמרא שם סא. "לתיקוני שדרתיך ולא לעוותי" (=לתקן שלחתיך ולא לקלקל).

10 ג. זֶה שִׁפְאָרְנוּ, שְׁאִם קָרָא לְאֶחָד עֶשֶׂר עֲשִׂירִי
11 נִתְקַדָּשׁ - כְּשִׁקְרָא לְעֲשִׂירִי תְשִׁיעִי; אֲבָל אִם קָרָא
12 לְעֲשִׂירִי עֲשִׂירִי וְקָרָא אַחֲרָיו לְאֶחָד עֶשֶׂר עֲשִׂירִי - לֹא
13 נִתְקַדָּשׁ אֶחָד עֶשֶׂר, שֶׁהָרִי הָעֲשִׂירִי הַיְּהוּדָאִי לֹא עָקַר
14 שֵׁם עֲשִׂירִי מִעֲלָיו¹⁶. וְאִפְלוּ יֵצְא הָעֲשִׂירִי וְלֹא קָרְאָהוּ
15 לֹא עֲשִׂירִי וְלֹא אֶחָד עֶשֶׂר אֲלָא שְׁתַּק, וְאֶחָד כֶּף יֵצְא
16 אֶחָד עֶשֶׂר וְקָרְאָהוּ עֲשִׂירִי - לֹא נִתְקַדָּשׁ, שֶׁהָעֲשִׂירִי
17 מִעֲצֻמוֹ נִתְקַדָּשׁ; וְאָף עַל פִּי שְׁלֵא קָרְאָהוּ עֲשִׂירִי,
18 הוֹאִיל וְלֹא עָקַר שֵׁם עֲשִׂירִי מִעֲלָיו - אֵין אֶחָד עֶשֶׂר
19 מִקְדָּשׁ¹⁷.

16) משנה שם "זה הכלל כל שלא נעקר שם עשירי ממנו, אין אחד עשר מקודש". 17) בגמרא (שם ס:): "זה הכלל (=הנאמר במשנה: "זה הכלל כל שלא נעקר שם עשירי ממנו אין אחד עשר מקודש") לאתויי מאי, לאתויי יצא עשירי ולא דיבר, ויצא י"א ואמר עשירי, אין י"א מקודש".

20 ד. יֵצְאוּ תְשִׁיעִי וְעֲשִׂירִי בְּאֶחָד, בֵּין שִׁקְרָא שְׁנֵיהֶם
21 עֲשִׂירִי¹⁸ בֵּין שִׁקְרָאָם תְשִׁיעִי - שְׁנֵיהֶם מִקְדָּשִׁין¹⁹,
22 וַיֵּאָכְלוּ בְּמוֹמָן וְאֵינָן קָרְבִין²⁰. וְכֵן אִם יֵצְא עֲשִׂירִי
23 וְאֶחָד עֶשֶׂר בְּאֶחָד: אִם קָרְאָן עֲשִׂירִי - הָרִי עֲשִׂירִי
24 וְאֶחָד עֶשֶׂר מְעַרְבִים זֶה בְּזֶה²¹, וְהֵם כְּמוֹ מַעֲשֶׂר

- 1 וְהִקְרָא לְאֶחָד עֶשְׂרֵי עֶשְׂרֵי - נִתְקַדֵּשׁ,³¹ כְּמוֹ
2 שְׂבָאֲרֵנוּ.³²
- 30 אֶחְרִיָּהּ בִּפְתַח שְׁנֵי פְטוּרִין, שְׁפָל אֶחָד מֵהֶן נִמְנָה
31 מִנְּגוֹן הָרְאוּי לְמַעֲשֵׂר, שֶׁהָרִי נִשְׂאָרוֹ שָׁם בְּדִיר אַחֲרִים
32 לְהִשְׁלִים הַמְּנִין וְלַעֲשׂוֹ; אָבָל אֵלּוּ הָאֲרֻבָּעָה
33 שֶׁנִּשְׂאָרוֹ, אֵף עַל פִּי שִׁינְאוֹ וְנִמְנָו מִפְּתַח הָרְאוּשׁוֹן -
34 אֵינוֹ מִנְּגוֹן הָרְאוּי⁴⁶, לְפִיכֶּךָ מִצְטָרְפִין לְגֵרֵן אַחֵר.
35 יִצְאוּ אֲרֻבָּעָה מִפְּתַח זֶה וְאֲרֻבָּעָה מִפְּתַח שְׁנֵי וְנִשְׂאָרוֹ
36 שָׁם שֵׁשָׁה: אִם יִצְאוּ הַשֵּׁשָׁה מֵאֶחָד מִשְׁנֵי הַפְּתָחִים
37 - נוֹטֵל מֵהֶן אֶחָד מִעֶשֶׂר וְכֹלֵן פְטוּרִין⁴⁷; וְאִם יִצְאוּ
38 הַשֵּׁשָׁה בְּשְׁנֵי הַפְּתָחִים⁴⁸ - הָרִי הַשֵּׁשָׁה מִצְטָרְפִין
39 לְגֵרֵן אַחֵר, וְהַשְׂמוּנָה שִׁינְאוֹ תִּחְלָה מִכָּאן וּמִכָּאן
40 פְטוּרִין; שְׁפָל אֲרֻבָּעָה מֵהֶן נִמְנָו מִנְּגוֹן הָרְאוּי
41 לְהִשְׁלִים עָלָיו עֲשָׂרָה וְלַעֲשׂוֹ, שֶׁהָרִי שֵׁשָׁה הָיוּ שָׁם
42 נִשְׂאָרִים בְּתוֹף הַדִּיר.
- 37 כלומר, אלה שטרם יצאו מהדיר להימנות. (38 שיצאו
במניין. (39 שעדיין לא יצאו. (40 שעדיין לא נפטרו מן
המעשר ויהיו ביחד עשרה. (41 בראשונה. (42 בשנייה,
אבל אם יצאו השישה בראשונה ואחריהם הארבעה בפתח
השני, ונשארו ארבעה בדיר, אם יצאו אלו שנשארו דרך
הפתח שיצאו בהם השישה, הם והשישה פטורים, והארבעה
הראשונים מצטרפים לגורן אחר, אבל אם נשארו בדיר או
יצאו דרך פתח אחר, הרי השישה פטורים והארבעה
הראשונים וכן הארבעה האחרונים מצטרפים לגורן אחר.
(43 למעשר. (44 כל הארבעה-עשר. (45 שהרי אחר
שיצאו הארבעה הראשונים נשארו בדיר מספר מספיק
למניין, ושאר הארבעה וכן השישה הרי הם יצאו בפתח
אחד והם מניין כדין. (46 שלא היו שם עשרה, שהרי
השישה יצאו לפני זה מפתח שני. (47 שהרי מהעשרה
שבפתח אחד הופרש אחד למעשר, והארבעה שיצאו
מהפתח השני פטורין משום מניין הראוי, שבעת שיצאו
נשארו עוד בדיר מספר מספיק כדי שיוכל לעשר מהן.
(48 שנחלקו השישה לשניים ויצאו שני הראשונים מהששה,
בבת אחת זה מפתח אחד והשני מפתח השני.
- 38 כלומר, אלה שיצאו מן הדיר להימנות. (36 כיוון
שמקודם היו בתוך הדיר עשרה חיים.
- 17 ל. מֵת אֶחָד מֵאֵלּוּ שֶׁבְתוֹף הַדִּיר³⁷ - אֵלּוּ שֶׁנִּמְנָו³⁸
18 פְטוּרִין, מִכְּפִי שֶׁהַמְּנִין הָרְאוּי לְמַעֲשֵׂר פּוֹטֵר אֵף עַל
19 פִּי שְׁלֹא הִפְרִישׁ עֲלֵיהֶן, כְּמוֹ שְׂבָאֲרֵנוּ, וְאֵלּוּ שֶׁבְתוֹף
20 הַדִּיר³⁹ מִנִּיחֵן לְגֵרֵן אַחֵר עַד שִׁינְצָרְפוּ לְאַחֲרִים⁴⁰.
21 וְכֵן מִי שֶׁהָיוּ לוֹ אֲרֻבָּעָה עֶשֶׂר טְלָאִים וְהִכְנִיסֵן לְדִיר,
22 וְיִצְאוּ אֲרֻבָּעָה⁴¹ וּמִנְּאָן בִּפְתַח זֶה, וְיִצְאוּ שֵׁשָׁה⁴²
23 וּמִנְּאָן בִּפְתַח אַחֵר, וְנִשְׂאָרוֹ שָׁם אֲרֻבָּעָה בְּתוֹף הַדִּיר:
24 אִם יִצְאוּ הָאֲרֻבָּעָה הַנִּשְׂאָרִים מִן הַפְּתַח שִׁינְצָאוּ בּוֹ
25 הַשֵּׁשָׁה - נוֹטֵל מֵהֶן אֶחָד⁴³ וְכֹלֵן פְטוּרִין⁴⁴; שְׂאֹתָן
26 הָאֲרֻבָּעָה שִׁינְצָאוּ תִּחְלָה מִפְּתַח רְאוּשׁוֹן מִנְּגוֹן הָרְאוּי
27 פְטוּרִין⁴⁵. וְאִם יִצְאוּ אֵלּוּ הָאֲרֻבָּעָה הַנִּשְׂאָרִים מִן
28 הַפְּתַח שִׁינְצָאוּ בּוֹ הָאֲרֻבָּעָה תִּחְלָה - הָרִי אוֹתָם
29 הָאֲרֻבָּעָה שִׁינְצָאוּ בְּתַחֲלָה וְאוֹתָן הַשֵּׁשָׁה שִׁינְצָאוּ
- 43 יא. הָיוּ לוֹ תִּשְׁעָה עֶשֶׂר טְלָאִים בְּתוֹף הַדִּיר, וְיִצְאוּ
44 תִּשְׁעָה בִּפְתַח זֶה וְתִשְׁעָה בִּפְתַח שְׁנֵי - נוֹטֵל הָאֶחָדוֹן
45 לְשֵׁם מַעֲשֵׂר⁴⁹ וְכֹלֵן פְטוּרִין; שְׂאֹתָן תִּשְׁעָה⁵⁰ נִמְנָו
46 מִנְּגוֹן הָרְאוּי⁵¹.
- 49 כלומר, מוציאו מאיזה פתח שהוא, והוא מעשר.
50 כלומר, אותן שהעשירי לא יצא מפתחם.
51 שכשיצאו התשעה נשארו בדיר לצרף לעשרה.
- 47 יב. הָיָה מוֹנֶה וְהוֹצִיא הַטְּלָה רִאשׁוֹ וְרִבּוֹ מִן הַדִּיר
48 וְחִזַּר - הָרִי הוּא כְּמִנְיָו לְכָל דָּבָר.
- 49 יג. הָיָה מוֹנֶה וְהִפְסִיק הַמְּנִין מִכְּפִי חִבְרוֹ שְׂדֵבֵר עִמּוֹ
50 אוֹ שֶׁחִשְׁבָה לֵיל שִׁבְתָּ⁵² - הָרִי זֶה חוֹזֵר וּמִשְׁלִים
51 מִנְּגוֹנוֹ אַחֵר כֶּךָ.
- 52 שאסור לעשר מעשר בהמה בשבת ויום טוב משום
הסקרא (=הצבע) שסוקרין אותו בעת המניין.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אופנים: א) שחשב על איסור מן האיסורים המפורטים להלן בהלכה ד - שהוא מותר, או שידע שהוא אסור אבל לא ידע שחייבים עליו כרת (להלן פ"ב הלכה ב). ב) שלא נודע לו שזוהי עבירה, כגון: הבא על אשה ולא ידע שהיא אמו או אחותו, וכן העושה מלאכה ולא ידע שהיום שבת. 3) למעט מצוות-עשה שיש בהן כרת, ראה להלן. 4) למעט מגדף (להלן הלכה ב). 5) אם עבר עליה בזדון. ובמצות לא-תעשה שחייבין עליה מיתת בית-דין, אם עבר עליה בעדים והתראה - כשעבר עליה שלא בעדים והתראה, שאז חייבים עליה כרת. 6) שנאמר (ויקרא ד, כד-כח): "ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ בעשותה אחת ממצות ה' אשר לא תעשינה ואשם וגו' והביא קרבנו שעירת עזים תמימה נקבה על חטאתו אשר חטא", ונאמר (במדבר טו, כט): "תורה אחת יהי לכם לעושה בשגגה", הרי שאינו חייב חטאת אלא אם עבר בשגגה על לאו שיש בו מעשה (כריתות ב. במשנה, וראה להלן בהלכה ב). ובספרא (ויקרא תחילת דבורא דחובה הלכה ז) "אשר לא תעשינה, יכול דברים שזדונן כרת ודברים שאין זדונן כרת, ת"ל תורת אחת יהיה לכם לעושה בשגגה, הרי כל העושה בשגגה בעבודה-זרה: מה עבודה-זרה מיוחדת מעשה שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, אף כל מעשה שחייבים על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת." 7) לא מובן מה נתחדש כאן, הרי כבר כתב: "חייב להביא קרבן חטאת".

ב. וְכַל עֲבֵרָה שֶׁחֵיבִין עָלָהּ זְדוּנָהּ כְּרַת - חֵיבִין עָלָהּ שִׁגְגָתָהּ חֲטָאתָהּ⁸, חוץ מִשְׁלֹש עֲבֵרוֹת: מְגַדֵּף⁹ וּמְבַטֵּל מִלְּהָ¹⁰ וְקָרְבֵן פֶּסַח¹¹. הַפֶּסַח וְהַמִּלֵּה¹² - מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְחֲטָאת אֵין מְבִיאִין אֲלָהּ עַל שִׁגְגַת לֹא תַעֲשֶׂה¹³, שְׁנֹאמֵר: אַחַת מִפְּלֵ מִצְוֹת¹⁴ יֵי אֲשֶׁר לֹא תַעֲשֶׂינָהּ¹⁵; וְהַמְגַדֵּף - מִפְּנֵי שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה¹⁶, וְנֹאמֵר: לַעֲשֶׂה בְּשִׁגְגָה¹⁷ - יֵצֵא מְגַדֵּף שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה¹⁸. לְפִיכֵן, הַמְקַבֵּל עֲבוּדָה זָרָה בְּאֵלוֹהֵי, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא חֵיב כְּרַת, וְאֵם הֵיךְ מִזִּיד - נִסְקָל¹⁹, אֵם קָבַל בְּשִׁגְגָה - פֶּטוּר מִן הַקְּרָבָן²⁰, לְפִי שֶׁלֹא עֲשֵׂה מַעֲשֶׂה, וְנֹאמֵר: פַּעֲשָׂתָהּ אַחַת²¹.

8) משנה בכריתות שם, וספרא שם. 9) הוא מברך את השם, ראה בפ"ב מהלכות עבודה זרה הלכה ז. 10) תינוק שלא נימול, מוטל עליו חיוב למול את עצמו לכשיגדל, ואם לא מל עצמו במזיד - ביטל מצות-עשה, שחייב כרת, כמו שנאמר (בראשית יז, יד) "וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה הנפש ההיא מעמיה", ואף-על-פי-כן אינו חייב חטאת, אם לא מל עצמו בשגגה (כגון שלא ידע שיש עליו חיוב למול עצמו). 11) שביטל מצות הקרבת קרבן פסח. ואף-על-פי שחייב כרת אם ביטל במזיד, כמו שנאמר (במדבר ט, יג) "והאיש אשר הוא טהור וברדך לא היה, וחדל לעשות הפסח ונכרתה הנפש ההיא מעמיה", - אינו חייב חטאת אם ביטלה בשוגג, כשלא ידע שהוא מחויב להקריב קרבן פסח או שלא ידע שערב פסח היום. 12) אף אם בטלו את המצוה ע"י מעשה, וכגון שטמא את עצמו בערב פסח בשגגה (ראה אור-שמח כאן). 13) כריתות ג. וספרא פ' ויקרא (תחילת דיבורא דחובה הלכה ה). 14) כן

1 יד. הֵיךְ מוֹנֵה הַיּוֹצֵאִין אֶחָד אֶחָד וּמְקַדֵּשׁ עֲשִׂירִי, 2 וְקַפֵּץ אֶחָד מִן הַמְּנִיִּין⁵³ לְתוֹךְ הַדִּיר, לְתוֹךְ אֱלוֹ 3 שְׁעָדִין לֹא נִמְנָו וְלֹא נִתְעַשְׂרוּ - נִפְטְרוּ הַכֹּל; שְׁפָל 4 אֶחָד מֵהֵן סִפֵּק אֵם הוּא הַמְּנִיִּין שֶׁקַּפֵּץ⁵⁴ או אֶת־הַ, 5 וְכִבֵּר בְּאַרְנוֹ שְׁפָל הַמְּנִיִּין פֶּטוּרִין.

53) משנה שם נח: "קפץ אחד מן המניין לתוכן הרי אלו פטורים". ומפרש רבינו שהמדובר הוא שמנה כבר עשרה וקידש העשירי ואחר כך קפץ אחד מן התשעה לתוך הדייר. אבל ברש"י שלפנינו מפורש שהמדובר גם כשקפץ אחד מן המניין לפני שקדש עשירי שנפטרו במניין הראוי. 54) שכבר נפטר במניין הקודם ונמצא מפריש מן הפטור על החיוב. ואפילו אם יקרה שהעשירי יהיה אחד מן החייבים - שמא זה המנוי הוא בין התשעה, והעשירי אינו עשירי ומכיוון שיש ספק בדבר לא חייבתו התורה, שהרי נאמר (ויקרא כז, לב) "העשירי יהיה קודש" - "עשירי וודאי ולא עשירי ספק".

6 טו. קַפֵּץ אֶחָד מִן הַעֲשִׂירִים⁵⁵ לְתוֹךְ הַדִּיר - פְּלֵן 7 יִרְעוּ עַד שִׁפְלָה בְּהֵן מוֹם⁵⁶ וַיֵּאָכְלוּ בְּמוֹמָן⁵⁷.

55) אחד מאלו שנתקדשו בקדושת מעשר בהמה. 56) שעל כל אחד ואחד יש ספק שמא הוא המעשר. 57) לבעלים כדין מעשר בהמה שאין לכהן בו כלום. סליקו להו הלכות בכורות בסיעתא דשמיא

יום חמישי י"ז סיון ה'תשע"ו

הִלְכוֹת שִׁגְגוֹת

8 יֵשׁ בְּכֻלָּן חֲמֵשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) 9 שְׁיִקְרִיב הַיְחִיד קְרָבֵן חֲטָאת קְבוּעָה עַל שִׁגְגָתוֹ. (ב) 10 שְׁיִקְרִיב אֲשֶׁם מִי שֶׁלֹא נוֹדַע לוֹ אֵם חֲטָא אֵם לֹא חֲטָא, עַד שִׁיּוֹדַע לוֹ וַיְבִיא חֲטָאתוֹ. וְזֶהוּ הַנִּקְרָא 11 אֲשֶׁם תְּלוּי. ג) שְׁיִקְרִיב הַחוּטָא אֲשֶׁם עַל עֲבֵרוֹת 12 יְדוּעוֹת. וְזֶהוּ הַנִּקְרָא אֲשֶׁם וְדַאי. ד) שְׁיִקְרִיב 13 הַחוּטָא קְרָבֵן עַל עֲבֵרוֹת יְדוּעוֹת. אֵם הֵיךְ עֲשִׂיר - 14 בְּהֶמָה, וְאֵם הֵיךְ עֵנִי - עוֹף אוֹ עֲשִׂירִית הָאֵיפָה. 15 וְזֶהוּ הַנִּקְרָא קְרָבֵן עוֹלָה וַיִּוֹרֵד. ה) שְׁיִקְרִיבו 16 הַסְּנֵהֲדָרִין קְרָבֵן אֵם טַעוּ וְהוֹרוּ שֶׁלֹא פְּהִלְכָה בְּאַחַת 17 מִן הַתְּמוֹרוֹת. 18

19 וּבִאֹר מִצְוֹת אֱלוֹ בְּפָרְקִים אֱלוֹ:

פָּרֵק רֵאשׁוֹן

1) יבאר העובר בשגגה על מצוה שחייבין עליה כרת, ומה היא חטאת קבועה וקרבן עולה ויורד.

21 א. פֶּל הָעוֹבֵר בְּשִׁגְגָה² עַל אַחַת מִמִּצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה³ 22 שִׂישׁ בָּהּ מַעֲשֶׂה⁴ שֶׁחֵיבִין עָלֶיהָ כְּרַת⁵ - הֲרִי זֶה חֵיב 23 לְהִקְרִיב קְרָבֵן חֲטָאתוֹ⁶. וּמִצְוֹת עֲשֵׂה שְׁיִקְרִיב חֲטָאתוֹ 24 עַל שִׁגְגָתוֹ⁷.

2) שנעלם ממנו שדבר זה אסור לו, וזה אפשר בשני

17 על אַחֹתוֹ שֶׁהִיא בַת אִשְׁתּוֹ אֲבִיו⁴⁴. (יג) הִבָּא עַל
18 אַחֹת אֲבִיו. (יד) הִבָּא עַל אַחֹת אִמּוֹ⁴⁵. (טו) הִבָּא עַל
19 אַחֹת אִשְׁתּוֹ⁴⁶. (טז) הִבָּא עַל אִשְׁתּוֹ אֲבִיו⁴⁷. (יז) הִבָּא
20 עַל אִשְׁתּוֹ אֲחִי אֲבִיו⁴⁸. (יח) הִבָּא עַל אִשְׁתּוֹ בְּנוֹ⁴⁹. (יט)
21 הִבָּא עַל אִשְׁתּוֹ אֲחִיו⁵⁰. (כ) הִבָּא עַל אִשְׁתּוֹ אִישׁוֹ⁵¹. (כא)
22 הִבָּא עַל הַנְּדָה⁵². (כב) הַשּׁוֹכֵב עִם זָכָר⁵³. (כג) הִבָּא
23 עַל אֲבִיו⁵⁴. (כד) הִבָּא עַל אֲחִי אֲבִיו⁵⁵. (כה) הַשּׁוֹכֵב
24 עִם בְּהֵמָה⁵⁶. (כו) הָאִשָּׁה שֶׁמְבִיאָה עֲלֶיהָ אֶת
25 הַבְּהֵמָה⁵⁷.

29 ראה להלן בסוף ההלכה, שמפרט איזו בהמה מביא בעבודה-זרה, ואיזו בשאר חייבי כריתות. וכן ההבדל בין הדיוט למלך וכהן משות, לענין שאר חייבי כריתות. 30 ולא מן העורף ולא מן הסולת כקרבן עולה ויורד. 31 שתי תורים, או שני בני יונה. 32 סולת, כשאין ידו משגת גם לעוף. 33 להלן פ"י הלכה ד. 34 במשנה (שם) אמרו: "שלישים ושש כריתות", משום שהמשנה מונה "אשה ובתה" לאחת, ואילו רבינו מפרט בכלל "אשה ובתה": חמותו, אם חמותו, אם חמיו, בת אשתו, בת בתה, בת בנה (לחם-משנה). 35 במשנה שם. ובין אם היתה נשואת אביו (שחייב שתיים: משום אמו ומשום אשת אב, ראה הלכות איסורי ביאה פ"ב ה"ב) ובין אם היתה אנוסת אביו, שאינו חייב אלא אחת, משום בא על אמו, שנאמר (ויקרא יח, ז) "וערות אמך לא תגלה אמך היא", וחייב כרת אם היה במזיד בלא עדים והתראה, שנאמר בסוף פרשת העריות (שם יח, כט): "כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם", ובשוגג - חייב חטאת קבועה, שכל שבמזיד חייב כרת, בשוגג חייב חטאת קבועה (למעלה הלכה ב). 36 חמותו, במשנה שם "הבא על אשה ובתה", וכתוב (ויקרא יח, יז) "ערות אשה ובתה לא תגלה", וחייב כרת במזיד בלא התראה ככל העריות (שם, כט), וחטאת בשגגה ככל חייבי הכריתות. 37 של אשתו, שנאמר (שם, יז): "ערות אשה ובתה לא תגלה וגו' ואת בת בתה לא תקח לגלות ערותה" וגו' ואין הבדל בין אם נשא אותה קודם שבא על בת בתה, לבין אם נשא בת בתה ואח"כ בא עליה, אבל אם אמו היא שני מדברי סופרים, ראה בפ"א מהלכות אישות הלכה ו. 38 שנאמר (שם): "אשה ובתה לא תגלה, את בת בנה וגו' לא תקח לגלות ערותה" וגו' ואין נפק"מ מי קדם למי. 39 בין שהיא בתו מנשואתו (=מאשתו) שהיא גם בכלל "אשה ובתה" וחייב שתיים, ובין שהיא מאנוסתו (ואינה אשתו מן הנישואין, שאינה בכלל אשה ובתה), אף שאין זה מפורש בתורה - אסורה היא עליו מן התורה בקל-וחומר: אם בת הבת אסורה, בתו לא כל-שכן (פ"ב מה' איסורי ביאה הלכה ו, עיין שם). ובגמרא (יבמות ג. וכריתות ה. ועוד) למדו אותה גם מגזירה-שוה. 40 ובתו ובנו שנולדו לו, בין מנשואתו (וחייב שתיים, גם משום בת בתה ובת בנה, ראה להלן) בין מאנוסתו, שנאמר (שם, י): "ערות בת בנך או בת בתך לא תגלה ערותך", וחייב כרת במזיד כמפורש (שם, כט), ואם שגג חייב חטאת קבועה, כנ"ל. 41 אף אם היא אינה בתו, שנאמר (שם, יז): "ערות אשה ובתה לא תגלה",

נכון, וכ"ה בדפוס רומי ובכ"י תימן. והוא בויקרא שם לענין נפש כי תחטא, ובדפוסים חדשים "אחת מכל מצות" והיא טעות סופר. 15 ספרא שם. 16 כחכמים במשנה כריתות ב., ולא כר' עקיבא (שם ז. וראה בלחם-משנה). 17 שיעבור על הלאו על-ידי מעשה. 18 שם במשנה, ובספרא שם פרק א הלכה ג. 19 כן צריך להיות. והיינו אם התרו בו. ולמדו כן (סנהדרין שם) ממה שנאמר (שמות לב, ח) "וישתחוו לו ויזבחו לו ויאמרו אלה אלהיך וכו'". הוקשה אמירה להשתחווה. 20 סנהדרין סג. לפי דעת חכמים, ולא כר' עקיבא. 21 למעלה כתב רבינו "לעשות בשגגה", ושני כתובים למה? (הגהות עמק המלך).

1 ג. פל פְּרָתוֹת²² שֶׁבַתְּוֹרָה חוּץ מִשְׁלֹש פְּרָתוֹת
2 שֶׁבְּאַרְנוֹ²³, אִם עָבַר הִתְחַד עַל אַחַת מֵהֶן בְּשִׁגְגָה -
3 מִבִּיא חֲטָאת קְבוּעָה²⁴. חוּץ מִטְּמֵא שְׂאֵכֵל קֹדֶשׁ²⁵
4 וְטֵמֵא שְׁנֹכְנֵס לְמִקְדָּשׁ²⁶, שֶׁשְׁנֵייהֶם אֵין מִבִּיאִין חֲטָאת
5 קְבוּעָה אֶלָּא קֶרְבֵּן עוֹלָה וְיֹרֵד²⁷, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר²⁸.

22 איסורים שחייבים עליהם כרת. 23 למעלה הלכה ב: מגדף, מבטל מילה ומבטל קרבן פסח. 24 ראה להלן הלכה ד, מה היא חטאת קבועה. 25 אכל בשר קדשים וחשב שהוא בשר חולין, ואילו אכל במזיד - חייב כרת, שנאמר (ויקרא ז, כ): "והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונכרתה הנפש ההיא מעמיה" (מכות יד: וראה להלן פ"י הלכה ה). ורש"י במשנה כריתות ב. מביא ממה שנאמר (ויקרא כב, ג) "אמור אליהם לדורותיכם כל איש אשר יקרב וגו' אל הקדשים וגו' וטומאתו עליו ונכרתה הנפש ההיא". וראה בשבועות ז. 26 היינו מפתח עזרת ישראל ולפנים, שאילו עשה כן במזיד - חייב כרת (פ"ג מהלכות ביאת מקדש הלכה יב), כמו שכתוב (במדבר יט, כ) "ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל, כי את מקדש ה' טמא" (להלן פ"י הלכה ה), וכתוב עוד (שם יט, יג) "כל הנוגע במת בנפש האדם וגו' ולא יתחטא את משכן ה' טמא ונכרתה הנפש ההיא מישראל" (מכות שם, וברש"י במשנה כריתות ב). 27 משנה בכריתות שם. וראה להלן הלכה ד, מה הוא קרבן עולה ויורד. 28 להלן פ"י הלכה ה. שמה שכתוב (ויקרא ה, ב-ג, ו-ז, יא) שאם נטמא ונעלמה ממנו טומאתו שחייב קרבן עולה ויורד - המדובר כשטמא זה נכנס למקדש או אכל קדשים ולא ידע, וראה שבועות ו:

6 ד. חֲטָאת קְבוּעָה הִיא הַבְּהֵמָה מִן הַבְּהֵמָה²⁹ בְּלִבְדָּר³⁰,
7 וְקֶרְבֵּן עוֹלָה וְיֹרֵד הוּא קֶרְבֵּן שְׂאִינוֹ קְבוּעַ, אֶלָּא אִם
8 הִיָּה עֶשְׂרִי - מִבִּיא חֲטָאת בְּהֵמָה, וְאִם הִיָּה עֲנִי -
9 מִבִּיא עוֹף³¹ או עֲשִׁירִית הָאִפָּה³², כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר³³.
10 נִמְצְאָתָה לְמַד, שֶׁפֶל הַעֲבֵרוֹת שֶׁהִתְחַד מִבִּיא עַל
11 שְׁגָגָתָה חֲטָאת קְבוּעָה אֲרֻבַּעִים וְשִׁלְשִׁים³⁴. וְאֵלוֹ הֵן:
12 (א) הִבָּא עַל אִמּוֹ³⁵. (ב) הִבָּא עַל אִם אִשְׁתּוֹ³⁶. (ג) הִבָּא
13 עַל אִם אִמָּה³⁷. (ד) הִבָּא עַל אִם אֲבִיהָ³⁸. (ה) הִבָּא עַל
14 בִּתּוֹ³⁹. (ו) הִבָּא עַל בֶּת בְּתוֹ. (ז) הִבָּא עַל בֶּת בְּנוֹ⁴⁰.
15 (ח) הִבָּא עַל בֶּת אִשְׁתּוֹ⁴¹. (ט) הִבָּא עַל בֶּת בְּתוֹ. (י)
16 הִבָּא עַל בֶּת בְּנָה⁴². (יא) הִבָּא עַל אַחֹתוֹ⁴³. (יב) הִבָּא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

טומאתה לא תקרב לגלות ערותה". (53) שם, שנאמר (שם, כב) "ואת זכר לא תשכב משכבי אשה תועבה היא". ואחד הבא על הזכר, ואחד המביא זכר עליו (פ"א מהלכות איסורי ביאה הלכה יד). וחייב כרת במזיד בלא התראה ככל העריות (שם, כט). ואם היה שוגג, מביא חטאת קבועה ככל חייבי כריתות. (54) מלבד מה שעבר על הלאו של "ואת זכר לא תשכב משכבי אשה" (שלמעלה), חייב גם משום "ערות אביך וגו' לא תגלה" (שם, ז), ובסנהדרין נד. מבואר שהכוונה לאביו ממש, לחייבו שתי חטאות אם עבר בשוגג, ראה גם להלן פ"ד הלכה א. (55) גם זה, מלבד מה שעבר על הלאו של "ואת זכר לא תשכב משכבי אשה", חייב גם משום "ערות אחי אביך לא תגלה" (שם, יד). ואם שגג חייב שתי חטאות, שם, וראה גם להלן פ"ד שם. (56) כריתות שם. ובין שבא על הבהמה (בין זכר ובין נקבה), ובין שהביא את הבהמה עליו, שנאמר (שם, כג): "ובכל בהמה לא תתן שכבתך לטמאה בה". ואחד בהמה ואחד חיה ועוף (פ"א מה' איסורי ביאה הלכה טז). וחייב כרת במזיד בלא עדים והתראה, ככל חייבי העריות (שם, כט). ובשוגג חייב חטאת ככל חייבי הכריתות. (57) כריתות שם, שנאמר (שם, כג): "ואשה לא תעמוד לפני בהמה לרבעה תבל הוא". והיא חייבת כרת במזיד בלא עדים והתראה ככל העריות (שם, כט), וחטאת בשוגגת ככל חייבי הכריתות. ולולא שאסרה תורה מפורש באשה, לא היתה האשה נאסרת מהפסוק של הזכרים שלמעלה (=ובכל בהמה לא תתן שכבתך וגו'). ראה בספר המצוות ל"ת שטט.

- 1 נִמְצְאוּ כָּל כְּרִיתוֹת שְׂפֵעֵרִיּוֹת עֶשְׂרִים וְשֵׁשׁ.⁵⁸
- 2 וּבִשְׂאֵר הָעֲבֻרוֹת שֶׁבַע עֶשְׂרֵה, וְאֵלוֹ הֵן: א) הַעֹבֵד
- 3 עֲבוּדָה זָרָה.⁵⁹ ב) הַנּוֹתֵן מִזְרָעוֹ לַמִּלֶּקֶת.⁶¹
- 4 ג) פֶּעַל אֹכֵל.⁶² ד) פֶּעַל יָדְעוֹנִי בְּמַעֲשֵׂהָ.⁶³ ה) הַמְחַלֵּל אֶת הַשַּׁבָּת.⁶⁴ ו) הָעוֹשֶׂה מְלֶאכֶה בְּיוֹם הַכְּפֻרִים.⁶⁵ ז) הָאוֹכֵל וְשׂוֹתָהּ בְּיוֹם הַכְּפֻרִים.⁶⁶ ח) הָאוֹכֵל נוֹתֵר.⁶⁷ ט) הָאוֹכֵל הֶמֶץ בְּפֶסַח.⁶⁸ י) הָאוֹכֵל חֶלֶב.⁶⁹ יא) הָאוֹכֵל דָּם.⁷⁰ יב) הָאוֹכֵל פֶּגוּלָה.⁷¹ יג) הַשּׂוֹחֵט קֶדְשִׁים חוּץ לְעִזְרָה.⁷² יד) הַמַּעֲלָה קֶרֶן חוּץ לְעִזְרָה.⁷³ טו) הַמַּפְטֵם אֶת שְׁמֵן הַמִּשְׁחָה.⁷⁴ טז) הַמַּפְטֵם אֶת הַקֶּטֶרֶת.⁷⁵ יז) הַסֹּף בְּשִׁמְן הַמִּשְׁחָה.⁷⁶

(58) בכ"י תימן: "שישה ועשרים", וכ"ה בדפוס רומי ובמגדל עוז. ואמנם כן אתה מוצא בפרטן, ולפי הגירסא שלנו נתמעטו שלשה שחייב בהם כרת גם מצד אחר, והם: הבא על אביו ועל אחי אביו, שיש בהם כרת משום השוכב עם הזכר. והבא על אחותו, שהיא בת אשת אביו, שיש בו כרת משום הבא על אחותו. ובאותם הדברים לא באה אזהרה מיוחדת כ"אם לחייבם שתי חטאות בשגגה, נמצא שלחשבון החטאות הם עשרים וששה, ולמנין הכריתות אינם אלא עשרים ושלוש (משנה-למלך). (59) כריתות שם. שכתוב (שמות כ, ה): "לא תשתחוה להם ולא תעבדם" (ראה בספר המצוות ל"ת ה'ז). וחייב כרת במזיד בלא עדים והתראה, שנאמר (במדבר טו, לא): "כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר, הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה". ובסנהדרין צט. אמרו שפסוק זה מדבר לענין עבודה-זרה, דתנא דבי ר'

ואם היא בתו חייב שתיים, אחת משום בתו ואחת משום אשה ובתה (הלכות איסורי ביאה שם). וחייב כרת במזיד וחטאת בשוגג כנ"ל. (42) של אשתו. אף אם הבת והבן אינם שלו, שנאמר (שם): ערות אשה ובתה לא תגלה, את בת בנה ואת בת בתה לא תקח לגלות ערותה" וגו', ואם היא גם בתו חייב שתיים: אחת משום בת בתה, ואחת משום בת בתו. (43) בין אחותו מאביו ובין אחותו מאמו. וכמו כן בין מן הנישואין, שהיא נולדה לאביו או לאמו בדרך הנישואין, ובין מזנות שזנתה אמו או אביו עם אחרים והיתה לו אחות מזנות הרי זו ערוה עליו, כמו שנאמר (שם, ט): "ערות אחותך בת אביך או בת אמך, מולדת בית או מולדת חוץ, לא תגלה ערותך". וכשנולדה לאביו דרך הנישואין הוא חייב שתיים, גם משום ערות אחותו בת אשת אביו שבסמוך. וראה בהלכות איסורי ביאה שם הלכות ב"ד. (44) כלומר, בת אשת נשואת אביו, שנאמר (שם, יא): "ערות בת אשת אביך מולדת אביך אחותך היא, לא תגלה ערותה", וחייב גם משום ערות אחותו שלמעלה (ראה בהלכות איסורי ביאה שם). אבל על אחותו מאנסות אביו, אינו חייב אלא משום ערות אחותו, ולא משום ערות אחותו בת אשת אביו, שאנסותו אינה כאשתו. (45) כריתות ב. במשנה. ובין שהיא אחותה מן הנישואין, בין מזנות, הרי זו ערוה עליו (הלכות איסורי ביאה שם הלכה ה), שנאמר (שם, יב-יג): "ערות אחות אביך לא תגלה, שאר אביך היא. ערות אחות אמך לא תגלה, כי שאר אמך היא". (46) במשנה שם. והיינו דווקא בחיי אשתו. ובין כשהיא אחותה מאמה בין אחותה מאביה, בין מן הנישואין ובין מזנות, אבל לאחר מות אשתו מותר באחותה (הלכות איסורי ביאה שם הלכה ט), שנאמר (שם, יח): "ואשה אל אחותה לא תקח, לצרור לגלות ערותה עליה בחייה". (47) אפילו אינה אמו, בין בחיי אביו (שהוא חייב שתיים, גם משום אשת אביו, וגם משום אשת איש), בין לאחר מותו, בין מן האירוסין בין מן הנישואין, בין שנתגרשו בין שלא נתגרשו (הלכות איסורי ביאה שם הלכה א), שנאמר (שם, ח): "ערות אשת אביך לא תגלה, ערות אביך היא". ואם אשת אביו זו, היתה גם אמו, חייב גם משום בא על אמו. (48) משנה שם, שנאמר (שם, יד): "ערות אחי אביך לא תגלה, אל אשתו לא תקרב דודתך היא". ודוקא אשת אחי אביו, מן האב, אבל אשת אחי אביו מן האם בלבד, וכמו כן אשת אחי אמו, בין שהוא אח אמו מהאב, ובין שהוא אח אמו מן האם, אינן אסורות כ"אם מדרבנן, ראה בפ"א מהלכות אישות הלכה ו. (49) שם, שנאמר (שם, טו): "ערות כלתך לא תגלה אשת בנך היא לא תגלה ערותה". (50) שם, שנאמר (שם, טז) אשת אחיך לא תגלה, ערות אחיך היא", וכגון שמת אחיו והניח אחריו בנים, או כגון שגרשה שאין כאן מצות יבום. וכל אלו: אשת אחיו, אשת בנו ואשת אחי אביו, הם עליו ערוה בין מן האירוסין בין מן הנישואין, בין שנתגרשו בין שלא נתגרשו, בין בחיי בעליהן בין לאחר מותן (חוץ מאשת אחיו שלא הניח בן), ואם בא על אחת מהן בחיי בעלה, חייב שתיים. גם משום שאר בשר, וגם משום אשת איש, ראה בהלכות איסורי ביאה שם הלכה א. (51) שם, שנאמר (שם, כ): "ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך לזרע לטמאה בה". (52) שם, שנאמר (שם, יט) "ואל אשה בנדת

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

דברים שעתידים להיות" (הלכות ע"ז שם ה"ב) והוזהר על זה בתורה, וחייב כרת במזיד כמו שנאמר (שם): "והנפש אשר תפנה אל האובות ואל הידעונים וגו' והכרתי אותו מקרב עמו". וחייב חטאת בשוגג ככל יתר חייבי הכריתות. ומה שכתב רבינו בעל ידעוני במעשה, שפסק כריש לקיש (כריתות ג: וסנהדרין סה.), שלפיכך נאמר במשנה (כריתות ב.) "בעל אוב" ולא "בעל ידעוני", משום שבעל ידעוני אין בו מעשה. שמשים עצם בפיו ואינו מדבר בשעת שימת העצם אלא לאחר כך (כפירוש סנהדרין שם). ואינו מקטיר ועושה מעשים (מרכבת-המשנה הלכות עבודה-זרה שם ה"א) ואינו חייב קרבן בלא מעשה. לפיכך כתב רבינו "בעל ידעוני במעשה", אבל בעל אוב סתמו יש בו מעשה (לחם-משנה כאן, ומשנה-למלך להלן פ"ד הלכה א.). (64) משנה כריתות שם, ובגמ' ג. שעבר ועשה אחת מל"ט המלאכות או תולדותיהן (ראה פ"ז מהלכות שבת הלכה א), נאמר (שמות כ, י): "ויום השביעי שבת לה' וגו' לא תעשה כל מלאכה", וחייב כרת במעשה במזיד בלא עדים והתראה, כמו שנאמר (שם לא, יד): "ושמרתם את השבת וגו' כי כל העושה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההיא מקרב עמיה", ואם עבר ושגג חייב קרבן חטאת ככל חייבי הכריתות. (65) במשנה שם. וכגון שעבר ועשה אחת מל"ט המלאכות או תולדותיהן שחייבין עליהן בשבת (ראה פ"א מה' שביית עשור הלכה ב), "שאיין בין שבת ליוהכ"פ אלא שזה (=שבת) וזונו בידי אדם (=מיתת ב"ד, אם היה בעדים והתראה), וזה (=יוהכ"פ) וזונו כרת" (משנה מגילה ז:), ונאמר (ויקרא כג, כח): "וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה, כי יום כיפורים הוא לכפר עליכם" וגו' וחייב כרת במזיד כמו שנאמר (שם, ל): "וכל הנפש אשר תעשה כל מלאכה בעצם היום הזה והאבדת את הנפש ההיא מקרב עמה", ובשוגג חייב חטאת. (66) כריתות שם. וחייב כרת אם אכל או שתה במזיד, כמו שנאמר (שם, כט): "כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה ונכרתה מעמיה", ועינוי זה הוא אכילה ושתייה שלמִדִים גזירה-שוה "עינוי עינוי", שכתוב כאן עינוי, וכתוב (דברים ח, יג) "ויענך וירעִיבך". מה שם עינוי רעבון, אף כאן עינוי רעבון (יומא עד:), והאוכל ושותה בשגגה חייב חטאת, כיתר חייבי הכריתות, כנ"ל (וראה בספר המצוות ל"ת קצו). ושיעור אכילה ביוהכ"פ הוא ככותבת הגסה שהיא פחות מכביצה, ושיעור השתייה, הוא כמלוא לוגמיו של כל אחד ואחד, והוא כדי שיסלקם לצד אחד בפיו ויראה מלא לוגמיו (ראה פ"ב מה' שביית עשור הלכה א.). (67) כריתות שם. והוא מה שנשאר מבשר קדשים אחרי הזמן שקבעה התורה לאכילתם, שעליו נאמר (שמות כט, לד): "ושרפת את הנותר באש, לא יאכל כי קודש הוא", והאוכלו במזיד חייב כרת, כמו שנאמר (ויקרא יט, ח): "ואוכליו עונו ישא, כי את קודש ה' חלל ונכרתה הנפש ההיא מעמיה", ואם אכל בשוגג חייב חטאת קבועה, ככל חייבי הכריתות (וראה בספר המצוות ל"ת קלא). (68) שם, והיינו כזית חמץ (פ"א מהלכות חמץ ומצה הלכה ז). שנאמר (שמות יג, ג): "ולא יאכל חמץ", והאוכלו במזיד חייב כרת, שנאמר (שם יב, טו): "כי כל אוכל חמץ ונכרתה הנפש ההיא מישראל", והאוכלו בשוגג חייב חטאת קבועה ככל חייבי הכריתות

ישמעאל "כי דבר ה' בזה", זה המבזה דיבור שנאמר לו למשה מסיני "אנכי ה' אלהיך, לא יהי' לך אלהים אחרים" (שמות כ, ג), ואם עבד עבודה-זרה בשגגה, כגון שחשב שהתורה אסרה רק זיבוה וקטור לע"ז, אבל לא אסרה השתחוויה וניסוך (רש"י כריתות ב.) מביא חטאת קבועה, כמו שנאמר (במדבר טו, כב): "וכי תשגו ולא תעשו את כל המצוות האלה", ואמרו בהוריות ח. "איזו היא מצוה שהיא שקולה ככל המצוות, הוי אומר זו עבודת כוכבים", ונאמר (שם כז): "ואם נפש אחת תחטא בשגגה והקריבה עז בת שנתה לחטאת". (60) וכגון שהשתחווה, או הקריב או ניסך או הקטיר לע"ז, אפילו אין דרך עבודת עבודה-זרה זו בכך, וכן אם עבד ע"ז במעשה בכל אופן שהוא דרך שעובדים ע"ז זו (ראה פ"ג מהלכות ע"ז, הלכות ב"ג), אבל המקבל בשוגג את הע"ז לאלוה, אע"פ שהוא חייב כרת במזיד, אינו מביא קרבן, לפי שלא עשה מעשה, ונאמר שם (טו, כט): "תורה אחת יהי' לכם לעושה בשגגה", ראה למעלה הלכה ב. (61) כריתות שם. ובהלכות ע"ז פ"ו הלכה ג, כתב רבינו: "כיצד היו עושים, מדליק אש גדולה ולוקח מקצת זרעו ומוסרו לכהניהם עובדי האש, ואתן הכהנים נותנים הבן לאביו, אחר שנמסר בידם, להעבירו באש ברשותו, ואבי הבן הוא שמעביר בנו על האש ברשות הכהנים ומעבירו ברגליו מצד זה לצד אחר בתוך השלחבת, לא שורפו למולך כדרך ששורפין בניהם ובנותיהם לעבודה-זרה אחרת, אלא בהעברה בלבד היתה עבודה זו". ואסרה התורה דבר זה, שכתוב (ויקרא יח, כ): "ומזרעך לא תתן להעביר למולך"; "לא ימצא בכ מעביר בנו ובתו באש" (דברים יח, י), וחייב סקילה בעדים ובהתראה. ואם לא נסקל או שלא התרו בו, דינו בכרת, שכתוב (ויקרא כ, ב"ג): "ואל בני ישראל תאמרו, איש איש מבני ישראל וכו' אשר יתן מזרעו למולך מות יומת, עם הארץ ירגמוהו באבן, ואני אתן את פני באיש ההוא והכרתי אותו מקרב עמו כי מזרעו נתן למולך", ואם העביר את בנו למולך בשגגה, שחשב שהתורה לא אסרה זאת, חייב להביא קרבן חטאת קבועה, שהרי כל חייבי כריתות לְמִדִים מע"ז (שבת סט.) שהשוגג חייב חטאת. (62) כריתות שם. "כיצד הוא מעשה האוב? זה שהוא עומד ומקטיר קטורת ידועה, ואוחז שרביט של הדס בידו ומניפו, והוא מדבר בלאט בדברים ידועים אצלם, עד שישמע השואל כאילו אחד מדבר עמו ומשיבו על מה שהוא שואל, בדברים מתחת הארץ, בקול נמוך עד מאד, וכאילו אינו ניכר לאוזן אלא במחשבה מרגיש בו, וכן הלוקח גולגולת המת ומקטיר לה ומנחש בה עד ששמע כאילו קול יוצא מתחת שחיו, שפל עד מאד, ומשיבו" (הלכות ע"ז הלכה א.). וכתוב (ויקרא יט, לא): "אל תפנו אל האובות ואל הידעונים", וחייב כרת במזיד בלא עדים והתראה, שכתוב שם (כ, ו): "והנפש אשר תפנה אל האובות ואל הידעונים לזנות אחריהם ונתתי את פני בנפש ההיא והכרתי אותו מקרב עמו", ואם היה בשוגג חייב חטאת קבועה. ולא כתב רבינו כאן "בעל אוב במעשה", כמו שכתב להלן בבעל ידעוני, לפי סתמו של אוב הוא במעשה, ואין סתמו של ידעוני במעשה, ראה להלן. (63) "מניח עצם עוף ששמו: "ידוע" בפיו, ומקטיר ועושה מעשים אחרים עד שיפול כנכפה (=חולי נפל) וידבר בפיו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מעשה הקטורת. ואם עשה קטורת במזיד, כדי להריח בה, אע"פ שלא הריח בה - חייב כרת על עשייתה (הלכות כלי המקדש שם הלכה ט), אבל עשה כדי להתלמד בה או למסרה לציבור - פטור (שם). שנאמר (שמות ל, לז-לח): "והקטורת אשר תעשה במתכונתה לא תעשו לכם, קודש תהי' לך לה', איש אשר יעשה כמוה להריח בה ונכרת מעמיו", והעושה כן בשוגג חייב חטאת קבועה. (76 כריתות שם. כלומר סך כזית משמן המשחה שעשה משה, על זר שאינו כהן ולא מלך ממלכי בית דוד (ראה פ"א מהלכות כלי המקדש הלכה ה"ז), חייב כרת במזיד, שנאמר (שם, לב-לג): "ואשר יתן ממנו על זר ונכרת מעמיו", והסך בשוגג חייב חטאת קבועה.

הַרִי אֱלוֹ אֲרֻבָּעִים וְשֵׁשׁ עֶבְרֹת שְׁמֵבִיאִין עַל שִׁגְגָתָן חֲטָאת קְבוּעָה. וְמָה הוּא הַקְּרָבן שְׁמֵבִיא הַשּׁוֹגֵג בְּאַחַת מֵאֵלוֹ? אִם שִׁגַּג בְּעִבּוּדָה זָרָה - מִבֵּיא עַז פֶּת שְׁנֵתָה לְחֲטָאת, וְהִיא הָאֲמוּרָה בְּפָרֶשֶׁת שְׁלַח לְדָג⁷⁸. בֵּין שְׁהִיָּה הַחֹטֵא הַדְּיוּט⁷⁹ או מְלֶאֱךָ או פֶּהֶן גְּדוּל או מְשִׁיחַ מְלַחְמָה⁸⁰ - הַכֹּל שְׁוִין בְּשִׁגְגַת עִבּוּדָה זָרָה⁸¹. אֲבָל אִם שִׁגַּג בְּאַחַת מֵשְׂאָר אֲרֻבָּעִים וּשְׁתַּיִם: אִם הָיָה הַדְּיוּט - מִבֵּיא שְׁעִירַת עִזִּים או נִקְבָּה מִן הַכֹּבֶשֶׂים⁸², וְזוֹ הִיא חֲטָאת שֶׁל אֶהָד מְעַם הָאָרֶץ הָאֲמוּרָה בְּפָרֶשֶׁת וַיִּקְרָא⁸³; וְאִם הַמְּלֶאֱךָ הוּא שְׁשִׁגַּג בְּאַחַת מֵהֶן - מִבֵּיא שְׁעִירַת⁸⁴ עִזִּים לְחֲטָאת; וְאִם פֶּהֶן מְשִׁיחַ הוּא⁸⁵ - מִבֵּיא פֶר כֶּן בְּקָר לְחֲטָאת⁸⁶, וְהוּא נִשְׂרָף⁸⁷, כְּמוֹ שֶׁנִּתְפָּרֵשׁ שָׁם⁸⁸.

(77 ראה למעלה הערה נו. (78 במדבר טו, כז: "ואם נפש אחת תחטא בשגגה, והקריבה עז בת שנתה לחטאת". (79 שאינו לא מלך ולא כהן גדול. (80 בעת מלחמה היו ממנין כהן לדבר אל העם, ומושחין אותו בשמן המשחה (פ"ז מהלכות מלכים הלכה א). ובכתי"י תימן: "או מלך או כהן משיח". וכן נכון, שהרי לפי גירסתנו נשמע שרק בעבודה-זרה אין הבדל בין הדיוט לבין משוח מלחמה, ואילו בברייתא (הוריות יב:) מפורש שאף בשאר חייבי חטאות אין הבדל ביניהם. (81 משנה הוריות ט. שנאמר (שם): "ואם נפש אחת תחטא", אחד יחיד ואחד נשיא ואחד משיח - כולן בכלל "נפש אחת" הן (שם ח). (82 משנה בהוריות ט. (83 ד, כז-כח, לב: "ואם נפש אחת תחטא מעם הארץ וגו' והביא קרבנו שעיר עזים תמימה וגו' ואם כבש יביא קרבנו לחטאת נקבה תמימה יביאנה". (84 כן צריך להיות, וכן הוא בכ"י תימן, שנאמר (שם, כב-כג): "אשר נשיא יחטא ועשה אחת מכל מצות ה' וגו' בשגגה וגו' והביא את קרבנו שעיר עזים זכר תמים", בהוריות י: "איזהו נשיא, זה מלך" וכו'. (85 כהן גדול שנמשח בשמן המשחה. אבל מימות יאשיהו ואילך שנגזר שמן המשחה (שם יב), והיו ממנים כהן גדול בלבישת שמונה בגדים בלבד, אינו מביא פר בן בקר (פ"ד מהלכות כלי המקדש הלכה יד). (86 במשנה שם. שנאמר (שם, ג): "אם הכהן המשיח יחטא וגו' והקריב פר בן בקר לחטאת". (87 ראה בפ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה טו, ובפ"ז שם, שיש

(ראה בהלכות חמץ ומצה שם הלכה א, ובספר המצוות ל"ת קצו). (69 במשנה שם. וכגון שאכל כזית (פ"ז מהלכות מאכלות אסורות הלכה א) חלב שעל הקרב ושעל שתי הכליות ושעל הכסלים (שם הלכה ה) של שור או כשב או עז (שם הלכה א), שנאמר (ויקרא ז, כג): "כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו", והאוכלו במזיד חייב כרת, שנאמר (שם ז, כה): "כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריב ממנה אשה לה', ונכרתה הנפש האוכלת מעמיה, ובשוגג חייב קרבן חטאת קבועה. (70 "היוצא בשעת שחיטה ונחירה או בשעת התזת הראש, כל זמן שיש בו אדמומית, וכן דם הכנוס בתוך הלב וכו'". (פ"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה ג) ושיהיה כזית, מבהמה חיה ועוף (שם הלכה א). ונאמר (שם, כז): "כל נפש אשר תאכל כל דם, ונכרתה הנפש היא מעמיה", ובשוגג חייב חטאת קבועה. (71 הם קדשים שחשב בעת שעשה אחד מד' עבודות (שחיטה, קבלה, הולכה ורויקת הדם) על-מנת לאכול (הבשר) או להקריב (האימורים) לאחר הזמן הראוי לכך (פ"ח מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ו), והאוכלו במזיד חייב כרת, שנאמר (שם, יח) "ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי וגו' לא יחשב לו פיגול יהי' והנפש האוכלת ממנה עונה תשא", ואמר רבי אליעזר (זבחים כט). שהכתוב הנ"ל מדבר במחשב על זבחו לאכלו ביום השלישי, ולמדו (בכריתות ה). בגזירה-שוה "עון עון" מנותר: נאמר כאן "והנפש האוכלת ממנו עונה תשא", ונאמר בנותר (שם יט, ח) "ואוכליו עונו ישא כי את קודש ה' חלל ונכרתה הנפש היא מעמיה", כשם שנותר חייב עליו כרת, אף פיגול חייב עליו כרת. והאוכלו בשוגג חייב חטאת קבועה. (72 כריתות שם. שנאמר (שם יז, ג-ד): "איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כבש וגו' מחוץ למחנה, ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה' לפני משכן ה' וגו' ונכרת האיש ההוא מקרב עמו", והשוחטם בשוגג חייב חטאת קבועה. (73 כריתות שם. כלומר הקטירו על האש מחוץ לעזרה. שנאמר (דברים יב, ג): "השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה", והמעלהו במזיד חייב כרת, שנאמר (ויקרא שם, ח-ט): "ואליהם תאמר, איש איש וגו' אשר יעלה עולה או זבח, ואל פתח אהל מועד לא יביאנו לעשות אותו לה' ונכרת האיש ההוא מעמיו", והמעלה בשוגג חייב חטאת קבועה. (74 כריתות שם. פירוש שעשה שמן המשחה, וכגון שלקח שמן זית, הין, ויערב בתוך השמן מר דרוור וקנמון, וקנה בשם וקדה באותו משקל ומדה כמו שעשה משה למשוח את הכהנים וכלי המקדש (ראה שמות ל, כג-ל), ונאסר לעשותו כמו שנאמר (שם, לב): "ובמתכונתו לא תעשו כמוהו", והעושהו במזיד חייב כרת, שנאמר (שם, לג): "איש אשר ירקח כמוהו וגו' ונכרת מעמיו" (ודוקא אם עשה כדי להמשח בו, אבל אם עשהו להתלמד או ליתנו לאחרים פטור, פ"א מהלכות כלי המקדש הלכה ד) והעושה בשגגה חייב חטאת קבועה כיתר חייבי הכריתות כנ"ל. ו"המפטם" היינו "המשמין", כלומר שמשמין את השמן עם ריח טוב, על-ידי-זיה שהוא מערב בו סממנים (תפארת ישראל כריתות פ"א משנה א). (75 שם. ראה בפ"ב מה' כלי המקדש,

18 יָדַע אִם חֵיבִין עָלֶיהָ קָרְבָּן אִם לֹא - הָרִי זֶה מִזִּיד; 18
 19 שְׂשֻׁנַת קָרְבָּן אֵינָה שְׂשֻׁנָה⁹ בְּעִבְרוֹת אֱלוֹ שְׂחִיבִין
 20 עָלֶיהָ פְּרִת¹⁰.

חטאות הנאכלות ויש חטאות הנשרפות. (88 שם, יב: "והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה וגו' ושרף אותו על עצים באש".

8) כרבי יוחנן, אליבא דרבנן של מונבו (שבת ט.ו.) ולא כריש לקיש שם שאינו חייב אלא אם שגג גם בלא-תעשה. (9) כרבנן, ולא כמונוב - הסובר ששגגת קרבן הרי היא שגגה לחייבו קרבן חטאת (שבת, שם). (10) אבל בעבירה שאין חייבין עליה כרת במזיד, ובשוגג חייבים עליה חטאת, כמו שבועת ביטוי לשעבר (= שנשבע שלא אכל ואכל, שחייבין על שבועה זו בשוגג קרבן חטאת) ובאופן שנשבע שלא אכל והוא יודע שאכל ויודע גם כי שבועה זו אסורה, אבל אינו יודע אם חייבין עליה קרבן, נחשב זה לשגגה וחייב חטאת (פ"ג מהל' שבועות ה"ז), וכרב נחמן בשבועות כה, ב - ולא כאב"י (שבת, שם) שאמר שאף בשבועה אין שגגת קרבן שמה שגגה (לחם-משנה).

ג. מי שלא נודע לו עצמו של חטא שחטא, אף על פי שידע בודאי שעבר¹¹ על לא תעשה ויש בו פרת - הרי זה פטור מקרבן חטאת¹²; שְׂשֻׁנָה: אִשְׁר חֲטָא בְּהָ¹³ - עד שידע החטא שחטא בו¹⁴. פִּיעֵד? חֲלָב וְנוֹתָר¹⁵ לְפָנָיו, וְאָכַל אֶת אֶחָד מֵהֶם¹⁶ וְאֵין יָדוּעַ אֵי זֶה אָכַל; אֲשֶׁתוֹ נָדָה¹⁷ וְאֶחָתוֹת¹⁸ בְּבֵיתָ¹⁹, וְשָׁגָג וְכָא עַל אַחַת מֵהֶן²⁰ וְאֵין יָדוּעַ אֵי זֶה מֵהֶן בָּעַל; שֶׁבֶת וְיוֹם הַכַּפּוּרִים לְפָנָיו, וְעָשָׂה מְלֶאכֶה בְּאֶחָד מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ בְּאֵי זֶה מֵהֶן עָשָׂה - הָרִי זֶה פְּטוּר מִקָּרְבָּן חֲטָאת²¹.

1 ה. אֶחָד יָחִיד שְׂשֻׁנָה בְּאֶחַת מֵאֱלוֹ אוֹ מְרִבִּין⁸⁹, שְׂשֻׁנָה מֵ: תוֹרָה אַחַת תִּהְיֶה⁹⁰ לָכֶם לַעֲשׂוֹת בְּשֻׁנָה. פִּיעֵד? אֲנִשֵׁי מְדִינָה שְׂשֻׁנָה וְדָמוֹ שְׁהִיּוּם חֵל וְהָרִי הוּא יוֹם הַכַּפּוּרִים, וְכָל אֶכְלוֹ וְעָשׂוֹ מְלֶאכֶה - כָּל אֶחָד מֵהֶן מְבִיא שְׁתֵּי חֲטָאוֹת⁹¹, כְּבָשׂוֹת אוֹ שְׁעִירוֹת. וְכֵן אִם שָׁגָגוּ בְּלֶן וְהִקְטִירוֹ לְעֹבְדָה זָרָה - כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִן הָעֹבְדִים מְבִיא עִז בַּת שְׁנַתָּה לְחֲטָאתָ⁹².

89) ברייתא ביבמות ט. ואינם כציבור להביא פר (שם, יד). אלא הרי הם כיחידים, משום שלא עשו על פי הוראת בית-דין. (90) לפנינו (שם): "יהיה". (91) אחת על עשיית מלאכה ביום הכיפורים, ואחת על אכילה באותו יום. (92) אבל אם שגגו הציבור על-פי הוראת טעות של בית-דין, אם שגגו בעבודה-זרה - מביא כל שבט ושבט פר לעולה ושעיר לחטאת, ובשאר חייבי כריתות מביא כל שבט ושבט פר חטאת (להלן פ"ב הלכה א).

יום שישי י"ח סיון ה'תשע"ו

פרק עניו

1) יבאר שאין אדם חייב חטאת עד שיהא שוגג מתחילה ועד סוף, ומי שלא נודע לו עצמו של חטא שחטא בו ואם נודע לו וחזר ושכחו.

11) בשוגג. (12) כרבי יהושע במשנה, כריתות יט, א. (13) "או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה והביא את קרבנו". (14) בגמרא שם, לפי דברי רבי יהושע. (15) במשנה, שם. וראה למעלה (פ"א ה"ד) כי האוכל חלב או נותר במזיד חייב כרת, ובשוגג חייב חטאת. (16) בשוגג. (17) וראה למעלה (שם) כי הבא על הנדה במזיד חייב כרת, ובשוגג חייב חטאת. (18) וראה למעלה (שם) כי הבא עליה במזיד חייב כרת, ובשוגג חייב חטאת. (19) במשנה, שם. (20) בשוגג. וראה למעלה (שם), כי העושה מלאכה בשבת או ביוה"כ^פ במזיד חייב כרת, ובשוגג חייב חטאת. (21) שם. וראה להלן פ"ח ה"ה שגם אשם תלוי אינו מביא, שאין אשם תלוי בא בספק חטא, וכאן הרי יודע בוודאי שחטא.

ד. חֲטָאת²² וְנוֹדַע לּוֹ חֲטָאתוֹ וְחָזַר וְשִׁכְחוּ²³ - הָרִי זֶה מְבִיא חֲטָאת לְשֵׁם מָה שֶׁהוּא²⁴, וְתֹאכַל כֶּסֶף אֶת חֲטָאוֹת הַנֶּאֱכָלוֹת²⁵.

22) בשוגג. (23) כלומר, שכח איזה חטא עשה. (24) "כלומר, ישחטנה ויאמר הרי זה לשם חטאת שאני חייב, אע"פ שאיני זוכר מה הוא. יהיה לשם מה שאני חייב" (כסף-משנה). וזה בתוספתא כריתות פ"ב (הוצאת צוקרמנדל עמ' 25, 565). והלכה זו היא אפילו לרבי יהושע (השגות הראב"ד כאן) הסובר שצריך שידע עצמו של החטא

8 א. אֵין אָדָם חֵיב חֲטָאת עַל שְׁגָגָתוֹ עַד שֶׁיְהִיָּה שׁוֹגֵג מִתְחִלָּה וְעַד סוֹף; אָכַל אִם שָׁגָג בְּתַחֲלָה וְהִזִּיד בְּסוֹף אוֹ הִזִּיד בְּתַחֲלָה וְשָׁגָג בְּסוֹף - פְּטוּר מִקָּרְבָּן חֲטָאת². פִּיעֵד? כָּגוֹן שֶׁהוֹצִיא חֶפֶץ מֵרְשׁוֹת לְרְשׁוֹת³ בְּשֶׁבֶת⁴, עָקַר בְּזֵדוֹן וְהִנִּיחַ בְּשֻׁנָה⁵ אוֹ שְׁעָקַר בְּשֻׁנָה וְהִנִּיחַ בְּזֵדוֹן⁶ - פְּטוּר, עַד שֶׁיַּעֲקַר בְּשֻׁנָה וְיִנִּיחַ בְּשֻׁנָה. וְכֵן כָּל פִּיעֻצָא בְּזָה⁷.

2) משנה, שבת קב, א. וראה גם פ"א מהל' שבת הי"ט. (3) מרשות היחיד לרשות הרבים או להיפך, ראה פ"ב שם ה"ט. (4) וראה שם ה"ח, כי הוצאה מרשות לרשות היא אחת מל"ט מלאכות שנאסרו בשבת. (5) עקר את החפץ והוציאו מרשות אחת בזדון והניחו ברשות השניה בשוגג, שחשב בלבו שכל האיסור הוא רק העקירה, ולא ההנחה. וראה בהל' שבת שם ה"ט. כי איסור ההוצאה בשבת הוא שיעקור מרשות זו ויניח ברשות האחרת, אבל אם עקר ולא הניח ברשות אחרת או הניח ולא עקר מרשות אחרת - אינו חייב. (6) שחשב בלבו שכל האיסור של הוצאה בשבת היא ההנחה ברשות האחרת, ולא העקירה. (7) בכל חיובי החטאות.

15 ב. עֵבֶר עֲבָרָה וְיֹדַע שֶׁהִיא בְּלֹא תַעֲשֶׂה אָכַל אֵינוֹ יָדַע שְׂחִיבִין עָלֶיהָ פְּרִת - הָרִי זֶה שְׂשֻׁנָה וּמְבִיא חֲטָאת⁸. אָכַל אִם יָדַע שֶׁהִיא בְּכָרַת וְשָׁגָג בְּקָרְבָּן וְלֹא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 ז. השוגג בלא פונה³⁸ בעריות או במאכלות אסורות
19 - חיב חטאת³⁹; בשבת⁴⁰ - פטור מחטאת⁴¹. כיצד?
20 היה מתעסק עם אשה ובעלה בלא פונה לבעלה⁴²,
21 והרי היא ערוה עליו; דמה שזה שפניו רק הוא
22 ובכלו בלא פונה לשם אכילה בעולם, והרי הוא
23 חלב - הרי זה חיב חטאת. נתפנו להגביה את
24 התלוש וחתך את המחבר בלא פונה לחתיכתו⁴³ -
25 פטור; מלאכת מחשבת אסרה תורה⁴⁴, כמו שבארנו
26 במקומו⁴⁵.

38) זהו "מתעסק" שבתלמוד. ואינו דומה לשוגג סתם, כי שוגג סתם, הוא שמכוון לעשות את הדבר שעשה, אלא ששגג וחשב כי הוא מותר. אבל מתעסק, הוא שלא חשב כלל לעשות דבר זה שעשה, וראה רש"י כריתות יט, ב. (39) משום שנהנה מן האיסור (דברי רב נחמן, בכריתות שם). (40) ששגג בלא כוונה לעשות מלאכה זו, כנ"ל. (41) המשך דברי רב נחמן, שם. (42) 'רבינו גרשום' פירש שם, שנפל מן הגג ונתקע בתוך האשה, ורש"י פירש, שהי אשתו ואחותו בבית ונתכוון לבוא על אשתו, ונשמטה אשתו ולא ידע ובא על אחותו. (43) שהתכוון להגביה דבר מאכל תלוש מן הקרקע, וחתך את המאכל המחובר לקרקע, והרי לא התכוון כלל לחתוך. והזכיר כאן רבינו אופן זה משום שהוא לדברי הכל (שבת עב:), אבל הוא הדין אם מתכוון לחתוך את התלוש, וחתך את המחובר - שהוא פטור, שאף כי מתכוון לעצם החיתוך, הרי לא התכוון אלא לחיתוך של היתר ולא לחיתוך של איסור, ואין זה מלאכת מחשבת, וכדעת רבא (שבת, שם). וכן כתב רבינו להלן פ"ז הי"א (כסף-משנה). (44) בשבת, כלומר, שיעשה את המלאכה במחשבה תחילה לכן. וטעם זה הוא לפי דברי רבי יהושע (כריתות, שם) הלומד ממה שכתוב (ויקרא ד, כג) "אשר חטא בה" עד שיוודע לו במה חטא (ראה למעלה ה"ג), לכן דורש כמו רב נחמן שמתעסק בשבת פטור, משום שמלאכת מחשבת אסרה תורה, אבל רבי אליעזר לומד (שם) דין מתעסק בשבת פטור, מהפסוק "אשר חטא בה". וראה 'קריית ספר' כאן. (45) פ"א מהל' שבת ה"ח, ולהלן פ"ז הי"א.

27 ח. כל העושה מצוה מן המצוות ובכלל עשייתה
28 נעשית עברה שחייבין עליה פרת⁴⁶ בשגגה⁴⁷ - הרי
29 זה פטור מחטאת, מפני שעשה ברשות⁴⁸. כיצד?
30 הפא על יבמתו⁴⁹ והרי היא נדה והוא לא ידע - הרי
31 זה פטור מחטאת, שהרי עשאה ברשות⁵⁰. אבל אם
32 פא על אשתו⁵¹ והרי היא נדה - חיב חטאת⁵², מפני
33 שלא שאלה⁵³ ואחר כך יבעל. אבל יבמתו - אינו
34 רגיל בה פדי שישאל לה⁵⁴. וכן מי שהיו לו שני
35 תינוקות, אחד למול בשבת ואחד למול בערב שבת
36 או באחד בשבת, ושכח⁵⁵ ומל שניהן בשבת⁵⁶ -
37 פטור מחטאת; שהרי יש לו רשות למול אחד מהן
38 בשבת, ושבת דחוייה היא אצלו, ומצוה עשה⁵⁷; אף
39 על פי שהם שני גופין⁵⁸, הואיל וזמנו בהול⁵⁹ אינו

(ורבינו פוסק כמותו למעלה ה"ג, ולהלן פ"ח ה"ה) שהרי נודע לו עצמו של החטא, אלא ששכחו אחר-כך. (25) שם בתוספתא.

1 ה. שגג בשם אחד והם שני גופין - חיב. כיצד?
2 שתי נדות²⁶ ושגג באחת מהן²⁷ ואין ידוע אי זו
3 היא²⁸, שתי אחיות ושגג באחת מהן²⁹ ואין ידוע אי
4 זו היא³⁰ - חיב חטאת³¹, שהרי ידע עצמו של חטא.
5 למה זה דומה³²? לשתי גרות דולקות שפכה אחת
6 מהן³³ ואין ידוע אי זו נר היא, או לשני תמחויין³⁴
7 של חלב שאכל מאחד מהן ואין ידוע מאי זה
8 תמחוי מהן אכל - שהוא חיב. וכן כל פיוצא בזה.

(26) שתי נשים נדות שהיו עמו בבית. (27) בא על אחת מהן בשגגה, כגון שחשב שהן טהורות. (28) שנודע לו אחר-כך שהיו טמאות נדה, ולא נודע לו אי זו מהן בעל. (29) כלומר, לא ידע שהן אחיותיו. (30) שנודע לו אחר-כך שהן אחיותיו, ולא נודע לו אי זו מהן בעל. (31) במשנה, כריתות יט, א: "ר"ש ור"ש בן זוררי אומרים לא נחלקו (רבי יהושע ורבי אליעזר) על דבר שהוא משם אחד (= מלאו אחד) שהוא חיב". (32) (בשתי נדות אין הדבר פשוט כל כך, שהרי אם בא על שתיהן, חיב על כל אחת ואחת, הואיל והן גופים מוחלקים (להלן פ"ה ה"ג) והיה מקום לומר, שידיעת ספק על אחת משתיהן, אינה ידיעה לחיבו קרבן, אבל בשתי נרות שגם אם כיבה שתיהן, ובשני תמחויין של חלב אם אכל שתיהן, שהגופים אינם מחלקים, ואינו חיב אלא אחת (להלן פ"ו ה"א-ב), פשוט הדבר, שידיעת ספק על אחת משתיהן היא ידיעה לחיבו קרבן). (33) בשבת. וראה פ"ב מהל' שבת ה"ב, כי המכבה בשוגג - חיב חטאת. (34) שתי קערות.

9 ו. כל המחייב חטאת קבועה על שגגתו ועשה
10 בשגגה ונודע לו אחר שחטא, אף על פי שלא היתה
11 לו ידיעה בתחלה שזה חטא הוא - הרי זה חיב
12 חטאת³⁵. כיצד? תינוק שנשפה לבין העובדי כוכבים
13 וגדל והוא אינו יודע מה הם ישראל ולא דתם,
14 ועשה מלאכה בשבת ואכל חלב ודם וכיוצא בהן,
15 כשיודע לו שהוא ישראל ומצוה על כל אלו - חיב
16 להביא חטאת על כל עברה ועברה³⁶. וכן כל פיוצא
17 בזה³⁷.

(35) כרב ושמואל, ולא כרבי יוחנן וריש לקיש (שבת סח:); האומרים שפטור הוא מקרבן, מאחר שלא ידע מעולם, והרי הוא כאנוס. ואף-על-פי שכלל בדינו, הלכה כרבי יוחנן במקום רב ושמואל - פסק רבינו כאן כרב ושמואל לפי שדבריהם כדברי חכמים, ואילו דברי רבי יוחנן וריש לקיש כמונבו, והלכה כרבים נגד יחיד, ראה כסף-משנה, לחם-משנה ומעשה-רוקח. (36) ברייתא שם, כרבנן ולא כמונבו, כלומר: מביא חטאת אחת על כל חילולי השבת שחילל במשך הזמן, וכן על כל אכילות חלב ודם שאכל במשך הזמן. (37) חטאת אחת על כל איסור, אף כי עבר עליו כמה וכמה פעמים.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי י"ח סיון - ספר קרבנות - הלכות שגגות קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למול בשבת. (65) ואין השבת נדחית. והחובל בשבת, שלא במקום מצוה, חייב חטאת (פ"ח מהל' שבת ה"ז), ואע"פ שלא גמר המצוה אין זה מקלקל, שהרי המעשה שעשה מצטרף עם מה שיעשה אח"כ, לעשותו מהול, ועי' 'מאירי' שם. (66) בשבת קלג, ב - אמרו שהוא חייב כרת, וצריך עיון. וראה בהגהות הגרע"א. (67) כלומר, משום כך אינו אנוס וחייב חטאת, ואינו כמזיד, כיון שלא נתכוין לעבור (כספ-משנה).

- 11 י. המוציא⁶⁸ את הלולב⁶⁹ ביום טוב הראשון של חג
- 12 שחל להיות בשבת⁷⁰ פדי לצאת בו⁷¹ והעבירו⁷²
- 13 ארבע אמות ברשות הרבים בשוגג⁷³ - פטור⁷⁴,
- 14 שהרי ברשות הוציא⁷⁵. וכן השוחט את הפסח ביום
- 15 ארבעה עשר שחל להיות בשבת⁷⁶, ונדודע לו אחר
- 16 כן שמשכו הבצלים את ידיהם⁷⁷ או שמתו או
- 17 נטמאו⁷⁸ קדם שחיטה, או שנמצא⁷⁹ טרפה בפתור⁸⁰,
- 18 כגון נקוב מעים או ראה⁸¹ - הרי זה פטור, מפני
- 19 ששחט ברשות⁸². אבל נמצא בעל מום או שהיתה
- 20 טרפה גלויה⁸³ - הרי זה חייב חטאת, מפני שהיה לו
- 21 לבדק ואחר כך ישחוט⁸⁴. וכן כל פיוצא בזה.

(68) סוכה מא, ב - במשנה. (69) מביתו לרשות הרבים. (70) שבזמן שבת המקדש קיים, היה לולב ניטל ביום הראשון שחל להיות בשבת (פ"ז מהל' לולב ה"ו), ורק לאחר שחרב בית המקדש, אמרו חכמים ליטול את הלולב בשבת (שם ה"ז). (71) ידי חובת מצות נטילת לולב. ועתה בהוצאתו זו לא קיים המצוה, כגון שנטלו שלא כדרך גדילתו (סוכה מב. ופ"ז מהל' לולב ה"ט). ולפי דעת הסוברים "מצוות צריכות כוונה", לא יצא משום שלא כיוון לצאת. וראה בפ"ב מהל' שופר ה"ד ('הר המוריה'). (72) כלומר: או העבירו. וכן פירש 'מאירי' (פסחים עב:). מה שאמרו במשנה (סוכה, שם) "יום-טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת, ושכח והוציא את הלולב לרשות הרבים", דהיינו: או שהוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, או שהעביר ארבע אמות ברשות הרבים. (73) ששכח כי שבת היום. (74) מקרבן חטאת. (75) דברי רבי יוסי, במשנה שם. כלומר: היה טרוד במצוה ומחשב ועסוק וממהר לעשותה, ומתוך כך טעה ושכח שהוא שבת, וטעה בדבר מצוה ושגג בדבר כרת פטור מקרבן, כיון שסוף סוף עשה מצוה, שנטל הלולב בהוצאה זו (רש"י שם, ושם מב. וראה למעלה ה"ח). (76) שהרי אם "חל י"ד להיות בשבת - כמעשהו בחול, כך מעשהו בשבת" (פ"א מהל' קרבן פסח ה"ט). (77) כלומר, אלו שנמנו על פסח התחרטו ונמנו על פסח אחר לפני שחיטתו של זה, ופסח זה שנשחט בלי מנויים פסול הוא (פ"ד מהל' קרבן פסח ה"ג) ואינו דוחה את השבת. (78) המנויים, שלא ניתנה השבת להידחות בשחיטת כבש זה. (79) הכבש, אחר שחיטתו. (80) במקום מוסתר בגוף שאין לראותו לפני הפשטתו. (81) ראה פ"י מהל' שחיטה ה"ח. והוברר שלא עשה מצוה בשחיטה זו ששחט בשבת. (82) משנה, פסחים עא, ב. ואע"פ שהוא טועה בדבר מצוה ולא עשה מצוה - פטור

1 מְדַדְקָן⁶⁰. אָבַל אִם לֹא הָיָה אֶחָד מֵהֶן רְאוּי לְמוֹל
2 בְּשֶׁבֶת⁶¹, וְשָׂכַח וּמַל בְּשֶׁבֶת מִי שְׂאִינוּ רְאוּי לְמוֹל
3 בְּשֶׁבֶת - חַיֵּב חֲטָאת⁶².

(46) אם היה עושה אותה במזיד, וכל שחייבים עליה כרת במזיד, חייבים עליה קרבן חטאת בשוגג (למעלה פ"א, ה"א). (47) כלומר, זה לא עשה במזיד כי-אם בשגגה, וכגון שעשה גם את המצוה וגם את העבירה, ופסק כרבי יהושע לפי דעת רבי שמעון בן אלעזר, שבת קלז, א - שטעה בדבר מצוה ועשה מצוה - פטור מחטאת (לחם-משנה). (48) כי הרי היה צריך לעשות המצוה. (49) כדי לקיים מצות ייבום, להקים שם לאחיו שמת בלא זרע (דברים כה, ה' ז). (50) דברי רבי יוחנן, פסחים עב, ב: "במתו נדה בעל פטור". (51) אפילו בשעת עונתה, שמקיים מצות עונה. (52) אף כי טעה בדבר מצוה ועשה מצוה (כי גם בהיותה נדה, אם בא עליה שוגג יש לו מצות שמחת עונה יחד עם איסור נדה, ולא כדעת ה'תוספות' - לחם-משנה) - אינו פטור אף לרבי יהושע (דברי רבי יוחנן, בפסחים שם). (53) שאדם רגיל באשתו ואינו מתבייש ממנה לשאול אותה אם היא טהורה (שם). וסובר, שלפי טעם זה, אף אם קיים מצוה בביאה זו, וכגון שבא עליה בשעת עונתה - חייב חטאת (כספ-משנה). (54) כי הוא מתבייש ממנה (פסחים, שם). (55) שאחד מהם אינו עומד למול בשבת, אלא חשב שזמנם של שניהם למול בשבת. (56) זה מוסב על האופן השני, שהיה לו למול אחד בשבת, ואחד באחד בשבת, לכן כתב "ומל שניהם בשבת", שאם לא מל אלא התינוק של אחד בשבת, חייב חטאת, שהרי לא עשה מצוה. אבל באופן הראשון שהיה לו למול אחד בשבת ואחד בערב שבת, אף אם טעה והחליף ומל את של שבת בערב שבת, ובשבת מל רק את של ערב שבת, אף כי מילה שלא בזמנה אינה דוחה שבת, כיון שסוף סוף עשה מצוה - פטור מחטאת (לחם-משנה). (57) כלומר, כיון שצריך למול את של שבת, שהיא מילה בזמנה ודוחה שבת ועושה ברשות, הוא פטור גם על מה ששגג ומל את של האחד בשבת, שהוא טועה בדבר מצוה, וגם עשה מצוה בזה שמל את של שבת. (58) והוא עשה מצוה בשל שבת, ולא עשה מצוה בשל אחד בשבת. (59) כלומר, הוא טרוד וממהר לקיים המצוה. (60) ומל גם את של האחד בשבת, ולפיכך הוא פטור. (61) שלא ניתנה שבת להידחות אצלו כלל. (62) שהרי הוא טועה בדבר מצוה ולא עשה מצוה, גם רבי יהושע מודה בזה שחייב.

- 4 ט. אֶמְנָן⁶³ שֶׁבָּא לְמוֹל לְפָנֵי הַיּוֹם בְּיוֹם הַשְּׁבִיט⁶⁴,
- 5 וְאָמְרוּ לוֹ: לֹא נִשְׂאָר פְּנָאֵי בְּיוֹם פְּדֵי שְׁתַּמּוּל, וְאִם
- 6 תִּתְחַיל לְמוֹל - לֹא תִשְׁלִים עַד יֵצֵאת הַשְּׁבִיט,
- 7 וְנִמְצְאת הַלּוֹב בְּשֶׁבֶת וְלֹא עוֹשֶׂה מְצוּה⁶⁵, וְאָמַר:
- 8 רְגִיל אֲנִי וְזָרִיז וּבְמַהְרָה אָמוּל, אִם לֹא הִשְׁלִים אֶלָּא
- 9 עַד יֵצֵאת הַשְּׁבִיט - הָרִי זֶה חַיֵּב חֲטָאת⁶⁶, שְׁהָרִי הִתְרוּ
- 10 בּוֹ⁶⁷.

(63) מוהל מומחה. (64) לתינוק בן שמונה ימים, שזמנו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

משום שהוא אנוס, עי' ברע"ב שם, ב'לחם משנה' וב'הר המוריה'. (83) ראה בהל' שחיטת שם, פירוט כל הטריפות הנסותרות והגלויות. (84) משנה, פסחים שם.

1 יא. שְׁחַט אֶת הַפֶּסַח בַּשַּׁבָּת⁸⁵ שְׁלֹא לְשִׂמוּ⁸⁶ בַּטָּעוֹת⁸⁷
 2 - פְּטוּר⁸⁸, מִפְּנֵי שֶׁהִזְבַּח פְּשָׁרָה⁸⁹; שֶׁעֲקִירַת שְׂמוֹ
 3 בַּטָּעוֹת - אֵינָה עֲקִירָה⁹⁰, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת
 4 פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין⁹¹.

(85) כשחל יום י"ד בניסן להיות בשבת. (86) אלא לשם זבח אחר. (87) שחשב על הפסח כי הוא שלמים. (88) מקרבן חטאת. (89) ועלו לבעלים לשם חובת הפסח (פט"ו מהל' פסולי המוקדשין ה"א) ולא חילל שבת. (90) אבל אם שחט את הפסח שלא לשמו בזדון (וכגון שחשב כשם שמותר לשוחטו לשם פסח בשבת, כן מותר לשחוט את הפסח בשבת לשם זבח אחר. רש"י פסחים ע"א:) חייב חטאת שעקר שם פסח מהקרבן, ואינו מותר לשחוט כ"י-אם לשם פסח ולא לשם קרבן אחר, וזה ששחט לשם קרבן אחר חילל את השבת וחייב חטאת, שלא שחט ברשות ולא עשה מצוה, שהרי הוא פסול (הל' פסולי המוקדשין שם), והוא במשנה, פסחים שם: "הפסח ששחטו שלא לשמו בשבת, חייב עליו חטאת". ואמרו בגמרא (שם ע"ב.) כי כוונת המשנה לעוקר שם הפסח בזדון, אבל אם עקרו בטעות, אינו חייב חטאת, שעקירה בטעות אינה עקירה, ולא חילל את השבת. (91) שם.

15 יג. הַשּׁוֹחֵט בַּשַּׁבָּת קָרְבַּן צְבוּר¹¹⁰ שְׁלֹא לְשִׂמוּ¹¹¹ -
 16 הָרִי זֶה חֵיב חֲטָאת¹¹², וְיִקְטֵר אֲמוּרִים לְעֵרֵב¹¹³. וְכֵן
 17 אִם שְׁחַט יָתֵר עַל חוֹבַת הַיּוֹם¹¹⁴ - חֵיב חֲטָאת עַל
 18 הַתּוֹסֶפֶת¹¹⁵.

92) כגון שלמים. (93) שחשב שהקדישו לשם פסח. (94) כגון שהיה זכר בן שנה (ראה פ"א מהל' קרבן פסח ה"א). וזה גרם לו לטעות שזהו קרבן הפסח. (95) אף שאסור להקריב זבחים אחרים בשבת, פטור מקרבן חטאת, כפי שיתבאר להלן. (96) שהרי יש עליו מצוה לשחוט פסח, והוא חשב שזהו הפסח, ואף כי אינו עולה לו לשם פסח, וצריך להביא פסח אחר – כיון שטעה בדבר מצוה ועשה מצוה, שהרי הקריב קרבן, פטור מן החטאת, כרבי יהושע במשנה, פסחים ע"א, ב. וסובר רבי יהושע (שם ס"ב:) כל הזבחים שזבחו שלא לשמן כשרים, ואף הנשחט לשם הפסח (רש"י שם). וראה בפט"ו מהל' פסולי המוקדשין ה"ב, וב'מאירי' פסחים שם. (97) וחשב שמותר לשחוט אחרים לשם פסח בשבת, או שנתעלמה ממנו שהיום שבת (רש"י ר'מאירי' שם). (98) ואין זה טועה בדבר מצוה, שהרי כולם יודעים שאין הפסח בא מאלו, ואין זה נחשב לשוחט ברשות (רש"י, שם). (99) כגון שכל המנויים על

110) כגון התמיד או המוסף של שבת, שצריך להקריב בשבת לשמם. (111) לשם קרבן אחר, שלא עלה לציבור לשם חובה (פט"ו מהל' פסולי המוקדשין ה"א). ואינו אלא כנדבה שאינה דוחה את השבת. (112) שחילל את השבת, והוא בתוספתא פסחים פ"ה: "השוחט את התמיד בשבת שלא לשמו - חייב". (113) במוצאי שבת. אם עבר זורק את הדם בשבת, ראה להלן ה"ד. (114) ששחט שלשה תמידים ומוספים במקום שנים. (115) במשנה, פסחים ע"א, ב - נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע על רבי מאיר, כששחט זבחים אחרים לשם תמידין ומוספין בשבת, אם חייב חטאת או לא, וסובר רבי יהושע (שרבינו פוסק כמותו) שמכיון שקרבנות הציבור האמורים בשבת יש להם קצבה (= מספר מוגבל, שהם שני תמידין ושני מוספין), אף-על-פי שעשה מצוה, שהרי כל הזבחים שזבחו שלא לשמן כשרים, אין זה טועה בדבר מצוה, שהרי אינו רואה הרבה אחרים עסוקים בשחיטתן, וכיון שנשחטו התמידים או המוספים, יודע הוא שאין צורך לשחוט יותר, אלא נחשב לזוג (שחשב שאף שאין צורך יותר, מותר לשחוט עוד) וחייב חטאת (רש"י, שם). ואין הבדל בין אם הקרבנות שמוסיף נקבעו לשם זבח אחר או שנקבעו לכתחילה לשם תמידין ומוספין, ורק שחטן אחר שקיים כבר חובת היום. ובתוספתא פסחים פ"ה מפורש "השוחט שתי חטאות לציבור, ואין צריכין אלא אחת - חייב על האחרונה, שתי עולות לציבור ואין צריכין אלא אחת - חייב על האחרונה". ומסתבר כי הדברים אמורים בשוחט בשבת.

1 יב. שְׁחַט זְבָחִים אֲחֵרִים⁹² לְשֵׁם פֶּסַח בַּטָּעוֹת⁹³: אִם
 2 רְאוּיִן הֵם לְקָרְבַּן פֶּסַח⁹⁴ - פְּטוּר מִקָּרְבַּן חֲטָאת⁹⁵,
 3 מִפְּנֵי שֶׁשְׁחַט בְּרִשּׁוֹת⁹⁶; אִם אֵינָן רְאוּיִין, כְּגוֹן
 4 שֶׁהִיְתָה נִקְבָּה אוּ בֶן שְׁפִים⁹⁷ - חֵיב חֲטָאת, שֶׁהָרִי
 5 אֵינּוּ רְאוּי לְקָרְבַּן פֶּסַח⁹⁸. וְכֵן אִם שִׁגַּג וְשָׁחַט בַּשַּׁבָּת
 6 שְׁלֹא לְאוֹכְלָיו⁹⁹ אוּ שְׁלֹא לְמִנּוּיָיו¹⁰⁰ אוּ לְעֵרְלִים¹⁰¹
 7 אוּ לְטִמְאִים¹⁰² - חֵיב חֲטָאת¹⁰³. שְׁחַטוּ לְאוֹכְלָיו
 8 וְשְׁלֹא לְאוֹכְלָיו¹⁰⁴, לְמִנּוּיָיו וְשְׁלֹא לְמִנּוּיָיו¹⁰⁵,
 9 לְמוֹלִים וְלְעֵרְלִים¹⁰⁶, לְטִמְאִים וְלַטְהוּרִים¹⁰⁷ -
 10 פְּטוּר¹⁰⁸, שֶׁהָרִי הַפֶּסַח פְּשָׁרָה¹⁰⁹. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

5 יב. שְׁחַט זְבָחִים אֲחֵרִים⁹² לְשֵׁם פֶּסַח בַּטָּעוֹת⁹³: אִם
 6 רְאוּיִן הֵם לְקָרְבַּן פֶּסַח⁹⁴ - פְּטוּר מִקָּרְבַּן חֲטָאת⁹⁵,
 7 מִפְּנֵי שֶׁשְׁחַט בְּרִשּׁוֹת⁹⁶; אִם אֵינָן רְאוּיִין, כְּגוֹן
 8 שֶׁהִיְתָה נִקְבָּה אוּ בֶן שְׁפִים⁹⁷ - חֵיב חֲטָאת, שֶׁהָרִי
 9 אֵינּוּ רְאוּי לְקָרְבַּן פֶּסַח⁹⁸. וְכֵן אִם שִׁגַּג וְשָׁחַט בַּשַּׁבָּת
 10 שְׁלֹא לְאוֹכְלָיו⁹⁹ אוּ שְׁלֹא לְמִנּוּיָיו¹⁰⁰ אוּ לְעֵרְלִים¹⁰¹
 11 אוּ לְטִמְאִים¹⁰² - חֵיב חֲטָאת¹⁰³. שְׁחַטוּ לְאוֹכְלָיו
 12 וְשְׁלֹא לְאוֹכְלָיו¹⁰⁴, לְמִנּוּיָיו וְשְׁלֹא לְמִנּוּיָיו¹⁰⁵,
 13 לְמוֹלִים וְלְעֵרְלִים¹⁰⁶, לְטִמְאִים וְלַטְהוּרִים¹⁰⁷ -
 14 פְּטוּר¹⁰⁸, שֶׁהָרִי הַפֶּסַח פְּשָׁרָה¹⁰⁹. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

92) כגון שלמים. (93) שחשב שהקדישו לשם פסח. (94) כגון שהיה זכר בן שנה (ראה פ"א מהל' קרבן פסח ה"א). וזה גרם לו לטעות שזהו קרבן הפסח. (95) אף שאסור להקריב זבחים אחרים בשבת, פטור מקרבן חטאת, כפי שיתבאר להלן. (96) שהרי יש עליו מצוה לשחוט פסח, והוא חשב שזהו הפסח, ואף כי אינו עולה לו לשם פסח, וצריך להביא פסח אחר – כיון שטעה בדבר מצוה ועשה מצוה, שהרי הקריב קרבן, פטור מן החטאת, כרבי יהושע במשנה, פסחים ע"א, ב. וסובר רבי יהושע (שם ס"ב:) כל הזבחים שזבחו שלא לשמן כשרים, ואף הנשחט לשם הפסח (רש"י שם). וראה בפט"ו מהל' פסולי המוקדשין ה"ב, וב'מאירי' פסחים שם. (97) וחשב שמותר לשחוט אחרים לשם פסח בשבת, או שנתעלמה ממנו שהיום שבת (רש"י ר'מאירי' שם). (98) ואין זה טועה בדבר מצוה, שהרי כולם יודעים שאין הפסח בא מאלו, ואין זה נחשב לשוחט ברשות (רש"י, שם). (99) כגון שכל המנויים על

92) כגון שלמים. (93) שחשב שהקדישו לשם פסח. (94) כגון שהיה זכר בן שנה (ראה פ"א מהל' קרבן פסח ה"א). וזה גרם לו לטעות שזהו קרבן הפסח. (95) אף שאסור להקריב זבחים אחרים בשבת, פטור מקרבן חטאת, כפי שיתבאר להלן. (96) שהרי יש עליו מצוה לשחוט פסח, והוא חשב שזהו הפסח, ואף כי אינו עולה לו לשם פסח, וצריך להביא פסח אחר – כיון שטעה בדבר מצוה ועשה מצוה, שהרי הקריב קרבן, פטור מן החטאת, כרבי יהושע במשנה, פסחים ע"א, ב. וסובר רבי יהושע (שם ס"ב:) כל הזבחים שזבחו שלא לשמן כשרים, ואף הנשחט לשם הפסח (רש"י שם). וראה בפט"ו מהל' פסולי המוקדשין ה"ב, וב'מאירי' פסחים שם. (97) וחשב שמותר לשחוט אחרים לשם פסח בשבת, או שנתעלמה ממנו שהיום שבת (רש"י ר'מאירי' שם). (98) ואין זה טועה בדבר מצוה, שהרי כולם יודעים שאין הפסח בא מאלו, ואין זה נחשב לשוחט ברשות (רש"י, שם). (99) כגון שכל המנויים על

92) כגון שלמים. (93) שחשב שהקדישו לשם פסח. (94) כגון שהיה זכר בן שנה (ראה פ"א מהל' קרבן פסח ה"א). וזה גרם לו לטעות שזהו קרבן הפסח. (95) אף שאסור להקריב זבחים אחרים בשבת, פטור מקרבן חטאת, כפי שיתבאר להלן. (96) שהרי יש עליו מצוה לשחוט פסח, והוא חשב שזהו הפסח, ואף כי אינו עולה לו לשם פסח, וצריך להביא פסח אחר – כיון שטעה בדבר מצוה ועשה מצוה, שהרי הקריב קרבן, פטור מן החטאת, כרבי יהושע במשנה, פסחים ע"א, ב. וסובר רבי יהושע (שם ס"ב:) כל הזבחים שזבחו שלא לשמן כשרים, ואף הנשחט לשם הפסח (רש"י שם). וראה בפט"ו מהל' פסולי המוקדשין ה"ב, וב'מאירי' פסחים שם. (97) וחשב שמותר לשחוט אחרים לשם פסח בשבת, או שנתעלמה ממנו שהיום שבת (רש"י ר'מאירי' שם). (98) ואין זה טועה בדבר מצוה, שהרי כולם יודעים שאין הפסח בא מאלו, ואין זה נחשב לשוחט ברשות (רש"י, שם). (99) כגון שכל המנויים על

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי י"ח סיון - ספר קרבנות - הלכות שגגות קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 וְהֵעֵלָה תִּינוּק - הָרִי זֶה פְּטוּר מִחֻטָּאת, אֵף עַל פִּי
2 שְׂלֵא הִיְתָה פְּנִיתוֹ אֲלֵא לְצוּד¹⁴⁰, מִפְּנֵי שְׁהִיָּה
3 שׁוּגְגָה¹⁴¹. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

124) דברי רבה, מנחות סד, א. ומדובר כאן בשבת.
125) כגון ר"ח שחל בשבת או שבת חוה"מ, שמקריבין
שעיר לחטאת. 126) שמקריבין בשבת כמה עולות תמידין
ומוספין (ראה ב'תוספות' שם ד"ה שחט). וכגון שגמר
להקריב את העולות חוץ מאחת שלא הקריב עדיין.
127) שחשב שמתור לשחוט את הקרבן השני, אף-על-פי
שאחרי ששחט את קרבן הציבור, אין הקרבן השני ראוי
לציבור. 128) שכתוב (מלאכי א, ח) "הקריבהו נא
לפחתך, הירצך? או הישא פניך? אמר ה' צבאות". הרי
שצריך להקריב לה' מן המובחר, והמקריב מן הפחות
במקום שיש לו מובחר, הקרבן פסול, ראה רש"י מנחות שם.
129) אחר ששחט את הכחושה. 130) שם, דברי רבה,
ומטעם הנ"ל, שלא הקריב בראשונה מן המובחר ולא יצא
די חובתו, והותרה שבת אצל עבודה, אפילו למצוה מן
המובחר ('אור שמח'). 131) שיצאו ידי חובתם.
132) שם, דברי רבה. וראה למעלה הי"ג. 133) ולפי רצונו
התכוון בעת ששחט את הכחושה, לשחיטה אסורה.
134) כיון שהתברר שהקרבן הראשון פסול. 135) במנחות
שם: "אל רבינא לרב אשי, נמצאת הראשונה כחושה בבני
מעיים מהו, בתר מחשבתו אזלינן וגברא לאיסורא קא
מכוון, או דילמא בתר מעשיו אזלינן. א"ל לאו היינו דרבה
ורבא כו', ואיכא דאמרי א"ל היינו פלוגתייהו דרבה ורבא
וכו' רבה אמר פטור, זיל בתר מעשיו". ומפרש רבינו
"נמצאת הראשונה כחושה" - שהיתה טריפה (ולא כפירוש
רש"י שם). ופסק כרבה, לפי הלשון השני שבגמרא (וראה
כסף-משנה, לחם-משנה ו'קריית ספר' כאן). 136) ראה פ"ז
מהל' שבת ה"א, שצידה היא אחת משלשים ותשע אבות
מלאכות. 137) שחשב שמתור לצוד בשבת, או שנעלם
ממנו ששבת היום. 138) שטבע בים, ומצד הצלת התינוק
מותר לפרוס מצודה. 139) שלא היתה כוונתו אלא לצוד
דגים. 140) שהולכים אחר מעשיו, ונתברר שמעשיו נעשו
בהיתר שהרי הציל את התינוק. שם, מחלוקת רבה ורבא,
ופסק כרבה לפי הלשון השני שבגמרא. 141) כלומר, לא
נתכוין להציל את התינוק, אלא עשה כן מחמת שוגג שלא
ידע ששבת היום או שאין איסור בצידה.

142) בפסחים עב, ב: "נתחלף לו שפוד של נותר בשפוד
של צלי ואכלו - חייב". ושם לפי לשון אחד אין בזה שום
פלוגתא (כסף-משנה). ואע"פ ששם לא מפורש שמדובר
בפסח, סובר רבינו שכיון שאמרו "שפוד של צלי", בוודאי
בפסח איירי, שדרכו בכך, כמפורש במשנה שם עד. (צל"ח,
שם). 143) והאוכל נותר בשוגג חייב חטאת (למעלה פ"א

1 יד. שְׂחַט קִרְבָּנוֹת יְחִידִים¹¹⁶ שְׂאִין דּוּחִים אֶת הַשֶּׁבֶת¹¹⁷
2 בְּשֶׁבֶת בְּשִׁגְגָה - חֵיב חֻטָּאת¹¹⁸, וְהַבֶּשֶׂר מִתֵּר
3 בְּהִנָּחָה¹¹⁹, וְאִין זֹרְקִין אֶת הַדָּם¹²⁰. וְאִם עֵבֶר וְזָרַק
4 דָּמָם לְשִׁמְוִן¹²¹, בֵּין בְּשׁוּגְגָה בֵּין בְּמִזִּיד - עָלוּ לְבַעֲלִים
5 לְשֵׁם חוֹבָה, וְיִקְטִיר אִמּוּרֵין לְעֵרֶב, וְהַבֶּשֶׂר יֵאָכֵל¹²²,
6 וְיִבֵּיא הַשּׁוֹחֵט חֻטָּאת עַל שְׁגָגָתוֹ¹²³.

116) כגון נדרים ונדבות, וגם עולת ראה ושלמי שמחה
ושלמי חגיגה. ראה פ"א מהל' חגיגה ה"ח. 117) כלומר,
קרבנות יחיד אינם דוחים השבת, לפי שאין להם זמן קבוע
בקרבנות ציבור, ואפשר להקריבם אחר השבת, ראה הל'
חגיגה שם. 118) תוספתא שם "חטאת יחיד ועולת יחיד
ששחטן בשבת לשמן, וזרק דמן (שלא) לשמן, הרי זה חייב
והורצו הבעלים". וכ"ה בתוספתא מנחות פ"ה.
119) תוספתא, מנחות שם. שאף-על-פי שאינו נאכל, שהרי
לא נזרק הדם (ר"י קורקוס מובא בכסף-משנה) - מותר
ליהנות ממנו אחר שתעובר צורתו ויוצא לבית השריפה,
שאינן דין אלו, כדון קדשים שמתו שנקברים ואסורים (ראה
פ"ט מהל' פסולי המוקדשין הי"א). כי בקדשים קלים אין
מועלין לפני זריקת הדם ('מרכבת המשנה'). 120) אף
שאינן זו מלאכה, אסורו חכמים לזרוק הדם, שהרי הוא מתיר
הבשר באכילה (ראה פ"א מהל' מעשה הקרבנות ה"ד, כי
אסור לאכול הבשר לפני הזריקה) לצורך מוצאי שבת, שהרי
בשבת אסור לבשל ולצלוח. ראה ביצה כ, ב - שרבא חולק
על רבה בר רב הונא, וסובר שאם עבר ושחט נדרים ונדבות
ביום-טוב, וזרק את הדם רק ע"מ להתיר בשר באכילה
(שמותר לצלות ולבשל ביו"ט) ולא התיר את האימורין
להקטיר בערב, שאם נטמא או נאבד הבשר לא יזרוק, וגם
ראה ברייתא שם כי כבשי עצרת ששחטן שלא לשמן בשבת,
לא יזרוק הדם. 121) בתוספתא שם לפנינו: וזרק דמן
"שלא" לשמן, וצ"ל: "וזרק דמן לשמן" ('חסדי דוד'). וכעין
זה בתוספתא מנחות פ"ה. 122) תוספתא, שם: "בשבת
לא יזרוק ומותר בהנאה, ואם זרק את הדם בין בשוגג בין
במזיד, הבשר יאכל ויקטיר אימורים למוצאי שבת".
123) אף-על-פי שעלו לבעלים לשם חובה (תוספתא, שם).

7 טו. הִיּוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת שֶׁל צִבּוּר¹²⁴, אַחַת
8 כְּחוֹשֶׁה וְאַחַת שְׁמֹנֶה, וְהִיְתָה חוֹבַת הַיּוֹם בְּאַחַת, בֵּין
9 חֻטָּאת¹²⁵ בֵּין עוֹלָה¹²⁶, וְשִׁגְגָה וְשָׁחַט הַשְּׂתִים¹²⁷: אִם
10 שְׁחַט כְּחוֹשֶׁה בְּתַחֲלָה וְאַחַר כֵּן שְׁחַט הַשְּׁמֹנֶה -
11 פְּטוּר מִקִּרְבֵּן חֻטָּאת¹²⁸. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שְׂאֻמִּים
12 לִי¹²⁹: הֵבֵא שְׁמֹנֶה וּשְׁחוֹט לְכַתְּחִלָּה¹³⁰. אֲכָל אִם
13 שְׁחַט הַשְּׁמֹנֶה תַּחֲלָה¹³¹ וְאַחַר כֵּן הַכְּחוֹשֶׁה - חֵיב
14 חֻטָּאת עַל הַתּוֹסֵפֶת¹³². נִמְצָאת הִרְאֵשׁוּנָה הַשְּׁמֹנֶה
15 טְרִפָּה בְּבָנֵי מַעִים, אֵף עַל פִּי שְׂלֵא יָדַע שֶׁהִיא טְרִפָּה
16 בְּעַת שֶׁשְׁחַט הַכְּחוֹשֶׁה¹³³ וְלֹא לָזֶה נִתְּפָן, הוֹאִיל
17 וְנִשְׁחַטָּה הָאֲחֵרוֹנָה כְּמִצְוֹתָה¹³⁴ - הָרִי זֶה פְּטוּר
18 מִחֻטָּאת¹³⁵. וְכֵן הַפּוֹרֵס מִצּוּדָה לְהַעֲלוֹת דָּגִים מִן
19 הַיָּם¹³⁶ בְּשִׁגְגָה¹³⁷, וְהֵעֵלָה תִּינוּק¹³⁸ עִם הַדָּגִים, בֵּין
20 שֶׁשָּׂמַע שְׁטָבַע תִּינוּק בֵּין שְׂלֵא שְׁמַע¹³⁹, הוֹאִיל

קכו שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שבת קודש י"ט סיון - ספר קרבנות - הלכות שגגות

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אחד?" (משנה למלך). ואף על פי שער אחד אינו נאמן אלא להתיר ולא לאסור - זה אינו אלא בדבר שיש לו חזקת היתר, אבל חתיכה זו מעולם לא הייתה בחזקת היתר, ולכן נאמן הוא להעיד עליה שהיא חלב.

ג. כָּבֵד בְּאֵרֵנוּ בְּהִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין, שְׁהַמְפָּרִישׁ 16
חֲטָאתוֹ עַל הַחֶלֶב שְׂאֵכֵל - לֹא יִבְיָאָה עַל הַשֶּׁבֶת 17
שְׁחָלָל אוֹ עַל הַדָּם שְׂאֵכֵל; שְׁנֵאמַר: וְהִבִּיא קֶרְבָּנוֹ 18
שְׁעִירֵת עִזִּים וְגוֹמֵר עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא - עַד 19
שְׁיִהְיֶה קֶרְבָּנוֹ לְשֵׁם חֲטָאוֹ, לֹא שְׁיִקְרִיבָהּ מִחֲטָא עַל 20
חֲטָא. וְאִם הִקְרִיב - פְּסָלָהּ¹⁵. יֵתֵר עַל זֶה אָמְרוּ: 21
הַפְּרִישׁ חֲטָאתוֹ עַל חֶלֶב שְׂאֵכֵל אִמְשׁ - לֹא יִבְיָאָה 22
עַל חֶלֶב שְׂאֵכֵל הַיּוֹם; וְאִם הִבִּיא - כִּפֹּר. וְאֵין צָרִיף 23
לוֹמֵר, שְׂאִם הַפְּרִישָׁה אָבִיו וְמֵת, וְהָיָה הַבֵּן מְחֻיָּב 24
בְּאוֹתוֹ הַחֲטָא¹⁶ - שְׁלֹא יִבְיָאָה הַבֵּן עַל חֲטָאוֹ¹⁷, כְּמוֹ 25
שְׁנֵתְבָאָר שָׁם¹⁸. 26

15) כן הוא בכריתות כז: "הפריש בהמה על החלב והביאה על הדם, על הדם והביאה על החלב הרי לא מעל ולא כיפר וכו' קרבנו על חטאתו עד שיהא קרבנו לשם חטאו". ובזבחים ט: אמרו: "רב אחא בריה דרבא מתני כולהו (=חטאת חלב ששחטה לשם חטאת דם, לשם חטאת עבודה זרה, לשם חטאת נזיר) לפסולא, מאי טעמא (ויקרא ד, לב) ושחט אותה לחטאת, לשם אותה חטאת". 16) לפי נוסחה אחת בדברי רבינו אם הפריש חטאת על חלב שאכל אמש והביאה על חלב שאכל היום - אם הביא כיפר, ולפי זה משמיענו כאן שחטאת של אב אינה מכפרת על הבן אפילו באותו החטא (לחם משנה שם). [ולפי הנוסחה השנייה שם ש"אם הביא לא כיפר", צריך לומר, שבחטאת של אב היה מקום לטעות, כי הבן עומד במקום האב, ומשמיענו כי אין הדבר כן]. 17) דקדק לכתוב על חטאו (=על חטאו שלו) שעל חטאו של אביו בוודאי שאין להביא, שהרי חטאת שמתו בעליה תמות. ונלמד בכרייתא שם ממה שנאמר (ויקרא ד, כח) "קרבנו" - "בקרבנו הוא יוצא ואינו יוצא בקרבן אביו". 18) [פרק ד הלכה א, שחטאת שמתו בעליה - תמות. הרי שאין היורשים מקריבים אותה לעצמם].

ד. הַמְבִּיא חֲטָאתוֹ¹⁹ עַל שְׁנֵי חֲטָאִים²⁰ - תְּרַעָה עַד 27
שְׁיִפֹּל בָּהּ מוֹם וְתִמְכָּר²¹, וְיָבִיא בְּדָמֵי חֲצִיָּהּ לְחֲטָא 28
זֶה וּבְדָמֵי חֲצִיָּהּ לְחֲטָא הַשֵּׁנִי. וְכֵן שְׁנַיִם שֶׁהִבִּיאוּ 29
חֲטָאת אַחַת עַל שְׁנֵי חֲטָאֵיהֶם²² - תְּרַעָה עַד שְׁיִפֹּל 30
בָּהּ מוֹם וְתִמְכָּר, וְיָבִיא זֶה חֲטָאתוֹ בְּדָמֵי חֲצִיָּהּ וְיָבִיא 31
זֶה חֲטָאתוֹ בְּדָמֵי חֲצִיָּהּ. 32

19) כלומר, הפריש חטאת אחת. 20) וכיוון שפירש כי חטאת זו על שני החטאים הללו, אי אפשר להקריבה, שהרי נאמר "קרבנו על חטאתו" ולא קרבנו על שני חטאים, ולהקריבו על חטא אחד גם כן אי אפשר, שהרי הפריש אותו על שני חטאים ואין זה קרבנו על חטאתו. 21) שהרי אסור לפדות קדשים הראויים למזבח עד שיפול בהם מום. 22) שאי אפשר להקריבו בשותפות על שני חטאיהם, שהרי

ה"ד). 144) שנאמר (שמות ב, ח) "ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש וגו'". 145) (ואין זה דומה לאוכל תרומת חמץ בערב הפסח, שפטור מלשלם מפני שזמנה בהול ("פ"י מהל' תרומות הי"ב) - שחמץ בערב הפסח אינו מותר אלא עד ארבע שעות, אבל אכילת פסח היא עד חצות הלילה (וראה "צל"ח שם, ותוספת הגרע"א בתרומות פ"ח מ"א).

יום שבת קודש י"ט סיון ה'תשע"ו

פְּרָק שְׁלִישִׁי

1) יבאר מי שהעידו עליו עדים שחטא חטא שחייבין עליו חטאת קבועה ולא התרו בו.

א. מִי שֶׁהֵעִידוּ עָלָיו עֵדִים² שְׁחָטָא³ חֲטָא שְׁחִיבִין 1
עָלָיו חֲטָאת קְבֻעָה, וְלֹא הִתְרוּ בּוֹ⁴ אֶלָּא אָמְרוּ: 2
רְאִינוּךָ שְׁעִשִׂית מְלֹאכָה בְּשֶׁבֶת אוֹ שְׂאֵכֵלְתָּ חֶלֶב, 3
וְהוּא אוֹמֵר: אָנִי יוֹדֵעַ בְּיָדָי שְׁלֹא עֲשִׂיתִי דָּבָר זֶה 4
- אִינוּ חֵיֵב חֲטָאת. הוּאֵל וְאִם יֹאמֵר מִזִּיד הִיִּיתִי - 5
יִפְטָר מִן הַקֶּרְבָּן, כְּשֵׁאמַר לְהֵן לֹא אֶכְלֵתִי וְלֹא 6
עֲשִׂיתִי - נַעֲשֶׂה כְּאוֹמֵר לֹא אֶכְלֵתִי בְּשִׁגְגָה אֶלָּא 7
בְּזִדוֹן⁵, שְׁהוּא פְּטוּר מִן הַקֶּרְבָּן, וְלֹא הִכְחִישׁ אֶת 8
הָעֵדִים⁶. 9

2) שני עדים או יותר. 3) בשוגג. 4) שאילו התרו בו הרי הוא מזיד, ואינו מביא חטאת. 5) במשנה שם: "אמרו לו [חכמים לרבי מאיר]: מה אם ירצה לומר מזיד הייתי פטור, ופירשו בגמרא שם יב. שהוא נאמן משום "מיגו", ופירשו בתוספות (דיבור המתחיל או) שהכוונה בזה, שמתוך דיבורו, שמה שאמר לא אכלתי, היינו לא אכלתי שוגג אלא מזיד, שאם לא כן הרי הוא "מיגו במקום עדים" ואינו נאמן וכן דברי רבינו. 6) אבל אם מכחיש את העדים ואומר לא אכלתי לא שוגג ולא מזיד אינו נאמן, וחייב חטאת.

ב. שְׁתַּק וְלֹא הִפְלִיג⁷ אֶת הָעֵדִים⁸, (אֶלָּא) אֶפְלוֹ 10
אָמְרָה לוֹ אִשָּׁה⁹: אֶכְלֵתְתָּ חֶלֶב אוֹ עֲשִׂיתְתָּ מְלֹאכָה 11
בְּשֶׁבֶת, וְשִׁתַּק - חֵיֵב לְהִבִּיא חֲטָאתוֹ¹⁰. אָמַר לוֹ עַד 12
אָחָד: חֶלֶב הוּא זֶה, וְשִׁתַּק¹¹, וְחָזַר וְאָכַל בְּשִׁגְגָה - 13
מְבִיא חֲטָאת. וְאִם הִתְרוּ בּוֹ¹² - לוֹקָה עָלָיו¹³, אִף עַל 14
פִּי שְׁעַקַר הָעֵדוֹת בְּעַד אָחָד¹⁴. 15

7) כלומר, לא חלק על העדים = לא הכחישם. 8) בין עד אחד בין שני עדים. 9) ואף שנשים פסולות לעדות נתרבו כאן נשים, בתורת כהנים (פרק ז) ממה שנאמר (ויקרא ד, כח): "או הודע אליו חטאתו" - אפילו אמרה לו אשה אפילו אמרה לו שפחה. 10) שם בגמרא: "עד אומר אכל והוא אומר לא אכלתי פטור - טעמא דמכחיש ליה, אבל שתיק מיחייב". 11) שאם מכחישו אין העד נאמן. 12) בשני עדים. 13) כדן אוכל חלב בהתראה, שחייב מלקות, נוסף על עונש כרת. 14) כן הוא בירושלמי (סוטה פרק ו הלכה ב ונזיר פרק ח הלכה א): "אמר לו עד אחד: חלב הוא, והתרו בו שניים - לוקה. ועיקר עדותו לא בעד

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שבת קודש י"ט סיון - ספר קרבנות - הלכות שגגות קכו

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שב מידיעתו. (32) לא מצד שהוא רוצה לעבור על האיסור בזדון, כדי להכעיס, אלא בגלל שהוא מתאוה לאכול בשר, וכיוון שאין לו בשר של היתר - אוכל של איסור.

18 ח. מי ששגג³³ והפריש חטאתו ואחר פה³⁴ נעשה
19 מומר³⁵ וזר בתשובה, או נשתטה³⁶ וזר ונשתפה³⁷,
20 אף על פי שנדחה הקרבן בינתיים³⁸ - הרי זה חזר
21 ונראה³⁹; שאין בעלי חיים נדחין⁴⁰, כמו שבארנו
22 בהלכות פסולי המקדשין. לפיכך יקריבה עצמה.
23 וכשם שאם נולד בו מום עובר⁴¹ ונתרפא - יחזור
24 לכשרותו⁴², כך אם נדחו הפעלים וזרו ונראו -
25 יקרב.

33 ועשה אחד מן הדברים האסורים ועונשם בשוגג חטאת. (34) אחר שהפריש ולפני שהקריב. (35) לכל התורה, או לעבודה זרה וחילול שבת בפרהסיא, שאין מקריבין קרבנו. (36) אחר שהפריש את החטאת ואז אין מקריבין קרבנו, מפני שצריך שיהיה בשעת הכפרה בדעה צלולה. (37) נתרפא וחזר לאיתנו. (38) שאין להקריב את הקרבן לא בשעת היותו מומר, ולא בשעה שהיה שוטה. (39) הקרבן חוזר להיות ראוי להקרבה אחרי חזרו בתשובה, ואחרי שנשתפה. (40) כלומר, אין אומרים שמכיוון שנדחה פעם מהקרבה, שוב לא יוכלו להקריבו לעולם - אלא מיד שמסתלק הסיבה לדיחוי שוב ראוי הוא להקרבה, וכרב ביומא סד. הסובר שבעלי חיים אינם נדחים, ולא כר' יוחנן שאמר (בזבחים שם) שאם אכל חלב והפריש קרבן והמיר את דתו וחזר בתשובה, או נשתטה וחזר ונשתפה, שאין הקרבן חוזר ונראה. (41) כלומר, מום העובר במשך הזמן, אבל כל זמן שלא עבר - אין להקריבו. (42) שנאמר (ויקרא כב, כח): "כי משחתם בהם מום בם לא יירצו לכם", ולמדו מזה: "מום בם הוא דלא יירצו" (=כל זמן שמום בהם לא יירצו) הא עבר מומן יירצו".

26 ט. חזבי חטאות⁴³ ואשמות ודאים שעבר עליהן יום
27 הפפורים - חזבין להביא לאחר יום הפפורים⁴⁴,
28 וחזבי אשמות תלוין - פטורים⁴⁵. שנאמר: מכל
29 חטאתיכם לפני ה' תטהרו. כך למדו מפי
30 השמועה⁴⁶, שכל חטא שאין מכיר בו אלא ה'
31 נתפטר לו. לפיכך⁴⁷, מי שפא על ידו ספק עברה⁴⁸
32 ביום הפפורים, אפלו עם חשכה⁴⁹ - פטור מאשם
33 תלוי, שכל היום מכפר⁵⁰. נמצאת למד, שאין
34 מביאין על לא הודע של יום הפפורים אשם תלוי,
35 אלא אם לא כפר לו יום הפפורים כמו שיתבאר.

43 שעברו בשוגג על דבר שחייבין על זדונו כרת. (44) ואף על פי שכתב רבינו בהלכות תשובה, כי יום הכיפורים מכפר לשבים על כל העבירות (שם פרק א, הלכה ג) - אם נתחייב קרבן או מלקות, אין יום הכיפורים מכפר אלא אם מביא קרבנו, או ילקה. (45) להביא אשם תלוי אחר שעבר עליהם יום הכיפורים וגם זה במשנה שם. ואם נודע לו אחר יום הכיפורים, שבוודאי חטא בשוגג, חייב להביא חטאת. (46) שם כה: בשם ר' אלעזר. רוב תחליפא

כתוב "קרבנו על חטאתו" ואם אחד אינו יכול להביא קרבן אחד על שני חטאי - כל שכן שני אנשים על שני חטאיהם, ולהקריבו לשם אחד בלבד גם כן אי אפשר, שהרי גם השני הפרישו לחטאת שלו ואין אדם יוצא בקרבנו של חברו.

1 ה. הביא שתי חטאות על חטא אחד - יקריב אי זו
2 שיניצה, והשנייה תרעה עד שיפול בה מום, ויפלו
3 דמיה לנדרבה²³.

(23) והרי זה כמפריש שתי חטאות לאחריות (שאם תאבד האחת יביא את השנייה), שמתכפר באיזו שירצה, והשנייה תרעה עד שיפול בה מום, ויפלו דמיה לנדבה (=שנותן המעות בתיבה מיוחדת שהייתה לשם כך במקדש, ובית דין מקריבים באותם המעות שכתובה עולות נדבה).

4 ו. הביא שתי חטאות על שני חטאים²⁴ - זו תשחט
5 לשם חטא האחד, והשנייה לשם החטא השני.

(24) הפריש סתם ולא פירש איזו מהן על חטא זה ואיזו מהן על חטא זה.

6 ז. כפר בארנו בהלכות מעשה הקרבנות, שהמומר
7 לעבודה זרה²⁵ או לחלל שבתות בפרהסיא²⁶ - אין
8 מקבלין ממנו קרבן כלל²⁷, והמומר לעברה²⁸ משאר
9 עבירות²⁹ - אין מקבלין ממנו חטאת על אותו
10 החטא³⁰. פיצד? מומר לאכל חלב שאכל חלב
11 בשגגה והביא חטאתו - אין מקבלין ממנו עד
12 שיחזור בתשובה³¹. אפלו היה מומר לאכל חלב
13 לתאבון³², ונתחלף לו חלב בשמן ואכלו, והביא
14 קרבן - אין מקבלין ממנו. שמשאכל בזדון, בין
15 להכעיס בין לתאבון, הרי הוא מומר. היה מומר
16 לאכל חלב ושגג ואכל דם - מקבלין ממנו, כמו
17 שבארנו.

(25) שכל המודה בה הרי הוא ככופר בכל התורה כולה. (26) שהוא ככופר במעשיו של הקדוש-ברוך-הוא ומעיד עדות שקר, שח"ו לא ברא את עולמו ולא שבת במעשה בראשית. (27) אף על עבירה אחרת. ודינו כמומר לכל התורה כולה, שנתמעט מן הקרבן ממה שנאמר (ויקרא א, ב) "אדם כי יקריב מכס קרבן", מכס, ולא כולכם, להוציא המומר (גמרא חולין שם). (28) עבירה אחת לעבור עליה בזדון. (29) "והוא מפורסם וידוע לעשותה והורגל בה". (30) שם ה: "רבי שמעון בן יוסי אומר משום רבי שמעון, אשר לא תעשינה בשגגה ואשם (ויקרא ד, כב), השב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו, אינו שב מידיעתו, אינו מביא קרבן על שגגתו" (=כלומר שוגג כזה, שאם היה יודע שדבר זה אסור היה נזהר ונבדל מלעבור - מקבלים ממנו קרבן על שגגתו. אבל שוגג כזה, שאם היה יודע כי דבר זה אסור גם כן היה עובר, אין מביא קרבן על שגגתו) ודווקא על אותו החטא אינו מביא קרבן, אבל על חטא אחר מביא. (31) מה שכתב רבינו "עד שיחזור בתשובה", היינו שאחרי שיחזור בתשובה וייכשל בשוגג יביא אז חטאת, אבל על החטאים שחטא בהיותו מומר אינו מביא קרבן, שהרי אינו

מתוך מהדורת חזק

משמו של רבא למד מדקדוק פסוק זה על חייבי קרבנות שמכירים בהם, כגון חטאות ואשמות וודאים - שחייבים. (47) כיוון שחייבי אשמות תלויין, שעבר עליהם יום הכיפורים, פטורים מקרבן. (48) שנסתפק אם עבר בשוגג על אחת מחייבי כריתות. (49) קודם שתחשך (ראה שבת לד. ופרק ה מהלכות שבת הלכה ג). כשאחר מעשה העבירה יש עוד שהות מן היום. אבל אם חטא סמוך לשקיעת החמה שאין עוד שהות מן היום, אין יום הכיפורים מכפר (שבועות יג:). (50) ואין צריך ליום שלם, אלא כל שעה ושעה שלו מכפרת.

1 י. אין יום הכפורים ולא החטאת ולא האשם
2 מכפרין אלא על השבטים⁵¹ המאמינים בכפרתן; אבל
3 המבעט בהן - אינן מכפרין בו. כיצד? היה מבעט
4 והביא חטאתו או אשמו והוא אומר או מחשב בלבו
5 שאין אלו מכפרין, אף על פי שקרבו כמצותן - לא
6 נתכפר לו, וכשיחזר בתשובה מבעיטתו צריך להביא
7 חטאתו ואשמו⁵². וכן המבעט ביום הכפורים⁵³ -
8 אין יום הכפורים מכפר עליו. לפיכך, אם נתחייב
9 באשם תלוי ועבר עליו יום הכפורים והוא מבעט
10 בו - הרי זה לא נתכפר לו, וכשיחזר בתשובה אחר
11 יום הכפורים חייב להביא כל אשם תלוי שהיה חייב
12 בו⁵⁴.

17 יב. מי שהוא מחייב חטאת או אשם והרי הוא יוצא
18 מבית דין להרגו⁶¹: אם היה זכחו זבוח⁶² - משהין
19 אותו עד שיזרק הדם ואחר כך יתרג; ואם עדין לא
20 נשחט הזבח - אין משהין אותו עד שיקריבו עליו⁶³.

61 שחוזן ממה שעבר עבירה בשוגג, עשה גם אחד מהדברים שחייבים עליהם מיתת בית דין. והמדובר בכל עבירות שבתורה חוץ מעבודה זרה וחילול שבת בפרהסיא, שאף אם עבד עבודה זרה וחילל שבת פעם אחת נעשה מומר ואין מקבלין ממנו קרבן. (62) כלומר, שנגמר דינו אחר שנשחט קרבנו. (63) ברייתא בערכין ז. ומפרש ר' יוסף (שם) שלכך אין משהין אותו עד שישחטו ויזרק הדם - משום שאסור לענות את הדין, אלא משנגמר דינו הורגין אותו מיד, אבל אם זכחו זבוח כבר, שהשהיה היא קצרה, משהין אותו עד שייזרק הדם כדי שיתכפר על החטא.

51 שגמרו לשוב אל ה' מדרכם הרעה. [וראה שם הלכה ב שעל מצוות קלות, כגון לא תעשה ועשה שאין בהן כרת, שעיר המשתלח מכפר בלי תשובה]. (52) שהרי לא נתכפר בקרבן שבעט בו. (53) שאמר או חשב בליבו, שאין יום הכיפורים, מכפר. (54) כיוון שיום הכיפורים לא כיפר עליו.

13 יא. כל אשמות שבתורה מעכבין את הכפרה⁵⁵, חוץ
14 מאשם נזיר⁵⁶. ספק נזיר⁵⁷ וספק מחסרי כפרה⁵⁸
15 וספק סוטה⁵⁹ - כלם מביאין קרבנותיהן אחר יום
16 הכפורים⁶⁰.

55 כלומר, כל חייבי אשמות שבתורה אינם מתכפרים עד שיביאו את קרבנם [וברייתא היא בנזיר יח: "לפי שמצינו

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ג-י"ט סיון תשע"ו

יום שני י"ד סיון ה'תשע"ו

מצות עשה קו.

23 המצוה הק"ו — הצווי שנגצטוינו להיות זכה
24 מטמאה, ומצוה זו כוללת הלכות הדברים שבהם היא
25 נעשית זכה, ואיך מטמאה זולתה אחר שנגעשתה זכה.

יום ראשון י"ג סיון ה'תשע"ו

מצות עשה ק.

21 המצוה המשלמת מאה — הצווי שנגצטוינו להיות
22 היולדת טמאה. ומצוה זו כוללת כל-דיני היולדת.

יום שלישי ט"ו סיון ה'תשע"ו

מצות עשה קד.

1 המצוה הק"ד — הצווי שנוצטוינו להיות הַזָּב
2 מטמא, ומצוה זו כוללת כל-דיני הדברים שבהם הוא
3 נעשה זב, ובאיזה אופן הוא מטמא לזולתו.

יום רביעי ט"ז סיון ה'תשע"ו

מצות עשה קד. צו.

4 המצוה הק"ד — הצווי שנוצטוינו להיות הַזָּב
5 מטמא, ומצוה זו כוללת כל-דיני הדברים שבהם הוא
6 נעשה זב, ובאיזה אופן הוא מטמא לזולתו.

7 המצוה הצ"ו — הצווי שנוצטוינו להיות הנבלה

8 מטמא, ומצוה זו כוללת טמאת נבלה וכל-דיניה. והנני
9 מזכיר לך עתה הקדמה, אשר ראוי שתזכרנה בכל
10 מה-שיזכר לקמן ממיני הטמאות, והוא: זה שאנו מונים

11 כל-מין ומין מן-הטמאות כמצות עשה, אין ענינו שאנו
12 תזכרים להטמא בטמאה זו, וגם לא שאנו מזכירים
13 מלהטמא בה, עד שיהיו (או בכלל) מצות לא-תעשה,

14 אלא זה שהתורה אמרה כי הנוגע במין זה נטמא, או
15 שדבר זה מטמא באופן כזה, למי שנגע בו — מצות
16 עשה, כלומר: דין זה שנוצטוינו בו הוא מצוה, הינו שאנו

17 אומרים שהנוגע בדבר פלוני באופן כזה נטמא; ואם הוא
18 במצב אחר, אינו נטמא. אך עצם ההטמאות הוא דבר
19 של רשות: אם רוצה מטמא ואם לאו אינו מטמא. ולשון

20 ספרא (פרשת שמיני): "ובנבלתם לא תגעו" (ויקרא יא, ח)
21 — "יכול אם נגע אדם בנבלה ילקה ארבעים? תלמוד
22 לומר: "ולאֵלה תטמאו" (שם יא, כד); יכול אם ראה אדם

23 נבלה ילך ויטמא לה? תלמוד לומר: "ובנבלתם לא
24 תגעו", הא כיצד? הוי אומר: רשות". אם כן המצוה היא
25 — הדין אשר נצטוינו בדינים אלו ונאמר לנו שהנוגע

26 בזה נטמא ונעשה טמא וחיב בכל-חיובי הטמאים:
27 לצאת חוץ למחנה שכינה (מעזרת ישראל' שבמקדש
28 ופנימה) ושלא לאכל קדש ולא לנגע בו וכיוצא בזה —

29 וזהו הצווי, כלומר: שנעשה טמא אם נגע בדבר זה, או
30 אם היה בקרבתו באופן כן. וזכור ענין זה בכל-מין ממיני
31 הטמאה.

יום חמישי י"ז סיון ה'תשע"ו

מצות עשה צו.

32 המצוה הצ"ו — הצווי שנוצטוינו להיות הנבלה

33 מטמאה, ומצוה זו כוללת טמאת נבלה וכל-דיניה. והנני
34 מזכיר לך עתה הקדמה, אשר ראוי שתזכרנה בכל
35 מה-שיזכר לקמן ממיני הטמאות, והוא: זה שאנו מונים
36 כל-מין ומין מן-הטמאות כמצות עשה, אין ענינו שאנו
37 תזכרים להטמא בטמאה זו, וגם לא שאנו מזכירים
38 מלהטמא בה, עד שיהיו (או בכלל) מצות לא-תעשה, אלא
39 זה שהתורה אמרה כי הנוגע במין זה נטמא, או שדבר
40 זה מטמא באופן כזה, למי שנגע בו — מצות עשה,
41 כלומר: דין זה שנוצטוינו בו הוא מצוה, הינו שאנו
42 אומרים שהנוגע בדבר פלוני באופן כזה נטמא; ואם הוא
43 במצב אחר, אינו נטמא. אך עצם ההטמאות הוא דבר של
44 רשות: אם רוצה מטמא ואם לאו אינו מטמא. ולשון
45 ספרא (פרשת שמיני): "ובנבלתם לא תגעו" (ויקרא יא, ח)
46 — "יכול אם נגע אדם בנבלה ילקה ארבעים? תלמוד
47 לומר: "ולאֵלה תטמאו" (שם יא, כד); יכול אם ראה אדם
48 נבלה ילך ויטמא לה? תלמוד לומר: "ובנבלתם לא
49 תגעו", הא כיצד? הוי אומר: רשות". אם כן המצוה היא
50 — הדין אשר נצטוינו בדינים אלו ונאמר לנו שהנוגע
51 בזה נטמא ונעשה טמא וחיב בכל-חיובי הטמאים: לצאת
52 חוץ למחנה שכינה (מעזרת ישראל' שבמקדש ופנימה)
53 ושלא לאכל קדש ולא לנגע בו וכיוצא בזה — וזהו
54 הצווי, כלומר: שנעשה טמא אם נגע בדבר זה, או אם
55 היה בקרבתו באופן כן. וזכור ענין זה בכל-מין ממיני
56 הטמאה.

יום שישי י"ח סיון ה'תשע"ו

מצות עשה צו.

57 המצוה הצ"ז — הצווי שנוצטוינו להיות שמונה
58 מינים מן השרצים מטמאין. ומצוה זו כוללת טמאת
59 שרץ ודיניה.

יום שבת קודש י"ט סיון ה'תשע"ו

מצות עשה צו.

60 המצוה הצ"ז — הצווי שנוצטוינו להיות שמונה
61 מינים מן השרצים מטמאין. ומצוה זו כוללת טמאת
62 שרץ ודיניה.

ישעיה פרק כז וי

וּ הַבָּאִים יִשְׂרָשׁ יַעֲקֹב יִצְיִן וּפְרַח יִשְׂרָאֵל וּמְלֹאוֹ פְּנֵי־תַבַּל תְּנוּבָה: (פ) ז הַכְּמִכַּת מִכְּחוֹ הַכְּחוֹ אִם־פָּתְחוּ
הֶרְגוּ הֶרֶג: ה בְּסֹאֲפָה בְּשִׁלְחָה תְּרִיבְנָה הֶגְהָ בְּרוּחוֹ הַקֶּשֶׁה בְּיוֹם קָדִים: ט לָכֵן בּוֹזֵאת יִכְפֹּר עֲוֹן־יַעֲקֹב
וְזֹה פְּלִיפְרֵי הַסֵּר חֲטָאתוֹ בְּשׁוּמוֹ | פְּלִיאֲבָנִי מִזִּבְחַת פְּאֲבַנְיָגֵר מְנַפְצוֹת לֹא־יִקְמוּ אֲשֵׁרִים וְחַמְנִים: י פִּי
עִיר בְּצוּרָה בְּרָד נֹזֶה מִשִּׁלְחָ וְנַעֲזֹב כַּמְדַּבֵּר שֵׁם יִרְעָה עֵגֶל וְשֵׁם יִרְבֵּץ וְכִלְהָ סַעֲפִיָּה:

רש"י

וּ יוֹלֵךְ ה' את הים ברוח קדים עזה (שמות יד):
(ט) לכן. גם עתה בזאת היה מתכפר עון יעקב לזכות
להגאל כמאז: וזה כל פרי. הטוב לו להסיר חטאתו
אם ישים כל אבני מזבחות במותיו כאבני גיר מנופצות
מדוקרות וכן (תהלים קלז) ונפץ את עולליך וכן (ירמיה
יג) ונפצתים איש אל אחיו, גיר מין צבע הוא: לא
יקומו אשרים וחמנים. למען לא יקימו להם עכו"ם:
(י) כי עיר בצורה בדר. כי בעשותם זאת עיר בצורה
של ישמעאל תהיה בדר והנוה יהיה משולח ונעזב
כמדבר: שם ירעה עגל. אפרים ירשנו שקרוי עגל
שנא' (ירמיה לא) כעגל לא לומד: וכלה סעיפיה.
ענפיה:

מצודת ציון

(ו) יציץ. כעין הפרח וגדול ממנה וכן נאמר ויצא פרח ויצץ
ציץ (במדבר י"ז): תנובה. כמו כתנובה ותחסר הכ"ף כמו
יטיב גהה (משלי וז) ומשפטו כגהה, ותנובה ענינו צמחי
השדה כמו מתנובות שדי (איכה ד): (ח) בסאסאה. מלשון
סאה והיא מלה כפולה כמו ירקרק אדמדם: בשלחה. הוא שם
כולל לשדות ולגנות וכן שלחך פרדס רימונים (ש"ה ד):
תריבנה. מלשון מריבה: הגה. ענין הסרה כמו הגו רשע לפני
מלך (משלי כה): (ט) גיר. הוא הס"ד וכן על גירא די כתל
היכלא (דניאל ה): מנופצות. ענין רציצה וכתיתה כמו ונפץ
הכדים (שופטים ז): אשרים. אילן הנעבד: וחמנים. דמות מה
עשוי לעבודת החמה: (י) בצורה. מלשון מבצר וחוזק: בדר.
יחידה מבלי יושביה כמו איכה ישבה בדר (איכה א): נוה.
ענין מדור כמו נוה איתן (ירמיה מט): משולח. מגורש וכן הן
ישלח איש את אשתו (שם ג): ירבץ. ענין השכיבה לנוח:
וכלה. מלשון כליון: סעיפיה. ענפיה כמו בסעפותיו קננו
(יחזקאל לא):

לא יקומו. ר"ל בתנאי שלא יחזרו לסורם ולא יקימו מעתה
הבצורה היא כרך גדול וכו' תהיה בדר מיושביה והנוה שלו תהיה משולח מיושביה ונעזב מהם כמדבר הנעזב מאנשים וכפל
הדבר במ"ש: שם. במקום העיר הבצורה ירעה עגל וירבץ שמה ויכלה ענפי האילנות אשר יגדלו שמה:

(ו) הבאים ישרש יעקב. הלא ידעתם מה עשיתי
בראשונה הבאים למצרים אשר השריש יעקב צצו
ופרחו שם עד (אשר) מלאו פני תבל תנובה:
(ז) הכמכת מכהו הכהו. הראיתם בגבורתי שכמכת
המכה יעקב הכתיו הם טבעום במים ואני טבעתים
במים יש תמיהות שהם מתקיימות כגון זו וכגון
(שמואל א ב') הנגלה נגלתי אל בית אביך (יחזקאל ח)
הרואה אתה מה המה עושים: אם כהרג. ישראל שהיו
הרוגין של פרעה הורג פרעה ועמו: (ח) בסאסאה.
באותה מדה: בשלחה תריבנה. כששילחה מצרים את
ישראל תריבנה המדה בסאה שלה: הגה ברוחו
הקשה. הגה. דבר בדברו הקשה: ביום קדים. ביום

מצודת דוד

(ו) הבאים. תחסר מלת בימים ור"ל בימים הבאים ומעצמו
יובן החסרון וכאומר אם מאז לא הערתי כל חמתי כ"ש בימי
הגאולה ארחם עליהם ויתן יעקב את שרשו להיות מתפשט
למרחוק וישראל יציץ ויפרח ר"ל ישלחו עד למרחוק ויגדלו
עד מאד: תנובה. כצמחי האדמה: (ז) הכמכת. ר"ל אף מאז
שהכה בו וכי הכה בו באכזריות כמו שהכה המצרים שהכו
את ישראל: אם כהרג הרוגיו. וכי הורג הוא כמו שהרג את
המצרים שהרגו בו והוא כפל ענין במ"ש: (ח) בסאסאה. ר"ל
במדה שחטאו במדה ההיא נפרע מהם ולא העיר כל חמתו:
בשלחה תריבנה. כשהיה מריב עמה להפרע ממנה היה שופך
חמתו על השדות והגנות לשלוח בהם שידפון וארבה ולא פגע
בנפשות תחלה: הגה. הסיר הפרי ברוחו הקשה ביום
שמנשבת בו רוח קדים העזה שברוחות: (ט) לכן. הואיל
ורחמי עליו אעשה לו גם זאת להתכפר בדבר קל: וזה כל
פרי. זה יהיה לו פרי טוב להסר ממנו חטאתו להיות נמחל
לו: בשומו. במה שיתוץ המזבחות העשויות לעבודת כוכבים
וישים אבניהם מנופצות כדרך שמנפצים אבני גיר הדק היטב:

לא יקומו. ר"ל בתנאי שלא יחזרו לסורם ולא יקימו מעתה
הבצורה היא כרך גדול וכו' תהיה בדר מיושביה והנוה שלו תהיה משולח מיושביה ונעזב מהם כמדבר הנעזב מאנשים וכפל
הדבר במ"ש: שם. במקום העיר הבצורה ירעה עגל וירבץ שמה ויכלה ענפי האילנות אשר יגדלו שמה:

איוב פרק ג יב

י כִּי לֹא סָגַר דְּלִתִּי בְטַנִּי וַיִּסְתֵּר עֲמֹל מַעֲיִנִי: יא לָמָּה לֹא מָרַחֵם אֲמוֹת מִבֶּטֶן יִצְאֵתִי וְאֶגְוֶעַ: יב מִדּוֹעַ קִדְמוֹנֵי בְרַפִּים וּמַה־שָּׂדִים כִּי אֵינְךָ: יג כִּי־עָתָה שָׁכַבְתִּי וְאֶשְׁקוּט יִשְׁנֵתִי אֲזִי | יְנוּחַ לִּי: יד עַם־מַלְכִים וַיַּעֲצֵי אֶרֶץ הַבְּנִים חֲרֻבֹת לָמוֹ: טו אֲזִי עַם־שָׂרִים וְהֵב לָהֶם הַמַּמְלָאִים פְּתִיהֶם פֶּסֶף: טז אֲזִי כִנְפֹל טָמוֹן לֹא אֶהְיֶה פְּעֻלָּיִים לֹא־רָאוּ אֹר: יז שֶׁם רִשְׁעִים חֲדָלוּ רָגְזוּ וְשֶׁם יְנוּחוּ יִגְעֵי כַח: יח יַחַד אֲסִירִים שָׁאֲנֵנוּ לֹא שָׁמְעוּ קוֹל נִגְשׁ: יט קָטָן וְגָדוֹל שֶׁם הוּא וְעַבְדֵּי חֲפָשִׁי מֵאֲדָנָיו: כ לָמָּה יִתֵּן לְעַמֹּל אֹר וְחַיִּים לְמַרְי

נֶפֶשׁ:

רש"י

או הלואי שלא נודעתי ואהיה כנפל ומה שכתב לא אהיה כנפל טמון מפני שעומד על לשון שהתחיל לדבר בלשון תימה ומוסב על למה לא מדוע קדמוני ברכים או מדוע לא אהיה כנפל טמון: (טז) כעוללים. תינוקות ולכך קורא אותם עוללים שכולם שחוק וליכולך כמו (לקמן טז) ועוללתי בעפר וכמו ויתעללו בה כל הלילה (שופטים ט): (יז) חדלו רוגזו. נמנעים מרוגזם שהיו נוהגים ורגילים להרגיז בארץ: ושם ינוחו. ושם נחו, דבר ההווה כתבו בלשון עתיד: (יט) קטן וגדול שם. שם ניכר מי חשוב ומי שפל ולפי שאותה גדולה גדולת עולם הוא ואותו שפלות שפלות עולם היא: (כ) למה יתן. (הנחון והוא הקב"ה): לעמל אור. למי שגדל בעמל וצרה למה נותן לו אור עולם ולא המיתו בהוולדו:

מצודת ציון

(יא) אמות. אמר דבריו כאלו ידבר עד לא יולד: ואגוע. ואמות כמו כי גוע אהרן (במדבר כ): (יב) קדמוני. באו לפני כמו ולא יקדמנה מגן (ישעיה לז): ומה. ענינו כמו למה וכן מה יתאונן אדם (איכה ג): (יד) למו. לעצמם: (טז) טמון. מכוסה ונסתר: כעוללים. כן יקרא התינוק הרך כמו עוללי טפוחים (שם ב) וכן יקרא במעי האם: (יח) שאננו. מל' שאנן והשקט: נוגש. מל' נגישה וכפיה: (יט) חפשי. ענין חרות כמו יצא לחפשי חנם (שמות כא): (כ) למה יתן. מי שבידו ליתן, וקיצר בדבר המובן מאליו וכמוהו רבים:

י כִּי לֹא סָגַר דְּלִתִּי בְטַנִּי וַיִּסְתֵּר עֲמֹל מַעֲיִנִי: יא לָמָּה לֹא מָרַחֵם אֲמוֹת מִבֶּטֶן יִצְאֵתִי וְאֶגְוֶעַ: יב מִדּוֹעַ קִדְמוֹנֵי בְרַפִּים וּמַה־שָּׂדִים כִּי אֵינְךָ: יג כִּי־עָתָה שָׁכַבְתִּי וְאֶשְׁקוּט יִשְׁנֵתִי אֲזִי | יְנוּחַ לִּי: יד עַם־מַלְכִים וַיַּעֲצֵי אֶרֶץ הַבְּנִים חֲרֻבֹת לָמוֹ: טו אֲזִי עַם־שָׂרִים וְהֵב לָהֶם הַמַּמְלָאִים פְּתִיהֶם פֶּסֶף: טז אֲזִי כִנְפֹל טָמוֹן לֹא אֶהְיֶה פְּעֻלָּיִים לֹא־רָאוּ אֹר: יז שֶׁם רִשְׁעִים חֲדָלוּ רָגְזוּ וְשֶׁם יְנוּחוּ יִגְעֵי כַח: יח יַחַד אֲסִירִים שָׁאֲנֵנוּ לֹא שָׁמְעוּ קוֹל נִגְשׁ: יט קָטָן וְגָדוֹל שֶׁם הוּא וְעַבְדֵּי חֲפָשִׁי מֵאֲדָנָיו: כ לָמָּה יִתֵּן לְעַמֹּל אֹר וְחַיִּים לְמַרְי

מצודת דוד

(י) כי לא סגר. ר"ל בעבור זה יהיו מקוללים כן על אשר לא שפטו אז מערכת השמים לסגור דלתי בטני הוא הטבור אשר דרך בו יבא המאכל להזנת הולד כ"א היה נסגר הייתי אז מת במעי אמי והיה א"כ נסתר מעיני העמל אשר אני עתה בו: (יא) למה לא מרחם אמות. כאומר ואם בעבור סכנת אמי נשארתי חי במעיה למה לא מתי מיד בצאתי מן הרחם: מבטן. כאשר יצאתי מבטן היה לי לגוע ולמות וכפל הדבר במ"ש: (יב) מדוע קדמוני. מדוע באו לפני ברכי המילדות כמשפט המילדת לקבל אותי מצאתי מן הרחם כמשפט המילדת הלא טוב היה לי ליפול בארץ ולמות: ומה שדים. למה נמצאו

שדים לאמי להניק אותי הלא טוב ה' לי בהעדרם כי מיד הייתי מת ברעב: (יג) כי עתה. א"כ היה הייתי א"כ עתה שוכב בקבר בהשקט וכאשר הייתי ישן בקבר אז היה לי מנוחה וכפל הדבר במ"ש: (יד) עם מלכים. הייתי א"כ שוכב עם מלכים ודומה להם כי לא ניכר בקבר יתרון לזה על זה: הבונים וגו'. דרך המלכים והגדולים לבנות ערים חרבות ושוממות למען היות להם לזכרון: (טז) או עם שרים. או הייתי שוכב דומה לשרים בעלי הזהב וכאומר הנה בקבר לא היה ניכר יתרון עלי לא לבעלי הממשלה ולא לבעלי העושר אבל עתה אל מי אדמה ואשוח: (טז) או כנפל טמון. מוסב על למה האמור בתחילת הענין לומר או למה כנפל טמון לא אהיה ר"ל למה לא הייתי נפל והוא הנופל מרחם קודם זמנו עד לא כלו חדשיו בעוד לא נתפשטו איבריו ועדיין הוא מקופל וטמון קצתו בקצתו: כעוללים וגו'. הם הנפלים אשר לא ראו אור העולם וכפל הדבר במ"ש: (יז) שם. ר"ל מה שאתאווה לשכון בקבר הוא בעבור כי שם חדלו הרשעים מרגזם ולא יוסיפו להתרגז ולכעוס על אנשים ומצאו א"כ שוכני הקבר מרגוע מן הרשעים: יגיעי כח. אותם שהיה כחם יגע ועיף מן העמל הנה שם ישכנו במנוחה: (יח) יחד. האנשים שהיו במאסר עד לא מתו הנה שם כולם יחד בהשקט ושאנן ואין מי ישמע שם קול נוגש המכריז לעבודת המלך: (יט) קטן וגו'. ר"ל שם שוה הקטן להגדול ואין יתרון לזה על זה ושם נעשה העבד חפשי מאדונו כי לא יעבדנו עוד: (כ) למה יתן. ר"ל ואם אמנם הקבר הוא מקום מנוח ומרגוע למה יתן אור העולם למי שנפשו עמל בצרות ולמה יתן חיים וגו' וכפל הדבר במ"ש:

ד יִשְׂרָאֵל שֶׁקֶבֶל מִכְּהֵן וּמְלוֹי, הַמַּעֲשָׂוֹת לְבַעְלִים. רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אָמַר: הַקֶּרְתָּנִי שֶׁקֶבֶל שָׂדֶה מִירוּשְׁלָמִי, מַעֲשֵׂר שְׁנֵי שָׁל יְרוּשְׁלָמִי. וְחֻכְמִים אֹמְרִים: יָכוֹל הוּא הַקֶּרְתָּנִי לְעֹלוֹת וּלְאֲכָלוֹ בִּירוּשְׁלָמִים.
ה הַמִּקְבֵּל זֵיתִים לְשֶׁמֶן – כֶּשֶׁם שְׁחֹלְקִין בְּחֵלִין, כֶּף חֹלְקִין בְּתַרוּמָה. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: יִשְׂרָאֵל שֶׁקֶבֶל מִכְּהֵן וּמְלוֹי זֵיתִים לְשֶׁמֶן לְמַחְצִית שֶׁכֶר – הַמַּעֲשָׂוֹת לְבַעְלִים.
ו בֵּית שְׁמַאי אֹמְרִים: לֹא יִמְכֹּר אָדָם אֶת זֵיתָיו אֶלָּא לְחֵבֵר. בֵּית הַלֵּל אֹמְרִים: אֵף לְמַעֲשֵׂר. וְצִנּוּעֵי בֵּית הַלֵּל הֵיוּ נוֹהֲגִין בְּדַבְרֵי בֵּית שְׁמַאי.

פירוש ברטנורא

ד המעששות לבעלים. בהא אפילו רבנן דפליגי עליה דר"א מודו, דכיון דרשה של בעלים מקום מעשר שירוי שיריה: הקרתני. לשון קריה, כלומר האיש היושב בקריה בכפרים, שכן דרך בני הכפרים לקבל שדה מבני הכרכים: יכול הוא הקרתני וכו'. הלכך כל אחד נוטל חלקו במעשר שני, וכן הלכה:
ה המקבל זיתים לשמן. ישראל שקבל זיתים מכהן או מלווי: כשם שחולקין בחולין כך חולקים בתרומה. ואע"ג דלעיל לבעלים, הכא שאני דלא קיבל קרקע אלא אילנות, ורבנן לא עבדי זיתים כקרקע: או למחצית שכר. שימכר השמן ויחלקו הרווח לאמצע: המעששות לבעלים. דר' יהודה עבדי זיתים כקרקע. ואין הלכה כרבי יהודה:

ו לא ימכור אדם זיתיו. זיתים שנתלשו מן האילן ולא הוכשרו לקבל טומאה, כגון שעדיין לא הויעו זיעת המעטמן שהיא מכשרתן לקבל טומאה: אלא לחבר. לפרוש המוחזק לטהרות ולא ימכרם למו שאינו חבר שלא ירוך אותם בטומאה: אף למעשר. אף למו שלא קיבל עליו אלא לעשר אבל לא קבל עליו להיות מוחזק לטהרות יכול למכורם, דכיון דאכתי לא הוכשרו אימור שמא יאכלם קודם שיויעו. ואע"ג דרוב זיתים אין עומדין לאכלן כד, בעלילה כל

משניות מבוארות – קהתי

גם במעששות. – יש מפרשים, שמשנתנו אינה עוסקת בעצי זיתים אלא בבייתם תלושים, היינו בפירות, וטעמו של תנא קמא, שהואיל ולא הפריש מהזיתים, את המעששות לעצמו ונתן הכל לאריס לעשות מהם שמן, הרי זה מוכיח שעל מנת כן נתן שיחלקו ביניהם גם המעששות (**משנה ראשונה**). לפי הגירסא בדברי רבי יהודה "או למחצית שכר" משמע, שרבי יהודה בא לחלוק על תנא קמא אפילו ככהן ולוי שקיבלו מישראל, ששינו לעיל (משנה ג): "כשם שחולקין בחולין כך חולקין בתרומה", ואומר רבי יהודה: במה דברים אמורים שחולקים בתרומה? במקבל על מנת לתת פירות לבעל השדה, מחצה או שליש או רביע, אבל המקבל על מנת למכור את הפירות ולהתחלק ברווחים, לעולם המעששות לבעלים, שלא נכנסו לשותפות אלא במה שעומד להימכר לשם שכר ורווחים, אבל המעששות אינם עומדים לשכר. נמצא רבי יהודה חולק על תנא קמא בשני דברים: א) בישראל המקבל מכהן או מלווי זיתים לשמן, שלדעתו המעששות לבעלים. ב) במקבל למחצית שכר, אפילו כהן או לוי שקיבל מישראל, המעששות לבעלים, בין בבייתם ובין בתבואה ובפירות אחרים (**משנה ראשונה**). ואין הלכה כרבי יהודה.

באור משנה ו

אגב המשנה הקודמת, שמדובר בה בענין המקבל זיתים לשמן. מביאה משנתנו מחלוקת בית שמאי ובית הלל בענין מכירת זיתים; ומדובר כאן בבייתם תלושים שעדיין לא הוכשרו לקבל טומאה.

בית שמאי אומרים: לא ימכור אדם את זיתיו אלא לחבר – שהוא נזהר בענין טהרות ונאמן עליהן, אבל לא ימכרם למי שאינו חבר שמא ידרכם בטומאה. **בית הלל אומרים: אף למעשר** – מותר למכור זיתים אף למי שהוא נאמן על המעששות בלבד, אף על פי שאינו נאמן על הטהרות. בירושלמי מבואר טעמם של בית הלל, לפי שאנו אומרים, שהוא קונה את הזיתים לאכילה, ויאכלם קודם שיוכשרו – על ידי המוהל (המיץ) היוצא מהם – לקבל טומאה. ואף על פי שרוב הזיתים אין אוכלים אותם כך, מכל מקום הואיל ואפשר לתלות בסיבה כל שהיא כדי להחזיר המכירה, הקילו בית הלל. יש מפרשים, שטעם המחלוקת הוא, אם מותר לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל, שלדעת בית שמאי אסור לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל, ולכן אסור למכור זיתים אלא לחבר הזהיר בענין טומאה וטהרה, שאם ימכרם למי שאינו חבר, שמא יטמאם בשעת דריכה, כשיוכשרו לקבל טומאה. ובית הלל סוברים, שמותר לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל, הלכך מותר למכרם למי שהוא נאמן על המעששות, אף שאינו נאמן בענין טומאה וטהרה. אמנם שנינו (לעיל

באור משנה ד

ישראל שקבל – שדה באריסות, **מכהן ומלווי** – או מלווי, **המעששות לבעלים** – אם בעל השדה הוא כהן התרומה שלו, ואם הוא לוי, המעשר שלו; ואפילו חכמים הסוברים ככהן ולוי שקיבלו שדה מישראל שחולקים בתרומה ובמעשר (במשנה הקודמת), מודים כהן שהמעששות לבעלים, שהאיל והשדה שלהם אנו אומרים שעל מנת כן מסרו את השדה לאריס, המעששות יהיו שלהם. בתוספתא נתפרשה הלכה זו: "ישראל שקיבל שדה מכהן – תרומה לכהן, ומעשר ראשון ומעשר שני חולקים בשווה. קיבל שדה מלווי – מעשר ראשון ללוי, תרומה ומעשר שני חולקים בשווה. לוי שקיבל שדה מכהן – מעשר ראשון ומעשר שני חולקים בשווה. לוי שקיבל שדה מלווי – מעשר ראשון ללוי, תרומה ותרומת מעשר ומעשר שני חולקים בשווה." **רבי ישמעאל אומר: הקרתני** – בן הקריה, היינו אדם הגר מחוץ לירושלים, **שקבל שדה מירושלמי** – באריסות; ויש מפרשים: הקרתני – בן הכפר, שכן דרך בני הכפרים לקבל שדות מבני הכרכים; **מעשר שני** – שצריך לאוכלו בירושלים, **של ירושלמי** – הוא, ואין חולקים בו, שכן הסתם על מנת כן מסר לו את השדה, שיהא המעשר השני שלו, הואיל והוא יושב בירושלים. **וחכמים אומרים: יכול הוא הקרתני לעלות ולאכלו בירושלים** – לפיכך חולקים אותו ביניהם בהתאם לתנאי האריסות. והלכה כחכמים.

באור משנה ה

המקבל זיתים – אילני זיתים, **לשמן** – לעשות שמן מהזיתים שילקט, על מנת לקבל בשכר טרחתו חלק מהשמן, בין ישראל שקיבל מכהן או מלווי, בין כהן או לוי מישראל, **כשם שחולקין בחליון, כף חולקין בתרומה** – ובמעשר, שהאיל והאריס טורח לדרוך את הזיתים ועושה מהם שמן, שחשיבותו מרובה, אינו מותר על חלקו גם במעששות. **רבי יהודה אומר: ישראל שקבל מכהן ומלווי** – או מלווי, **זיתים לשמן** – להוציא שמנים, **למחצית שכר** – רוב המפרשים גורסים: או למחצית שכר – שימכרו את השמן ויחלקו ביניהם את הרווח, **המעששות לבעלים** – בירושלמי מבואר, שרבי יהודה משווה זיתים לשדה תבואה, וכשם שבשדה תבואה שנינו (במשנה הקודמת): "ישראל שקיבל מכהן ומלווי, המעששות לבעלים", אף בבייתם כך, אבל תנא קמא אינו משווה זיתים לשדה, שהמקבל זיתים לשמן, אינו נתון לבעלים את הפירות כמו שגדלו בשדותיהם, אלא טורח להוציא מהם שמן, שהוא תוצר חשוב, לפיכך חולקים הם

ז שְׁנִיִּים שֶׁבְּצֵרוֹ אֶת פְּרִמְיָהֶם לְתוֹךְ גַּת אַחַת, אֶחָד מֵעֵשֶׂר וְאַחַד שְׂאִינוֹ מֵעֵשֶׂר – הַמְעֵשֶׂר מֵעֵשֶׂר אֶת שְׁלוֹ וְחִלְקוֹ בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא.

ח שְׁנִיִּים שֶׁקָּבְלוּ שָׂדֶה בְּאֲרִיסוֹת, או שְׁרִישׁוֹ, או שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ – יָכוֹל הוּא לֹמַר: טַל אֶתָּה חֲטִיִּים שֶׁבְּמִקוֹם פְּלוֹנִי וְאֵינוֹ חֲטִיִּים שֶׁבְּמִקוֹם פְּלוֹנִי, אֶתָּה יֵינִי שֶׁבְּמִקוֹם פְּלוֹנִי וְאֵינוֹ יֵינִי שֶׁבְּמִקוֹם פְּלוֹנִי. אָבָל לֹא יֹאמַר לוֹ: טַל אֶתָּה חֲטִיִּים וְאֵינוֹ שְׁעוּרִים, טַל אֶתָּה יֵינִי וְאֵינוֹ אֶטֶל שְׁמֹן.

פירוש ברטנורא

דהו דמצינן לתלות תלינן. ורמב"ם מוקי פלוגתייהו דבית שמאי ובית הלל דב"ש סברי אסור לגרום טומאה לחולין שבא"י וכו"ה סברי מותר לגרום טומאה לחולין שבא"י: וצנועי בית הלל. ותיקון המדקדקים במצות שהיו בב"ה:

א אחד מעשר. נאמן על המעשרות: ואחד אינו מעשר. אינו נאמן על המעשרות: המעשר מעשר את שלו. מתקן החצי מכל מה שגדל בכרם של שניהם: וחלקו בכל מקום שהוא. בירושלמי מפרש דהכי קאמר וחלקו של חברו דהיינו של זה שאינו מעשר בכל מקום שהוא דמאי הוא. ומשום דאין ברירה חיישין שמא חצי חלקו של המעשר ביד חברו שאינו מעשר וחצי חלקו חברו בידו, הלכך א"פ שכבר תיקן החצי מכל מה שגדל בכרם חייב לתקן בתורת דמאי חצי חלקו חברו שבידו:

ב טול אתה חטין שבמקום פלוני. הכא מיירי שחלקו שדה בקמותיה וענבים המחוברים בכרם הלכך יש ברירה ואמרינן והו חלקו המגיע והמעשר מעשר את שלו ודיו. ולעיל איירי שחלקו בתלוש והתם אין ברירה דכל קלח וקלח של שותפים הוא וצריך לעשר דמאי על חלקו חברו שבידו: אבל לא יאמר לו טול אתה חטין ואני שעורים. דלכא למימר הכא זהו חלקו המגיעו אלא הו כמחליפין זה לזה, ונמצא זה המעשר מוכר חלקו למו שאינו מעשר:

משניות מבוארות – קהתי

פירוש זה אין כאן בכלל ענין של ברירה. אבל בעל "כסף משנה" כותב בפירושו לדברי הרמב"ם (הל' מעשר ט, יא): "...נמצא שחצי היין שלקח זה המעשר, יש לומר בו שהוא מחלקו של חברו, משום שאין ברירה. ולכך מפרש עליו דמאי". ברם, בעל "תוספות יום טוב" מבאר דברי "כסף משנה", שמה שחוששים שיש חצי חלקו חברו בידו משום שאין ברירה, אינו ענין ליש ברירה ואין ברירה (כלומר למחלוקת הדעות אם יש ברירה או אין ברירה), כי הואיל וחילקו הענבים ואחר כך חזרו ועירבם בגת, ודאי שלדברי הכל יש לנו לומר שנתערבו, ואין לומר שהוברר שמה שיחזור זה ויקח ויחזור זה ויקח, שלכל אחד חוזרו אותו חלק עצמו שנתן לגת, שדבר זה אין הדעת נותנת. פירוש הדברים, שהסברו של "כסף משנה" לשיטת הרמב"ם "משום שאין ברירה". לדברי הכל הוא, כלומר שבכגון זה, כפי שהרמב"ם מפרש משנתנו, הכל מודים שאין ברירה. אמנם כפי מה שביארנו בראשונה, שמדובר במשנתנו בשניים שהיו להם כרמים בשותפות ולא חלקו הענבים תחילה אלא נתנו את הכל לתוך גת אחת, ואחר כך חילקו ביניהם את היין, לדעת הסובר יש ברירה אין הנאמן חייב לעשר אלא היין שנטל מן הגת לחלקו, שאנו אומרים: הוברר הדבר, בשעת חלוקת היין, שכל אחד מה שנטל, חלקו הוא נטל. מכאן בארנו בראשונה שמשנתנו היא לדעת הסובר אין ברירה (וכך פירשו הר"ם, הוא"ש והרב מברטנורא).

באור משנה ח

שְׁנִיִּים – אחד נאמן על המעשרות ואחד שאינו נאמן, שֶׁקָּבְלוּ שָׂדֶה בְּאֲרִיסוֹת – לעבדה במשותף, או שְׁרִישׁוֹ – שדה, או שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ – שלקחו שדה בשותפות; כשהם באים לחלק ביניהם את היבול, יָכוֹל הוּא – הנאמן, לֹמַר – לשאינו נאמן: טַל אֶתָּה חֲטִיִּים שֶׁבְּמִקוֹם פְּלוֹנִי וְאֵינוֹ חֲטִיִּים שֶׁבְּמִקוֹם פְּלוֹנִי, או טול אֶתָּה יֵינִי שֶׁבְּמִקוֹם פְּלוֹנִי וְאֵינוֹ יֵינִי שֶׁבְּמִקוֹם פְּלוֹנִי – שהואיל ושניהם לוקחים מאותו המין, אין אנו אומרים שמחליפין את חלקיהם והרי זה כמוכר טבל לשאינו נאמן, אלא אנו אומרים, שכל אחד נוטל את חלקו המגיע לו, והנאמן אינו צריך לעשר אלא את שלו. אָבָל לֹא יֹאמַר לוֹ – הנאמן לשאינו נאמן: טַל אֶתָּה חֲטִיִּים וְאֵינוֹ שְׁעוּרִים, או טַל אֶתָּה יֵינִי וְאֵינוֹ אֶטֶל שְׁמֹן – שהואיל וכל אחד לוקח מין אחר, הרי הם כאילו מחליפין את חלקיהם, שהנאמן נותן לשאינו נאמן את חלקו בחיטים או ביין, ושאינו נאמן נותן לנאמן את חלקו בשעורים או בשמן, שהרי לשניהם יש חלק בכל המינים, ונמצא הנאמן מוכר חלקו בטבלים לשאינו נאמן, והרי

ב, ג): "המקבל עליו להיות חבר, אינו מוכר לעם הארץ לח ויבש", ופירשו המפרשים, לפי שאסור לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל, אבל אין ההלכה כמשנה זו, אלא כדעת בית הלל שבמשנתנו, שהיא משנה אחרונה, שמוותר לגרום טומאה לחולין (רמב"ם) – מדברי בית הלל "אף למעשר" משמע, שמדובר כאן בזיית טבל, שאם לא כן הרי גם למי שאינו מעשר מותר למכרם. ואף על פי ששינונו (לעיל ה, ח) שאסור למכור טבל, מכל מקום אמרו שם שלצורך מותר (עיי' שם), ואף כאן מדובר איפוא שמוכר לצורך ("משנה ראשונה"). וְצִנּוּעֵי בֵּית הַלֵּל – המדקדקים במצוות שבבית הלל, הִיוּ נוֹהֲגִין פְּדֻבְרֵי בֵּית שְׁמַאי – שלא היו מוכרים זיתיהם אלא לחבר.

באור משנה ז

שְׁנִיִּים שֶׁבְּצֵרוֹ אֶת פְּרִמְיָהֶם לְתוֹךְ גַּת אַחַת – שהיו להם כרמים בשותפות ובצרו אותם לתוך גת אחת, אֶחָד – מהם, מֵעֵשֶׂר – נאמן על המעשרות, וְאַחַד שְׂאִינוֹ מֵעֵשֶׂר – אינו נאמן על המעשרות, הַמְעֵשֶׂר – הנאמן על המעשרות, מֵעֵשֶׂר אֶת שְׁלוֹ – היינו החצי מכל מה שגדל בכרמים, וְחִלְקוֹ בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא – בירושלמי מבואר: וחלקו בכל מקום שהוא דמאי. כלומר שנוסף על מה שהוא מעשר מחצית מה שגדל בכרמים, חייב הוא עוד לעשר חצי מהיין שהוא נוטל לחלקו מן הגת בתורת דמאי. הטעם הוא לפי שאין ברירה, כלומר שאין אנו אומרים: הוברר הדבר למפרע שכל אחד קיבל חלקו הוא, וחוששים אנו שמא מה שנטל מן היין חציו שלו וחציו של חברו, וכיון שחבירו אינו נאמן למעשרות, הרי הוא חייב לעשר את חלקו חברו שבידו משום דמאי. אמנם יש דעה, שדבריהם שהם מדרבנן יש ברירה, והרי דמאי מדרבנן הוא, אבל משנתנו מתפרשת לדעת הסובר שאף בדרבנן אין ברירה. ויש מפרשים משנתנו בדרך אחרת, שהמדובר כאן בכגון שחילקו ביניהם את הענבים לאחר הביצירה, ואחר כך עירבם בגת ודרכום יחד, ובאה המשנה ללמדנו, שהנאמן מעשר תחילה את הענבים שלו קודם שמכניסים לגת, ונמצא שחצי היין שבגת מעושר, ואחר כך כשהוא נוטל חלקו מן היין, הואיל והיין נבלל כולו, שהרי לדברי הכל יש כלהלה בדברים לחים, נמצא שכל טיפת יין שבגת חצייה מעושרת ודאי וחצייה דמאי, שמא חבירו לא עישר ענבים שלו, הלכך חייב הוא לעשר דמאי על מחצית היין מחלקו שהוא נוטל, לפי שהחצי ממה שהוא נוטל – חלקו חברו הוא שאינו נאמן למעשרות. וזה ששינונו "בכל מקום שהוא", היינו שיאמר בשעה שהוא מעשר דמאי על מחצית יינו: "בכל מקום שהוא הדמאי בתוך היין הזה הרי זה מעשר עליו" (רמב"ם עפ"י "משנה ראשונה"). לפי

ז חֵבֶר וְעַם הָאָרֶץ שִׁירְשׁוּ אֶת אֲבֵיהֶם עִם הָאָרֶץ, יְכוֹל הוּא לֹמַר לוֹ: מַל אֶתְּהָ חֲטִיִּים שֶׁבְּמִקּוֹם פְּלוֹנִי וְאֲנִי חֲטִיִּים שֶׁבְּמִקּוֹם פְּלוֹנִי, אֶתְּהָ יִין שֶׁבְּמִקּוֹם פְּלוֹנִי. אֲבָל לֹא יֹאמַר לוֹ: מַל אֶתְּהָ חֲטִיִּים וְאֲנִי שְׁעוּרִים, מַל אֶתְּהָ הַלֵּחַ וְאֲנִי אֶמְלֵךְ אֶת הַיֵּבֶשׁ.

י גַּר וְגוֹי שִׁירְשׁוּ אֶת אֲבֵיהֶם גּוֹי, יְכוֹל הוּא לֹמַר: מַל אֶתְּהָ עֲבוּדָה זָרָה וְאֲנִי מְעוֹת, אֶתְּהָ יִין וְאֲנִי פְרוֹת. וְאִם מִשְׁפָּאוֹ לְרִשׁוֹת הַגֵּר – אִסוּר.

יא הַמוֹכֵר פְּרוֹת בְּסוּרְיָא וְאִמְר: מִשְׁלֵ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הֵן – חֵיב לְעֵשֶׂר; מְעַשְׂרִין הֵן – נֶאֱמָן; שְׁהַפָּה שְׁאִסַּר הוּא

פירוש ברטנורא

ט חֵבֶר. הנאמן לטהרות ואין צריך לומר למעשרות: שירשו את אביהן עם הארץ. ופירות שהניח הווי דמאי ובחזקת טמאים: טול אתה בלח. שהוכשר לקבל טומאה ואני כיבש שלא הוכשר לקבל טומאה לפי שאסור לחבר למכור לעם הארץ לח ויבש כרתגן לעיל בפרק שני: י טול אתה עבודת כוכבים ואני מעות. אע"פ דחלופי עבודת כוכבים ויין נסך אסורים בהנאה הכא שרי עד שלא באו לידו משום דירושת גר את אביו אינה מן התורה אלא מדברי סופרים. ולא דמי לחבר ועם הארץ שירשו את אביהם עם הארץ דאפילו קודם שבאו לידו אסור לומר לו טול אתה חטים ואני שעורים, דהתם הווי ירושה דאורייתא והווי כאילו בא לידו: יא סוריא. הם ארצות שכבש דוד שלא היו מארץ ישראל כגון ארם נהרים וארם צובה, ולפי שעדיין לא נכבשה כל א"י לפיכך לא קדשו בקדושת הארץ

משניות מבוארות – קהתי

אחיו הגוי ואינו חשוב כמחליף, כפי שיבאר במשנה. – והלכה היא שעבודה זרה וכל הדברים שמשתמשים בהם הגויים לעבודה זרה או שמקריבים לה אסורים לישראל בהנאה: כן גזור חכמים על יינם סתם שהוא אסור בהנאה משום אסור יין נסך, שמא הוקדש על ידי הגוי לנסך לעבודה זרה.

גַּר וְגוֹי שִׁירְשׁוּ אֶת אֲבֵיהֶם גּוֹי – והם באים לחלוק ביניהם את נכסי הירושה, יְכוֹל הוּא – הגר, לֹמַר – לגוי: טל אֶתְּהָ עֲבוּדָה זָרָה וְאֲנִי אֶטוּל מְעוֹת, טול אֶתְּהָ יִין וְאֲנִי אֶטוּל פְּרוֹת – אף על פי שהם שני מינים, אין אנו אומרים שהדברים שנוטל הגר הם חליפתי עבודה זרה וחליפתי יין נסך שאסורים בהנאה, לפי שאין הגר יורש את אביו מדין תורה אלא מדברי סופרים, וכל זמן שנכסי הירושה לא באו לרשותו עדיין לא זכה בהם, הלכך אין כאן חילופין כלל. אמנם בחבר ועם הארץ שירשו את אביהם עם הארץ שנינו במשנה הקודמת, שאסור לחבר לומר לעם הארץ: טול אתה חטים ואני שעורים, לפי שהם יורשים את אביהם מן התורה, והרי זה כאילו חלקו של כל אחד בירושה בא לרשותו, הלכך אם הוא יטול כל החיטים ואחיו כל השעורים הרי הם כמחליפים את חלקיהם, כמו שבארנו שם. לא כן הדבר בגר וגוי שירשו את אביהם גוי, שירושת הגר את אביו אינה מן התורה, "לפי שאין ביניהם קירבה, שהרת מבדילה ביניהם. אלא שירוש אותו מתקנת חכמים, שמא ימיר ויחזור לדתו כדי לרשת את אביו" (דמב"ם), הלכך מותר לו לומר לאחיו הגוי: טול אתה עבודה זרה ואני אטול המעות, אתה יין ואני פירות, שהואיל ועדיין לא באו לרשותו אינו כמחליף. וְאִם מִשְׁפָּאוֹ לְרִשׁוֹת הַגֵּר – אבל אם הדברים הללו האסורים בהנאה באו כבר לרשות הגר, אִסוּר – לו לומר לגוי אחיו: "טול אתה עבודה זרה ואני מעות" וכיוצא בזה, לפי שכבר זכה בה ונמצא כאילו בא להחליפם, והרי אסורים הם בהנאה.

בירושלמי מסופר: "עקילס הגר חילק עם אחיו והחמיר על עצמו והוליך חלקו לים המלח..." – ושלושה אמוראים חלוקים בזה: אחד אמר: דמי עבודה זרה הוליך לים המלח, ואחד אמר: דמי חלקו של עבודה זרה הוליך לים המלח, ואחד אמר: עבודה זרה עצמה הוליך לים המלח, בשביל לעקור עבודה זרה מבית אבא.

באור משנה יא

ארצות ארם שכבש דוד המלך וסיפחן לארץ ישראל (כמסופר בשמואל ב פרק י, ובדברי הימים א פרק יט), נקראות בתלמוד: סוריא. ואין דינה של סוריא כדין ארץ ישראל לכל דבר, שהואיל ודוד כבש אותה קודם שנכבשה כל ארץ ישראל, לא נתקדשה בקדושת הארץ. ואמנם יצאה מכלל חוץ לארץ, אבל לכלל קדושת ארץ ישראל לא הגיעה, כמו שמוכר בספרי (לפרשת עקב): "מפני מה נבש דוד ארם נהרים וארם צובה ואין מצותו נוהגת שם (כמו בארץ ישראל)? אמרו (חכמים): דוד עשה שלא כחורה. התורה אמרה: משתכבשו ארץ ישראל תהיו רשאים לכבש חוץ לארץ – שנאמר (דברים יא, ג): "ורשמתם גוים גדולים ועצומים מכם", ואחר כך (שם שם, כד): "כל המקום אשר תדרך כף רגלכם בו לכם יהיה" – שלא תהא

אסור למכור דבר שאינו מתוקן. – יש נפרשים. שלאחר שלמדנו במשנה הקודמת בשניים שבצרו כרמיהם לתוך גת אחת שמעשר את שלו וחלקו בכל מקום שהוא, לפי שאין ברירה, כמו שבארנו שם, באה משנתנו ללמד, שלא אמרו אין ברירה אלא בכגון שנתנו את כל הענבים לגת אחת ונתערב הכל במקום אחד, אבל בכגון זה שאחד נוטל חיטים שבמקום פלוני ושני נוטל חיטים שבמקום פלוני, הואיל והחיטים בשני מקומות מיוחדים הם, לדברי הכל הקילו בדמאי לומר יש ברירה, כלומר שאנו אומרים: הוברר הדבר למפרע, שמה שנטל כל אחד, זהו חלקו המגיע לו, ולכן הנאמן על המעשרות אינו מעשר אלא מה שנטל לחלקו (ר"ש; דא"ש). ויש מפרשים שמדובר כאן שחלקו השדה בקמתה והענבים המחוברים בכרם, ולא אמרו אין ברירה אלא כשחלקו בתלוש, ומה שגדל גדל בשותפות, כמדובר במשנה הקודמת (לפי הפירוש הראשון), אבל כשחלקו במחזק, יש ברירה (ברטנורא).

באור משנה ט

חֵבֶר – הנאמן על המעשרות ואף מודקק בענין טהרות, וְעַם הָאָרֶץ – שאינו נאמן על המעשרות ומכל שכן שאינו נוהר בטומאה וטהרה, שִׁירְשׁוּ אֶת אֲבֵיהֶם עִם הָאָרֶץ – שפירותיו דמאי ובחזקת טמאים, יְכוֹל הוּא – החבר, לֹמַר לוֹ – לאחיו עם הארץ: טל אֶתְּהָ חֲטִיִּים שֶׁבְּמִקּוֹם פְּלוֹנִי וְאֲנִי אֶטוּל חֲטִיִּים שֶׁבְּמִקּוֹם פְּלוֹנִי – שירדע הוא שאלו לא הוכשרו לקבל טומאה, או טול אֶתְּהָ יִין שֶׁבְּמִקּוֹם פְּלוֹנִי וְאֲנִי אֶטוּל חֲטִיִּים שֶׁבְּמִקּוֹם פְּלוֹנִי – שבכגון זה כל אחד נוטל את חלקו המגיע לו, ואין אנו אומרים שהחבר החליף חלקו בשל אחיו, שהרי שניהם נטלו מאותו המין, כמו שבארנו במשנה הקודמת. אֲבָל לֹא יֹאמַר לוֹ – החבר לעם הארץ: טל אֶתְּהָ חֲטִיִּים וְאֲנִי אֶטוּל שְׁעוּרִים – שבתורת יורשים יש לכל אחד מהם חלק בכל מין ומין, וכשלוקח החבר כל החיטים ונותן לאחיו עם הארץ כל השעורים, הרי הוא כמחליף את חלקו בשעורים כחלק אחיו בחיטים, וחליפין הם כמכר, ואסור לחבר למכור דמאי לעם הארץ; וכן לא יאמר לו: טל אֶתְּהָ הַלֵּחַ – היינו מה שכבר הוכשר לקבל טומאה, וְאֲנִי אֶטוּל אֶת הַיֵּבֶשׁ – שלא הוכשר עדיין לקבל טומאה, מהטעם שבארנו, שאסור למכור לעם הארץ דמאי, ולח ויבש נחשבים גם הם כשני מינים. ויש מבארים הטעם, לפי שאסור לחבר למכור לעם הארץ לח ויבש (ברטנורא), כמו ששינונו (לעיל ב, ג).

באור משנה י

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת בחבר ועם הארץ שירשו את אביהם עם הארץ, שאסור לחבר לחלוק עם אחיו בצורת "חלופי" מיני תבואה שונים שיש בנכסי הירושה, באה משנתנו ללמד בגר וגוי שירשו את אביהם גוי, שמותר לגר ליטול מהירושה דברים המתירים לו בהנאה כנגד דברים האסורים בהנאה לישראל שנוטל

קלה מסכת דמאי פרק ששי משנה יב

הִפֵּה שְׁהַתִּיר. מִשְׁלֵי הֵן – חֵיב לְעֵשֶׂר; מְעַשְׂרֵין הֵן – יֵאָמְרוּ, שֶׁהִפֵּה שְׁאָסֵר הוּא הִפֵּה שְׁהַתִּיר. וְאִם יָדוּעַ שֵׁשִׁי לֹא שָׂדֶה אַחַת בְּסוּרְיָא – חֵיב לְעֵשֶׂר.

יב עִם הָאָרֶץ שְׁאָמַר לְחֵבֵר: קַח לִי אֲגֻדַּת יָרֵק, קַח לִי גִלְסָקִין אַחַת – לֹקֵחַ סֶתֶם וּפְטוּר. וְאִם אָמַר: שְׁלִי זֶה וְזֶה שֶׁל חֵבֵר, וְנִתְעַרְבוּ – חֵיב לְעֵשֶׂר, וְאִפְלוּ הֵן מֵאָה.

פירוש ברטנורא

אף על פי שהיה כבוש של רבים ובמקצת דינים היא כארץ ישראל ובמקצת דינים היא כחוצה לארץ. והקונה פירות בסוריא אינו חייב להפריש מהן דמאי לפי שרוב פירות הנמכרים בסוריא מחו"ל הן באים, הלכך כי אמר מעושרין הן נאמן מנו דאי בעי אמר של חו"ל הן והיה נאמן כרתנן בפ"ק מכיוב ולהלן נאמן, השתא נמי כי אמר של א"י הם ועשרתים נאמן: **שהפה שאסר**. כשאמר של א"י הם וחיובים במעשר, הוא הפה שהתיר כשאמר עשרתים וכי היכי דמהמנינן ליה במאי דאסר כשאמר של א"י הם נהמניה נמי כמה שהתיר כשאמר עשרתים: **משלי הן**. מן השדה שיש לי כאן בסוריא חייבים לעשר דבפירות של סוריא גזרו על הדמאי כשידוע שגדלו שם: **ואם ידוע שיש לו שדה**. אין כאן הפה שאסר הוא הפה שהתיר, דכיון שידוע שיש לו שדה מסתמא משהו הביא הפירות ולא היה נאמן לומר מחו"ל הם באים הלכך כי אמר עשרתים אינו נאמן דליכא מנו:

יב עם הארץ שאמר לחבר קח לי. כגון שהיה החבר הולך לשוק לקנות ירק לעצמו ואמר לו עם הארץ קח לי ג"כ אגודה של ירק ולקח חבר שתי אגודות סתם ולא פירש לו ז' עם הארץ, פטור מלעשר אותה שנותן לעם הארץ דיש ברירה בשנותנה לעם הארץ שזו היא אותה שלקח מתחילה לצרכו ואין חבר מחליפה בשלו. פירוש אחר מן הירושלמי עם הארץ שאמר לחבר קח לי אגודת ירק והמוכר חבר הוא. וידוע שזה הלוקח בשביל עם הארץ הוא לוקח ולא לקח החבר לעצמו כלום, פטורה האגודה הווא ממעשר דמאי שכיון שהמוכר חבר וידוע שלצורך עם הארץ הוא קונה אינו מוכר לו אלא אם כן עישר, דהכי אמרינן לעיל פרק ב' שאסור למכור לעם הארץ אלא אם כן עישר תחלה. אבל אם קנה החבר אחת לעצמו ואחת לעם הארץ ונתערבו, חייב לעשר דשמא מה שמכר לו לעצמו אינו מעושר, שהמוכר לחבר אינו צריך לעשר והקונה עליו מוטל לעשר כדאמרן לעיל פרק ב': **ואפילו הן מאה**. ואפילו נתערבה אחת שלו במאה של עם הארץ: **גלוסקין**. כבר לחם יפה:

משניות מבוארות – קהתי

עצמו: **קח לי אגודת ירק, או: קח לי גלסקין אחת** – כיכר לחם ממין משובח או עוגת סולת (לחמניה), **לוקח סתם** – הריהו קונה סתם לעצמו ולעם הארץ, ואינו מפרש: **זו בשבילי וזו בשביל עם הארץ, ופטור** – מלעשר מה שהוא נתן אחר כך לעם הארץ, שסובר התנא של משנתנו: **יש ברירה, כלומר: הוברר הדבר למפרע שמה שנתן לו, זהו שקנה לכתחילה בשביל עם הארץ, ואין החבר אלא שלוחו של עם הארץ, ולא משלו הוא נתן לו, הלכך אינו חייב לעשרו. ואם אמר** – החבר בשעת הקנייה: **שלי זו וזו של חברי** – שפירש, שאגודת ירק זו או גלוסקה זו הוא קונה בשבילו וזו בשביל עם הארץ, **ונתערבו** – אחר כך, **חייב לעשר** – מה שהוא נתן לעם הארץ, שמא הוא נתן לו את שלו, ואסור לחבר להוציא מידו דבר שאינו מעושר. **ואפילו הן מאה** – אפילו אם לקח בשביל עם הארץ מאה אגודות ירק או גלוסקות, ובשביל עצמו לא לקח אלא אחת, וזו נתערבה במאה של עם הארץ, חייב לעשר את הכל, שבכל אחת חוששים שמא היא זו שקנה לעצמו (בבלי **עירובין לו, א**). ויש מפרשים משנתנו (על פי הירושלמי), שהמדובר כאן גם במוכר שהוא חבר והוא יודע שחבר זה בא לקנות אצלו בשביל עם הארץ, ולפיכך אם הוא לוקח סתם, הריהו פטור מלעשר, שהואיל והמוכר ידע שהוא בא בשליחותו של עם הארץ, וודאי לא נתן לו אלא דברים מתוקנים, שהיי המוכר חבר הוא, ואין חבר מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן. אבל אם אמר החבר למוכר: **שלי זו וזו של חברי ונתערבו**, חייב לעשר. שמא מה שנתן המוכר בשבילו לא היה מתוקן, שאמנם אסור לחבר למכור דמאי וכל שכן טבל לעם הארץ, אבל מותר לו למכור לחבר, לפי שידוע שיתקן בעצמו. הלכך חייב הוא לעשר הכל משום דמאי. ואפילו נתערבה אגודה אחת שקנה בשבילו במאה אגודות שקנה לעם הארץ, חייב להפריש מהכל מעשר דמאי, ואין אנו אומרים שהאחת בטלה במאה, לפי שדבר שאפשר לתקן אינו בטל (רמב"ם, **תפארת ישראל**).

באור משנה א

כבר הזכרנו שבשבת אסור להפריש תרומות ומעשרות אפילו מן הדמאי, מפני שנראה כמתקן דבר שלא היה מתוקן. והוא הדין ביום טוב. משנתנו באה ללמד, שיכול אדם בשעת הצורך להתנות מערב שבת להפריש המעשרות בשבת, כלומר שבערב שבת קורא שם למעשרות, כפי שיבואר במשנה, ואז מותר להפרישם בשבת. ויש בענין זה הברל בין דמאי לטבל ודאי, שבטבל ודאי אין אדם מתנה אלא על מה שברשותו, ואילו בדמאי יכול אדם להתנות אפילו על מה שאינו ברשותו (ירושלמי). ומשנתנו עוסקת בדמאי.

ארץ ישראל מטמאה בגלוליהם, ואתם חוזרים ומכבישים חוץ לארץ – אבל הוא (דוד המלך) לא עשה כן, אלא חזר וכבש ארם נהרים וארם צובא, ואת היבטי שהיה סמוך לירושלים לא הוריש. אמר לו הקב"ה: **סמוך לפטורים שכן לא הורשת**. היאך אתה חוזר ומכבש ארם נהרים וארם צובא? **מכאן, יש דברים שסוריא היא בהם כארץ ישראל, ויש דברים שהיא בהם כחוץ לארץ (עין גיטין ת, א)**. הקונה שדה בסוריא כקונה בארץ ישראל לענין תרומה ומעשרות ושביעית. אבל הלוקח פירות בסוריא אינו צריך לעשרם דמאי, לפי שרוב הפירות הנמכרים בסוריא באים מחוצה לארץ. ויש אומרים הטעם, מפני שרוב הפירות שבסוריא משל נכרים הם (הראב"ד). אבל אם יודע שהפירות גדלו שם בשדה של ישראל, חייבים לעשרם דמאי. – משנתנו דנה בני משוכר פירות בסוריא ואומר שהפירות הם מארץ ישראל או משל שדהו שבסוריא.

המוכר פרות בסוריא – שסתם פירותיה פטורים ממעשר דמאי, כמו שבארנו לעיל, **ואמר** – המוכר: **משל ארץ ישראל הן** – פירות אלו הובאו לכאן מארץ ישראל, **חייב** – הלוקח ממנו, **לעשר** – להפריש מהפירות מעשרות דמאי. **מעשירין הן** – אם אמר המוכר: הפירות הם מארץ ישראל אבל מעושרים הם, **נאמן** – על דבריו, **שהפה שאסר הוא הפה שהתיר** – אותו הפה שאסר את הפירות באמרו "הם מארץ ישראל", הוא הפה שהתירם באמרו "מעושרים הם", וכשם שמאמינים לו על האיסור, כך מאמינים לו על ההיתר. ככל זה "הפה שאסר הוא הפה שהתיר" מבואר בגמרא בדרך "וינוג" (מתוך), כלומר שמאמינים לו על כל מה שאמר, מותר שיכול היה לשתוק ולא לומר כלום, ואף אז היה הלוקח פטור מלעשרם דמאי, כמו שזכרנו לעיל. **משלי הן** – אם אמר המוכר: הפירות הם משל שדי שבסוריא, **חייב** – הלוקח, **לעשר** – שגם בפירות של סוריא גזרו על הדמאי, אם ידוע שגדלו שם בשדה ישראל, כמו שהזכרנו לעיל (בהקדמה למשנתנו). **מעשירין הן** – ואם אמר: משלי הם ועשרתים, **נאמן** – על כך, **שהפה שאסר** – באמרו "משלי הם", **הוא הפה שהתיר** – באמרו "מעושרים הם", כמו שבארנו לעיל. **ואם ידוע שיש לו שדה אחת בסוריא** – שאף בלא אמירתו "משלי הם" היינו אומרים מן הסתם משהו הביא את הפירות, ונמצא שאין כאן הפה שאסר הוא הפה שהתיר, **חייב** – הלוקח, **לעשר** – את הפירות דמאי, שהואיל ואין כאן "מינוג", שאף אילו המוכר היה שותק, היה הלוקח חייב לעשרם, לפיכך אין המוכר נאמן לומר "מעושרים הם".

באור משנה יב

עם הארץ שאמר לחבר – שהלך לשוק ליקח ירק או לחם בשביל

פ ר ק ש ב י ע י

א המזמין את חברו שיאכל אצלו, והוא אינו מאמינו על המעשרות – אומר מערב שבת: "מה שאני עתיד להפריש מחר, הרי הוא מעשר, ושאר מעשר סמוך לו; זה שעשיתי מעשר עשוי תרומת מעשר עליו, ומעשר שני בצפוני, או: בדרומו, ומחלל על המעות".

ב מזוגו לו את הכוס, אומר: "מה שאני עתיד לשיר בשולי הכוס הרי הוא מעשר, ושאר מעשר סמוך לו; זה שעשיתי מעשר עשוי תרומת מעשר עליו, ומעשר שני בפיו ומחלל על המעות".

ג פועל שאינו מאמין לבעל הבית, נוטל גרוגרת אחת ואומר: "זו ותשע הבאות אחריה, עשויות מעשר על תשעים שאני אוכל; זו עשויה תרומת מעשר עליהן, ומעשר שני באחרונה ומחלל על המעות". וחושף גרוגרת

פירוש ברטנורא

א המזמין את חברו. אומר מע"ש וכו'. והיבא דהתנה מע"ש מותר להפריש בשבת אבל לא התנה אסור דתנן ספק חשיבה מעשרים את הדמאי הא ודאי חשיבה לא. והבא מיירי בהומינו חברו ולא היירו דאי היירו הא אמרינן לעיל פ"ד אוכל עמו בשבת ראשונה אע"פ שאינו מאמינו על המעשרות. א"נ התם בשבת ראשונה של בחור שנשא בתולה והבא בשאר שבתות: הרי הוא מעשר. ותרומה גדולה אינו צריך להפריש דלא נחשדו עמי הארץ עליה כדפרשינן בפ"ק. ועל אחד ממאה שמפריש למחר אומר הרי הוא מעשר ראשון ושאר מעשר דהיינו תשעה שהוא חייב עדיין כדי שיהו עשרה למאה מודד לו האחד ואח"כ אומר זה האחד שעשיתי תחילה מעשר עשוי תרומת מעשר על תשעה המוכים לו: מעשר שני. יהיה בצפוני או בדרומו ומחולל יהיה על המעות, ונמצא למחר שאין צריך להפריש כי אם תרומת מעשר בלבד ואוכל ושותה את השאר:

ב מזוגו לו את הכוס. כיום השבת. אומר וכו'. ואין די לו כמה שהתנה מערב שבת אבל צריך לחזור ולומר בשבת כשבא לאכול ולשתות מה שאני עתיד לשיר מן הכוס וכו'. בירושלמי פרך אם באומר מעכשיו תהא תרומה הרי הכל מתערב יחד ונעשה מרומע ואם באומר לכשאתה הא לא הוי תרומה אלא לאחר ששתה ונמצא שותה טבל, ומשני באומר מעכשיו ולכשאתה תהא תרומה ונמצא שלא שתה טבל וגם לא היה מדומע: בפיו. בפי הכוס:

ג שאינו מאמין לבעל הבית. על המעשרות: וחושף גרוגרת אחת. נמנע מלאכול גרוגרת אחת כנגד אותה של תרומת מעשר שהפריש שלא יהא גזול

משניות מבוארות – קהתי

(כוס – מין זכר בלשון המשנה), ומחלל על המעות – שפדיתי בהן את המעשר שני אתמול. בעל "תוספות יום טוב" מעיר, שבכוס אומר "ומעשר שני בפיו", לפי שלא שייך כל כך לומר בכוס "בצפוני או בדרומו", וכשאומר "בפיו" יש בזה יותר קביעת מקום. בירושלמי מבואר, שצריך לומר: "מעכשיו לכשאתה תהא תרומת מעשר", שכן אם אומר "מעכשיו" בלבד, נמצא תרומה וחולין מעורבים הם, והרי זה מדומע, ואסור לשתותו. ואם אומר: "לכשאתה" בלבד, כלומר מה שישאר בשולי הכוס לאחר ששתה, נמצא שלא הפריש תרומה אלא לאחר השתיה, והרי הוא שותה טבל. אבל כשהוא אומר: "מעכשיו לכשאתה" נמצא שלא שתה טבל וגם לא מדומע.

בארנו משנתנו כפי שפירושה הרב מברטנורא, בעל "תפארת ישראל" ועוד. אבל הגר"א מקשה על פירוש זה: אם באה המשנה ללמד שצריך לחזור ולומר בשבת את נוסח ההפרשה, למה נקטה "מזוגו לו כוס" ולא "נתנו לו לאכול" כענין המשנה הקודמת? ועוד, הרי לפי המסקנה בירושלמי אסור לומר זה בשבת, לפי שהוא נראה כמתקן, וצריך רק שיהא נתן דעתו בשעת ההפרשה בשבת על התנאי שלו. לפיכך מפרש הגר"א, שגם משנתנו עוסקת בתנאי שהוא מתנה בערב שבת, אלא שהיא באה להשמיענו שלענין מדינת הכוס צריך הוא לומר בתנאי, שמקום התרומה והמעשר יהא בשולי הכוס, ומקום מעשר שני – בפיו. וזה ששנינו "מזוגו לו את הכוס" אין כוונת הדברים: כשמזוגו לו את הכוס בשבת, אלא המובן הוא שאם התברר חושש שיהיו מוזגים לו כוס, הרי הוא מתנה בנוסח זה. וכן משמע גם מהירושלמי, שמפרשים: "וזוגו לו את הכוס" – לענין מדינת הכוס. הרמב"ם פוסק: "וצריך לרוחש בשפתיו בשעה שמפריש זו או חזר זו ואינו כמתקן בשבת, שהרי הקדים תנאו". אבל ההלכה שבמשנתנו הוא מביא תחילה לענין חול, ואחר כך הוא מוסיף: וכן אם זימנו חבירו לשתות בשבת מתנה בתנאי זה מערב שבת על כל מה שירצה שייסעד אצלו (הלי מעשר ט, ט"א).

ב א ו ר מ ש נ ה ג

פועל שאינו מאמין לבעל הבית – על המעשרות, ומזונותיו על בעל הבית, נוטל גרוגרת אחת – כלומר שהוא מעשר דמאי מה שהוא אוכל משל בעל הבית, וכגון אם הוא בא לאכול מאה גרוגרות, הרי הוא נוטל גרוגרת אחת, ואומר: "זו – גרוגרת זו שנטלת, ותשע הבאות אחריה – ועוד תשע גרוגרות הבאות אחריה, עשויות מעשר על תשעים שאני אוכל" – שיחד עם המעשר

המזמין את חברו – לפני השבת, שיאכל אצלו – בשבת, והוא המזמין, אינו מאמינו – למזמין, על המעשרות – ואף על פי כן נענה להזמנתו מפני דרכי שלום, מה יעשה ויאכל אצלו מתוקן? אומר מערב שבת: "מה שאני עתיד להפריש מחר – אחד ממאה, ממה שאוכל ואשתה, הרי הוא מעשר – חלק ממעשר ראשון, ושאר מעשר – ועוד תשעה ממאה, כדי להשלים את שיעור המעשר הראשון, סמוך לו – יהא מעשר בסמוך לאחר ממאה שעשיתי מעשר, והרי הכל מעשר ראשון. זה שעשיתי מעשר – תחילה, היינו האחד ממאה, עשוי תרומת מעשר עליו – על כל המעשר הראשון, ומעשר שני בצפוני, או: בדרומו, ומחלל על המעות" – מעשר שני זה אני פודהו במעות והוא יוצא לחולין (עיין לעיל ה, א – שם בארנו נוסח זה לפרטיו). נמצא למחר בשבת מפריש תרומת מעשר בלבד, ואוכל ושותה את השאר כשהוא מתוקן. ותרומה גדולה אינו צריך להפריש, שלא נחשדו עליה עמי הארץ, כמו שכבר הזכרנו בכמה מקומות במסכתנו.

ב א ו ר מ ש נ ה ב

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה ללמד, שלא די כמה שהתנה בערב שבת להפריש המעשרות בשבת, לפי שבאותה שעה עדיין לא היה המאכל או המשקה לפניו, אלא בשעה שמגישים לפניו בשבת המאכלים והמשקאות צריך הוא לחזור ולומר בלחש את נוסח הפרשת המעשרות, כפי שהתנה בערב שבת, שכן תנאו מערב שבת לא בא אלא להחיר את ההפרשה בשבת. אמנם מעשר עוסקת בכוס יין לקידוש שמקבל האורח, אבל הוא הדין לאוכלים ולמשקים אחרים שמגישים לו. ולא נקטה המשנה "מזוגו לו את הכוס" אלא משום שסעודת השבת מתחילה בקידוש על הכוס. ועוד, כדי להשמיענו, שלגבי כוס יש שינויים בנוסח קביעת המקומות למעשרות כפי שיבואר. ברם, יש מפרשים משנתנו בדרך אחרת, כפי שניבא להלן.

מזוגו לו – לחבר שהוזמן לסעודת השבת בביתו של עם הארץ (כפי המשנה הקודמת), את הכוס – יין, אומר – הריהו חוזר ואומר בשבת לפני שתיית היין, כפי שהתנה כבר בערב שבת: "מה שאני עתיד לשיר בשולי הכוס הרי הוא מעשר – חלק ממעשר ראשון, ושאר מעשר סמוך לו – המשלים את כל המעשר הראשון, זה שעשיתי מעשר – תחילה בשולי הכוס, עשוי תרומת מעשר עליו – על כל המעשר הראשון, ומעשר שני בפיו – של הכוס

אחת. רבן שמעון בן גמליאל אומר: לא יחשד, מפני שהוא ממעט מלאכתו של בעל הבית. רבי יוסי אומר: לא יחשד, מפני שהוא תנאי בית דין.
 ד הלוקח יין מבין הכותים, אומר: "שני לגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה, ועשרה – מעשר, ותשעה – מעשר שני"; מחל ושותה.

פירוש ברטנורא

את בעל הבית: לא יחשד. ויקנה גרוגרת אחת ויאכל שאם לא יאכל מרעוב עצמו וממעט מסוערתו ונמצא ממעט בכך מלאכתו של בעל הבית שלא יוכל לעשות מלאכה: לא יחשד מפני שהוא תנאי בית דין. שתהא תרומת מעשר משל בעל הבית ומעשר שני משל פועל הלכך חייב בעל הבית ליתן לו הגרוגרת שהפריש לתרומת מעשר:

ד הלוקח יין מבין הכותים. קודם שגורו על יין והיה יין ודאי מבל, והכא איירי בלוקח ערב שבת בין השמשות או שלקח מבעוד יום ושכח להפריש עד בין השמשות ואז אסור להפריש רתגן ספק חשיבה אין מעשרין את הודאי הלכך אסור לקבוע לו מקום דקביעות מקום חשוב כהפרשה ואסור בין השמשות, ומשום הכי לא קתני כסיפא ומעשר שני מחולל על המעות, דכיון דאינו ראוי לקבוע לו מקום בצפונה או בדרומו אי אפשר לחללו, אבל לקרות שם דאמר שאני עתיד להפריש שרי דכולי האי לא גזרו בין השמשות: שאני עתיד להפריש. הכא לא קתני שאני עתיד להפריש למחר כדקתני לעיל גבי המומין את חבירו, דרוקא כשאינו מתקן אלא מה שאוכל ושותה התיירו להפריש למחר ממותר אכילתו ושותיתו הנשאר בשולי הכוס אבל לתקן את כל הנאר בשבת לא התיירו. והכא אינו קורא שם לתרומת מעשר כמו בבבא של דמאי וכדלעיל גבי המומין את חבירו משום דגבי דמאי דמעשרין והן שלו קורא שם לתרומת מעשר כדי לתקן את המעשר ולאכלו, אבל כאן שהוא מבל ודאי צריך ליתן המעשר ללוי והלוי יקרא שם לתרומת מעשר: ועשרה מעשר ראשון ותשעה מעשר שני. לאו דוקא, שהרי לאחר שהפריש ממאה ב' לוגין לתרומה גדולה ונשאר צ"ח לא יהיה המעשר אלא ' לוגין פחות חומש ומעשר שני שמנה

משניות מבוארות – קהתי

העיר: מהי הסיבה שהוא ישן ביום? אמרו לו: מפני שהוא יושב בתענית. אמר לו ר' יוחנן למלמד: אסור לך, ומה אם במלאכת בשר ודם אסור (שכן שנינו: "לא יחשד הפועל אפילו גרוגרת אחת"), במלאכתו של הקב"ה לא כל שכן".

באור משנה ד

לאחר שלמדנו במשניות הקודמות, כיצד מתנה אדם על הדמאי, באה משנתנו למד, כיצד מתנה על יין שלקח מן הכותים. וכבר הזכרנו שהכותים היו אמנם זהירים להפריש תרומה ומעשרות ממה שאכלו בעצמם, אבל מה שהיו מוכרים לא היו מעשרים כלל. שלא חששו למכור טבל משום "ולפני עור לא תתן מכשול" (ויקרא יט, יד), הואיל ולא פירשו פסוק זה אלא כפשוטו ממש. ועוד, שסמכו על מה שדרשו חכמים: "עשר תעשר את כל תבואת זרעך... ואלת" (דברים יד, כב) – "ואכלת" ולא מוכר, כלומר שהגומר פירותיו למכרם, אינו חייב מן התורה לעשרם (אלא מדרבנן). לפיכך פירות הנלקחים מן הכותי, אין דינם כדמאי אלא כטבל ודאי, וחייב הלוקח להפריש מהם תרומה גדולה לכהן, מעשר ראשון ללוי, ומעשר שני כדי לאכלו בירושלים.

הלוקח יין מבין הכותים – שהוא טבל ודאי, כמו שבארנו לעיל; וכגון שלקח מהם מאה לוג יין בערב שבת ולא הספיק להפריש מבעוד יום תרומה ומעשרות עד שהגיעה שעת בין השמשות, או שכח להפריש עד אותה שעה, והרי בין השמשות אסור כבר לעשר טבל ודאי כמו שנינו (שבת ב, ז): "ספק חשכה ספק אינה חשכה, אין מעשרין את הודאי"; ואפילו לקבוע מקום למעשרות אסור, שקביעת מקום חשובה כהפרשה, – מה יעשה איפוא, כדי שיוכל לתת מן היין בשבת? אומר: "שני לגין שאני עתיד להפריש" – לאחר שבת, הרי הן תרומה – גדולה על מאה הלוגים; בברטנורא מבואר שאינו אומר "שאני עתיד להפריש למחר", כמו במשנה א, לפי ששם בחבר המוזמן לעם הארץ, אינו מתקן בשבת אלא מה שאוכל ושותה אצלו, ולכן התיירו לו להפריש למחר, אבל לתקן את כל נאד היין בשבת לא התיירו, ועשרה – לוג, מעשר – ראשון; ויתנם ללוי והוא יפריש מהם תרומת מעשר. ותשעה מעשר שני – מה שנקטה משנתנו "עשרה מעשר שני" ותשנה מעשר שני" אינו מדויק, שהרי לאחר שתרם שני לוגים לתרומה גדולה לא נשארו אלא תשעים ושמנה לוגים, והמעשר מהם הוא פחות מעשרה לוג (= 9.8); וכך מעשר שני אינו מפריש אלא עשירית ממה שנשאר אחרי הפרשת המעשר הראשון. **מחל** – רש"י מפרש שמחלל את המעשר השני על המעות, היינו שאומר: "ומחולל על המעות" כמו שנינו (במשנה א), כי מה שיש בידו לתקן יתקן, ושותה – מיד מן היין. ויש חולקים על רש"י וסוברים, שאינו יכול לחלל מיד את המעשר שני, משום שלא קבע לו מקום (רוב מפרשי המשנה), ולכן מפרשים הם: וחזל – מתחיל,

הן מאה גרוגרות, ז' – הגרוגרת שנטלתי, ועשויה תרומת מעשר עליהן – על עשר הגרוגרות שהן מעשר ראשון, ומעשר שני באחרונה – כלומר בגרוגרות הבאות אחרי עשר הגרוגרות שעשיתי מעשר (תוספתא). ומחלל על המעות" – ומעשר שני זה אני פודה במעות והוא יוצא לחולין. וחושד גרוגרת אחת – כלומר הואיל ועשה גרוגרת אחת תרומת מעשר והוא צריך ליתנה לכהן, הרי הוא חוסך אותה מאכילתו, שבמקום מאה גרוגרות לא יאכל משל בעל הבית אלא תשעים ותשע, שכן משלו הוא צריך ליתן את תרומת המעשר ולא משל בעל הבית, שהרי בעל הבית אומר שעושר. רבן שמעון בן גמליאל אומר: לא יחשד – מאכילתו גרוגרת אחת כנגד הגרוגרת של תרומת מעשר, מפני שהוא ממעט מלאכתו של בעל הבית – שאם הוא ממעט ממנתו הקצובה לו ואינו אוכל די שבעו, אינו יכול לעשות מלאכה כראוי, ונמצא ממעט בכך מלאכתו של בעל הבית, אלא יקנה גרוגרת אחת וישלים בה מנת אכילתו כנגד הגרוגרת שנטל לתרומת מעשר. רבי יוסי אומר: לא יחשד – מאכילתו גרוגרת אחת, אלא יאכל כל המנה הקצובה לו משל בעל הבית, מאה גרוגרות, שהגרוגרת שנטל לתרומת מעשר אינה על חשבונו כי אם על חשבון בעל הבית, מפני שהוא תנאי בית דין – תקנת בית הדין היא שתהא תרומת מעשר משל בעל הבית. בירושלמי אמרו: "תנאי בית הדין הוא שתהא תרומת מעשר משל בעל הבית ומעשר שני משל פועל". הרמב"ם מפרש: (חושן – ומחס; ולפי פירושו דעת תנא קמא היא שמחסר את הגרוגרת לתרומת מעשר משל בעל הבית; ורבן שמעון בן גמליאל אומר: לא יחסנה ממון בעל הבית, מפני שהוא ממעט בזה ממונו, ולשון "ממעט מלאכתו" היינו ממעט ממונו, כמו "לרגל המלאכה אשר לפני" (בראשית לג, יד), אלא יחסנה ממה שהוא אוכל, כלומר ממנין הגרוגרות הקצוב לו; וחולק רבי יוסי על רבן שמעון בן גמליאל, ואומר, שתנאי בית דין הוא, שתהא תרומת מעשר משל בעל הבית, ואין רבי יוסי חולק על תנא קמא אלא משמעו טעם דבריו, שתנאי בית דין הוא (פירוש המשניות להרמב"ם).

בעל ספר "חרידים" (ר' אלעזר אזכרי) כותב: הרמב"ם שהיה רופא הוקשה לו על דברי רבן שמעון בן גמליאל (לפי פירושו של הר"ש והרא"ש, כמו שבארנו לעיל), שלא ייתכן לומר, שאם ימנע אדם עצמו מלאכול גרוגרת אחת נוספת על תשעים ותשע גרוגרות שאכל, יחלש כוחו. הלכך נדחק הרמב"ם לפרש כמו שפירש. ברם, מהירושלמי משמע שלא כדעת הרמב"ם, שכן אגב דבריו של רבן שמעון בן גמליאל מובאת שם תוספתא: "לא יחרוש אדם בפרתו בלילה וישכינה לאחרים ביום, ולא יעשה בשל עצמו בלילה וישכיר עצמו ביום, לא ירעב ולא יסגף עצמו, מפני שממעט מלאכתו של בעל הבית. ר' יוחנן בא למקום אחד, מצא מלמד תינוקות שהיה ישן ביום, שאל את בני

ה הָיוּ לוֹ תְּאֵנִים שֶׁל מִבֵּל בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְהוּא בְּבֵית הַמְדֻרָּשׁ אוֹ בְּשָׂדֶה – אָמַר: "שְׁתֵּי תְּאֵנִים שְׂאֵנִי עֲתִיד לְהַפְרִישׁ הֲרֵי הֵן תְּרוּמָה, וְעֵשֶׂר – מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן, וְתִשְׁעָ – מַעֲשֵׂר שְׁנִי". הָיוּ דְמָאֵי – אָמַר: "מָה שְׂאֵנִי עֲתִיד לְהַפְרִישׁ לְמַחֵר הֲרֵי הוּא מַעֲשֵׂר, וְשֶׁאֵר מַעֲשֵׂר סְמוּךְ לוֹ; זֶה שְׁעָשִׂיתִי מַעֲשֵׂר עֲשׂוֹי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עָלָיו; וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי בְּצִפּוֹנוֹ, אוֹ: בְּדִרּוּמוֹ, וּמִחֻלָּל עַל הַמְּעוֹת".

פירוש ברטנורא

לוגין ושמנה עשירות וחומש עשירות: מיחל ושותה. מתחיל ושותה. פירוש אחר מוהג ושותה, מיחל כמו מיהל ל' סבאך מהול במים (ישעיה א). וסתם מתניתין אתיא כר"מ דאמר אף בדאורייתא יש ברירה וזה שנשאר בשולי הכוס הוי כאילו הופרש מתחלה. ואינה הלכה אלא ק"ל דברבנן יש ברירה אבל בדאורייתא אין ברירה הלכך בודאי טבל לא יאכל ולא ישתה עד שיפריש: **ה והוא כבית המדרש.** כערב שבת ומתירא שמא יקדש עליו היום ולא יוכל לעשר:

משניות מבוארות – קהתי

ב א ו ר מ ש נ ה

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, כיצד מתנה אדם על יין שהוא לוקח מן הכותים, באה משנתנו ללמד, שהוא הדין לגבי תאנים של טבל שיש לו בביתו, שיכול בשעת הרחק להתנות כך ולאכול מהתאנים בשבת.

הָיוּ לוֹ תְּאֵנִים שֶׁל מִבֵּל בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ – כגון מאה תאנים, **וְהוּא בְּבֵית הַמְדֻרָּשׁ אוֹ בְּשָׂדֶה** – בערב שבת, ואין השעה מספקת לילך לבית לעשרם לפני התקדש היום, **אָמַר: "שְׁתֵּי תְּאֵנִים שְׂאֵנִי עֲתִיד לְהַפְרִישׁ** – לאחר שבת, **הֲרֵי הֵן תְּרוּמָה** – גדולה, **וְעֵשֶׂר** – תאנים, **הֲרֵי הֵן מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן** – ואינו קורא שם לתרומת מעשר, שהרי מדובר בטבל ודאי, ומעשר ראשון שלו חייב המפריש ליתן ללוי, והוא יתן תרומת המעשר לכהן, **וְתִשְׁעָ מַעֲשֵׂר שְׁנִי** – כמו שבארנו במשנה הקודמת. **הָיוּ דְמָאֵי** – אבל אם התאנים היו דמאי, שלקחן מעם הארץ, ואינו צריך להפריש מהם אלא תרומת מעשר ומעשר שני, **אָמַר: "מָה שְׂאֵנִי עֲתִיד לְהַפְרִישׁ לְמַחֵר** – לפי רוב המפרשים אין גורסים כאן "למחר", וכן מבואר בברטנורא במשנה הקודמת, שאמנם אם אינו מתקן אלא מה שהוא אוכל ושותה התיירו לו להפריש למחר, אבל לתקן כל הנאד בשבת לא התיירו, ואף כאן הרי הוא בא לתקן כל הכרי, ולפיכך אסור לו להפריש בשבת (ברטנורא: "תוספות יום טוב"); **הֲרֵי הוּא מַעֲשֵׂר** – כלומר תאנה אחת שאני עתיד להפריש ממאה תאנים, הרי הוא מעשר, **וְשֶׁאֵר מַעֲשֵׂר סְמוּךְ לוֹ** – ועוד תשע תאנים יהיו מעשר בסמוך לתאנה האחת ונמצא הכל מעשר ראשון, **זֶה שְׁעָשִׂיתִי מַעֲשֵׂר** – תחילה, היינו התאנה האחת, **עֲשׂוֹי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עָלָיו** – על המעשר הראשון, **וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי בְּצִפּוֹנוֹ, אוֹ: בְּדִרּוּמוֹ, וּמִחֻלָּל עַל הַמְּעוֹת** – והמעשר שני מחולל כבר מעתה על המעות שיחדתי לפדיון מעשר שני.

ושותה – מיד, או כמו שפירש רב האי גאון: מחל – כמו מהל. מלשון "סבאך מהול במים" (ישעיה א, כב), כלומר מוזג יין במים ושותה מיד. – יש דעה, שאינו מחלל המעשר שני על מעות, לפי שבטבל ודאי אסור לחללו קודם להפרשת התרומה והמעשר. ברם, בדמאי שאינו מפריש תרומה גדולה, ומעשר ראשון דיי בקריאת שם בלבד, הלכך מחלל את המעשר שני לאחר שקרא שם לתרומת מעשר, כמו ששינונו לעיל (במשניות הקודמות). יש מפרשים משנתנו גם בלוקח את היין בימות החול, אלא שאין לו כלים להפריש בהם עכשיו תרומה ומעשרות והוא רוצה לשתות מן היין (ענין רש"י יומא נה, א; חולין יד, א). – טעם הלכה זו ססומך אדם על מה שאמר "שני לוגין שאני עתיד להפריש" וכי' ושותה מן היין, לפי שסתם משנתנו היא כרבי מאיר הסובר יש ברירה אפילו בדברים שהם מן התורה, כלומר שכשהוא מוציא יין לשתיתו או אומרים, שזהו הנכרר לחולין, ומה שיפריש לאחר השבת הוא הנכרר לתרומה. ברם, בתוספתא מובא (דמאי ת, ז): "דבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון אוסרים" – לעשות כן, שלדעתם אין ברירה, ולכן אין לנו לומר שעכשיו הוא שותה חולין, ומה שמפריש אחר כך הוא התרומה, שאין סומכים על מה שיחברר אחר כך, וחוששים שמא שותה עכשיו תרומה או טבל. ויש סוברים, שלא משום שאין ברירה חולקים התנאים הללו על רבי מאיר, אלא משום שחוששים שמא ייבקע הנאד קודם שסיפק להפריש ולא יבוא לידי בירור כלל ונמצא שותה טבל ודאי, שכן מובא בתוספתא (שם): "אמרו לו לרבי מאיר: אי אתה מודה שאם ייבקע נאדו ששותה טבל? אמר להם: לכשיבקע" (אז נדון, כלומר שאינו חושש שמא ייבקע הנאד).

אגרות קודש

בי"ה, י"ז סיון, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום הראשון, בו כתב בהנוגע להמשך לימודו.

ומובן וגם פשוט שעליו ללמוד בישיבה, בה לומדים תורת הנגלה והחסידות גם יחד, וענין יחד מובן, כי בלימוד הנגלה צ"ל ניכר שלומד אברך חסידותי, ובלימוד החסידות צ"ל ניכר שלומד זה שחלק לו בלימוד הנגלה כדבעי. וכמובן מהמבואר באיזהו מקומות ומהם בלקו"ת בענין אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, שבשנים דיוק בדבר צ"ל תלמוד (כפשוטו - נגלה) ובידו דוקא שלא נשאר למטה בעולם הזה (תניא ריש פרק מ"ם) וק"ל.

בברכה לבשו"ט.

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף מה עמוד ב. **וְאָמַר חֲזָקִיָּה אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה מְשׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי, יְכוּל אֲנִי לְפַמּוֹר אֶת כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוּ מִן הַדִּין מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָאתִי עַד עַתָּה, שֵׁשׁ בַּכּה זְכוּיוֹת, לִסְבוּל אֶת עוֹנוֹת כָּל יוֹשְׁבֵי הָעוֹלָם וְלִהְיוֹן עֲלֵיהֶם, וְאֵילְמָלִי (אֵלִיעֶזֶר) [אֵלְעֶזֶר] בְּנֵי עַמִּי - אִם אֶצְרַף עִמִּי אֶת אֲלֶעָזַר בְּנִי, נוֹכַל לְפַטּוֹר בְּזְכוּיוֹתַי אֶת הָעוֹלָם מִן הַדִּין מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם וְעַד עַכְשָׁיו, וְאֵילְמָלִי יוֹתֵם בֶּן עֲזַרְיָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה עַמָּנוּ, כּוּחוֹנוּ לִהְיוֹן עַל הָאֲנָשִׁים מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם עַד סוּפּוֹ - עַד שִׁישִׁיתִים הָעוֹלָם.**

וְאָמַר חֲזָקִיָּה אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה מְשׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי, רֵאִיתִי בְּנֵי עֲלִיָּה - צְדִיקִים הַרְאוּיִים לְהִיּוֹת מֵהַכַּת הַמִּקְבֵּלֶת פְּנֵי שְׂכִינָה [וְהֵן מוֹעֲמִינִן], כְּלוּמַר שְׂרָאָה לְפִי מַעֲשֵׂי הַבְּרִיּוֹת שֶׁבְדוֹר הַהוּא שְׁבִנִי עֲלֵיהֶם מוֹעֲטִים הֵם, אִם אֶלְפֵי הֵן בְּנֵי הָעֲלִיָּה, מוֹבַטַח אֲנִי שֶׁאֲנִי וּבְנֵי מִתְּחֵלָה - מֵאוֹתָם בְּנֵי עֲלִיָּה, אִם מֵאֵת הֵם אֲנִי וּבְנֵי מִתְּחֵלָה, אִם שְׁנַיִם הֵן אֲנִי וּבְנֵי הֵן. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְכִי זִמְרִי בּוֹלֵי הָאֵי - וְכִי הַצְדִּיקִים מִקְבְּלֵי פְּנֵי שְׂכִינָה מוֹעֲטִים כָּל כֶּךָ, וְהָאֵת אָמַר רַבָּא, תִּמְנֵי סְרִי אֶלְפֵי דְרָא הָוָה דְקָמְיָה קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא - שְׁמוֹנֶה עֶשֶׂר אֶלְפֵי שׁוֹרוֹת שֶׁל צְדִיקִים יוֹשְׁבִים לְפָנָיו הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר 'סְבִיב שְׁמֵנָה עֶשֶׂר אֶלְפֵי, וְכִיצַד הַסְתַּפַּק רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרַי יוֹחָאי שְׁמַא הַצְדִּיקִים שֶׁבְכָל הַדּוֹר אֵינִם אֵלָּא שְׁנַיִם. מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: לֹא קָשְׁיָא, הָא - אוֹתָם שֶׁהֵם מוֹעֲטִים הֵם הַצְדִּיקִים דְּמִסְתַּבְּלֵי בְּאַסְפַּקְלָרְיָא הַמְּאִירָה - שֶׁהַמְּחִיצָה הַחוּצָצַת בְּיַנְיָהם לְשְׂכִינָה מֵאִירָה, הֵם מוֹעֲטִין וּבּוֹדֵדִים, הָא - דְּבַרֵי רַבָּא שֵׁשׁ שְׁמוֹנֶה עֶשֶׂר אֶלְפֵי שׁוֹרוֹת, הֵם מֵהַצְדִּיקִים דְּלֹא מִסְתַּבְּלֵי בְּאַסְפַּקְלָרְיָא הַמְּאִירָה וְאֵינִם רּוֹאִים בְּבִירוֹר. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: [הַצְדִּיקִים דְּמִסְתַּבְּלֵי בְּאַסְפַּקְלָרְיָא הַמְּאִירָה מִי זִמְרִי בּוֹלֵי הָאֵי שִׁיתֵּכֵן שְׁאֵינִם אֵלָּא שְׁנַיִם, וְהָאֵת אָמַר אַבְיָי, לֹא פְחוֹת עֲלָמָא מִתְּלַתִּין וְשִׁיתָא צְדִיקֵי [שְׁלוּשִׁים וְשֵׁשׁ צְדִיקִים] בְּכָל דּוֹר דְּמִקְבְּלֵי אֶפְרִי שְׂכִינָה בְּכָל יוֹם - שְׁמִקְבְּלִים פְּנֵי שְׂכִינָה כָּל יוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר 'אֲשֶׁרִי כָּל חוֹבֵי לֹא' לֹא בְּגִימְטְרִיא תְּלַתִּין וְשִׁיתָא הָוּן, וְדוֹרֵשׁ אֶת הַכְּתוּב אֲשֶׁרִי הַצְדִּיקִים הַמְּחַכִּים לְכַת הַרּוּאָה פְּנֵי שְׂכִינָה שֶׁהִיא כִּמְנִין לֹא. מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: לֹא קָשְׁיָא הָא דְעֵיילֵי בְּבַר - בְּרִשׁוֹת, שְׁאֵינִם חֲשׁוּבִים כָּל כֶּךָ וּמִתְעַכְּבִים בַּחוּץ עַד שִׁימְלֹכוּ הַמְּלָאכִים בְּשְׂכִינָה אִם לִיתֵן לָהֶם רִשׁוֹת לְהִכְנֹס, הֵם מְרֻבָּבִים וּבְכָל דּוֹר יֵשׁ לֹא פְחוֹת מִלֹּא צְדִיקִים בְּדִרְגָה זוֹ, הָא דְעֵיילֵי בְּלֹא בַר - שְׁאֵינִן מִי שִׁיעֲכַב בְּעֵדָם וְהֵם נִכְנָסִים מִיַּד לְלֹא נְטִילַת רִשׁוֹת, הֵם מוֹעֲטִים.

דף מו עמוד א. **וְאָמַר רַבִּי יְזִרָא וְאֵיתִימָא רַבִּי חֲנִינָא בְּרַי פֶּפְאָ, בָּא וְרָאָה שְׁלֵא כְּמִדַּת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִדַּת בְּשָׂר וְדָם, מִדַּת בְּשָׂר וְדָם אִם יֵשׁ לוֹ כְּלֵי רִיקוֹן מִחֲזִיק מַה שְׁנוֹתֵינִן לְתוֹכוֹ, אֲבָל אִם יֵשׁ לוֹ כְּלֵי מְלֵא אֵינּוּ מִחֲזִיק מַה שְׁמוֹסִיף עֲלָיו. אֲכָל מִדַּת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינוֹ כֵּן אֵלָּא כְּלֵי מְלֵא - אָדָם הַמֵּלֵא דְבַרֵי תוֹרָה, אִם מוֹסִיפִים עֲלָיו דְּבַרֵי תוֹרָה וְחִכְמָה מִחֲזִיק, וְכִלֵּי רִיקוֹן - אָדָם בּוֹר שְׁאֵינוֹ חֹכֵם, אִם שׁוֹמֵעַ דְּבַרֵי תוֹרָה, אֵינוֹ מִחֲזִיק, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים כח א) 'וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע וְגו' בְּקוֹל ה' אֶלְהֵיךָ, כְּפִילוֹת לִשׁוֹן שְׁמִיעָה בָּאָה לְלַמְדֵינוּ שְׁאֵם שְׁמוֹעַ - אִם הוֹרְגַלַת לְשִׁמוֹעַ, תִּשְׁמַע - תּוֹכַל לְשִׁמוֹעַ וְלִהוֹסִיף עַל חֻמְתָּךְ, וְאִם לֹא - שְׁלֵא הִטִּית אוֹזְךָ בִּלְדוֹתְךָ, לֹא תִשְׁמַע - לֹא יִסְפִּיקוּ בִידְךָ לְשִׁמוֹעַ אֶף לֵאחֶר זְמַן. דְּבַר אַחֶר יֵשׁ לְדַרְשׁוֹ 'וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע בְּקוֹל ה' אֶלְהֵיךָ שְׁאֵם שְׁמוֹעַ בִּישָׁן לְחֹזֵר עַל תְּלַמּוּדְךָ, תִּשְׁמַע בְּחֶדֶשׁ - תִּתְחַכֵּם בּוֹ לְהִבִּין דְּבָרִים חֲדָשִׁים מִתּוֹךְ הַיְשָׁנִים, וְאִם יִפְנָה לְבַבְךָ לְבַטְלָה וְלִהְתִּיאַשׁ מִלְּחֹזֵר עַל לִימוּדְךָ, שׁוּב לֹא תִשְׁמַע - אֵינוֹ מְשִׁמְעִים אוֹתְךָ דְּבַרֵי תוֹרָה חֲדָשִׁים, שְׁנֵאמַר (דְּבָרִים ל יז) 'וְאִם יִפְנָה לְבַבְךָ וְלֹא תִשְׁמַע', שְׁאֵם מִפְּנֵה לְבוֹ מַחְזָרָה עַל הִישָׁן שׁוּב אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ בְּחֶדֶשׁ.**

בְּחֶדֶשׁ - תִּתְחַכֵּם בּוֹ לְהִבִּין דְּבָרִים חֲדָשִׁים מִתּוֹךְ דְּבָרִים יְשָׁנִים. וְאִם יִפְנָה לְבַבְךָ - לְהִתִּיאַשׁ עַל מַה שְׁלַמְדַת כְּבַר, מִלְּחֹזֵר עֲלָיו.

לְפַמּוֹר - בְּזִכּוֹתַי אֲנִי סוֹבֵל כָּל עוֹנוֹתֵיהֶם, וּפּוֹטְרֵן מִן הַדִּין. יוֹתֵם בֶּן עֲזַרְיָהוּ - צְדִיק הִיָּה, וְעֵנִי יוֹתֵר מִשְׂאֵר מְלָכִים, וְזֹכֵה בְּכִיבוֹד אֲבִיו, וְעֲלָיו נֵאמַר "בֶּן יִכְבַּד אֲבִי" (מְלָאכִי וְעַל הַיָּמִים שֶׁהִיָּה אֲבִיו מִצְרַע וְהוּא הִיָּה שׁוֹפֵט עִם הָאָרֶץ, כְּדַכְתִּיב (מְלָכִים ב טו), "וְיוֹתֵם (בְּנוֹ) שׁוֹפֵט" וְגו' לֹא נִטַל עֲלָיו כְּתַר מְלָכוֹת בַּחַיִּיו, וְכָל דִּינֵין שֶׁהִיָּה דָן - אוֹמְרֵן בְּשֵׁם אֲבִיו. וְעַד סוּפּוֹ - עַד שִׁיכְלָה הָעוֹלָם. רֵאִיתִי בְּנֵי עֲלִיָּה וְהֵן מוֹעֲמִין - רּוֹאָה אֲנִי לְפִי מַעֲשֵׂה הַבְּרִיּוֹת שְׁבִנִי עֲלֵיָּה, כֵּת הַמִּקְבְּלִין פְּנֵי שְׂכִינָה - מוֹעֲטִים הֵם. סְבִיב שְׁמֵנָה עֶשֶׂר אֶלְפֵי - סִפְיָה דְקָרָא "ה' שְׁמֵה". דָּאֶף עַל גַּב דְּבִירוֹשָׁלַיִם שְׁלַעֲתִיד לְבָא כְּתִיב קָרָא, דְרִשִׁינָן לִיָּה נְמִי לְהַכִּי, דְּמִקּוֹם שֶׁשְׂכִינָה שְׁמָה סוֹבְבִין אוֹתוֹ שְׁמֵנָה עֶשֶׂר אֶלְפֵי, וְהֵם הַצְדִּיקִים הַנִּתְּוֵנִים לְפָנִים מִמְּלָאכִי הַשְּׂרַת, שְׁנֵאמַר (בְּמִדְבָר כג) "כַּעַת יֵאמַר לִיעֶקֶב וְלִישְׂרָאֵל מַה פִּעַל אֱלֹהֵי וְאוֹמַר (יִשְׁעִיָּהוּ כג) "לִישׁוּבִים לְפָנָי ה' יִהְיֶה סַחְרָה" וְאוֹמַר (שם ל) "וְהָיוּ עֵינֶיךָ רּוֹאוֹת אֶת מוֹרִיךָ". אֲסַפְּקָלְרִיא - מְחִיצָה שְׁחוּצָצַת בְּיַנְיָהם לְשְׂכִינָה. מֵאִירָה - כְּמֵרָאָה זוֹ שְׁרוֹאִין בָּהּ. וְיֵשׁ צְדִיקִים שְׁאֵינִן מֵאִירָה לָהֶם כָּל כֶּךָ, וְאֵינִן יְכוּלִין לְרֹאוֹת מִמֶּשׁ. אֲשֶׁרִי כָּל חוֹבֵי לוֹ - הַמְּחַכִּים לְכַת שְׁהוּא כִּמְנִין לוֹ. בְּבַר - בְּרִשׁוֹת. דְעֵיילֵי בְּלֹא בַר - בְּלֹא רִשׁוֹת, מוֹעֲטִים הֵן, וְבִהְנָהוּ קָאמַר אֲנִי וּבְנֵי מֵהֶם. מִחֲזִיק - מַה שְׁנוֹתֵינִן לְתוֹכוֹ. מְלֵא אֵינוֹ מִחֲזִיק - מַה שְׁתוֹסִיף עֲלָיו. אִם שְׁמוֹעַ תִּשְׁמַע - אִם הוֹרְגַלַת לְשִׁמוֹעַ - אִז תִּשְׁמַע, תּוֹכַל לְלַמּוֹד וְלִהוֹסִיף. וְאִם לֹא - שְׁלֵא הִטִּית אוֹזְךָ בִּלְדוֹתְךָ לְשִׁמוֹעַ. לֹא תִשְׁמַע - אַחֶר אִם אַתָּה שׁוֹמֵעַ בִּישָׁן - מַחְזָר עַל תְּלַמּוּדְךָ שְׁמַעַת. תִּשְׁמַע בְּחֶדֶשׁ - תִּתְחַכֵּם בּוֹ לְהִבִּין דְּבָרִים חֲדָשִׁים מִתּוֹךְ דְּבָרִים יְשָׁנִים. וְאִם יִפְנָה לְבַבְךָ - לְהִתִּיאַשׁ עַל מַה שְׁלַמְדַת כְּבַר, מִלְּחֹזֵר עֲלָיו.

57 ולפיכך סובר שיש לחייב את בעל הבהמה לשלם נזק שלם אף על נזקי
58 כח כחה. תיקו:
59 שנינו במשנה, היתה הבהמה מבעטת, או שהיו צרורות מנתוין
60 מתחת רגליה ושברה את הכלים, משלם חצי נזק;
61 איבעיא להו, היכי קאמר - כיצד היא כוונת דברי המשנה, האם
62 כוונתה לומר שאם היתה הבהמה מבעטת בכלים והיכה אותם
63 בביעוטה בלא התות צרורות, או שהתיה צרורות פאוהיהו - על
64 ידי שהלכה כדרכה, בשני אופנים אלו משלם חצי נזק, באופן הראשון
65 משום נזקי קרן, שהרי בעיטה דבר משונה הוא בבהמה, ובאופן השני,
66 אף שדרכה הוא, כן הוא הדין בנוזקי צרורות שאין משלם אלא חצי נזק,
67 ונמצא לפי זה שהמשנה כדעת רבנן היא, הסוברים שעל נזקי צרורות
68 משלם חצי נזק, או הלקט - או שמא יש לבאר את המשנה באופן כזה,
69 היתה הבהמה מבעטת והיכה בביעוטה, או שהיתה מבעטת בקרקע
70 וניתנו צרורות מתחת הביעוט והזיקו את הכלים, משלם חצי נזק,
71 ובשני האופנים החיוב הוא משום נזקי קרן, וניתן לדייק מכך, הא כי
72 אוהיה - שאם התיה הבהמה צרורות כשהלכה כדרכה, משלם נזק
73 שלם, ומני סומכוס היא - ונמצא שמשנתנו סוברת כדעת סומכוס,
74 שעל נזקי צרורות רגילים יש לשלם נזק שלם.
75 הגמרא מנסה לפשוט ספק זה מן הסיפא של המשנה: הא שמע
76 מסיפא, שבה שנינו שאם דרסה הבהמה על הכלי ושברתו, ונפל
77 השבר על כלי אחר ושברו, הדין הוא שעל הכלי הראשון משלם נזק
78 שלם כדון נזקי רגל, ועל הכלי האחרון משלם חצי נזק כדון נזקי
79 צרורות. ואי משנתנו סוברת כסומכוס, מי אית ליה - האם הוא
80 סובר לדין תשלום חצי נזק על נזקי צרורות. ומאחר שהסיפא היא
81 כדעת חכמים, בהכרח יש להעמיד אף את הרישא בנוזקי צרורות
82 רגילים, וכדעת חכמים.
83 וכי תימא שאף הסיפא של המשנה היא כדברי סומכוס, וכוונת
84 המשנה באומרה שעל הראשון משלם נזק שלם, אינה על הכלי
85 שדרסה עליו הבהמה ברגליה, אלא על הכלי הראשון להתנה -
86 שנשבר מחמת שברי הכלי שהתיה הבהמה ברגליה, ועל כך משלם
87 נזק שלם כסומכוס, וכוונת המשנה באומרה שעל הכלי השני משלם
88 חצי נזק, היינו הכלי השני להתנה - שנשבר מחמת השרב שניתן
89 הכלי הראשון, והטעם שמורה סומכוס בזה משלם רק חצי נזק, משום
90 דשאני ליה לסומכוס בין כחו לכח כחו - סומכוס מחלק בין נזק
91 שעושה הבהמה בכחה, שבוה הוא מחייב בתשלום נזק שלם, לבין נזק
92 הנעשה בכח כחה שאינו מחייב אלא בתשלום חצי הנזק, ומאחר
93 שהסיפא כסומכוס ניתן לבאר אף את הרישא בצרורות משונים דוקא,
94 כדבריו.
95 אמנם אי אפשר לומר כן, אלא הא דבעי רב אשי - שאם כן, ספק זה
96 שנסתפק בו רב אשי לעיל, האם כח כחו לדעת סומכוס ככחו דמי
97 ומשלם נזק שלם, או לאו ככחו דמי ואינו משלם אלא חצי נזק,
98 תפשוט ליה דלאו ככחו דמי - היה לו לרב אשי לפשוטו מן הסיפא
99 של המשנה, שממנה מוכח שעל הכלי השני שנשבר בכח כחה של
100 הבהמה מורה סומכוס שאינו משלם אלא חצי נזק.
101 דוחה הגמרא, שלא ניתן לפשוט מכך את ספיקו של רב אשי, מאחר
102 שרב אשי פרבנן מוקי לה - רב אשי מעמיד את כל המשנה כדעת
103 חכמים, ובעי לה הכי - והסתפק בהבנת דברי המשנה באופן אחר,
104 האם יש לבאר את המשנה כך, היתה הבהמה מבעטת והיכה
105 בביעוטה, או שהתיה צרורות פאוהיהו - בהליכתה כדרכה,
106 משלם חצי נזק, וניתן לדייק מכך, הא מתמת ביעוט - שאם התיה
107 צרורות שלא בדרך הילוכה, אלא על ידי שבעטה ברגליה בקרקע
108 ניתנו צרורות ושברו הכלים, אינו משלם אלא רביעי נזק, מאחר
109 שצרורות משונים הם, ויש דין שנוי בצרורות לשלם רביעי נזק, או
110 דלקט - או שיש לפרש כך, היתה הבהמה מבעטת והיכה בביעוטה,
111 או שהתיה צרורות מתחת ביעוט משלם חצי נזק, ואין דין שנוי
112 לצרורות לשלם רביעי נזק. תיקו:

1 ובהא קמיפלגי, מר ו-רמי בר יחזקאל קבר יש דין העדאה לצרורות
2 לשלם נזק שלם, ומר ו-רב קבר אין דין העדאה לצרורות, ואינו
3 משלם אלא חצי נזק.
4 דוחה הגמרא: לא, יתכן שנחלקו פחד וימנא - שלא הזיקו באופן זה
5 אלא פעם אחת, ובפלוגתא דסומכוס ורבנן קמיפלגי - ונחלקו
6 במחלוקת סומכוס וחכמים בדין נזקי צרורות, האם משלם נזק שלם או
7 חצי נזק בלבד.
8 מקשה הגמרא: והא משונה הוא שיכניס התרנגול ראשו לתוך כלי
9 ויצעק בקול, ואף לדעת סומכוס אין צריך לשלם אלא חצי נזק כדון
10 נזקי קרן, ומדוע חייב רמי בר יחזקאל את בעל התרנגול לשלם נזק
11 שלם.
12 מתרצת הגמרא: האית ביה פורני - הברייתא עוסקת באופן שהיו
13 זרעים בתוך הכלי, שדרך התרנגול להכניס את ראשו לכלי כדי
14 לאכלם, ולאחר שמכניס ראשו דרכו לצעוק שם בקול, ואין זה משונה.
15 ספק בדיני צרורות: בעי רב אשי, יש דין שנוי לצרורות לשלם רביעי
16 נזק, או אין דין שנוי לצרורות לשלם רביעי נזק. דהיינו, יש להסתפק
17 לדעת חכמים הסוברים שכאשר התיה הבהמה צרורות כדרכה משלם
18 בעליה חצי נזק, מה יהא הדין כאשר התיה הצרורות בשניו, כגון
19 שבעטה בקרקע ומחמת כך ניתנו צרורות, האם גם באופן כזה עליו
20 לשלם חצי מן הנזק, או שדי בתשלום רבע הנזק.
21 צדי הספק: האם יש לדון את הבהמה המתיה צרורות כדרכה
22 כמועדת לנזק זה, ומאחר שעל העדאתה משלמים הבעלים חצי נזק,
23 יש לומר שאם התיה בשניו ואינה מועדת לכך אינו משלם אלא רבע
24 נזק, כדון שור תם המשלם מחצית מחיובו של שור המועד, או שאין
25 לומר דין תמות והעדאה לענין צרורות, מאחר שלא מצינו תם המשלם
26 פחות ממחצית הנזק.
27 הגמרא מנסה לפשוט ספק זה מדברי רבא: תפשוט ליה מדרבא, דבעי
28 רבא (לעיל יד), יש דין העדאה לצרורות לשלם נזק שלם אחר שלש
29 פעמים, או שאין דין העדאה לצרורות, מכלל - ויש ללמוד מתוך
30 דבריו, שסובר דאין שנוי לצרורות לשלם רביעי נזק, שאילו היה סובר
31 שעל צרורות משונים יש לשלם בפעם הראשונה רבע נזק, כיצד יתכן
32 לומר שאחר שהועדה הבהמה בכך שלש פעמים ישלם נזק שלם,
33 האלא מאחר שהתם משלם רבע נזק על המועד לשלם חצי נזק,
34 ובהכרח, שלדעת רבא דין תשלום חצי נזק של צרורות שמתיה
35 הבהמה כדרכה הוא מדין תמות ולא מדין העדאה, ולפיכך נסתפק
36 שמא לאחר שהועדה להזיק שלש פעמים בצרורות עליו לשלם נזק
37 שלם.
38 דוחה רב אשי: דלקט רבא אם תמצי לומר קאמר - יתכן שרבא
39 הסתפק האם יש העדאה לצרורות בדרך אם תרצה לומר, דהיינו,
40 שהסתפק בין לענין שניו בצרורות ובין לענין העדאה בצרורות,
41 ולפיכך אמר שאם תמצי לומר שאין דין שנוי בצרורות לרבע נזק,
42 ונמצא שחצי נזק צרורות הוא מדין תמות, אזי יש מקום להסתפק האם
43 לאחר שהתיה הבהמה שלש פעמים יש דין העדאה לצרורות לשלם
44 נזק שלם, או אין דין העדאה ולעולם אינו משלם אלא חצי נזק. תיקו.
45 ספק נוסף בדין צרורות: בעי רב אשי, כח כחו לסומכוס ככחו דמי
46 או לא. דהיינו, בהמה שהזיקה בכח כחה, כגון, שהתיה צרורות על
47 כלי ונשבר, וניתנו שבר מן הכלי על כלי אחר ושברו. האם לדעת
48 סומכוס יש לדון כאילו הזיקה הבהמה את הכלי השני בכחה ממש,
49 וכשם שלשטתו יש לשלם על נזקי צרורות נזק שלם, כך יסבור אף
50 לגבי נזק זה, או שמורה סומכוס שבאופן כזה אינו משלם אלא חצי נזק
51 בלבד.
52 צדי הספק: מי נמיר הלכה ומוקי לה כבת כחו - האם קיבל סומכוס
53 מרבותיו שישנה הלכה למשה מסיני שעל נזקי צרורות משלמים חצי
54 נזק, אלא שסובר שיש להעמיד הלכה זו רק באופן שהזיקה הבהמה
55 בכח כחה, אך כשהזיקה בכחה משלם נזק שלם, או דלקט לא נמיר
56 הלכה כלל - או שמא לא קיבל סומכוס כלל הלכה זו מרבותיו,

בבא קמא. כיצד הרגל - פרק שני דף יט עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" קמא רש"י תוספות

1 משונה הוא. התרגול שאין דרכו לתקוע בבלי: דשרו ביה כתיבי. שיש ורעים בכלי
2 דאורחיה להכניס ראשו בתוכו ולאכול ובין דאורחיה לאכול אורחיה נמי לצעוק: יש
3 שני לצורות לרביע נוק. לרנן דפליגי אסומכוס ואמרי צורות כי אורחיה חצי נוק
4 היכא דשינה בהן בגון בעטה ברגלה ומחמת ביעוט התיה צורות ושברה כלים מי חשיב
5 שני והי פתם ומשלם רביע נוק דהא אהעדאתן
6 חצי נוק הלך מתוקן רביע נוק: או אין שני. 1
7 לשלם רביע דתשלם חצי נוק שאין תמות 2
8 והעדאה בהם דלא אשבתן תם ומשלם בציר 3
9 מפלגא: מכלל דאין שני. דאי יש שני לרביע 4
10 היי חצי להעדאתן ואמאי אצטריכא לרבא 5
11 למיבעי ודאי אין העדאה לשלם נוק שלם דהא 6
12 תמות רביע נוק והעדאה חצי נוק: ומשני רב אשי 7
13 דלמא רבא אם הכי מצעי לומר קאמר. והריוויה 8
14 מספקי ליה והכי קא מצעיא ליה ש שני או אין 9
15 שני ואם תמצא לומר אין שני וזו היא צד 10
16 תמותו יש העדאה לתמות זו או אין העדאה: מי 11
17 גמיר הלכה. למשה מסיני דחצי נוק צורות 12
18 ומוקים לה בבב כחו או לא גמיר: והיוקא 13
19 בבעיטה. בלא צורות ותולדה דרנן היא: ת"ו 14
20 דתתא ספא דמתני: דרסה על הכלים כ"ו. 15
21 מרחיב לצורות חצי נוק שם מתני: לאו 16
22 סומכוס היא: ראשון להקנה. אותו בלי שנשבר 17
23 מחמת התות שברי כלים שדרסה עליו קרי 18
24 ראשון ואע"ג דצורות ניהו משלם נוק שלם 19
25 דסומכוס היא: אחרון אחרון להקנה. בגון 20
26 שמתוהו בלי שנשבר ע"י צורות התיה שברים 21
27 ושברו בלי שלישי דהוי כח חו ומשניה משלם 22
28 חצי נוק: תפשוט. בעיא דרב אשי: רב אשי כרנן 23
29 מוקי לה. והר בעיא דרבי רב אשי לעיל יש שני 24
30 לצורות או אין שני אהא מתניתין בעי לה 25
31 והכי קבעי היתה מבעטת כו: היתה מהלכת. 26
32 בחצר הניקן מלאה צורות וא"א שלא תהא 27
33 מנתות כו: אורחיה הוא. ובצורות דלמא הוא 28
34 ומשלם חצי: או דלמא השתא מיהא מהמת 29
35 ביעוט הוא. וא"ת יש שני לצורות לרביע נוק 30
36 הא רביע נוק משלמת: לישנא אחרנא אורחיה 31
37 הוא וצורות ניהו ותולדה דרנן אפילו איינע 32
38 בביעוט והתיקא הא לא משלם אלא חצי נוק 33
39 דהא בלאו הכי חזאי מנתות או דלמא מחמת 34
40 ביעוט ואמי האי הוועדה בכך משלמת נוק שלם 35
41 דכיון דמשונה הוא היי תולדה דרנן מפי 36
42 המורה אכל הראשון עיקר: לרנן דמיינן ליה. 37
43 הואיל (ובעיסה) והתיבת ח"י כי קרן: או דלמא. 38
44 כל צורות כי אורחיהו תולדה דרנן ניהו 39
45 פטור ברה"ר: התיה ברה"ר. כי אורחיה והלכו 40
46 צורות ברשות הניקן ושברו כלים: תהיה הש 41
47 באו. בתמיכה כלומר פטור הואיל ועיקרה תאי 42
48 במקום פטור: והיקה ברה"ר. חייבת אי אמרת 43
49 בשלמא צורות כי אורחיהו לרנן מדמינן להו 44
50 לחייב ברה"ר כי קרן דהא נמי לרנן דמשלמת 45
51 חצי נוק כי קרן ואע"ג דרנן משונה הוא וצורות 46
52 אורחה הוא הלך ברשות הרבים חייבת חצי נוק 47
53 אלא לדיך דאמרת כל צורות כי אורחיה 48
54 לרנן מדמינן להו משום דהוי תולדה דרנן 49
55 ואע"ג דתקם נוק שלם וצורות חצי נוק אמאי תני ברה"ר חייב: על הראשון פטור. דרנן היי ועל האחרון חייב מאי לאו כו: והאמר

1 **ובהא** קמיפלגי. תימה מנליה דפליגי דלמא רמי בר יוחנא כל דאינעו באמרי בי רב בלא
2 אינעו ר"ל דאי"כ מאי קמיל אמרי בי רב ואין לתמוה היכי פליג אברייתא דתתם
3 אמרי בי רב משימה דרב ורב תנא ופליג א"כ משום דלא מיתני בי ר' דהיא ור' אשעיא לא
4 מותבין מייניה תיובתא:
5 **ובי** תיקא ראשון להקנה. ואע"ג דלא שידך
6 לפרש הכי ברייתא דלמא דתני עלה
7 בד"א ברשות הניקן אכל ברה"ר על הראשון פטור
8 ועל האחרון חייב ואי ראשון להקנה כר יכול
9 להיות ראשון להקנה או ברשות הניקן או ברה"ר
10 כמו שני להקנה מכל מקום מתניתין מצי שפיר
11 מפרשא הכי:
12 **רב** אשי כרנן מוקי לה ובעי לה הכי. הוה מצי
13 למימר דאתלי קאמר את"ל לאו בכחו דמי
14 מתניתין כרנן היא או סומכוס היא אלא עדיפא
15 ליה למיבעי בגוש שני ואין שני ונראה דבעיא
16 דלעיל לא היתה אלא אי מתניתין איירי בצורות
17 כי אורחיה או ע"י שני וזהו לא והש"ס הוסיף
18 מדעתו רנן היא או סומכוס היא ורב אשי מפרש
19 דאיבעיא ליה אי יש שני לרביע או אין שני
20 וכה"ג איכא פ' המקבל (ב"מ דף ק"ב. ושם ד"ה
21 אומן) גבי בעיא דרב ששת דקבלן עובר בכל תלין
22 או אין עובר שהוסיף הש"ס לומר אומן קונה
23 בשבב כלי ב"ו ורב ששת שאלו סתם ובהגוזל
24 קמא (לקמן דף ע"ט. ושם ד"ה בשליחא) מוכח
25 דמיירי בשליחא דאגרתא:
26 **במקום** שאי אפשר לה אלא אי"כ וכו'. אין
27 לפרש דאיירי ברה"ר ומיעיקא ליה
28 דאם אורחיה פטור מדי דהוה ארגל מדלמא קאמר
29 היתה מהלכת ברשות הרבים כמו בעיקר דבסמוך
30 ופ"ה עיקר:

בין כחו לכח כחו אלא הא דבעי רב אשי כח לסומכוס כחו דמי או לאו כחו דמי
תפשוט ליה דלאו כחו דמי רב אשי כרנן מוקי לה ובעי לה הכי היתה מבעטת והיוקא
בביעוטה או צורות פאורחיהו חצי נוק הא מחמת ביעוט רביע נוק ויש שני או דלמא
היתה מבעטת והיוקא בביעוטה או צורות מחמת ביעוט חצי נוק ואין שני תיקו: בעי מיניה
רבי אבא בר ממל מרבי אמי ואמרי לה מרבי חייא בר אבא היתה מהלכת במקום שאי
אפשר לה אלא אם כן מנתות ובעטה והתייה והיוקא מהו פיון דאי אפשר לה אורחיה הוא
או דלמא השתא מיהא מחמת ביעוט קמנתוה צורות תיקו: בעא מיניה ר' ירמיה מר' זורא
היתה מהלכת ברה"ר (ובעטה) והתייה והיוקא מהו לרנן מדמינן ליה ותיבת או דלמא
תולדה דרנן הוא ופטורה אמר ליה מסתברא תולדה דרנן הוא התייה ברה"ר והיוקא ברה"ר
מהו א"ל עקירה אין פאן הנחה יש פאן איתביה היתה מהלכת בדרך והתייה בין ברה"ר
בין ברה"ר חייב מאי לאו התייה ברשות הרבים והיוקא ברה"ר לא התייה ברה"ר והיוקא
ברה"ר והאמרת עקירה אין פאן הנחה יש פאן א"ל הדרי בי איתביה דרסה על הכלי ושברתו
ונפל השבר על כלי אחר ושברו על הראשון משלם נוק שלם ועל האחרון משלם חצי נוק
ותני עלה כמה דברים אמורים ברשות הניקן אכל ברה"ר על הראשון פטורה ועל האחרון
חייבת מאי לאו התייה ברשות הרבים והיוקא ברשות הרבים לא התייה ברשות הרבים
והיוקא ברה"ר והאמרת עקירה אין פאן הנחה יש פאן אמר ליה הדרי בי איני

ותאמר

בבא קמא דף יט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קמג

57 לכשכש באמתה כאשר יצרה תקיף בקרבה, אִי דְלָמָא – או שיש לומר
58 שאין לדמות נזק זה לקרן, מאחר ששור הנוגח בקרן בְּוִנְתָּוּ היא
59 לְהִיבָה, אבל הָא – בהמה המכשכשת באמתה אִין בְּוִנְתָּהּ לְהִיבָה,
60 תְּקִיבָה;
61 שנינו במשנה, תְּתַרְנְגֻלִין מוֹעֲדִין לְחַלְפֵי בְּדָרְבָן וְלִשְׁפָר וְכוּ, היה
62 דליל ו-1 חפץ כלשהו קשור ברגליו, או שהיה מהדס ומשבר את
63 הכלים, משלם חצי נזק;
64 מתחילה סברה הגמרא, שכונת המשנה היא שאם היה דליל קשור
65 ברגל התרנגול, והיה התרנגול מוליכו ברשות הרבים ממקום למקום,
66 ונתקל אדם בדליל זה וניזוק, יש בזה חיוב תשלומים משום נזקי בור.
67 ועל כך מביאה הגמרא: אָמַר רַב הוּנָא, לֹא שָׁנוּ – שאין חיוב לשלם
68 אלא חצי נזק בלבד, אָלָא באופן שְׁנָקְשָׁר הדליל מֵאֵלֶיּוּ ברגל
69 התרנגול, אִכְלָל אִם קָשְׁרוּ אֲדָם, תְּיִיב הקושר בתשלום הנזק במלואו,
70 כדן החופר בור ברשות הרבים, שעליו לשלם את כל הנזק שנגרם
71 מבור.
72 מבררת הגמרא: באופן שְׁנָקְשָׁר הדליל מֵאֵלֶיּוּ ברגל התרנגול, מֵאִין
73 תְּיִיב בתשלום חצי הנזק, אִילֵימָא שְׁבַעל הַדְלִיל הוא החייב, על אף
74 שנקשר הדליל מאיליו ברגל התרנגול, לא יתכן לומר כן, דְּהִיבָה דְּמִי
75 – יש לברר באיזה אופן שמר על הדליל שברשותו, אִי דְּאִנְצֵיָה – אם
76 הצניעו במקום המשתמר, ואף על פי כן נטלו התרנגול, אם כן אָנוּם
77 הוּא, נזק זה, ואין מוטל עליו לשלם מאומה, וְאִי לֹא אִנְצֵיָה – ואם
78 לא הצניעו במקום המשתמר, אם כן פּוֹשְׁעֵהּ הוּא, ועליו לשלם את
79 מלוא הנזק, שהרי בורו הוא שהזיק, ומדוע מבואר במשנה שאינו
80 משלם אלא חצי נזק.
81 אָלָא בהכרח צריך לומר, שהתְּיִיב בתשלום הוא כְּעַל הַתְּרַנְגֻל, שהרי
82 התרנגול שלו הוא זה שיצר את התקלה. אך גם על כך יש להקשות,
83 מֵאִי שָׁנָא בּוֹלִיָה נֹזֵק דְּלֵא משלם, משום דְּכַתִּיב (שמות כא לג) כִּי
84 יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר, ודרשו חכמים (להלן נא). איש בור וְלֹא שׁוֹר בּוֹר,
85 שחייב אדם רק על נזקי בור שחפר הוא עצמו, ולא על נזקי בור שחפר
86 שורו, ולפיכך אין לחייב את הבעלים לשלם את מלוא הנזק על נזקי
87 הבור שיצר התרנגול, ואם כן חֲצִי נֹזֵק נִמְי לא ישלם, שהרי יש לדרוש
88 אף לגבי זה: אִישׁ בּוֹר וְלֹא שׁוֹר בּוֹר.
89 ומחמת קושיות אלו, חוזרת בה הגמרא ממה שסברה בתחילה,
90 ומבארת שאין כונת המשנה שנתקל אדם בדליל והחיוב הוא משום
91 בור, אָלָא מִתְּנִיתִין בְּדִאֲרֵיָה אֲדִינוּ – המשנה עוסקת באופן שזרק
92 התרנגול את הדליל ושבר בזריקתו כלים, שבאופן זה יש לחייב את
93 בעל התרנגול בתשלום חצי הנזק מדין צרורות, וְכִי אֲתֵמַר דְּרַב הוּנָא
94 בְּעֵלְמָא אֲתֵמַר – ודברי רב הונא לא על משנתו נאמרו, אלא כדן
95 בפני עצמו. תרנגול שהיה קשור ברגלו דְּלִיל הַפְּקָר ונתקל בו אדם
96 וניזוק, מה דינו, אָמַר רַב הוּנָא, אִם נִקְשָׁר הדליל מֵאֵלֶיּוּ ברגל
97 התרנגול פְּטוֹר בעליו מלשלם, משום 'איש בור ולא שור בור', אך אם
98 קָשְׁרוּ אֲדָם ברגל התרנגול, תְּיִיב הקושר בתשלום מלוא הנזק, שהרי
99 בורו הוא שהזיק.
100 מקשה הגמרא, מִשּׁוּם מֵאִי תְּיִיב – מדוע יש לחייב את הקושר משום
101 בור, הרי לא הזיק הדליל במקום שבו קשרו, אלא התרנגול נטלו
102 למקום אחר והזיק שם, ואין זה דומה לבור רגיל שחייבה התורה
103 שבמקום שבו כרה הבור שם אירע הנזק.
104 מתרצת הגמרא, אָמַר רַב הוּנָא בְּרַ מְנֻתָהּ, יש לחייב הקושר אף באופן
105 כזה מִשּׁוּם בּוֹרוֹ הַמְתַּלְגֵּל בְּרַגְלֵי אֲדָם וּבְרַגְלֵי בְּהֵמָה. שהרי שנינו
106 לעיל (ו) שיש לחייב את המניח תקלה ברשות הרבים משום נזקי בור,
107 אף באופן שלא הזיק הבור במקום שבו הניחו, אלא נתלגל למקום
108 אחר ברגליו אדם או בהמה והזיק שם;
109 נתבאר בתחילת הפרק, שפוק זה מבאר את חמשת סוגי המזיקים
110 שנזכרו בדברי המשנה לעיל (טו) שהינם מועדים לשלם נזק שלם: שן,
111 רגל, קרן לאחר שנשחט שלש פעמים, קרן ברשות הניזק לדעת רבי
112 טרפון, ואדם המזיק. משנה זו מבארת את דיני השן.

1 והאמר רבי יוחנן (להלן כו.) אין דין תשלום חצי נזק חלוק לא
2 לרשות היחיד ולא לרשות הרבים, והיינו, שבמקום שישנו חיוב
3 לשלם חצי נזק, חייב בין ברשות היחיד ובין ברשות הרבים, ויש להוכיח
4 מדבריו שחייב אף על נזקי צרורות ברשות הרבים.
5 מבררת הגמרא, מֵאִי לֹא – האם אין כונת רבי יוחנן לומר שחייב אף
6 באופן שהתְּיִיב הבהמה צרורות ברשות הרבים והזיקה ברשות
7 הרבים, ושלא כדברי רבי זירא.
8 משיב רבי זירא, לֹא, אין רבי יוחנן מחייב אלא כשהתְּיִיב צרורות
9 ברשות הרבים והזיקה ברשות היחיד – שניתנו הצרורות עד לרשות
10 היחיד והזיקו שם, ולפיכך חייבים הבעלים בתשלום חצי הנזק, אך
11 כשהזיקו ברשות הרבים פטור לגמרי.
12 שב רבי ירמיה והקשה לרבי זירא, והאמרת שמאחר ועקירה אין כאן
13 וכי הִנְחֵהּ שָׂא, והיינו, שאף באופן שהתְּיִיב ברשות הרבים והזיקה
14 ברשות היחיד פטורים הבעלים מתשלום.
15 אָמַר לִיה רבי זירא, תְּדַרְי – כחורני בי מדין זה, וסובר אני שאין
16 לפטור את בעל הבהמה אלא באופן שהיה הנזק עצמו ברשות הרבים,
17 אך אם התְּיִיב ברשות הרבים והזיקה ברשות היחיד, חייב.
18 תירוץ נוסף על הקושיא מדברי רבי יוחנן: ואִנְצֵיָה אִימָא, כִּי אָמַר
19 רַבִּי יוֹחָנָן אֲתָרְן – שלא אמר רבי יוחנן שאין חצי נזק חלוק בין ברשות
20 היחיד ובין ברשות הרבים, אלא לענין תשלום חצי נזק על נזקי קרן, אך
21 לענין חצי נזק צרורות אף הוא מודה שפטור ברשות הרבים.
22 ספק בדין נזקי בהמה: יָתִיב – יושבים היו רבי יוחנן ונשיא רבי
23 אושעיא, אֲמִרְעָא – בכניסת ביתו דְּרַבִּי יוֹחָנָן נשיאה, נִפְקַּ מִיִּלְתָּא
24 מְבַיְיָהּ – יצא דבר מביניהם, והיינו, ששאל אחד מהם לחבירו,
25 בהמה ששִׁבְשְׁבָהּ – טילטלה וניערהו בְּזַנְבָה ברשות הרבים, ושיברה
26 את הכלים, מַהוּ – האם חייב בעל הבהמה בתשלום הנזק או לא.
27 צדדי הספק: האם דרך הבהמה לעשות כן, ולפיכך יש לפטור את
28 בעליה כדן נזקי רגל ברשות הרבים, או שאין דרכה לעשות כן,
29 ותולדת קרן הוא, ויש לחייב על כך אף ברשות הרבים.
30 אָמַר לִיה אֲדָרְךָ – ענה לו חבירו, וְכִי יִאֲחֻזָה בְּזַנְבָה וְנִלְךָ – וכי מחויב
31 בעל הבהמה לאחוז בזנב בהמתו כשהולך עמה ברשות הרבים, ודאי
32 אין הדבר כן, ומאחר שאינו מחויב לשומרה בזה, יש לפטורו אם
33 הזיקה.
34 חזר השואל והקשה, אִי הָבִי שיש לפטור הבעלים משום שאינו מחויב
35 לאחוז בזנבה, קָרְן נִמְי נִימָא – אף לגבי נזקי קרן ברשות הרבים יש
36 לומר כן, וְכִי יִאֲחֻזָה בְּקָרְנוֹ וְנִלְךָ – האם חייב אדם לאחוז בקרן בהמתו
37 כשהולך עמה ברשות הרבים, ודאי שלא, ואם כן יש לפטור אף על נזקי
38 קרן ברשות הרבים, והלא אין הדין כן.
39 השיב לו רעהו, הָבִי שְׁתָּא – כיצד הניך מדמה נזקי קרן לכשכוש בזנב,
40 הרי קָרְן לֹא אֲחֻזָה – אין דרך בהמה ליגח בקרניה, הָא אֲחֻזָה –
41 אבל דרכה לכשכש בזנבה, ולפיכך יש לדון נזק זה כתולדת הרגל
42 שפטורה ברשות הרבים.
43 מקשה הגמרא, וְכִי מֵאֲחַר דְּאֲחֻזָה לכשכש בזנבה, מֵאִי מְבַיְיָ לִיה
44 – אם כן במה נתפסק השואל, הרי ודאי תולדת רגל היא ופטורה
45 ברשות הרבים.
46 מתרצת הגמרא, כְּשִׁבְשָׁב תִּימָא מְבַיְיָ לִיה – אכן לא הסתפק השואל
47 אלא לגבי כשכוש מרובה מן הרגיל, שבזה יש לדון אם משונה הוא
48 ותולדת קרן וחייב ברשות הרבים, או שדרכה בכך ותולדת רגל הוא
49 ופטור ברשות הרבים.
50 ספק נוסף: כְּעֵי רַב עֵינָא, כְּשִׁבְשָׁה הבהמה בְּאֲמָתָה – בגיד שלה,
51 והזיקה כלים ברשות הרבים, מַהוּ – האם יש לחייב את הבעלים בנזק
52 זה.
53 צדדי הספק: מִי אֲמַרִינן מִיִּדֵי דְּתוֹה אֲתָרְן – האם יש לדון נזק זה כדן
54 נזקי קרן החייבים ברשות הרבים, והטעם לדמותו להם, מאחר שְׁקָרְן
55 לֹא יִצְרָא קְתִיבָהּ לִיה – וכי אין הבהמה נוגחת בקרניה אלא משום
56 שיצרה תקיף בקרבה, הָכָא נִמְי לֹא שָׁנָא – אף זה כן, שדרך הבהמה

59 אַבְלָהּ בַּחוּץ פְּטוּרָהּ.
 60 מבררת הגמרא, מַאי לֹא – האם אין הברייתא עוסקת באופן שהיה
 61 מְתַגַּלְגַּל מְאִי – שגילגלה הבהמה את השק מרשות לרשות, וכוונת
 62 הברייתא כך היא, אבלתו בפנים, דהיינו שגילגלתו מרשות הרבים
 63 לרשות היחיד ואבלתו שם, חייבת, מאחר שאבלתו ברשות היחיד, אף
 64 על פי שנטלתו מרשות הרבים, אך אם אבלתו בחוץ, דהיינו שגילגלתו
 65 מרשות היחיד לרשות הרבים, פטורה, מאחר שאכלתו ברשות הרבים,
 66 ואם כן, ניתן לפשוט מברייתא זו את ספיקו של רבי זירא, שיש לדון
 67 הבהמה לפי המקום שבו אכלה.
 68 דוחה הגמרא: לֹא – לא ניתן לפשוט ספק זה מדברי הברייתא, דַּאימָא
 69 – מאחר שיתכן לומר בכוונת הברייתא להיפך, שאם גילגלה הבהמה
 70 מרשות לרשות ואַבְלָהּ, אזי הדין כך הוא, עַל מַה שֶׁבְּפָנִים – על מה
 71 שהיה מונח בתחילה ברשות היחיד ונטלתו משם, חַיִּיבָתָא אף שאכלתו
 72 ברשות הרבים, ואילו עַל מַה שֶׁבְּחוּץ – שנטלתו מרשות הרבים,
 73 פְּטוּרָהּ אף כשאכלתו ברשות היחיד, מאחר שיש לדון לפי המקום
 74 שממנו נטלה, ולא לפי המקום שבו אכלה בפועל.
 75 אִיבְעִיתָא אִימָא – ואם תרצה לומר ניתן לדחות ראייה זו באופן אחר, כִּי
 76 קְאָמַר רַבִּי תַּיִיבָא בְּפִתְלֵיהָ דְאַבְסַקְתָּא – חבילת עלי שחת ארוכים.
 77 דהיינו, הברייתא שהביא רבי חייה אינה עוסקת בשק מלא גרעיני
 78 שעורים שגילגלתו הבהמה מרשות לרשות, אלא בחבילת שחת
 79 שעליה ארוכים, שזיתה מונחת מקצתה ברשות היחיד ומקצתה
 80 ברשות הרבים, וכאשר אוכלת הבהמה מצד אחד של העלים נמשך
 81 ממילא אף הצד השני אחריו, ולפיכך נידונית כל החבילה כמונחת
 82 במקום שבו אוכלת הבהמה, אך אין להוכיח מכאן לגבי גרעיני שעורים
 83 שאינם נמשכים מעצמם זה אחר זה, אלא הבהמה היא זו שמגלגלתם
 84 מרשות לרשות.
 85 שנינו במשנה, שהשן מועדת לאכול את הראוי לה, ומשלם בעליה נזק
 86 שלם, ואם אַבְלָהּ הבהמה בְּסוּת או כלים הרי זה משונה, ומשלם
 87 הבעלים חצי נזק, וְכוּ', במה דברים אמורים ברשות הניזק אבל ברשות
 88 הרבים פטור:
 89 הגמרא מבררת באיזה אופן יש לפטור את השן האוכלת ברשות
 90 הרבים:
 91 אַתְיָא – על איזה אופן השנוי במשנה נאמר שיש לפטור את השן
 92 ברשות הרבים, האם רק על האופן השנוי ברישא לגבי שן האוכלת
 93 כדרכה, או אף על האופן המבואר בסיפא לגבי שן שאכלה כסות או
 94 כלים.
 95 אָמַר רַבִּי, אַבְלוּהוּ – דין זה נאמר על כל האופנים השנויים במשנה,
 96 שאף האוכלת כסות או כלים ברשות הרבים פטורה. מַאי מְעָמָא –
 97 ומזה טעם הדבר, הרי בהמה האוכלת כסות או כלים דבר משונה הוא,
 98 וחייבת מתורת קרן, ומדוע יש לפטרה ברשות הרבים. משום שְׂכָל
 99 הַמְשָׁנָה וְכֵן אַחַר וְשִׁינָה בּוּ פְטוּרָהּ. דהיינו, כל העושה דבר משונה
 100 ברשות הרבים, כגון אדם המניח שם כסות או כלים, שאין דרך לעשות
 101 כן, ובא אדם או בהמה ושינה בהם, כגון באופן זה שאכלתם בהמה,
 102 פטור הבעלים מלשלם את דמי הניזק, מאחר שאף הראשון עשה שלא
 103 כהוגן.
 104 וְשִׂמוּאֵל אָמַר לֹא שָׁנוּ שהשן פטורה ברשות הרבים, אֲלֵא באופן
 105 המבואר ברישא שאכלה פִּידוּת וְיִרְקוּת, אַבְל אם אבלה בְּסוּת וְכוּלָּים
 106 חַיִּיבָתָא, מאחר שחיובה מתורת קרן הוא, וקרן חייבת אף ברשות הרבים.
 107 הגמרא מביאה את שיטת ריש לקיש בענין זה: וְכֵן אָמַר רִישׁ לְקִישׁ
 108 כדברי רב, פטור שן ברשות הרבים נאמר אַבְלוּהוּ – על כל הדינים
 109 המבוארים במשנה, ואף אם אבלה כסות או כלים.
 110 וְאִזְדַּרְשִׁי לְקִישׁ לְמַעְמֵיהָ – וסובר ריש לקיש בזה כשיטתו, דַּאֲמַר
 111 רִישׁ לְקִישׁ (להלן כד): שְׁתֵּי פְרוֹת הַשְּׁהוּת בְּרִשׁוֹת הַרְבִּיבִים, אַחַת
 112 רְבוּצָה וְ-רובצת) וְאַחַת מְתַגַּלְגַּת, וְעַמְּתָה הפרה המְתַגַּלְגַּת בְּפָרָה
 113 הַרְבִּיבָוּתָא, פְּטוּרָהּ, אף שחיוב בעיטה מתורת קרן הוא, וקרן חייבת
 114 ברשות הרבים, מאחר שהפרה הרובצת שינתה מן הדרך הרגילה
 115 ברשות הרבים, וכל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור, אך אם בעטה
 116 הפרה הַרְבִּיבָוּתָא בְּפָרָה הַמְתַגַּלְגַּת, חַיִּיבָתָא.

1 מעשה נוסף לגבי בהמה שהזיקה בדרך אכילתה: הוּוּא בְּרָחָא –
 2 מעשה היה בעו, דְהוּוּא לִיפְתָא אֶפְסוּמָא דְדָנָא – שראתה לפת ו- מין
 3 ירקן המונחת על פי החבית, סְרִיף סְלִיק – נאחזה העו בחבית ברגליה
 4 וטיפסה ועלתה עליה, אַבְלָהּ לִיפְתָא וְתַבְרִיהָ לְדָנָא – אכלה את
 5 הלפת ושברה את החבית, חַיִּיבָתָא רַבָּא – חייב רבא את בעל העו
 6 לשלם אֶלִיפְתָא וְאֶדְנָא – גם על הלפת וגם על החבית נֶזֶק שָׁלֵם.
 7 מבררת הגמרא: מַאי מְעָמָא חייבו רבא אף על החבית נזק שלם, הרי
 8 אין דרכה של עו לשבור חביות ומשונה הוא, והיה לו לחייבו חצי נזק
 9 משלו קרן, ומבארת, דְכִיּוֹן דְאִוְרְחֵיהָ לְמִיבֵל לִיפְתָא – כיון שדרכה
 10 של עו לאכול לפת, אִוְרְחֵיהָ נְמִי לְסְרוּבֵי וְלְמַסְלַק – דרכה גם כן
 11 היאחזו בחבית ולטפס עליה כדי להגיע לפת, ולפיכך אין זה משונה.
 12 דין בהמה האוכלת מעל גבי חברתה: אָמַר אֶלְפָא, בְּהֵמָה שעמדה
 13 בְּרִשׁוֹת הַרְבִּיבִים, וְפָשְׁטָהּ את צְנֹאָרָהּ וְאַבְלָהּ דבר מאכל שהיה מונח
 14 מְעַל גַּבֵּי חֲבֵרְתָהּ, חַיִּיבָתָא בְּנֹזֵק שָׁלֵם כְּדִין שֵׁן בְּרִשׁוֹת הַנִּיזֵק, מַאי
 15 מְעָמָא, משום שגַּבֵּי חֲבֵרְתָהּ בְּחֻצְרָה הַנִּיזֵק דְמִי, שרשותו של בעל
 16 הבהמה היא, והמזיקו שם חייב נזק שלם.
 17 לְמַאי מְסַיְעִי לֵיהּ – לכאורה ניתן להביא הוכחה לדינו של אלפא מן
 18 הברייתא, שבה שנינו, שאם הִתְתָּה קוֹפְצוֹ ו- תיבה שמניח בה את
 19 חפציו מוֹפְשֵׁלֵת לְאַחֲרָיו, דהיינו, שנשאה מאחורי גבו, וְפָשְׁטָהּ
 20 בהמה את צְנֹאָרָהּ וְאַבְלָהּ מִמֶּנּוּ, חַיִּיבָתָא, ומוכח כאילפא, שאף שהנזק
 21 היה ברשות הרבים, מכל מקום מאחר שאוכלת הבהמה מתוך כלי
 22 היה זה נידון כשן ברשות הניזק, ומשלם בעל הבהמה נזק שלם.
 23 דוחה הגמרא, בְּדַאֲמַר רַבָּא בְּקוֹפְצָתָא, הֵכָא נְמִי בְּקוֹפְצָתָא – כשם
 24 שמצינו במקום אחר שהעמיד רבא בבהמה קופצת, כך ניתן להעמיד
 25 אף בברייתא זו, שעוסקת באופן שקפצה הבהמה ואכלה מתוך קופתו,
 26 ומאחר ששינוי הוא זה משלם בעל הבהמה חצי נזק, כדן קרן שחייבת
 27 אף ברשות הרבים, אך אין להוכיח מכאן שאם אכלה הבהמה כדרכה
 28 ישלם בעליה נזק שלם כדן שן ברשות הניזק.
 29 מבררת הגמרא: וְהִיכָא אִתְמַר דְרַבָּא – היכן נאמרה מימרא זו של
 30 רבא שהעמיד בקופצת, ומבארת, אַהֲא דַּאֲמַר רַבִּי אוֹשְׁעִיָא – על דין
 31 זה שאמר רבי אושעיא, שְׂבֵהֵמָה האוכלת בְּרִשׁוֹת הַרְבִּיבִים, אם הִלְכָה
 32 וְאַבְלָהּ, פְּטוּרָהּ, כְּדִין שֵׁן בְּרִשׁוֹת הַרְבִּיבִים, אָךְ אִם עָמְדָה וְאַבְלָהּ,
 33 חַיִּיבָתָא.
 34 מקשה הגמרא: מַאי שְׂנָא הִלְכָהּ – מדוע אם הלכה הבהמה ואכלה
 35 תוך כדי הליכתה פטורה, דְאִוְרְחֵיהָ הוּא – מאחר שדרכה של בהמה
 36 לאכול תוך כדי הילוכה, ושן ברשות הרבים פטורה, עָמְדָה נְמִי
 37 אִוְרְחֵיהָ הוּא – אם כן, אף כשעמדה ואכלה יש לפטרה מטעם זה,
 38 שהרי דרך הבהמות לאכול אף בשעת עמידתן.
 39 מתרצת הגמרא: אָמַר רַבָּא, בְּקוֹפְצָתָא. דהיינו, אין כוונת רבי אושעיא
 40 לבהמה העומדת ואוכלת כדרכה, שבאופן כזה ודאי יש לפטור
 41 הבעלים כדן שן ברשות הרבים, אלא כוונתו 'עמדה ואכלה' היינו
 42 שקפצה ונעמדה על רגליה האחוריות, שאין דרכה לעשות כן, ולפיכך
 43 יש לחייב הבעלים בתשלום חצי הנזק כדן קרן, החייבת אף ברשות
 44 הרבים.
 45 ספק לגבי דבר מאכל המתגלגל מרשות לרשות: בְּעֵי רַבִּי יִרְאָא,
 46 מְתַגַּלְגַּל מְהוּ – מה דין הבהמה שגילגלה דבר מאכל מרשות אחת
 47 לאחרת ואכלתו שם, האם יש לדונה כפי המקום שממנו נטלה את
 48 המאכל, או כפי המקום שבו אכלה אותו.
 49 מבררת הגמרא: הִיבֵי דְמִי – באיזה אופן יש להסתפק, ומבארת, כְּגוֹן
 50 דְכִיּוּמָא עָמִיר – שעמדה חבילת קש או תבן בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד, והבהמה
 51 עמדה ברשות הרבים, וְכֵן מְתַגַּלְגַּל וְאַתִּי מְרִשׁוֹת הַיְחִיד לְרִשׁוֹת
 52 הַרְבִּיבִים – וגילגלה הבהמה עמיר זה מרשות היחיד לרשות הרבים
 53 ואכלתו שם, מַאי, האם יש לדון לפי רשות היחיד שממנו נטלתו
 54 וחייבת, או לפי רשות הרבים שבו אכלתו פטורה.
 55 הגמרא מנסה לפשוט ספק זה מדברי הברייתא: תָּא שְׁמַע, דְתַנִּי רַבִּי
 56 חַיִּיא, מְשׁוּי – חבילת של דבר מאכל, כגון שק מלא גרעיני שעורים,
 57 שהיה מְקַצְתוֹ עומד בְּפָנִים – ברשות היחיד, וּמְקַצְתוֹ עומד בַּחוּץ –
 58 ברשות הרבים, הדין הוא שאם אַבְלָהּ בהמה ממנו בְּפָנִים חַיִּיבָתָא, ואם

תהוה ברהמא. עו: בקופצת. שקפצה ואכלה על צוארה שאין דרכה בכך ותולדה דקרן הוא ותיבת חצי נוק קאמר: בגון דקריפא עמיר ברשות הניזק. ובהמה ברשות הרבים ומגלגלת ואתי מרשות היחיד לרשות הרבים: מאי. בטר אכלה אוליגן ופטורה או בטר דשקלה ליה אוליגן ותיבת וזאת הדין גמי אי בהמה ברשות הניזק ועמיר ברשות הרבים וגילגלתו

מרשות הרבים לרשות היחיד אי בטר אכלה אוליגן תיבת ואי בטר דשקלה ליה אוליגן פטורה: משוי. קס"ד אמתחת מלאה שעורין ואכלה בפנים תיבת: מאי לאו. בגון שאכלתו כולו והכי קאמר אכלתו בפנים בגון שגלגלה את כולו בפנים תיבת גילגלתו לחוץ פטורה אלמא בטר אכלה אוליגן: אימא אכלה על מה שבחוץ פטורה. על מה שהיה מוחזק מתחילה בחוץ פטורה ועל המוחזק בתחילה בפנים תיבת דבטר דשקלה ליה אוליגן בין היא בפנים בין היא בחוץ: ואיבעית אימא. לעולם כדקתני אכלתו בפנים תיבת על כולו אכלתו בחוץ פטורה על כולו ולא פתשטו דגלגול מלקתא הוא דכי א"ר חייא בפתיחה דאספסתא משוי של שחח שעליו ארופין וראשו אחד בפנים וראשו של אחד בחוץ דכין דהאי רישא כי גריר ליה אול איך בתריה קמאן דמנח כולו בחד דובתא דמי הלכך אוליגן בטר בהמה כי קמיעביא לן בגון שעורין דכוליה גרעין קאי בפנים או בחוץ וכי אכלה התי לא אולל התי בתריה אי לא מגלגלה ליה: פתיחה. על שם דארזך הוא קרי ליה פתיחה: אבוליה. הא דקתני מתניתין ברה"ר פטורה אפוליה קאי ואפילו אכסות וכלים דשיני הנה ותולדה דקרן: כל המשנה. בגון זה שהניח כסותו וכליו ברה"ר: וקא אחר וישנה בו. בגון זו אפוליה: בעשה מהלכת ברבועה פטורה. ואף על גב דברה"ר תיבת הקא פטורה דכל המשנה בגון זו שרביה ברה"ר וקא אחר בו: מתפחי. עומדין לפוש: בהמה לא אורחה. לרבוץ: דמי עמיר. שאם אכלה שעורין כד שביעתה אינו משלם לו אלא דמים שהיה צריך ליתן בקשין ובתכן להאכילה דאמר ליה אי אפשי להאכילה שעורין אלא קשין ותכן: דמי שעורין כולו. כפי שהיה צריך ליקח שעורין למאכלה אם היה רוצה להאכילה שעורין ולא יתן לו כשער שבשוק דלקא אידו לא מאכיל לה שעורין אלא כולו יתן בדאמרינן בפרק מי שמת (בב קמ"ג) וכל וזאן חשיב בארבע דנקי דהיינו שני שלישי הדמים: אע"פ שאינו גייל. להאכילה שעורין אלא עמיר משלם לו דמי שעורין כפי מה שאדם אחר גייל ליתן לבהמתו קב או קפיים: לפיכה. פיון דמשערין בדרך תראו לה: אכלת חיים או כל דבר תרע לה. דלא נהנית פטורה ברשות הרבים: פתחומא. לא הייה קרוב אצלנו שתוכל לבא. ל"א בתחומא בבית המדרש. ראשון שמעתי: ה"ג א"י גיטא בחצר דלא קיימא לאגרא ונברא דלא עבד למינר לה לא נהנה וזה לא חסר. דלא עבד

תהוה ברהמא דהוא לפתא אפומא דדנא סריך סליק אכלה ללפתא ותבריה לדנא חיביה רבא אליפתא ואדנא נוק שלם מאי טעמא בין דאורחיה למיכל לפתא אורחיה נמי לסרוכי ולמסלק אמר אילפא בהמה ברשות הרבים ופשטה צוארה ואכלה מעל גבי חברתה חיבת מאי טעמא גבי חברתה פחצר הניזק דמי לימא מסייע ליה היתה קופתו מופשלת לאחוריו ופשטה צוארה ואכלה ממנו חיבת כדאמר רבא בקופצת הקא נמי בקופצת והיכא איתמר דרבא אהא דאמר רבי אושעיא בהמה ברשות הרבים הלכה ואכלה פטורה עמדה ואכלה חיבת מאי שנא הלכה דאורחיה הוא עמדה נמי אורחיה הוא אמר רבא בקופצת בעי ר' יזרא מתגלגל מהו היכי דמי בגון דקיימא עמיר ברשות היחיד וקא מתגלגל ואתי מרשות היחיד לרה"ר מאי ת"ש דתני רבי חייא משוי מקצתו בפנים ומקצתו בחוץ אכלה בפנים חיבת אכלה בחוץ פטורה מאי לאו מתגלגל ואתי לא אימא אכלה על מה שבפנים תיבת על מה שבחוץ פטורה איבעית אימא כי קאמר רבי חייא בפתיחה דאספסתא: אכלה כסות וכו': אהיאי אמר רב אפוליהו מאי טעמא כל המשנה וקא אחר וישנה

מתגלגל. מהו. פ"ה דמספקא ליה אי בטר אכלה אוליגן ואי בטר לקיחה וקשה דלקמן (דף כ"א) גבי פלג שעטל חררה והלך לגדיש פשיטא לן דאי אכלה בגדיש דעלמא דפטור ועוד דלשון מתגלגל לא משמע הכי ונראה לר"י בגון דקיימי פירות ברשות הניזק ומגלגלי ואתו לרשות הרבים דאי לאו שהבהמה מעבכתן בפיח ואכלתן שם היה סופו להניח ברשות הרבים וקמבעיא ליה אי חשיבי במונחים ברשות הרבים או לאו וקאמר ת"ש משוי מקצתו בפנים כו' מאי לאו במתגלגל דאורחיה דמילתא כך היא במקצתו בפנים ומקצתו מבחוץ וקתני אכלה בפנים תיבת אי"ע שסופו להתגלגל בחוץ אם לא שאכלתן ואכלה בחוץ פטורה תנא אנב רישא דמילתא דפשיטא היא אימא על מה שבפנים חיבת פירוש על מה שראוי להיות בפנים שאין סופו להתגלגל בחוץ חיבת ואיבעית אימא בפתיחה דאספסתא שעליו ארופים וס"ד איניול בטר רוב עלה שבפנים או בחוץ:

ואודיא. ריש לקיש לטעמיה. תרווייהו צריכי הך דהכא צריכא דלא נימא כסות עבדי אינשי דמנחי גלימא ומתפחי והיאי דב' פרות אשמועינן דקאק בעשה רבועה במהלכת חיבת הא הוה פטורה כדדייק לקמן פרק המניח (דף ל"ב) דאבעי לה לסוגי באידך גיסא: זה. אין נהנה וזה אין חסר הוא. אפילו בחצר דקיימא לאגרא ונברא דלא עבד למינר הרימ למינר דפטור בין שלא נהנה אי"ע שגום הפסד לחבירו דאפילו גירשו חבירו מביתו ונעל דלת בפניו אין זה אלא נקמא בעלמא: זה נהנה וזה חסר הוא. דכל זמן שרואין את זה עומד בביתו אין מבקשין ממנו להסביר:

דא

בו פטור ושמואל אמר לא שנו אלא פירות וירקות אבל כסות וכלים תיבת וכן אמר ריש לקיש אפוליהו ואודיא ריש לקיש לטעמיה דאמר ריש לקיש שתי פרות ברשות הרבים אחת רבועה ואחת מהלכת בעשה מהלכת ברבועה פטורה רבועה במהלכת חיבת ורבי יוחנן אמר לא שנו אלא פירות וירקות אבל כסות וכלים תיבת לימא רבי יוחנן לית ליה דריש לקיש אפילו בשתי פרות לא לעולם אית ליה כסות עבדי אינשי דמנחי גלימי ומתפחי אבל בהמה לאו אורחה: ואם נהנית משלמת [וכו']: וכמה רבה אמר דמי עמיר רבא אמר דמי שעורים כולו תניא פנותיה דרבה תניא פנותיה דרבא תניא פנותיה דרבה רבי שמעון בן יוחי אמר אין משלמת אלא דמי עמיר בלבד תניא פנותיה דרבא אם נהנית משלמת מה שנהנית כיצד אכלה קב או קפיים אין אומרים תשלם דמיהן אלא אומדין פמה אדם רוצה להאכיל לבהמתו דבר תראוי לה אע"פ שאינו גייל לפיכך אכלה חסין או דבר תרע לה פטורה א"ל רב הסדא לרמי בר חמא לא הוית גבן באורחא בתחומא דאיבעיא לן מילי מעלייתא אמר מאי מילי מעלייתא א"ל הדר בחצר חבירו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר או אין צריך היכי דמי אולימא בחצר דלא קיימא לאגרא ונברא דלא עבד למינר זה לא נהנה וזה לא חסר אלא בחצר דקיימא לאגרא ונברא דעבד למינר זה נהנה וזה חסר לא צריכא בחצר דלא קיימא לאגרא ונברא דעבד למינר מאי מצי אמר ליה מאי חסרתיה או דלקמא מצי אמר

הא למינר זה שרר באותה חצר אינו עשוי לשבור חצרות לפי שמצויין לו בתים להשאיל או יש לו בית אחר: זה לא נהנה. דהא שכחיה ליה בתים בתוכו: וזה לא חסר. דהא לא קיימא לאגרא ופשיטא דפטור: זה נהנה. שהיה היה לו לשבור בית אחר: וזה חסר. דחבירו קיימא להשכיר והוה מוגר לאחריני: דלא קיימא לאגרא ונברא דעבד למינר. דהוה ליה זה נהנה וזה לא חסר: מאי חסרתיה. הא בלאו הכי לא מוגרת:

1 איתנהית. אפילו למיד בפ"ק דביב" (דף יב) בופין אותו על מדת סודם ויהבינן ליה
2 אחר מצדא שאני הכא שהיה יכול למנועו מתחילה מלדור בביתו ולמדי' ההם
3 מעלין ליה בכבסי דבר מריון משום דמי' למנועו חבירו מתחילה לדור בביתו אבל הכא
4 כבר דר ואם תאמר הווא דתחב לו חבירו בבית הבליעה דריש אלו נערות (כתובות דף
5 ל:) אמאי חייב האוכל זה נהנה וזה לא חסר הוא

6 שאם היה מחזיר היתה נמאסת ואין שוה כלום
7 וי"ל דלא דמי האויל ונהנה מחמת החסון
8 שהיה מתחילה מידי דהוי אהא דתנן מתוך
9 הרחבה משלם מה שהגנית דאלעיסה לא מחייב
10 דהוי שן ברדור אלא אהנתא מעוי מחייב אע"פ
11 שאם מחזיר אין שוה כלום:

12 אפקורין מפקר להו. לא לגמרי דא"כ אפילו
13 מה שהגנית לא משלם אלא
14 מתיאש מהם שסבור שיתקלקלו מחמת שרבים

15 הורסים עליהם עד שלא יבואו לדמי מה שהגנית:
16 את גרמת לי הקפא ותירא. מתוך פירוש
17 הקונטרס משמע דמירי בגדר שבין שדוה לשרה
18 ניקף וקשה דהיכי חשיב ליה זה נהנה וזה אין חסר
19 הואיל שכל אותו הגדר לא נעשה אלא להפסיק
20 בין שדותיו לשרה ניקף ועוד נהנה ליה למימר

21 את גרמת לי כל זה התיקף והקפא ותיקתא
22 משמע שגרם ליה להרבות אלא נראה שמכוח
23 סביב לדי רוחות הקוף והקפא ותירא משום
24 שמחמת שדה האמצעי התיקף גדול יותר מדאי:
25 אם עמד ניקף. בסדר הושגה ליג בהדיא ניקף
26 אלא ללישא דמפרש להם דקאי אישף דייק
27 הקא:

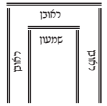
28 מעמא דניקף הא מקוף פטור. ואפילו רבנן לא
29 פליגי אלא משום דא"ל את גרמת לי
30 הקפא ותירא וא"ת ואי זה נהנה וזה לא חסר
31 פטור אפילו עמד ניקף נמי וי"ל שאני עמד ניקף
32 דגלי ארעמיה דניקא ליה בחוץאך ולא דמי לדר
33 בחצר חבירו דלא גלי ארעמיה אלא בתנב:

34 ת"ש ר"י אומר. ואפילו רבנן לא פליגי אלא
35 משום דביתא לעליה משתעבד. נתנה לחבירו
36 בו. בפ"ק דהגיגה דף י"ז פ"ר מכדי מגול גזליה
37 מה לי הוא מה לי חבירו ומשני באבני בנן
38 המסורות לגזר עסקין וא"ת מי' למעול דהוי
39 מתכונן לדת ואפילו למי' (בי"מ דף מא.)
40 שליחות וק"ו צריכה חסרון ד"מ כשאין מתכונן

41 לקנות הכל וי"ל דאין אדם מועיל אלא במתכונן
42 להוציא מרשות מי שהוא והכא הוא כבר שלו
43 הוא: והוא שהניחה ע"פ ארובה. פ"ה דלא
44 קבעה בבנן דלא הוי שינוי הלפך לא מעל עד
45 שידור תחתיה ותימה כי בקמה נמי לא קני דשינוי
46 החדור לבריתו הוא כדאמר בהגול קמא (לקמן
47 זו) האי דגול נסכא מחברה עבדיה וזו לא קני
48 בשינוי מ"ט דהדר עבדי להו נסכא: אשגוחי
49 לא אשגח ביה. והסומאל עצמו הדר ביה
50 כדאמרינן בפרק השואל (בי"מ דף טז):
כהדיוט

1 הא איתנהית. דאי לאו חצר דידי הווא אוגר אחריה לבי תשמש לי. כשתשמיני שימוש
2 אהר אומר לה. כרף ליה סודיא. קיפל לו סודר שלו: משלמת מה שהגנית. אלקא בטר
3 הנאה אלקין: נברא דמריה סיעיה. רמי בר חמא: דאע"ג דלא דמאי. הדיא בעיא
4 למתניתין: קיפלה. רב חסדא מיניה ולא אותביה מידי: מפקר להו. ולא חסר מידי דהא

5 סופן לאיבור: משלש רוחותיו. שהיה לו לראובן
6 שלש שדות אצל שדה שמעון משלש רוחותיה:
7 ונדר. ראונו את הראשונה סופן לשרה שמעון
8 לבר מחיצות חיצונות שהיו לו בינו לשאר
9 הנקעות: ואת השנייה והשלישית כוון: אין
10 מחייבין אותו. אין

11 מחייבין את שמעון
12 כלום דמאי אהני
13 ליה דהוי שדוה
14 פתוחה מצד רביעית: הא

15 רביעית. הא אם היה לו לראובן ד' שדות
16 מארבע רוחות של שמעון ונדרן מחייבין את
17 שמעון לתת את חלקו במחיצות הפנימיות
18 שבין לראובן: זה נהנה. שמעון: וזה לא חסר.
19 ראובן שהרי יש לו לגדור שדוה תקיפא ותירא.
20 דאי לאו שדה של שמעון בין שדותיו הוי סגי
21 ליה במחיצות חיצונות והווי כל שדותיו גדורים
22 והלקר חסר הוא בשבילו: אם עמד ניקף ונדר
23 את הרביעית. גלי ארעמיה דניקא ליה בהקיפו
24 של ראובן ומגלגלים עליו את הכל לתת את
25 חלקו בג' מחיצות פנימיות של ראובן: הא

26 מפרין. הא אם קנה מקוף עוד שדה רביעית
27 אצל שמעון ונדרה פטור שמעון: לדידי בני לי
28 נמטרין בר וזוא. לא היה יכולת בקדי לגדור
29 גדר של אבנים וסגי לי בגדר קוצים בר וזוא
30 להבדיל בני ובינה חפית והעלייה. בית של זה
31 והעלייה שעל גבה הווי של אחר: וציאותיו.

32 מה שהוציא על הבית אלקא מחייבי ליה כל
33 וציאותיו ואינו נמכה לו שכר מה שעמד בבית
34 אלקא זה נהנה שהיה לו לשכור אתר זה לא
35 חסר דבלאו הכי לא בעי אידו למכניה פטור
36 הנהנה: דבית לעלייה משתעבד. שעל הבית
37 לסבול העלייה הלפך הדין עם זה לדור בו: רבי
38 יהודה אומר בו. אתנא קמא פליג דבעל
39 העלייה צריך להעלות שוכר לבעל הבית:
40 שהריותא דאשיתא. שמשחור לו הבתלים

41 הלפך חסר הוא אבל בית יסון לא: שלחוה בי
42 רבי אמי. להא בעיא דלעיל זה נהנה וזה לא
43 חסר מהו: מה חסרו. זה עמד בבית דלא קיימא
44 לאגרא: נתיישב בדרך. נעין בה: לאו פירוש
45 אהפר. לאו בהדיא שמעה רבי אבהו מיניה דר'
46 יוחנן: נטל אבן או קורה. מפרש במסכת מעילה
47 בדגובר עסקין: לא פלג. דמעיקרא נמי
48 ברשותיה הוי כי השתא ולא שינוי הוא: נתנה
49 לחבירו. קניה חבירו דגובר יש לו רשות ליטן
50 וזה שהוציא לחולין מעל: נמכה. גזר בתוך
51 ביתו לא מעל בו: והוא שהניחה על
52 ולא קבעה בבנן דלא הוי שינוי הלפך לא מעל
53 עד שידור תחתיה: ואת אומרת. מדקתני דכי דר'
54 תחתיה חייב ואע"ג דשלא מדעת הקדש עבד:

55 בקהוש ליכא למימר שלא מדעת דעת שכינה איכא הלפך כהדיוט מדעת דמי:
אין

1 הא איתנהית א"ל מתניתין היא הי מתניתין א"ל
2 לבי תשמש לי שקל סודריה כרף ליה א"ל אם
3 נהנית משלמת מה שהגנית אמר רבא כמה לא חלי
4 ולא מרגיש נברא דמריה סיעיה דאע"ג דלא דמי
5 למתניתין קפלה מיניה האי זה נהנה וזה חסר והאי
6 זה נהנה וזה לא חסר הוא ורמי בר חמא סתם פירות
7 ברשות הרבים אפקורי מפקר להו תנן המקוף חבירו
8 משלש רוחותיו ונדר את הראשונה ואת השנייה ואת
9 השלישית אין מחייבין אותו הא רביעית מחייבין אותו
10 ש"מ זה נהנה וזה לא חסר חייב שאני התם דאמר
11 ליה את גרמת לי הקיפא ותירא ת"ש א"ר יוסי אם
12 עמד ניקף ונדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל
13 מעמא דנדר ניקף הא מקוף פטור ש"מ זה נהנה
14 וזה לא חסר פטור שאני התם דאמר ליה לדידי סגי
15 לי בנמטרא בר וזוא ת"ש חפית והעלייה של שנים
16 שפלו אמר בעל העלייה לבעל חפית לבנות והוא
17 אינו רוצה הרי בעל העלייה בונה בית ויושב בה
18 עד שיתן לו וציאותיו וציאותיו הוא דמחייב ליה בעל
19 חפית הא שכרו לא ש"מ זה נהנה וזה לא חסר פטור
20 שאני התם דביתא לעלייה משתעבד ת"ש רבי יהודה
21 אומר אף זה הדר בחצר חבירו שלא מדעתו צריך
22 להעלות לו שכר ש"מ זה נהנה וזה לא חסר חייב
23 שאני התם משום שהרוריתא דאשיתא שלחוה בי
24 רבי אמי אמר וכי מה עשה לו ומה חסרו ומה הויקו
25 רבי חימי בר אבא אמר נתיישב בדרך הדר שלחוה לי
26 קמיה דרבי תימי בר אבא אמר כוליה האי שלחוה לי
27 ואולי אילו אשכחי בה מעמא לא שלחנא להו אתמר
28 רב כהנא א"ר יוחנן אינו צריך להעלות לו שכר רבי
29 אבהו אמר רבי יוחנן צריך להעלות לו שכר אמר
30 רב פפא הא דרבי אבהו לאו בפירוש אתמר אלא
31 מפלגא אתמר דתנן נטל אבן או קורה של הקדש
32 הרי זה לא מעל נתנה לחבירו הוא מעל וחבירו לא
33 מעל בנאה לתוך ביתו הרי זה לא מעל עד שידור
34 תחתיה שוה פרוטה ואמר שמואל והוא שהניחה על
35 פי ארובה ויתבי רבי אבהו קמיה דר' יוחנן וקאמר
36 משמיה דשמואל ואת אומרת הדר בחצר חבירו שלא
37 מדעתו צריך להעלות לו שכר ושחק ליה איהו סבר
כהדיוט

בבא קמא דף כ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קמז

56 הָא אִתְּהִינַת – הרי נהנית מממוני, ועליך לשלם על ההנאה. אָמַר לֵיהּ
 57 רמי בר חמא, מִתְּנִיתִין הָיִא – יש ראייה לזה ממשנה. שאל אותו רב
 58 חסדא, הִי מִתְּנִיתִין – איזו משנה. אָמַר לֵיהּ רמי בר חמא, לְכִי תִשְׁמַשׁ
 59 לִי – כשתשמשי שימוש אחד אבאר לך את תשובתי. שְׁקַל סוּדְרִיהּ
 60 כִּרְךָ לֵיהּ – לקח רב חסדא את סודרו של רמי בר חמא וקיפלו. אָמַר
 61 לֵיהּ רמי בר חמא, שיש להוכיח מזה משנה לגבי בהמה שאכלה פירות
 62 ברשות הרבים, שבעל הבהמה נהנה שפרתו אכלה ואילו בעל הפירות
 63 לא חסר, כמבואר להלן, ואף על פי כן אִם נִהְיִיתָ מִשְׁלָמַת מַה
 64 שְׁנֵהָנִיתָ, ומוכח שזה נהנה וזה לא חסר חייב.
 65 רבא דוחה את ראיית רמי בר חמא: אָמַר רַבָּא, כַּמָּה לֹא חָלִי וְלֹא
 66 מְרִישׁ נִבְרָא דְמִרְיָהּ סִינְעִיהּ – כמה סמוך ומובטח ואינו צריך לחלות
 67 ולדאוג מכל רעהו רמי בר חמא, שהקדוש ברוך הוא בעזרו, דָּאָף עַל
 68 גַב לֹא דָמִי לְמִתְּנִיתִין קַבְלָה מִינְהּ – שאף שהנידון שבו הסתפקו
 69 אינו דומה למשנתנו, קיבל ממנו רב חסדא את ראייתו. אבל באמת
 70 אין הנידון דומה לראייה, משום שהאי – דין זה שהבהמה חייבת על
 71 פירות שאכלה ברשות הרבים, הוא משום שזוהי (ובעל הבהמה) נִהְנֶה,
 72 וְזֶה (ובעל הפירות) חָסַר, וְהָאֵי – הספק לגבי הדר בחצר שאינה עומדת
 73 להשכרה, וְזֶה (השוכר) נִהְנֶה, וְזֶה (בעל החצר) לֹא חָסַר הוּא, ויתכן
 74 שהוא פטור. מתרצת הגמרא: וְרַמִּי בֵּר הָמָא סוֹבַר, שְׂפָתָם פִּירוֹת
 75 פִּירוֹת הָרִבִּים אִתְּקוּרִי מִפְּקֵרָהּ לָהּ – בעליהם מפקרים, כלומר
 76 מתייחס מהם ורושב שיהיו שרים פחות מדמי מה שנהנית, ונמצא
 77 שאינו חסר באכילת הבהמה.
 78 הגמרא מביאה משנה לפשוט ממנה את הספק: הָנֹן, הַמְּקַוָּה את שדה
 79 חֲבִירוֹ מִשְׁלֹשׁ רוּחוֹתָיו, כגון שהיה לראובן שלש שדות משלש
 80 רוחותיה של שדה שמעון, וְגַדַר רַאוּבֵן אֶת הָרְאשׁוֹנָה וְאֶת הַשְּׁנֵי
 81 וְאֶת הַשְּׁלִישִׁית בגבול שבין שדותיו לשדהו של שמעון, מלבד הגדרות
 82 החיצונות שבין שדותיו לשאר הבקעות. אִין מְחִיבִין אוֹתוֹ – את
 83 שמעון לשלם כלום, משום שהוא לא נהנה בגדרה זו, שהרי שדרו
 84 נשארה תוחה ממצד הרביעי. מדייקת הגמרא: הָאֵ – אבל אם היה
 85 לראובן ארבע שדות מארבע רוחות שדה שמעון, וגדר גם את
 86 הַרְבִּיעִית, שאז נמצא שמעון נהנה ששדהו גדרה מכל רוחותיה
 87 מְחִיבִין אוֹתוֹ לשלם את חלקו, שְׁמַע מִינְהּ שׁוֹה נִהְנֶה וְזֶה לֹא חָסַר
 88 חֵיב, שהרי שמעון נהנה ששדהו גדרה לראובן לא חסר כלום בהנאת
 89 שמעון, וכן הדר בחצר חבירו שאינה עומדת להשכרה חייב לשלם.
 90 דוחה הגמרא: שֹׁאֵנִי הָתָם – שונה הדבר שם, דָּאָמַר לֵיהּ רַאוּבֵן
 91 לשמעון, אֶת נִבְרָאָתִי לִי הַפְּסָא וְתַרְיָא – היקף מיותר, שאילו לא היתה
 92 שרף בין שדותי היה די לי בגדרות חיצוניות בלבד, וכעת ששרך
 93 באמצע, אני צריך להקיף את שדותי גם בגדר פנימית, ומשום כך זה
 94 נחשב שׁוֹה נִהְנֶה וזה חסר, וחייב.
 95 הגמרא מוכיחה מדברי רבי יוסי באותה משנה, שפטור: הָא שְׁמַע, אָמַר
 96 רַבִּי יוֹסֵי, אִם לאחר שגדר ראובן משלש רוחות, עָמַד הַיִּקְוָה וְגַדַר אֶת
 97 הָרוּחַ הַרְבִּיעִית, מְגַלְגְּלִין עָלָיו אֶת הַכָּל – מחייבים אותו להתחנף
 98 בשלושת המחיצות הגמרימיות של ראובן, משום שגילה דעתו שחל לו
 99 בגדרות. מדייקת הגמרא: מַעְמָא דְדָדַר נִיקְף גִּילֵה דַעְתוֹ שַׁח לּו, הָא
 100 – אבל אם הַמְּקַוָּה קנה שדה רביעית הסמוכה לשדה שמעון, וגדרה,
 101 שמעון פְּטוּר, שְׁמַע מִינְהּ שׁוֹה נִהְנֶה וְזֶה לֹא חָסַר פְּטוּר. דוחה
 102 הגמרא: שֹׁאֵנִי הָתָם – שונה הדבר שם, דָּאָמַר לֵיהּ שמעון לראובן, לא
 103 היתה יכולת בידי לגדור גדר של אבנים, וְלָדִידִי סֵנִי לִי בְּנִטְרָא בֵּר
 104 זוּזָא – ועברוי די בגדר קוצים השוה זהו אחד, להבדיל ביני ובינך, ונמצא
 105 שלא נהנה שמעון אלא זה, ועל יותר מזה נחשב זה לא נהנה.
 106 הגמרא מביאה משנה לפשוט ממנה את הספק: הָא שְׁמַע, הָפִית
 107 וְהַעֲלִיָּה שֵׁל שְׁנַיִם, כלומר, הבית שעל הקרקע שייך לאחד, והעליה
 108 מעל הבית שייכת לאחר, שְׁנַפְלֵו וְנַחְרָו והבית והעליה, אָמַר פְּעַל
 109 הַעֲלִיָּה לְפַעַל הָפִית לְבָנִית את ביתו, כדי שהוא יוכל לבנות את
 110 עליותו על גביו, וְהוּא – ובעל הבית אינו רוצה לבנות, הָרִי פְּעַל

הַעֲלִיָּה בּוֹנֶה בֵּית באותה קרקע, וְיֹשֵׁב בָּהּ עַד שְׁתַּנּוּן לוֹ בעל הבית
 את יְצִיאָתוֹ שְׁהוּצִיא על בניית הבית, ואז יצא מן הבית ויבנה את
 עליותו על גביו. מדייקת הגמרא: יְצִיאָתוֹ הוּא דְמְחִיב לֵיהּ – חייב
 פְּעַל הָפִית לשלם לבעל העליה, הָא – אבל את שִׁבְרוּ עבור מה שדר
 בביתו, לֹא מִנְהָ לוֹ מִהַתְּשִׁלוּם, שְׁמַע מִינְהּ שׁוֹה נִהְנֶה וְזֶה לֹא חָסַר
 פְּטוּר, שהרי בעל העליה נהנה, שלא היה צריך לשכור מקום אחר,
 ובעל הבית לא חסר, שהרי לא רצה לבנות את הבית. דוחה הגמרא:
 שֹׁאֵנִי הָתָם – שונה הדבר שם, דְּבִיתָא לְעֲלִיָּה מְשִׁתַּעְבַּד – שהבית
 משועבד לסבול את העליה על גביו, ובין שיש זכות לבעל העליה על
 בעל הבית לסבול את עליותו, יש לו גם זכות לדור בבית עד שיתן לו
 את יְצִיאָתוֹ, ואינו 'נהנה ממנון חבירו', אלא הוא נוטל את שלו
 בזכות.
 הגמרא מוכיחה מדברי רבי יהודה באותה משנה, שחייב: הָא שְׁמַע,
 רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אָף זֶה – בעל העליה הָרַךְ בְּחֻצְרָא חֲבִירוֹ – בעל
 הבית שֵׁלֵא מְדַעְתּוֹ, צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת לוֹ שִׁבְרָא על הגמורים. מדייקת
 הגמרא: שְׁמַע מִינְהּ שׁוֹה נִהְנֶה וְזֶה לֹא חָסַר חֵיב, שהרי בעל העליה
 נהנה ובעל הבית אינו חסר. דוחה הגמרא: שֹׁאֵנִי הָתָם – שונה הדבר
 שם שמדובר בבית חדש, וחייב לשלם משום שְׁחֲרוּרְתָא דְאִשְׁוִיטָא –
 השחרת הכתלים בעשן שהוא עושה כשדר בבית, וממילא הרי זה
 נהנה וזה חסר, ולכן חייב.
 שְׁלַחָהּ – שלחו בני הישיבה את הספק בענין זה נהנה וזה לא חסר'
 בֵּי – לבית רַבִּי אַמִּי, אָמַר רבי אמי, וְכִי מַה עָשָׂה לוֹ הַדֵּר לְבַעַל הַבֵּית,
 וְיַמָּה חָסְרוֹ, וְיַמָּה הַיִּקְוָה, והדר פטור מלשלם. ושלחו את הספק גם לפני
 רַבִּי חֵיִיא בֵּר אַבָּא, אָמַר רבי חייא בר אבא, נִתְיָשֵׁב בְּבִדָּר – נענין
 בשאלה זו עד שתתיישב דעתנו להשיב. הָדַר – שוב שְׁלַחָהּ קְמִיָּה –
 לפני דְּרַבִּי חֵיִיא בֵּר אַבָּא, אָמַר, פּוֹלִיָּה הָאִי שְׁלַחוּ לִי אוּרְלִי – כל כך
 הרבה פעמים שולחים לי והולכים כמה פעמים, אִילוֹ אֲשַׁכְּחִי – מצאתי
 בָּהּ מַעְמָא – טעם לפטור או לחייב, לֹא שְׁלַחָנָא לָהּ – וכי לא הייתי
 שולח להם תשובה.
 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים מה דעת רבי יוחנן בענין זה: אֶתְמַר,
 רַב בְּהֵנָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אִינוּ צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת לוֹ שִׁבְרָא, וְרַבִּי אֲבָהוּ
 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת לוֹ שִׁבְרָא, אָמַר רַב פֶּפְא, הָא דְרַבִּי
 אֲבָהוּ, לֹא בְּפִירוּשׁ אֶתְמַר אֵילָא מְכַלְלָא אֶתְמַר, לֹא שְׁמַעֲנָא בְּפִירוּשׁ
 מרבי יוחנן אלא שמע ממנו דברים אחרים ומהם דייק שכך דעתו, ואין
 לסמוך על הדברים. דְּתָנֹן, נְטֹל הגזבר הממונה על ההקדש אֶתְנֹן אוֹ
 קוֹרָה שֵׁל הַקְּדֵשׁ לעצמו, הָרִי זֶה לֹא מְעַל, שהרי לא שינה את
 רשותו, שגם קודם לכן היתה ברשותו. אך אם נִהְנֶה בַּמְּתָנָה לְחֲבִירוֹ,
 והחבירו קנה, מכיון שיש לגזבר רשות לתת, הוּא – הגזבר מְעַל, שכיון
 שנתנה לחבירו הוציאה מיד הקדש לחולין, וְחֲבִירוֹ לֹא מְעַל, שאחר
 שהוציאה הגזבר לחולין הרי היא שלו. ואם הגזבר לא הוציא את
 האבן מרשות ההקדש אלא בְּנֵאָה לְתוֹךְ בֵּיתוֹ, הָרִי זֶה לֹא מְעַל עַד
 שְׂדִירוֹ תַּחְתִּיָּה ויהנה ממנה בעיור שְׁוֹה פְּרוּטָה, וְאָמַר שְׁמוּאֵל, מה
 ששנינו שאם דר תחתיה שוה פרוטה מעל, והוא שְׁהִתִּיָּה עַל פִּי
 אֲרוּבָה ולא קבעה בבנין, שאין זה שינוי, אבל אם קבעה בבנין מעל
 מיד, שעל ידי השינוי הוציאה מרשות הקדש. וְיָתִיב – וישב רַבִּי אֲבָהוּ
 קְמִיָּה – לפני דְּרַבִּי יוֹחָנָן, וְקָאָמַר מְשִׁמְיָה – ואמר בשמו דְּשְׁמוּאֵל,
 וְזֹאת אוֹמְרָת שֶׁהָרַךְ בְּחֻצְרָא חֲבִירוֹ שֵׁלֵא מְדַעְתּוֹ צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת לוֹ
 שִׁבְרָא, שהרי כשדר תחתיה שוה פרוטה היה זה שלא מדעת ההקדש,
 וחייב. וְשָׂתַק רבי יוחנן לֵיהּ – לשמע דברי רבי אבהו. ומבאר רב פפא
 מדוע אין לסמוך על הדברים, אֵיחוּ – הוא, רבי אבהו כֶּבֶר, מְדַשְׁתִּיק
 מוֹדָה לֵיהּ – מתוך ששתק רבי יוחנן מוכח שהוא מודה לדברים, וְלֹא
 הָיִא – ואין זה נכון, אלא אֲשַׁנְהִי לֹא אֲשַׁנְהִי בֵּיתָ – לא השיגה רבי
 יוחנן דבריו, משום שהדמיון אינו נכון, כי בהקדש אין לומר שלא
 מדעת, שתמיד יש דעת שכניה, והרי זה כהדיוט מדעת. בְּרַבְרָה,
 דְּאָמַר רַבָּה, הַקְּדֵשׁ שֵׁלֵא מְדַעְתָּ

57 היתומים עמדה להשכיר, ולכל הדעות חייב. **אָמַר** ליה רב נחמן, ויל
 58 פְּיִיבִינְהוּ לְתַמֵּי – לך ופייס את היתומים, ותן להם דמים מועטים
 59 שיתרצו בכך, וְלֹא אֶשְׁנֶה – ולא השגיח אותו אדם בדבריו, וְאִנְיָה –
 60 גבה רב נחמן לְאִפְדִּינְהּ מִיָּנְיָה – את ארמונו ממנו כדי לשלם ליתומים:
 61 שנינו במשנה, כִּיצַד מְשַׁלְּמֵת מַה שְּׁנֶהְיִיתָ וְכוּ', אכלה מתוך הרחבה
 62 משלמת מה שנהנית, מצדי הרחבה משלמת מה שהזיקה.
 63 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בפירוש המשנה: **אָמַר רַב**, מה
 64 ששנינו שאכלה מצדי הרחבה משלמת מה שהזיקה, זה אפילו אם גוף
 65 הבהמה נמצא ברחבה, וּבְמַחְזֹרֵת את ראשה לצדי הרחבה אבלה
 66 פירות המונחים שם. וְשִׁמּוּאֵל אָמַר, אִפְּיֵלוּ מַחְזֹרֵת נְמִי פְטוּר מלשלם
 67 מה שהזיקה. הואיל וגוף הבהמה עומד ברחבה, וזו שן ברשות הרבים.
 68 שואלת הגמרא: וְלִשְׁמּוּאֵל הֵיכִי מְשַׁבְּחַת לָהּ דְּמִיתִיב – כיצד ימצא
 69 האופן שחייב, שעליו שנינו שמשלמת מה שהזיקה. משיבה הגמרא:
 70 כְּגוֹן דְּשִׁבְקַתָּה לְרַחְבָּה – שעזבה את הרחבה, וְאוֹלָה וְקָמָה – והלכה
 71 ועמדה כולה כְּצִידֵי הַרְחֵקָה, שאין דרך שוריים ללכת שם, ואין מקום
 72 זה נחשב רשות הרבים. וְאִיכָא דְּמִתְנִי לָהּ שְׁמַעְתָּא כְּאִפִּי נַפְשָׁה –
 73 ויש השונים את מחלוקת רב ושמואל בפני עצמה, ולא כפירוש
 74 למשנה, ונחלקו מה דינה של מַחְזֹרֵת, רַב אָמַר, תִּיבֵית לשלם מה
 75 שהזיקה, וְשִׁמּוּאֵל אָמַר, פְּטוּרָה מלשלם מה שהזיקה. שואלת
 76 הגמרא: וְלִשְׁמּוּאֵל, מה ששנינו מְשַׁלְּמֵת מַה שְּׁהִזְקָה, הֵיכִי מְשַׁבְּחַת
 77 לָהּ דְּמִתְנִיבָא – כיצד ימצא האופן שחייבת. ומשיבה: כְּגוֹן דְּשִׁבְקָה
 78 לְרַחְבָּה – שעזבה הבהמה את הרחבה, וְאוֹלָה וְקָמָה – והלכה ועמדה
 79 כולה כְּצִידֵי הַרְחֵקָה.
 80 מְתִיב – הקשה רַב נְחֻמִּי כִּי יִצְחָק על דברי רב ממה ששנינו, מִפְּתַח
 81 הַחֲנוּת מְשַׁלְּמֵת מַה שְּׁנֶהְיִיתָ, הֵיכִי מְשַׁבְּחַת לָהּ – כיצד ימצא אופן
 82 זה שהבהמה אכלה מפתח החנות, הלא פְּשִׁיטָא שמדובר בְּמַחְזֹרֵת,
 83 שהי פתח החנות אינו בתוך הרחבה. וְקָאָמַר (מר) – ואמר התנא
 84 שמשלמת רק מַה שְּׁנֶהְיִיתָ, ומשמע, שרק מַה שְּׁנֶהְיִיתָ אִין – כן
 85 משלמת, אבל מַה שְּׁהִזְקָה לָא משלמת, ואיך אמר רב שמחזרת
 86 משלמת מה שהזיקה. הוּא מוֹתִיב לָהּ וְהוּא מְפָרֵק לָהּ – רב נחמן בר
 87 יצחק הקשה זאת והוא עצמו תירץ, שמשנתנו מדברת באופן דְּנִיבִימָא
 88 – שהחנות עומדת בְּקִצְוֵי הַחֲנוּת, כְּגוֹן מְבוּי קֶטַן שְׁכַחוּהּ מִמְבוּי גְדוֹל,
 89 והיות החנות בקצה המבוי הקטן, וכשנכנסה הבהמה מהמבוי הגדול
 90 למבוי הקטן פגעה בפירות השטח מפתח החנות אבלה אותם כדרכה,
 91 ומודה רב שזה נחשב שן ברשות הרבים, ומשלמת רק מה שנהנית.
 92 הגמרא מביאה גירסה אחרת במחלוקת זו: אִיכָא דְּאָמְרֵי – יש אמורים,
 93 שבמַחְזֹרֵת כּוֹלֵי עֲלָמָא לֹא פְּלִיגֵי – כולם מודים דְּתִיבֵית לשלם מה
 94 שהזיקה, כִּי פְּלִיגֵי – ונחלקו בְּמִקְצָה – מייחד מקום מְרֻשׁוֹת לטובת
 95 רְשׁוֹת הַרְבִּיבִים, ושטח פירות באותה קרקע, ונכנסה לשם בהמה
 96 ואכלתם. וְהֵיכִי אָתְמַר – וכך נאמרה מחלוקתם, אָמַר רַב, לֹא שָׁנוּ
 97 שחייבת לשלם מה שהזיקה אֶלָּא בְּמַחְזֹרֵת, אֲבָל בְּמִקְצָה מְקוּם
 98 מְרֻשׁוֹת לְרְשׁוֹת הַרְבִּיבִים, פְּטוּרָה מלשלם מה שהזיקה, משום שזה
 99 נחשב שן ברשות הרבים. וְשִׁמּוּאֵל אָמַר, אִפְּיֵלוּ בְּמִקְצָה מְקוּם
 100 מְרֻשׁוֹת לְרְשׁוֹת הַרְבִּיבִים, תִּיבֵית.
 101 הגמרא מבארת את שורש מחלוקת רב ושמואל: לִימָא – האם נאמר
 102 שְׁבִיבֵי בְּרֻשׁוֹתָּ כְּמִפְּלִיגֵי – נחלקו, שנחלקו תנאים (לקמן מט): בחופר
 103 בור ברשותו, והפקיר רשותו שמסביב לבור ולא הפקיר בורו, שרבי
 104 עקיבא מחייבו בנזקי הבור ורבי ישמעאל פוטר. רַב דְּאָמַר כֵּן שְׁפִטוּר,
 105 קֶסְבֵּר שְׁבוּר בְּרֻשׁוֹתָּ תִיבֵי, ואף זה ששטח פירותיו במקום שהקצה
 106 לרשות הרבים, עשה בור, ושנינו (לקמן ל). שכל המקלקלים ברשות
 107 הרבים שהזיקו חייבים לשלם, והמחזיק בהם לעצמו זכה, ולכן הבהמה
 108 פטורה. וְשִׁמּוּאֵל דְּאָמַר תִּיבֵי, קֶסְבֵּר שְׁבוּר בְּרֻשׁוֹתָּ פְטוּר, וברשות
 109 שטח את פירותיו שם, ולכן הבהמה חייבת. ואין לפוטרה משום שן
 110 ברשות הרבים, מפני שאין זה דרך הלכות. דוחה הגמרא: אָמַר –
 111 יאמר לך רַב, לְעוֹלָם אִיכָא – אומר לך

1 כְּהִרְיֹט מְדַעַת דְּמִי – נחשב, ובהקדש לעולם יש דעת שכניה, שבשעה
 2 שמשתמש בנכסי הקדש השכניה יודעת שהוא עושה זאת.
 3 שְׁלַח לִיה רַבִּי אֲבָא בְּרַי וְבִדְאָא לְמַרְי בְּרַ מַר, בְּעֵי מִינְיָה – שאל מְרַב
 4 הוֹנָא, הָדַר בְּחֻצֵר חֲבִירוֹ שְׁלֹא מְדַעַתוֹ, צִרְיָה לְהַעֲלוֹת לוֹ שְׁכָר אוֹ
 5 לָא. אִדְהֵכִי – בינתיים נח נְפִישָׁה דְּרַב הוֹנָא – נפטר רב הונא. אָמַר
 6 לִיה רַבֵּה בְּרַב רַב הוֹנָא, הֵכִי – כך אָמַר אֲבָא מְרִי מְשַׁמְיָה דְּרַב, שְׁאִינוּ
 7 צִרְיָה לְהַעֲלוֹת לוֹ שְׁכָר.
 8 רבה אמר הוראה נוספת בשם אביו רב הונא: וְהַשׁוֹכֵר בֵּית מְרֻאָבִין
 9 מַעֲלָה שְׁכָר לְשִׁמְעוֹן. שואלת הגמרא: שְׁמַעוֹן מֵאִי עֲבִידְתִּיהּ – מה
 10 מעשיו, כלומר מדוע יטול שכר הגמיע לראובן. מבארת הגמרא: הֵכִי
 11 קָאָמַר, שִׁכְרָא בֵּית מְרֻאָבִין מְפִינֵי שְׁחֻשְׁבָּה שְׁחֻשְׁבָּה הַבְּעֵלִים, וְנִמְצָא הַבֵּית
 12 שֶׁל שְׁמַעוֹן, מַעֲלָה לוֹ שְׁכָר לְשִׁמְעוֹן. תמדה הגמרא: תְּרִיתֵי – שני
 13 דינים אלו סותרים, שהרי השוכר בית מראובן דר בו שלא מדעת
 14 שמעון, ואמר רב הונא שצריך להעלות לו שכר, ולגבי הדר בחצר
 15 חבירו שלא מדעתו אמר שאינו צריך להעלות לו שכר. מיישבת
 16 הגמרא: הָא – הדין שמעלה שכר לשמעון הוא בחצר דְּנִיבִימָא לְאִנְרָא
 17 – העומדת להשכרה, וְזוה נהנה וזה חסר, וְהָא – הדין שאינו צריך
 18 להעלות לו שכר הוא בחצר דְּלֹא קְנִימָא לְאִנְרָא – שאינה עומדת
 19 להשכרה, וְזוה נהנה וזה לא חסר.
 20 הגמרא מביאה מִימְרָא נוספת בענין זה: אָתְמַר רַבִּי נְמִי, אָמַר רַבִּי חִינְיָא
 21 בְּרַב אֲבִין אָמַר רַב, וְאָמְרֵי לָהּ – ויש אמורים אָמַר רַבִּי חִינְיָא בְּרַב אֲבִין
 22 אָמַר רַב הוֹנָא, הָדַר בְּחֻצֵר חֲבִירוֹ שְׁלֹא מְדַעַתוֹ אִינוּ צִרְיָה לְהַעֲלוֹת
 23 לוֹ שְׁכָר, וְהַשׁוֹכֵר בֵּית מְבִנֵי הַעִיר מַעֲלָה שְׁכָר לְבַעֲלֵיהֶם. שואלת
 24 הגמרא: בְּעָלִים מֵאִי עֲבִידְתִּיהוּ – מה מעשיהם, כלומר מדוע לא
 25 ישלם לבני העיר. מבארת הגמרא: הֵכִי קָאָמַר – כך אמר, אם שכרו
 26 את הבית מבני העיר בטעות, ואחר כך נִמְצָאוּ לוֹ לְבֵית בְּעָלִים,
 27 השוכרים מַעֲלִין לָהּ שְׁכָר לְבַעֲלֵים אַמְתִּי. תמדה הגמרא: תְּרִיתֵי –
 28 שני דינים אלו סותרים, שהרי השוכר בית מבני העיר דר בו שלא
 29 מדעת בעליו, ונאמר שצריך להעלות לו שכר, ולגבי הדר בחצר חבירו
 30 שלא מדעתו נאמר שאינו צריך להעלות לו שכר. מיישבת הגמרא: הָא
 31 – הדין המחייב הוא בחצר דְּנִיבִימָא לְאִנְרָא – העומדת להשכיר, וְהָא
 32 – הדין הפוטר הוא בחצר דְּלֹא קְנִימָא לְאִנְרָא – שאינה עומדת
 33 להשכיר.
 34 הגמרא מביאה אמוראים נוספים שדנו בענין זה: אָמַר רַב כְּחוּרָה אָמַר
 35 רַב הוֹנָא אָמַר רַב, הָדַר בְּחֻצֵר חֲבִירוֹ שְׁאִינָה עוֹמֵדֵת לְהַשְׁכִּיר, שְׁלֹא
 36 מְדַעַתוֹ, אִין צִרְיָה לְהַעֲלוֹת לוֹ שְׁכָר, מְשׁוּם שְׁנַאָמַר (ישעיה כד יב)
 37 'וְשִׁאִיָּה בְּתַ שְׁעָר', דהיינו, שד שמשו 'שאידי' מכתת שער בית שלא
 38 דרים בו, ונמצא שהדר בבית ההנה את הבעלים, שעל ידו לא נחרב
 39 ביתם, ולכן פטור מלשלם את שכר הדירה. אָמַר מַר בְּרַב רַב אִשִּׁי,
 40 לִיְדִידֵי חוּי לִיָּה – אני ראיתי שד זה, וּמְנַגַּח – והוא נוגח בית כִּי תוֹרָא
 41 – כמו שור. רַב יוֹסֵף אָמַר, בִּיתָא מְיַתְבָּא – בית מושב שדרים בו,
 42 יְתִיב – ישוּבוּ קִימִים, משום שרואים את הצריך תיקון ומתקנים אותו.
 43 שואלת הגמרא: מֵאִי בִינְיָהוּ – מה הבהל בין שני הטעמים. ומשיבה:
 44 אִיכָא בִינְיָהוּ – יש הבהל ביניהם באופן דְּקָא מוֹשְׁתַּמֵּשׁ בֵּית בְּצִיכִי
 45 וְתִיבָנָא – שבעל הבית היה מניח בו עצים ותבן, ובא אדם ודר בו, משום
 46 'שאידי' אין לפוטרו, שהרי בעל הבית משתמש בו, ולא ההנהו, אבל
 47 משום יישוב הבית יש לפוטרו, שהרי בעל הבית לא היה רואה את
 48 הצריך תיקון.
 49 הגמרא מבררת את דעת רב נחמן בענין זה: הֵהוּא נְבָרָא – מעשה
 50 באדם דְּבִנְיָה אִפְדִּינָא אִפְּיֵלוּקְלָתָא דִּיתְמִי – שבנה ארמון על אשפה של
 51 יתומים, אִנְיָה רַב נְחֻמִּי לְאִפְדִּינְהּ מִיָּנְיָה – גבה רב נחמן את ארמונו,
 52 לשלם ליתומים את שכר המקום. אומרת הגמרא: לִימָא – האם נאמר
 53 קֶסְבֵּר – שסובר רַב נְחֻמִּי שְׁהָדַר בְּחֻצֵר חֲבִירוֹ שְׁלֹא מְדַעַתוֹ צִרְיָה
 54 לְהַעֲלוֹת לוֹ שְׁכָר. דוחה הגמרא: הֵהוּא, מְעַקְרֵיהּ – מתחילה בני
 55 אומה הנקראת 'קְרִימָנָא' הָיוּ דִּיְרִיבֵי הַיָּם, הֵיוּ דָרִים באשפה, וְהֵכִי
 56 לָהּ לְוִתְמִי – והיו משלמים ליתומים דְּבַר מוֹעֵט, ונמצא שאשפת

בבא קמא. כיצד הרגל – פרק שני דף כא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קמט רש"י תוספות

1 אין צריך להעלות לו שָׂכָר. ועוד אמר אבא מרי דהשוכר בית מראובן כו' ונמצאת בית
2 של שמעון והוא שכרה מראובן מעלה שכר לשמעון: תרתי. בתמיה כלומר תרתי מילי
3 קאמר דסתין אהדי דהאי דשכר בית שמעון מראובן הוה ליה דר בחצר שמעון שלא
4 מדעת שמעון וקאמר צריך להעלות לו שכר ורישא קאמר אין צריך: הא דקיימא לאגרא.

5 מעלה שכר לשמעון והוה ליה זה נהנה וזה
6 חסר: הדר בחצר חבירו. ולא קיימא לאגרא
7 שלא מדעת אין צריך להעלות שכר: שְׁנֵאמַר
8 ושאיה יובת שער. שד ששמו שאיה מכתת שער
9 בית שאין בני אדם דרין בו והלך זה שעמד בו
10 התגדו לישנא אחרקא בית שהוא שאוי וחדיד
11 מאזן אדם יובת שער מושיקן במתתין אותו: ביחא
12 מיתבא יתיב. בית שהוא מיושב בדירת בני אדם
13 ותיב ישובו קיים לפי שדריין בתוכו רואין מה
14 שהוא צריך ומתקנין אותו: דקמשתפש בו. בעל
15 הבית בצינא ותיבא שהיו עציזי ותבנו בתוכו וזה
16 הלך ודר בו משום שאיה ליבא הואיל
17 ומשתמשין בו משום ביחא מיתבא איבא דאין
18 זה ישוב וזה שדר בו יפה עשה והתנהו:
19 אשפא דמתרגמין אשקללקתא
20 מאשפות זרים אביזן (החלים קינא) קרפמא. שם
21 אנוהו לא קרמונאי קרמונים היו וישבין בו
22 ומעלים שכר לתומים והוה ליה קיימא לאגרא:
23 אמר רב ובמחורת. ראשה מרחבה לצידה של
24 רחבה ואבלה פירות קטני מחניתין דמשלמת
25 מה שהיוקא אע"ג דכולה קיימא ברחבה
26 פטורה. הואיל וגוף ההבמה קאי ברחבה
27 דאורחה ויבא לחצור ראשה וכן ברה"ר היא:
28 וקמה בצידי רחבה. שאין דרך שוריים ללכת שם
29 הלכך לאו ברה"ר דמי: באפי נפשה. לאו
30 אמונתיין: מחורת. שהחצורה ראשה ואבלה
31 בצידי רחבה: פשיטא במחורת. דהא פתח הנות
32 בתוך הרחבה ליבא ולא משפחת לה אלא
33 במחורת וקתני מה שנהניתי כו': דקיימא. הנות
34 בקרון ויתב כגון מבוי קטן הכלה במבוי גדול
35 וקיימא הנות בראש מבוי קטן ומשור קצת כלפי
36 פנים והשנכנסה בהמה ממבוי גדול לקטן פגעה
37 בפירות מיד דרך הלוכה בלאו מחורת היא: בי"ע
38 לא פליגי דתיב. דלא היה לה לחצור ראשה
39 לצידי רחבה במקצה מקום. שכנס לתוך שלו
40 והנה והניח במקצתו לרה"ר וישת שם פירות
41 ונכנסה שם בהמה דרך הלוכה ואכלתו: ליא.
42 רב ושמואל בחופר בור ברשותו והפקיר רשותו
43 ולא הפקיר בורו קמפלגי ובפלוגתא דרבי
44 ישמעאל ור"ע דפליגי בה לקמן בפרק שור שנבא
45 את הפקר (דף מט:) דרב סבר חייב ומשום הכי
46 פטורה הך בהמה דוה ששטח שם פירותיו הוה
47 ליה כמו בור שאם הוחלקה בנה בהמה חייב
48 שחרי הפקיר רשותו הלכך לא היה לו לעשות
49 כן וקיל בהמניח את הכר (לקמן דף ל) כל
50 המלקליו ברשות הרבים שהיו חייבין לשלם
51 וכל המוחיק בהן וזהו ושמואל סבר פטור. הלכך
52 בהמה שאכלתן חייבת שחרי ברשות עשה
53 ורשות הרבים נמי לא הוי שאין זה דרך הלוכה:
בעלמא

1 **בְּהַדְיוּט** מדעת דמי. פ"ה דדעת שכניה איבא וקשה דשלא מדעתו לא דוקא אלא
2 אורחיה ומילתא נקט וד"ה מדעתו אלא נראה בבחיט מדעת דמי כלומר
3 דדעת שכניה איבא שלא יתנה אדם בלא מעילה: **וְיִתְּנֵהּ** להו ליתמי דבר מועט. ומחמת
4 כן חייב לשלם מה שנהנה אע"פ שלא חיסר כל כך וכן מוכח פוליה שמעתין בדאמרין לעיל
5 משום שחוריתא דאשיתא:
6

7 **ובמחורת**. פי' בקונטרס דדוקא במחורת
8 אבל אכלה בלא חיזור כגון שצידי
9 הרחבה בולטין ואכלה מאותה בליטה משלמת
10 מה שנהנית בפ"י אחר של רש"י פירש דמחורת
11 תיבת משום קרן דמשהוה הוא וקשה לפירשו
12 דלעיל אמרין כיון דאורחיה לימיל ליפתא
13 אורחיה נמי לסרוכי ולמיסך הקא נמי אורחיה
14 לחזור ואפילו לעלות בצידי רחבה ועוד דמשלמת
15 מה שהיוקא משמע נ"ש ועוד דמשמע במקור
16 דחיבא דמקצה מקום לרה"ר כחייב מחורת
17 ונראה לר"י דצידי רחבה חשיבי חצר הניקן שכל
18 אחר יש לו רשות להניח פירותיו כנגד פתח ביתו
19 בצידי רחבה ולבר אפילו במקום שיכול לאכול
20 בחיזור חשיב חצר הניקן ותיבת נוק שלם משעם
21 שן ולשמואל מקום שיכולה לאכול בחורה חשיב
22 לה רשות הרבים:

23 **מפתח** החנות. הן תריסי החנויות שמיחין
24 לפני החנויות כשפותחין אותן ונותנין
25 שם פירות: **מה** שנהנית. לא רצה להעמיד כגון
26 שפתח החנות בולט לתוך הרחבה ויכול לאכול
27 בלא חיזור דמודה רב דפטור לפי שאין דרך
28 החנות להיות בולט כל כך:

29 **דקיימא** בכרן וזית. כגון מבוי עקום וכשמנועת
30 לעקומותיה קודם שתפנה לצד אחד
31 אוכלת מפתח החנות כנגדה בלא חיזור ובתוך
32 החנות משלמת מה שהיוקא אע"פ שאוכלתן
33 בלא חיזור דחצר הניקן ממש הוי ויורשילמי
34 משני הך פירבא דמפתח החנות אליבא דרב
35 כגון שהיה חמור קטן גדיים ובשעת צמירתו
36 פשטו צואריהן ואכלו לפ"ה אתי שפיר דלגבי
37 חמור שאוכל בחיזור חשיב קרן ולגבי גדיים
38 דאכלי כי אורחיהו חשיב שן ולפי ר"י צ"ל
39 דכל מה שהגדיים יבולין להגיע ולאכול חשיב
40 רח"ר אפילו לחמור שאין יכול לאכול בלי חיזור
41 כי זה יוחק לומר דגבי חמור חשיב חצר הניקן
42 ולגבי גדיים שעל גבי חשיב רשות הרבים: **כי**
43 פליגי במקצה מקום כו'. שכנס לתוך שלו והניח
44 במקצתו לבני הר"ר ולא שהפקיר רשותו דא"כ
45 הוי רה"ר גמור אלא הניח לטשות שם פירותיו
46 אבל כ"ז שאין פירות שם יש רשות לבני הר"ר
47 להלך שן ומסקנין פלוגתא דרב דאמר דחשיב שן
48 ברה"ר אפילו אין יבולין לאכול בלא חיזור ולא
49 דמי למחורת בצידי הרחבה דחייב דצידי הרחבה
50 הם גבוהים ורחבים ומגדלים ממנו וחשובים חצר
51 הניקן אבל מקצה מקום שהוה הוא לרשות הרבים
52 ושמואל אמר תיבת משום שהפירות מוחין
53 ברשותו והוי חצר הניקן אף על פי שיש רשות
54 לבתמות לרדוס אצלה: **ד"ר** סבר בור ברשות
55 חייב. ולכך פטור חשיב כמו בורה בור שאם
56 הוחלקה בהמה באותם פירות חייב הלכך כל
57 הקודם וזה כיון תקלה ברשות הרבים כדפירש
58 בקונטרס ובהמה שאכלה פטורה ורב לטעמיה
59 דאמר בפרק המניח (לקמן דף ל) וזה כיון בגופן
60 בין שבקרו ואין לתמוה איהו מפרט מפרות
61 פנימיים

41 **מקום ברשותו לרשות הרבים חייבת לימא** בבור ברשותו לימא
42 **ברשותו חייב ושמואל דאמר חייב** קסבר בור ברשותו חייב
בעלמא

פנימיים דלא הוו תקלה דכיון דיש רשות לבני רה"ר ללכת שם בשאין שם פירות איכ' בשטילו חיצונים נמצא פנימיים סמוכים לרה"ר לפיכך כל המחזיק בכולן זכה והוא דתנן מתוך הרקבה משלמת מה שנהנית ולא אמר דפטורה משעם דכל הקודם זכה מיידי שלא נתנו ברה"ר כדי להשביח דלא קנסו גופו בדמשכמה בהמניח ולקמן דף ל: וקשה לר"י על פי זה דקא רבא דאמתניתין קאי ואמר לא שנו אלא

במחורת וא"כ רב נמי איירי בשלא נתנו להשביח ועוד דקאמר אלא פירות הא קחזי ליה נאי בור לאו אדעתיה פירות נמי לאו אדעתיה ונראה לר"י לפרש דרב סבר בור ברשותו היב דכשנפקי רשותו ולא הקפיד בורו ונפל בו שור לא מצי א"ל תורא בכריאי מאי בעי דאין אדם יכול לצמצם כל כך בעשועור ברה"ר שלא יקנס ברשות אחרים ולפיכך לא היה לו לקרב בורו ממש לרה"ר והא ימי פטורה שלא היה לו לקרב פירותיו ממש לרה"ר שאין בני רה"ר יכולין לצמצם עצמן ושמואל מתיב דמשום שלא היה לו לקרב פירותיו סמוך לרשות הרבים אין לפטור שייכול בעל הפירות לסמוך וגם בעל הבור יכול לסמוך ודחי דבעלמא פטר רב והקא אמר ליה נהי דכי מתוקא א"ל תורא בכריאי מאי בעי מכל מקום לא כל בפנייה לחיובי לי במאי דמקרבת פירות ברשות הרבים ושמואל סבר נמי דבעלמא לאו אדעתיה כשנפל לבור הקא אי מצי למימר הכי למפטרי בהמה שבכוונה אכלתו: **א**י כרב אי בשמואל. רבי יוסי לא מצי סבר כשמואל דקא מתיב ברה"ר אלא כלומר אי כרב דחשיב חצר הניקא אי כשמואל דחשיב ליה רה"ר טע"ג דל"י יוסי אין נפקותא ולפי' הקונטרס ניקא טפי אי כרב דחשיב ליה ק"ן אי כשמואל דחשיב ליה שן:

ומר סבר. פי' ר"י ובער בשדה אחר ולא בשדה המזיק אכל ברה"ר חייב וא"ת דקא לעיל (יה) אמר דר"א ס"ל כרבי טרפון ועל כרחך מפרך ברה"ר מיייתי לה וא"כ שן ורגל פטור ברה"ר וי"ל דלעיל מיידי לפי המסקנא דהקא:

דאילפא ורבי אושעיא. לאו מענק אתך דרבי אושעיא מיידי בקופצת דהוי ק"ן ואילפא איירי על גבי חבירתה דחשיב שן. **הא** נפלו פטורין אלקא קסבר כו'. וא"ת דכי דמי אי מקרי בלים לגבי בותל היכי מתיביר בקפיצה והא אמרין בסמוך דכי קפיצי מאבראי קפיצי ואי מרחקי היכי משתביר בנפילה וי"ל כגון שהיו לא מרחקות ולא מקורבות דמיתביר בין בנפילה בין בקפיצה אי נמי כבלי ארוך דאי נפלי לצד הסמוך לבותל מיתבר ואי קפיצי מיתבר לצד המרחק: **אדרם** ותרגלנו בו. וא"ת ומה חידוש באדם דחייב וי"ל דנפקא מינה אם הפקיד ביתו לחבירו לשמור ויש שם חשיו שיש לו ליתור שלא ידלגו מלמטה למעלה ושבויר בלים ויאומר ר"י מתוך כך נראה לפרש דהא דקתני הפכל והגדי שדלגו מלמטה למעלה פטורין דהיינו לגמרי דחשיב אונס להכי

בעלמא בור ברשותו פטור ושאני הכא דאמר לאו כל פמינא דמקרבת להו לפירותיה לרה"ר ומתיבתא להו לתוראי ושמואל אמר בעלמא בור ברשותו חייב דבשלמא בור איכא למימר לאו אדעתיה אלא פירות מי איכא למימר לאו אדעתיה הא תווי להו לימא מחורת תנאי היא דתנאי אכלה מתוך הרקבה משלמת מה שנהנית מצידי הרקבה משלמת מה שהזיקה דברי ר"מ ורבי יהודה רבי יוסי ור"א אומרים אין דרפה לאכול אלא להלך ר' יוסי היינו תנא קמא אלא מחורת איכא בנייהו ת"ק סבר מחורת נמי משלם מה שנהנית ורבי יוסי סבר משלמת מה שהזיקה לא דכולי עלמא מחורת אי קרב אי כשמואל והקא כביער בשדה אחר קא מופלגי מר סבר ובער בשדה אחר ולא ברה"ר ומר סבר ובער בשדה אחר ולא ברשות המזיק ברשות לימא פירך ברשותו מאי בעי אלא דאילפא ורבי אושעיא איכא בנייהו: **מתני' הפכל והגדי שקפצו מראש הגג ושברו את הפלים משלם נזק שלם מפני שהן מועדין הפכל שנטל חררה והלך להגדיש אכל התררה והדליק הגדיש על התררה משלם נזק שלם ועל הגדיש משלם חצי נזק: **גמ'** מעטקא דקפצו הא נפלו פטור אלמא קסבר תחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור תנאי נמי הכי הפכל והגדי שקפצו מראש הגג ושברו את הפלים משלם נזק שלם נפלו פטורין הניחא למ"ד תחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור אלא למ"ד חייב מאי איכא למימר כגון דמקרי בלים לגבי בותל דכי קפיצי בקפיצה לא נפלי עליהו ואפילו תחלתו בפשיעה ליכא אמר רב זביר משכימה דרבא פעמים שאפילו נפלו נמי חייב משפחת לה בכותל רעוע מאי ניהו דאבעי ליה לאסוקי דעתא דנפיל ארחי סוף סוף לא נפל ארחי ונפול אינהו תחלתו בפשיעה וסופו באונס הוא לא צריכא בכותל צר תנו רבנן הפכל והגדי שדלגו ממפתח למעלה פטורין מלמעלה למטה חייבין אדם ותרגול שדלגו בין מלמעלה למטה בין מלמטה למעלה חייבין והתניא**

בעלמא בור ברשותו פטור. דלא חייבה תורה אלא על בור ברה"ר וכדלילין רבי ישמעאל טעמיה הוה: בעלמא בור ברשותו חייב. הואיל והפקידו והקא מיט בהמה שאכלתו חייבת: דבשלמא בור איכא למימר לאו אדעתיה. ששור לנטורי נפשיה מבזר וכיון דברשת נכנס דהא הפקיד רשותו חייב בעל הבור אבל פירות בו: **הא קא תווי להו**. ואפילו החלקה כן פטור ואע"ג דכל תקלה בור הוא הנ"מ ברה"ר דאין לו רשות לתת שם תקלה. ר' יוסי היינו ת"ק. דקס"ד דלאו אתוך הרקבה קאי רבי יוסי דלכפי לחיוביה דקא במתי ובער בשדה אחר ולא ברה"ר אלא אצ"י הרקבה קאי דאין דרפה לאכול אלא להלך וכו' שאכלה הרקבה הלך היינו ת"ק. **מתניתין איכא בנייהו**. דשמעינן לר"מ דאמר בצידי הרקבה משלמת מה שהזיקה וכגון דאולה וקמה בצידי הרקבה אכל מתורת לא וקאמר רבי יוסי אין דרפה להתחזיר ראשה ולאכול אלא להלך וכו' שהזיקה ואכלה חייבת: והקא כביער בשדה אחר פליגי. ואתוך דהרקבה נמי מתיב ליה רבי יוסי: **ולא ברשות המזיק**. שאם הכניס פירותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות ואכלתו בהמתו של בעל הבית פטור: **לימא ליה מאי בעית ברשותאי**. וקרא למה ל: **דאילפא ורבי אושעיא**. דאמר אילפא לעיל בהמה שפשיעה צאקרה ואכלה מעל גבי חבירתה חייבת דר' אושעיא דאמר בהמה הקופצת ואכלה מתוך הקופסה חייבת: **איכא בנייהו**. ר"מ סבר מתוך הרקבה לעולם פטור אלא לפי מה שנהנית ואפילו בדאילפא ור' אושעיא ואתא רבי יוסי למימר אין דרפה לפשוט צאקרה על חבירתה ואין דרפה לקפוץ מתוך ולאכול אלא להלך ואית ליה דאילפא דרבי אושעיא: **מתני'** מפני שהן מועדין לקפוח וברשות הניקא קאמר דתולדה דרגל היא : על התררה משלם נזק שלם. דהוי שן ברשות הניקא ועל הגדיש חצי נזק. מפרש בגמ': **גמ'** תחלתו בפשיעה. דאיבעי לאסוקי אדעתיה דלמא קפיצי דקא אורחיה לקפוח: **וסופו באונס**. דקא נפלו ותפילה לא קתה ליה לאסוקי אדעתיה: **הניחא למ"ד כו'**. אמוראי פליגי בה בפרק והמפקידו (ב"מ ד' מב). דמקרי בלים לגבי בותל. טובא דליקא תחלתו בפשיעה דאי הוו קפיצי לברא ממוני הוו קפיצי וכי נפול להוי בותל ואיתבר מנא אנוס הוא: **שאפילו נפלו חייבין**. ואפילו למ"ד תחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור: משפחת לה בכותל רעוע. שמעקה הגג רעוע דאפילו לגבי נפילה הוי פשיעה: **דאיבעי ליה לאסוקי**. בתמיה: **לא נפל ארחי ונפול אינהו כו'**. כלומר כיון דסוף סוף לא נפל ארחי אין סופו בפשיעה: **בכותל צר**. שמעקה הגג צר ודחוק וכי הניחם בראש הגג קתה ליה לאסוקי אדעתיה דקפיצי שמעקה כדרכן (ע"ז ד' המעקה שהוא צר נפלי) לישנא אחרניא צר משופע: מלמטה למעלה פטורין. מנזק שלם ותיב בחצי נזק דמשוין הן אדם ותרגול כו'. אדם אי נמי לאו אורחיה לקפוח מלמטה למעלה חייב דאין באדם צד תמות אלא בהמה ותרגול דרבו לדלג אפילו מלמטה למעלה:

והתניא מעטקא דקפצו הא נפלו פטור אלמא קסבר תחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור תנאי נמי הכי הפכל והגדי שקפצו מראש הגג ושברו את הפלים משלם נזק שלם מפני שהן מועדין הפכל שנטל חררה והלך להגדיש אכל התררה והדליק הגדיש על התררה משלם נזק שלם ועל הגדיש משלם חצי נזק: **גמ'** מעטקא דקפצו הא נפלו פטורין הניחא למ"ד תחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור אלא למ"ד חייב מאי איכא למימר כגון דמקרי בלים לגבי בותל דכי קפיצי בקפיצה לא נפלי עליהו ואפילו תחלתו בפשיעה ליכא אמר רב זביר משכימה דרבא פעמים שאפילו נפלו נמי חייב משפחת לה בכותל רעוע מאי ניהו דאבעי ליה לאסוקי דעתא דנפיל ארחי סוף סוף לא נפל ארחי ונפול אינהו תחלתו בפשיעה וסופו באונס הוא לא צריכא בכותל צר תנו רבנן הפכל והגדי שדלגו ממפתח למעלה פטורין מלמעלה למטה חייבין אדם ותרגול שדלגו בין מלמעלה למטה בין מלמטה למעלה חייבין והתניא

בוקרא
והתניא

משונה בעלמא אמאי פטורין ונראה גם לפי המסקנא מלמטה למעלה פטורין לגמרי דאנוס הוא דלמה יחזור מסברא ראשונה:

נמרא

הגמרא מדייקת דין מדברי המשנה: **מְעַמְסָא** שחייבים הבעלים נזק שלם, משום **דְקַפְצוּ** – הכלב והגדי מראש הגג והזיקוק, שדרכם לעשות כן, והיה עליו לשומרם שלא יקפצו, **הָא נָפְלוּ** מראש הגג ושברו כלים ברשות הניזק, **פְטוּר** הבעלים מתשלום, מאחר שדבר שאינו מצוי הוא, ולא היה עליו לחשוש לכך. **אֲלָמָא קַסְבָּר** התנא, שנוק שתחלתו **בְּפִשְׁעָה**, כגון באופן זה, שפשע הבעלים בשמירתם, שהיה צריך להעלות על דעתו שזא יקפצו מן הגג, **וְסוּפּוּ בְּאֹנָם**, שנפלו מראש הגג, ואנוס הוא בזה שלא היה לו לחשוש לכך, **פְטוּר**, ואין מחייבים אותו על כך שפשע מתחילה בשמירתם.

הגמרא מביאה ברייתא שבה נתבאר דין זה בפירושו: **תַּנְיָא נְמִי חֲבִי, הַכֵּלֵב וְהַגְּדִי שְׁקַפְצוּ מֵרֹאשׁ הַגַּג וְשִׁבְרוּ אֶת הַכְּלִים, מִשְׁלֵם הַבְּעֵלִים נְזֶק שְׁלֵם** כדין נזקי רגל, שהרי מועדים הם לקפוץ והיה לו לשמרם מכך. אך אם **נָפְלוּ** מן הגג ושברו את הכלים, **פְטוּרִין** הבעלים מתשלום הנזק, שהרי דבר שאינו מצוי הוא, ולא היה להם לשמרם מכך.

ויש להוכיח אף מדברי הברייתא, שנוק שתחלתו בפשיעה וסופו באנוס, פטור.

מקשה הגמרא, הניחא **לְמָאן דְאָמַר תְּחִלְתּוֹ בְּפִשְׁעָה וְסוּפּוֹ בְּאֹנָם פְטוּר, אֲלָא לְמָאן דְאָמַר** שתחלתו בפשיעה וסופו באנוס **חֲבִי, מָאִי אִיכָא לְמִמֶּר** – כיצד יוכל לפרש את דברי המשנה והברייתא.

מתרצת הגמרא, שהאמורא הסובב כן עימדי את דברי המשנה והברייתא באופן כזה, **כְּלוּן דְמִקְרָבֵי בְּלִים לְנִבִי פוּתַל –** שהיו הכלים עומדים בחצר הניזק בסמוך מאד לכותל שלעמו הכלב והגדי, **דְּכִי קַפְצֵי בְּקַפְצָה לֹא נָפְלוּ עָלֵיהוּ –** שבאופן כזה אילו היו הכלב והגדי קופצים לחצר לא היו שוברים את הכלים, שכן דרך הקופץ לקפוץ במרחק מזה מן הכותל, ועל כן, אם נפלו בסמוך לכותל ושיברו הכלים, **אִפִּילוּ תְחִלְתּוֹ בְּפִשְׁעָה לִיכָא –** לא פשעו הבעלים בשמירתם אפילו בתחילת המעשה, שהרי לא היה נגרם נזק בקפיצת הכלב והגדי, ולפיכך פטורים הם על האנוס שבנפילה לדעת הכל.

הגמרא מביאה אופן שבו יש לחייב את הבעלים אף על נפילה: **אָמַר רַב יְבִיד מְשֻׁמֵּיהּ דְרַבָּא, פְּעֻמִּים שְׁאִפִּילוּ אִם נָפְלוּ** הכלב והגדי מראש הגג ושברו את הכלים, **נְמִי חֲבִי** הבעלים. **מְשֻׁבְּחַת לָהּ בְּכוּתֵל רְעוּע –** והיינו באופן שהיה מעקה הגג רעוע, שאף כלפי נפילה יש בכך פשיעה מצד הבעלים.

מקשה הגמרא, **מָאִי נִיהוּ –** איזו פשיעה יש בכך, **דְאָמְרֵי לִיה לְאִסְוִין דְעֵתָא דְנִפְיֵל אֲרֵחֵי –** שהיה עליו להעלות בדעתו שיפלו לבנים מן הכותל, וישברו את הכלים שבחצר, **סוּף סוּף לֹא נָפְלוּ אֲרֵחֵי וְנָפְלוּ אִנְהוּ –** אך למעשה הרי לא נפלו הלְבָנִים אלא הכלב והגדי, ונמצא שאף באופן זה תחלתו של הנזק היא **בְּפִשְׁעָה** של הבעלים לגבי נפילת הלְבָנִים, **וְסוּפּוֹ בְּאֹנָם** הוא לגבי נפילת הכלב והגדי.

ומחמת קושיא זו, חוזרת בה הגמרא מאוקימתא זו שהיה הכותל רעוע, ומבארת באופן אחר. **לֹא צְרִיכָא בְּכוּתֵל צַר –** שהיה מעקה הגג צר, והיה על הבעלים לחוש לכך שיעלו הכלב והגדי על המעקה כדרכם, ומחמת שהוא צר יפלו לחצר וישברו כלים, ונמצא שאף כלפי נפילה יש בכך פשיעה.

הגמרא מביאה ברייתא המפרשת דינים שונים גבי קפיצה: **תַּנְיָא רַבְּהִי, הַכֵּלֵב וְהַגְּדִי שְׁדָלְגוּ וְ-** קפצו **מִלְמַטָּה לְמַעְלָה –** ממקום נמוך למקום גבוה, ושברו את הכלים, **פְטוּרִין** הבעלים מתשלום נזק שלם, מאחר שאין דרכם של כלב וגדי בכך ומשונה הוא, ולפיכך משלמים רק חצי נזק כדין קרן, אך אם קפצו **מִלְמַעְלָה לְמַטָּה –** ממקום גבוה למקום נמוך, **חֲיִיבִין** הבעלים בתשלום נזק שלם, מאחר שדרכם בכך ונזקי רגל הם.

ולגבי **אָדָם וְתַרְנַנְוֹל שְׁדָלְגוּ** ושברו את הכלים, הדין הוא ש**כֵּין** אם קפצו **מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, וְכֵין** אם קפצו **מִלְמַטָּה לְמַעְלָה, חֲיִיבִין** בנזק שלם. ובטעם הדבר ישנו חילוק בין אדם לתרנגול, שבתרנגול הטעם הוא משום שדרכו לקפוץ בין כך ובין כך, ולפיכך משלם תמיד נזק שלם מדין רגל. ובאדם שקפץ והזיק, אפילו אם אין דרכו בקפיצה מלמטה למעלה משלם נזק שלם, מאחר ש'אדם מועד לעולם' ואין בו דין 'תם', ועל כן אף אם הזיק באופן משונה משלם נזק שלם.

בְּעֻלְמָא – במקום אחר בור ברשותו **פְטוּר**, שלא חייבה התורה אלא בור ברשות הרבים, **וְשִׁאֲנֵי הָבָא –** ושונה הדין כאן, שרבו פטור משום **דְאָמַר** בעל הבהמה, **לֹא כָל בְּמִינֵיהּ דְמִקְרַבְתָּ לָהּ לְפִירוּתָהּ –** אין לך זכות לקרב את פירותיך לרשות הרבים ומחייבת לך לתוראי – ולחייב את השוריים שלי על אכילתם. **וְשִׁמּוּאֵל אָמַר, בְּעֻלְמָא –** במקום אחר בור ברשותו **חֲיִיב, הוֹאִיל וְהַפְקִירוּ, וְאוּלַם** שונה מקצה מקום והניח שם פירותיו, **דְבִשְׁלָמָא –** מוכן חיוב בור, שכן **אִיכָא לְמִימַר –** יש לומר **לֹא אֲדַעְתִּיהּ –** שאין דעת השור להבחין בבור ולהישמר מליפול בו, וכיון שנכנס ברשות, בעל הבור חייב, **אֲלָא פִירוֹת הַמוֹנְחִים** במקום כזה, **מִי אִיכָא לְמִימַר לֹא אֲדַעְתִּיהּ –** וכי יש לומר שהשור לא הבחין בוה, **הָא תָּוִי לָהּ –** הרי בודאי הוא רואה אותם, והיה לו להיזהר, ולכן המניחם פטור.

הגמרא מביאה שכבר נחלקו תנאים בדין מחזרת: **לִימָא –** נאמר שדין **מְחֻזַּרְתַּ תַּנְיָא הִיא –** תלוי במחלוקת תנאים, **דְתַנְיָא, אֲכָלָה הַבְּהֵמָה מִתּוֹךְ הַרְחֵבָה מְשֻׁלְמַת מַה שְׁנִהְיִיתָ, כֵּדִין שֵׁן** ברשות הרבים, ואם אכלה **מִצִּדֵי הַרְחֵבָה מְשֻׁלְמַת מַה שְׁהִיְיָקָה, דְּכָרִי רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוֹרָה, רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר** חולקים **וְאוֹמְרִים, אִין דְרַבָּה לְאָכּוּל אֲלָא לְחֵלָה, וְהַגְמָרָא** בסמוך תבאר את דבריהם. הבינה הגמרא שרבי יוסי מדבר על בהמה שאכלה מצידי הרחבה, ואומר, שכיון שאין דרכה לאכול מצידי הרחבה (אלא רק להלך), לכן חייבת לשלם מה שהזיקה, ולפי זה מקשה הגמרא, **רַבִּי יוֹסִי תִינִי תַנָּא קַמָּא –** הלא דברי רבי יוסי זה ממש כדברי תנא קמא ורבי מאיר. **אֲלָא** צריך לפרש שדין **מְחֻזַּרְתַּ אִיכָא בִּינֵיהוּ –** יש ביניהם, **תַנָּא קַמָּא קַבֵּר** שבמחזרת **נְמִי –** גם משלם רק מה שנהניית, **וְרַבִּי יוֹסִי קַבֵּר** שבמחזרת **מִשְׁלָמַת מַה שְׁהִיְיָקָה, וְנִמְצָא** שנחלקו התנאים בדין מחזרת. משיבה הגמרא: **לֹא דְכוּלֵי עֻלְמָא –** בין רבי מאיר ובין רבי יוסי סוברים **בְּמְחֻזַּרְתַּ אִי קַבֵּר אִי שְׁמּוּאֵל –** או כרב שמחייב או כשמואל שפטר, **וְהָכָא –** וכאן בברייתא לא דיברו במחזרת, אלא באכלה ברשות הרבים, שרבי מאיר פטר ורבי יוסי מחייב, **וּבְפִירוּשׁ הַפְסוֹק וּבְיַעַר בְּשֵׁדָה אַחֵר, קָא מִיפְלִיג –** נחלקו, **מִר וְרַבִּי מֵאִיר** קַבֵּר, שממעטים **בְּיַעַר בְּשֵׁדָה אַחֵר, וְלֹא בְרִשׁוֹת הַרְבִּים, וְמִר וְרַבִּי יוֹסִי** קַבֵּר, שממעטים **בְּיַעַר בְּשֵׁדָה אַחֵר, וְלֹא בְרִשׁוֹת הַמְּזוּקָה.**

הגמרא מקשה על ביאור זה, ומבארת באופן אחר. מקשה הגמרא: וכי נצרך פסוק לפטור ברשות המזיק, **לִימָא –** יאמר המזיק לניזק, **פִּירְךָ בְּרִשׁוֹתֵי מָאִי בְּעֵי –** מה עושים פירותיך ברשותי. מסיקה הגמרא: **אֲלָא הַדִּינִים דְאִילְפָא וְרַבִּי אוֹשְׁעִיא (לעיל כ.ב.) אִיכָא בִּינֵיהוּ, אִילְפָא אַמְר, שְׁבַהמָה** ברשות הרבים שפשטה צוארה ואכלה פירות שעל גבי חברתה, חייבת משום שגב חברתה נחשב רשות הניזק, ורבי אושעיא אמר, שבמהה ברשות הרבים שקפצה ואכלה מתוך הקופה, חייבת משום קרן, כיון שזה משונה. וזה נחלקו התנאים, רבי מאיר סבר שאפילו באופנים אלו פטורה, וכך מתפרשים דבריו, 'אכלה מתוך הרחבה' בכל אופן, אפילו פשטה צוארה או קפצה, 'משלמת מה שנהנית'. ורבי יוסי סבר שבאופנים אלה חייבת, כדעת אילפא ורבי אושעיא, וכך מתפרשים דבריו, 'אין דרכה לאכול' בפישוט צואר ובקפיצה, 'אלא להלך', ולכן חייבת:

לאחר שנתבאר במשניות הקודמות דין העדאת שן ורגל, מתבאר במשנה זו האופנים שבהם יש לחייב כלב על נזקי שן ורגל.

משנה

הַכֵּלֵב וְהַגְּדִי שְׁקַפְצוּ מֵרֹאשׁ הַגַּג לְרִשׁוֹת הַיְחִיד, וְשִׁבְרוּ אֶת הַכְּלִים שהיו שם, **מְשֻׁלֵּם** בעליהם **נְזֶק שְׁלֵם** כדין נזקי רגל, **מִפְּנֵי שְׁחֵן מוֹעֲדִין –** רגילים הם לקפוץ, והיה עליו לשומרם.

דין נוסף. **הַכֵּלֵב שְׁנָמַל חֲרָרָה –** עוגה הנאפית על גבי גחלים, ופעמים נדבקים בה מן הגחלים, **וְהֵלֵךְ עִמָּה לְפָרֵישׁ וְ-**מקום שבו מכנסים את אלומות התבואה, **וְאָכַל שֵׁם אֶת הַחֲרָרָה, וְהִדְלִיק אֶת הַחֲרָרָה** על ידי הגחלים שהיו דבוקים בה, הדין הוא ש**עָלָה** נזק אכילת החררה **מְשֻׁלֵּם** בעליו **נְזֶק שְׁלֵם, כֵּדִין** נזקי שן. **וְעָלָה** נזק שריפת **הַחֲרָרָה מְשֻׁלֵּם** בעליו **חֲצִי נְזֶק:**

1 הגמרא מקשה סתירה בין ברייתות: וְהֵתֵיבָא, שֶהַכֶּלֶב יְהַדְרִי שְׂדֵלְגוּ
2 ושברו את הכלים, בִּין אם דילגו מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, וּבִין אם דילגו
3 מִלְמַטָּה לְמַעְלָה, פְּטוּרִין הַבְּעֵלִים מִתְשֻׁלֵּם הַנּוֹק, והרי זה סותר למה
4 שנתבאר בברייתא לעיל, שאם דילגו מלמעלה למטה חייבים הבעלים
5 בנזק שלם.
6 מותרת הגמרא: תְּרֻמָּא רַב פְּסָא דְאִפְיָה מִיפְּהָ – שהפכו הכלב והגדי
7 את טבעם, ודילגו שלא כדרכם. שבאופן רגיל דרך הגדי לקפוץ בבת
8 אחת, ודרך הכלב להיטרף ולהאחו בציפורניו ולקפוץ, ואילו כאן דילג
9 הַכֶּלֶב מִלְמַטָּה לְמַעְלָה – בקפיצה כדרך הגדי, וְיִהְיֶה בְּכַרְבָּא – ואילו הגדי
10 נסרף ונאחו בציפורניו וקפץ כדרך הכלב, ולפיכך פטורים הבעלים, אך
11 הברייתא לעיל עוסקת באופן שדילגו כדרכם, ולפיכך כשדילגו
12 מלמעלה למטה חייבים הבעלים נזק שלם.
13 מקשה הגמרא: אִי הָבִי אִמְרֵי פְּטוּרִים – מדוע פטורים הבעלים
14 לגמרי, הרי דבר משונה הוא, והיה להם להתחייב בחצי נזק כדן קרן.
15 מתרצת הגמרא: שאכן כך היא כוונת הברייתא, שפְּטוּר מִנְזֻק שְׁלֵם
16 יְהִיבִין בְּחִצֵּי נֹקָה, כדן נזקי קרן:
17 שנינו במשנה, שֶהַכֶּלֶב שֶׁנִּשְׁטַל חָרְרָה וְהֵלַךְ לַגְדִישׁ, ואכל את החררה
18 ושרף את הגדיש, משלמים הבעלים על אכילת החררה נזק שלם כדן
19 שן, ועל שריפת הגדיש חצי נזק;
20 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בגדרי חיוב אש: אִתְמַר – נאמרה
21 מחלוקת בבית המדרש, מאיזה טעם יש לחייב אדם על נזקי אש.
22 רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר אִשׁוֹ מְשׁוּם הַחֲצִיז – אדם המדליק אש ברשותו והלכה
23 ושרפה ברשות חבריו, חייבתו התורה על כך מדין אדם המזיק, כאדם
24 הזורק חץ ברשותו והלך החץ והזיק ברשות אחרת.
25 וְרִישׁ לְקִישׁ אָמַר אִשׁוֹ מְשׁוּם מְמוֹנֵו – חיוב אדם בנזקי אש הוא מדין
26 ממונו המזיק, שכשם שיש לחייב אדם על שורו או בורו שהזיק, מאחר
27 שפשע בכך שלא שמרם, כמו כן יש לחייבו על אישו שהלכה והזיקה,
28 שפשע בכך שלא שמרה.
29 מבררת הגמרא: וְרִישׁ לְקִישׁ מֵאִי טַעְמָא לֹא אָמַר כְּרַבִּי יוֹחָנָן שְׁטַעַם
30 החיוב הוא משום אדם המזיק כמו בזורק חץ.
31 אָמַר לָךְ רִישׁ לְקִישׁ, אֵין לְדַמּוּת אִשׁ לְחִצִּים, מאחר שהחֲצִיז מִבְּחֻ
32 קְאוּלִי – החיצים הולכים ומזיקים מכוחו של האדם הזורקם, הֵאִי לֹא
33 מִבְּחֻ קְאוּלִי – ואילו האש אינה הולכת מכוחו של המדליק, אלא
34 מעצמה היא מתפשטת למרחוק, ועל כן לא ניתן לחייב את המדליק
35 אלא משום שפשע ולא שמר על ממונו.
36 שבה הגמרא ומבררת, וְרַבִּי יוֹחָנָן מֵאִי טַעְמָא לֹא אָמַר כְּרִישׁ לְקִישׁ
37 שטעם החיוב הוא משום שלא שמר על ממונו שלא זייק.
38 אָמַר לָךְ רַבִּי יוֹחָנָן, אֵין לְדַמּוּת אִשׁ לְמִמוֹנֵו הַמּוּזֵק, מאחר שִׁמְמוֹנָא
39 אִתִּי בִּיהַ מְשֻׁא – ממונו המזיק בו ש ממשות, ולפיכך ניתן לחייב את
40 בעליו על נזקו, הֵאִי לִית בִּיהַ מְשֻׁא – ואילו השלהבת השורפת אין
41 בה ממשות, ועל כן לא ניתן לחייב את המדליק אלא משום אדם המזיק
42 כזורק חץ.
43 הגמרא מקשה על דברי ריש לקיש מן המשנה: תַּנּוּ, הַכֶּלֶב שֶׁנִּשְׁטַל
44 חָרְרָה וְשָׂרַף עִמָּה אֶת הַגְדִישׁ, יש לחייב את בעליו חצי נזק על שריפת
45 הגדיש כו'. בְּשִׁלְמָא לְמֵאֵן דְּאָמַר אִשׁוֹ מְשׁוּם חֲצִיז – לדעת רבי יוחנן
46 הסובר שחיוב האש הוא כזורק חץ, מבואר מדוע יש לחייב את
47 הבעלים חצי נזק על הגדיש, מאחר שאש זו שהבעיר הכלב בגדיש
48 חֲצִיז דְּכֶלֶב הוּא – הרי זה כמו שזרק הכלב חץ והזיק בו, שיש לחייב
49 את בעליו חצי נזק כדן צרורות, אִלָּא לְמֵאֵן דְּאָמַר אִשׁוֹ מְשׁוּם מְמוֹנֵו
50 – אך לדעת ריש לקיש הסובר שחיוב האש הוא משום ממונו המזיק,
51 מדוע חייבים הבעלים לשלם על שריפת הגדיש, הרי הֵאִי אִשׁ לֹא
52 מְמוֹנֵו דְּבַעַל כֶּלֶב הוּא – אש זו אינה ממונו של בעל הכלב אלא של
53 בעל החררה, וכיצד ניתן לחייב את בעל הכלב על כך.
54 מתרצת הגמרא: אָמַר לָךְ רִישׁ לְקִישׁ, הֵכָא פְּטָא עֲסָקִינָן דְּאִדְרֵיהּ
55 אִדְרֵיהּ – המשנה עוסקת באופן שזרק הכלב את החררה על הגדיש,
56 ואכלה שם, והציתה הגחלת את המקום שעליו נפלה, ומשם נתפשטה
57 לכל הגדיש, ולפיכך הדין כך הוא. דְּעַל אִכִּילַת הַחָרְרָה מְשֻׁלֵּם בַּעַל

58 הכלב נִזְק שְׁלֵם כדן שן ברשות הניזק, וְעַל שְׂרִיפַת הַמּוּזֵק שְׁבוּ נִפְלָה
59 הַנֶּחֱלַת מְשֻׁלֵּם הַבְּעֵלִים חֲצִי נִזְק כדן נזקי צרורות, שמאחר ומקום זה
60 נשרף מיד בהנחת הגחלת, יש לחייבו מדין נזקי רגל, אך מכיון שלא
61 הניח הכלב את הגחלת בידו ממש, אלא זרקה מכוחו, לפיכך אינו חייב
62 אלא חצי נזק. וְעַל נזק שריפת הגדיש כוּלָּה פְּטוּר הַבְּעֵלִים, מאחר
63 שנוק זה לא נעשה מיד על ידי הכלב, אלא האש התפשטה מעצמה
64 ושרפה הגדיש, ומאחר שלדעת ריש לקיש חיוב אש הוא מדין ממונו
65 המזיק, לא ניתן לחייב בזה את בעל הכלב, שהרי אין הגחלת ממונו.
66 ועתה מבארת הגמרא כיצד יבאר רבי יוחנן את דברי המשנה: וְרַבִּי
67 יוֹחָנָן סוֹבֵר שֶהַמְּשֻׁנָה עוֹסֶקֶת בְּאוֹפֵן דְּאִתְּקָה אֲנִיחֵי – שהניח הכלב את
68 החררה עם הגחלת על הגדיש, והדין כך הוא, וְעַל נזק אכילת הַחָרְרָה
69 וְעַל נזק שריפת הַמּוּזֵק שְׁבוּ הַנִּיחַ הַכֶּלֶב אֶת הַנֶּחֱלַת מְשֻׁלֵּם הַבְּעֵלִים
70 נִזְק שְׁלֵם, על החררה משום שן ברשות הניזק, ועל מקום הגחלת
71 משום רגל ברשות הניזק, שדרך הכלב ליטול חררה ממקומה ולהניחה
72 בגדיש לאוכלה שם. וְעַל נזק שריפת שאר הגדיש שנתפשטה האש
73 מעצמה, מְשֻׁלֵּם בַּעַל הַכֶּלֶב חֲצִי נִזְק כדן צרורות, שיש לדון נזק זה
74 כחיצים שזרק הכלב והזיק, שחייב בעליו בתשלום חצי הנזק, מדין
75 צרורות.
76 הגמרא מקשה על ריש לקיש ממשנה: הֵאִי שְׂמַעֵ, שֵׁנִינֵו (להלן סב):
77 נְמַל שְׁהִיָּה טַעְוֵן פְּשִׁתָּן וְעֵבֵר בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, ומאחר שהיה טעון
78 בפשתן יותר מדאי נְכַנְסָה וּשְׁתַּנּוּ לְתוֹךְ הַתְּנוּת שְׁהִיָּה בַּצַּד רִשׁוֹת
79 הַרְבִּים, וְדִלְקוּ בְּנֵרוֹ שֶׁל הַתְּנוּתֵי – ונדלק הפשתן על ידי נרו של החנוני
80 שהיה בתנוה, וְעַל יָדֵי כֵךְ הַדְּלִיק אֶת הַבִּירָה – שרף בית גדול שעמד
81 שם. הדין הוא שֶׁבַּעַל הַנְּמַל חָיִיב עַל נזק שריפת הבירה, אך אם הִנִּיחַ
82 הַתְּנוּתֵי אֶת נְרוֹ מִבְּחוּץ – מחוץ לתנוה, ברשות הרבים, הַתְּנוּתֵי חָיִיב
83 בנזק שריפת הבירה, מאחר שפשע בכך שהניח את נרו ברשות הרבים.
84 רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, בְּנֵרֵי הַנִּכְבָּה פְּטוּר – אם נר זה שהניח החנוני ברשות
85 הרבים נר חנוכה היה, פטור החנוני על נזק שריפת הבירה, מאחר
86 שברשות עשה, שהרי מצוה להניח נר חנוכה ברשות הרבים לפירסם
87 הנס.
88 ועתה מבארת הגמרא כיצד יש להקשות מן המשנה על דברי ריש
89 לקיש: בְּשִׁלְמָא לְמֵאֵן דְּאָמַר אִשׁוֹ מְשׁוּם חֲצִיז – לדעת רבי יוחנן
90 הסובר שחיוב אש הוא מדין אדם המזיק כאדם הזורק חץ, מבואר מדוע
91 חייב בעל הגמל בנזק שריפת הבירה, שהרי חֲצִיז דְּנְמַל הוּא – הגמל
92 הוא שהדליק את הבירה, והרי זה כאילו זרק חיצים, ויש לחייב את
93 בעליו חצי נזק מדין צרורות, אִלָּא לְמֵאֵן דְּאָמַר מְשׁוּם מְמוֹנֵו – אך
94 לדעת ריש לקיש הסובר שחיוב אש הוא משום ממונו המזיק, יש
95 להקשות מדוע חייב בעל הגמל בנזק שריפת הבירה, הרי הֵאִי אִשׁ לֹא
96 מְמוֹנָא דְּבַעַל נְמַל הוּא – אש זו אינה ממונו של בעל הגמל אלא של
97 החנוני, ומדוע יש לחייב את בעל הגמל על נזקיה.
98 מתרצת הגמרא: אָמַר לָךְ רִישׁ לְקִישׁ, הֵכָא פְּטָא עֲסָקִינָן בְּמִסְכְּסַבְּתָא
99 וּ–מדלקתן כָּל הַבִּירָה כוּלָּה – יש להעמיד את המשנה באופן שלא
100 התפשטה האש מעצמה כלל, אלא שהיה הגמל עובר עם הפשתן
101 הדולק על פני כל הבית הגדול, וכך שרף את כולו, ולפיכך יש לדון את
102 שריפת הבית כולו כמקום הנחת הגחלת, וחייב בעל הגמל משום נזקי
103 רגל ברשות הניזק, ולא מדין נזקי אש.
104 מקשה הגמרא: אִי הָבִי שֶהַדְּלִיק הַגְּמֵל בַּעֲצֻמוֹ אֶת כֹּל הַבִּירָה, אִמְרֵי
105 סִיפָא – כיצד ניתן לבאר את הסיפא של המשנה, שבה נאמר שֵׁאֵם
106 הַנִּיחַ הַתְּנוּתֵי אֶת נְרוֹ מִבְּחוּץ ועל ידי כך נדלק הפשתן, הַתְּנוּתֵי חָיִיב
107 עַל נזק שריפת הבירה, וְאִי בְּמִסְכְּסַבְּתָא – ואם המשנה עוסקת באופן
108 שהיה הגמל עובר על פני כל הבירה ומדליקה, אם כן אִמְרֵי חָיִיב
109 החנוני ולא בעל הגמל, הרי פשע בעל הגמל בכך שלא מנע מהגמל
110 לשרוף את הבירה כולה.
111 מתרצת הגמרא: בְּשִׁעְמָה – המשנה עוסקת באופן שעמד הגמל על
112 ידי הבירה, והיה משא הפשתן שעליו גדול כנגד הבירה כולה, וכך שרף
113 את הבירה, ולפיכך חייב החנוני באופן שהניח נרו מבחוץ.
114 שבה הגמרא ומקשה: אִם עֲמָדָה וְכִסְכְּבָה כָּל שְׁכֵן דְּהַתְּנוּתֵי פְּטוּר

בבא קמא. כיצד הרגל – פרק שני דף כב עמוד א – מותר מהדרת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)"
קנג רש"י
תוספות

1 **בְּקוֹרָא**, קפ"צה: **סריבא**, שנועץ צפרניו בכותל שאין דרכו בכך ומשונים הן: אש"ו. השולח
 2 את הבערה: משום חצי. חיבו הכותב דאיהו קעביד דהוי כוורק חזי: משום פמונו. כשורו
 3 ובורו שהזיקו וקס"ד דאיבא בינייהו כגון שהדליק בגחלת שאינו שלו דלרבי יוחנן חייב
 4 לחציו וכן לר"ל פטור דלאו פמונו הוא: האי לאו מבחו. דאש מאליה הולכת ודולקת
 5 למקומו: האי לית ביה ממשא. ושלחבת היא

1 **וְהִתְנִיף** הַפֶּלֶב וְהִגְדִּי שְׁדָלְגוּ בֵּין מוֹלְמַעְלָה לְמַטָּה בֵּין
 2 מוֹלְמַטָּה לְמַעְלָה פְּטוּרִין הִתְנַמָּא רַב פְּפֵא דִּאֲפִיד מוֹפֵד
 3 כְּלָבָא בְּקוֹרָא וְגִדְיָא בְּסִרְבָּא אִי הִכִּי אֲמַאי פְּטוּרִים
 4 פְּטוּר מִנּוּק שְׁלֵם וְחִיבִין בְּחִצֵּי גוּק: הַפֶּלֶב שְׁנַמְל:
 5 אֲתָמֹר ר' יוֹחֲנָן אָמַר אֲשׁוּ מִשׁוּם מוֹמוֹנו וְרִישׁ לְקִישׁ מִשׁוּם
 6 אָמַר אֲשׁוּ מִשׁוּם מוֹמוֹנו וְרִישׁ לְקִישׁ מִאי טַעְמָא לֹא
 7 אָמַר כְּרִבִּי יוֹחֲנָן אָמַר לָךְ חִצְיו מִכְחוֹ קְאָזְלִי הָאִי לֹא
 8 מִכְחוֹ קְאָזִיל וְרִבִּי יוֹחֲנָן מִאי טַעְמָא לֹא אָמַר כְּרִישׁ
 9 לְקִישׁ אָמַר לָךְ מוֹמוֹנָא אִית בִּיהַ מִמְשָׂא הָא לִית בִּיהַ
 10 מִמְשָׂא תֵּנָן הַפֶּלֶב שְׁנַמְל חֲרָרָה כּוֹ בְּשִׁלְמָא לְמוֹד
 11 אֲשׁוּ מִשׁוּם חִצְיו חִצְיו דְּכָלֵב הוּא אֶלְא לְמוֹד אֲשׁוּ
 12 מִשׁוּם מוֹמוֹנו הָאִי אֲשׁ לֹא מוֹמוֹנו דְּבַעַל כְּלָב הוּא
 13 אָמַר לָךְ רִישׁ לְקִישׁ הִכָּא בְּמֹאֵי עֲסָקִינוּ דְּאֲדִייהַ אֲדוּי
 14 דְּעַל חֲרָרָה מִשְׁלֵם גוּק שְׁלֵם וְעַל מְקוּם גְּחֵלֵת מִשְׁלֵם
 15 חִצֵּי גוּק וְעַל גְּדִישׁ בּוֹלִיָּה פְּטוּר וְרִבִּי יוֹחֲנָן דִּאֲנַחָה
 16 אֲנִיחֵי עַל חֲרָרָה וְעַל מְקוּם גְּחֵלֵת מִשְׁלֵם נ"ש וְעַל
 17 הַגְּדִישׁ מִשְׁלֵם חִצֵּי גוּק הָא שְׂמַע גְּמַל טַעוֹן פְּשִׁתוֹן
 18 וְעֵבֵר בְּרִשׁוֹת הִרְפִּים נִכְנְסָה פְּשִׁתוֹנוֹ לְתוֹךְ הַחֲנוּת
 19 וְדִלְקוּ בְּגֵרוֹ שֵׁל חֲנוּוֹי וְהִדְלִיק אֶת הַבִּירָה בְּעַל גְּמַל
 20 חִיב הַנִּיחַ חֲנוּוֹי גֵּרוֹ מִבְּחוּץ חֲנוּוֹי חִיב רִבִּי יְהוּדָה
 21 אֹמֵר בְּנֵר חֲנוּפָה פְּטוּר בְּשִׁלְמָא לְמוֹד אֲשׁוּ מִשׁוּם
 22 חִצְיו חִצְיו דְּגְמַל הוּא אֶלְא לְמוֹד מִשׁוּם מוֹמוֹנו הָאִי
 23 אֲשׁ לֹא מוֹמוֹנָא דְּבַעַל גְּמַל הוּא אָמַר לָךְ רִישׁ לְקִישׁ
 24 הִכָּא בְּמֹאֵי עֲסָקִינוּ בְּמִסְכְּסַבְתָּ כָּל הַבִּירָה בּוֹלִיָּה אִי
 25 הִכִּי אִימָא סִיפָא אִם הַנִּיחַ חֲנוּוֹי גֵּרוֹ מִבְּחוּץ חֲנוּוֹי

26 **חייב ואי במסכסכת אמאי חייב בשעמדה עמדה וסכסכה כ"ש דחגונוי פטור ובעל גמל חייב**
 27 **אמר רב הונא בר מנחם משמיה דרב איקא הכא במאי עסקינו כגון שעמדה להטיל מימיה**
רישא

6 המוקת דאין לה ממש הלכה כי חיביה רחמנא
 7 משום חציו הוא דחייביה: חציו דכלב הן. דהיה
 8 ליה צרותו הלכה משלם חזי ואדם המדליק
 9 מש"ה חייב נ"ש שאין דין צרותו באדם: לאו
 10 פמונו דבעל כלב הוא. אלא דבעל חררה
 11 דאדייה אדווי. שורקו: ועל מקום גחלת: מקום
 12 שנקלה גחלת שם: משלם חצי גווק. דצרותו הן
 13 והכלב עשן לישנא אחריבא דמשונה הוא: ועל
 14 גדיש בוליה פטור. דאשו משום ממונו והאי לאו
 15 ממונו הוא וצרותו ליכא למימר דהא ממקום
 16 גחלת ואילך דלקה אש מאליו ומשום הכי
 17 אוקמה בדאדייה אדווי דאי אנהא עם החררה פי
 18 אורחיה לא מצי למיחגי חזי אמדיי דאמקום
 19 גחלת חייב גוק שלם דאורחיה הוא ליטול חררה
 20 עם הגחלת: ור' יוחנן. דאמר אשו משום חציו
 21 מוקים לה בדאנהא כי אורחיה דעל חררה נ"ש
 22 דשן היא ואמקום גחלת נ"ש דאורחיה היא
 23 ובקדים עבר: ואגדיש בוליה חזי. דחציו דכלב
 24 הוא וחינו צרותו: בידה. בית גדול: כגון הנחבה
 25 פטור. שמעיה להניחה ברה"ח לפרסומי נפשא:
 26 לאו פמונו דבעל גמל הוא. אלא דחגונוי
 27 במסכסכת את כל הבירה. שהגמל עובר בפני
 28 כל הבירה ומסכסכו דהא ודאי הוי כולו במקום
 29 גחלת אבל בעלמא שהאש הולכת מאליה לאו
 30 חציו הן: מסכסכת. מדלקת: בשעמדה. עמד
 31 הגמל במקומו וסכסכו את כל הבירה שהיתה
 32 גחלתו גדולה כנגד כל הבירה והאמרא לא
 33 שבק לאסוקי למילמיה ופרכיה: כל שפן: שהיה
 34 לו למנהר ולנהגה שלא תסכסכו: בעמדה להטיל
 35 מימיה. דאגוס הוא וסכסכה:
 לאפמי

1 **וְהִתְנִיף** הַפֶּלֶב. הכלב. אמתינתין הרימ למפרך אלא גטר עד דמייתי ברייתא ופרך אתרזייה:
 2 **דִּאֲפִיד** מפרך. וא"ת למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס ותיבול להיבי נ"ש
 3 ותחילתו בפשיעה דאורחיה וסופו באונס דלאו אורחיה וי"ל דלא אמר משום ותחילתו
 4 בפשיעה לגבי רגל להיבי נ"ש לגבי קרן דאפילו פושע גמור לענין קרן לא חיבתו תורה אלא
 5 חצי גוק דאי לאו הכי ארי שבנכס לחצר הזיקו
 6 ושרף ואכל לחייב נ"ש ותחילתו בפשיעה לענין
 7 דרישה וכן כל קרן בחצר הזיקו תחילתו בפשיעה
 8 לענין שן ורגל: **דִּרְיָא** בסריבא. שנועץ צפרניו
 9 בארץ וקופץ כמו הכלב ולא דמי לסרוכי ודליק
 10 שפסוק בחבית עד שמגיע ללפת: **וְעַל** הגדיש
 11 חזי. ואע"ג דלגבי שולח בעירה לא מחייב עד
 12 דמטר לו שלחבת לר"ל וקר' יוחנן עד דמטר לו
 13 גזא פעמים שיש גחלת תרבה בחררה דהייא כמו
 14 מטר לו גזא לר"י ושלחבת לר"ל:
 15 **אֲשׁוּ** משום חציו. לא שביערי בעצמו האש
 16 אלא כל מקום שפשע ולא שמר גחלתו
 17 חציו ניהיה:
 18 **אֲשׁוּ** משום ממונו. כלומר חיוב ממונו יש לו ולא
 19 שיהא האש שילו דאפילו הדליק בשל אש
 20 אחר חייב כדאשכחן בפי' הבונס (לקמן דף נו).
 21 בכופף קמחו של חבירו בפני הדליקה ומטא
 22 ברוח מצויה וגבי גץ שקצא מתחת הפטיש אע"ג
 23 דמסקמא מפקיר ליה ועוד דאין לך אדם
 24 שיתחייב בדליקה שפקיר הגחלים ודליק גדיש
 25 של חבירו ולא בפיה דפי' דאיבא ביניהו
 26 דאדליק בגחלת שאין שלו: **רַבִּי** יוחנן מיט לא
 27 אמר בר"ל. אע"ג דרריש טעמא דר' יוחנן מקראי
 28 הוה ליה לאוקמי קרא לדרשה אחריתי דסברא
 29 כריש לקיש א"ג קס"ד השתא דמאן דאית ליה
 30 משום חציו לית ליה משום ממונו וקבעי היבא
 31 דכלו לו חציו אמאי לא מחייב משום ממונו.
 32 **מְמוֹנוֹ** אית ביה ממשא. אע"ג דבור לית ביה
 33 ממשא שחיבה תורה להבדל ולא
 34 להבטו מימ ממונו כעין חציו שדרכו לילך ולהזיק
 35 אית ביה ממשות א"ג בור נמי חשיב אית ביה
 36 ממשא דע"י כריית הבור משתנה ממשות של
 37 קרקע ונעשה חול אגל מקום הילוך שלחבת אינו
 38 משתנה ממשותו אלא שגעשה דולק ושוורף וא"ת
 39 ששכנפיהם בריש פירקין דאיבא לסומכוס נ"ש
 40 וי"ל דרמי' גוף הקמזון שפשע בו אית ביה ממשא
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52

ישש לו לשמור ממונו שלא זיק ולא ברוח ולא בשום דבר ואין שום ממון שלא יהא בו ממשא במה שפשע אכל יש חזי שאין בו ממשות כגון שיבר כלי ברוח פיו ויש אש שאין בו ממשות
 כגון שלחבת בלא גחלת כדאמרינן בסוף ביצה (דף לט) הילכך דמו לדרדי שאין בשניהם ממשות בהמוזיק שפשע בו רק בגוף האדם:
דִּאֲדִייהַ אדווי. הרימ לאוקמי באנח אנהו ע"י שינוי כדאמרינן בריש פירקין: **רַבִּי** יוחנן בדאנהא אנהו. לא מצי למימר באדייה אדווי ועל כל הגדיש חזי דאי כח כחו דמי הוי
 על כל שאר הגדיש פטור: **לֹא** ממונו דבעל כלב הוא. דהוא לא הדליקו ועל אש של כלב לא חיבתו תורה ואע"ג דלגבי בור אצטרף מיעוט איש בור ולא שור בור כדאמרינן
 בשור שנגזר את הפרה (לקמן דף חמ. ושם) תרי איש כתיב מ"מ פשוט ליה לגמרא משום ואיזהו דרשא דפטור על אש בהמתו דג' אבות נאמרו בשור ולא יותר:
בְּמִסְכְּסַבְתָּ כל הבירה כולה. דהוי בוליה מקום גחלת: **אִי** במסכסכת אמאי חייב. חגונוי הכל בעל הגמל יתחייב עמו כיון שגם הוא פושע בסכסוך אכל אי בלא מסכסכת ניהא ליה
 דלא הוה ליה לאסוקי אדעמיה שיהא ר' מנחמין אכל כיון דאוקמיה במסכסכת אי אפשר שלא י' אה הדליקה כיון שדולקת כל כך שפסכסכת כל הבירה דרך הילוכה וקיה
 לו לתרחיק ולמונעה מלהיות הולכת ומסכסכת אבל אין לפרש אמאי חייב חגונוי בעל הגמל יתחייב הכל דהא לקמן (דף כג) פריך וליחייב בעל הגחלת ואע"פ שבעל הכלב פושע גם בעל
 הגחלת ל"ש לו להתחייב שלא שמר גחלתו ומשי' בשעמדה כלומר לאו במסכסכת דרך הילוכה אלא בעמדה במקום אחד ותורה כל כך במשאו שמסכסכת כל הבירה בעמדה ופרך
 דכ"ש חגונוי פטור לגמרי אלא כלומר פטור מחלקו של בעל הגמל ויותר מסכסכת בעמדה משאילו היתה הולכת ועוברת כלי עיבוד ומשי' בשעמדה להטיל מימיה דאגוס הוא בעמדה

1 **רישא** בעל גמל חייב וכו'. אע"ג דמעיקרא נמי הו' טעמא דרישא וסיפא הכי אלא
2 דמעיקרא היה השעם פשוט יותר למאן דאמר אשן משום חציו דמתחייב בעל
3 הגמל על תחלת הדלקת הפשתן ואע"פ שהאש הולכת מעצמה ע"י רוח מעורה אבל למיד
4 משום ממונו דלא מחייב אלא על שמוסקכת הבידה וזוה לא פשע כ"כ שלא ראה הדליקה

5 עד שעמדה סמוך לבירה ואז לא היה יכול לסלקה
6 לפי שעמדה להטיל מימיה ולכר החצר לפרש
7 דאפ"ה חייב דלא איבעי ליה לאפוש' בטעיניה
8 דהיה ליה לאסוקי אדעתייה בשיכנס פשתנו לתוך
9 התנות ותדליק בגר ותעמוד להטיל מימיה לא
10 יוכל לסלקה משום:

11 **והיה** גדי כפות לו. תימה דליתני ברישא גדי
12 ועבד סמוך ובסיפא גדי ועבד כפות דהו'
13 רבוחא טפי ופי' רשבים דגדי נמי היה לו לברוח
14 ורישא דקתני גדי כפות ועבד סמוך דוקא בכה"ג
15 חייב ובסיפא גדי סמוך ועבד כפות לו פ"י או עבד
16 כפות לו והפ' גדי סמוך לו ועבד כמו שאמר
17 ברישא שהיה סמוך לו פטור אע"ג דלא קם ליה
18 בברכה מיניה משום דהיה לו לברוח ועבד כפות
19 לו וגדי כמו כן כפות כמו שאמר ברישא פטור
20 אע"ג דלא היה לו לברוח דקים ליה בברכה מיניה
21 והואו אסוי פירוש י' (כו.) עבדו בגופו שורו
22 כמזונו דהיינו כעבד ושור כפות והבעלים
23 עומדים אצלם וכשהניח הגחלת על לב עבדו
24 פטור משמחבש בלבו שהאדון יסיקה ולא יסמוך
25 אתשלומוין אבל כשהניח על לב שורו אינו
26 חושש האדון להסירה לפי שישלם לו דמי שורו
27 ור"ת מפרש דאיצטריך גדי כפות דחייב אע"ג
28 דפטורין טמון באש דדרשין מה קמה בגלוי אף
29 כל בגלוי וסיד דכל דבר דלא אורחיה הכי לאו
30 בעין קמה הוא ופטור וגדי אין דרכו להיות כפות
31 וסיד למפטריה וקמיל השתא ברישא דאפי"ה
32 חייב וסיפא קמיל דאע"ג דסמוך הוא דהו' כי
33 אווריה פטור לכך תנא הוהא מתנייתין דהובנס
34 (לקמן דף סא) בטר פלונתא דטמון דר' יהודה

35 ורבנן ותר' הו' בבא דגדי כפות קתני ומודים חכמים לר' יהודה במדליק הבידה שמשלם כל מה שבחובה שכן דרך בני אדם להניח בבתים והפסיק התנא בהאי בבא בדפרישיתי לאשמעינן
36 דאע"ג דלא אורחיה בגדי להיות כפות חייב ואפילו למיד אשן משום חציו דלא שייך בדידה למפטר טמון מימא אצטריך לאשמעינן דחייב היבא דכלו לו חציו לאחר שריפת העבד
37 ואע"ג דשריפת העבד מחמת חציו ושריפת גדי מחמת ממונו שייך ביה שפיר קם ליה בברכה מיניה הואיל וע"י מעשה אחד בא הכל ותדע דלמ"ד משום ממונו מוכי בשהצית בגופו של
38 עבד ופטרין ליה אע"ג דלא הצית בגופו של גדי ולפי"י ר"ת ורש"ם אתי שפיר הא דנקט גדי ולא נקט גדיש ובקונטרס פ"י משום דמסקינן בגדי דהו' ועבדא דחרו וסתמא העבד לבצל
39 הגדיש שאדם מניח עבדו לשמור ודישו ולפירשו צ"ל הא דפרקי מאי למימרא הוה מצוי למימר ולטעמיך תיקשה לר' יוחנן אמאי נקט גדי: **קמיל** תוריה עבדא הי' דלא מתייב' פ"ה הא
40 כתיב כסף שלשים שקלים יתן לאדוניה וקשה דאם רצה לומר דהיה לגבי אשן דמשלם שלשים של עבד הא אי אפשר לומר כן דבפי"י (דף טז) אמרין דהשור משלם שלשים של עבד משא"כ
41 באש ואם ר"ל דכי הכי דהתם משלם קנס הי' משלם דמי הגדי הא לא גמרינן ממון מאקנס ונר' לר"י דהכי פריך הי' דלא מתייב' בממון שהיוק עם הריגת העבד והא דברך שמונתו עושה
42 לא שייך קם ליה בברכה מיניה: **בגדי** דחרו ועבדא דחרו. וכן נמי אמר רבא בפ' כן סורר ומוצה (סנהדרין דף ער.) רודף שהיה רודף אחו חבירו להורגו וישיב הכלים בין של נרדף בין של
43 כל אדם פטור וקשה דבפי"י דסנהדרין (דף טו.) רש"י אמר ממון לזה ונקשות לזה חייב ותיחזי ר"ר יצחק בר מרדכי דכל רודף אחו חבירו חשיב מיתה ותשלומין לאחד משום דמתחייב מיתה
44 לכל אדם דהכל חייבין להורגו להוציא הנרדף ור"ת מפרש דבכל מקום מיתה לזה ותשלומין לזה פטור לכד מעדים וזממין דבעינן שיתקיים באפשר ונמם בכל אחד ואע"ג דבעינן וזממין
45 נמי כשהוא מיתה ותשלומין לאחד פטור הנהם משום דבההוא גברא מתקיים באפשר ונמם והביא ראיה דגרמין (כתובות דף לה.) שאין מיתה ותשלומין מלא יהיה אסון ענש יענש הא אם
46 יהיה אסון לא יענש והנהם מיתה לאשן ותשלומין לבצל ומיזה אין זה ראיה דעל ברהי צ"ל דהא חשיב מיתה ותשלומין לאחד כיון שהן גוף אחד דאי לאו הכי למאי דבעי למימר
47 באש ואם ר"ל כן סורר ומוצה (סנהדרין דף עז.) גבי רודף דמיטה לזה ותשלומין לזה חייב ותיחזי ר"ר יצחק בר מרדכי דכל רודף אחו חבירו חשיב מיתה ותשלומין לאחד משום דמתחייב מיתה
48 שחבל בחבירו בשבת פטור דקם ליה בברכה מיניה אע"ג דמייה מיתה לשלמם ותשלומין לחבירו ואין זה דייקא דהו' חשיב מיתה ותשלומין לזה וקצת קשה לר"י מה חידוש יש בגדי דחר
49 ועבדא דחר טפי ממה שהיה של אחד הלא אין מתחייב מיתה לפי שהפסיד לו עבדו דאפילו הרג עבד של עצמו חייב וצריך לחזוק דמי"מ גיל חידוש יותר:

50 **הציו** דחרש הו'. תימה לר"י אי חשיב מסירה לתרש ברוח מצויה לר' יוחנן נמי מחייב ואי לא חשיב ברוח מצויה אי"כ מה קשה לר"ל הא לא דמי למסר שורו דהא כ"ע מודו דאין חייבין ככל
51 על האש אלא כביכול להזיק ברוח מצויה ואומר ר"י דלמ"ד אשן משום חציו הוא לא מחייב אלא באש שיכול להזיק ברוח מצויה ורובו וקורו לחיא היוק כעז חציו והבא אין
52 במעשה השולח קרוב לודאי היוק הלך לא דמי לחציו דחציו דחרש הו' אבל למיד משום ממונו אע"ג דלא מוזקין כולי האי מחייב מיד דהו' אסור שורו קשור כראוי לתרש דחייב דרובו
53 לנטורי ע"י עסקיו של חרש אע"ג דלא הו' קרוב לודאי בעין חציו והא דפוסר ר' יוחנן אפילו במסר לו שלהבת לאו משום דאולו לטעמיה דאית ליה אשן משום חציו דהא מסיק דאית
54 ליה נמי משום ממונו אלא משום דקסבר שלהבת לא ברי הויקא כמו שור כדאמרין בפרק קמא (דף טז):

1 **לאפוש**. גמליה בטעינה עד שנתכנס לתוך התנות: והיה גדי כפות לו. לגדיש: ועבד סמוך
2 לו. לגדיש: ונשרף עמו חייב. אגדי ואגדיש לפי שאין לו דין מיתה בשביל העבד שהיה
3 לו לברות עבד כפות לו וגדי סמוך לו ונשרפו עמו פטור. אגדי ואגדיש דקם ליה בברכה
4 מיניה שהחורג העבד נהרג דכתיב קנס יקנס (שמות כא) והאי דנקט גדי משום דמסקינן
5 לקמן בגדי דחרו ועבד דחרו דבגדיש ועבד ליבא
6 לאוקמי הכי דאורחא דמלאת לשרורי איניש
7 עבדיה לשמור ודישו ואידו דנקט גבי עבד
8 כפות וסמוך נקט גבי גדי כפות וסמוך ואע"ג
9 דבגדי אין לוזמ' היה לו לברוח שחרי אין בו
10 דעת ואם אינו כפות וסמוך נמי חייב כדאמרין
11 בשילהי פרקי (דף כז.) שורו כמזונו: אם קמיל
12 תוריה עבדא הי' דלא לתייב. ממון הא כתיב
13 כסף שלשים שקלים יתן לאדוניה (ספס.) שהצית
14 בגופו של עבד. דהא ודאי ממש הרגו: בגדי דחר
15 ועבדא דחרו. ואיצטריך לאשמעינן דאע"ג דאין
16 חייב מיתה בשביל הגדי מפסיד בעל הגדי: אילו
17 כסר שורו לתרש הי' דלא מתייב' הא אמרין
18 בפ"י (דף י.) וזמור בשור מבאש שאם מסרו
19 לתרש חייב גמלת וליבא. התרש דלא דמי לשור
20 שורו מוזקין להזיק אבל הא דגמלת תרש עבדי
21 ליה לתיקו גרי הויקא. מוזקין הויקו והו'
22 כשורו ור' יוחנן אמר אפילו שלהבת פטור. ור'
23 יוחנן לטעמיה דאמר אשן משום חציו והבא
24 חציו דתרש הו' גנוזא. עציס: ובישים: וסילהא.
25 עציס קטנים דקים דחאי ודאי פרשע הוא: **תצא**
26 מעצמה. משמע וליבא לאוקמי קרא כשהדליק
27 הוא עצמו ודישו של חבירו אלא בתוך שלו
28 הדליק והאש הולכה מעצמה ואפילו הכי קרי
29 מבקיער את הבערה כאילו הדליקו בעצמו אלמא
30 אשן משום חציו:

1 **רישא בעל גמל חייב דלא איבעי ליה לאפוש' בטעיניה**
2 **סיפא חנוני חייב דלא איבעי ליה לאגוחי גרו מאבראי**
3 **הא שמע המדליק את הגדיש והיה גדי כפות לו ועבד**
4 **סמוך לו ונשרף עמו חייב עבד כפות לו וגדי סמוך**
5 **לו ונשרף עמו פטור בשלמא למ"ד אשן משום חציו**
6 **משום הכי פטור אלא למאן דאמר אשן משום ממונו**
7 **אמאי פטור אילו קמיל תוריה עבדא הכי נמי דלא**
8 **מתייב' אמר לך רבי שמעון בן לקיש הכא במאי**
9 **עסקינן בשהצית בגופו של עבד דקם ליה בברכה**
10 **מיניה אי הכי מאי למימרא לא צריכא בגדי דחר ועבד**
11 **דחר ת"ש השולח את הבערה ביד חרש שוטה וקמן**
12 **פטור מדיוני אדם ותייב בדיוני שמים בשלמא למ"ד**
13 **אשן משום חציו חציו דחרש הוא אלא למאן דאמר**
14 **אשן משום ממונו אילו כסר שורו לתרש שוטה וקמן**
15 **הכי נמי דלא מתייב' הא אהמר עלה אמר ריש לקיש**
16 **משמיה דחוקיה לא שנו אלא בשמסר לו גמלת וליבא**
17 **אבל כסר לו שלהבת חייב מאי טעמא כרי הויקא**
18 **ורבי יוחנן אמר אפילו שלהבת פטור קסבר צבתיא**
19 **דתרש קא גרים לא מתייב' עד דמסר ליה גנוזא**
20 **סילהא ושרגא אמר רבא קרא ומתניתא מסייע ליה**
21 **לרבי יוחנן קרא דכתיב כי תצא אש תצא מעצמה**
22 **ישלם המבקיער את הבערה ש"מ אשן משום חציו**

בנוק

בנוק

בנוק

בנוק

בנוק

בבא קמא דף כב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קנה

במשנה (להלן נט), שאדם השולח את הבעירה – (הדליקה) ביד חרש 51
 שופה וקפון, והלכו הם ושרפו ממון של אדם אחר על ידי דליקה זו, 52
 פטור המשלח מדיני אדם – שלא ניתן לחייבו על כך ממון בבית דין, 53
 והיב פדיני שמים – אך אינו יוצא ידי חובתו בדין שמים עד שישלם 54
 הנזק מכיסו. 55
 ועתה מבארת הגמרא את הקושיא מן המשנה על ריש לקיש: בשלמא 56
 למאן דאמר אשוי משום חצינו – לדעת רבי יוחנן הסובר שחיובו של 57
 המדליק אש הוא משום זורק חץ, מבואר מדוע אדם השולח בעירה 58
 ביד חרש שוטף קטן פטור בידי אדם, מאחר שהצינו דחרש הוא – 59
 הרי זה כאילו זרק חרש חץ והזיק, שאין לחייב את השולחו על כך. 60
 אלא למאן דאמר אשוי משום ממונו – אך לדעת ריש לקיש הסובר 61
 שחיוב המדליק אש הוא על שלא שמר את ממונו שלא יזיק, יש 62
 להקשות מדוע פטור המוסר בעירה לחרש שוטף וקטן, הרי אילו פטר 63
 את שורו לחרש שופה וקפון והזיק השור, הכי נמי דלא מיתחייב – 64
 האם אינו מתחייב בתשלום הנזק, הרי ממונו הוא שהזיק, ושנינו לעיל 65
 (י.) שחייב הוא בתשלום הנזק, ואם כן אף במוסר להם את האש שהיא 66
 ממונו יש לחייבו על ממונו המזיק. 67
 מתרצת הגמרא, הא אתמר עלה – הרי נאמר בבית המדרש על דברי 68
 המשנה, אמר ריש לקיש משמיה דתנן, לא שנינו במשנה שפטור 69
 המשלח את הדליקה ביד חרש שוטף וקטן, אלא בשמסר לו נהלת – 70
 גזלים עמומות וליבה – הבעיר אותם החרש עד שהפכו ללהבה 71
 ששרפה ממון של אחר, שבאופן כזה החרש הוא המזיק, ולא פשע 72
 המשלח בשמירת ממונו, אכל אם פטר לו של הבעיר המזומנת לשרוף, 73
 תיב המשלח, מאי טעמא, כרי הדיקא – הדיק זה הוא ברור ומזומן 74
 לבוא, ולפיכך יש לחייב את המשלח על שפשע בשמירת ממונו המזיק, 75
 כשם שחייב על מסירת שורו ביד חרש שוטף וקטן. 76
 עתה מבארת הגמרא כיצד מעמיד רבי יוחנן את המשנה: ורבי יוחנן 77
 אמר, אפילו אם מסר המשלח ביד החרש של הבעיר המזומנת להזיק, 78
 מכל מקום פטור הוא מתשלום הנזק, קכבר צכתא דחרש קא גרים 79
 – מאחר שסובר שאחיות החרש היא גרמה לנזק זה ולא מעשה 80
 המשלח, שהרי לשיטתו חיוב המדליק אש הוא כזורק חץ, ועל כן אף 81
 באופן זה יש לרן כאילו זרק חרש חץ והזיק, ופטור המשלח. לא 82
 מיתחייב – ואין המשלח חייב לדעת רבי יוחנן, עד דפטר ליה לחרש, 83
 גוןא – עצים יבשים שנתפסת בהם האש בקלות, סילתא – עצים 84
 קטנים דקים המשמשים להבערת האש, ושקא – ועמס מסר לו נר 85
 דולק, שבאופן כזה ודאי פשע המשלח, והרי זה כאילו זרק הוא עצמו 86
 חץ והזיק, ועל כן יש לחייבו בתשלום הנזק. 87
 הגמרא מביאה ראיות לדברי רבי יוחנן: אמר רבא, קרא ומתניתא 88
 מסייע ליה לרבי יוחנן – יש להוכיח בדברי רבי יוחנן שחיוב המבעיר 89
 אש הוא כזורק חץ, בין מלשון הכתוב, ובין מבריייתא. 90
 קרא – הראיה מהמקרא היא, דכתיב (שמות כב ה) 'כי תצא אש 91
 ומצאה קצים ונאכל גדיש או הקמה או השדה, ולשון הכתוב 'תצא' 92
 משמע שמדובר שהאש יצאה מעצמה, דהיינו שהדליק אש בתוך 93
 רשותו והלכה והזיקה בשל חבירו, ועל כך ממשך הכתוב ואומר 'שלם 94
 ישלם המבעיר את הבעירה', רואים אנו שהפטור קורא לבעל האש 95
 'מבעיר', כאילו הבעיר בעצמו את האש ברשות חבירו, אף על פי 96
 שהאש יצאה מעצמה, שפע מינה – יש ללמוד מכאן שאשוי משום 97
 חצינו – שאדם המדליק אש ברשותו ונתפשה למקום אחר, נידון 98
 כזורק חץ לרשות אחר ומזיק, ולפיכך קראו הכתוב 'מבעיר'. 99
 והראיה מהמתניתא היא, דתניא – שנינו בבריייתא, פתח הקטוב 100

עתה מבארת הגמרא את טעם הדינים המפורשים בבריייתא: ברישא 1
 העוסקת באופן שנכנס הפשתן לתוך החנות וגדלק שם, הדין הוא 2
 שבעל הקמל חייב בתשלום הנזק, משום דלא איבעי ליה לאפושפי 3
 במעינה – לא היה לו להרבות בטעינת הפשתן עד כדי שיכנס לתוך 4
 החנות. ובסיפא העוסקת באופן שהניח החנוני את נרו מבחוץ, הדין 5
 הוא שהחנוני חייב בתשלום הנזק, משום דלא איבעי ליה לאנחתי 6
 נרו מאכריא – לא היה לו להניח את נרו מבחוץ. 7
 הגמרא מקשה על ריש לקיש מדברי המשנה להלן: תא שמע, שנינו 8
 במשנה (להלן סא): שאדם הפודליק את הנדיש של חבירו, והיה לו 9
 כפות – קשור לו – לגדיש, וכן היה עבד כנעני עומד סמוך לו 10
 לגדיש, ונשרף הגדי והעבד עמו – עם הגדיש, תיב המדליק בתשלום 11
 נזקי הגדי והגדיש, אך פטור על הריגת העבד, מאחר שהיה לו לברוח 12
 מן הדליקה. 13
 ואם היה העבד כפות לו – לגדיש, ונדי סמוך לו, ונשרף העבד והגדי 14
 עמו – עם הגדיש, פטור המדליק מתשלום נזקי הגדי והגדיש, מאחר 15
 שחייב הוא מיתה על הריגת העבד הכפות, והדין הוא שאדם המתחייב 16
 מיתה וממון על מעשה אחד, נהרג ואינו משלם. 17
 ועתה מבארת הגמרא את הקושיא מן המשנה על ריש לקיש: בשלמא 18
 למאן דאמר אשוי משום חצינו – לדעת רבי יוחנן הסובר שחיוב 19
 המדליק אש הוא כזורק חץ, מבואר היטב טעם המשנה, שמשום הכי 20
 כשהיה העבד כפות פטור המדליק מתשלום הגדי והגדיש, שהרי זה 21
 כאילו זרק חץ עליו והרגו, ומתחייב הוא מיתה על מעשה זה, ולפיכך 22
 פטור מתשלום היזק הממון. אלא למאן דאמר אשוי משום ממונו – 23
 אך לדעת ריש לקיש הסובר שחיוב המדליק אש הוא משום שלא שמר 24
 על ממונו שלא יזיק, אמאי פטור המדליק על נזקי הגדי והגדיש, הרי 25
 אינו חייב כלל מיתה על הריגת העבד, מאחר שלא הוא ההורגו אלא 26
 האש שהיא ממונו, וכי אילו קמל תווייה עבדא – אילו היה שורו הורג 27
 אדם ובתוך כך גם מזיק ממון, הכי נמי דלא מיתחייב – האם לא היה 28
 מתחייב הבעלים בנזק הממון, הרי מאחר שאינו חייב מיתה על כך 29
 ששורו הרג אדם אינו נפטור מתשלומי היזק ממון, וכמו כן כאשר 30
 הדליק גדיש ונשרף בו עבד כפות אינו חייב מיתה על כך, ועל כן אין 31
 לפטורו מתשלום נזקי הגדי והגדיש. 32
 מתרצת הקושיא, אומר רבי שמעון בן לקיש – יכול ריש לקיש 33
 ליישב הקושיא, ולומר שמשנה זו אינה עוסקת באופן שהדליק את 34
 הגדיש ונתפשה האש ושרפה את העבד, אלא הקא קמאי עסקינן 35
 בשחצית את האש בגופו של העבד ממש, שבאופן כזה בודאי יש 36
 לדנו כהורג אדם בידים וחייב מיתה על כך, ועל כן יש לפטורו 37
 מתשלום הממון על הגדי והגדיש, דקם ליה בדרבה מיניה – מאחר 38
 שדי לו בעונש הגדול שחייב הוא מיתה, ואין להוסיף ולחייבו אף 39
 בתשלום ממון. 40
 שבה הגמרא ומקשה, אי הכי – אם כך שהמשנה עוסקת באופן 41
 שחצית בגופו של עבד, מאי למקרא – מה חידוש יש בדין זה, הרי 42
 פשוט הדבר שיש לדנו כהורג נפש שחייב מיתה ופטור מן הממון. 43
 מתרצת הגמרא, לא צריכא – לא הוצרכה המשנה לומר דין זה, אלא 44
 באופן שהיה הנדי דחור – של אדם אחר, והעבד דחור – של אדם אחר, 45
 שבאופן כזה היה מקום לומר שהמיתה שנתחייב על הריגת העבד לא 46
 תפטרו מן התשלום על שריפת הגדי השייך לאדם אחר, ולפיכך 47
 הוצרכה המשנה להשמיענו שגם באופן כזה פטור, מאחר שדי לו 48
 בעונש המיתה החמור. 49
 הגמרא מקשה על דברי ריש לקיש ממשנה נוספת: תא שמע, שנינו 50

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום רביעי עמוד א

ממקומו, ובאותה שעה נשרפה הבירה כולה מן המשא שעל הגמל 6
 שהיה כנגד כל הבירה, ולפיכך אם הניח חנוני נרו מבחוץ חייב 7
 בתשלום כל הנזק, מאחר שבעל הגמל אנוס הוא, שלא היה יכול להזיז 8
 את הגמל ממקומו. 9

ובבעל גמל חייב, שהרי פשע בעל הגמל בכך שנתן לגמל לעמוד 1
 במקומו ולשרוף את הבירה, ולא מיהר להוליכו משם. 2
 מתרצת הגמרא: אמר רב הונא בר חנינא משמיה דרב איקא, הקא 3
 קמאי עסקינן בגון שעימה להמיל מיניה – המשנה עוסקת באופן 4
 שעמד הגמל להטיל מימיו, ובשעה שעומד כך לא ניתן להזיז 5

ממונו הוא ולא משום חיצונו, חייב רק על הגדיש שהיה גלוי, ולא על הכלים שהיו טמונים בתוכו, שאנוס הוא. שואלת הגמרא: וְכִי מֵאַחַר דְּמֵאן דְּאִית לִיה מְשוּם חֲצִיזוּ אִית לִיה נְמִי מְשוּם מְמוֹנו – לאחר שנתבאר שרבי יוחנן המחייב את המדליק אש משום זורק חץ מודה לדעת ריש לקיש שניתן לחייבו אף משום ממונו שהזיק, אם כן מֵאִי בְּיַיְחוּז – איזה חילוק דין ישנו ביניהם. משיבה הגמרא: אִיכָא בְּיַיְחוּז לְחֲזִיבוּ בְּאַרְבַּעָה דְּבָרִים – ישנו חילוק ביניהם לענין אדם שהדליק אש והלכה ופצעה את חברו. שלדעת ריש לקיש הסובר שחייב אש הוא רק משום ממונו המזיק אינו חייב אלא בתשלום נזק בלבד, אך לדעת רבי יוחנן הסובר שניתן לחייבו אף משום חיצונו, חייב בתשלום ארבעה דברים, נזק, צער, ריפוי ושבחה, כדן אדם המזיק את חברו: שנינו במשנה, שהכלב שנטל חררה שיש בה גחלת והלך לגדיש, ואכל את החררה ושרף את הגדיש, הדין הוא שְׁעָל הַחֲרָרָה מְשַׁלֵּם בעל הכלב נזק שלם ועל הגדיש חצי נזק כו': שואלת הגמרא: מֵאִן חֲזִיב בתשלום חצי הנזק על שריפת הגדיש, ודאי שְׁפָעַל הַכֶּלֶב, ומדוע, וְלִיַיְחוּז נְמִי בְּעַל הַחֲלָת שפצע בכך שלא שמר על גחלתו. משיבה הגמרא: בְּשִׁשְׁמִיר הַחֲלָתוֹ – המשנה עוסקת באופן ששמר בעל הגחלת כראוי על גחלתו, וכגון שהניחה בתוך ביתו ונעל הדלת כראוי, ולפיכך אנוס הוא בכך שנטל הכלב את גחלתו, ופטור מתשלום הנזק. שבה הגמרא ומקשה: אִי בְּשִׁשְׁמִיר בעל הגחלת את הַחֲלָתוֹ ונעל את ביתו, אם כן מֵאִי בְּעֵי כְּלָב הִתָּם – מה עושה שם הכלב, וכיצד הצליח ליטול את הגחלת. מתרצת הגמרא, בְּשִׁשְׁמִיר – שחפר הכלב ברגליו עד שפתח הדלת ונטל הגחלת. אֲמַר רַב כְּרִי בְרִיה דְּרַב כְּהֵנָּה, זֵאת אֲמַרְתָּ – מכך שהמשנה מחייבת את בעל הכלב בתשלום מלא על החררה, אף על פי שנטל הכלב את הגחלת על ידי חתירה, יש ללמוד שְׁתָּם דְּלָתוֹת הַתּוֹרוֹת הֵן אֲצֵל כְּלָב, דהיינו, שדרך הכלב לחתור דלתות ולהכנס, ואין זה דבר משונה, ולפיכך יש לחייב את בעל הכלב בנזק שלם כדן נזקי שן ורגל, ולא בחצי נזק כדן נזקי קרן. הגמרא מבררת את הדין המבואר במשנה שבעל הכלב מחויב בתשלום נזק אכילת החררה: דְּאִכְלָהּ חֵיבָא – היכן אכל הכלב לחררה זו, אִילּוּמָא דְּאִכְלָהּ בְּגִדִישׁ דְּעֵלְמָא – אם אכלה בגדיש סתם שאינו של בעל החררה, כיצד ניתן לחייב את בעליו על כך, הֵא בְּעֵינָן – הרי כדי לחייבו צריך שיתקיים התנאי שנאמר בפסוק (שמות כד ב) 'ושילח את בעירה וּבְעָרָה בְּשָׂדֶה אַחֵר', דהיינו, שאין הבעלים חייב על נזקי שן של בהמתו אלא כשאכלה ברשות הניזק, וְלִיכָא – ולא התקיים תנאי זה, מאחר שאכל את החררה בחצר אחרת. משיבה הגמרא: לֹא צְרִיכָא, דְּאִכְלָהּ בְּגִדִישׁ דְּבַעַל הַחֲרָה – המשנה עוסקת באופן שאכל הכלב את החררה בגדיש השייך לבעל החררה, ולפיכך ניתן לחייב את בעליו משום שן ברשות הניזק. הגמרא מנסה לפשוט ספק מן הדין המבואר במשנה לגבי כלב שאכל חררה: תַּשְׁבּוּט – מן הדין המבואר במשנה, שכלב שאכל חררה ברשות הניזק חייב בעליו משום נזקי שן, ניתן להוכיח דְּפִי פָּרָה

בְּנִזְקֵי מְמוֹנו, שנאמר (שם) 'כִּי תֵצֵא אִשׁ, שמשמע שהלכה האש שהיא ממונו מעצמה והזיקה, וְכֵינִים הכתוב בְּנִזְקֵי גִפּוֹ, שנאמר 'שֶׁלֶם יִשְׁלַם הַמִּבְעֵר', שנידון כאילו הבעיר בעצמו, לֹא מִדֵּי לָךְ שחייב אדם על אִשׁוֹ שהזיקה מְשוּם חֲצִיזוּ הוא, כאילו זרק חץ בעצמו והזיק. הגמרא מקשה על סברת 'אש משום חיצונו': אֲמַר רַבָּא, קְשִׁיָּא לִיה לְאִכְבִּי – אביי נתקשה בקושיא זה: לֵמֵאן דְּאֲמַר שחייב אִשׁוֹ מְשוּם חֲצִיזוּ הוא, אם כן, מֵמִזְן פֶּאֶשׁ דְּפִטְרַי דְּהִמְנֵא חֵיבִי מִשְׁבַּחַת לָהּ – באיזה אופן ניתן למצוא שיהא אדם פטור על אש ששרפה דבר טמון. דהיינו, מבואר בדברי המשנה להלן (סא), שלדעת חכמים אם הדליק אדם את גדישו של חברו, והיו כלים טמונים בו, פטור המדליק על נזקי הכלים. ודין זה מבואר, רק אם נאמר שחייבו של המדליק הוא משום ממונו המזיק, שבזה יש לפטרו על הכלים הטמונים מאחר שלא ידע מקיומם ואנוס הוא, אך לדעת הסובר שחייב המדליק הוא משום אדם המזיק, אם כן יש לחייבו אף באופן שלא ידע על המצאות הכלים בגדיש, שהרי אדם המזיק חייב אף אם אנוס היה, כמבואר לעיל בגמרא (כו').

וממשיך רבא בדבריו: וְנִיחָא לִיה – אביי תירץ הקושיא, שישנו אופן שפטור המדליק על נזקי הכלים אף לדעת הסובר 'אש משום חיצונו', כְּגוֹן שְׁנַפְלָה דְּלִיקָה לְאוֹתוֹ חֲצָר – שהדליק אדם אש בחצירו, והיתה גדר בין חצירו לחצר חברו, כך שבשעת ההדלקה לא היתה האש יכולה לילך לחצר חברו, ולאחר שהדליק האש נְפְלָה הַגֵּרֵד האש החצירות מחמת אינו סיבה שְׁלֵא מַחְמַת הַדְּלִיקָה, וְהִלְכָה האש וְהִדְלִיקָה וְהִזִיקָה בְּחֲצָר אַחֵרָה, דְּהִתָּם כְּלוּ לִיה חֲצִיזוּ – שבאופן כזה כלה ונגמר כוח החץ ששלח המדליק ולא ניתן לחייבו כזורק חץ, מאחר שבשעה שהדליק לא היתה האש יכולה להזיק בחצר חברו, ועל כן יש לפטרו אם היו כלים טמונים בגדיש חברו.

מקשה הגמרא: אִי הָבִי – אם נעמיד באופן כזה שכלו לו חיצונו, לְעֵינָן הגדיש הַגְּלוּי נְמִי כְּלוּ לִיה חֲצִיזוּ. דהיינו, באופן כזה יש לפטרו לא רק על הכלים הטמונים, אלא אף על הגדיש הגלוי, שמאחר וכלו חיצונו אין לחייבו כלל על דליקה זו.

ומחמת קושיא זו חוזרת בה הגמרא ממה שסברה עד עתה, שלדעת רבי יוחנן ניתן לחייב אדם המדליק אש רק משום זורק חץ, ומבארת כך: אֲלֵא לְמֵאן דְּאִית לִיה מְשוּם חֲצִיזוּ אִית לִיה נְמִי מְשוּם מְמוֹנו – רבי יוחנן הסובר שחייב המדליק אש משום זורק חץ הוא, מודה לדעת ריש לקיש שניתן לחייבו אף משום ממונו שהזיק, ועל כן באופן זה שנפלה הגדר שלא מחמת הדליקה, שאי אפשר לחייב את המדליק משום זורק חץ, מכל מקום אפשר לחייבו משום ממונו המזיק, וְכֵן שְׁהִיָּה לֹא לְגִזְרָה וְלֹא נִגְרָה – והיינו באופן שיכול היה לשוב ולגדור את חצירו ולמנוע את מעבר האש לחצר חברו ולא עשה כן, שאף שאינו חייב על הדלקת האש מתחילה מאחר שלא היה בכוחה להזיק, מכל מקום מתחייב הוא עתה על שאינו גודר בעדה, דְּהִתָּם שׁוּרֵי הוּא וְלֹא מַפְּחָ בְּנֵפִישׁ – שבאופן כזה הרי הוא כמכניס שור לדיר ואינו נועל הדלת בפניו, שאם יצא השור והזיק חייב בעליו בתשלום הנזק, ואף כאן יש לחייבו על שלא שמר על האש שלא תזיק, אך מאחר שחייב זה משום

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום חמישי עמוד ב

גמרא

הרי מפורש בפסוק שהשור נעשה מועד על ידי שנגח שלשה ימים. רַבָּא אֲמַר בְּדִרְךְ אַחֲרָת, בין אם אמר הכתוב תְּמוּל ובין שאמר תְּמוּלוּ מורה הוא שהשור נגח חָד – יום אחד, וכשאמר הכתוב שְׁלִשִׁים הרי תְּרִי – שני ימים, והנאמר בהמשך 'וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ' מורה שְׁהֵאֲדִינָא – עתה בנגיחה שלישית חֲזִיב המזיק לשלם נזק שלם. הגמרא עוברת לבאר טעמו של רבי מאיר: וְרַבִּי מֵאִיר הַסּוֹבֵר שָׁגַם בשלש נגיחות ביום אחד נעשה מועד, מֵאִי מַעְמָא. ומביאה הגמרא את דבריו בברייתא. דְּתַנָּיָא, אֲמַר רַבִּי מֵאִיר דְּבַר זֶה לְמַדִּים מְקַל וְחַמּוּר,

הגמרא מבארת טעמי המחלוקת: מֵאִי מַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה שרק בשלשה ימים נעשה השור מועד. אֲמַר אֲבִי, רבי יהודה למד כן מהפסוק (שמות כא לו) 'או נודע כי שור נגח הוא מתמול שְׁלִשִׁים ולא יִשְׁמְרֵנוּ בְּעֵלָיו, שאילו אמר הכתוב 'תְּמוּלוּ' היה פירושו חָד – שכבר נגח יום אחד, וְתְּמוּלוּ – בהוספת האות 'מ' מיום הכתוב על יום נוסף, והרי תְּרִי – שני ימים, והוסף הכתוב עוד יום תביבת שְׁלִשִׁים, הרי תְּלָתָא – שלשה ימים נגח שור זה, ואם כן כשאמר 'וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ בְּעֵלָיו' אֲתָנָא – [באנו] לְנִיחָה רַבִּיעִית, וממנה ואילך משלם נזק שלם.

בבא קמא. כיצד הרגל – פרק שני דף כג עמוד א – מותר מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" תוספות קנז רש"י

1 **בְּנוֹקְי מְמוֹנוֹ.** דכתיב פי תצא אש דמשמע מעצמה. בְּנוֹקְי גופו. דקרי ליה מבעיר. היכי
2 משפחת לה. אילו אדם זורק חץ והויק בטמון לא מיתחב בגזק הא קיימא לן דכתיב פירוקן
3 (דף כו:) פצע תחת פצע לחייב את השוגג כמודד ואונס כרצון לישנא אתרניא האי חץ
4 לעולם בטמון הוא נבגס ומזיק ולא שפיעתה. וניחא ליה. ומשני לה הכי: ונפלה גדר. של

5 **בְּנוֹקְי מְמוֹנוֹ וְסִימֵי בְּנוֹקְי גּוּפוֹ לֹאִרְ לֵךְ אִשּׁוֹ מִשּׁוֹם**
6 **הֲצִיּוֹ אִמְרוּ רַבָּא קִשְׁיָא לִיּה לְאַבְיֵי לְמוֹ"ד אִשּׁוֹ מִשּׁוֹם**
7 **הֲצִיּוֹ מְמוֹנוֹ בְּאִשׁ דְּפִטְר רַחֲמָנָא הִיכִי מִשְׁפַּחַת לָהּ**
8 **וְנִיחָא לִיּה פְּגוּז שְׁנַפְּלָה דְּלִיקָה לְאוֹרוֹ חֶצֶר וְנַפְּלָה גְּדֵר**
9 **שְׁלֵא מִחֲמַת דְּלִיקָה וְהִלְכָה וְהִדְלִיקָה וְהִזְיקָה פְּתִיחַר**
10 **אֲחֵרַת דִּהְתָּם כִּלּוֹ לִיּה הֲצִיּוֹ אִי הִכִּי לְעֵינֵי גְלוּי נְמוֹ**
11 **כִּלּוֹ לִיּה הֲצִיּוֹ אֶלָּא לְמָאן דְּאִית לִיּה מִשּׁוֹם הֲצִיּוֹ אִית**
12 **לִיּה נְמוֹ מִשּׁוֹם מְמוֹנוֹ וְכַגּוּן שְׁהָהּ לּוֹ לְגוֹדְרָה וְלֹא**
13 **גְּדֵרָה דִּהְתָּם שׁוּרוֹ הוּא וְלֹא טַפַּח בְּאַפֵּיהּ וְכִי מֵאַחַר**
14 **דְּמָאן דְּאִית לִיּה מִשּׁוֹם הֲצִיּוֹ אִית לִיּה נְמוֹ מִשּׁוֹם**
15 **מְמוֹנוֹ מֵאִי בִּינְיֵיהּ אִיפְּא בִּינְיֵיהּ לְחִיבּוֹ בְּאַרְבַּעָה**
16 **דְּבָרִים: עַל הַחֲרָה מִשְׁלֵם פּוֹ; מֵאֵן חֵיבֵי בְּעַל פֶּלֶב**
17 **וְלִחְיִיב נְמוֹ בְּעַל גַּחְלַת בְּשִׁשְׁמֵר גַּחְלָתוֹ אִי בְּשִׁשְׁמֵר**
18 **גַּחְלָתוֹ מֵאִי בְּעַי פֶּלֶב הֲתָם בְּשַׁחְרֵי אִמְרוּ רַב מִרְוֵי**
19 **בְּרִיה דְּרַב פְּהֵנָא זֹאת אוֹמַרְתְּ סַתְּמֵ דְלְתוֹת חֲתוּרוֹת**
20 **הֵן אֲצֵל פֶּלֶב דְּאַכְלָה הִיכָא אֵילִמָּא דְאַכְלָה בְּגֵדִישׁ**
21 **דְּעַלְמָא הָא בְּעֵינֵי וּבִיעַר בְּשֵׁדָה אַחַר וְלִיפָּא לֹא**
22 **צְרִיכָא דְאַכְלָה בְּגֵדִישׁ דְּבַעַל חֲרָה תַּפְּשׁוּט דְּפִי פֵרָה**
23 **כַּחֲצֵר**

24 דלתריוויהו חייב מאי בינייהו לחייבו בר' דברים. למד' משום חציו נמי מחייבין ליה אם
25 שרף אש; זה אדם חייב בארבעה דברים נזק וצער ריפוי ושבת אכל בבושח לא דארמרין
26 בשיליה פירוקן אינו חייב על הבושח עד שהיא מתכוון אכל ד' דברים חייב בפשיעה היא
27 דהוה ליה לאסוקי אדעתיה שהירח מוליכתה וכדארמרין בשיליה פירוקן נזק מן הגג
28 ברחו מוציה חייב בר' דברים ופטר על הבושח למד' משום ממונו פטור והוא הדין נמי
29 דאיכא בינייהו כל הני דלעיל פלב ונגמל דלמד' משום חציו חייב דהא ממונו אע"ג דלאו
30 חציו וחציו אע"ג דלאו ממונו אית ליה ולמאן דלית ליה חציו פטור אי"כ מסבכת
31 כדארקמנא לעיל ותאי דנקט ד' דברים משום דאפילו היכא דהגחלת שלו משמע לו דיש
32 חילוק בדבריהם ונוד דמלתא דשכיח הוה מפי המורה שפיעתי אכל לשון ראשון נראה
33 לי: **מֵאֵן חֵיבֵי בְּעַל פֶּלֶב.** אמרניתין מהיר דקתני על הגדיש משלם חצי נזק; ה"ג וליתייב
34 נמי בעל הגחלת. דהא בין מר ובין מר משום ממונו אית ליה הלכך לר' יוחנן דאמר לעיל
35 על הגדיש משלם חצי נזק דצרותיה הן לשלם בעל הגחלת חצי האחר דהא ממונו הוא
36 וריש לקיש דאמר על הגדיש פולו הוי פטור לשלם בעל הגחלת כוליה וקס"ד דגחלת
37 דחד וחררה וגדיש דחד: **בְּשִׁשְׁמֵר גַּחְלָתוֹ.** שנעל דלתות ביתו יפה ואונס הוא: **זֹאת אוֹמַרְתְּ.**
38 מדחייב לכלל פלב אתררה נזק שלם אלמא לאו שינוי הוא זה שחתר את הדלת: דסתם
39 דלתות חתורות הן **אֲצֵל פֶּלֶב.** ולא תימא משונה הוא ופלגא נזקא משלם: **בְּגֵדִישׁ דְּעַלְמָא.**
40 אמאי משלם חררה הא שן הוא ובעינן שדה אחר דניזק וליכא: **תַּפְּשׁוּט.** דמדקא משלם
41 חררה: **דְּפִי פֵרָהוֹ.** של מויק האובלת בחצר הניזק:

כחצר

42 כלב שנטל חררה דדיק מיהא השתא ועוד מאי קאמר מאי בעי ריפתך בפומא דכלבאי כיון שהפלב לקחה ונראה לר' דמפל הגדו דמתניתין לא מצי למפשט ולא מהדיא דנטל
43 חררה משום דס"ד דאם לקחה בהכמה פירות חצר הניזק ואכלה ברשות הרבים ואו בחצר המזיק חייב דמחייבין בליקחה לחזאי וכן הסבירא נוסח דכיון דפשע בליקחה מה
44 לנו באכילה הלא דמעשטינן משודה אחר רשות הרבים היינו ליקחה וקמבעיא ליה כגון אם הוישט פירות בפי פרך חשוי ועכפ"ם דלאו בני תשלומין ניתנה ובגון שהכמה לא
45 היתה יכולה ליקח אם לא שהושיט לה ואי בחצר הניזק דמי חייב בעל הפרה ואי בחצר המזיק דמי פטור כיון שנתנו אחר לתוך פיה והא דקאמר תפשוט לאו ממתני' אלא
46 מסוגיא דשמעתי' דאוקמה אכלה בגדיש דבעל חררה שמע מיהא דבעי ליקחה ואכלה בחצר והניזקין אף על פי שאין טעם בדרך זה מה צורך באכילה אלא דהויית הכותוב הוא
47 ותפשוט כשתן אחר לתוך פיה דחייב דכחצר הניזק דמיא דאי בחצר המזיק דמיא ומצי אמר ליה מאי בעי ריפתך בפומא דהיותיא ה"ג מצי א"ל מאי בעי ריפתך בפומא דכלבאי
48 וזו

1 **מְמוֹנוֹ** באש דפטר רחמנא היכי משפחת לה. פי בשלמא למד' אשו משום ממונו אין תימה
2 דפטור טמון ואע"ג דבכל נזק ממונו כמו קרן שן ורגל חייב טמון שבממונו מצינו
3 חילוקים בקרן שן ורגל להלכותיהן אבל באדם המזיק לא חלק הכותב דכתיב פצע תחת
4 פצע ודרשינן בסוף פירוקן (דף כו:) לחייב על השוגג כמודד ואונס כרצון לפיכך אין סבירא
5 לדרוש אשו משום חציו. **מֵאִי** בינייהו. והא מצי
6 למימר איכא בינייהו כל הני דלעיל פלב שנטל
7 חררה ואנחי אנחי בגדיש דלרבי יוחנן משלם על
8 שאר הגדיש חצי נזק ור"ל על שאר הגדיש פטור
9 ולרבי יוחנן אפילו לא הצית בגופו של עבד קם
10 ליה בדרבה מיניה וטמון היכא שלא כלו חציו
11 חייב לרבי יוחנן: **וְלִחְיִיב** בעל הגחלת. פירוש
12 גם בעל הגחלת ולא שפטר בעל הפלב לגמרי
13 כדפ"ל (דף כב. ד"ה וא"י) גבי חנוני אמאי חייב ועוד
14 אי בשלא שמר גחלתו ומפטר בעל הפלב אמאי
15 קאמר (לעיל י"ט) מתני' באריה אדווי ודרב הונא
16 בעלמא אימרו למא דרב הונא קאי אמתני'
17 קשרו אדם חייב הקושר נ"ש ובעל התרנגול
18 פטור כמו הכא דפטור בעל הפלב אלא ודאי
19 בשלא שמר גחלתו חייב נמי בעל הפלב ולכך
20 לא מיתוקמא דרב הונא אמתני' דקשרו אדם
21 חייב משמע דחייב הכל הקושר ובעל התרנגול
22 יש לו להתחייב כמו כן

23 **וְלִחְיִיב** בעל הגחלת. האי לישנא לאו דוקא
24 דהא מיתוקמא דאכלה בגדיש דבעל
25 החררה אלא כלומר משפט שפטר בעל הפלב מחילוק
26 של בעל הגחלת ולא ישלם פי אם הרביע וא"ת
27 ואמאי לא פריך וליפטר בעל הפלב מן החררה
28 ונראה מכאן דלדוק דיותר יש לאדם ליותר עצמו
29 שלא יזיק אחרים משלא יזיק שחוביך לשמור
30 גחלתו מן הפלב אע"פ שאין לו רשות ליבנס לביתו כדי שלא יזיק אחרים ואפשר לשמור
31 עצמו כדי שלא יבנס פלב כדי לישול חררה וכן משמע בהפניח (לקמן דף לא.) בשמעתין
32 דקדרין דפריך אי נתקל פושע שני נמי לחייב אלמא חוביב שני פושע לחייבו בגזק
33 שלישי ואינו פושע לענין שיפטר ראשון בגזקה: **בְּשִׁשְׁמֵר** גחלתו. וא"ת מה שמירה
34 היא זו כיון שיכול הפלב ליבנס שם בחתיכה דסתם דלתות חתורות הן אצל הפלב
35 וי"ל כיון דנטר כדנטר אינשי לא אטרוהו רבנן ספי: **בְּשַׁחְרֵי.** ואם תאמר ולשינן
36 בנות דנפלה גודא בליקוא ודע בעל הפלב ובעל הגחלת לא ידע ויש לתמר דאין זה
37 רגילות דבעל הפלב ידע ובעל הגחלת לא ידע ולקמן גבי עיני דבשדות רגילות הוא
38 לפעמים: **סַתְּמֵ.** דלתות חתורות הן. תימה דלמא משום דהוי תחילתו בפשיעה וסופו
39 באונס תחילתו בפשיעה משום פתיחה. וכן לומר דא"כ לא מיתחייב בחתיכה א"כ רביע
40 פי היכי דהוה מתחייב בפתיחה שהיה בעל הגחלת מתחייב מחצה אכל אין לתרץ דלא
41 אמרין תחילתו בפשיעה בבתיים פתוחים וסופו באונס כגועלים כיון דגבי נעולים לא הוי
42 שום פשיעה כדארמרין בהפך (לקמן דף כג) דלא אמרין מנו דהוי פושע לענין תרש
43 הוי פושע לענין פקח כו' ומנו דהוי פושע לענין גמלים הוי פושע לענין שוורים דלא
44 דמי דהתם ודאי לא אמרין מנו משום דלגבי פקח או לגבי שוורים הניזקין לא פשעי
45 כלל אלא הכא פושע הוא בכלל זה לענין זה הגדיש להיות ניזוק בגחלתו בפשיעה
46 היכא שלא שמר גחלתו לכך יש להתחייב אפילו נזוקין באונס למאן דמתחייב תחילתו
47 בפשיעה וסופו באונס: **תַּפְּשׁוּט** דפי פרך כחצר הניזק דמי. תימה דאמאי לא פשיט
48 משאך קבי דמתני' דתנן השן מועדת לאכול הראוי לה ומהיחא דאכלה מצידי חרקה
49 ומתוך תחנות ועוד אותם שהיו מדקדקין משיסה בו את הפלב למח לא הביאו מתניתין
50 שנטל חררה דדיק מיהא השתא ועוד מאי קאמר מאי בעי ריפתך בפומא דכלבאי כיון שהפלב לקחה ונראה לר' דמפל הגדו דמתניתין לא מצי למפשט ולא מהדיא דנטל
51 חררה משום דס"ד דאם לקחה בהכמה פירות חצר הניזק ואכלה ברשות הרבים ואו בחצר המזיק חייב דמחייבין בליקחה לחזאי וכן הסבירא נוסח דכיון דפשע בליקחה מה
52 לנו באכילה הלא דמעשטינן משודה אחר רשות הרבים היינו ליקחה וקמבעיא ליה כגון אם הוישט פירות בפי פרך חשוי ועכפ"ם דלאו בני תשלומין ניתנה ובגון שהכמה לא
53 היתה יכולה ליקח אם לא שהושיט לה ואי בחצר הניזק דמי חייב בעל הפרה ואי בחצר המזיק דמי פטור כיון שנתנו אחר לתוך פיה והא דקאמר תפשוט לאו ממתני' אלא
54 מסוגיא דשמעתי' דאוקמה אכלה בגדיש דבעל חררה שמע מיהא דבעי ליקחה ואכלה בחצר והניזקין אף על פי שאין טעם בדרך זה מה צורך באכילה אלא דהויית הכותב הוא
55 ותפשוט כשתן אחר לתוך פיה דחייב דכחצר הניזק דמיא דאי בחצר המזיק דמיא ומצי אמר ליה מאי בעי ריפתך בפומא דהיותיא ה"ג מצי א"ל מאי בעי ריפתך בפומא דכלבאי

56 וזו

וחז

1 וזה הלשון לאו דוקא דהכא לא שייך לשון זה שהכלב לקח מעצמו אלא כלומר
2 כיון דגזירת הכתוב דבעי' אכילה בחצר הניזק ואי פי פרה בחצר המזיק אפילו פי
3 אכלה בגריד דבעל התרצה הוי אכילה בחצר המזיק ואגב דשייך לשון זה בנתן
4 אתר לתוך פיה נקט ליה ומיימי משיסה בו את הכלב דשסוי מייקרי אפילו הכניס
5 יד חבירו בפי הכלב או הנקש והשיך היינו

6 דתחב ודחק שיני הכלב ונקש בבשר חבירו
7 וא"כ אמאי חייב בעל הכלב והלא דודו בחצר
8 המזיק הוא ולימא ליה מאי בעי דך בפומיה
9 דכלבאי והא דקאמר שן דחייב רחמנא היכי
10 משכחת לה אף על גב דמשכחת לה שפיר
11 כגון שהלקיחה היתה בחצר הניזק אלא משום
12 הפשיטה דקרא משמע שהביעור היתה בחצר
13 הניזק קבוע היכי משכחת לה ובריש מסכת שבת
14 (דף ג) איבא נמי תפשוט מוטגא דשמעתין
15 דקאמר תפשוט מדבדי רב ביבי בר אבבי: **תא**
16 שמע שיהא בו את הכלב. ותימה דאמאי לא
17 משני לענין קטלא לא אמרין כדאמרין בסמוך
18 דרך מנהג היה רישא דהשיך בו את הנקש
19 למייתיה וזהו הכי בפ' אלו הן הנשפין (סנהדרין)
20 דף ע"ג (ו) ושמ' ושקא משמע ליה רישא בין לענין
21 מיתה בין לענין נזקין ולקמן נמי מיייתי לה
22 גבי בעיא משסה כלבו של חבירו: **דאפקיה**
23 לניביה וסרטיה. ה"מ לשנויי כגון שלא הכניס
24 יד חבירו אלא הכלב עצמו לקחה בששיסה
25 אלא דמשני לפי מה שסבור דמירי כשהושיט
26 לו ידו

יבלי

27 למיגר לגדור מר גזירא בארעיה. היה
28 נשמט אביו שלא היה חפץ לילך לשם
29 דתתן (לעיל דף ט) אכלה מתוך התנות משלמת
30 כו' ולא אמרין היה לו לעגול חנותו וכו' אכלה
31 מצדיד הרחבה ולעיל נמי לא פירך דליפטר בעל
32 הכלב מן החרדה ורב אלפס פסק ברב יוסף
33 וליתיב לראב"י אדחוקא בעלמא הוא: **הנהו**
34 עיזי דשוקא כו'. דוקא בהנהו דקיימי לשיחיה
35 ואע"ג ששילמו מה שהזיקו לא בעי למיסק
36 בהדידהו לדינא וזמנן נמי דליבא סהדי אבל עו
37 לחלקה ודחל לגינתה וכול לומר כשיזיק ושלם
38 כדאשכחן גבי עיזי דבי תרבו דאמר ליה זיל
39 אצנענהו ולא אמר ליה זיל שחטינהו: **איזהו**
40 מועד כו'. אמר ר"י דהא דאמרין בהבא על
41 יבמתו (ביבמות דף סד) דסתם לן תנא דשור
42 המועד ברשב"ג דאמר בשלש זמנין הוי חזקה
43 לא משום דתייהו פלוגתייהו בשור המועד
44 דמקריא דרשינן

שיהו

45 והתינוקת כו'. אף על גב דאדם אית
46 ליה מולא מ"מ כיון שנגעשה שפל כל
47 כך שהתינוקות ממשמשין בו ודאי חור לקדמויה
48 ולא בא ר"מ למעט שלא תועיל חזרה שלשה
49 ימים אלא השמיענו דאפילו ביום אחד פנעמים
50 דאיבא חזרה כגון ע"י תינוקות וג'. פנעמים ביום
51 אחד נראה דאין מועיל לדידיה לחזרה אע"פ
52 שמועיל להעבדא דה"נ אשכחן לר"ש דבשלשה
53 פנעמים הוי מועד ובחזרה בעי ג' ימים:

ולא

54 ישמרנו האידינא חייב. פי' כבוקטרס בפ"י
55 ומשלמין בעלים נ"ש אע"פ שלא ידעו תחלה ואינו נראה והוהעד בבגליו כתיב ואח"כ אם לא ישמרנו משלם נ"ש וברייתא דלקמן קתני דאין חשור נעשה מועד עד
56 שיעידו בפני בעלים וא"כ אפילו למד ליעידו תורא צריך שיעידו הבעלים תחלה וכי אתו ג' בימי סהדי' בחד יומא והעידו בבעלים לא ישלמו בעלים נ"ש עד נגיחה ד' רש"י
57 עצמו חור בו משום דבריש חזקת הפתים (כ"ב דף כח. ושם) קאמר סתמא דגמרא אי מה שור המועד עד נגיחה ד' לא מיתביב כו' פ"י דמשמעות דורשין איבא בינייהו
והר"ר

1 כחצר הניזק דמיא. ושרה אתר קרינא ביה: **ואי אמרת** כו'. אגרא קמהדר כלומר אמאי
2 מספקא לך פשיטא דכחצר הניזק דמי דאי כחצר המזיק דמי אי"כ שן דחייב רחמנא היכי
3 משכחת לה נחתכבה כבוחל. ותולדה דשן היא אכל שן ממש לא דאמר ליה פי פרתיה
4 רשותיה היא: **ומנפס פירות**. ע"י גלגול בענין שעשין סוסיס וקמוריס ובלעז וולטר': **והא**
5 **בעינן** עד תופו. דמכלאי קרינא דהא ובער זה
6 השן מיבער הגלל עד תומנו נפקא לן כפ' קמא
7 (דף ב) דקמא ליבא תומנו שערינן האבנים
8 והפירות בעין דשה צלמי. כשנתחבבה כבוחל
9 מקצה צורה שעליו דאיבא תומנו: **דפסעי פסועי**.
10 כשנתגלגלה על הפירות תחבתן כטיס ואי
11 אפשר ללקטן. לישא ארתיא דפסאי פסואי
12 כמו פסו אמונים (תהלים יב) כלומר ששפכה
13 משקה בגלגולה דכלאי אפסאי קרינא: **פטור**
14 מששה. דקמא כגון פטור דאפקיה לניביה.
15 שהוציא שיניו וסרטו דלא הכניס ידו לתוך פיה:
16 **השיך בו את הנקש**. שנטל את הנקש כידו והגיע
17 פיו ליד חבירו עד שנתכסה לתוכו ונשכו ומת:
18 סתייב. מיתה: בין שיניו עומד. ובלא פנות
19 הנקש יצא הארס: **לפיכה פביש ספיי**. דקה
20 ליה כאילו קרוגו כסוף שדורג קמט הוא ולא
21 גורם: **נחש בסקילה**. כדן שור הורג אדם ככתיב
22 השור יסקל (שמות כא): **לענין קטלא**. הריגת
23 נפש. לא אמרין. מאי בעי דך כו' ואפילו בחצר
24 המזיק דמיא אינו פטור אלא נהרג אלא לענין
25 נזקין אמרין מאי בעית ברשותי בדתן כפ"ק (דף
26 ט) חזין מרשות המינהדרת לפיכך ומיבעיא לן פי'
27 פרה אי חציר המזיק דמי או לא עד דפשיטנא
28 לה מפלב שנטל חרדה: **בי תרבו**. שם משפחה:
29 דסקלון לעילא. מבבל לארץ ישראל: **והתחין**
30 לתחתא. מארץ ישראל לבבל הוה בקיאין בדין
31 זה: ע"י השוקא. דצבדי דקיימי לשחיטה אלא
32 דמשהו לזה עד יומא דשוקא: **סתרין כפרייהו**.
33 אי מפסדן אפילו ברשות הרבים: **תיב אפסותא**.
34 מקום מעמד הקצבים: **וקביל וזון**. אפילו בזמא
35 דלאו דשוקא שחית לזה הואיל ולישחיטה קיימן:
36 **מתני'** משחזור בו שלשה ימים. שרואה
37 שוורים ואינו נוגח חור' לתמותו: **שלשה פנעמים**.
38 ואפילו ביום אחד: **גמ'** אתאן לנגיחה רביעית.
39 שאם לא שמרו ונגח נגיחה רביעית משלם
40 מעלליה נ"ש אבל אשלישית פלגא נקא הוא
41 דמשלם: **ולא ישמרנו האידינא**. כנגיחה שלשית
42 חייב עליה גוס שלם:

1 **כחצר הניזק דמי דאי כחצר המזיק דמי לימא ליה**
2 **מאי בעי רפתך בפומא דכלבאי דאיבעיא להו פי פרה**
3 **כחצר הניזק דמי או כחצר המזיק דמי ואי אמרת**
4 **כחצר המזיק דמי שן דחייב רחמנא היכי משכחת**
5 **לה אמר רב מרי בריה דרב פהנא כגון שנתחבבה**
6 **כבוחל להנאתה ומנפס פירות להנאתה מתקיף לה**
7 **כר וזמרא והא בעינא פאשר יבער הגלל עד תומנו**
8 **ולייבא רבינא אמר דשה צלמי רב אשי אמר דפסעי**
9 **פסועי ת"ש שיסה בו את הכלב שיסה בו את הנחש**
10 **פטור מאן פטור מששה פטור וחייב בעל כלב ואי**
11 **אמרת כחצר המזיק דמי לימא ליה מאי בעי ידך**
12 **כפומיה דכלבאי אימא פטור אף מששה ואיבעית**
13 **אימא דאפקיה לניביה וסרטיה ת"ש השיך בו את**
14 **הנחש רבי יהודה מחייב וחקמים פותרים ואמר רב**
15 **אחא בר יעקב פשתמיצי לומר דבריו ר' יהודה ארס**
16 **נחש בין שיניו הוא עומד לפיכך פביש כספיה ונחש**
17 **פטור דבריו חכמים ארס נחש מעצמו מקיא לפיכך**
18 **נחש בסקילה ומביש פטור ואי אמרת פי פרה כחצר**
19 **המזיק דמי לימא ליה מאי בעי ידך בפומא דחיוואי**
20 **לענין קטלא לא אמרין ומנא תמרא דתניא הנכנס**
21 **לחצר בעל הבית שלא ברשות ונגחו שורו של בעל**
22 **הבית ומת השור בסקילה ובעלים פטורים מן הנפטר**
23 **בעלים פטורין מן הנפטר מ"ט דאמר ליה ברשותי**
24 **מאי בעית שורו נמי לימא ליה מאי בעית ברשותי**
25 **אלא לענין קטלא לא אמרין נהו עיזי דבי תרבו**
26 **דהו מפסדי ליה לרב יוסף א"ל לאב"י זל אימא**
27 **להו למרייהו דליצנעניהו אמר ליה אמאי אזיל דאי**
28 **אזילנא אמרי לי לגדור מר גזירא בארעיה ואי גדר**
29 **שן דחייב רחמנא היכי משכחת לה פשהתרה אי נמי**
30 **דנפיל גזרא בליליא מכרו רב יוסף ואיתימא רבה**
31 **דסקלון לעילא ונתחתינן לתחתא הני עיזי דשוקא**
32 **דמפסדי מתרינן כמרייהו תרי ותלתא זמנין אי ציית ציית**
33 **ואי לא אמרין לא אמרין וזון: מתני' איזהו**
34 **מועד כו'. אמר ר"י דהא דאמרין בהבא על**
35 **יבמתו (ביבמות דף סד) דסתם לן תנא דשור**
36 **המועד ברשב"ג דאמר בשלש זמנין הוי חזקה**
37 **לא משום דתייהו פלוגתייהו בשור המועד**
38 **דמקריא דרשינן**
39 **שיהו** והתינוקת כו'. אף על גב דאדם אית
40 ליה מולא מ"מ כיון שנגעשה שפל כל
41 כך שהתינוקות ממשמשין בו ודאי חור לקדמויה
42 ולא בא ר"מ למעט שלא תועיל חזרה שלשה
43 ימים אלא השמיענו דאפילו ביום אחד פנעמים
44 דאיבא חזרה כגון ע"י תינוקות וג'. פנעמים ביום
45 אחד נראה דאין מועיל לדידיה לחזרה אע"פ
46 שמועיל להעבדא דה"נ אשכחן לר"ש דבשלשה
47 פנעמים הוי מועד ובחזרה בעי ג' ימים:
48 **ולא** ישמרנו האידינא חייב. פי' כבוקטרס בפ"י
49 ומשלמין בעלים נ"ש אע"פ שלא ידעו תחלה ואינו נראה והוהעד בבגליו כתיב ואח"כ אם לא ישמרנו משלם נ"ש וברייתא דלקמן קתני דאין חשור נעשה מועד עד
50 שיעידו בפני בעלים וא"כ אפילו למד ליעידו תורא צריך שיעידו הבעלים תחלה וכי אתו ג' בימי סהדי' בחד יומא והעידו בבעלים לא ישלמו בעלים נ"ש עד נגיחה ד' רש"י
51 עצמו חור בו משום דבריש חזקת הפתים (כ"ב דף כח. ושם) קאמר סתמא דגמרא אי מה שור המועד עד נגיחה ד' לא מיתביב כו' פ"י דמשמעות דורשין איבא בינייהו
והר"ר

ריחק

1 **כחצר הניזק דמי דאי כחצר המזיק דמי לימא ליה**
2 **מאי בעי רפתך בפומא דכלבאי דאיבעיא להו פי פרה**
3 **כחצר הניזק דמי או כחצר המזיק דמי ואי אמרת**
4 **כחצר המזיק דמי שן דחייב רחמנא היכי משכחת**
5 **לה אמר רב מרי בריה דרב פהנא כגון שנתחבבה**
6 **כבוחל להנאתה ומנפס פירות להנאתה מתקיף לה**
7 **כר וזמרא והא בעינא פאשר יבער הגלל עד תומנו**
8 **ולייבא רבינא אמר דשה צלמי רב אשי אמר דפסעי**
9 **פסועי ת"ש שיסה בו את הכלב שיסה בו את הנחש**
10 **פטור מאן פטור מששה פטור וחייב בעל כלב ואי**
11 **אמרת כחצר המזיק דמי לימא ליה מאי בעי ידך**
12 **כפומיה דכלבאי אימא פטור אף מששה ואיבעית**
13 **אימא דאפקיה לניביה וסרטיה ת"ש השיך בו את**
14 **הנחש רבי יהודה מחייב וחקמים פותרים ואמר רב**
15 **אחא בר יעקב פשתמיצי לומר דבריו ר' יהודה ארס**
16 **נחש בין שיניו הוא עומד לפיכך פביש כספיה ונחש**
17 **פטור דבריו חכמים ארס נחש מעצמו מקיא לפיכך**
18 **נחש בסקילה ומביש פטור ואי אמרת פי פרה כחצר**
19 **המזיק דמי לימא ליה מאי בעי ידך בפומא דחיוואי**
20 **לענין קטלא לא אמרין ומנא תמרא דתניא הנכנס**
21 **לחצר בעל הבית שלא ברשות ונגחו שורו של בעל**
22 **הבית ומת השור בסקילה ובעלים פטורים מן הנפטר**
23 **בעלים פטורין מן הנפטר מ"ט דאמר ליה ברשותי**
24 **מאי בעית שורו נמי לימא ליה מאי בעית ברשותי**
25 **אלא לענין קטלא לא אמרין נהו עיזי דבי תרבו**
26 **דהו מפסדי ליה לרב יוסף א"ל לאב"י זל אימא**
27 **להו למרייהו דליצנעניהו אמר ליה אמאי אזיל דאי**
28 **אזילנא אמרי לי לגדור מר גזירא בארעיה ואי גדר**
29 **שן דחייב רחמנא היכי משכחת לה פשהתרה אי נמי**
30 **דנפיל גזרא בליליא מכרו רב יוסף ואיתימא רבה**
31 **דסקלון לעילא ונתחתינן לתחתא הני עיזי דשוקא**
32 **דמפסדי מתרינן כמרייהו תרי ותלתא זמנין אי ציית ציית**
33 **ואי לא אמרין לא אמרין וזון: מתני' איזהו**
34 **מועד כו'. אמר ר"י דהא דאמרין בהבא על**
35 **יבמתו (ביבמות דף סד) דסתם לן תנא דשור**
36 **המועד ברשב"ג דאמר בשלש זמנין הוי חזקה**
37 **לא משום דתייהו פלוגתייהו בשור המועד**
38 **דמקריא דרשינן**
39 **שיהו** והתינוקת כו'. אף על גב דאדם אית
40 ליה מולא מ"מ כיון שנגעשה שפל כל
41 כך שהתינוקות ממשמשין בו ודאי חור לקדמויה
42 ולא בא ר"מ למעט שלא תועיל חזרה שלשה
43 ימים אלא השמיענו דאפילו ביום אחד פנעמים
44 דאיבא חזרה כגון ע"י תינוקות וג'. פנעמים ביום
45 אחד נראה דאין מועיל לדידיה לחזרה אע"פ
46 שמועיל להעבדא דה"נ אשכחן לר"ש דבשלשה
47 פנעמים הוי מועד ובחזרה בעי ג' ימים:
48 **ולא** ישמרנו האידינא חייב. פי' כבוקטרס בפ"י
49 ומשלמין בעלים נ"ש אע"פ שלא ידעו תחלה ואינו נראה והוהעד בבגליו כתיב ואח"כ אם לא ישמרנו משלם נ"ש וברייתא דלקמן קתני דאין חשור נעשה מועד עד
50 שיעידו בפני בעלים וא"כ אפילו למד ליעידו תורא צריך שיעידו הבעלים תחלה וכי אתו ג' בימי סהדי' בחד יומא והעידו בבעלים לא ישלמו בעלים נ"ש עד נגיחה ד' רש"י
51 עצמו חור בו משום דבריש חזקת הפתים (כ"ב דף כח. ושם) קאמר סתמא דגמרא אי מה שור המועד עד נגיחה ד' לא מיתביב כו' פ"י דמשמעות דורשין איבא בינייהו
והר"ר

ריחק

57 אָרְם של נְהַשׁ מַעֲצָמוּ הוא מְקַיֵּא בשעת נשיכתו, ונמצא שהנחש הוא
 58 ההורג, והמשׁיך רק גרם הנזק, ולְפִיכָּךְ הַנְּהַשׁ בְּמִקְוֵיָה כְּדִין שׁוֹר הַהוֹרָג
 59 נפש, וּמְכַיֵּשׁ פְּטוּר.
 60 עתה מבארת הגמרא כיצד ניתן לפשוט מן המשנה את הספק: וְאִי
 61 אֲמַרְתָּ שִׁי פָּרָה בְּחֻצְרֵי הַמְּזִיךְ דָּמִי, אם כן מדוע לחכמים הנחש
 62 בסקילה, לִימָא לִיהַּ בַּעַל הַנַּחֵשׁ, מֵאִי בְּעֵי יָדָּךְ בְּפִימָא דְחִיּוּאֵי – מדוע
 63 נמצאה ירך בפי הנחש שלי, הרי רשותי היא. אלא מוכח שפי הנחש
 64 אינו כרשות המזיך.
 65 דוחה הגמרא: לְעֵנְיָן קְטִילָא לֹא אֲמַרְיָנן – לגבי עונש מיתה לא אומרים
 66 'מאי בעי ירך', שאף אם פי הנחש נידון כרשות המזיך לענין תשלומי
 67 נזיקין מכל מקום אינו נפטר בכך מעונש מיתה. וּמָנָא תִּימָרָא – ומנן
 68 לנו חילוק זה, דְּתִנְיָא, הַנְּכַסֵּי לְחֻצְרֵי בַּעַל הַבַּיִת שְׁלֹא בְּרִשׁוּת, וְנִנְחֻ
 69 שׁוֹרֵי שְׁל בַּעַל הַבַּיִת, וְזִמְתָּ, הַשׁוֹר נִהְרַג בְּמִקְוֵיָה, וּבְעֵלִים פְּטוּרִים מִן
 70 תשלום הַבּוֹפֵר. והלא בְּעֵלִים פְּטוּרִין מִן הַבּוֹפֵר מֵאִי טַעְמָא, משום
 71 דְּאֲמַר לִיהַּ בַּעַל הַשׁוֹר לִנְיֹק בְּרִשׁוּתֵי מֵאִי בְּעֵית – מה אתה רוצה
 72 ברשותי, אם כן אף לגבי שׁוֹרֵי נְמִי מדוע השׁוֹר נִהְרַג, לִימָא לִיהַּ בַּעַל
 73 הַשׁוֹר מֵאִי בְּעֵית בְּרִשׁוּתֵי. אֲלֵא בַּהֲכַרְתָּ צִרְיָךְ לומר, דְּלַעֲנָן קְטִילָא –
 74 לגבי הריגת השׁוֹר, לֹא אֲמַרְיָנן 'מאי בעית ברשותי', ולפיכך אף לגבי
 75 נחש שהרג אדם הדין כן, שגם אם פי הנחש נידון כחצר המזיך, מכל
 76 מקום יש להרוג את הנחש.
 77 מעשה בענין חיוב אדם בשמירת בהמתו: הַנְּהוּ עֵינֵי דְבֵי תְּרַבּוּ – אותם
 78 עינים שהיו בבעלות משפחת 'תרבו', דְּהוּוּ מְפַסְדֵי לִיהַּ לְרַב יוֹסֵף,
 79 שהיו אוכלות משדותיו. אֲמַר לִיהַּ רַב יוֹסֵף לְאֲבֵי תַלְמִידוֹ, זִיל אִימָא
 80 לְהוּ לְמַרְיָהוּ דְּלִצְנָעֵינְהוּ – לך אמור לבעל העינים שישמרם שלא
 81 יאכלו משל אחרים. אֲמַר לִיהַּ אַבִּי, אֲמַאי אִיזִיל – מדוע אלך, הרי לא
 82 תהא בכך תועלת, דְּאִי אִזְלָא אֲמַרֵי לִי לְגִדּוּ מִן גְּדִירָא בְּאַרְעֵיהַ –
 83 יכולים הם לומר לי שלעך לגדור את שדותיך, ואין הם מחזיבים
 84 בשמירת בהמותיהם שלא יכנסו אצלך.
 85 שואלת הגמרא: וְאִי נָרַד – ואם אכן על הניזק לגדור שדותי כדי שלא
 86 יזוק, שֵׁן דְּחֵיב רַחֲמָנָא חֵיבֵי מְשַׁכְּתָת לֵהּ – באיזה אופן חייב אדם על
 87 אכילת בהמתו. משיבה הגמרא: האופן שבו חיבה תורה הוא
 88 בְּשַׁחֲתֵיהָ הַבְּהֵמָה תחת הגדר ונכנסה ואכלה. אִי נְמִי, דְּנִפְלִי גְּוִיָא
 89 בְּלִילָא – או שנפל הגדר בלילה, ולפני שהיה ביד בעל השדה לתקנו
 90 נכנסה ואכלה.
 91 דין נוסף בענין זה: מְכַרְיָן רַב יוֹסֵף וְ-הִיא דורש דין זה לרביסו,
 92 וְאִיתֵימָא – ויש אומרים שרַבָּה דרש דין זה. דְּקָלִין לְעֵלִיא – העולים
 93 מבבל לארץ ישראל, וְדִנְתֵינן לְתַתְּמָתָה – והיוורדים מארץ ישראל
 94 לבבל, כולכם היו בקיאים בדין זה, הִנֵּי עֵינֵי דְשׁוֹקָא – עינים של
 95 הקצבים העומדות לשחיטה, ומתינים מלשוחטם עד יום השוק כדי
 96 שיוכלו למכור את בשרם ביוקר, דְּמַפְסְדֵי – שמפסדים הם עתה ממון
 97 אחרים על ידי שאוכלים את פירותיהם, מְתַרְיָנן בְּמַרְיָהוּ תְּרִי וְתַלְתָּא
 98 זְמָנֵין – יש להתרות בבעליהם פעמיים ושלשה שישמרום כראוי, אִי
 99 צִיית צִיית – אם מציייתים הם מוטב, וְאִי לֹא – אם אינם מציייתים
 100 לשומרום, אֲמַרְיָן לִיהַּ בַּעַל הַבְּהֵמָה, תֵּיב אֲמַסְחָתָא וְקַבֵּל זֶזְף – שב
 101 בחנותך וקבל המעות ממכירת הבשר. כלומר, עלך לשחוט אף קודם
 102 יום השוק כדי למנוע את הנזק משדות אחרים:

משנה

103 אִיזְהוּ תָם, וְאִיזְהוּ מוּעָד. מוּעָד הוּא כָּל שֶׁעֲעִידוּ בּוּ עַל שְׁלֹשָׁה נְגִיחוֹת
 104 בְּשִׁלְשָׁה יָמִים. וְחֹזֵר לְהִיּוֹת תָם מִשְׁעִיחוֹזֵר בּוּ מֵהַרְגֵלוּ שְׁלֹשָׁה יָמִים,
 105 עַל יְדֵי שְׂרִוָא שׁוֹרִים וְאִינוּ נִגְוָה, דְּכָרִי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר אֹמְרֵי,
 106 הַשׁוֹר נַעֲשֶׂה מוּעָד עַל יְדֵי שֶׁעֲעִידוּ בּוּ שִׁנְגַח שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים וְאִפִּילוּ
 107 בְּיוֹם אֶחָד, וְחֹזְרָתוֹ לְהִיּוֹת תָם הִיא אִפִּילוּ בְּיוֹם אֶחָד כָּל שְׁנֵיהֶם
 108 הַתֵּינִיקוֹת מִמְשַׁמְשֵׁין בּוּ בִין קַרְנָיו וְאִינוּ נִגְוָה.

1 בְּחֻצְרֵי הַמְּזִיךְ דָּמִי – שפיה של הפרה האוכלת בחצר הניזק, נידון
 2 כרשות הניזק ולא כרשות בעליה, דְּאִי בְּחֻצְרֵי הַמְּזִיךְ דָּמִי, אם כן מדוע
 3 חייב בעל הכלב נזק שלם על אכילת החררה, לִימָא לִיהַּ לִבְעַל
 4 הַחַרְרָה, מֵאִי בְּעֵי רְפָתָה בְּפִימָא דְּפִלְבָּאֵי – מדוע נמצא לחמך בפיו
 5 של כלבי. כלומר, שמאחר שהחיוב על שן הוא רק ברשותו של הניזק,
 6 אי אפשר לחייבו על אכילת החררה אם פיו נידון כרשות המזיך.
 7 דְּאִיבְעִינָא לְהוּ – שנסתפקו בני הישיבה בענין זה, האם פִי פָּרָה בְּחֻצְרֵי
 8 הַמְּזִיךְ דָּמִי, וחייב בעליה על אכילתה מדין שן, או בְּחֻצְרֵי הַמְּזִיךְ דָּמִי
 9 ופטור, שהרי לא ברשות הניזק אכלה.
 10 שואלת הגמרא: וְאִי אֲמַרְתָּ בְּחֻצְרֵי הַמְּזִיךְ דָּמִי, אם כן שֵׁן דְּחֵיב
 11 רַחֲמָנָא חֵיבֵי מְשַׁכְּתָת לֵהּ, הלא לעולם אוכלת היא ברשות בעליה.
 12 ובמה נסתפקו בני הישיבה.
 13 מבארת הגמרא: אֲמַר רַב רַבִּי בְּרִיהַּ דְּרַבִּי כְּהָנָא, גם אם נאמר שפי
 14 הבהמה חצירו של המזיך הוא, יש אופנים שבהם ניתן לחייב משום שן,
 15 כְּגוֹן שְׁתַּחֲכִּיכָה הַבְּהֵמָה בְּכּוֹתֵל לְהִנְאֻתָה והפלתו, וכן באופן
 16 שְׁמַנְפָּה פִּירוֹת עַל יְדֵי שְׁתַּנְגַּלְגָּלָה עליהם לְהִנְאֻתָה, אך על אכילה
 17 בחצר הניזק יתכן שאין לחייבו משום שן, מאחר שיכול הוא לומר 'פי
 18 בהמתי רשותי הוא'.
 19 מר זוטרא מקשה על דברי רב מרי: מְתַקְוָה לֵהּ מִן זִמְתָּרָא, כיצד ניתן
 20 לומר שהאופן שבו חיבה תורה משום נזקי שן, הוא בנתחככה בהמה
 21 בכותל להנאתה והפלתו, או שטינפה פירות להנאתה, וְהָאֵי בְּעֵינָא –
 22 והרי יש לקיים את דברי הכתוב (מלכים א' י ד) 'בְּאִשֶׁר יִבְעַר הַנְּחֵל
 23 עַד תְּמֹו', דהיינו, שהבהמה מכלה את הקרן לגמרי, וְלִיכָא – והרי
 24 באופנים אלו אין הבהמה מכלה את הכותל או הפירות עד תומם.
 25 מתרצת הגמרא: רַבִּינָא אֲמַר, יש אופן שהבהמה מכלה את הקרן, כְּגוֹן
 26 דְּשָׂפָה צִלְמִי – שפשפה צורות, שהיו צורות חקוקות בכותל, וכאשר
 27 נתחככה הבהמה בכותל מחקתן וכילתה את הצורות עד תומן. רַב אִשִּׁי
 28 אֲמַר, כְּגוֹן דְּפִסְפֵי פְּסוּעֵי – כאשר נתגלגלה הבהמה על הפירות תחבה
 29 אותם בתוך טיט לח ונתייבש הטיט ואי אפשר להוציאם, ונמצא
 30 שכיילתה הפירות עד תומם.
 31 הגמרא מנסה להוכיח ממנשה שפי פרה כחצר הניזק: תָּא שְׁמַע, שנינו
 32 בסנהדרין (עו), שאם שִׁפְסָה וְ-נִירָהוּ אדם בּוּ וְ-בַחבִירוֹ אֵת הַכֶּלֶב של
 33 אדם אחר, או שִׁפְסָה בּוּ אֵת הַנְּחֵשׁ, והרגו או פצעו, פְּטוּר הַמַּשְׂסָה,
 34 מאחר שלא הזיקו בידים, אלא רק גרם את הנזק. ומדייקת הגמרא, מֵאִן
 35 פְּטוּר, הַמְּשַׁסָּה פְּטוּר וְחֵיבֵי בַּעַל הַכֶּלֶב, מאחר שכלבו הוא שהזיק,
 36 וְאִי אֲמַרְתָּ שִׁפִּי פָּרָה בְּחֻצְרֵי הַמְּזִיךְ דָּמִי, אם כן מדוע חייב בעל הכלב,
 37 לִימָא לִיהַּ לְנִיזִק, מֵאִי בְּעֵי יָדָּךְ בְּפִימָא דְּפִלְבָּאֵי – מדוע נמצאה ירך
 38 בפי כלבי, הרי רשותי היא. אלא מוכח שפי פרה כחצר הניזק, ולפיכך
 39 חייב בעל הכלב בתשלום הנזק.
 40 דוחה הגמרא: אִימָא פְּטוּר אֵף מְשַׁסָּה – אין כוונת המשנה לפטור את
 41 המשסה בלבד, אלא כוונתה שאף המשסה פטור מאחר שאינו אלא
 42 גורם לנזק, אך יתכן שגם בעל הכלב פטור מאחר שפי כלבו נחשב
 43 רשותו. וְאִיבְעִית אִימָא, ניתן להעמיד המשנה באופן שלא היה יד
 44 של הניזק בתוך פי הכלב, אלא דְּאִפְסָקִית לְנִיבִיתָה וְסַרְמִיתָה – שהוציא
 45 הכלב את שניו וחבל באותו אדם, ובאופן זה אינו יכול לומר 'מאי בעי
 46 ירך בפומא דכלבאי'.
 47 הגמרא מנסה לפשוט הספק מהסיפא של אותה משנה: תָּא שְׁמַע,
 48 הַשִּׁיף בּוּ אֵת הַנְּחֵשׁ – אחז אדם נחש של אחר בידו, והולִיךְ את פיו
 49 לידו של חבירו עד שנכנסה היד לתוך פי הנחש והכישו ומת, רַבִּי
 50 יְהוּדָה מְחִיבֵי אֵת הַמְּשִׁיךְ מִיתָה כְּדִין רִצּוֹ, וְחֻקְמִים פּוֹמְרִים. וְאֲמַר
 51 רַב אֲהֵא פִר יַעֲקֹב (שם עח), כְּשִׁתְּמִיצֵי לֹמֵר – כשתדקדק בדבריהם
 52 לידע שורש מחלוקתם תמצא שְׁלִדְבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה אָרְם הַנְּחֵשׁ בִּין
 53 שְׁנֵיהֶם הוּא עוֹמֵד, ויוצא הוא בלא כוונת הנחש, ונמצא שכאשר הביא
 54 את שניו הנחש לידו של חבירו הרי הוא כהורגו בחרב, ולְפִיכָּךְ דִין
 55 הַמְּכַיֵּשׁ כְּמִיתָה סִרְיָ כְּדִין רִצּוֹ, וְאִילוּ הַנְּחֵשׁ אִינוּ נִידוּן כְּשׁוֹר הַהוֹרָג
 56 נפש ופְּטוּר, מאחר שהאדם הוא שהרג ולא הנחש. וְלְדְבָרֵי חֻקְמִים

49 שהוא חולק על שאר תנאים, דְּרַבִּי יוֹסִי נִימוּקוּן – טעמו וראיותיו עמו, 50 כלומר, בכל מקום הוא מביא טעם וראיה לדבריו.

51 נידון ביסוד הדין של שור המועד: אֲפַעְיָא לְהוּ, שְׁלֹשָׁה יָמִים דְּקָתְנִי – 52 שלשה ימים שנאמרו בדין שור המועד, האם הצורך בהם הוא כדי 53 לַיַּעֲוִדֵי תוֹרָא – לעשות את השור למועד, שבשלשה ימים יתא מחזק 54 לגנותו, אִו כְּדִי לַיַּעֲוִדֵי נִבְרָא – לעשות את בעל השור למועד. לְמַאי 55 נִבְרָא מִינָהּ, דְּאִתּוּ תְּלָתָא בֵּיתֵי סְהָרֵי בְּתַר יוֹמָא – באופן שבאו שלש 56 כתות עדים ביום אחד והעידו על שלש נגיחות שנגח השור בשלשה 57 ימים, אִי אֲמַרְתּוּ לַיַּעֲוִדֵי תוֹרָא, מִיַּעַד – נעשה מועד בעדות זו כיון 58 שנתברר שנגח שלשה ימים, וְאִילוּ אִי אֲמַרְתּוּ לַיַּעֲוִדֵי נִבְרָא, לֹא 59 מִיַּעַד – אינו נעשה מועד בעדות זו, כִּי מִיַּמְרָא אֲמַר – בעל השור אומר, 60 הַשְׂתָּא הוּא דְקָמְסָהֲרֵוּ בִּי – רק עתה התרו בי לשמור את שורי, 61 והתורה אמרה שצריך להתרות בשלשה ימים נפרדים. מַאי – מה הדין 62 בספק זה.

63 הגמרא מביאה ברייתא לפשוט את האיבעיא: תָּא שְׂמַע, אֲנִי הַשּׁוֹר 64 נִעְשָׂה מוֹעֵד אֲפִילוּ נִגַח שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים, עַד שְׂעִידוּ בּוּ עַל כֶּךָ בְּפָנֵי 65 בְּעֵלָיִם וּבְפָנֵי בֵּית דִּין, אֲבָל אִם הֶעִידוּ בּוּ בְּפָנֵי בֵּית דִּין וְשָׁלַא בְּפָנֵי 66 בְּעֵלָיִם אִו בְּפָנֵי בְּעֵלָיִם וְשָׁלַא בְּפָנֵי בֵּית דִּין, אִינוּ נִעְשָׂה מוֹעֵד, עַד 67 שְׂעִידוּ בּוּ בְּפָנֵי בֵּית דִּין וּבְפָנֵי בְּעֵלָיִם.

68 הברייתא מונה עוד מדיני העדאה: הרי שְׂהַעֲוִדְהוּ שְׁנַיִם בְּרֵאשׁוֹנָה – 69 שני עדים העידו על נגיחה הראשונה, וְשְׁנַיִם אַחֲרֵים הֵעִידוּ בּוּ בְּנִגְיָחָה 70 שְׁנֵיהֶם וְשְׁנַיִם אַחֲרֵים הֵעִידוּ בּוּ בְּנִגְיָחָה שְׁלִישִׁית, וְעַל יַדִּי שְׁלֹשֶׁתִּי נִעְשָׂה 71 מוֹעֵד, הֲרִי בְּאֵן שְׁלֹשׁ עֲדוּת נִפְרֹדוֹת לַעֲנֵן שֶׁאִם תִּפְסַל אַחַת מֵהֶן 72 עֲדִיין אַחֲרוֹת קִיּוּמוֹת, וְהֵן נַחֲשׁוֹת כְּעֲדוּת אַחַת לַעֲנֵן הַזֶּה, שֶׁאִם 73 בטלה העדות על נגיחה הראשונה על ידי שְׁנַמְצָאֵת בַּת רֵאשׁוֹנָה 74 וּזְמַמְתָּ, לֹא נִתְבַּטְלוּ אַחֲרוֹת בְּכֶךָ אֲלֵא הֲרִי בְּאֵן שְׁתֵּי עֲדוּת שְׁכַל 75 אַחַת מֵהֶם מְחַיְיבֵתוּ חֲצִי נֹק, וְהוּא פְּטוּר מִלְּשַׁלֵּם נֹק שְׁלֵם עַל נִגְיָחָה 76 אַחֲרוֹנָה, וְהֵן – עֵידי נִגְיָחָה הֵרֵאשׁוֹנָה שְׁחֹזְמוּ פְּטוּרִים מִלְּשַׁלֵּם מֵה 77 שֹׁזְמוּ לְחַיִּיב אַתְּ בַּעַל הַשּׁוֹר חֲצִי נֹק נֹסֵף עַל נִגְיָחָה שְׁלִישִׁית, שְׂכִיין 78 שאינו נעשה מועד אלא על ידי צירוף שלש הכתות הרי שלשתן כבת 79 אחת, ואין עדים זוממים חייבים לשלם עד שיוזמו כולם. וכן אם 80 נִמְצָאֵת גַּם בַּת שְׁנֵיהֶם וּזְמַמְתָּ, לֹא בטלה העדות הנשארת, אֲלֵא הֲרִי 81 בְּאֵן עֲדוּת אַחַת שֶׁמְחַיְיבֵתוּ חֲצִי נֹק עַל נִגְיָחָה אַחַת, וְהוּא פְּטוּר 82 מִלְּשַׁלֵּם נֹק שְׁלֵם עַל נִגְיָחָה אַחֲרוֹנָה, וְהֵן – הַכַּת שְׁנֵיהֶם שְׁחֹזְמוּ 83 פְּטוּרִים מִלְּשַׁלֵּם חֲצִי נֹק שֶׁל מוֹעֵדוֹת שֶׁל נִגְיָחָה שְׁלִישִׁית שְׁהִי 84 מְחַיְיבִים אוֹתוֹ עַל פִּי עֲדוֹתָי, לְפִי שְׁלֹא הוֹזְמוּ כֻלָּם. אֲבָל אִם נִמְצָאֵת 85 גַּם בַּת שְׁלִישִׁית וּזְמַמְתָּ, בּוֹלֵן – כל שלש הכתות חייבין לשלם בין 86 שלשתן את החצי נוק של מועדות של נגיחה שלישית, וְעַל זֶה נִבְרָא 87 (דברים טי"ט) וְנִעְשִׂיתֶם לוֹ כְּאִשֶּׁר זָמַם וְגו' לעשות לאחיו. עד כאן 88 דברי הברייתא.

89 הגמרא מפרשת איך אפשר לפשוט את הספק מהברייתא: אִי אֲמַרְתּוּ 90 לַיַּעֲוִדֵי תוֹרָא, ואף אם העדות על כל השלש נגיחות היתה בפעם אחת 91 מוועילה לעשותו למועד. שְׂפִיר – מובן מדוע גם הכתות הראשונות 92 חייבות לשלם חלק מחצי נוק של מועדות של נגיחה שלישית. לפי 93 שאפשר להעמיד את הברייתא באופן שהניזק השלישי הביא את כל 94 שלשת הכתות לאחר נגיחה שלישית, ומוכח שהייתה כוונתם לעשותו 95 מועד ולחייבו נוק שלם על נגיחה שלישית, שהרי יודעים הם שלצורך 96 זה הוא מביאם ולא כדי לתבוע את הנגיחות הראשונות.

1 ומה אם רִיחַק נִגְיָחוֹתָיו זו מזו, שלא חזר ונגח באותו יום אלא ביום 2 אחר, נעשה מועד בכך ורִיחַק נֹק שְׁלֵם, אִם קָרִיב נִגְיָחוֹתָיו זו לזו, שנגח 3 שלש פעמים ביום אחד לֹא כָּל שְׁכָן שְׁהוֹרַג לְחֹזֵק וְנִעְשָׂה מוֹעֵד בְּכֶךָ. 4 אֲמַרְוּ לִיה – לרבי מאיר זְכָה תוֹבִיחַ שאין למדים בקל וחומר קירוב 5 המקרים מריחוקם, שהרי מצינו בובה שְׁאֵם רִיחַקָה רֵאיוֹתֶיהָ וְרֵאֵתָה 6 שלש ראיות בשלשה ימים, הרי היא נעשית זבה גדולה וּמִמָּאָה 7 טומאת שבעה ימים, ואם קָרִיבָה רֵאיוֹתֶיהָ, שראתה שלש פעמים ביום 8 אחד, מְהוֹרָה היא מטומאת שבעה, ואין למדים אותה בקל וחומר. ואם 9 כן הוא הדין לגבי שור אין ללמוד קל וחומר קירוב נגיחותיו מריחוקם. 10 אֲמַר רַבִּי מַאִיר, מִזְבַּה אִין לְהוֹכִיחַ שְׁהָרִי הוּא וְ-הַכְּתוּבִין מְאִירָו 11 (ויקרא טו א) בענין הזב שנגח בשלש ראיות וְהוּא תְּלָתֵיהָ מְאִירָו 12 בְּזוּבֵוּ, וְתִבַּת 'זוֹאת' מִשְׁמַעוֹתָה לְמַעַט, כלומר אין לך אלא מה שכתוב 13 בו, וללמוד שְׁתֵּלָה הַתְּבוּב רַק אֵת טוֹמְאָת הַזֶּב בְּרֵאיוֹת וְלֹא בִימִים, 14 וְאִילוּ אֵת הַזֶּב תִּלָּה בְּיָמִים דוּקָא, וְמִזְה שְׁחִילַק הַכְּתוּב בִּין זֶב לזֶבֶה 15 מוכח שאין טעם טומאת שבעה בובה משום שהחזקה להיות רואה 16 אלא גזירת הכתוב הוא, ואין ללמוד משם לשור המועד שהעדאתו 17 הוא מחמת שהורגל ליגח.

18 שואלת הגמרא: מַמַּאי דְּהָא 'זוֹאת' לְמַעוֹפֵי זְכָה מְרֵאיוֹת – מנין לנו 19 שתיבת 'זוֹאת' באה למעט שאין הזבה מטמאה בראיות, אִימָא לְמַעוֹפֵי 20 זֶב בְּיָמִים – שאין הזב מטמא בימים. משיבה הגמרא: אֲמַר קָרָא 21 (ויקרא טו א) וְהִזְב אֵת זֹכְבוּ לְזָכָר וְלְנִקְבָה' מְקִישׁ וְ-הַשּׁוֹהָה (הכתוב) 22 וְזָכָר לְנִקְבָה, מֵה – כשם שְׁנִקְבָה מִטְמָאָה בְּיָמִים, אֵף זָכָר מִטְמָא 23 בְּיָמִים. שואלת הגמרא: וְלָקִישׁ – וְנִקְשׁ גַּם נִקְבָה לְזָכָר, מֵה זָכָר 24 מִטְמָא בְּרֵאיוֹת אֵף נִקְבָה תִּטְמָא גַּם בְּרֵאיוֹת. משיבה הגמרא: הָא 25 מִיַּעַט רְחִמְנָא – הרי הכתוב מיעט וכתב אצל זב 'זוֹאת', לומר שאין 26 האמור בזב נוהג בזבה. שואלת הגמרא: וְזָכָר רֵאיוֹת – מנין לך לומר 27 שההיקש בא לרבות ימים בזב והמיעוט בא למעט זבה מראיות, שמא 28 ההיפך הוא הנכון, שההיקש בא לרבות שהזבה תטמא בשלש ראיות 29 אפילו ביום אחד, והמיעוט בא לומר שהזב לא יטמא אלא בראיות ולא 30 בימים. משיבה הגמרא: מִמְּתַבְּרָא קָאֵי בְּרֵאיוֹת – מסתבר שהמיעוט 31 מ'זוֹאת' שכתוב בפסוק העוסק בראיות הזב מְעַט רֵאיוֹת, ועל כרחק 32 בא למעט זבה מראיות. אבל קָאֵי בְּרֵאיוֹת מְעַט יָמִים – וכי מסתבר 33 לומר ש'זוֹאת' האמור אצל ראיות הזב בא למעט זב מימים, הרי אין 34 הכתוב מדבר מענין ימים כלל.

35 הגמרא מביאה ברייתא שנחלקו בה תנאים באותו נידון של משנתנו: 36 תְּנֵוּ רַבְּנֵן, אִיזוּהוּ מוֹעֵד, כָּל שְׂהַעֲוִדוּ בּוּ שְׁלֹשָׁה יָמִים. וְחֹזֵר לְהִיּוֹת 37 תָּם עַל יַדִּי שְׂהִיּוֹה הַתִּינוּקוֹת מִמְשַׁמְשֵׁין בּוּ וְאִינוּ נֹגַח, דְּבְרִי רַבִּי יוֹסִי. 38 רַבִּי שְׂמַעוֹן אֲמַר, מוֹעֵד, כָּל שְׂהַעֲוִדוּ בּוּ שְׁנַגַח שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים וְאֲפִילוּ 39 בִּיּוֹם אֶחָד, וְלֹא אֲמַרְוּ שְׁלֹשָׁה יָמִים אֲלֵא לְחֹזְרָה בְּלָבָד.

40 פסק הלכה בדין זה: אֲמַר רַב נְחֵמָן אֲמַר רַב אֲדָא בַר אֲהֵבָה, הֲלָכָה 41 בְּרַבִּי יְהוּדָה בְּמוֹעֵד שְׁנַעֲשָׂה מוֹעֵד דוּקָא בְּשֹׁלְשָׁה יָמִים, שְׂהָרִי רַבִּי 42 יוֹסִי מוֹרְדָה לֹו כְּמוּבָא בְּבֵרִיתָא. וְהֲלָכָה בְּרַבִּי מַאִיר בְּתָם שְׁחֹזֵר 43 לתמותו על ידי משמוש התינוקות, שְׂהָרִי רַבִּי יוֹסִי מוֹרְדָה לֹו. אֲמַר לִיה 44 רַבָּא לְרַב נְחֵמָן, וְלִמָּא מַר הֲלָכָה בְּרַבִּי מַאִיר בְּמוֹעֵד שְׁנַעֲשָׂה מוֹעֵד 45 אֲפִילוּ בִּיּוֹם אֶחָד, שְׂהָרִי רַבִּי שְׂמַעוֹן מוֹרְדָה לֹו. וְהֲלָכָה בְּרַבִּי יְהוּדָה 46 בְּתָם שְׁחֹזֵר לתמותו רק בשלשה ימים, שְׂהָרִי רַבִּי שְׂמַעוֹן מוֹרְדָה לֹו. 47 אֲמַר לִיה רַבָּא לְרַב נְחֵמָן אֲנָא בְּרַבִּי יוֹסִי בְּבִירָא לִי – מה שאני מכריע 48 ההלכה כרבי יוסי הוא מפני שאני סובר שיש לפסוק כרבי יוסי במקום

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שבת קודש עמוד א

8 הברייתא, משום שְׁעַד בְּאֵן לֹא קָאֲמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ תְּתָם, אֲלֵא משום 9 שְׂאֵי אֲפַשֶּׁר לְשַׁכְּבַת זֹרַע שְׁתַּצָּא בְּלֵא צְחָצְחוֹתֵי יוֹבָה, הָא לֹא הִכִּי – 10 אבל לולא טעם זה לֹא טִימָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְנִמְצָא שֶׁהַבְּרִיתָא הִיא לֹא 11 כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְלֹא כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. מסיקה הגמרא: אֲלֵא הָא תְּנָא הוּא, 12 דְּתַנְּן (כלים פ"א מ"ג) לגבי דין שלשה אבות הטומאה, שְׂרָף, שְׁכַבַת 13 זֹרַע וְטִמָּא מֵת שְׁאִינִם מִטְמָאִים אֲלֵא בְּמַגַע, שִׁישׁ טוֹמְאוֹת שְׁהֵם 14 לְמַעְלָה מִתְּחֵן – חמורות מהן שִׁמְטָמוֹת אֵף בְּמַשָּׂא, וְאִילוּ הֵן,

1 שריבתה בקל וחומר שקרי של זב מטמא במגע ובמשא, הלא אין זה 2 לֹא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְלֹא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, דְּתַנְּן, שְׁכַבַת זֹרַע שֶׁל זֶב מְטַמָּא 3 בְּמַגַע וְאִין מְטַמָּא בְּמַשָּׂא, דְּבְרִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֲמַר, אֵף 4 מְטַמָּא בְּמַשָּׂא, לְפִי שְׂאֵי אֲפַשֶּׁר שְׁכַבַת זֹרַע שֶׁל זֶב תַּצָּא בְּלֵא 5 צְחָצְחוֹתֵי יוֹבָה – שריים של זב. ומבררת הגמרא, כשיטת רבי אליעזר 6 ודאי אין להעמיד את הברייתא, שהרי הוא סובר ששכבת זרע של זב 7 אינה מטמאת במשא, וגם כשיטת רבי יהושע אין להעמיד את

בבא קמא. כיצד הרגל - פרק שני דף כד עמוד א - מותר מהדרת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" תוספות

קסא
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56

והרי ד' עוראל פ' דאיבא בנייהו דלאבוי דדרשי לא ישמרנו לנגיחה ד' לא משלם נוק
שלם עד יום ד' דלא ישמרונו הוי יום ד' דומין דתמול שלשום אכל לקרא דלא כתיב לנגיחה
ד' אפילו נגח ד' בגי חייב וקשה למאי דפי' דלא משלם ברביעיית ניש אפי' למי' ליעודי
תורא אאיכ העידו בעבלים בנגיחה ג' דמארין לקמן בפרק שור שנגח ארקעה והמשה ורף
ושם וכי מאחר דמתם שקלין ליה מועד
דיכי משכחת לה ומשני כגון שהזנו וזממי
וזממין ופרדי הנגיחא אי ליעודי תורא שפיר אלא
אי ליעודי גברא בעין מצי אמר ליה לא קנה
דענא דתוראי נגחן ולפי מה שפיר' אפילו אי
לייעודי תורא נמי לא אתי שפיר וי' דלכתחילה
כשהזנו השלשה כיתות לקחו העבלים את
השור ורכשאו וזממי וזממין ופרדי תבעין
בבית דין לא הספיקו לגמור את דעו עד שנגח
נגיחה ד' בעוד שהיה בבית בעליו וכמ' גומרין
דינו של שור שלא כפינו ודר' מלפרך הנגיחא
למי' גומרין אלא בלא הכי פרך שפיר הנגיחא
אחר ור' מפרש שאין נאסר על ידי גמר כל
זמן שהוא קיים ועדיין שלו הוא עד לאחר
סקילה או לאחר שהיטה והשקא אתי שפיר אפי'
נגמר דינו ואח"כ נגח והא דקתני לקמן בכרייתא
נמצאת פת שלישית וזממין כולן חייבין אפי'
דעדיין לא חייב נוק שלם מקל מקום פיון
שמייעדין אותו וממילא מתחייב נוק שלם
ברביעיית כשהזנו חייבין לשלם כפי מה
שתעלה נגיחה ד' כשיגח אפי' דבפרך תבעין
סנהדרין רף פ' א' אמר עדי' גיבא כנפש שהזנו
ועדי' גיבא ראשונה של פן סורר אין נהרגין
התם לאו משום דככול להיות שלא יבאו ליה
חיוב פטרינן להו אלא התם משום דמצו למימר
להלקותו באנו ועדי' גיבא כנפש שהזנו לוקין
כדפירש התם כפוטוס אכל הקא ע"כ לא באו
כי אם ליעודי ולחייבו נוק שלם כשיגח נגיחה ד'
כדמסיק ואייל דלא מצו למימר לחיובי פלגא
נוקא קאתין א"כ אין חייבין אלו הכיתות אלא
במה שעשאו מועד ואומרין כמה נפחת שור
מדמיו ולא צריך השתא לנגיחה רביעיית כולל:
הרי' הוא אומר וזאת. ואם תאמר כל שכן השתא
דאיבא למימר תוכיח דמייעט קרא בהדיא וי' ל
דח"ק דהתם קרי גלי דלא שייכא התם סמך
קריבו וריחוק שאין שם הטעם תלי משום
דמוחזקת בכך רואה אלא דגזירת הכתוב הוא
דבשלשה ימים היא וכה אפי' אם יבא אלהיו
ויאמר ודאי לא תראו עוד: ור' למא' למעוטי זב
ממיה. ולא בעי למימר אכל לא וכה מראית דאם
כן לישוק מוזאת אי נמי דמקשה סמך אהדיקשא
וכדפירך בסמוך מה ראיית:

ריחק נגיחותיו ג' ימים: חייב. כדכתיב תמול שלשום: ריחקה ראייתו. ג' ראיות בג' ימים
סמא' ז' ימים בדכתיב פי זכב זכב דמה ימים רבים ורשינן כתיב פ' מצור' ימים שנים
רבים שלשה קריבה ראייתו. ביום אחד טהורה מטומאת שבעה אלא שומרת יום כנגד
יום: הרי הוא אומר וזאת כו'. ומשום גזירת הכתוב הוא דלא דרשינן קיו' תיב כראיות.

ריחק נגיחותיו חייב קורב נגיחותיו לא כל שכן אמרו
ליה זבה תוכיח שריחקה ראייתיה טמאה קריבה
ראיותיה טהורה אמר להן הרי הוא אומר וזאת תהיה
ממאתו בזובו תלה הפתוב את הזב כראיות ואת
הזבה בימים ממאי דהאי וזאת למעוטי זבה כראיות
אימא למעוטי זב בימים אמר קרא והזב את זכב לזכר
ולזקבה מוקיש זכר לזקבה מה נזקבה בימים אף זכר
בימים ולקיש נזקבה לזכר מה זכר כראיות אף נזקבה
כראיות הא מיעט רחמנא וזאת ומה ראיית מסתברא
קאי כראיות מועט ראיות קאי כראיות מועט ימים
תנו רבנן איזהו מועד כל שהעידו בו שלשה ימים ותם
שהיו התינוקות ממשמששין בו ואינו נוגח דברי ר' יוסי
ר' שמעון אומר מועד כל שהעידו בו שלש פעמים
ולא אמרו שלשה ימים אלא לחורה בלבד אמר רב
נחמן אמר רב אדא בר אהבה הלכה כר' יהודה
במועד שהרי ר' יוסי מודה לו והלכה פרבי מאיר בתם
שהרי ר' יוסי מודה לו אמר ליה רבא לרב נחמן ולימא
מר הלכה פרבי מאיר במועד שהרי רבי שמעון מודה
לו והלכה פרבי יהודה בתם שהרי רבי שמעון מודה
לו אמר ליה אגא פרבי יוסי סבירא לי דרבי יוסי
נימוקו עמו אבעיא להו שלשה ימים דקתני ליעודי
תורא או ליעודי גברא למאי נפקא מינה דאתו תלתא
ביתי סהרי בחד וימא אי אמרת ליעודי תורא מיעד
ואי אמרת ליעודי גברא לא מיעד מימר אמר השתא
הוא דקמסרהו בי מאי תא שמע אין השור נעשה
מועד עד שיעידו בו בפני בעלים ובפני בית דין העידו
בו בפני בית דין אינו נעשה מועד עד שיעידו בו בפני
בית דין ובפני בעלים העידוהו שנים כראשונה ושנים
בשניה ושנים בשלישית הרי פאן שלש עדיות והן
עדות אחת להזמה נמצאת פת ראשונה וזממות הרי
פאן שתי עדיות והוא פטור והן פטורים נמצאת פת
שניה וזממת הרי פאן עדות אחת והוא פטור והן פטורים נמצאת פת
שלישית ועל זה נאמר ועשיתם לו פאשר זמם וגו' אי אמרת ליעודי תורא שפיר
אלא

ללוח ואין אכרת ללוחים ויש לומר דהתם נמי דהך דרשינן וזאת ללוחים ולא לכהנים שאין שנים פוסלין בכהנים אלא משום דדרשינן ליה מאשר ללוחים: אלא
קאמר הלכה פרבי יוסי משום דניחא ליה ללמנשט תנאי דמתניתין: אי ליעודי גברא. לא שיהא מועד לעבור בהתראות דאם כן לא היה מתחייב עד נגיחה של שלישית ניש אלא ליעודי
שיודיעו בכל פעם שנגח שורו וישמרונו: תלתא ביתי עדים. לאו דוקא דהוא הדין כתיב אחת: השתא הוא דקמסרהו בי. תימה לרי' דמי' קנס לא הוי אפי' למי' (לעיל רף טו.) פלגא נוקא
קנסא דמכין נגח שלש נגיחות: נא' מוחזקת שמונו ונראה לתרץ דאין חצי נוק חלוק פיון דהוי קנס בחד דוכתא הוי קנס בכל דוכתי' כדאשכחן גבי שלשים של עבד דאפי' העבד שוה
שלשים לא פחות ולא יותר מקל מקום הוי קנס ואי מודה ביה מיפטר:

בפני ביד. וזו מסבך דמי זקבל עדות אם לא בפני בית דין: הרי' פאן שלש עדיות. לענין שלש אחין ואחד מן השוק מצטרף עמהן:
לימרו

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
33
34

לְיַמְרוּ הֵנָּה קמאי כו'. הוא הדין להרמ' למפרך מבתראי שלא ידעו בראשונים כיון שבאו בג' ימים אלא ממקמאי פריך בפשיטות טפי:
 לְיַמְרוּ הֵנָּה בתראי וכו'. ממקמאי לא הרימ' למפרך דמוכח מילתא דלייעודי קאתו מדהתמיני עד ג' נתיקא ג' ואת מאי קאמר מנא ידעין דכל דקאי קמי דינא כו' לוקמא בגון שהיו אחרונים בעמדם כשהעידו בת ראשונה וי"ל דכל פרך אירי כשהעידו בת שלישית תחלה דהיינו כשהעידו לבסוף אפ"כ תקשה ממקמאי דלמא לחיוביה פלגא נוקא קאתו דליכא הוכחה במה שהתמיני עד ג' נתיקא שלישית דקמא את הדין להם פנאי לבא לכ"ד להעיד אלא כשהתמיני עד כשהעידו בת שלישית אז מוכחא מילתא דלייעודי קאתו

אֵלָא אִי אַמְרַת לְיַיעוּדֵי גִבְרָא לְיַמְרוּ הֵנָּה קמאי אֲנִי כֵּיוֹן הוּא יַעֲדֵנִי דְבַתְרָה שְׁלֹשָׁה יוֹמֵי אַתּוּ אַתּוּ הַיַּי וּמַיַּיעוּדֵי לִיה אָמַר רב אַשֵׁי אַמְרִיתָהּ לְשִׁמְעָתָה קמיה דרב פהנא וְאָמַר לִי וְלַיַּיעוּדֵי תוֹרָא מִי נִיקָא וְלַיַּמְרוּ הֵנָּה בתראי אֲנִי מָנְא יַעֲדֵנִי דְכֹל דְקָאֵי בִּי דִּינָא לְאַסְהוּדֵי בַתּוֹרָא קְאָתוּ אֲנִי לְחַיּוּבֵי גִבְרָא פִלְגָא נוקא אֲתִינָן דְקַמְרַמְוֵי רמוזי רב אשוי אמר פשפאו רצופים רבינא אמר בפיפירין פעל השור ואין מפירין את השור אלא היכי מייעודי ליה דאמרי תורה נתנהא אית לה בבקרך אפעי לה לנטורי לכוליה בקרא אפעיא להו המשפה פלבו של חבירו בחבירו מהו משפה ודאי פטור פעל פלב מאי מי אמרין קצי א"ל אנה מאי עבידנא ליה או דלמא אמרין ליה כיון דירעת בכלכך דמשפ' ליה ומשפטי לא אפעי לה לאשהויהא אמר רבי זירא ת"ש ותם שיהו חתינוקות כמשמשין בו ואינו נוגח הא נוגח חייב אמר אפי' מי חתני נגח חייב דלמא הא נגח לא הו' תם ובההיא נתיקא לא מתייב ת"ש שיפה בו את הפלב שיפה בו נחש פטור מאי לאו פטור משפה וחייב בעל פלב לא אימא פטור אף משפה אמר רבא אם חמצי לומר המשפה פלבו של חבירו בחבירו חייב שיפהו הוא בעצמו פטור מאי מעמא פל המשנה ובא אחר ושניה בו פטור א"ל רב פפא לרבא איתמר משמיה דריש לקיש פותיך דאמר ריש לקיש שתי פרות ברשות הרבים אחת רבוצה ואחת מהלקת ובעמא מהלקת ברבוצה פטורה רבוצה במהלקת חייבת א"ל אנה בההיא חייבי מתייבנא דאמרין ליה כי אית לה רשותא לסגווי עלי לבעוטי בי לית לה רשותא: מתני' שור המזיק ברשות הניזק פיצי נגח

1 אֵלָא אִי אַמְרַת לְיַיעוּדֵי גִבְרָא. בעינן ג' ימים ועל כל נתיקא ונתיקא צריך להעיד בינאמה
 2 וְלֹא מִשְׁבַּחַת לַה דְּמִשּׁוּ לִיה מוּעָד אֵלָא בְּג' יָמִים לְיַמְרוּ הֵנָּה קמאי כו'. וְלַיַּיעוּדֵי תוֹרָא מִי
 3 נִיקָא. נהי דקמאי ודאי לייעודיה נתכוונו שהיי יודעים שאין על ניק השלישי לתבוע
 4 נתיקות ראשונות אלא כדי לייעודו ולהייבו ניש אלא הנה בתראי שצריכים לו לבא עדות
 5 ב' הכתות ולהייבו ח' לייעודי ח' לייעודי ח' לייעודי
 6 אֲתִינָן. ולא הוה ידעין דהנהך כהנהך כהנהך אלא
 7 לְחַיּוּבֵיהּ פִּלְגָא נוקא ואין עלינו לשלם אלא חצי
 8 הנוק: ח"ג דקא פרופי רמוזי. כלומר לייעודי
 9 תורא ניקא וביום אחד וכו' וכו' דקא מרמוזי רמוזי
 10 בת עידי ראשונה לעידי בת שלישית שיעידו
 11 הלקך ודאי אחרונים נמי לכך נתכוונו והיי
 12 יודעים בראשונים וכך שמעתה רב אשוי אפר.
 13 לְעוּלִם לְאִיַּיעוּדֵי תוֹרָא נִיקָא דמקמינן לה
 14 כשפאו רצופים כולם באו ביחד והשתא ודאי
 15 ידעי הני בהני ואין מפירין את השור. הלקך לא
 16 נתכוונו אלא לעשותו מוחד שהיי יודעים בעדות
 17 הראשונים דמשום חצי נוק כיון דאין מפירין
 18 את השור לא אהו ומספדי דתם אינו משלם
 19 אלא מגופו אבל לייעודי גברא לא ניקא דמזעו
 20 למימר קמאי מי ידעין ולבחר תלתא יומי אתו
 21 הני ומיעודי ליה אגן אפלגא נוקא אֲתִינָן ולכא
 22 למימר בהו אין מפירין את השור ולייעודי אתו
 23 דמי הוו ידעי דסופו לחזור לנגוח שניה
 24 ושלישית: פלב של חבירו בחבירו. לוי המשפה
 25 פלב ראובן בשמעון ודאי פטור. דקמאי בנקוק
 26 הוא: הא נגח. שור אחר על ידי משמש החינוק
 27 חייב ואע"פ דשסוי הוא: דלמא. אע"פ דנגח תם
 28 הוא דלא הוי ובההיא נתיקא לא מחייב ודאי
 29 דקתני ואינו נוגח לשנייה תם קתני: ששו
 30 בעצמו. מנשך הפלב את המשפה בעל הפלב
 31 פטור: גשפה מהלקת ברבוצה פטורה. דלא יהא
 32 לה לרבוץ ברשות הרבים וכל המשנה ובא אחר
 33 חייב בו פטור: מתני' נגח נגח כו'. כולן
 34 תולדות קרן הן שחאו פטור. כדכתוב ובער
 35 בשדה אחר: דיו לנא מן הדין להיות כדיון. קרן
 36 ברשות הניזק שאקה מביא מדיון קרן ברשות
 37 הרבים דקאמרת קרן שהחמיר עליה כדרי' אינו
 38 דין שנחמיר עליה ברשות הניזק: לא

נְגַח נֶשֶׁךְ רְבִיץ פֵּעַט בְּרֶשֶׁת הַרְבִּים מִשְׁלֵם חָצִי נֶזֶק בְּרֶשֶׁת הַנִּזְק רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמַר נֶזֶק שְׁלֹם וּבְחֻכָּיִם אוֹמְרִים חָצִי נֶזֶק אֲמַר לָהֶם רַבִּי טַרְפוֹן וְזוּה בְּמִקוֹם שֶׁחֶקַל עַל הַשֵּׁן וְעַל הַהֶגֶל בְּרֶשֶׁת הַרְבִּים שֶׁהוּא פְטוֹר הַחֲמוֹר עֲלֵיהֶן בְּרֶשֶׁת הַנִּזְק לְשֵׁלֵם נֶזֶק שְׁלֹם מִקוֹם שֶׁחֲחֲמוֹר עַל הַתְּקַן בַּרְה"ר לְשֵׁלֵם חָצִי נֶזֶק אֲיֵנו דְיוֹן שְׁנַחמִיר עֲלוּי בְּרֶשֶׁת הַנִּזְק לְשֵׁלֵם נֶזֶק שְׁלֹם אָמְרוּ לוֹ דִּיּוֹ לְבֹא מִן הַדִּין לְהוֹיֹת כַּנְדוֹן מַה בַּרְה"ר חָצִי נֶזֶק אֵף בְּרֶשֶׁת הַנִּזְק חָצִי נֶזֶק אֲמַר לָהֶם אֵף אֲנִי

קודם הברה וכן פ"ח דהר מתני' בין לייעודי תורא בין לייעודי גברא ובעיני לא אפשרת ותימה דלא משיני שאין מפירין השור המנוגח אי נמי שנגח שור של הפקר או של כנעני או שהעידו שנגח שוורים של עצמו ואור' דשמתא אין העדאה מועלת אלא בפני חייב ולכך לא מצי למימר שאין מפירין השור המנוגח דאי אין מפירים שקמא הוי דכנעני או דהפקר: המשפחה כולו של חבירו כו'. לא דמי לשור האצטדוק (למן דף טז.) שהדקם נלקח עמו להורג:

58 הוא ממה שנאמר ואינו נוגח, ואם כן דלמא – שמא נדייק הא נגח לא
59 הני תם – שאם נגח אינו חוזר לתמותו, ומכל מקום ביהאי נגיחה לא
60 מתייב – על אותה נגיחה שנגח על ידי משמוש התינוקות אינו חייב
61 לשלם, כי גירודו אחרים.
62 הגמרא מנסה לפשוט ממשנה אחרת: תא שמע ממה ששנינו (סנהדרין
63 עו), שייפה בו – אדם ששיסה בחבירו את הכלב או ששיסה בו נחש
64 והרג את חבירו, פטור המשסה מעונש מיתה, כיון שהוא רק היה גורם.
65 ומדיקת הגמרא, מאי לאו – האם אין כוונת המשנה בכך שנקטה
66 'פטור' בלשון יחיד לומר שפטור רק המשסה והתייב בעל הכלב או
67 הנחש כיון שמומונו נשטה, ואם כן נפשטה מכתב האבעיא שבעל הכלב
68 חייב. דוחה הגמרא: לא – אין הכרח שזו היא כוונת המשנה, אלא
69 אימא שהמשנה נקטה 'פטור' בלשון יחיד כדי לחדש שפטור אף
70 משסה – שגם המשסה פטור, אך דין בעל הכלב היה פשוט למשנה
71 שהוא פטור ולא הוצרכה לכותבו.
72 הגמרא מביאה אופן שבו אין ספק: אמר רבא, אם תמצי לומר – אף
73 אם תפשוט שתמשסה בלבו של חבירו בתכירו, בעל הכלב חייב,
74 מכל מקום שייפהו הוא בעצמו – אם הכלב הויק את המשסה עצמו,
75 פטור בעל הכלב. מאי טעמא, לפי שכל המשסה – כל העושה דבר
76 שאין לו רשות לעשותו ומתוך כך בא אחר ושינה בו, שהויקו, פטור
77 השני אף שגם הוא עשה שלא ברשות. והוא הדין כאן, כיון שהמשסה
78 שינה במה ששיסה את הכלב שוב אין בעל הכלב חייב בנזקיו.
79 רב פפא מביא דין דומה בשם ריש לקיש: אמר ליה רב פפא לרבא,
80 איתמר משמיה דריש לקיש בנותריה – כדבריה, דאמר ריש לקיש,
81 שתי פרות שהיו ברשות הרבים, אחת מהם רבוצה ואחת מהם
82 מהלכת, ובעטה מהלכת ברבוצה והויקתה, פטורה, ואף ששינתה
83 במה שבעטה בה שהי אין לה רשות לבעוט, מכל מקום הרבוצה
84 שינתה תחילה במה שרביצה ברשות הרבים, וכל המשנה ובא אחר
85 ושינה בו פטור. אבל אם בעטה רבוצה במהלכת, תיקבת, שהי
86 המהלכת לא שינתה ואין לרבוצה רשות להויקה.
87 רבא מחלק בין דבריו לדברי ריש לקיש: אמר ליה רבא לרב פפא, אמא
88 ביהאי – באותו מקרה שבעטה מהלכת ברבוצה, חייבי מתייבנא –
89 הייתי מתייב את בעליה של המהלכת, משום דאמרין ליה, כי אית
90 לך ברשותא לסגוי עלי – אמנם יש לפרתך רשות לעבור ולדרוך על
91 פרתי הרבוצה, אך לבעוטי כי לית לך ברשותא – לבעוט בה אין לפרתך
92 רשות, ואם עשתה כן הרי היא חייבת בכל פרה שבעטה.

משנה

93 משנה זו עוסקת בשור המויק ברשות הניזק, שנמנה לעיל (טו) כאחד
94 מחמישה המועדים.
95 שור המויק שנכנס והויק ברשות הניזק, כיצד מתייב בעל השור
96 וכמה מתייב, נגח בקרניו, נגח – דחף בגופו, נשך, רכיץ על כלים,
97 בעט בגלגול והויק, שכל אלו הם תולדות הקרן, שנעשו בכוונה להויק
98 ואין הנאה להויק ואין הויקן מצוי, ברשות הרבים, משלם חצי נזק,
99 אבל ברשות הניזק, רבי טרפון אומר שמשלם נזק שלם, והחכמים
100 אומרים שמשלם חצי נזק.
101 התנאים מבארים את שיטתם: אמר להם רבי טרפון לחכמים, דין זה
102 שקרן ברשות הניזק חייב נזק שלם נלמד בקל וחומר, ומה במקום
103 שהקל הכתוב על השן ועל הרגל שהויקו ברשות הרבים שהוא
104 פטור, אף על פי כן החמיר עליהן כשהויקו ברשות הניזק שחייב
105 לשלם נזק שלם, ומוכח שחצר הניזק חמורה להתחייב בה יותר
106 מרשות הרבים, במקום שהחמיר על הקרן ברשות הרבים, שחייב
107 לשלם חצי נזק, האם אינו דין שנתחמיר עליו שאם הויק ברשות הניזק
108 שחייב לשלם נזק שלם. אמרו לו חכמים, דיו לנא מן הדין להיות
109 כגידון – אין לחייב את הנלמד בקל וחומר יותר מהחייב שיש על
110 המלמד, וכיון שכן, מה קרן ברשות הרבים חייבת רק חצי נזק, אף
111 ברשות הניזק חייבת רק חצי נזק.
112 אמר להם רבי טרפון, אף אני

1 אלא אי אפרת שלייעודי נכרא הצריכה התורה שלשה ימים,
2 וצריכים להתרות בו בין נגיחה לנגיחה, ועל כרחך לא באו כולם ביום
3 אחד, אם כן היאך אנו מחייבים את הכתות הראשונות על זממם לגרום
4 למועדותו, לימרו הנה קמאי – יכולים כת ראשונה ושניה לומר אמנ
5 מי תהו דיענין דבתר שלשה יומי אתו הני ומיעדי ליה – וכי היינו
6 יודעים שאחר שלשה ימים יבואו אלו העדים האחרונים ויעשונו
7 מועד, כלומר, אנחנו באנו רק לחייבו חצי נזק של צד תמות, ולא היתה
8 כוונתנו לעשותו מועד. וכיון שהברייתא מחייבת אותם גם על חצי נזק
9 של מועדות ולא נגיחה שלישית מוכח שהמטרה היא ליעודי תורא,
10 וכולם באו ביום אחד להעיד כדי שהניזק השלישי יקבל נזק שלם.
11 רב כהנא מקשה שגם אם ליעודי תורא אין הברייתא מיושבת: אמר
12 רב אחי, אמריה לשמעתא קמיה דרב כהנא – אמרתי שמועה זו
13 לפני רב כהנא, ואמר לי, ולייעודי תורא מי נחא – האם לפי הצד
14 שליעודי תורא הברייתא מיושבת, הרי קשה היאך אנו מחייבים הכת
15 האחרונה בחלק מחצי נזק של מועדות, ולימרו הנה בתראי – יאמרו
16 אלו העדים האחרונים אמנ מנא דיענין דכל דקאי בי דינא לאסתודי
17 בתורא קאתו – מנין לנו לידע שכל כתות העדים העומדים בבית דין
18 באו להעיד על אותו שור שנגח, אמנ לחיובי נכרא פלגא נזקא איתנין
19 – אנו באנו רק להעיד על נגיחה אחת ולחייבו חצי נזק של תמות, ולא
20 היינו יודעים שיש עוד עדים המעידים על אותו שור שכבר נגח לפני
21 כן.
22 הגמרא מיישבת את הברייתא לפי הצד שליעודי תורא. מתרצת
23 הגמרא: אם ליעודי תורא אפשר ליישב את הברייתא כשבאו להעיד
24 ביום אחד, וכגון דקממין רמון – שראינו את עדי כת הראשונה
25 רומזים לעדי כת האחרונה שיעידו, ומוכח שהאחרונים יודעים
26 מהכתות שלפניהם ואינם יכולים לומר לחיובי חצי נזק באנו.
27 תירוץ אחר: רב אחי אמר, מדובר בשפא רצופים – שכל הכתות
28 באו יחד לבית דין להעיד, ובדאי ידעו האחרונים שגם האחרים באים
29 להעיד על אותו השור.
30 תירוץ נוסף: רבינא אמר, מדובר באופן שהעדים מבידין את בעל
31 השור ואין מבידין את השור, ולכן אינם יכולים לומר באנו לחייבו
32 חצי נזק של תמות, שהרי הם משתלם מגופו ואין עדותם יכולה לחייבו
33 חצי נזק של תם אם אינם מעידים איה שור נגח, ומוכח שבאו להעיד
34 כדי לעשותו מועד. ומיד תמהה הגמרא: אלא היכי מיעדי ליה – אם
35 אינם מכירין את השור היאך מתרים בבעלים לשמור את שורו, הרי
36 אינו יודע איהו שור נגח. מיישבת הגמרא: דאמרי – שאומרים לו,
37 תורא ננהנא אית לך בבקרך אפעי לך לנטורי לכליית פקרא – שור
38 נגח יש לך בין בקרך ועליך לשמור את כל בקרך.
39 הגמרא מביאה ספק ומנסה לפשוטו ממשנתנו: אבעיא ליה, המשסה
40 (המגרה) בלבו של חבירו בתכירו והויקו, מהו שיתחייב בתשלומין.
41 ומבאר הגמרא, משסה ודאי שהוא פטור, שכן הוא רק גרם לכלב
42 שזיק וגרמא בניזקין פטור, אלא בעל כלב מאי, האם יש לחייבו בנזק
43 שעשה כלבו על ידי ששיסודו, מי אמרינן מצי אמר ליה – האם
44 אומרים שיכול בעל הכלב לומר אמא מאי עבדינא ליה – אני מה
45 הזקתי לו, הרי אם לא שיסודו זה לא היה הכלב מזיק מעצמו, או דלמא
46 אמרינן ליה – אומרים לבעל הכלב כיון דרעת בבלבך המשפטי ליה
47 ומשפטי – כיון שאתה מכיר בכלבך שאם מגרים אותו הוא מתגרה
48 ומזיק, לא אפעי לך לאשהויה – לא היה לך להשהותו ברשות הרבים
49 ופושע אתה בשמירתו.
50 הגמרא מנסה לפשוט ממשנתנו: אמר רבי זירא, תא שמע ממה
51 ששנינו במשנתנו ויתם – שור שנעשה מועד חוזר לתמותו על ידי
52 שיהו התינוקות ממשמשין בו ואינו נוגח, ומשמע הא נוגח – אבל
53 עצם היה נוגח בגלל המשמוש היה חייב על אותה נגיחה, והרי לא נגח
54 מעצמו אלא על ידי משמוש התינוקות, ומוכח ששור הנוגח על ידי
55 שאדם אחר גירודו חייב לשלם.
56 אביי דוחה את הראיה: אמר אביי, מי קתני נגח חייב – וכי מפורש
57 במשנה שאם נגח על ידי משמוש התינוקות חייב לשלם, הרי רק דיוק

באופן שהקל וחומר לא נפרך לגמרי, אבל באופן שהקל וחומר נפרך
לגמרי לא אומרים 'דיו לבא מן הדין להיות כנידון'.
שואלת הגמרא: וְדַבְּרֵנָּה שדרשו את הפסוק 'תִּסְגַּר שְׁבַעַת יָמִים מַחוּץ
למַחְנֶה' ללמד שצריך הסגר שבעה ימים מחמת נזיפת השכינה, מנין
להם הכלל של 'דיו' לגבי הסגר ימים. משיבה הגמרא: **כְּתִיב קָרָא**
אֲחֵרֵינָא – רבנן למדו את 'דיו' מפסוק אחר, שנאמר (במדבר יב טו)
'**וְתִסְגַּר מִרְיָם מַחוּץ לַמַּחְנֶה שְׁבַעַת יָמִים**'.
שואלת הגמרא: וְלִרְבִּי תַרְפוּן שלמד את הכלל של 'דיו' מהפסוק
'תִּסְגַּר שְׁבַעַת יָמִים מַחוּץ לַמַּחְנֶה', מדוע נכתב הפסוק וְתִסְגַּר מִרְיָם
מחוץ למַחְנֶה שְׁבַעַת יָמִים? משיבה הגמרא: הוּא – וְתִסְגַּר מִרְיָם
מחוץ למַחְנֶה שְׁבַעַת יָמִים? בא להשמיענו דַּאֲפִילוּ **בְּעֵלְמָא** – בשאר
דרשות קל וחומר דְּרִישׁוּן – דורשים דִּי לבא מן הדין להיות כנידון,
וְלֹא תֵאמַר ש'דיו' נאמר דווקא הֵכָּא – בהסגר מרים מִשּׁוּם כְּבוֹדוֹ
שֶׁל מֹשֶׁה שהתפלל על מרים שלא תלקה בצרעת ולא תהיה צריכה
הסגר, אֲבָל בְּעֵלְמָא לֹא, קָא מְשַׁמְעַת לָן ש'דיו' זה נאמר בכל קל וחומר.
הגמרא דנה האם יש מי שאינו סובר כלל את 'דיו' לבא מן הדין להיות
כנידון: אָמַר לֵיהּ רַב פֶּסָא לֵאבִי, וְהָא – הלא מצינו להָא תַנָּא דִּלָּא
דְּרִישׁ 'דיו' כלל וְהָא עַל גַּב דִּלָּא מְפָרְשֵׁי הַקֵּל וְחוֹמֵר מחמת ה'דיו',
דְּתַנָּא, קָרִי גִבְבַּ מְנִיין שמתמא במגע ובמשא, וְדִין הוּא – דין זה נלמד
מקל וחומר, וְהָא רוק הקל שהוא הָהוּר בְּמַקְרָה שיוצא מן הָהָהוּר,
מכל מקום הוּא מְטַמָּא בְּמַקְרָה שיוצא מן הֵטָמָא – זה שנאמר (ויקרא
טו טז) 'כִּי יִרְקַע הַזָּב בְּפִתְחוֹ', ודרשו כחכמים (גינה נה) לרבות את מה
שביד הטהור, כגון זה שירק בדבר טהור הנמצא ביד הטהור ונמצא
הטהור נושא את רוק הזב ונטמא בו, קרי החומר שהוא מְטַמָּא בְּמַקְרָה
שיוצא מן הָהָהוּר האם אינו דִּין שִׁיְהֵא מְטַמָּא בְּמַקְרָה שיוצא מן הֵטָמָא
– הזב. מוכיחה הגמרא, וְקָא מִיְיָ לָהּ – הברייתא מביאה דרשה זו
בִּין לְטוֹמֵאת מִנְעָה וּבִין לְטוֹמֵאת מִשְׂאָ. וְאִמְרָא – ומדוע שכבת זרע
שיוצאה מוב מטמאת גם במשא, נִימָא – נאמר דַּאֲהֵי – שזוועיל הקל
וְחוֹמֵר ללמוד טומאת מִנְעָה בקרי היוצא מן הזב, וְהוֹעִיל הַכֵּל
ש'דיו' לבא מן הדין להיות כנידון' לֵאבִינָן – למעט דין טומאת מִשְׂאָ
בקרי של זב, שהרי שכבת זרע של אדם טהור, שממנה אנו לומדים קל
וחומר, אינה מטמאת במשא אלא קרי במגע, וְדִיו זה אינו פורך את
הקל וחומר לגמרי, שהרי אנתנו ממשיכים ללמוד מהקל וחומר שקרי
של זב מטמא במגע. ומוכח שתנא זה אינו סובר כלל את דין 'דיו'
ואפילו באופן שהקל וחומר אינו נפרך.
הגמרא מביאה אפשרות לדחות את ההוכחה: וְגַבִּי תִימָא – ואם תאמר
שְׁלִמְנָע שמתמא בקרי של זב לֹא אֲצַטְרִיף – אין צורך בקל וְחוֹמֵר,
משום דְּקִרֵי של זב לֹא גִרַע מקרי היוצא מְטַמָּא – מאדם הָהוּר
שמתמא במגע, וממילא על ידי ה'דיו' עוקר כל הקל וחומר, אין ליישב
כן, שהרי אֲצַטְרִיף – הקל וחומר נצרך, משום דְּסִלְקָא דְּעֵתָא אִמְרִינָא
– היית מעלה בדעתך לומר שכיון שלגבי טומאת קרי מְקַרְהָ לְהֵלָּה'
כְּתִיב בתורה (דברים כג יא), יש ללמוד מכך שמי שִׁקְרִיז גִרָם לֹא
טומאה, קרי מטמא במגע, ויִצָּא זֶה – (הזב) שְׁאֵינִי קְרִיז גִרָם לֹא
טומאה אֲלָא דְּקָר אַחֵר גִרָם לו את טומאתו, להיינו יציאת הויבה,
ולכן קרי של זב לא יטמא אף במגע, קָא מְשַׁמְעַת לָן על ידי הקל וחומר
שקרי היוצא מן הזב מטמא בין במגע ובין במשא. ואם היינו סוברים
'דיו' היה לנו לומר שזוועיל ה'דיו' להעמיד את הקל וחומר על טומאת
מגע בלבד ולא טומאת משא, ומוכח שלשיטת תנא זה אין אומרים
'דיו' כלל. דוחה הגמרא: מִיָּד – וכי 'מקרה לילה' וְלֹא דְּקָר אַחֵר כְּתִיב
בפסוק, וכיון שאין מיעוט מפורש בפסוק, דין טומאת מנע בקרי של זב
הוא ככל דין טומאת קרי ואינו נדרש מקל וחומר, ואם נאמר 'דיו'
להעמיד דין טומאת קרי בוב על טומאת מגע בלבד, נמצא שה'דיו'
עוקר לגמרי את הקל וחומר, ולכן אין אנו דורשים 'דיו', וכשיטת רבי
טרפון.
הגמרא דנה בדברי הברייתא ששכבת זרע של זב מטמאת במגע
ובמשא. מבררת הגמרא: וּמֵאֵן תַנָּא שְׁמַעְתָּ לֵיהּ דַּאֲמַר – מיהו התנא
הסובר ששכבת זרע שֶׁל זָב מְטַמָּא בְּמִשְׂאָ, כשיטת ברייתא זו

לֹא אִדּוּן קָרָן בחצר הניזק מְקַרְנָה ברשות הרבים, אלא אִנִּי אִדּוּן קָרָן
בחצר הניזק מְקַרְנָה בחצר הניזק, וְהָא בְּמִקּוּם שֶׁהִקְלַעַל עַל הַשּׁוֹן וְעַל
הַהֵקֵל שפטורים בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, תְּחִמּוּר בְּקָרְנָן לחייבו בחצי נזק,
בְּמִקּוּם שֶׁהִתְחִמּוּר עַל הַשּׁוֹן וְעַל הַהֵקֵל בְּרִשּׁוֹת הַנִּזְקִים לחייבים בנוק שלם,
האם אִינוּ דִּין שְׁנַחְמוּרֵי בְּקָרְנָן בחצר הניזק לחייבו נזק שלם. אָמְרוּ לוֹ
הכממים, גם על קל וחומר זה יש לומר דִּי לְבָא מִן הַדִּין לְהִיטֵי כְּנִידוֹן,
מֵה קָרָן בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים חייבת רק חצי נזק, אִף בְּרִשּׁוֹת הַנִּזְקִים חייבת
רק חצי נזק;
גמרא
הגמרא דנה במחלוקת רבי טרפון וחכמים. מקשה הגמרא: וְרַבִּי תַרְפוּן,
האם לית ליה – אינו סובר ש'דיו' לבא מן הדין להיות כנידון, וְהָא –
הלא הכלל ש'דיו' לבא מן הדין להיות כנידון מְדַאֲרִינָא הוּא, דְּתַנָּא,
מִדּוּן קָל וְחוֹמֵר בִּיצָד – מה המקור שדורשים קל וחומר. שנאמר
לאחר שמרים ואהרן דברו על משה, ומרים נענשה בצרעת (במדבר יב
יד) וְיֵאמַר ה' אֵל מֹשֶׁה וְאַבְיָה רַק יִרְק בְּפִינָה הֲלֵא תִכְלֵם שְׁבַעַת
יָמִים תִּסְגַּר שְׁבַעַת יָמִים מַחוּץ לַמַּחְנֶה, כלומר, הלא אילו היה אביה
מראה לה פנים זועפות היא היתה נבלמת שבעה ימים, קָל וְחוֹמֵר
לְנִנְפֹת עַל יַד הַשְּׂכִינָה שעליה להיכלם כפליים בשיעור אֲרַבְעָה עָשָׂר
יָוֵם, אֲלָא שאף על פי כן אמר הקדוש ברוך הוא שמרים תסגר רק
שבעה ימים, כיון ש'דיו' לְבָא מִן הַדִּין לְהִיטֵי כְּנִידוֹן, כלומר, שדין
הנזופת על ידי השכינה לא יהיה יותר חמור מהנזופת על ידי אביה.
ומבואר בברייתא ש'דיו' לבא מן הדין להיות כנידון' הוא מדאורייתא,
ואין רבי טרפון לומד שרקן ברשות הניזק חייבת נזק שלם בקל וחומר
מקָרְנָן ברשות הרבים שחייבת רק חצי נזק. מתרצת הגמרא: כִּי לִית לֵיהּ
– האופן שאין לפי רבי טרפון את הלימוד של דִּי לבא מן הדין להיות
כנידון, הוא רק הֵיכָּא דְּמִפְרִיף – במקום שמופרך הַקֵּל וְחוֹמֵר, אבל
הֵיכָּא דִּלָּא מְפָרְשֵׁי – במקום שלא מופרך הַקֵּל וְחוֹמֵר, אִית לֵיהּ – יש
לרבי טרפון את הלימוד ש'דיו' לבא מן הדין להיות כנידון, וממילא הַתָּם
– במעשה מרים ששִׁבְעָה ימי ההרחקה מחמת נזיפה דְּשְׂכִינָה לֹא
כְּתִיב בתורה במקום אחר, ולומדים אותם רק על ידי הקל וחומר,
אֲתָא – בא הַקֵּל וְחוֹמֵר וְאִייתִי – ולימד שמרים צריכה אֲרַבְסָר –
ארבעה עשר ימי הסגר, וְאֲתָא – ובא הכלל של 'דיו' וְאִפְסָר – והוציא
מחזוב הסגר שִׁבְעָה ימים וְאִינִי – והעמידו על שִׁבְעָה ימים, ונמצא
שהקל וחומר זוועיל ללמד את הסגר שבעה ימים אלו, אֲבָל הֵכָּא –
בחזוב קרן בחצר הניזק, חֲצִי נִזְק בקרן כְּתִיב במפורש בין ברשות
הרבים ובין בחצר הניזק, וְאֲתָא – ובא הַקֵּל וְחוֹמֵר וְאִייתִי – ולימד
שחייב לשלם עוד חֲצִי נִזְק אַחֲרֵינָא – אחר, וְנַעֲשֶׂה חיובו בחצר
הניזק נִזְק שֶׁלֵּם, וממילא אִי דְּרִישׁת 'דיו' חיובו בחצר הניזק יהיה רק
חצי נזק, נמצא שאֲצַטְרִיף לֵיהּ קָל וְחוֹמֵר – שהקל וחומר הופרך לגמרי
ואינו מלמד כלום, ולכן לא אומרים 'דיו' לבא מן הדין להיות כנידון'
באופן זה.
שואלת הגמרא: וְדַבְּרֵנָּה הסוברים ש'דיו' נאמר אף באופן שהוא פורך את
הקל וחומר, מדוע לא חילקו כדברי רבי טרפון. משיבה הגמרא: רבנן
לא חילקו בין מִשּׁוּם גִּם שִׁבְעָה ימים של הסגר מחמת נזיפה דְּשְׂכִינָה,
כְּתִיב בתורה, והיינו יודעים אותם גם לולא הקל וחומר, שנאמר (שם)
'**תִּסְגַּר שְׁבַעַת יָמִים**', ואף על פי כן נאמר 'דיו' לבא מן הדין להיות
כנידון' שמרים לא תיסגר יותר משבעה ימים, ונמצא שה'דיו' פורך את
כל הקל וחומר מנוזיפת האב לנזיפת השכינה, ומוכח שאף במקום
שהקל וחומר נפרך לגמרי אומרים 'דיו' לבא מן הדין להיות כנידון.
שואלת הגמרא: וְרַבִּי תַרְפוּן שחילק בין 'דיו' שנאמר לגבי הסגר מרים
ל'דיו' שנאמר לגבי קרן בחצר הניזק, מנין לו לחלק כן, הלא בהסגר
מרים נאמר 'דיו' אף על פי שבכך נפרך הקל וחומר, וכמו שביארו רבנן.
משיבה הגמרא: הוּא תִּסְגַּר שְׁבַעַת יָמִים מַחוּץ לַמַּחְנֶה' לא בא ללמד
את חיוב ההסגר בנוזיפת השכינה, אלא ללמד דְּרִישׁוּן – שדורשים
את הכלל ש'דיו' לבא מן הדין להיות כנידון' הוּא בא, ולכן אינה חייבת
בהסגר ארבעה עשר ימים, ואם כן, ה'דיו' שנאמר לגבי מרים הוא רק

בבא קמא. כיצד הרגל – פרק שני דף כה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קסה תוספות רש"י

1 לא אדון קרן מקרן. בדאמרון לעיל אלא קרן מרגל מקום שהחמיר עליו בשן ורגל אינו
2 דין שנחמיר בקרן. דין לבא מן הדין להיות פגודו. דסוף סוף אי לאו קרן ברה"ר לא
3 משתכח צד ק"ו: גמ' והא דין דאורייתא הוא דתניא. גבי י"ג מדות בתורת כהנים מדין
4 ק"ו וכו': היבא דתפירד. ומתניתין אי דרשת דין מפרך ק"ו בוליה ולא גמרת בה מידי

לא אדון קרן מקרן אני אדון קרן מרגל ומה במקום
שהקל על השן ועל הרגל ברה"ר החמיר בקרן מקום
שהחמיר על השן ועל הרגל ברשות הניזק אינו דין
שנחמיר בקרן אמרו לו דין לבא מן הדין להיות פגודו
מה ברה"ר חצי נזק אף ברשות הניזק חצי נזק: גמ'
ור"ט לית ליה דין והא דין דאורייתא הוא דתניא מדין
ק"ו כיצד ויאמר ה' אל משה ואביה ירק ורק בפניה
הלא תכלם שבעת ימים ק"ו לשכינה ארבעה עשר
יום אלא דין לבא מן הדין להיות פגודו כי לית ליה
דין היבא דמפרך ק"ו היבא דלא מפרך ק"ו אית ליה
דין התם שבעה דשכינה לא פתיבי אתא ק"ו אייתי
ארבסר אתא דין אפיק שבעה ואוקי שבעה אבל הכא
חצי נזק פתיבי ואתא ק"ו ואייתי חצי נזק אחרניא
ונעשה נזק שלם אי דרשת דין אפרוד ליה ק"ו ורבנן
שבעה דשכינה פתיבי תפסר שבעת ימים ור"ט ההוא
תפסר דדרשינן דין הוא ורבנן פתיבי קרא אחרניא
ותפסר מרזים ור"ט ההוא דאפי' בעלמא דרשינן דין
ולא תאמר הכא משום כבודו של משה אבל בעלמא
לא קמ"ל א"ל רב פפא לאפני והא האי תנא דלא
דריש דין ואע"ג דלא מפרך ק"ו דתניא קרי בוב מניין
ודין הוא מה פהור בטהור טמא בטמא טמא בטהור
אינו דין שיהא טמא בטמא וקא מיייתי לה בין למגע
בין למשא ואמאי נימא אהני ק"ו למגע אהני דין
לאפוקי משא וכי תימא למגע לא אצטריך ק"ו דלא
גרע מגבירא טהור אצטריך סד"א מקרה לילה פתיבי
מי שקריו גורם לו יצא זה שאין קריו גורם לו אלא
דבר אחר גורם לו קמ"ל מידי ולא ד"א פתיבי ומאן
זובו

1 אגני לא אדון קרן מקרן. לדבריהם קאמר להו דלדידה לית ליה דין היבא דמפרך ק"ו וא"ת
2 מה לשן ורגל שכן הניזק מצוי תאמר בקרן שאין הניזק מצוי כ"כ דבזכות שימור קיימי
3 למדי' פלגא נזקא קנסא ואין לומר מרשות לרשות גמירון ומה דה"ר שהקל בה לענין שן
4 ורגל החמיר בה לענין קרן רשות הניזק לא כל שכן דמי' שידך למפרך שפיר כדמשמע לקמן
5 דבעי למילף בופר שלם בתם כחצר הניזק מניזקין
6 דרגל ופירי' מה לנזקי' דרגל שכן ישנן באש וי"ל
7 דלאו פירכא היא דאין חומרא זו מועלת לחייבו
8 ברה"ר והכי דיינינן ק"ו ומה שן ורגל שאין חומרות
9 מועילות לחייבו ברה"ר נ"ש כו' ובפ"ק דזבחים
10 (דף ג') גבי שוחט לשמה לזרוק דמה שלא לשמה
11 דפסול מק"ו דשוחט חוץ לזמנו דכשר ופירי' מה
12 לחוץ לזמנו שכן ברת אע"פ שאין חומרא זו
13 מועלת לחוץ לזמנו לפסול חומרא שהחמירה
14 תורה שאני דבין שהחמירה תורה חומרא זו
15 החמירה חומרא אחרת וא"ת והכי קאמרי רבנן
16 דין כל ק"ו פך הוא דבשביל חומרא אחריתי
17 קטנה שיש בזה מה שאין בזה יש ליתן בחמור כל
18 החומרות שבקל וי"ל בין שהחמירה מעין הדין
19 שאנו באין ללמוד שפיר לומר דין שפיר וא"ת
20 בפרק אהר דנין ממונות (סנהדרין דף לה) אמר
21 ותהא קבירת מת מצוה דוחה שבת מק"ו ומה
22 עבודה שהיא דוחה שבת קבורת מת מצוה דוחה
23 אותה שבת שנתחית מפני עבודה אינו דין שתהא
24 מת מצוה דוחה אותה והשתא נימא כמו שאינה
25 דוחה את העבודה אלא בשב ואל תעשה פך אל
26 תדחה שבת אלא בשב ואל תעשה וי"ל בין דוחה
27 העבודה נדחית מפני קבורת מת מצוה אין לנו
28 לומר שתהא תמונה מנחה בשום מקום:
29 ק"ו לשכינה י"ד יום. ארית משום דאמרינן
30 בהמפלת (דף דה לא) שהאב ואם נותנין
31 בו כל אהר' ה דברים והקבה נותן בו י דברים
32 וי"מ דנקט י"ד יום כנגד שני הסגרות דאין הסגור
33 פחות מ' ימים וכן מוכח בחוטפתא דמסכת
34 אבות:

והא האי תנא דלא דריש דין. וכולהו מידחו
ותימה דפרק השואל (כ"מ דף ע"ה) פריך
הניחא למאן דאית ליה דין אלא למאן דלית
ליה דין מאי איכא למימר ואף על גב דהתם לא
מיפרך קל וחומר ונש לומר דפריך למאי דס"ד
מעיקרא להנך אמוראי:

מיד' ולא ד"א פתיבי. תימה דנימא דאהני ק"ו
למגע ומשא לטומאה גופיה ואהני דין
לומר דלא מטמא אדם לטמא בגדים ובריש מסכת
כלים ובסוף מסכת זבחים משמע דש"י של זב מטמא
אדם לטמא בגדים וכ"ת לא שידך דין לחלק
בטומאה שלא מצוינו שום דבר שטמא במשא
שלא יטמא אדם לטמא בגדים הא לעיל (דף יח) אמרינן כי האי גוונא לר"ט אהני ק"ו ולא רבי יהושע דתנן
ערב ואהני דין לטומאת ז' ואע"פ דלא מציינו דבר הנוגע במת שלא יטמא ז' ושקא יש לנו לחלק דניש מגופו שני דברים הן ואין זה לחצאין וכן לקמן יש דברים הנוגעים במת שאין להן
טומאת ז' ואין נעשים אב וטומאה כגון אכילין ומשקין וכלי חרס אבל הכא כיון שיש בו טומאת משא אי אפשר להיות לחצאין וכן בפ"ק דפסחים (דף יח ט"ז) ויפין משקין הבאין ממת
שרץ ממשקין הבאין מחמת כלי ולא אמר דין שיהיו שניים כמותם דלא מציינו דבר הנוגע בשרץ שלא יתא ראשון וא"ת ולימא דאהני ק"ו למגע לטמא בגדים כדאוקי ואהני
דין לאפוקי ממשא וי"ל הא נמי הוי לחצאין דלא אשכחן מידי שנגעו מטמא אדם לטמא בגדים שלא יטמא במשא ואדרבה אשכחן מוכרב בריש מסכת כלים שנגעו מטמא אדם ולא
לטמא בגדים ומשאו מטמא אדם לטמא בגדים וא"ת ולימא אהני ק"ו למשא ואהני דין לאפוקי מגעו שלא יטמא אלא אדם לחודיה ולא לטמא בגדים שיהא דינו כמוכרב הא נמי ליתא
ולאו פירכא היא ומשא דלא פתיבי ביה בכל ילפינן מק"ו ומגע דחתיבי ביה לא נביא לכל דין מגע ורוק מק"ו: א"ל האי תנא הוא. והני תנאי דאייתי פרק בתרא דנזיר (דף ט"ו) ותנא ומתני'
דהתם קסברי ש"י של זב מטמא במשא לא שידך לאתווי כלל הכא דהתם כולוהו סברי דוקא קרוב לראיית זבחה מעת לעת או יזמו מטמא ש"י והקא בעי לאתווי תנא שטימא במשא כל
ז בק"ו מרוקו וא"ת בפרק גנות כותים (גדה דף לה) דקבעי רב יוסף ראייה ראשונה של מצורע מזה שהטמא במשא כו' ואמאי לא פשיט דמטמא במשא מק"ו מרוקו דטהור כטהור כמו
קרי של זב דהקא וי"ל דבעינן דהתם לאו איליא דרבי טרפון אלא איליא דרבנן דאית להו דין היבא דמפרך קל וחומר:

מפני כמות כו'. הא דאמרין בכל דוכתי (גדה מט. סוכה כ.) כל המשמא מדרס מטמא טמא
מת מהקא נפקא:
ומה פכי קטנים שטהורין קוב. שאין יכול ליגע בהם בתוכם מפני שפיהם צר ובהיסת נמי
לא מטמא בדפירש בקונן מה ששא לכלל מגע בא לכלל היסט ושאיין בא לכלל מגע

כו' ואע"פ שראוי לנגיעת שער הזב לא מטמא
משום דבעינן ראי' לנגיעת בשר דטומאת שער
נפקא לן מפרש הזב וא"ת דפרק קמא דנהד' (דף
ה) אמרין דכלי חרס המוקף צמיד פתיל היצול
באהל המת אין ניצול במעת לעת שבגדה
והבנתוקן (גיטין דף סא:) נמי פריך בסופו וניהוש
שמת חסידים אשתו גדה אלקא משמע דמטמא
בהיסת אע"ג דאין בא לכלל מגע ואור"ח דצמיד
פתיל בא לכלל מגע חשיבין ליה מפני שנומד
להפתח ואע"פ דגבי קולית נבילה אמר בהעור
והרוטב (תולין דף ככו) דמחוסר נקיבה במחוסר
מעשה דמי ואע"ג שחשב עליה לנוקבה אין
מטמא במשא דהתם קמקא אין עומדת לנקיבה
אלא ע"י מחשבתו אבל צמיד פתיל סתמו עומד
להפתח וא"ת מה לפכין קטנים שכן מטמא
מאירין שכול תולות שער של מת בשרסן
ובסמך נמי דיינין ק"ו מפכין קטנים דמטמא
בשרץ ואם פן בכעדרשה נמי יכול ליכנס בפיו וי"ל
כלי עץ ויכחו מה לשאר בליים שכן געשין אב
הטומאה האמר במפץ כו' פכין קטנים ויכחו
וא"ת מפכין גדולים מצי גמר דלא מטמא מדרס
כדנפקא לן בפרק ר' עקיבא (שבת פד.) ורש"י דכלי
חרס אין מטמא מדרס ומטמא טמא מת ושא
ניחא ליה למינשך פכין קטנים שטהורין מכל
טומאת זב:

שטהורין כוב. תימה מניל שלא ישמא
במענינות הזב נהי דבשר הזב
לא מטמא הנימ בשער שמבשר הזב גופיה נפקא
לן טומאת שער הלכך בעינן ראי' לנגיעת בשר
אבל רוסו דכתיב ביה בהדיא וכי ירוק הזב בשטור
פשיטא דלא בעינן ביה ראי' לנגיעת בשר:

מפני שטמא קוב כו'. וא"ת כלי חרס המוקף
צמיד פתיל יוכיח שטמא קוב בהיסת
כדפ"ל וטהור במת ואומר ר"ת דלא שייך למימר
יוכח ממצידי פתיל שדרי בענין שטמא קוב היה
מטמא במת דמה שטמא בהיסת זהו משום דהני
כמו שהזב נגע בתוכו כדאמרין (ת"כ פרשה
מצרע) אידוה מגע שהוא ככולו הוי אומר זה
היסטו וכמת נמי אם היה פזית מן המת בתוכו
היה טמא: וקמ"ת"י ליה בין לטומאת ערב בין
לטומאת שבעה. תימה דמה טומאת שבעה שייך
ביה דלית ליה שטהור כדמקשה כדאמרין בפרק ר'
עקיבא (שבת דף קה:) ואין לומר דין טומאת
שבעה קאמר כלומר שנגעה אב הטומאה ברין
דבר שטמא טומאת שבעה הא בין דלית ליה
טהרה במקוה אין נעשה אב הטומאה כדמובח

בסוף עירובין (דף קד.) וי"ל דהאי ק"ו נמי מהני לפשוטי כלי עץ המיוחרים למדרס שטמא במת ומייתי להו לטומאת שבעה א"נ הכרייתא מיירי בכל מפצים בין מפץ של עץ שיש לו טהרה
במקוה בין מפץ של שפה וגמי ובמסכת שבת (דף פד.) פריך ממפץ של שפה וגמי והקא פריך ממפץ של עץ: ש"מ מופנה משני צדדיו. תימה לקוה לי גו"ש כיון דאיחשק מת לשכבת ורע
וש"ו לשרץ דבכל התורה בולח למידין למגן מן הלמד חוץ מן הקודשים וי"ל דעל פירוק לאו לכל מילי גמרי מהרדי לא מהיקשא ולא מגזירה שהו כדאשכחן ברש"י פרק שני דחילין (דף
לו) גבי הכשר דחד לטומאת מת וחד לטומאת שרץ וצריכא ומדאיצטריך ג"ש הוא דשמעינן דלכל מילי לא גמירי מהרדי כי אם לגבי הדי דהקא ובסוף פרק במה אשה (שבת דף סד.)
לרבות דבר הקא מונב הסוס מונב הפרה שענין אחד הם לטמא בשניהם וכן ידות הפלים והאובלים דילפינן בהעור והרוטב (תולין דף קיח.) לא מצריך תרי קראי למת ולשרץ:
אמר קרא ובכסתם בגדיכם. וא"ת וילף מקו' כדמיעקרא וי"ל דאטומאה דכתיב בתריה משמע ליה קרא והשתא דילפינן מת בגזירה שהו אע"ג דשרץ גופיה מקרינן מקל וחומר בכתוב
בהדיא חשיב ביה:

וזבו של זב. וכולו הניך מפרש בפי דם הנדה (גדה דף נוה) דמטמא במשא: א"ב לתני.
ש"ו גבי זוב: דאתיא מרוקין. כדגמרינן לעיל מה שהור כטהור כו': מפין כמות מניין. שטמא
לפי שנקמר כמות גבי מדין וכל בגד וכל כלי עור וגו' (מבמדר לא) וזה אינו לא בכלל בגד
ולא בכלל עור ולא בכלל כלי עץ מניין שאפי' הוא מטמא באהל המת: פכין קטנים
טהורים קוב. בכל טומאותיו דכלי חרס אין
מטמא אלא מאיריו ומתוך שפיו שלו צר אין
יכול להכניס אצבעו לתוכו ולמדרס נמי לא חזי
ובהיסת נמי להכי אפקיה רחמנא להיסת כלי
חרס קוב בלשון מגע כדכתיב (ויקרא טו) וכל
כלי חרס אשר יגע בו הזב וגו' ומהקא נפקא לן
דזב מטמא בהיסת למימר דכל שאינו ראי'
לשמה במגעו אינו מטמא בהיסת: מטמא באהל
המת. דכתיב (שם יא) וכל כלי פתוח וגו' ואי זהו
כלי שטומאתו קודמת לפתוחו הוי אומר זה כלי
חרס וכתיב טמא הוא ואפי' פיו צר הרי הוא
ראוי להאחיל עליו: מפין שטמא קוב. שראוי
למשכב וכתיב המשכב אשר ישכב וגו' (שם טו):
וקמ"ת"י ליה. מפץ שיהא טמא במת ז' ימים
כשאר בליים שבאהל המת: ליהני דיו למעושי
מטומאת שבעה. והא זב לא מטמא ליה
במשכבו אלא טומאת ערב: תנא מפין בשרץ
מייתי ליה. מפץ במת ובג"ש כדלקמן נאמר בגד
ועור כו' ולאו בק"ו מוב כדאמרת דהו משנה
ד"ק מפץ בשרץ מנא ליה ואית דגרסי תנא מפץ
בשרץ מייתי כלומר והאי תנא מפץ בשרץ הוא
דמייתי בק"ו מוב ולטומאת ערב ולא מפץ במת:
טמא בשרין. דשרץ מטמא בכעדרשה וראוי הוא
ליכנס בפי פרי קטן: הניחא למ"ד דון מיהא ואפי'
באתרא. איכא למימר דלא איצטריכא בגד ועור
דמת אלא לאפניו דגמרינן לה משי' לקבולי
טומאת מת ומקמינן טומאת מת באתרא מה
בשאר בליים טומאת שבעה אפי' גבי מפץ טומאת
ז': אלא למ"ד דון מיהא ומיהא. דמילתא דילפינן
ליה ממילתא אתרייתו לכל מילי דיינינן ליה
מיהא מפץ במת לטומאת שבעה מקלן (השתא
בגד ועור דמת איצטריך) דאי ומשרץ הזה גמרו
אמרינן טומאת ערב הוא דאית ליה: ובכסתם
בגדיכם וגו'. וגזירת הכתוב הוא דלא אמרין
ביה דון מיהא ומיהא:

וזבו של זב ורוקו ושכבת ורעו ומימי רגליו ודם הנדה
מטמאין בין במגע בין במשא ודלמא ה"נ לפי שא"א
בלא צחצוחו ויבה א"כ לתנייה גבי זובו מ"ש דקתני
לה גבי רוקו אלא משום דאתי מרוקו א"ל רב אחא
מודפתי לרבינא והא האי תנא לא דריש דיו ואע"ג דלא
מפרקי ק"ו דתניא מפין כמות מניין ודין הוא ומה פכין
קטנים שטהורים כוב מטמא במת מפין שטמא קוב
אינו דין שטמא במת וקמ"ת"י לה בין לטומאת ערב
בין לטומאת שבעה ואמאי אימא אהני ק"ו לטומאת
ערב ואהני דיו לאפוקי טומאת שבעה א"ל כבר רמא
ניהליה ר"ג בר זכריה לאפי' וא"ל אפי' תנא ממפץ
בשרץ מייתי לה וה"ק מפין בשרץ מניין ודין הוא ומה
פכין קטנים שטהורים כוב מטמאין בשרץ מפין שטמא
כוב אינו דין שיהא טמא בשרץ אלא מפין כמות מניין
נאמר בגד ועור בשרץ ונאמר בגד ועור כמות מה בגד
ועור האמור בשרץ מפין טמא בו אף בגד ועור האמור
במות מפין טמא בו מופנה דאי לא מופנה איכא
למפרך מה לשרץ שכן מטמא בכעדרשה ונאמר במת
שאין מטמא בכעדרשה אלא בכזית לאי אפניו מופנה
מכדי שרץ אתקש לשכבת ורע דכתיב או איש אשר
תצא וגו' וסמך ליה או איש אשר יגע בכל שרץ
וכתיב ביה בשכבת ורע וכל בגד וכל עור אשר יהיה
עליו שכבת ורע בגד ועור דכתב רחמנא בשרץ למה
לי ש"מ לאפניו ואפתי מופנה מצד אחד הוא הניחא
למ"ד מופנה מצד אחד למידיו ואין משיבין שפיר אלא
למ"ד למידיו ומשיבין מאי איכא למימר דמת נמי
אפניו מופנה מכדי מת אתקש לשכבת ורע דכתיב
והגזע בכל טמא נפש או איש אשר תצא ממונו וגו'

וכתיב ביה בשכבת ורע וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת ורע בגד ועור דכתב רחמנא
במות למה לי ש"מ לאפניו והוי מופנה משני צדדיו הניחא למ"ד דון מיהא ואפי' באתרא אלא
למ"ד דון מיהא ומיהא מאי איכא למימר אמר רבא אמר קרא ובכסתם בגדיכם פיום השביעי
כל טמאות שאהם מטמאין במת לא יהו פחותין משבעה ותהא שן ורגל חייב ברשות הרבים
מקל וחומר ומה קרן שברשות הניזק אינו משלם אלא חצי גזק ברשות הרבים חייבת שן ורגל
שברשות הניזק משלם גזק שלם אינו דין שברה"ר חייב אמר קרא ובער בשורה אחר ולא ברה"ר
מיר

הצי

56 מוּפְנָה – הפסוק פנוי, מְכַרְי – מכיון שטומאת שָׂרֵץ אֲתַקֵּשׁ – הוקשה
57 לטומאת שִׁבְכַת זָרַע, דְּקֵתִיב (ויקרא כב ד) 'אוֹ אִישׁ אִישׁ תִּצַּח מִמֶּנּוּ
58 שִׁבְכַת זָרַע וְגו', וְכִמְרֵי לֵיָה – ובסמוך לו נאמר (שם ה) 'אוֹ אִישׁ אִישׁ
59 יִנַּע בְּכָל שָׂרֵץ', שְׁנִיחָם וּבַעַל קָרִי וְהוֹנַע בְּשָׂרֵץ נֹאסְרוּ בִּאֲכִילַת
60 קֹדֶשִׁים, וְכֵתִיב בֵּיה בְּטוּמַת שִׁבְכַת זָרַע (ויקרא טו ז) 'וְכָל בְּגֵד וְכָל
61 עוֹר אִשֶׁר יִהְיֶה עָלָיו שִׁבְכַת זָרַע', ומפסוק זה אנו למדים שטומאת
62 שִׁבְכַת זָרַע בְּכֻלָּם הִיא רַק בְּבִגְד או כְּלֵי עוֹר, ואם כן 'בְּגֵד וְעוֹר' דְּקֵתִיב
63 רְחֻמָּנָא – שכתבה התורה בטומאת שָׂרֵץ, לְמַה לֵּי, אלא שְׁמַע מִיָּנָה
64 לְאַפְגוּי – שזה פסוק פנוי לצורך לימוד טומאת מת במפץ כמו טומאת
65 שָׂרֵץ בַּמִּפְץ, ואין לפרוך את הגזירה שזה מחמת ששרץ מטמא
66 בבעדשה, כיון שמיתור הפסוק אנו למדים את הגזירה שזה.
67 שואלת הגמרא: וְאִפְתִּי – ועדיין, כיון שהפסוק מוּפְנָה מִצַּד אַחַד הוּא,
68 אִם כֵּן הֵנִיחָא – יהיה מובן לְמַאן דְּאָמַר שְׂגוּרָה שוה שהיא מוּפְנָה
69 מִצַּד אַחַד, כלומר שאחד מהפסוקים מיתור, לְמִדִּין מוּזָה לִזְה וְאִין
70 מְשִׁבִין לְפִרוּךְ אֵת הַלִּימוּד אִף אִם הַמְלַמַּד חָמוּר מִהַגְלַמָּה, וממילא
71 שְׂפִיר – מה שנלמד לטמא מפץ בטומאת מת בגזירה שוה שטומאת
72 שָׂרֵץ. נכון. אֵלָּא לְמַאן דְּאָמַר שְׂגוּרָה שוה המופנה מצד אחד לְמִדִּין
73 מוּזָה לִזְה וְכִשְׁבִין עַל הַלִּימוּד אִם יֵשׁ פִּירְכָא, מֵאִי אִיכָא לְמִימַר – איך
74 יִתֵּן לֹמַר כֵּאֵן אֵת הַגְּזִירָה שוה, הֲלֹא רַק הַפְּסוּק לִגְבֵי שָׂרֵץ הוּא מוּפְנָה,
75 ואפשר לפרוך את הגזירה שוה מחמת ששרץ מטמא אף בבעדשה.
76 משיבה הגמרא: לָשׁוֹן 'בְּגֵד וְעוֹר' דְּבִטּוּמַת מַת נָמִי – גַּם הוּא אֲפְגוּי
77 מוּפְנָה, וְכִכְרִי – מכיון שטומאת מַת אֲתַקֵּשׁ – הוקשה לטומאת
78 שִׁבְכַת זָרַע, דְּקֵתִיב (ויקרא כב ד) אֵת שְׁנֵיהֶם בְּסִמְכוּת זֶה לַזֶּה 'וְהִנְגַע
79 בְּכָל טָמֵא נֶפֶשׁ אוֹ אִישׁ אִישׁ תִּצַּח מִמֶּנּוּ שִׁבְכַת זָרַע וְגו', וְכֵתִיב
80 בֵּיה בְּשִׁבְכַת זָרַע (שם טו ז) 'וְכָל בְּגֵד וְכָל עוֹר אִשֶׁר יִהְיֶה עָלָיו
81 שִׁבְכַת זָרַע', וממילא אנו יודעים שטומאת מת שייכת בבגד וכלי עור,
82 ואם כן 'בְּגֵד וְעוֹר' דְּקֵתִיב רְחֻמָּנָא – שכתבה התורה בטומאת מַת
83 (במדבר לא כ) 'וְכָל בְּגֵד וְכָל כְּלֵי עוֹר', לְמַה לֵּי – מדוע הוצרכה
84 לכתובה, אלא שְׁמַע מִיָּנָה שהתורה כתבה אותו כדי לְאַפְגוּי – ליתרו
85 לצורך גזירה שוה זו, וְהָיוּ – ונהייתה הגזירה שוה מוּפְנָה מִשְׁנֵי צַדִּין,
86 ובאופן זה אין משיבין על הגזירה שוה.
87 שואלת הגמרא: הֵנִיחָא – יהיה מובן לְמַאן דְּאָמַר 'דִּין מִיָּנָה וְאִין
88 בְּאִתְרָא', כלומר שבכל לימוד שוה גזירה שוה לומדים רק את הדין
89 שעבורו נעשה הלימוד ולא את שאר פרטי הדינים, ואף שאנו לומדים
90 טומאת מפץ במת שטומאת מפץ בשרץ, איננו לומדים את שיעור
91 הטומאה, ולכן בטומאת שָׂרֵץ המפץ נטמא בטומאת ערב ובטומאת מת
92 המפץ נטמא טומאת שבעה, אֵלָּא לְמַאן דְּאָמַר 'דִּין מִיָּנָה וְכִינָה',
93 כלומר שבכל לימוד של גזירה שוה לומדים את כל פרטי הדינים
94 שבמלמד, יש להקשות, מֵאִי אִיכָא לְמִימַר – מה מועיל ללמוד טומאת
95 מפץ במת שטומאת מפץ בשרץ, הרי טומאת שָׂרֵץ היא רק טומאת
96 ערב, וכן יהיה הדין גם בטומאת מפץ במת. משיבה הגמרא: אֵמַר רַבָּא,
97 אֵמַר קְרָא (במדבר לא כד) בטומאת מַת 'וְכִכְרֵתֶם בְּגֵדֵיכֶם בַּיּוֹם
98 הַשְּׁבִיעִי וְטִהַרְתֶּם', ולומדים מהמילה 'וְטִהַרְתֶּם' שהיא מיתורת שְׂכָל
99 מְטַמְּאֵת שְׂאֵתֶם מְטַמְּאֵין בְּמַת לֹא יְהוּ פְּחוּתִין מִשְׁבְּעָה יָמִים, ואם כן
100 יש גזירת הכתוב שמפץ שנטמא בטומאת מת טמא שבעה ימים.
101 הגמרא דנה בקל וחומר נוספים לגבי חיוב שאר המזיקים. שואלת
102 הגמרא: אִם אֵינּוּ לְמִדִּים לְחַיִּיב קָרָן בְּחִצַּר הַנִּזְק בְּנוֹק שְׁלָם, נִדְרֹשׁ קַל
103 וְחֹמֵר לְהִפְךָ, וְהָתָּא שָׁן וְרַגְלֵי חֵיבִיב אִף בְּרִשׁוֹת הַרְבִּיבִים, מְקַל וְחֹמֵר,
104 וְכֵהָ קָרָן שֶׁהוּיֻקָּה בְּרִשׁוֹת הַנִּזְק הַבְּעִלִּים אֵינּוּ מְשַׁלֵּם אֵלָּא חֲצִי נִזְק
105 כְּדִין כֵּל נֹזֵק מְשׁוּנָה, ואף על פי כן אם הוּיֻקָּה בְּרִשׁוֹת הַרְבִּיבִים חֲצִי נִזְק,
106 שָׁן וְרַגְלֵי שְׂאֵם הוּיֻקָּה בְּרִשׁוֹת הַנִּזְק הַבְּעִלִּים מְשַׁלֵּם נִזְק שְׁלָם הָאֵם
107 אֵינּוּ דִּין שְׂאֵם הוּיֻקָּה בְּרִשׁוֹת הַרְבִּיבִים חֲצִי. משיבה הגמרא: אֵמַר רַבָּא
108 (שמות כב ד) 'וְכַעֲרָה בְּשֵׂדָה אַחֲרָי', שְׁחִיב שָׁן וְרַגְלֵי הוּא רַק כְּשִׁהוּקוּ
109 בְּשֵׂדָה אַחֲרָי, וְלֹא בְּרִשׁוֹת הַרְבִּיבִים.

1 זֹכּוֹ שֶׁל זָבִי, וְרוֹקֵן, וְשִׁבְכַת זָרַע, וְיֹמֵי רִגְלָיו, וְרָם הַנֶּהָדָה, מְטַמְּאֵין
2 בֵּין בְּמַנְעֵי זָבִין בְּמִשְׁאָה, ומבואר כדברי הברייתא ששכתב זרע של זב
3 מטמאת במשא. שואלת הגמרא: וְדִלְמָא הָכֵּא נָמִי – שמא גם כאן
4 (ובמשנה) הטעם הוא כדברי רבי יהושע בברייתא, לְפִי שְׂאֵן אֲפִשְׁר
5 ששכתב זרע של זב תצא בְּלֹא צְחָצְחוּי וְיִבָּה, אבל אם שכתב הזרע
6 היתה בלי צחצוחי ויבה היא לא היתה מטמאת במשא. משיבה
7 הגמרא: אִם כֵּן, שהטעם במשנה הוא מחמת צחצוחי ויבה, היה לו
8 לתנא לְתַנְיִיָּה – לשנות דין שכתב זרע נָמִי – סמוך לדין זֹכּוֹ, וְכֵּא
9 שְׂנָא – מאיזה טעם דְּקֵתִיב לָהּ – שנה התנא שכתב זרעו נָמִי – סמוך
10 לריוקו שהוא דין שאר מעיינות הוב, אֵלָּא מְשַׁחֵם דְּכָל דִּין טוּמְאָתוּ אֲתֵי
11 – נלמד מריוקו בקל וחומר, כמבואר לעיל (ע"א) שאם הגזירה שהיא
12 טהור כשיצא מאדם טהור מטמא כשיצא מזב, קל וחומר לשכתב זרע
13 הטמאה אף כשיצאה מאדם טהור שתטמא כשיצאה מזב.
14 הגמרא חוזרת לדון האם יש תנא שאינו סובר דרשת דירי: אֵמַר לֵיָה
15 רַב אֵהָא מוּפְנָה לְרַבִּינָא, וְהָא – הרי מצינו הָאִי תִנָּא דְלֵא דְרִישׁ –
16 שאינו דורש דירי לבא מן הדין כלל וְאֵף עַל גַּב דְלֵא מְפָרְדֵי קַל
17 וְחֹמֵר מחמת הדין, דְּתַנְיָא, מְפָרְדֵי – מחצלת קנים הראויה לשכיבה,
18 בְּטוּמַאָה בְּאוּחַל מַת מְנַיִן שיכולה להיטמא אף שאינה בגד או כלי
19 עור או כלי עץ. דורשת הברייתא, וְדִין הוּא – יש ללמוד זאת בקל
20 וחומר, וְכֵהָ מְפָרְדֵי קְטַנִּים – כלי חרס שפיהם צר ביותר) שְׂמִהוּרִים
21 בְּטוּמַאָת הָזָב, אף על פי כן מְטַמְּא – נטמאים) – כְּאוּחַל הַמַּת, מְפָרְדֵי
22 שְׂמִטָּמָא – שנטמא בְּמִדְרַס הָזָב שהרי נעשה למשכב, הָאֵם אֵינּוּ דִין
23 שְׂמִטָּמָא כְּאוּחַל הַמַּת, מבארת הגמרא: וְכִינָה לָהּ – והברייתא למדה
24 דרשא זו של טומאת מת במפץ בֵּין לְטוּמַאָת עֶרֶב וּבֵין לְטוּמַאָת
25 שְׂבָעָה, וְקִשָּׁה אֲמַאי – מדוע הברייתא מרבה גם טומאת שבעה, אֵמַר
26 – נאמר דְּתַנְיָא – שהועיל הקל וְחֹמֵר לְרִבּוֹת טוּמַאָת עֶרֶב בַּמִּפְץ,
27 וְהוּעִיל הַדִּין לְאַפְגוּי – להוציא דין טוּמַאָת שְׂבָעָה, שהרי
28 זב מטמא רק טומאת ערב, וכיון שלומדים מזב, גם מפץ שייטמא באהל
29 המת יהיה טמא רק טומאת ערב. אלא מוכח שתנא זה אינו סובר כלל
30 דירי אף באופן שהקל וחומר אינו נעקר. משיבה הגמרא: אֵמַר לֵיָה
31 רַבִּינָא לְרַב אַחָא, כְּכֵר רָמָא וְיַהֲלִיָּה – הקשה קושיא זו רַב נְחוּמִי בְר
32 זְכַרְיָה לְאַפְגוּי, וְאֵמַר לֵיָה אֲבִי, הַתִּנָּא בְּרִייתָא לֹא לְמַד דִּין טוּמַאָת
33 מַת בַּמִּפְץ שְׂטוּמַאָת מַת שֶׁל פְּכִים קְטַנִּים, אלא שְׂטוּמַאָת מְפָרְדֵי שִׁנַּע
34 בְּשָׂרֵץ מִיִּיתֵי לָהּ – הוא למד את דין מפץ בטומאת מת בגזירה שוה,
35 כמבואר להלן. וְהִבְרִיתָא שֶׁלְמַדָּה בְּקַל וְחֹמֵר הָכִי קְאָמַר – כך
36 אמרה, מְפָרְדֵי בְּטוּמַאָת שָׂרֵץ מְנַיִן שְׁנַטְמָא. וְדִין הוּא – יש ללמוד זאת
37 בקל וחומר, וְכֵהָ מְפָרְדֵי קְטַנִּים – כלי חרס שפיהם צר ביותר שְׂמִהוּרִים
38 בְּזָב, אף על פי כן מְטַמְּאֵין בְּשָׂרֵץ, כיון ששרץ מטמא בבעדשה והוא
39 יכול להיכנס אף בתוך פכים קטנים, מְפָרְדֵי שְׂמִטָּמָא בְּמִדְרַס הָזָב שהרי
40 הוא ראוי למשכב, הָאֵם אֵינּוּ דִין שְׂיָהָא טָמֵא בְּשָׂרֵץ, ואין לדחותו
41 שדיו לבא מן הדין להיות כנידון, כיון שגם הנלמד וגם המלמד
42 טמאים רק טומאת ערב.
43 הגמרא ממשיכה לברר את דין מפץ בטומאת מת: אֵלָּא מְפָרְדֵי שְׁנַטְמָא
44 כְּאוּחַל הַמַּת, מְנַיִן. דורשת הגמרא גזירה שוה: נְאָמַר 'בְּגֵד וְעוֹר'
45 בְּטוּמַאָת שָׂרֵץ (ויקרא יא לב) 'אוֹ בְּגֵד אוֹ עוֹר, וְנְאָמַר 'בְּגֵד וְעוֹר'
46 בְּטוּמַאָת מַת (במדבר לא כ) 'וְכָל בְּגֵד וְכָל כְּלֵי עוֹר, מַה בְּגֵד וְעוֹר'
47 הָאֲמֹר בְּשָׂרֵץ, מְפָרְדֵי טָמֵא בּוֹ, אִף בְּגֵד וְעוֹר הָאֲמֹר בְּמַת, מְפָרְדֵי טָמֵא
48 בּוֹ.
49 מבארת הגמרא: עַל כּוֹרְחָנוּ יֵשׁ לֹמַר שֶׁהַפְּסוּק מוּפְנָה – (נוין) לדרוש
50 מִמֶּנּוּ גִזְרָה שוה, כיון דְּאִי – שאם הוא לֹא מוּפְנָה, אִיכָא לְמַפְרָד –
51 יִתֵּן לְפִרוּךְ אֵת הַגְּזִירָה שוה, מַה לְשָׂרֵץ שְׂטוּמְאָתוּ חָמוּרָה שְׂכָן מְטַמְּא
52 אִף בְּכַעֲרָשָׁה שְׁהוּא פְּחוּת מְכוּיָת, הָאֵמַר בְּמַת שְׂטוּמְאָתוּ קַלָּה שְׁהִי
53 אֵין הוּא מְטַמְּא בְּכַעֲרָשָׁה אֵלָּא רַק בְּכּוּיָת, ואם אין פסוק שכתב רק
54 לצורך לימוד זה, הגזירה שוה נפרכת.
55 הגמרא מבארת מדוע פסוקים אלו מופנים: לְאִי – באמת) אֲפְגוּי

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום ראשון עמוד א

39 מבררת הגמרא, מאי לאו – האם אין כוונת הברייתא, שהתנייה
 40 הבהמה צרורות ברשות הרבים והויקה ברשות הרבים – שאף הנזק
 41 בפועל היה ברשות הרבים, ומכל מקום חייב לשלם חצי נזק, ויש
 42 להוכיח מברייתא זו שחייב על נזקי צרורות ברשות הרבים.
 43 משיב רבי זירא, לא – אין הברייתא עוסקת באופן זה, אלא כשהתנייה
 44 צרורות ברשות הרבים והויקה ברשות היחיד – שניתנו הצרורות עד
 45 לרשות היחיד והויקו שם, ולפיכך חייבים הבעלים בתשלום חצי הנזק,
 46 אך כשהויקו ברשות הרבים פטור לגמרי.
 47 שב רבי ירמיה והקשה לרבי זירא, והאמרת שמאחר ועקירה אין כאן
 48 וכי הנהך יש כאן, דהיינו, שאף באופן שהתניה ברשות הרבים והויקה
 49 ברשות היחיד פטורים הבעלים מתשלום.
 50 אמר ליה רבי זירא, תררי בי – חזורני בי מדין זה, וסובר אני שאין
 51 לפטור את בעל הבהמה אלא באופן שהיה הנזק ברשות הרבים, אך
 52 אם התניה ברשות הרבים והויקה ברשות היחיד, חייב.
 53 רבי ירמיה מקשה קושיא נוספת על דברי רבי זירא: איתביה, שנינו
 54 במשנה, שאם דרקה בהמה על הכלי ושברתו, ונפל השבר על כלי
 55 אחר ושברו, הדין הוא שעל הכלי הראשון משלם נזק שלם כדין נזקי
 56 רגל, ועל הכלי האחרון משלם חצי נזק כדין נזקי צרורות.
 57 ותני עלה בברייתא, כמה דברים אמורים שמשלם על הכלי הראשון
 58 נזק שלם ועל האחרון חצי נזק, כשהויקה הבהמה ברשות היחיד, אבל
 59 כשהויקה ברשות הרבים, על הכלי הראשון פטורה לגמרי, שהרי
 60 נזקי רגל ממש הוא ורגל פטורה ברשות הרבים, ועל הכלי האחרון
 61 שנשבר על ידי צרורות חייבת חצי נזק.
 62 מבררת הגמרא: מאי לאו שהתנייה הבהמה צרורות ברשות הרבים
 63 והויקה ברשות הרבים, ומכל מקום חייבת, ויש להוכיח מברייתא זו
 64 שחייב על נזקי צרורות אף כשנעשו ברשות הרבים.
 65 משיב רבי זירא, לא, אלא כשהתנייה צרורות ברשות הרבים והויקה
 66 ברשות היחיד – שניתנו הצרורות עד לרשות היחיד והויקו שם, אך
 67 כשהויקו ברשות הרבים פטור לגמרי.
 68 שב רבי ירמיה והקשה לרבי זירא, והאמרת שמאחר ועקירה אין כאן
 69 וכי הנהך יש כאן, דהיינו, שאף באופן שהתניה ברשות הרבים והויקה
 70 ברשות היחיד פטורים הבעלים מתשלום.
 71 אמר ליה רבי זירא, תררי בי – חזורני בי מדין זה, וסובר אני שאין
 72 לפטור את בעל הבהמה אלא באופן שהיה הנזק ברשות הרבים, אך
 73 אם התניה ברשות הרבים והויקה ברשות היחיד, חייב.
 74 רבי ירמיה מקשה קושיא נוספת על דברי רבי זירא: איני – האם יתכן
 75 לומר כן, שאין לחייב על נזקי צרורות ברשות הרבים,

1 ספק נוסף בדיני צרורות: בעי מיניה רבי אבא בר מלל מרבי אמר,
 2 ואמרי לה – ויש אומרים ששאל ספק זה מרבי חייה בר אבא, היתה
 3 הבהמה מהלכת במקום שיש בו צרורות רבים, שאי אפשר לה לילך
 4 כדרכה אלא אם כן מנתות צרורות, אך לא הלכה כדרכה אלא
 5 שינתה ובעטה בקרקע, והתנייה צרורות והויקה את הכלים, מהו –
 6 כיצד יש לדון נזק זה, האם כדין צרורות רגילים, או כדין צרורות על
 7 ידי שינוי.
 8 צדדי הספק: בין דאי אפשר לה לילך כדרכה בלא להתיי, אורחיה
 9 הוא להתיי צרורות, ולפיכך אף כשבעטה יש לדון את הנזק כנזקי
 10 צרורות רגילים, או דלמא השתא מיהא מהמת בעיט קמנתיה
 11 צרורות – או שמא יש לומר, שמאחר ועתה לא הלכה כדרכה אלא
 12 בעטה והתנייה, יש לדון הנזק כצרורות על ידי שינוי. תיקו;
 13 ספיקות נוספים בדיני צרורות: בעא מיניה רבי ירמיה מרבי זירא,
 14 היתה הבהמה מהלכת ברשות הרבים, (ובעטה) והתנייה צרורות,
 15 והויקה כלים שהיו מונחים ברשות הרבים, מהו – האם יש לחייב את
 16 בעל הבהמה בנזק זה, או לא.
 17 צדדי הספק: לתרין מדמינן ליה ותיבת – האם יש לדמות את דין נזקי
 18 צרורות לדין נזקי קרן, מאחר שדינם שווה לענין תשלום חצי נזק,
 19 ולפיכך, כשם שקרן שהויקה ברשות הרבים חייבת, אף בנזקי צרורות
 20 הדין כן, או דלמא תולדה דרגל הוא ופטורה – או שמא יש לומר,
 21 שמאחר וצרורות תולדת רגל הם, שהרי הבהמה מתיזה אותם
 22 כשהולכת כדרכה, לפיכך יש להשוותם לדין נזקי רגל, שאינה חייבת
 23 אלא ברשות הניזק בלבד.
 24 אמר ליה רבי זירא לרבי ירמיה, מסתברא תולדה דרגל הוא –
 25 מסתבר לומר שמאחר ותולדת רגל הם, יש לפטורם ברשות הרבים.
 26 לאחר שנתבאר שיש לפטור נזקי צרורות ברשות הרבים, שאל רבי
 27 ירמיה לרבי זירא שאלה נוספת: התנייה הבהמה צרורות ברשות
 28 הרבים, והויקה ברשות היחיד – בחצר הניזק, שניתנו הצרורות
 29 למרחוק עד לרשות הניזק ושברו כלים שהיו מונחים שם, מהו – מה
 30 הדין באופן כזה, האם יש לדון לפי המקום שבו התניה הבהמה את
 31 הצרורות ופטורה, או שיש לדון לפי המקום שבו אירע הנזק בפועל
 32 וחייבת.
 33 אמר ליה רבי זירא, מאחר שעקירה אין כאן, האם ניתן לומר שהנתה
 34 יש כאן. כלומר, מאחר שלא ניתן לחייב על עקירת הצרורות מרשות
 35 הרבים, אי אפשר לחייב אף כאשר הנתחן היתה ברשות הניזק.
 36 רבי ירמיה מקשה על דברי רבי זירא: איתביה, שנינו בברייתא, שאם
 37 היתה הבהמה מהלכת בדרך והתנייה צרורות והויקה, בין ברשות
 38 היחיד בין ברשות הרבים, חייב בעליה בתשלום חצי הנזק.

אגרות קודש

ב"ה, י"ז סיון, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

... בהנוגע לפועל, הרי מבואר בכ"מ בדא"ח שלאחר חטא עה"ד כל הדברים והענינים מעורבים
 טו"ר והעבודה ע"פ דרך החסידות היא להתעסק בהגברת צד הטוב והאור, שלכן יכול להיות זה
 בשמחה רבה (משא"כ בדרך המוסר שמדגישים הקו דסור מרע בעיקר שמביא לעצבות כו'), וגם ביחס
 לאנשים הרי צריך לנצל את הענינים הטובים והכשרונות שלהם ככל האפשרי, ואז אם בדרך ממילא
 או ע"י השתדלות קלה הענינים הלא טובים מתבטלים.

וה"ה בנוגע לכ"א המשתתף באחת העבודות במוסד כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבגי"מ
 זי"ע שעליו לתת את האפשרות לכל אחד משאר העובדים לנצל את כשרונותיהם לעוררם ולעודדם על
 זה אשר לאט לאט בטלים הענינים הבלתי רצויים אף אם היו מלפני זה.

המשך בעמוד הבא

37 **פָּסָא, הַשְּׁתָּא דְאִמְרַת רַבְּל מִיּוֹדֵי דְלֵאוּ אוֹרְחִיהּ** – שכל דבר שאין
 38 דרך בעל חיים זה לאכול באופן רגיל, וְאִכְלָה לִיהּ עַל יְדֵי הַדְּחָק –
 39 אך בשעת הדחק כשאין לו דבר מאכל אחר דרכו לאכול ממנו, שְׂמִיּהּ
 40 אִכְלִיהּ אפילו כשאכלו שלא בשעת הדחק, וחייב בעליו משום שן,
 41 לפיכך תאי שוּנְרָא – חתול דְאִכְלֵל תְּמָרֵי – תמרים, וְחַמְרָא – חמור
 42 דְאִכְלֵל בִּינִיתָא – דג, מְשֻׁלָּם הַבְּעֵלִים נִזְקֵי שְׁלָם, שכן דרכם לאכול
 43 דברים אלו בשעת הדחק.
 44 תהיא חַמְרָא דְאִכְלֵל נְהָמָא – שאכל לחם שהיה מונח בסל, וּפְלִסְיָה
 45 לְסֵלָא – ולעס אף את הסל שבו היה מונח הלחם, חִיּוֹבִיהּ רַב יְהוּדָה
 46 לבעל החמור לְשֻׁלָּם נִזְקֵי שְׁלָם אֲנַחְמָא – על אכילת הלחם, כדן שן,
 47 וְאִסְלָא – ועל לעיסת הסל חייבו בתשלום חֲצִי נִזְקֵי כְּדִין קָרָן, שהרי
 48 אין דרך חמור בלעיסת סלים, ומשונה הוא.
 49 מקשה הגמרא: וְאִמְרָא – מדוע חייבו רק חצי נזק על לעיסת הסל, הרי
 50 כִּיּוֹן דְאוֹרְחִיהּ לְמִיכַל נְהָמָא – מאחר שדרכו של חמור לאכול לחם,
 51 אוֹרְחִיהּ נְמִי לְפִלְסוּבֵי סֵלָא – דרכו גם כן ללעוס את הסל יחד עם
 52 הלחם ואין זה שינוי, ומתרצת, דְאִכְלֵל וְהָרַר פְּלִים – במעשה זה אכל
 53 החמור תחילה את הלחם, ורק לאחר מכן לעס את הסל, ודבר זה אין
 54 דרכו לעשות ומשונה הוא, ולפיכך חייבו רב יהודה חצי נזק משום קרן.
 55 שבה הגמרא ומקשה: וְפַת אוֹרְחִיהּ הוּא – וכי דרכו של חמור לאכול
 56 לחם, וְרַמְיָנְהוּ – והרי יש להקשות על כך מדברי הברייתא, שבה
 57 נאמר, שאם אִכְלָה פַת וּבְשָׂרָהּ תְּבַשְׂלֵי מְשֻׁלָּם בעליה חֲצִי נִזְקֵי כְּדִין
 58 קָרָן, מֵאִי לֵאוּ – האם אין הברייתא עוסקת בְּבִהֵמָה, ויש להוכיח מכאן
 59 שאין דרך בהמה לאכול לחם, וחמור בכלל בהמה הוא, ואם כן מדוע
 60 חייבו רבי יהודה נזק שלם.
 61 דוחה הגמרא, לֵא – אין הברייתא עוסקת בבהמה אלא בְּחִיהּ, שאין
 62 דרכה באכילת לחם, אך בהמה דרכה בזה.
 63 מקשה הגמרא: כיצד ניתן לבאר שהברייתא עוסקת בחִיהּ, הרי
 64 בברייתא מבוואר שאם אכלה בשר משלם חצי נזק, ואילו חיה בְּשָׂרָהּ
 65 אוֹרְחִיהּ הוּא – דרכה באכילת בשר, ומתרצת, דְמִמְיָן – הברייתא
 66 עוסקת באופן שהיה הבשר צלוי, שאין דרך חיה לאכול בשר כזה.
 67 וְאִיבְעִית אִימָא – ואם תרצה לומר, ניתן לבאר שהברייתא אינה
 68 עוסקת בסתם חיה, אלא בְּמִבְרָא – צבי, שאין דרכו לא באכילת בשר
 69 ולא באכילת לחם, וְאִיבְעִית אִימָא – ואם תרצה לומר, לְעוֹלָם
 70 בְּבִהֵמָה – ניתן לבאר שהברייתא עוסקת בבהמה, וּבְפִתוֹרָא – באופן
 71 שהיה הלחם מונח על השולחן, שאין דרך הבהמה לאכול לחם מן
 72 השולחן, ומשונה הוא, ומשלם חצי נזק כקרן.

1 **משנה**
 2 **בִּיצֵד תִּשְׁן מוּעֲדַת** – לאיזה ענין נידונית השן כמועדת, לְאִכְבּוֹל אֶת
 3 הָרְאוּי לָהּ – שאם אכלה דבר הראוי לה לאכילה, מועדת היא לשלם
 4 נזק שלם.
 5 הַתְּהֵמָה מוּעֲדַת לְאִכְבּוֹל פִּירוֹת וִירֻקוֹת – שאם אכלה פירות וירקות,
 6 שהם דברים הראויים לה, הרי היא מועדת לשלם נזק שלם.
 7 אבל אם אִכְלָה הבהמה כְּסוֹת אוּ בָלִים מְשֻׁלָּם בעליה חֲצִי נִזְקֵי,
 8 מאחר שדברים אלו אינם ראויים לה, ודבר משונה הוא ותולדת קרן.
 9 בְּמָה דְכָרִים אֲמוּרִים שאם אכלה הבהמה דבר הראוי לה משלם
 10 בעליה נזק שלם, כשאכלה בְּרִשּׁוֹת הַנִּיזָק, אִכְלֵל אם אכלה בְּרִשּׁוֹת
 11 הָרְבִים, פְּטוּר הַבְּעֵלִים מלשלם את הנזק.
 12 וְאִף שִׁפְטוֹר הוּא מתשלום הנזק, מכל מקום אִם נְהִינִית הבהמה
 13 באכילה זו, מְשֻׁלָּמַת עַל מַה שֶׁנְּהִינִית.
 14 **בִּיצֵד מְשֻׁלָּמַת מַה שֶׁנְּהִינִית**, כלומר, איזה מקום נידון כרשות הרבים
 15 שאם אכלה שם אינה משלמת אלא מה שנהניית, אִכְלָה מֵאוֹף הַתְּהֵמָה
 16 ו- מקום שבו היו שווקי העיר, מְשֻׁלָּמַת מַה שֶׁנְּהִינִית, כדן שן ברשות
 17 הרבים, אך אם אכלה מִצֵּדֵי הַתְּהֵמָה, מְשֻׁלָּמַת מַה שֶׁהוֹקֵהָ, שדבר
 18 משונה הוא, ותולדת קרן, וכן אם אכלה מִפְּתַח הַתְּהֵנִית מְשֻׁלָּמַת מַה
 19 שֶׁנְּהִינִית כדן שן ברשות הרבים, אך אם אכלה מֵאוֹף הַתְּהֵנִית מְשֻׁלָּמַת
 20 מַה שֶׁהוֹקֵהָ כדן קרן:

גמרא

21 הגמרא מביאה ברייתא המבארת את דברי המשנה 'השן מועדת
 22 לאכול את הראוי לה: תִּנּוּ רַבְּנָן, תִּשְׁן מוּעֲדַת לְאִכְבּוֹל אֶת הָרְאוּי לָהּ,
 23 **בִּיצֵד, בְּהֵמָה שֶׁנִּכְנְסָה לְחֶצֶר הַנִּיזָק וְאִכְלָה אוֹכְלִין** ו-מאכלים
 24 הָרְאוּיִין לָהּ – שדרכה לאכול, וְשִׁתְתָּהּ מִשְׁקוֹן הָרְאוּיִין לָהּ, מְשֻׁלָּם
 25 בעל הבהמה נִזְקֵי שְׁלָם. וְכֵן הוּא הַדִּין בְּחִיהּ שֶׁנִּכְנְסָה לְחֶצֶר הַנִּיזָק,
 26 וְטָרְפָהּ בְּהֵמָה וְאִכְלָה בְּשָׂרָהּ, מְשֻׁלָּם בעל החיה נִזְקֵי שְׁלָם, שכן דרך
 27 החיה לטרוף בהמות ולאכול בשר.
 28 וכן הוא הדין בְּפִרְהּ שֶׁאִכְלָה בחצר הניזק שְׁעוּרִין שהם מאכל חמור,
 29 וְחַמּוֹר שֶׁאִכְלֵל בְּרִשּׁוֹן שהם מאכל פרה, וּבְלֵב שֶׁלִּיקָק אֶת הַשְּׂמֹן,
 30 וְחִוּוֹר שֶׁאִכְלֵל הַתִּיבָה שֶׁל בְּשָׂרָהּ, בכל אופנים אלו מְשֻׁלָּמִין הַבְּעֵלִים
 31 נִזְקֵי שְׁלָם מִדִּין שָׁן, ואף על פי שאין דרכם במאכלים אלו, מכל מקום
 32 מאחר שבשעת הדחק כאשר אין להם דבר מאכל אחר אוכלים מאלו,
 33 יש לדון מאכלים אלו כראויים להם, ולפיכך, אף אם אכלום שלא
 34 בשעת הדחק חייבים הבעלים לשלם נזק שלם מדין שן.
 35 הגמרא מבארת אופנים נוספים של אכילה על ידי הדחק: אִמְרַת רַב

המשך מהעמוד הקודם

... והרי כבר כתבתי מאז שכר נרשב בכרם חב"ד ודי להמציא לכ"א סיפוקו בזה ובמה לנצל את הכשרונות שלו במילואם מבלי לנגוע בכבוד המדומה של חבירו ופשיטא שלא גם בכבוד האמיתי של חבירו, אלא שכלי מחזיק ברכה גם בכל העניינים הנ"ל הוא השלום וקירוב הלבבות.

מובן שלא באתי במכתבי זה להטיף מוסר אלא כ"א לעורר ולעודד עוה"פ אשר בכל או"א... ישנם כחות גדולים שעדיין לא נצלו כלל... מפני טעמים של מה בכך, וכאשר כולם יטילו - אריינווארפען - עצמם במסירה ונתינה בעבודה קדושה זו הרי במשך זמן קצר מובטחני שיתמחו על עצמם איך זה לא ראו את הפשוט שעל ידי תוספת כח כולם יחד יכולים היו להגדיל ולהאדיר עבודת... כ"פ ככה שבד"מ ה' מתגדל ג"כ הסיפוק נפשי והתקשרות באילנא דחיי וגם התוספת ברכה בעניני... ועניניהם הפרטים של כאו"א ובי"ב שיחוי,

ומובן - מעצמו שמופרך לגמרי להרחיק את מי שהוא מעבודה קדושה זו, כי מלבד הריחוק דבן ישראל מאילנא דחיי, הרי זה יביא היזק בעבודת... והאריכות בזה אך למותר...

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

1 ו. אין צריך להטעים מכוס של הבדלה להשומעים כמו שצריך בכוס של קדוש⁴⁶ אלא המבדיל רגיל
2 לשתותו בולוי יחי':

חלק ב סימן רצו דיני הבדלה על היין טעף ו מתוך שולחן ערוך אדמו"ר הזקן עם ביאורי הלכה, הוצאת קה"ת

ביאורי הלכה

יח] לשתותו בולוי - היינו לא רק שאין צריך להטעים להשומעים⁴⁷, אלא גם לא נהגו כך⁴⁸.
יט] לשתותו בולוי - אין הכוונה שצריך לשתות הכוס עד תומה - גם כשהיא גדולה ביותר⁴⁹, אלא שותה כדרכו כל השבוע, ואינו מדייק להשאיר עבור השומעים⁵⁰ כבשאר כוס של ברכה.

צינונים והוספות

46 כדלעיל סי' רעא סכ"ה (לענין קידוש): מצוה מן המובחר שיטעמו כולם מכוס של ברכה אבל אין צריך מלא לוגמיו לכולם.
47 כדלעיל מסימן רעא סכ"ה.
48 אף שאין מגיעה ליתן לשומעים לשתות, כפי שמשמע מהלשון 'אין צריך', ובפרט בכוס של ברכה שבירכו עליו ברכת המזון - אף שהבדילו עליו לאחר מכן, וכן היה מנהג כ"ק אדמו"ר במוצאי יו"ט לחלק משיירי כוס של ברכה (עליו בירך ברכת המזון והבדיל) לכל הנוכחים (ראה קצות השולחן סי' צו בדה"ש ס"ק ג) (ולהעיר מרשימת היומן עמוד שפט על מנהג רבותינו נשיאנו לפעמים במוצאי יוה"כ שנתנו משיירי כוס הבדלה שלהם).
וכן נוהגים ביו"ט שחל במוצאי שבת שמבדילים ומקדשים על אותה הכוס ('סדר יקנה"ז') ונותנים לכל השומעים לטעום ממנה.
וראה המובא להלן מסי' רעא סכ"ה שאם המבדיל אינו יכול לשתות - ייתן לאחר לשתות.
טעימת נשים מכוס של הבדלה: בשוע"ר השמיט דברי המג"א (סק"ד מהשל"ה) שאין להטעים לנשים, ייתכן שסבר שאין מקפידים כל-כך על זהירות זו, וייתכן שזהירות זו נכללת במה שכתב שהמבדיל רגיל לשתותו כולו.
ומשמע שעכ"פ האשה יכולה להבדיל על היין בעצמה, ואינה צריכה להשתדל לשמוע דווקא ממישהו אחר - או

לחברו (עליו בירך ברכת המזון והבדיל) לכל הנוכחים (ראה קצות השולחן סי' צו בדה"ש ס"ק ג) (ולהעיר מרשימת היומן עמוד שפט על מנהג רבותינו נשיאנו לפעמים במוצאי יוה"כ שנתנו משיירי כוס הבדלה שלהם).
וכן נוהגים ביו"ט שחל במוצאי שבת שמבדילים ומקדשים על אותה הכוס ('סדר יקנה"ז') ונותנים לכל השומעים לטעום ממנה.
וראה המובא להלן מסי' רעא סכ"ה שאם המבדיל אינו יכול לשתות - ייתן לאחר לשתות.
טעימת נשים מכוס של הבדלה: בשוע"ר השמיט דברי המג"א (סק"ד מהשל"ה) שאין להטעים לנשים, ייתכן שסבר שאין מקפידים כל-כך על זהירות זו, וייתכן שזהירות זו נכללת במה שכתב שהמבדיל רגיל לשתותו כולו.
ומשמע שעכ"פ האשה יכולה להבדיל על היין בעצמה, ואינה צריכה להשתדל לשמוע דווקא ממישהו אחר - או

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת - לפי לוח "רב יומי"

1 יא אם שכרו מן הנכרי לזמן ידוע ובתוך הזמן השכיר
2 הנכרי דירתו לנכרי אחר די בשכירות הראשון שלא
3 נתבטלה במה שהשכירה לאחר לפי שבזה לא סילק נפשו
4 ממנה כיון שלאחר זמן תחזור לו והרי זה כאילו לא זזה ידו
5 ממנה כלל והרי היא אף עכשיו ברשותו אבל אם מת או
6 שמכרה לאחר בתוך הזמן צריך לחזור ולשכור מהיורש או
7 מהלוקח שכבר פסק רשות הראשון ונתבטלה שכירותו כמו
8 שהישראל שעירב ומת נתבטל עירובו כמו שנתבאר בסימן
9 שע"א:

10 יב חמשה הדרים בחצר אחד אינם צריכים כל אחד לשכור
11 מהנכרי הדר עמהם אלא אחד שוכר בשביל כולם ואינו
12 צריך לפרש לו גבי שכירות שישכיר לכולם אלא שוכר
13 לעצמו וכולם מותרים שכיון שהוא עירב עמהם הרי כולם
14 כאיש אחד ודי שישכיר לאחד מהם כמו שלענין עירוב אם
15 הם רוצים לערב עם חצר אחרת די שאחד מהם יתן הפת
16 אפילו משלו וכולם מותרים כיון שכבר עירב עמהם כמו
17 שנתבאר בסימן שע"ב:
18 יג אם שכרו ממנו בעל כרחו אינו מועיל אפילו היה רגיל

48 לחזור בו אחר שבת ראשונה אע"פ שאינו מחזיר הדמים
49 (משא"כ במשכיר לזמן כמו שנתבאר למעלה).

50 והוא הדין אם שכר מגזבר המלך ונסתלק הגזבר והוא
51 שסלקו לגמרי ששוב אינו אוכל פרס המלך אבל אם לא
52 סלקו אלא מהגזבראות ועדיין הוא אוכל פרס שלו הרי הוא
53 כשכירו ולקיטו ושוכרין ממנו לכתחלה וכל-שכן שלא
54 נתבטלה שכירות הראשונה והוא הדין כל עבד מעבדי המלך
55 הקטנים (שבביתו) שוכרים מהן כמו ששוכרים משכירו
56 ולקיטו של בעל הבית (והוא הדין ששוכרים מעבדי עבדיו
57 כמו ששוכרים משכירו של שכירו):

58 **יח** נכרי שיש לו ה' ישראלים שכירים ולקיטים דרים
59 בחצרו כל אחד בחדר או בית בפני עצמו אינן אוסרים
60 זה על זה כיון שאין דירתם שלהם אלא של הנכרי והוא
61 יכול לסלקם ואינו משאיל להם רשותם שיאסרו זה על זה
62 כמו שנתבאר בסימן ש"ע ואין דירתם חשובה דירה אלא
63 להקל שיכולים להשכיר שלא מדעתו אבל לא להחמיר
64 שיאסרו זה על זה.

65 וכן אם שכרו מן הנכרי רשותו אין שום אחד מהם צריך
66 ליתן עירוב (וכל-שכן אם הם השכירו רשות הנכרי שהרי
67 גם דירתם בכלל):

68 **יט** נכרי שהשכיר ביתו לנכרי אחר אם נשאר לו למשכיר
69 רשות בביתו שיוכל להניח בו שום כלים יכולים
70 לשכור ממנו ולא משכיר בלבד אלא כל אדם שיש לו רשות
71 בבית נכרי להניח בו שום דבר יכול לשכור ממנו מפני
72 שנעשה כשכירו ולקיטו כמו שנתבאר אלא שדברו חכמים
73 בהווה שסתם משכיר משאיר לו רשות בביתו להניח בו
74 חפציו.

75 אבל אם לא נשאר לו רשות בביתו אם יכול המשכיר לסלק
76 את השוכר מביתו תוך זמנו יכולים לשכור ממנו ואם לאו
77 אינו מועיל אלא אם כן ישכרו מהשוכר:

78 **כ** שתי חצרות זו לפנין מזו וישראל אחד ונכרי בפנימית
79 וישראל אחד בחיצונה הפנימי מותר בחצרו שאין הנכרי
80 אוסר על ישראל יחידי אבל בחיצונה אוסר הוא עד שישכיר
81 (להם רשות דריסת רגלו בה) (שהרי רגלי ב' ישראלים ונכרי
82 מצויים בה) וכן אם ישראל אחד בפנימית וישראל אחד
83 ונכרי בחיצונה ואפילו אם נכרי בפנימית וב' ישראלים
84 בחיצונה ועירבו אוסר הנכרי עליהם אע"פ שאם היה ישראל
85 לא היה אוסר עליהם בדריסת רגלו הואיל והיא רגל
86 המותרת במקומה כמו שנתבאר בסימן שע"ה:

87 **כא** חצר שישראל אחד ונכרים דרים בה ויש בית אחד של
88 ישראל אצל ביתו של זה ואינו פתוח לחצר זו אלא
89 לבית זה הוא פתוח בחלונות ולא בפתח גמור אינו יכול
90 לערב עמו ע"י החלונות שביניהם כדי להוציא כליו לחצר
91 זו דרך בית זה הפתוח לחצר זו לפי שאסור לעשות סיוע
92 ליחיד שידור עם נכרי שלא ילמוד ממעשיו לפיכך אמרו
93 שלא יערב זה עמו ולא ישתמש עמו בחצרו כדי שיהיה
94 יחידי בחצרו ויתירא מהנכרי שלא יהרגנו ויצא משם אבל
95 אם הם פתוחים זה לזה בפתח גמור מותר לערב עמו לפי

1 להשכיר מקודם ואינו דומה לעירוב שישראל הרגיל לערב
2 נוטלין ממנו עירובו בע"כ לפי שהישראל אנו יכולים לכופו
3 לקיים דבר מצוה שהורגל בה משא"כ בנכרי:

4 **יד** אבל מאשתו או בני ביתו או אפילו משכירו ולקיטו
5 (שבביתו) שוכרים אע"פ שהוא מוחה שכיון שדירת
6 הנכרי אינה אוסרת אלא כדי שלא ילמוד ממעשיו הקילו בה
7 להיות אפילו שכירו נחשב כמוהו לפי שלפעמים גם השכיר
8 לא ירצה להשכיר ויצא הישראל משם ומזה הטעם אפילו
9 שכירו של שכירו יכול להשכיר כמו השכיר עצמו ואפילו
10 אם השכיר [ו]בעל הבית מוחים:

11 **טו** אם אין הנכרי רוצה להשכיר יתקרב לו אחד מבני
12 החצר ויעשה אוהבו עד שישאיל לו הנכרי מקום
13 ברשותו שיהא לו רשות להניח בו שום דבר ואז אנו רואים
14 כאלו ישראל זה הוא דר אצל הנכרי אע"פ שעדיין לא הניח
15 אצלו שום דבר רק שקנה ממנו באחד מהדרכים שקרקע
16 נקנה בהם ונעשה ישראל זה כאילו הוא שכירו או לקיטו
17 (שבביתו) ומשכיר שלא מדעתו ויש אומרים שאינו צריך
18 להשכיר אלא נותן עירובו עם בני החצר בשביל ביתו ודיו
19 בכך גם בשביל בית הנכרי שכיון שעירב עמהם נעשו כולם
20 כאיש אחד וכיון שהוא נעשה שכירו שהוא נחשב כבעל
21 הבית בבית הנכרי הרי יש לכולם חלק ברשות הנכרי כמוהו
22 כמו שאחד מבני החצר השוכר רשות מהנכרי יש לכולם
23 חלק בשכירות זו ולכתחלה יש לחוש לסברא הראשונה:

24 **טז** אם השאיל לו מקום מיוחד בענין שלא יוכל (לסלקו
25 ממקום זה) ולהשתמש בו בעצמו שנמצא הנכרי
26 מסולק מהישראל במקום זה שייחד לו והישראל מסולק
27 מהנכרי משאר הבית שאין לו רשות להניח שם חפציו אע"פ
28 שלא מנעו ממנו בפירוש אלא שלא נתן לו רשות אינו יכול
29 להשכיר שלא מדעתו (ואפילו הוא שכירו או לקיטו וייחד
30 לו חדר בביתו לדור בו אם הוא בענין שאינו יכול לסלקו
31 ממנו ולהשתמש בו בעצמו אינו יכול להשכיר שלא מדעתו
32 שהרי הנכרי מסולק ממנו והוא מהנכרי).

33 לפיכך אם ישראל ונכרי דרים בבית אחד כל אחד בחדר
34 בפני עצמו צריך לשכור מהנכרי ולערב עם הישראל ואין
35 הישראל יכול להשכיר רשות הנכרי הואיל ואין הנכרי יכול
36 לסלקו והוא אין לו רשות להניח חפציו בחדר הנכרי.

37 והוא הדין בנכרים הדרים בענין זה בבית אחד צריך לשכור
38 משניהם:

39 **יז** שכרו משכירו ולקיטו לזמן ידוע אע"פ שסילקו תוך
40 הזמן מהיות שכירו ולקיטו מותרים עד תום הזמן אבל
41 אם שכרו ממנו סתם כיון שסלקו נתבטל השכירות ואע"פ
42 שבשעה שהוא שכירו יש לו כח להשכיר כבעל הבית
43 בעצמו והמשכיר ושותק כל זמן שאינו חוזר בו מועלת
44 שכירותו אפילו לזמן מרובה מ"מ מאחר שאין כחו
45 בשכירותו אלא מצד בעל הבית ששכר אותו לשרתו ונחשב
46 כאילו הוא בעל הבית א"כ כשסלקו בעל הבית הרי זה
47 כאילו חוזר בו בעל הבית משכירותו והמשכיר סתם יכול

45 אם הלך בדרך למרחוק יכול הוא לילך ממקומו בחול ולבא
46 בשבת):

47 ג אבל אם היה הנכרי בביתו ושכרו ממנו מבעוד יום
48 ועירבו ומת הנכרי בשבת ושכרו בו ביום מן היורש הרי
49 העירוב חוזר וניעור הואיל ובשעת עשייתו לא היה הנכרי
50 עומד למות בשבת שיאסר עליהם יורש כיון ששכרו ממנו.

51 אבל אם עירבו בלא שכירות שהיו אסורים ומת הנכרי
52 בשבת ויורשו אינו דר שם שאינו אוסר עליהם אעפ"כ
53 אסורים עד שיבטל אחד לחבירו ויהיה חבירו מותר אבל
54 העירוב אינו חוזר וניעור הואיל ובשעת עשייתו לא היה
55 הנכרי עומד למות בשבת וגם לפי שעדיין לא קנו עירוב
56 מעולם (עיין סימן שע"ד).

57 ואינו דומה לישראל המבטל רשות לשנים שעירבו שהם
58 מותרים שעירובם חוזר וניעור לפי שכשעירב מבעוד יום
59 היה גם זה ראוי לערב עמהם לפיכך אינו מבטל עירובם
60 כששכח ולא עירב עמהם משא"כ נכרי שאינו ראוי לערב
61 עמהם הוא מבטל את עירובם כשלא השכיר להם רשותו
62 שבחצר וכיון שנתבטל מבעוד יום אינו חוזר וניעור
63 משחשכה שאין מערבים משתחשך:

חלק ב סימן שפג כשאין הנכרי בבית אינו מעכב ובו ג' טעמים:

64 א נכרי הנכנס לאחד מבתי החצר לשם אכסנאות אם נכנס
65 שלא ברשות אינו אוסר לעולם ואם נכנס ברשות
66 שהשכירו או השאלו לו חדר מיוחד לאכילה אם הוא רגיל
67 לבא אוסר מיד בבואו ואם אינו רגיל אינו אוסר עד לאחר
68 שלשים יום כמו שנתבאר בסימן ש"ע באכסנאי ישראל
69 ונכרי שיש לו חוב על הבית נקרא נכנס ברשות.

70 ואנשי חיל המלך שנכנסו בבתי היהודים מהם בחזקה ומהם
71 ברצון אם יש לבעלי בתים באותם חדרים שנכנסו בהם
72 הנכרים כלים שאינם ניטלים בשבת אינם אוסרים עליהם
73 בכל ענין ואם לאו אוסרים בחצרות שנכנסו בהן ברשות
74 לאחר ל' יום אע"פ שאינם רגילים לבא שם אבל הנכנסים
75 בחזקה אינם אוסרים לעולם.

76 (וכל זה באכסנאים שאינם קבועים שם אבל המשכיר ביתו
77 לנכרי לדור בו בקביעות שנה או שנתיים אינו אוסר בכל
78 ענין שבוודאי לא השכיר לו ביתו על דעת שיאסר עליו
79 בקביעות כל השנה כולה וכמ"ש בסימן שפ"ב):

חלק ב סימן שפד נכרי אכסנאי אם מעכב ובו טע"ף אחד:

80 א הצדוקים הם כישראל ומבטלים רשות ואין צריך לשכור
81 מהם כדי להרחיק דירתו מהם הואיל והם שומרי שבת
82 ואינם עובדים אלילים אבל עירוב שלהם אינו מועיל כיון
83 שאינם מודים בעירוב:

84 ב כותי הרי הוא כשאר נכרים ואין לו תקנה אלא
85 בשכירות:

86 ג ישראל מומר לע"ז או לחלל שבתות בפרהסיא אפילו

1 שאף אם לא יערב עמו ולא ישתמש בחצרו לא יתיירא
2 מהנכרי לפי שנראה לו כאילו דר עם ישראל זה בביתו כיון
3 שבתיהם פתוחים זה לזה בפתח גמור:

4 כב חצר שישראלים ונכרי שרויים בה וחלונות פתוחים
5 מבית ישראל זה לבית ישראל זה ועירבו ע"י החלונות
6 שביניהם אע"פ שהם מותרים להוציא מבית לבית דרך
7 החלונות הרי הם אסורים להוציא דרך פתחיהם (הפתוחים
8 לחצר) מפני הנכרי (שאוסר עליהם החצר) עד שישכיר (להם
9 רשותו שבחצר):

10 כג ספינה שיש בה ישראלים רבים ויש להם בתים
11 מיוחדים לכל אחד בספינה צריכים לערב יחד ולשכור
12 רשות מנכרי בעל הספינה (אם יש גם לו בית מיוחד בספינה
13 ולא נתן רשות לישראלים אלו להניח שום דבר בביתו וגם
14 אין לו רשות להניח שום דבר בבתיהם שאז הם מסולקים
15 זה מזה כמו שנתבאר למעלה) או יבליעו שכירות היתר
16 טלטול בשכר הספינה אבל אם לא הבליעו לו בפירוש אין
17 שכירות הספינה מועלת להתיר טלטול כמו שנתבאר
18 למעלה:

חלק ב סימן שפב אם דירת גוי מעכבת בעירובו:

19 א נכרי הדר עם שני ישראלים בחצר אחת ואין הנכרי
20 בביתו (ולא שום אחד מבני ביתו) אינו אוסר ועירבו
21 ויהיו מותרים ואפילו אם הלך למקום קרוב שאפשר שיחזור
22 לביתו בשבת, מכל-מקום כל זמן שאינו בביתו אין דירתו
23 אוסרת שדירה בלא בעלים אינה דירה כמו שנתבאר בסי'
24 שפ"א.

25 ואם בא הנכרי בשבת אוסר והעירוב בטל ואין אומרים שבת
26 כיון שהותרה הותרה הואיל ובשעה שהותרה לא היה הדבר
27 ברור שלא תחזור ותאסר כי שמה יבוא הנכרי בשבת אם
28 לא שידוע בבירור מדעת הנכרי בכניסת שבת שלא היה אז
29 בדעתו לחזור לביתו בשבת ונמלך אחר כך:

30 ב ואפילו אם רוצים לשכור ממנו לאחר שבא בשבת אינו
31 מועיל אלא לכשיבטל אחד לחבירו אחר ששכרו ממנו
32 יהיה חבירו מותר אבל העירוב אינו חוזר וניעור כששכרו
33 ממנו הואיל וכבר נתבטל מיד בבואו ואינו דומה לספינות
34 שהיו קשורות זו בזו מבעוד יום ועירבו יחד ונפסקו בשבת
35 ונתבטל עירובן וחזרו ונקשרו שחזרו להיתרן הראשון כמו
36 שנתבאר בסימן שס"ב (וכן ב' חצירות שעירבו פעם אחת
37 לשנה או יותר ע"י פתח שביניהם ונסתם הפתח בחול ונפתח
38 בשבת שהעירוב חוזר וניעור כמו שנתבאר בסימן שע"ד)
39 לפי שבשעה שעירבו הספינות הקשורות לא היו עומדות
40 ליפסק בשבת ולהתבטל עירובן (וכן בשעה שעירבו החצרות
41 לשנה או יותר לא היה הפתח שביניהם עומד אז לסתום
42 בשנה זו או אחר כך ולהתבטל עירובן) משא"כ כאן שכיון
43 שבא הנכרי בשבת אם כן מתחלה כשנעשה העירוב לא היה
44 סופו להתקיים כל השבת שכשיבא הנכרי יתבטל (ואפילו

7 ואינו נקרא מומר לחלל שבתות בפרהסיא אלא כשרגיל בכך
8 ואינו נזהר כלל אבל לא כשחיללו פעם באקראי בעלמא
9 כשהיה דחוק לפי שעה:

חלק ב סימן שפה דין צדוקי ומומר בעירוב ובו ד' טעמים:

1 אינו מחללו אלא באיסורי דברי סופרים הרי הוא כנכרי לכל
2 דבריו וצריך לשכור ממנו ואינו דומה לצדוקי שהם מחללים
3 ג"כ באיסורי דברי סופרים בפרהסיא לפי שהצדוקים אנוסים
4 הם שמעשה אבותיהם בידיהם ואם אינו מחללו אלא בצנעא
5 אפילו מחללו באיסורי תורה הרי הוא כישראל לכל דבריו
6 ומבטל רשות (או מערב).

לקוטי תורה

33 **על ידי התבוננות בהוי' אחד.**
34 אלא שגילוי אור אלקי זה בנפש האדם
35 (המוליד אהבה לאלקות) בא ונמשך מלמעלה על
36 ידי ה"התבוננות בהוי' אחד".

37 וזהו אופן האהבה לאלקות של צדיקים
38 גדולים, שעל ידי ההתבוננות שלהם "בה' אחד",
39 הענין ד"ה' אחד" מתגלה בפועל בנפשם, היינו
40 שאחדותו ית' נרגשת אצלם [כנ"ל בפירוש "יחודא
41 עילאה", שהיחוד כפי שהוא קמי' ית' מאיר ונרגש
42 בנשמת האדם], ועל-ידי-זה הם מתבטלים בדרך
43 ממילא בביטול מוחלט לאלקות.

44 [ובמילא גם האהבה לאלקות המתעוררת על ידי
45 גילוי זה היא באופן כזה - כפי שממשך:]

46 **והיא כשלהבת העולה מאליה ונוערת כרשפי**
47 **אש.**

48 האהבה לה' המתעוררת אצל צדיקים גדולים
49 על ידי גילוי אחדותו ית' בנפשם היא כענין שאמרו
50 רז"ל אודות הדלקת המנורה בבית המקדש,
51 שצריכה להיות באופן "שתהא שלהבת עולה
52 מאלי", ולפי התוכן הפנימי קאי על רשפי אש
53 האהבה לאלקות באופן שהיא "עולה מאלי" (על
54 ידי גילוי אור אלקי המאיר בנשמת האדם).

55 **ואין בה שום מבוקש.**
56 המעלה המיוחדת שבאהבה זו "העולה מאלי"
57 היא - ש"אין בה שום מבוקש".

פירוש:

58 בדרך כלל, רגש האהבה והתשוקה שיש באדם
59 להתקרב אל איזה דבר - הוא מחמת רצונו שהדבר
60 ההוא יביא לו איזו הנאה או תועלת (בגשמיות, או
61 ברוחניות); ואהבה כזו נקראת אהבה "שיש בה
62 מבוקש", היינו, אהבה שבה האדם חושב על עצמו
63 ותועלתו ומטרת האהבה היא להשיג לעצמו איזה
64

1 **האהבה לה' והשמחה בעבודתו ית' שבהישג יד**
2 **כל אחד ואחד מישראל**
3 **[לאחר שביאר את מהותה ומטרתה של עבודת**
4 **התפלה, שהיא לעורר את האהבה המסותרת להשי"ת**
5 **שנמצאת בתוך כל אחד ואחד מישראל, ימשיך לבאר**
6 **בפרק זה שיש שני סוגים שונים באהבת ה' - סוג א'**
7 **ישנו רק בצדיקים, אבל הסוג השני ישנו אצל כל**
8 **אחד ואחד מישראל; ועל-פי-זה יסיק שבהתאם לזה**
9 **יש גם שתי דרגות בשמחה - דרגא גבוהה בשמחה**
10 **שהיא מדריגת הצדיקים דוקא, ועלי' נאמר "שמחו**
11 **צדיקים בה", ודרגא נוספת בשמחה בעבודת ה' שהיא**
12 **בהישג יד כל אחד ואחד מישראל, ועל זה נאמר**
13 **"תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה גו":]**

14 והנה יש שני מיני אהבות.

15 כשם שיש שתי מדריגות באחדותו ית' (א)
16 "יחודא עילאה" - השייכת רק לצדיקים; (ב)
17 "יחודא תתאה" - השייכת לכל אדם,
18 כך יש שני סוגים (כלליים) באהבת ה'
19 המתעוררת בלב האדם על ידי ההתבוננות
20 באחדותו ית', כנ"ל.

21 [האהבה הראשונה היא:]

22 **אהבה שנעשית מאליה.**

23 האהבה הנעלית יותר היא ה"אהבה שנעשית
24 מאלי".

25 פירוש:

26 מהותה של אהבה היא הקירוב והדביקות
27 באהוב, וכך הוא גם באהבת ה', שענינה הוא
28 הדביקות באלקים באמת.

29 והנה, כאשר מאיר ומתגלה בנפש האדם אור
30 אלקי, הרי בדרך ממילא "נרבק" האדם בפועל
31 באלקות מחמת הגילוי מלמעלה. וזהו ענין "אהבה
32 שנעשית מאלי".

41 וזהו ואהבת [את הוי' אלקיך], דהיינו שתתאוה
42 שיהיה הוי' אלקיך, כנודע.

43 זהו הפירוש הפנימי בכתוב "ואהבת את ה'
44 אלקיך" - "אהבה משרש אבה, שהוא מלשון חפץ
45 ורצון", כלומר, שהאדם צריך לרצות ולהשתוקק
46 לאלקות.

47 ופירוש "ואהבת את הוי' אלקיך" - דלכאורה
48 הי' מספיק לכתוב "ואהבת את ה'" - הוא, שהאדם
49 צריך להשתוקק שהוי' יהי' אלקיך, היינו "שיהי'
50 בחינת שם הוי' מאיר ומתגלה בך כל כך עד שיהא
51 [הוי'] נקרא על שמך - להיות אלקיך, אלקים שלך".
52 פירוש:

53 שם "הוי'" - הוא שם העצם, וקאי על האמת
54 האלקית כפי שהיא קמי' ית', ה' אחד; ואילו
55 "אלקיך" (אלקה שלך) פירושו - "כוחך וחיותך" נכי
56 על פי פנימיות הענינים, שם "אלקים" מתאר את
57 האור האלקי המלוּבש בנבראים להחיותם ולקיימם,
58 ולכן אפשר לומר על שם זה "אלקינו", "אלקיך".

59 וזהו הפירוש הפנימי ב"ואהבת את הוי'
60 אלקיך", שהאדם מגיע לידי רצון ותשוקה ש"הוי"
61 יהי' "אלקיך", היינו שהאמת של שם "הוי' אחד"
62 תאיר ותתגלה בנפשו עד שתהי' כל כחו וחיותו.

63 וזהו קבלת מלכות שמים בקריאת שמע.
64 אמרו רז"ל, שבפרשה ראשונה צריך האדם
65 לקבל עליו עול מלכות שמים ובפרשה שני' צריך
66 לקבל עליו עול מצוות, ומזה מובן שקבלת עול
67 מלכותו ית' אין פירושה קבלה לציית להשי"ת
68 ולקיים את פקודותיו (שהרי זהו ענין קבלת עול
69 מצוות), אלא לקבל עליו את עצם הענין שהשי"ת
70 הוא "מלך" (גם ללא קשר עם קיום פקודותיו).

71 והתוכן הפנימי שבקבלה זו הוא - שבאמירת
72 "שמע ישראל גו' ואהבת גו'" צריך האדם לקבל
73 על עצמו את אחדותו ית' האמיתית, היינו לעורר
74 בעצמו תשוקה וחפץ ש"הוי'" יהי' "אלקיך",
75 שאחדותו ית' (ה' אחד) תאיר ותתגלה בנפשו, וזוהי
76 הדביקות האמיתית של האדם בו ית'.

77 [עד כאן נתבאר ענין האהבה לאלקות שיש בלב
78 כל אחד ואחד מישראל - שהיא החפץ והתשוקה
79 לדבקה בו ית'.

1 מבוקש (וגם באהבת ה' שייך "מבוקש" לתועלת
2 האדם, כדלקמן);

3 אמנם, כשמתגלה ונרגש באדם ענין אחדותו
4 יתברך האמיתית (בדרגת "יחודא עילאה" הנ"ל)
5 והוא מגיע לידי הכרה ברורה שאין שום מציאות
6 כלל מלבדו, הרי גם האהבה לה' שנתעוררה
7 על-ידי-זה "אין לה מבוקש", כלומר - אין האדם
8 מחפש לעצמו כלום באהבה זו, כי במדריגה זו לא
9 שייך שום רגש של "אנוכיות" והאדם אינו מבקש
10 שום דבר לעצמו, שהרי אין שום מציאות כלל
11 מלבדו ית'; וענין אהבה זו הוא מה שהאדם
12 "דבוק" באלקות בפועל, ומתבטל ונכלל באורו
13 יתברך שאין לו סוף.

14 - כתוצאה מאהבה זו, עבודת צדיקים גדולים
15 בקיום התורה והמצוות אינה "כדי לדבקה בו יתברך
16 בלבד לרוות צמאון נפשם הצמאה לה", אלא
17 "עבודתם" . . הוא לצורך גבוה . . לייחדא קוב"ה
18 ושכינתו' בתחתונים"; היינו שאינם חושבים כלל
19 על תועלת עצמם ("אין בה שום מבוקש") - גם לא
20 על תועלת רוחנית נעלית זו של לדבקה נפשם בה',
21 אלא כל רצונם הוא אך ורק "לצורך גבוה", היינו
22 שיתמלא רצונו יתברך וכוונתו, ששכינתו ית' תשכון
23 בתחתונים על ידי קיום התורה והמצוות.

24 ואהבה השנית הוא שחפץ ומשתוקק לדבקה בו
25 ית'.

26 הסוג השני, הנמוך יותר, באהבת ה' (ששייך
27 לכל אדם, כמו שיבואר בסמוך) היא אהבה ש"יש
28 בה מבוקש" - היינו שהאדם מרגיש את עצמו
29 ומציאותו, אלא מאחר שמבין בשכלו את האמת של
30 אחדותו ית' (כענין "יחודא תתאה" שנתבאר בסוף
31 הפרק הקודם), הרי ההתבוננות בזה מעוררת בו
32 חפץ ותשוקה להיות דבוק בו ית'. כלומר, הוא
33 מציאות בפני עצמו, אלא ש"חפץ ומשתוקק" להגיע
34 לענין נעלה ונשגב - "לדבקה בו ית'".

35 וזה יש בלב כל אחד ואחד מישראל.
36 בניגוד למדריגה הראשונה באהבת ה', הנ"ל,
37 ששייכת רק בצדיקים, הנה אהבה זו לה' ("שחפץ
38 ומשתוקק לדבקה בו") מסותרת בלב כל אחד ואחד
39 מישראל, אלא שצריכים לעוררה משינתה, על ידי
40 ההתבוננות באחדות ה'.

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

26 המרכבה עליונה לא ישנו בתוס' וגרעון ונק' עומדים כי
27 תחלת הוית הצורה לא ישתנה בבריאה ואין החידוש רק
28 לחדש החיות לבד ומה שימצ' שינויי בע' שרים וע'
29 מלכים ולמעלה במלאכי אלקים עולין כו' הכל בשביל
30 האדם אשר ע"פ האדמה כי הוא כלול מעליונים
31 ותחתונים ובו תלוי הכל ואם ייטיבו מעשיהם ימשיכו
32 תוס' אור בכל העולמות ולהיפך יגרמו גרעון אור גם
33 למעלה אבל אין השינוי הזה מצד עצמן כי אין בהן
34 הבחירה לשנות כו' רק הנפילים כו' וגם בנשמות יש
35 שתחלת צורתם והויתם כך בבחי' חסד וזה בבחי' הדין
36 כמו ב"ש אוסרים וב"ה כו' וכן בהשגות אלקות שישים
37 ריבוא דעות כו' וזהו כמו פני אריה שא"א להיות פני
38 שור וכמיכאל וגבריאל ממש רק בבואם בגופים יפול
39 השינוי בצדיק ורשע אם שיבחר בטוב או יבחר ברע
40 שלא היה זה בנשמה בלא גוף שאין בה השתנות וכמו
41 אשר עמדתי כעמידה דמלאכים (ואפשר יש הפרש בין
42 חו"ג לטוב ורע דעיקר ענין הבחירה הוא בטוב ורע לבד
43 שרשו בעה"ד טוב ורע שזהו מחמת שבה"כ אבל בחי'
44 חו"ג שלהם אין בזה שינוי וגם במלאכי' שלמטה
45 בעה"ד טוב ורע עד שנמצא שרובו רע כע' שרים דנוגה
46 דעשיה גם בזה אין שינוי בבחירה כי לא יחליף הרע
47 בטוב בתשובה למטה בהתלבשות בגופי' כמו אנשי
48 נינוה ולהיפך אנשי סדום וכה"ג וד"ל) ובאמת יש
49 העלא' מ"נ במלאכים ג"כ ונק' ביטול היש לאין
50 שממשיך לחדש מאין ליש רק שהוא בלי תוס' וגרעון.

שער הבחירה. ראה נתתי לפנך. יג"פ

קונטרס קטן בענין בחירה

1 (י) והנה באמת צריך להקדים לכ"ז הקדמה אחת
2 במקור העיקר של ענין העלא' מ"נ והמשכת
3 מ"ד הנ"ל שנק' אתדל"ת ואתדל"ע הנ"ל והוא בענין
4 מא' קו המדה הידוע ענינו שהוא כח עליון המגביל
5 ומודד כמה יהיה ההעלא' מ"נ וכמה יהיה המשכת
6 המ"ד ואיך ובאיזה אופן יהי' זה וזה וכמו שמודד
7 ומגביל אורות וכלים ונק' בצ"ק כמ"ש במ"א בענין האי
8 משחתא כו' ותחלה יש להבין בענין הבחירה שאין זה
9 רק באדם לבד שהוא בעל בחירה לשנות מטוב לרע
10 ולהיפך שאין זה כלל בזולתו כמו בחי' וצומח ודומם
11 למט' וגם למעלה במלאכי' וצבא השמים שלא ישנו
12 תפקידם לעולם כידוע וכפני אריה אל הימין לא ישונה
13 להיות בבחי' פני שור כמו שלא יהפך טבע האריה לשור
14 למטה רק האדם יוכל להפוך מחסד לדין ומדין לחסד
15 וכן בטוב ורע כי יש לו כח הבחירה הזאת ואינו מוכרח
16 להיות באופן א' כמו שהוא בטבע עד שרשע יעש'
17 תשובה וצדיק יחטא ולכך צדיק ורשע לא קאמר אע"פ
18 שידוע שזה יהיה צדיק לא יהיה מוכרח מזה כלל אלא
19 יהיה תלוי בבחירתו וא"כ י"ל על סיב' שינוי גלגל
20 המזלות לטוב ורע בחלקי דצ"ח זולת האדם שאין בהן
21 ענין הבחירה להיות גורם שינוי דבר מה או היפוכו ואנו
22 רואים שיש שינויי' הרבה גם במלאכים עליונים
23 שעולים ויורדי' לפעמי' כך ולפעמים כך. אך הנה האמת
24 הוא כנ"ל שיש הפרש בחידוש מעש"ב בתחת השמש
25 שאין כל חדש מעיקרו כשמים וארץ וכל צבאם וכמ"כ

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

9 כשגדילה בין החוחים היינו קוצים והקוצים הם מעיקי'
10 לה כמבואר בזוהר וכל מה שיהי' יותר במקום צר בין
11 החוחים והם דוקרים אותה ומעיקי' לה היא יותר טובה
12 כך כנ"י בין הבנות כי הבנות נקר' בחי' מקבל והוא
13 קליפת נוגה שהיא בחי' מקבל מבחי' שם אלקי' היינו
14 מבחי' מ"ח צירופים והיינו אדמת בני חם, כי יש ע"ב
15 צירופי' דקדושה ומ"ח צירופי' אחרונים שבק"כ צירופי'
16 אלקי' הם משפיעי' לקליפת נוגה, וענין קליפת נוגה

1 אך זהו הכל כשישראל מקיימין תו"מ אבל כשפוגמי'
2 בתו"מ ואין מקיימין תו"מ או כדבעי למעבד לא
3 עשו, אזי יובאו בני האלקי' שהם המלאכי' המקטרגים
4 לקטרג וכמ"ש ואם [אב] אני איה כבודי היינו התו"מ
5 כמבואר למעלה, אזי צריך לזה תשובה, וזהו מבואר
6 בפסוק שלפני זה כשושנה בין החוחים כן רעיתי בין
7 הבנות, רעיתי נק' כנס"י והיא בין הבנות כשושנה בין
8 החוחים היינו השושנה המראה שלה והריח שלה

- 1 היינו בחי' כשעושין בה מצוה היינו בדברי' גשמי'
 2 כמו אכילה ושתיה לש"ש וגם טלית מצמר גשמי
 3 ותפילין מקלף גשמי אזי נהפך לקדושה ולהיפך הוא
 4 נהפך לרע, אכן כשפוגם בתו"מ ונהפך לרע אזי ע"י
 5 התשובה היא יותר גבוה מתו"מ כי במקום שבע"ת
- 6 עומדי' צדיקים גמורי' אינן יכולים לעמוד. וזהו
 7 כשושנה בין החוחים היא יותר טובה ומעולה, כן
 8 רעייתו היא כנ"י בין הבנות שהן הקליפות דווקא ע"י
 9 תשובה היא טובה ומעולה ונקר' אח"כ כן דודי בין
 10 הבנים.

כתפוח בעצי היער

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

- 1 וזהו ההפרש בין פרשה ראשונה דק"ש ובין פ' שניה
 2 דק"ש שארז"ל שפרשה ראשונה הוא עושין
 3 רצונו של מקום, ופ' שניה דק"ש הוא בחי' אין עושין
 4 רצונו של מקום והיינו מפני כי לא נאמר בה בכל
 5 מאדך, והיינו כי מאד הוא אותיות אדם זהו הנשמות
 6 שנק' זרע אדם בחי' ההשגה באלקות כאילו רואה
 7 ממש וזהו הנק' עושין רצונו ש"מ שע"י הראי' הוא
 8 בחי' ההתקשרות לאלקות כאילו רואה עי"ד בא להיות
 9 ועמך לא חפצתי שלא יחפוץ לא בגעה"ת ולא
 10 בגעה"ע ולא בעוה"ב, וזהו ועמך בחי' כי עמך מקו"ח
 11 הוא עמך טפל ובטל לך, כ"א יחפוץ לדבקה בו ית',
 12 וזהו שמע ישראל כי שמע הוא ר"ת שאו מרום
 13 עיניכם וראו שע"י הראי' הוא בא לבחי' מאדך ונעשה
 14 כלי לקבל גילוי מאד העליון, משא"כ פ' והי' א"ש
 15 הגם דכתיב בה והי' אם שמוע תשמעו הנה שמיעה
 16 הוא בחי' בינה הבנה בעלמא ולא בבחי' התקשרות
 17 ע"י הדעת כאילו רואה כו' ולכן לא נאמר בה בכל
 18 מאדך בחי' אדם כ"א בבחי' זרע בהמה כמו נשמות
 19 דבריאה כו'.
 20 והנה בחי' הממוצעת המחבר ומזווג חכמה עם בינה
- 21 הוא הדעת, כי דעת אינו ראי' כ"א שמביא לידי ראי',
 22 כי דעת הוא לשון התקשרות שמחבר מלשון והאדם
 23 ידע, אדם הוא בחי' חכמה, כי משה זכה לבינה ואדם
 24 חי' דאצי' כמ"ש ויפח באפיו נשמת חיים ואדם קדמאה
 25 הוא חכמה כנודע שאדה"ר הוא בחי' חכמה, ולקשר
 26 בחי' החכמה עם חוה אם כל חי בחי' בינה הוא ע"י
 27 הדעת, ובעבודה הוא שיהי' מקושר לה' בעומק נקודת
 28 פנימית הלב במחשבת הבינה שמתבונן, משא"כ בינה
 29 לבדה היא היות הענין במחשבה לבד ואפי' עומק
 30 המחשבה כו' אינו נוגע לעצמותו דהיינו ללב כלל,
 31 אבל כשיהי' בבחי' רעו"ד התלהבות לבבו ודביקותו
 32 בהענין שמחשב עד שיהי' כולו בהענין דבוק מאד בכל
 33 חושי גופו שזה"ע בחי' הדעת הנה הוא גורם שיתחבר
 34 חכמה לבינה דהיינו שיגרום ברוב חוזה ההתבוננות עד
 35 שיהי' בהבינה בחי' ראי' חושיית ראי' החכ', דהיינו
 36 שיהי' בנשמות דורע בהמה ג"כ כאילו רואה. והנה
 37 בחי' דעת המחבר חכ' עם הבינה נק' ד"ע, ויש בחי'
 38 ד"ת המחבר להיות התקשרות המוחין במדות והיינו
 39 בחי' פנימית המדות שיהי' ביטול המדות לא"ס דלאו
 40 מכל אינון מדות איהו כלל.

ויקח לו יעקב מקל לבנה

בס"ד פ' ויצא תרל"ב

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהר"ש ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

- 1 פרק נח.
 2 תוכן הפרק: מקור כל הגילויים - ההתהוות, החיות,
 3 ותוספת האור - הוא מהאור המקיף, אלא שהמשתחו
 4 היא בעולם וללא התחלקות.
 5 בפרק הקודם התבאר באריכות שזה שענין האור אינו
- 6 לפעול איזו פעולה, זה רק מצד 'עצם האור', אך מצד
 7 'התפשטות האור' ענינו הוא לפעול איזו פעולה, רק
 8 שאופן הפעולה היא לא באופן של התלבשות ותפיסה
 9 (כפי שהוא באור הפנימי - ענין השפע), אלא שמקיף
 10 הכל בשווה.

מסיבה כל שהיא אינם מתגלים מעצמם, שהרי אם היה
 כוח הרצון בערך לשאר הכוחות, לא היה יכול לפעול
 עליהם בדרך שליטה.
 ומביא לזה הרבי נ"ע דוגמא מפעולה גשמית ודוגמא
 מפעולה רוחנית:
 וכמו בתנועה הגשמית של אברי הגוף שהתנועה עצמה
 הרי היא מהאור וחיות פנימי, - זה שהידים או הרגלים
 זזות הוא בכוח החיות הפנימית המלוכשת בהם,
 ולמרות זאת, בכדי שתהיה התנועה זהו על-ידי הרצון
 דוקא, ולכן על-ידי חולי רחמנא-ליצ'לן (ה' ישמרנו)
 בנידי הרצון שהוא ענין השיתוק, נפסקה התנועה בו'
 כמו שנתבאר לעיל פרק נ"א, שקורה לפעמים שמסתלק
 הרצון מהתנועה, שאף שאין איזה פגם בחיות הפרטית
 שבאבר, כיון שהרצון הסתלק מאותה תנועה, ינוח
 האבר כאבן דוממת בלי יכולת לנוע. זו היתה דוגמא
 לפעולה גשמית התלויה ברצון.
 וכן הוא גם ברוחניות הכחות כמו התגלות כוח השכל
 דהתגלות שלהם הוא על-ידי הרצון, וכמאמר רבותינו
 ז"ל¹⁴⁵ לעולם ילמוד אדם במקום שלבו חפץ ולכאורה,
 מה הקשר בין הרצון שהוא כוח מקיף ללימוד שהוא
 על-ידי השכל? אלא דבשיש לו חפץ (רצון) בהענין
 ישכיל ויתחכם בו בו'. כאשר יש רצון, מתגלה כוח
 השכל באופן אחר לגמרי. ולכן אמרו חכמינו שעל אדם
 ללמוד במקום שליבו חפץ דוקא, כיון שאז יהיה
 הלימוד שלו באופן אחר לגמרי.
 והנמשל מכל זה: למרות שכל הגילויים שבסדר
 ההשתלשלות הם מהאור הפנימי, מה שמאפשר את
 אותם גילויים הוא דוקא האור המקיף, כפי שבמשל
 מגלה כוח הרצון את הכוחות הפנימיים.

בפרק זה מבאר הרבי נ"ע בפרטיות יותר מהו אופן
 פעולתו של האור המקיף בעולמות, ומהו ההבדל בינו
 לבין השפעת האור הפנימי בעולמות.
 והנה אין הכוונה שאור אין-סוף הוא בבחינת מקיף
 ואינו נמשך כלל בעולמות. דבאמת גם האור הזה
 האין-סוף הרי הוא נמשך בעולמות בתוכם ובפנימיותם
 עד גם בכל הנבראים הגשמיים בעולם הזה שלמטה בו',
 ואדרבה כל עיקר מקור ההתהוות דכל העולמות הוא
 מבחינת אור המקיף, - לא רק שאור המקיף נמצא בתוך
 העולמות ובפנימיותם, אלא שעיקר הסיבה לקיום של
 כל העולמות הוא דוקא מהאור המקיף, וכן גם הגילויים
 של האור הפנימי בעולמות דסדר השתלשלות שרשם
 מבחינת האור מקיף וכו' - באור המקיף - ועל ידו הוא
 בחינת הגילוי של האורות הפנימיים בבחינת תוספת
 אור וחיות בו'.
 ועל-דרך שנתבאר לעיל פרק נ"א במשל הרצון שבנפש
 שלרצון יש כוח להעלים את הכוחות הפנימיים או
 לגלותם, דבהתגלות הרצון על-ידי-זה הוא דוקא התגלות
 הכחות הפנימיים בו', - הרצון בנפש הוא המשל לאור
 המקיף והכוחות הפנימיים הם המשל לגילויים של
 האור הפנימי, ובכדי לבאר כיצד שורש כל הגילויים של
 האור הפנימי בסדר ההשתלשלות הם באור המקיף, יש
 להתבונן כיצד הוא במשל מכוחות הנפש.
 דהרצון עם היותו מובדל בערך מכל הכחות שהרי הוא
 כוח מקיף לא מוגבל והכוחות הפנימיים הם מוגבלים
 בעצם מהותם, מכל-מקום התגלות הכחות הוא על-ידי
 הרצון דוקא (ואדרבה להיותו מובדל מהם על כן הרי
 הוא פועל דוקא ההתגלות דהיינו פעולה שבדרך הכרח
 בו'). כלומר, דוקא בגלל שהרצון הוא באין-ערוך לשאר
 הכוחות, יש ביכולתו לפעול את התגלות הכוחות כאשר

שבת פרשת תצא

(145) עבודה זרה יט, א.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"י

העניו - תמיד שמחתו שלימה, כי אינו מחשיב עצמו, ויש לו סיפוק במה שיש לו, כי
 זה בגדר מתנה מלמעלה. הענוה וההרגשה הם הפכיים בכל הכחות והחושים, אפילו בענין
 האמונה, בהמורגש זהו בהגשמה. והבלתי מורגש, כל ענייניו בדקות ודוקא מתחזק

אָמְנָם הָעָנוּ הוּא תְּמִיד בְּשִׂמְחָה, וְלֹא זֶה בְּלִבְד
 דְּבִהְעֵדֵר הַרְגֵּשֶׁת עֲצָמוּ שְׂאִינוּ מְחַשֵּׁב אֶת עֲצָמוּ לְבַעַל
 מַעֲלָה, וְכַל-שֶׁכֶּן שְׂאִינוּ בְּחִשְׁבוֹת בְּעֲצָמוּ, אֲדַרְבָּא כֹּל
 עֲנִינֵינוּ הוּא שְׂלֵא לְהִיֹּת יָקָר וְחָשׁוּב בְּעִינֵי עֲצָמוּ, דְּהַבְטֵל

42 הם בהגשמה אינם מקבלים אור האמונה כל כך, והן
 43 מצד האמונה דגם היא בהגשמה בהמרגש על פן אינה
 44 מאירה כל כך בכל דבר, ואין זה שום חסרון באמונת
 45 המרגש חס-ושלום, דגם המרגש הוא מאמין באמת
 46 גמור בה' רק שהוא בהגשמה לכן אינה מאירה בכל
 47 עניניו, כי אצל המרגש הגה האמונה היא לחוד ועניניו
 48 לחוד, ולא קרב זה אל זה אשר האמונה תאיר בכל
 49 עניניו, ובהבלתי מרגש להיותו בטבע הדק, ער איז
 50 בעצם איידעלער, וכל עניניו הם בדקות, הגה הענינים
 51 שלו מסגלים ומקשרים לקבל אור האמונה, וגם להיות
 52 אמונתו בדקות יותר, הגה אור אמונתו מאירה לו בכל
 53 דבר, ומשום זה הגה אצל הבלתי מרגש הכל ניחא,
 54 אלץ איז אים רעכט, וכאשר הכל ניחא, וזה בא מצד
 55 אור האמונה שמאירה לו, הגה לא זו בלבד שאינו שך
 56 ענין העצבות כלל, שהרי יודע הוא דכל זה הוא על פי
 57 ההשגחה, ואמונתו מאירה לו, דכל זה הוא לטובתו,
 58 אם בן הגה מלבד זאת שאין שום מקום לעצבות כלל,
 59 אלא עוד זאת אדרבא מתחזק, ונהו שפרש רש"י
 60 "סכלנים", שענינו של הסכלן הוא שידע שהלא טוב
 61 הוא חולף ועובר ויתגלה הטוב הפנימי, אשר משום זה
 62 הגה לפעמים גם הסכלנות תהיה בשמחה, וכמו שאמר
 63 דוד המלך עליו-השלום, "אם כה יאמר לא חפצתי
 64 [בך] הנני", שגהו מצד עצם הפלגת הבטול שלו, דדוד
 65 המלך עליו-השלום הגה השפלות שלו היתה מצד גדל
 66 הענוה, דעם היותו מלך בישראל וה' עמו דהלכה
 67 כמותו בכל מקום, הגה היתה בתכלית השפלות
 68 והבטול, וקרא עצמו בשם תולעת, וכמו שכתוב "ואנכי
 69 תולעת ולא איש", ושפלותו היתה גדולה במאד, דראה
 70 מעלת כל אחד שהוא למעלה ממנו, גם בעבדים
 71 ושפחות ראה יתרון המעלה לגבי מעלתו, וכמו שכתוב
 72 "וינקלתי עוד מזאת והייתי שפל בעיני", דלעצמו לא
 73 היה נחשב באיזה מעלה ומדרגה מפני גדל עצם הבטול
 74 שלו, דבטול הוא כלי לשמחה, וכמו כלי קבול הוא
 75 דוקא כשיש לו תוף, כמו כן הגה הבטול יש לו תוף
 76 ומקבל ב"כי טוב", דהמרגש אין לו תוף, דהוא מלא
 77 מעצמו ואין לו כלי קבול, אבל בטול יש לו תוף ומקבל
 78 בכי טוב, וענוה היא סבה לשמחה, ולכן הגה הלל הזקן
 79 היה שמח בשמחת בית השואבה בשמחה גדולה,
 80 דלהיותו ענו ביותר על בן היתה השמחה שלו גדולה
 81 במאד, כי כך היא המדה אשר הענוה היא סבה
 82 לשמחה.

1 בעצם הוא אינו מתחשב עם עצמו כלל ואין לו שום
 2 דבר בעניני עצמו אשר ימנעהו לעשות כל אשר עליו
 3 לעשות, וכשהוא עושה עושה הכל בהדור הן בעצמו
 4 וגם בהנוף והדרכת ביתו ובניו, ומשפיע גם בזולתו,
 5 הגה בכל זה אינו רואה שום מעלה ויתרון בעצמו, כי
 6 מכיר הוא את האמת אשר בן צריכים לעשות
 7 וכשעושים מה שצריכים לעשות אינה מעלה כלל,
 8 ואינו מגיע לו כלום בעבור זה, אם בן כשיש לו מה
 9 שיש לו, הגה הכל הוא רק בדרך מתנה, על בן הוא
 10 שמח מאד בזה, וגם להיותו בלתי מרגש ואינו מטעה,
 11 ממילא אינו יוצא מגדר מהותו העצמי, הרי יש לו די
 12 וספוק במה שיש לו, על בן הגה שמחתו היא שמחה
 13 שלמה. ובעמק פנימי, דהרגש הענו הוא דגם בהעדר
 14 השפע אינו מתעצב, מלבד זאת דלהיותו בלתי מטעה
 15 ומכיר את האמת הרי אינו משקע בעניני צרכיו
 16 הגשמיים כל כך, כי יש לו ענינים גבהים מצרכיו
 17 הגשמיים מה שהוא משתוקק אליהם, הגה מלבד זאת
 18 אינו מתעצב שהרי אינו מגיע לו כלום ולמה יתעצב,
 19 וגם מצד העדר מציאותו אינו חסר דבר כלל והכל
 20 ניחא ליה, אלץ איז רעכט, כי הענוה וההרגשה אינם
 21 ענינים פורטים בלבד, כ"אם הם ענינים כוללים
 22 הפועלים בכל הכחות והחושים עד כי גם בענין
 23 האמונה הם חלוקים זה מזה בתכלית, והינו דלבד זאת
 24 שהם חלוקים בזה דהמרגש הוא מטעה, ועם היות דאין
 25 זה מה שהוא משקר דהוא עצמו חושב באפן אחר ורק
 26 להזולת הוא אומר בן, אלא הוא בעצמו חושב בן
 27 באמת, אמנם זהו אמת שלו, אבל באמת האמתית הוא
 28 מטעה, וכל טעות הוא שקר, והענו הוא אמת, הגה לבד
 29 זאת הם חלוקין בענין האמונה, ואין זה שהמרגש אין
 30 אמונתו שלמה חס-ושלום, כ"אם הוא מאמין בה'
 31 באמונה שלמה, ומכל-מקום אינו בדומה כלל לאמונת
 32 הענו שהוא באפן אחר לגמרי. וטעם הדבר הוא, להיות
 33 המרגש הגה טבעו גם בעצם, וגסות זו היא נרגשת בכל
 34 הכחות והחושים עד כי גם בתכלית הדקות והפנימית
 35 דאמונה נרגש גם בן ההגשמה והעביות, דהכל מה
 36 שנמצא בהמרגש הגה גם הטוב והמעלה באמת הוא
 37 גם בן בהגשמה, ובהבלתי מרגש הגה הכל הוא בדקות,
 38 ומכל-שכן ענין האמונה שלו שהיא בתכלית הדקות
 39 ומאירה בכל דבר, דזהו גם בן ההפרש בין מרגש
 40 ובלתי מרגש, דהמרגש להיותו מגשם הגה אין האמונה
 41 מאירה אצלו כל כך בכל דבר, והוא הן מצד דכל עניניו

44 כשמתבוננים ומתעמקים בכך, שחסידות משמעה
 45 תיקון העבר והטוב והיושר של ההווה, מן ההכרח
 46 שתתעורר בכל אחד השאלה מה ההבדל בין חסידות
 47 לתשובה. גם תשובה היא תיקון העבר והטוב והיושר
 48 של ההווה, מה מחדשת איפוא חסידות לגבי תשובה?
 49 אך, בפנימיות הדברים, הרי למרות שבתפיסה
 50 החיצונית דומות חסידות ותשובה בדבר זה, שתייהן
 51 הן תיקון העבר והטוב והיושר של ההווה, ובכל זאת
 52 אין הן דומות ממש. התיקון של תשובה הוא היציאה
 53 מהרע, כדי לרחוץ ולנקות את לבושי הנפש, מחשבה
 54 דיבור ומעשה מהלכלוך שהרע לכלך אותם, והטוב
 55 והיושר של ההווה הוא ההסכם והפועל שלא ישוב
 56 לכסלה עוד. ואילו התיקון של חסידות הוא חיפוש
 57 העצות איך להביא לדרגא עליונה ומזוככת יותר.
 58 והטוב והיושר של ההווה הוא, מה שחסידות מחפשת
 59 להעלות את כוחות השכל והמדות ולבושי הנפש,
 60 מחשבה דיבור ומעשה, לדרגא עליונה ומזוככת יותר.
 61 ההפרש הכללי בין תשובה לחסידות בעבודה הוא:
 62 תשובה מתעסקת בעיקר עם בעל התשובה, איך לתקן
 63 את העבר ואיך להתנהג בהווה שיהיה בטוב וביושר.
 64 ואילו חסידות מתעסקת בעיקר בענין עצמו, איך
 65 להעלותו לדרגא עליונה יותר, וזאת גם כן בשני
 66 הזמנים: הן העצות בתיקון העבר והן באופן הטוב
 67 והיושר בהווה.
 68 שנותיהם של חסידות וחסידים הן כשנות קיום
 69 העולם, אך תורת החסידות ודרכי החסידים, לא רק
 70 במושגם החיצוני, אלא גם במושגם הפנימי -
 71 התפתחו מזמן לזמן.
 72 כג. אלה שיודעים, פחות או יותר, תולדות
 73 החסידות ודברי ימי נשיאי החסידות והחסידים,
 74 יודעים איך נשאו ושמרו הנשיאים על דגל החסידות
 75 במשך שלוש מאות שנה בערך - מאז גירוש ספרד,
 76 כאשר פליטי ספרד ופורטוגל התיישבו במדינות
 77 שונות בשנת ר"ס, עד לשנת תק"ס, שהחסידות של
 78 מורנו הבעל-שם-טוב נ"ע על שני כיווניה, תורת
 79 חב"ד ותורת חג"ת, התפרסמה בחלק גדול של עם
 80 ישראל.
 81 בכל הדורות, עד להאריז"ל, היו קבלה ומחקר
 82 אלקי בסדר של אין מגלין אלא לצנועין. תלמידי
 83 האריז"ל ניהלו תנועה מסויימת של תעמולה ללימוד
 84 הקבלה ברבים.
 85 הפרעה גדולה להתפתחות תנועת הקבלה היתה
 86 מה שחלק - אפילו רק - קטן של לומדי קבלה,
 87 התעסקו בקבלה מעשית.

1 טז. הדוד רז"א מנגן הניגונים שדודנו-זקננו כ"ק
 2 הרב"ש ניגן באחרון של פסח תרכ"ה בשעה שאב-
 3 הסבא - כ"ק אדמו"ר "צמח צדק" - אכל סעודת
 4 משיח.
 5 יז. אבי מספר מה ששמע מאביו - כ"ק אאזמו"ר
 6 מוהר"ש: הבעל-שם-טוב קרא לסעודת היום של
 7 אחרון של פסח בשם - סעודת משיח.
 8 יח. הדוד רז"א מספר, מה שאמר הסבא - כ"ק
 9 אדמו"ר "צמח צדק": כשתנגן ניגוני סעודת משיח כפי
 10 שהסבא - כ"ק אדמו"ר הזקן - ניגן אותם - תעורר
 11 את כוח הזכרון ותיזכר על מחזה הקודש של הסבא
 12 ושל החותן.
 13 יט. כשהדוד רב"ש - מספר הדוד רז"א - החל
 14 לנגן, עזר לו אביו - כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש. הסבא
 15 ניגן אותם בחשאי, בידו השמאלית סמך את ראשו
 16 וכיסה את העינים, ובידו הימנית הקיש על השולחן
 17 לפי מהלך הניגון, וטיפות גדולות של דמעות זלגו על
 18 לחיו.
 19 כ. אבי אומר: ה'דובב שפתי ישנים' של ניגון, גבוה
 20 במדרגה מה'דובב שפתי ישנים' של דברי תורה, גם
 21 בגליא שבתורה וגם בפנימיות התורה. תורה, גם גליא
 22 וגם חסידות, היא הבנה והשגה, ועל ההשגה להביא
 23 להתעוררות מדה המתאימה להשגה. המדה הבאה
 24 על-ידי השגה זקוקה להזדככות, ואילו ההתעוררות
 25 הבאה על-ידי ניגון - ההתעוררות עצמה מזוככת.
 26 כא. מדוע - אומר אבי - נזכרתי דוקא היום על
 27 האחרון של פסח תרכ"ה - אין אני שואל את עצמי,
 28 שכן בהשגחה פרטית לא שייך מדוע, אלא בשביל
 29 מה. והשאלה בשביל מה נזכרתי דוקא היום באחרון
 30 של פסח תרכ"ה - זאת אני שואל את עצמי.
 31 כב. שנותיה של חסידות היא כשנות קיום העולם.
 32 הגמרא אומרת: הי' רבי מאיר אומר אדם הראשון
 33 חסיד גדול הי'. חסיד זקוק לחסידות, בלי חסידות לא
 34 יכול להיות חסיד. חסידות משמעה שני דברים: לתקן
 35 את העבר ולשמור על ההווה, והעתיד הוא במילא
 36 כפי שצריך להיות, ואופן הבמילא הוא עבודה של
 37 במילא.
 38 אברך חסידי כשיתעמק במילים אלו, והרי כך
 39 צריך להיות בכל אימרה ששומעים, הן אימרה של
 40 השכלה והן אימרה של עבודה, הנה בראש
 41 ובראשונה יש לקלוט היטב את האימרה, שלא להיות
 42 מוטעה בה. לאחר מכן, כאשר יודעים את האימרה
 43 היטב ובבהירות, צריכים להתבונן ולהתעמק בה.

אגרות קודש

בי"ה, ב' כ"ב אדי"ש, ת"ש

נויארק

כבוד ידידי הנכבד והכי נעלה, משכיל

על דבר טוב, בעל מדות תרומיות, עסקן

חרוץ, הרב מוה"ר אלי' שי', המכונה

ד"ר יאנג

1 שלום וברכה!

2 מעומקא דליבא הנני בזה להביע הכרת תודתי הגדולה

3 לידידי שי' עבור רגשי הידידות והמסירות שהראה לי

4 בהשתתפותו הטובה ורבת הערך בעבודתי, וחלק העבודה

5 הגדולה והאחראית שלקח על עצמו בקשר עם זה.

6 ביחוד יישר כחו וחילו עבור צרפו להעבודה בע"ב

7 חשובים מביהכנ"ס שלו, ה' עליהם יחיו, והתקוה תאמצני

8 כי ההתחלה הטובה תצא מן הכח אל הפועל ותלך מחיל

9 אל חיל ויראה ברכה במעשה ידיו.

10 ובגלל הדבר הזה יעזר השי"ת לידידי ולכל אלו הבע"ב

11 החשובים שי' שעזרו על יד ידידי, להושע בכל מילי דמיטב

12 בגשם וברוח.

13 והנני ידידו הדוי"ש מוקירו מכבדו ומברכו

אג"ק מוהרי"צ כך יד

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שני עמוד א

1 הגמרא מביאה את שיטת רבי יוחנן בענין זה: וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, לֹא שָׁנוּ

2 כַּמְּיָם בַּמִּשְׁנָה שֶׁהָשֵׁן פְּטוּרָה בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, אֲלֵא אִלּוּ בְּאוֹפֵן שֶׁאֵבְלָה

3 פְּיָדוֹת וְיָרְקוֹת, שְׁחִיבָה מִתּוֹרַת שֵׁן הוּא, אֲבָל אִם אֵבְלָה פְּסוּת וְכָלִים,

4 שְׁחִיבָה מִתּוֹרַת קָרָן, תְּיִיבָת אִף בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים.

5 מִבְּרַת הַגְּמָרָא, לִימָא – לְבֹאֲרָה יֵשׁ לּוֹמֵר, שְׂרָבִי יוֹחָנָן לִית לִיה דְּרִישׁ

6 לְקִישׁ – אִינוּ סוֹבֵר כְּרִישׁ לְקִישׁ שֶׁכֵּל הַמִּשְׁנָה וּבֹא אַחַר וְשִׁינָה בּו פְּטוּר,

7 וְאִפְּלוּ בְּשִׁתֵּי פְּרוֹת יִסְבוּר רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁאִם בַּעֲטָה הַמְּהַלֶּכֶת בְּרִבּוּצָה

8 חִיבָת.

9 דוּחָה הַגְּמָרָא, לֹא – אִין הַדְּבַר כֵּן, לְעוֹלָם אֵית לִיה – אִף רַבִּי יוֹחָנָן

10 סוֹבֵר לְכַלּל זֶה, וּמוֹדָה לְרִישׁ לְקִישׁ שֶׁאִם בַּעֲטָה הַפְּרָה הַמְּהַלֶּכֶת בְּפָרָה

11 הַרְבִּיבָה חִיבָת, וּמִכֵּל מְקוּם סוֹבֵר שֶׁאִם אֵבְלָה הַבְּהֵמָה כְּסוּת הַמוֹנַחַת

12 בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים חִיבָת. וְטַעַם הַחִילּוּק בּוֹ, דְּכִסּוּת עֲבָדֵי אִישׁוּ דְּמַנְהִי

13 גְּלִמְי וְזִמְתַּפְּחֵי – מֵאֲחַר שֶׁדָּרָךְ בְּנֵי אָדָם הַלְּנִיחַ אֶת בְּגָדֵם בְּרִשּׁוֹת

14 הַרְבִּים וְלַעֲמוּד לְנוּחַ, וְלִפִּיכָךְ אִין זֶה נִידוּן כַּמַּעֲשֵׂה מִשׁוּנָה, וְאִם שִׁינָתָה

15 בַּהֲמָה מִדְּרַכָּה וְאֵבְלָה אֶת הַבְּגָד חִיבָת, אֲבָל בְּהֵמָה לֹא אוֹרְחָה – אִין

16 דָּרָךְ בַּהֲמָה לְרִבּוּץ בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, וְאִם עֲשֵׂתָה כֵּן שִׁינָתָה מִדְּרַכָּה,

17 וְלִפִּיכָךְ אִם שִׁינָתָה אִף הַמְּהַלֶּכֶת מִדְּרַכָּה וּבַעֲטָה בְּרִבּוּצָה הִרִי הִיא

18 פְּטוּרָה;

19 שִׁנִּינוּ בַּמִּשְׁנָה (לְעִיל יט). שֶׁאִף שֵׁן פְּטוּרָה בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, מִכֵּל מְקוּם

20 וְאִם נְהִינִית מְשַׁלְּמַת מֵה שְׁנֵהֲנִית [וְכו'].]

21 הַגְּמָרָא מִבְּרַת מֵה הַשִּׁיעוֹר שֶׁל מֵה שְׁנֵהֲנִית. מִבְּרַת הַגְּמָרָא: וְכַמְּה

22 הַשִּׁיעוֹר שֶׁל מֵה שְׁנֵהֲנִית. רַבָּה אָמַר, דְּמִי עֲמִיר – קֵשׁ וְתַבְּנִן שֶׁהֵם

23 מֵאֵבְל פְּשׁוּט, וְאִפְּלוּ אִם אֵבְלָה שְׁעוּרִים שֶׁהוּא מֵאֵבְל מְשׁוּבַח בְּהֵמָה.

24 וְרַבָּה אָמַר, דְּמִי שְׁעוּרִים בְּזוּל, כְּמוֹ שֶׁאֵבְלָה, אִלּוּ שֶׁאִינוּ מְשַׁלְּמִים לְפִי

25 הַשִּׁיעוֹר שֶׁבְּשׂוּק, מִפְּנֵי שֶׁאִלוּי לֹא הִיא מֵאֵבְלָה שְׁעוּרִים, אִלּוּ מְשַׁלְּמִים רַק

26 שְׁנֵי שְׁלִישׁ מִמְּחִירָם.

27 הַגְּמָרָא מִבִּיבָה סִיעוֹ לְדַבְּרֵי הָאִמּוּרָאִים מִבְּרִייתוֹת: תְּנִיָא בְּנוֹתִיָה

28 דְּרַבָּה – שִׁנִּינוּ בְּרִייתָא כְּרַבָּה, וְתִנְיָא בְּנוֹתִיָה דְּרַבָּה – וְשִׁנִּינוּ בְּרִייתָא

29 כְּרַבָּה. תְּנִיָא בְּנוֹתִיָה דְּרַבָּה, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי אָמַר, בַּהֲמָה שֶׁאֵבְלָה

30 שְׁעוּרִים בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, אִין מְשַׁלְּמַת אֲלֵא דְּמִי עֲמִיר בְּלָבָד. תְּנִיָא

31 בְּנוֹתִיָה דְּרַבָּה, אִם נְהִינִית מְשַׁלְּמַת מֵה שְׁנֵהֲנִית, כִּיְצַד, אֲבָלָה קָב

32 אוֹ קְבִיבִים, אִין אוֹמְרִים שֶׁתְּשַׁלְּמִים אֶת דְּמִיתָן לְפִי הַמְּחִיר בְּשׂוּק, אֲלֵא

33 אוֹמְרִין כְּמָה אֲדָם רוּצָה לְשַׁלֵּם כְּדִי לְהֵאָבִיל לְכַתְּמָתוֹ דְּרַבִּי תְּרַאוּ

34 לָהּ ו- דְּמֵי שְׁעוּרִים בּוֹלוּן בְּמִידָה הָרְאוּיָה לָהּ, וְלֹא קָב אוֹ קְבִיבִים שׁוּוּ

35 מִידָה גְּדוּלָה, אִף עַל פִּי שְׁאִינוּ רְגִיל לְהֵאָבִילָה שְׁעוּרִים אִלּוּ קֵשׁ וְתַבְּנִין.

36 וְלִפִּיכָךְ, אִם אֲבָלָה בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים חִיבִין אוֹ דְּבָר אַחַר תְּרַע לָהּ,

37 פְּטוּרָה לְגַמְרֵי, הוֹאִיל וְלֹא נִהְנִית.

38 הַגְּמָרָא דְּנָה לִגְבֵי הַנְּהַנָּה מוֹכּוּשׁ חֲבִירוֹ, הָאִם צָרִיךְ לְשַׁלֵּם לוֹ עוֹבֵר

39 הַנְּהַנָּה: אָמַר לִיה רַב חֲסֵדָא לְרַמִּי בַר חַמָּא, לֹא הוּיִת נִכָּן בְּאוֹרְחָא

40 בְּתַחֲמוּמָא – לֹא הֵיית קְרוֹב אֲלֵינוּ אֲתַמּוּל בְּלִילָה, וְלֹא יְכוּלַת לְדוּן עַמְנוּ

41 בְּמָה שֶׁהִסְתַּפְּקֵנוּ, דְּאִיבְעִיָא לָן מִיְלֵי מְעַלְיִיתָא – שֶׁהִסְתַּפְּקֵנוּ בְּדַבְּרִים

42 חֲשׁוּבִים. אָמַר לוֹ רַמִּי בַר חַמָּא, מָאִי מִיְלֵי מְעַלְיִיתָא – מָה הֵם הַדְּבָרִים

43 הַחֲשׁוּבִים שֶׁהִסְתַּפְּקַתְּם בָּהֵם. אָמַר לִיה רַב חֲסֵדָא, בְּדִין זֶה הִסְתַּפְּקֵנוּ,

44 הֲדָר בְּחֻצְרָה תְּכִירוֹ שְׁלָא מְדַעְתוֹ שֶׁל בַּעַל הַחֻצְרָה, הָאִם הוּא צָרִיךְ

45 לְהַעֲלוֹת לוֹ – לְבַעַל הַחֻצְרָה שְׂבָרָה, אוֹ אִין צָרִיךְ. מִבְּרַת הַגְּמָרָא: הִיבִי

46 דְּמִי, אֲלִימָא – אִם נִאֲמַר שֶׁמְדוּבַר בְּחֻצְרָה דְּלֹא קְנִימָא לְאַנְרָא –

47 שְׁאִינָה עוֹמֶדֶת לְהַשְׁכְּרָה, וְנִבְרָא דְּלֹא עֲבִיד לְמִינָר – וְהָאִדָם הֲדָר בַּה

48 אִינוּ עוֹשֵׂי לְשִׁכּוּר חֻצְרָה אַחֲרָת, מִפְּנֵי שֶׁמְצוּיִים לוֹ בְּתִים לְשִׁאֻל בְּחִינָם

49 אוֹ שֵׁשׁ לוֹ בֵּית אַחֲרָ, אִם כֵּן וְדֹאִי שְׁהוּא פְּטוּר, שְׁהִירִי זֶה [וְהָרָן] לֹא

50 נְהִינָה מִחֻצְרָה, שְׁהִירִי הוּא יְכוּל לְדוּר בְּחִינָם, זֶה [וְבַעַל הַחֻצְרָה] לֹא חֲסֵר

51 כְּלוּם בְּמָה שֶׁחֲבִירוֹ דָר בַּה, שְׁהִירִי הַחֻצְרָה אִינָה עוֹמֶדֶת לְהַשְׁכְּרָה. אֲלֵא

52 צָרִיךְ לּוֹמֵר שֶׁמְדוּבַר בְּחֻצְרָה דְּקִימָא לְאַנְרָא – הַעוֹמֶדֶת לְהַשְׁכְּרָה,

53 וְנִבְרָא דְּעִבִיד לְמִינָר – וְהָאִישׁ הֲדָר עוֹשֵׂי לְשִׁכּוּר בֵּית כְּדִי לְדוּר, אִלּוּ

54 שְׁאִי אִפְּשֵׁר לּוֹמֵר כֵּן מִפְּנֵי שֶׁבְּאוֹפֵן זֶה וְדֹאִי חִיבִי לְשַׁלֵּם, שְׁהִירִי זֶה [וְהָרָן]

55 נְהִינָה, שְׁהִירִיָת אֶת דְּמֵי הַשְׁכִּירוֹת שֶׁהִיא מְשַׁלֵּם בְּמִקּוּם אַחֲרָ, זֶה [וְבַעַל

56 הַחֻצְרָה] חֲסֵר, שְׁאִילוֹ לֹא דָר אָדָם זֶה בְּחֻצְרָה הִיא מְשַׁכִּירָה לְאַחֲרָ, וְכִיּוּן

57 שְׁבִנִי אָדָם רוֹאִים שֵׁשׁ מִי שֶׁדָר בְּחֻצְרָה, אִינָם מְבַקְּשִׁים מִבַּעַל הַחֻצְרָה

58 שֵׁשִׁיכֵר לָהֵם, וְלֹא יִתְּנֵן שֶׁרַב חֲסֵדָא הִסְתַּפֵּךְ בּוֹ. מִסִּיקָה הַגְּמָרָא: לֹא

59 צָרִיכָא, מְדוּבַר בְּחֻצְרָה דְּלֹא קְנִימָא לְאַנְרָא – שְׁאִינָה עוֹמֶדֶת לְהַשְׁכְּרָה,

60 וְנִבְרָא דְּעִבִיד לְמִינָר – וְהָדָר בַּה עוֹשֵׂי לְשִׁכּוּר, מִפְּנֵי שֶׁאִין לוֹ מְקוּם

61 אַחֲרָ לְדוּר בּוֹ בְּחִינָם, דְּהֵינּוּ זֶה נְהַנָּה וְזֶה לֹא חֲסֵר. מָאִי – מָה דִין הָדָר,

62 מְצִי אָמַר לִיה מָאִי חֲסֵרְתִיךְ – הָאִם הוּא יְכוּל לּוֹמֵר לְבַעַל הַחֻצְרָה, מָה

63 חֲסֵרְתִיךְ, הֲלֹא אִף אִם לֹא הֵייתִי דָר בְּחֻצְרָךְ לֹא הֵייתִי מְשַׁכִּירָה לְאַחֲרָ,

64 וּפְטוּר מִלְּשַׁלֵּם, אוֹ דְּלָמָּא – שְׁמָא מְצִי אָמַר – יְכוּל בַּעַל הַחֻצְרָה לּוֹמֵר

65 לוֹ,

פרק ב משנה ח

רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי קָבַל מֵהֵלֵל וּמִשְׁמַאי. הוּא הִיָּה אוֹמֵר, אִם לְמִדַּת תּוֹרַת הַרְבֵּה, אֵל תַּחְזִיק טוֹבָה לְעַצְמָךְ, כִּי לְכָךְ נּוֹצֵרֶת.

נקודות משיחות קודש

צריך להבין: א. משמעות הלשון "תורה הרבה" היא שהלימוד הוא יותר מהמתחייב, ואם כן מדוע נאמר "כי לכך נוצרת" (הלוא - אם הוא נוצר "לכך" סימן שמחוייב בזה, ובמה זה "הרבה"? ב. הלשון "תורה הרבה" סתום הוא - ומדוע לא נתפרש מהו שיעור החיוב ומהו "הרבה"?

והביאור בזה:

על בעל המאמר - רבן יוחנן בן זכאי - מצאנו שלמד תורה ארבעים שנה⁷. ארבעים שנה הוא מספר השנים הדרוש לקבלת סמיכה להורות הלכה⁸. לפי זה יוצא שבארבעים שנות לימודו הגיע רבן יוחנן בן זכאי לשלימות מסויימת בלימוד התורה ("בן ארבעים לבניה"⁹) וכל מה שלמד לאחר מכן (כמו שאמרו עליו¹⁰ ש"לא הלך ארבע אמות בלא תורה") היה למעלה מאותה שלימות.

ויש לומר שכן הוא גם במשנתנו - החיוב הוא ללמוד ולהגיע להוראה ומה שמעבר לזה נקרא "תורה הרבה". זהו שאמר רבן יוחנן בן זכאי "אם למדת תורה הרבה", דהיינו לימוד מהסוג והדרגה שהוא בעצמו עסק בו - "אל תחזיק טובה לעצמך, כי לכך נוצרת".

ההבדל בין "בריאה" ל"יצירה" הוא ש"בריאה" היא עצם התהוות המציאות, ואילו "יצירה" זו הצורה שבאה כדבר נוסף על עצם המציאות.

בלימוד תורה החילוק בין בריאה ליצירה הוא כדלהלן: מצד ה"בריאה" - עצם (התהוות) מציאות שכל האדם - אזי כאשר הוא מגיע להוראה, לאחר הלימוד של ארבעים שנה, נשלמה מטרת בריאתו. אך לגבי "יצירה" - הצורה של המציאות - אין לדבר סוף ואפשר להוסיף וללמוד תורה עוד ועוד.

זהו אם-כן פירוש משנתנו: גם "אם למדת תורה הרבה" - למדת תורה במידה כזו שזכית והגעת להוראה, כלומר, השלמת את מטרת בריאתך; "אל תחזיק טובה לעצמך - כי לכך נוצרת"; מצד ענין ה"יצירה" שבך (תוספת הצורה), מוטל עליך להוסיף עוד ועוד בלימוד התורה, בלי הגבלה.

(תורת-מנחם - התוועדויות תשמז, כרך ז, עמ' 150)

לכאורה יש להקשות: על תלמידיו של הלל הזקן נאמר בגמרא¹ "גדול שבכולן - יונתן בן עוזיאל; קטן שבכולם - רבן יוחנן בן זכאי". ולכאורה, הן אמת שגדולותו בתורה של רבן יוחנן בן זכאי היתה עצומה, ש"לא הניח מקרא ומשנה גמרא הלכה ואגדה.. דבר גדול ודבר קטן"², אבל מכל-מקום לפי ערך תלמידי הלל היה "קטן שבכולם"; מדוע אם-כן נאמר כאן רק מה ש"רבן יוחנן בן זכאי קיבל מהלל.. ולא הובאה שום מימרא מרבי יונתן בן עוזיאל, שהיה גדול תלמידיו של הלל !?

ויש לומר שזהו בהתאם לכללות ענין מסכת אבות, המתחילה ב"משה קיבל תורה מסיני ומסרה.. מסרה לאנשי כנסת הגדולה; הם אמרו.. והעמידו תלמידים הרבה"; כלומר, סגנון המסכת הוא של מימרות תנאים, מקבלי התורה, שהמשיכו בהעברת המסורה לדורות הבאים אחריהם.

על-פי זה יש לומר שבמסכת זו הובאו אך ורק דברי התנאים שענינם היה מסירת התורה. אף-על-פי שהיו תנאים גדולים מהם, שלימודם היה באופן נפלא ביותר, מכל-מקום דבריהם לא הובאו מכיון שלא היו שייכים לענין מסירת התורה.

על יונתן בן עוזיאל מסופר בגמרא³ ש"בשעה שיושב ועוסק בתורה, כל עוף שפורח עליו מיד נשרף", ומבואר בתוספות⁴ שזהו משום "שהדברים שמחים כנתינתם מסיני שניתנה תורה באש". מזה מובן גדול ההפלאה של לימודו - שמצד אחד היה נפלא ביותר, אך מצד שני, מטעם זה גופא לא היה שייך להעברת התורה לאחרים ובוודאי לא לכלל ישראל. לעומתו, רבן יוחנן בן זכאי ענינו היה העברת התורה לאחרים, כמבואר בגמרא⁵ ש"ארבעים שנה לימד", וכמסופר עליו עוד⁶, שביקש ממלך רומי "תן לי יבנה וחכמיה", שבזה הביטיח את המשך קיום ולימוד התורה בעם ישראל כולו. ולכן במסכת אבות (שענינה כאמור מסירת התורה לישראל) הובאו דברי רבי יוחנן בן זכאי שקיבל מהלל (ולא דבריהם של תלמידים אחרים).

(שיחות קודש תנש"א - פרשת שלח)

(1 סוכה כח, א. 2) בגמרא שם. 3) שם. 4) ד"ה כל עוף. 5) סנהדרין מא, א. 6) גיטין נו, ב. 7) סנהדרין מא, א. 8) ראה סוטה כב, ב. 9) להלן פרק ה משנה כב. 10) סוכה כח, א.

פרשת שלח

יג * וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ד שְׁלַח־לְךָ אַנְשִׁים וַיֵּתְרוּ אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר־אֲנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְמִטַּה אֲבֹתָיו תִּשְׁלְחוּ כָּל גֵּשׁוּי בָהֶם: ז וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה מִמִּדְבַּר פָּאָרָן עַל־פִּי יְהוָה כָּלֶם אַנְשִׁים רֵאשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל הַמָּה: (ח) וְאֵלֶּה שְׁמוֹתָם לְמִטַּה רְאוּבֵן שְׁמוּעַ בֶּן־זֹפֹר: ה לְמִטַּה שְׁמֹעוֹן שֹׁפֵט בֶּן־חֹרִי: ו לְמִטַּה יְהוּדָה כָּלֵב בֶּן־יִפְנֹת: ז לְמִטַּה יִשְׁשָׁכָר יִגָּאֵל בֶּן־יוֹסֵף: ח לְמִטַּה אֶפְרַיִם הוֹשֶׁעַ בֶּן־נוּן: ט לְמִטַּה בְּנִמֵּן פִּלְטִי בֶן־רְפוּא: י לְמִטַּה זְבוּלֹן גַּדְיָאֵל בֶּן־סוּרִי: יא לְמִטַּה יוֹסֵף לְמִטַּה מְנַשֶּׁה גַּדִּי בֶן־סוּסִי: יב לְמִטַּה דָּן עֲמִינָאֵל בֶּן־גַּמְלִי: יג לְמִטַּה אֲשֶׁר סִתוּר בֶּן־מִיכָאֵל: יד לְמִטַּה נַפְתָּלִי נַחֲבִי בֶן־וּפְסִי: טו לְמִטַּה גַּד גִּאוּאֵל בֶּן־מְכִי: טז אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־שָׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת־הָאָרֶץ וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֶׁעַ בֶּן־נוּן יְהוֹשֻׁעַ: (יז) וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם עָלוּ זֶה בְּנִגְבַּ וְעַלִּיתֶם אֶת־הָהָר: יח וְרֵאִיתֶם אֶת־הָאָרֶץ מֵהִי הוּא וְאֶת־הָעָם הַיֹּשֵׁב עָלֶיהָ הַחֹזֵק הוּא הַרְפָּה הַמְעַט הוּא אִם־רַב: יט וְמַה הָאָרֶץ אֲשֶׁר־הוּא יֹשֵׁב בָּהּ הַמְּוֹכָה הוּא אִם־רַעָה וּמַה הָעָרִים אֲשֶׁר־הוּא יֹשֵׁב בָּהֶנָּה הַמְּבֻחָנִים אִם בְּמִבְצָרִים: כ וּמַה הָאָרֶץ הַשְּׂמֵנָה הוּא אִם־רֹזָה הַיִּשְׁבָּה עַן אִם־צֹיֵן וְהִתְחַזְּקֹתֶם וּלְקַחְתֶּם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וְהִמְיִים יְמֵי כְּפוּרֵי עֲנָבִים:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת מוצש"ק ש"פ שלח תשל"ח)

והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ (יג, כ)

המשמעות של לקיחת הפרות היא - הפיכת פרותיה של ארץ כנען, שמעשיה משחתים ומקלקלים מכל האמות, לפרות השייכים לעם היהודי. כן שנושאי ישראל יתחזקו ויקחו מפרי הארץ - יש, אפוא, משום פתיחת הצנור לכבוש הארץ על ידי בני ישראל והפיכתה לארץ קדושה וטהורה.

שני כא וַיַּעֲלוּ וַיֵּתְרוּ אֶת־הָאָרֶץ מִמִּדְבַּר־צֹן עַד־רֶחֶב לְבָא חֲמַת: כב וַיַּעֲלוּ בְּנִגְבַּ וַיָּבֹאוּ עַד־חֶבְרוֹן וְשֵׁם אַחִימֵן שָׂשׂוּי וְתַלְמִי יְלִדֵי הַעֲנֹק וְחֶבְרוֹן שִׁבְעַת שָׁנִים נִבְנְתָה לִפְנֵי צֶעַן מִצְרַיִם: כג וַיָּבֹאוּ עַד־נַחַל אֲשַׁכְּל וַיִּכְרְתוּ מִשָּׁם זְמוּרָה וְאֲשַׁכְּוֹל עֲנָבִים אֶחָד וַיִּשְׂאֶהוּ כְּמוֹט בְּשָׁנִים וּמִן־הָרְמָנִים וּמִן־הַתְּאֵנִים: כד לְמָקוֹם הַהוּא קָרָא נַחַל אֲשַׁכְּוֹל עַל אֲדוּת הָאֲשַׁכְּוֹל אֲשֶׁר־כָּרְתוּ מִשָּׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: כה וַיֵּשְׁבוּ מִתוֹר הָאָרֶץ מִקֶּץ אַרְבָּעִים יוֹם: כז וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־כָּל־עַדַּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־מִדְבַּר פָּאָרָן קְדֻשָּׁה וַיֵּשְׁבוּ אֹתָם דְּבַר וְאֶת־כָּל־הָעֵדָה וַיִּרְאוּ אֶת־פְּרֵי הָאָרֶץ: כח וַיֹּסְפִירוּלוֹ וַיֹּאמְרוּ בָּאֲנֹו אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר שְׁלַחְתֶּנּוּ וְגַם זִבַּת חֶלֶב וּדְבַשׁ הוּא וְזֶה־פְרִיָּה: כט אִפֹּס פִּי־עוֹ הָעָם הַיֹּשֵׁב בְּאֶרֶץ וְהָעָרִים בְּצֻרוֹת גְּדֹלַת מְאֹד וְגַם־יְלִדֵי הַעֲנֹק רְאוּנוּ שֵׁם: ל וְעַמְּלֵק יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנִּגְבַּ וְהַחֲתִי וְהַיְבוּסִי וְהָאֱמֹרִי יוֹשֵׁב בְּהָר וְהַכְּנַעֲנִי יוֹשֵׁב עַל־הַיָּם וְעַל־יַד הַיַּרְדֵּן: לא וַיִּהְיֶה כָּלֵב אֶת־הָעָם אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר עָלָה נַעֲלָה וַיִּרְשָׁנוּ אֹתָהּ פִּי־יָכוֹל נוֹכַח לָהּ: לב וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־עָלוּ עִמּוֹ אָמְרוּ לֹא נוֹכַח לַעֲלֹת אֶל־הָעָם פִּי־חֹזֵק הוּא מִמֶּנּוּ: לד וַיֵּצִיאוּ דַבַּת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תָּרוּ אֹתָהּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עֲבַרְנוּ בָּהּ לְתוֹר אֹתָהּ אָרֶץ אֲכָלֶת וְיֹשְׁבֶיהָ הוּא וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־רְאוּנוּ בְּתוֹכָהּ אַנְשֵׁי מְדוּת: לו וְשֵׁם רְאוּנוּ אֶת־הַנְּפִילִים בְּנֵי עָנָק מִן־הַנְּפִילִים וְנָהִי כְּעֵינֵינוּ כְּחַנְבִּים וְכֵן הָיִינוּ כְּעֵינֵיהֶם: לז * וַתִּשָּׂא כָּל־הָעֵדָה וַיִּתְּנוּ אֶת־קוֹלָם וַיִּכְפוּ הָעָם בַּלִּילָה הַהוּא: לח וַיִּלְלוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם כָּל־הָעֵדָה לוֹ־מָתָנוּ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אוֹ בְּמִדְבַּר הַזֶּה לוֹ־מָתָנוּ: לט וְלִמָּחָה יְהוָה מִבֵּיא אֹתָנוּ

כַּאִישׁ אֶחָד וְאָמְרוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־שָׁמְעוּ אֶת־
 שְׁמֵעֶךָ לֵאמֹר: ^א מִבְּלֹתַי יִכְלַת יְהוָה לְהֵבִיא
 אֶת־הָעָם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לָהֶם
 וַיִּשְׁחָטֵם בַּמִּדְבָּר: ^ב וְעַתָּה יִגְדַל־נָא כַּחַ אֲדֹנָי
 כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לֵאמֹר: ^ג יְהוָה אֲרֹךְ אַפַּיִם וְרַב־
 חַסֵּד נִשְׂא עֵוֹן וּפְשָׁע וְנִקָּה לֹא יִנְקָה פֶקֶד עֵוֹן
 אָבוֹת עַל־בְּנִים עַל־שְׁלֵשִׁים וְעַל־רַבְעִים:
^ד סֶלַח־נָא לַעֲוֹן הָעָם הַזֶּה כַּגְּדֹל חַסְדְּךָ וְכַאֲשֶׁר
 נִשְׁאַתָּה לָעָם הַזֶּה מִמִּצְרַיִם וְעַד־הַנְּהַ: ^ה וַיֹּאמֶר
 יְהוָה סֶלַחְתִּי כְּדַבַּרְךָ: ^ו וְאוֹלָם חִי־אַנִּי וַיִּמְלֵא
 כְּבוֹד־יְהוָה אֶת־כָּל־הָאָרֶץ: ^ז כִּי כָל־הָאֲנָשִׁים
 הָרְאִים אֶת־כַּבְּדִי וְאֶת־אֲתֹתַי אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי
 בְּמִצְרַיִם וּבַמִּדְבָּר וַיִּנְסוּ אֹתִי זֶה עֲשׂוּר פְּעָמַיִם
 וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי: ^ח אִם־יִרְאוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
 נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבֹתָם וְכָל־מִנְאֲצֵי לֹא יִרְאוּהָ:
^ט וְעַבְדֵי כָּלֵב עֲקַב הִיטָּה רִיחַ אַחֲרַת עַמּוֹ
 וַיִּמְלֵא אַחֲרָי וְהִבִּיאֹתִיו אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־בָּא
 שָׁמָּה וְזָרְעוּ יִרְשָׁנָה: ^י וְהַעֲמַלְקִי וְהַכְּנַעֲנִי יוֹשְׁבֵי
 בְּעֵמֶק מִחַר פְּנֵי וַיִּסְעוּ לָכֶם הַמִּדְבָּר דֶּרֶךְ
 יַם־סוּף: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר המאמרים מזלזוט ג עמ' שצו)

ועתה יגדל נא כח אדני (יד, יז)

אמרו ב'ל', שהקב"ה אמר למשה הנה לך לעזרני, מיד
 אמר לו ועתה יגדל גו'. ומבאר בחסידות, שעל ידי עבודה
 פועלים הגדלה בכחנית 'כח אדני', היינו שהעבודה היא
 'צריך גבוה'. דהנה כתיב למעשה ידריך תכסף, תכסף מלשון
 תענוג, וכיון שתענוג תמיד אינו תענוג, לכן רק על ידי
 עבודה בכח עצמו, שהוא חדוש, נעשה אמיתית התענוג
 למעלה.

רביעי ט וידבר יהוה אל־משה ואל־אהרן לאמר:
 ט עד־מתי לעדה הרעה הזאת אשר המה
 מלינים עלי את־תלֹוֹת בני ישראל אשר המה
 מלינים עלי שמעתי: ט אמר אלהם חִי־אַנִּי
 נָא־יְהוָה אִם־לֹא כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם בְּאוֹנֵי פִי

אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְנַפֵּל בְּחָרֵב נַשְׁינִי וּטְפֹנוּ יְהוּי
 לְבֹז הַלֹּא טוֹב לָנוּ שׁוֹב מִצְרַיִמָּה: ^א וַיֹּאמְרוּ אִישׁ
 אֶל־אֲחִיו נַתְּנָה רֹאשׁ וְנִשְׁוֹבָה מִצְרַיִמָּה: ^ב וַיִּפֹּל
 מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פְּנֵיהֶם לִפְנֵי כָל־קְהַל עַדֹת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל: ^ג וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נּוּן וְכָלֵב בֶּן־יִפְנֵה מִן־
 הַתָּרִים אֶת־הָאָרֶץ קָרְעוּ בְּגָדֵיהֶם: ^ד וַיֹּאמְרוּ אֶל־
 כָּל־עַדֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָבְרָנוּ
 בָּהּ לְתוֹר אֹתָהּ טוֹבָה הָאָרֶץ מְאֹד מְאֹד:

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם א עמ' 103)

ויחם כלב את העם אל משה (יג, ל)

יש לשאל, הרי המרגלים השיבו על שאלותיו של משה,
 ומה ראה כלב שהשתיקם. ויש לומר, דהנה משה דרש מהם
 לחקר אודות המלחמה והפבוש ("התזק הוא"), ואחר־כֵּן
 אודות הרוח והשכר ("השמנה היא"), אך המרגלים שנו את
 הסדר והקדימו את השכר ("זבת חלב ודבש"). ומכיון
 ששמו את הדגש על השכר, עבודה על־מנת לקבל פרס -
 עמד כלב והשתיקם.

שלישי ה אם־חפץ בנו יהוה והביא אתנו אל־
 הארץ הזאת ונתנה לנו ארץ אשר־הוא זבת
 חלב ודבש: ט אך ביהוה אל־תמַרְדוּ ואתם
 אל־תִּירְאוּ אֶת־עַם הָאָרֶץ כִּי לַחֲמֵנוּ הֵם סוֹר
 צַלַם מֵעֲלֵיהֶם וַיְהִי אֲתָנוּ אֶל־תִּירָאִים: ^א וַיֹּאמְרוּ
 כָּל־הָעֵדָה לְרִנּוֹם אֲתֶם בְּאֲכָנִים וּכְבוֹד יְהוָה
 נִרְאָה בְּאַחַל מוֹעֵד אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: **פ**
^ב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עַד־אַנָּה יִנְאָצְנִי הָעָם
 הַזֶּה וְעַד־אַנָּה לֹא־יֵאֱמִינוּ בִּי בְּכָל־הָאֹתוֹת אֲשֶׁר
 עָשִׂיתִי בְּקִרְבּוֹ: ^ג אֲפֹנוּ בַּדָּבָר וְאוֹרְשָׁנוּ וְאַעֲשֶׂה
 אֲתָךְ לְגוֹי־גְדוֹל וְעַצוֹם מִמֶּנּוּ: ^ד וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
 אֶל־יְהוָה וְשָׁמְעוּ מִצְרַיִם כִּי־הִעֲלִיתָ בְּכַחַךְ אֶת־
 הָעָם הַזֶּה מִקִּרְבּוֹ: ^ה וַיֹּאמְרוּ אֶל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ
 הַזֹּאת שָׁמְעוּ כִּי־אֲתָה יְהוָה בְּקִרְבֵּי הָעָם הַזֶּה
 אֲשֶׁר־עִין בְּעֵין נִרְאָה וְאֲתָה יְהוָה וְעַנְנְךָ עִמָּד
 עֲלֵהֶם וּבַעֲמֹד עֲנַן אֲתָה הַלֵּךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם
 וּבַעֲמֹד אֵשׁ לַיְלָה: ^ו וְהִמַּתָּה אֶת־הָעָם הַזֶּה

אֶעֱשֶׂה לָכֶם: כ^א בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִפְּלוּ פְּגָרֵיכֶם וְכָל־פְּקֻדֵיכֶם לְכָל־מַסְפְּרָכֶם מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמִגֵּדָה אֲשֶׁר הִלִּינְתֶם עָלַי: ז^ב אִם־אַתֶּם תִּבְּאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת־יָדִי לְשַׁפֵּן אֶתְכֶם בְּהָ בָּהּ פִּי אִם־פֶּלֶב בְּיָדִיכֶם וַיְהוֹשֶׁעַ בְּיָנַי: ח^א וְטַפְכֶם אֲשֶׁר אִמְרַתֶם לָבוֹ יִהְיֶה וְהִבִּיאֲתִי אִתְּם וַיִּדְעוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר מֵאִסְתֶּם בָּהּ: ט^א וּפְגָרֵיכֶם אִתְּם יִפְּלוּ בַּמִּדְבָּר הַזֶּה: י^א וּבְנֵיכֶם יִהְיוּ רַעִים בַּמִּדְבָּר אַרְבַּעִים שָׁנָה וְנִשְׂאוּ אֶת־זְנוּתֵיכֶם עִדְתֶם פְּגָרֵיכֶם בַּמִּדְבָּר: יא^ב בַּמַּסְפֵּר הַיָּמִים אֲשֶׁר־תִּרְתְּם אֶת־הָאָרֶץ אַרְבַּעִים יוֹם יוֹם לַשָּׁנָה יוֹם לַשָּׁנָה תִּשְׂאוּ אֶת־עֹנֹתֵיכֶם אַרְבַּעִים שָׁנָה וַיִּדְעֶתֶם אֶת־תְּנוּאָתִי: יב^א אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי אִם־לֹא וְזֹאת אֶעֱשֶׂה לְכָל־הָעֵדָה הַרְעָה הַזֹּאת הַנוֹעֲדִים עָלַי בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִתְּמוּ וְשֵׁם יִמְתּוּ: יג^א וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־שָׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת־הָאָרֶץ וַיָּשָׁבוּ כְּתִיב וַיִּלְוּ קָרִי וַיִּלְוּ עָלָיו אֶת־כָּל־הָעֵדָה לְהוֹצִיא דָבָר עַל־הָאָרֶץ: יד^א וַיִּמְתּוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצְאֵי דַבַּר הָאָרֶץ רַעָה בַּמַּגִּפָּה לִפְנֵי יְהוָה: טו^א וַיְהוֹשֶׁעַ בְּיָנַי וְכָלֶב בְּיָדֵינוּ חָיו מִן־הָאֲנָשִׁים הָהֵם הַהֹלְכִים לְתוֹר אֶת־הָאָרֶץ: טז^א וַיִּדְבֵּר מֹשֶׁה אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְאַבְּלוּ הָעָם מְאֹד: טז^ב וַיִּשְׁכַּמוּ בַּבֹּקֶר וַיַּעֲלוּ אֶל־רֹאשֵׁי־הָהָר לֵאמֹר הֲנִנּוּ וְעָלִינוּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־אָמַר יְהוָה כִּי חָטְאנוּ: טז^ג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפָנָה זֶה אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־פִּי יְהוָה וְהוּא לֹא תַצְלַח: טז^ד אֲלֵי־תַעֲלוּ כִּי אֵין יְהוָה בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִגְנָפוּ לִפְנֵי אֱיֹבִיבֵיכֶם: טז^ה כִּי הָעַמְלֹקִי וְהַכְּנַעֲנִי שֵׁם לִפְנֵיכֶם וַנִּפְלְתֶם בַּחֲרֹב כִּי־עַל־פָּנָה שְׂבַתְּם מֵאֲחֵרֵי יְהוָה וְלֹא־יִהְיֶה יְהוָה עִמָּכֶם: טז^ו וַיַּעֲפְלוּ לַעֲלוֹת אֶל־רֹאשׁ הָהָר וְאַרְוֹן בְּרִית־יְהוָה וּמִנְשָׁה לֹא־מָשׂוּ מִקְרֹב הַמַּחֲנֶה: טז^ז וַיִּרַד הָעַמְלֹקִי וְהַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב

בְּהָר הַהוּא וַיִּכּוּם וַיִּכְתּוּם עַד־חֲרָמָה: פ^א טו « וַיִּדְבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ז^ב דִּבַּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמְרַתְּ אֲלֵהֶם כִּי תִבְּאוּ אֶל־אָרֶץ מוֹשְׁבֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם: ז^ג וְעִשִּׂיתֶם אִשָּׁה לַיהוָה עֹלָה אוֹ־זֶבֶח לְפִלֵא־גֵדֵר אוֹ בְּגֵדָה אוֹ בְּמַעֲרֵיכֶם לַעֲשׂוֹת רִיחַ נִיחַח לַיהוָה מִן־הַבֶּקֶר אוֹ מִן־הַצֹּאן: ז^ד וְהִקְרִיב הַמִּקְרִיב קָרְבָּנוֹ לַיהוָה מִנְחָה סֶלֶת עֲשׂוֹן בָּלוּל בַּרְבֵּיעִית הַחֵיץ שָׁמֶן: ז^ה וַיִּזֵּן לַגִּסְדֵּי רְבִיעִית הַחֵיץ תַּעֲשֶׂה עַל־הָעֹלָה אוֹ לִזְבַּח לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד: ז^ו אוֹ לֵאֵיל תַּעֲשֶׂה מִנְחָה סֶלֶת שְׁנֵי עֶשְׂרִים בָּלוּלָה בְּשָׁמֶן שְׁלֹשִׁית הַחֵיץ: ז^ז וַיִּזֵּן לַגִּסְדֵּי שְׁלֹשִׁית הַחֵיץ תִּקְרִיב רִיח־נִיחַח לַיהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לג עמ' 85)

עד מתי לעדה הרעה הזאת (יה, כז)

וְלֵאמֹר מִדְּעֵי נִלְמַד דִּין זֶה מַעֲדָה רַעָה דְּקָא. וְיֵשׁ לִזְמַר, שְׂבֻדָּה נְרָמָז שְׁחָטָא הַמְרַגְלִים לֹא הָיָה חָטָא בְּמוֹכֵן הַפְּשׁוּט, אֲלֵא סְעוּת — הֵם חָשְׁבוּ שְׂפָדֵי לְהַגִּיעַ לְדַבְּקוֹת בָּהּ יֵשׁ לְהַתְּבַדֵּד בַּמִּדְבָּר, וְלֹא לְהַכְּנִס לְאָרֶץ וְלְהַתְּעַסֵּק עִם גְּשָׁמִיּוֹת הָעוֹלָם. אֲלֵא שְׁמַצֵּד גְּדֹל מַעֲלָתָם וְדַרְבָּנָתָם בְּעִבּוּדַת ה' הָרַי זֶה חָטָא גְּדוֹל וְחַמּוּר.

חמישי ח וכי־תַעֲשֶׂה בְּיָדֶיךָ עֹלָה אוֹ־זֶבֶח לְפִלֵא־גֵדֵר אוֹ־שְׂלָמִים לַיהוָה: ט^א וְהִקְרִיב עַל־בְּנֵי־הַבֶּקֶר מִנְחָה סֶלֶת שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִים בָּלוּל בְּשָׁמֶן חֲצִי הַחֵיץ: י^א וַיִּזֵּן תִּקְרִיב לַגִּסְדֵּי חֲצִי הַחֵיץ אִשָּׁה רִיח־נִיחַח לַיהוָה: יא^ב כִּכָּה יַעֲשֶׂה לְשׂוֹר הָאֶחָד אוֹ לֵאֵיל הָאֶחָד אוֹ־לִשָּׁה בְּכַבָּשִׁים אוֹ בְּעֹזִים: יב^א בַּמַּסְפֵּר אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ כִכָּה תַעֲשׂוּ לְאֶחָד בַּמַּסְפָּרִים: יב^ב כָּל־הָאֲזִרָח יַעֲשֶׂה־כִכָּה אֶת־אֵלֶּה לְתִקְרִיב אִשָּׁה רִיח־נִיחַח לַיהוָה: יב^ג וְכִי־יִגֹּר אֶתְכֶם גֵּר אוֹ אֲשֶׁר־בְּתוֹכְכֶם לְדַרְתֵיכֶם וַעֲשֶׂה אִשָּׁה רִיח־נִיחַח לַיהוָה כַּאֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ בֵּן יַעֲשֶׂה: יג^א חֲקֹהֶל חֲקָה אַחַת לָכֶם וְלִגֵּר הַגֵּר חֲקַת עוֹלָם

בו, אלא הם בעלי שליטה והשפעה עצמית. ומצות חלה מבטלת אמונה זו, שהרי האדם המקיים את המצוה מצהיר בכך שפשה זו, שקבל באמצעות כחות הטבע, באה בעצם מהקב"ה.

שביעי כו ואם־נפש אחת תחטא בשגגה והקריבה עז בת־שנתה לחטאת: כה וכפר הכהן על־הנפש השגגת בחטאה בשגגה לפני יהוה לכפר עליו ונסלח לו: כז האזרח בבני ישראל ולגר הגר בתוכם תורה אחת יהיה לכם לעשה בשגגה: כח והנפש אשר־תעשה | ביד רמה מן־האזרח ומן־הגר את־יהוה הוא מגדף ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמו: כט כי דבר־יהוה בזה ואת־מצותו הפך הכרת | תפרת הנפש ההוא עונה בה: פ ויהיו בני־ישראל במדבר וימצאו איש מקשש עצים ביום השבת: צ ויקריבו אתו המצאים אתו מקשש עצים אל־משה ואל־אהרן ואל כלה־העדה: צא ויניחו אתו פמושמר פי לא פרש מה־יעשה לו: ס ויאמר יהוה אל־משה מות יומת האיש רגום אתו באבנים כלה־העדה מחוץ למחנה: צב ויצאו אתו כלה־העדה אל־מחוץ למחנה וירגמו אתו באבנים וימת כאשר צוה יהוה את־משה: פ ויאמר יהוה אל־משה לאמר: צג דבר אל־בני ישראל ואמרת אלהים ועשו להם ציצת על־פנפי בגדיהם לדרתם ונתנו על־ציצת הכנף פתיל תכלת: צד והיה לכם לציצת וראיתם אתו וזכרתם את־כל־מצות יהוה ועשיתם אתם ולא־תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר־אתם זנים אחריהם: צה למען תזכרו ועשיתם את־כל־מצותי והייתם קדשים לאלהיכם: מח אני יהוה אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני יהוה אלהיכם: פפפ

לְדַרְתֵיכֶם כַּכֶּם בְּגַר יְהוָה לִפְנֵי יְהוָה: טו תּוֹרָה אַחַת וּמִשְׁפָּט אֶחָד יְהוָה לָכֶם וְלִגֵּר הַגֵּר אִתְּכֶם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ שלח תשמ"א)

וכי יגור אִתְּכֶם גֵּר . . . וְלִגֵּר הַגֵּר אִתְּכֶם (טו, יד-טז) כָּל פְּסוּק יֵשׁ חֲדוּשׁ. וְכִי יגור - בְּפִרְשֵׁי נִסְכִּים "בְּשָׂר לָהֶם שִׁכְנֵסוּ לְאַרְץ", כִּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל הִצְטַעְרוּ מִכֶּף שְׁנֵאמַר לָהֶם לְאַחַר חֹטֵא הַמְּרֻגְלִים שְׂלָא וְכִנְסוּ לְאַרְץ; וּמִכִּינן שְׂצַעַר זֶה הָיָה גַם לְגֵרִים שֶׁהָיוּ בְּשַׁעַת חֹטֵא זֶה, חָל הַצְּוִי גַם עַל גֵּר. הַקֶּהֱל - לֹא רַק בְּנִסְכִּים, אֲלָא אַף בְּכָל הַמִּצְוֹת. חֶקֶת עוֹלָם - גַּם בְּמִצְוֹת שְׁנֵצְטוּ לְדוֹרוֹת. תּוֹרָה אַחַת - לֹא רַק בְּחֻקִּים, אֲלָא גַם בְּעִדוֹת וּבְמִשְׁפָּטִים.

שְׂשִׁי י וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: יא דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כְּבֹאֲכֶם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי מְבִיא אֲתֶכֶם שָׂמָּה: יב וְהָיָה בְּאֲכֻלְכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ תְּרִימוּ תְרוּמָה לַיהוָה: יג רֵאשִׁית עֲרֹסְתֵכֶם חֲלֵה תְרִימוּ תְרוּמָה בְּתְרוּמַת גֵּרָן כֵּן תְּרִימוּ אֹתָהּ: יד מֵרֵאשִׁית עֲרֹסְתֵיכֶם תִּתְּנוּ לַיהוָה תְרוּמָה לְדַרְתֵיכֶם: טו וְכִי תִשְׁגּוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ אֵת כְּלֵי־הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה: טז אֵת כְּלֵי־אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֲלֵיכֶם בְּיַד מֹשֶׁה מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וְהִלָּאָה לְדַרְתֵיכֶם: טז וְהָיָה אִם מֵעִנִּי הָעֵדָה נַעֲשִׂיתָה לְשִׁגְגָה וְעָשׂוּ כְלֵי־הָעֵדָה פֶּר בֶּן־בְּקָר אֶחָד לְעֹלָה לְרִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה וּמִנְחָתוֹ וְנִסְכּוֹ כַּמִּשְׁפָּט וְשִׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּת: טז וְכִפֹּר הַכֹּהֵן עַל־כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִסְלַח לָהֶם כִּי־שִׁגְגָה הוּא וְהֵם הִבִּיאוּ אֶת־קָרְבָּנָם אֲשֶׁה לַיהוָה וְחַטָּאתָם לִפְנֵי יְהוָה עַל־שִׁגְגָתָם: טז וְנִסְלַח לְכָל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם כִּי לְכָל־הָעָם בְּשִׁגְגָה: טז

~ נקודות משיחות קודש ~ (קוטי שיחות יח עמ' 183)

רֵאשִׁית עֲרֹסְתֵיכֶם חֲלֵה תְרִימוּ תְרוּמָה (טו, טז) אֵיטָא בְּמִדְרָשׁ, שְׂכַל הַמְּקַיֵּם מִצְוֹת חֲלָה כְּאֵלוֹ בְּטַל עֲבוּדָה־גְּרָה. וְיֵשׁ לְבָאֵר, דְּהִגָּה חֲטָא שֶׁל עֲבוּדָה־גְּרָה הוּא גַם הָאֲמוּנָה שְׂכּוּכִים וּמְזוּלוֹת אֵינֶם רַק כְּגִרָוֹן בְּיַד חֲחוּצֵב

חצי קריש

וַתִּגְדַּל וַיִּתְקַדַּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. אַמֵּן בְּעֶלְמָא דִּי בְרָא כְרַעוּתָהּ
וַיְמַלִּיךְ מַלְכוּתָהּ, וַיְצַמַח פּוּרְקָנָהּ וַיִּקְרַב מְשִׁיחָהּ.
אַמֵּן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֶלְמָא
וּבְזִמְן קָרִיב וְאַמְרוּ אַמֵּן: אַמֵּן יְהִי שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וּלְעָלְמָא
עָלְמָא. יְתִבְרַךְ: יְהִי שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וּלְעָלְמָא עָלְמָא.
יְתִבְרַךְ, וַיִּשְׁמַח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמֵם, וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר,
וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמֵהּ דְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אַמֵּן לְעֵלְמָא מִן
כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא, תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחֲמָתָא, דְאַמְרִין
בְּעֶלְמָא, וְאַמְרוּ אַמֵּן: אַמֵּן

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש יט עמ' שדח)

ולא תתורו אחרי עיניכם (טו, לט)

מי שמסתפל בעיניו באפן האסור, הפך התפלית

שִׁבְשִׁבִּילָהּ נִבְרָאוּ הָעֵינַיִם – תְּרִי הוּא 'סוּמָא' לְפִי שְׂעָה, וְעוֹד
גְרוּעַ מִקֶּדֶד. וְתְרִי אֲמָרוּ רַ"ל: "סוּמָא תְּשׁוּב כְּמַת".

מִפְטִיר ז' וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: לֹא דִבַּר
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמְרַת אֱלֹהִים וְעִשׂוּ לָהֶם צִיצֵת
עַל־פְּנֵי בְּגֵדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתַנוּ עַל־צִיצֵת הַכֹּהֵן
פְּתִיל תְּכֵלֶת: לֹא וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֵת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ
וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת יְהוָה וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם
וְלֹא־תִתּוּרוּ אַחֲרָי לְכַנְכֵם וְאַחֲרָי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־
אִתְּם וְזָנִים אַחֲרֵיהֶם: מ לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם
אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם:
מא אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה

אֱלֹהֵיכֶם: פפפ

ק"ט פסוקים, פל"ט סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ־חַיִּים הִיא לְפַחְזוּקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מְאֹשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְרַכֵּי־נֶעַם, וְכָל־נִתְיַבְחֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְבַּע יָמִים בְּיַמֵּיהָ,
בְּשִׂמְאֹלָה עֹשֶׂר וְכַבּוֹד. יי חָפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחנות של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל
עַמּוֹ וּבְנְבִיאֵי הָאֵמַת וְצִדְקָ:**

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הווקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

א וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ בְּנֵי־נֹן מִן־הַשְּׂטִיִּים שְׁנַיִם אַנְשִׁים מִרְגְּלֵי חֶרֶשׁ (ח"י) בְּרֵי, בַּפֶּתַח שְׁלֹחַם כִּי לֹא רָצָה שִׁדְעוּ כָּל יִשְׂרָאֵל כִּדְרֵי שְׂמֵא יִפְתְּרוּ בְּשִׁלְחוֹ מִרְגְּלֵי לֵאמֹר וְכֹה אָמַר לְכוּ רְאוּ אֶת־הָאָרֶץ וְאֶת־יְרִיחוֹ וְיִלְכוּ וְיָבֹאוּ בֵּית־אִשָּׁה זֹנְנָה מוֹכֶרֶת מִזֶּן וְשָׂמָה רָחֵב וַיִּשְׁכְּבוּ־שָׂמָה לַיְלָה אֶחָד: ב וַיֹּאמֶר לְמֹלֵךְ יְרִיחוֹ לֵאמֹר הִנֵּה אַנְשִׁים בָּאוּ הֵנָּה לְעִיר הוֹאֵת הַלַּיְלָה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְחַפֵּר לְרַגַל אֶת־הָאָרֶץ: ג וַיִּשְׁלַח מֹלֵךְ יְרִיחוֹ אֶל־רָחֵב לֵאמֹר הֲרֹצִיאִי הָאֲנָשִׁים הַבָּאִים אֵלַיךְ אֲשֶׁר־בָּאוּ לְבִיתְךָ כִּי לְחַפֵּר אֶת־כָּל־הָאָרֶץ בָּאוּ: ד וַתִּקַּח הָאִשָּׁה אֶת־שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וַתַּצְפְּנֵנּוּ כָּל אֶחָד בְּמָקוֹם

מיוחד ותאמר פן באו אלי האנשים ולא ידעתי מאין המה: ה ויהי השער עומד לסגור בהשך שחשך היום והאנשים יצאו לא ידעתי אנה הלכו האנשים רדפו מהר אחריהם היות זה מקרוב יצאו פי תשיגום: ו והיא העלתם הגנה ותמנמם במקום יותר נסתר בפשתי העץ בפשמים שהם ערוך בחוף קנים הערכות המסודרים לה עליהגג: ז והאנשים רדפו אחריהם הדרך הירדן על עד המעברות מקום מעבר הירדן, שהיו סבורים שהורו לערכות מואב והשער סגרו השוערים אחרי פאשר יצאו הודפים אחריהם שאם ערוך לא יצאו מן העיר לא יוכלו לצאת משם: ח והמה מרגלים טרם ישכבון והיא עלתה עליהם אצלם על הגג: ט ותאמר אליהאנשים ידעתי פינתן יהיה לכם אתי הארץ ומאין ידעה את? מכוון וכי נפלה אימתכם עלינו מפני גדולתכם ורוחמתכם, ועוד וכי נמנו כל־ישבי הארץ מפניכם מפני יראת הרע שיעז להם מקם: י כי שמענו את אשר־הוביש בש יהוה את־מי ים־סוף מפניכם בצאתכם ממצרים ואשר עשיתם לשני מלכי האמורי אשר בעבר הירדן לסיחן ולעוג אשר החרמתם השדותם אותם: יא ונשמע וימם לכבנו ולא־לקמה עוד רוח וכוונה פאיש מפניכם להלחם בי יהוה אללהיכם

הפטרה לפרשת שלח לקריאה בציבור

ולשנים מקרא ואחד תרגום ביהושע פרק ב

ב א וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ בְּנֵי־נֹן מִן־הַשְּׂטִיִּים שְׁנַיִם אַנְשִׁים מִרְגְּלֵי חֶרֶשׁ לְכוּ רְאוּ אֶת־הָאָרֶץ וְאֶת־יְרִיחוֹ וְיִלְכוּ וְיָבֹאוּ בֵּית־אִשָּׁה זֹנְנָה וְשָׂמָה רָחֵב וַיִּשְׁכְּבוּ־שָׂמָה: ב וַיֹּאמֶר לְמֹלֵךְ יְרִיחוֹ לֵאמֹר הִנֵּה אַנְשִׁים בָּאוּ הֵנָּה הַלַּיְלָה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְחַפֵּר אֶת־הָאָרֶץ: ג וַיִּשְׁלַח מֹלֵךְ יְרִיחוֹ אֶל־רָחֵב לֵאמֹר הֲרֹצִיאִי הָאֲנָשִׁים הַבָּאִים אֵלַיךְ אֲשֶׁר־בָּאוּ לְבִיתְךָ כִּי לְחַפֵּר אֶת־כָּל־הָאָרֶץ בָּאוּ: ד וַתִּקַּח הָאִשָּׁה אֶת־שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וַתַּצְפְּנֵנּוּ כָּל אֶחָד בְּמָקוֹם

שי למורא
א) מרגלים, לראות מאיזה מקום יכבשוה בקלות. חרש, בשחוקה, שאיש לא ידע בדבר, רק הם לבדם. ואת יריחו, שהיתה קשה לכבוש בגודל הארץ. אישה זונה, מוכרת מיני מזון. ב) לחפר, לרגל ולחפש את הסתרים שבה. ד) ותצפנו, את כל אחד במקום מיוחד. ובמדרש תנחומא אמרו, שהמרגלים היו פניחם וכלב, ופניחם עמד לפניהם ולא ראוהו, לפי שהיה כמלאך. וכן את כלב היה צריך להצפין. ו) ותמנמם, פסחה אותם בהטמנה לגמרי. בפשתי העץ, בקני פשתן שהם ערוך כמו עצים. ז) על המעברות, כמו עד המעברות שהוא מקום מעברי המים של הירדן. ח) נמנו, נמסו. * החרמתם, השדותם. יב) אות אמת, סימן

האנשים ולא ידעתי מאין המה: ה ויהי השער לסגור בהשך והאנשים יצאו לא ידעתי אנה הלכו האנשים רדפו מהר אחריהם פי תשיגום: ו והיא העלתם הגנה ותמנמם בפשתי העץ הערכות לה עליהגג: ז והאנשים רדפו אחריהם הדרך הירדן על המעברות והשער סגרו אחרי פאשר יצאו הודפים אחריהם: ח והמה טרם ישכבון והיא עלתה עליהם עליהגג: ט ותאמר אליהאנשים ידעתי פינתן יהיה לכם אתי הארץ וכי נפלה אימתכם עלינו וכי נמנו כל־ישבי הארץ מפניכם: י כי שמענו את אשר־הוביש יהוה את־מי ים־סוף מפניכם בצאתכם ממצרים ואשר עשיתם לשני מלכי האמורי אשר בעבר הירדן לסיחן ולעוג אשר החרמתם השדותם אותם: יא ונשמע וימם לכבנו ולא־לקמה עוד רוח וכוונה פאיש מפניכם להלחם בי יהוה אללהיכם בצאתכם ממצרים ואשר עשיתם לשני מלכי האמורי אשר בעבר הירדן לסיחן ולעוג

עטרת מרים

הוא אלהים בשמים מפעל ועל־הארץ מתחת ומי ולחם ויגזח את האלהים האדירים האלה: יב ועתה השבעו־נא לי ביהוה פֿרֿעֿשֿיֿתי עִמָּכֶם חֶסֶד כי ערוז לא עשיתם לי טובה מאומה, לכן ועשיתם גַּם־אִתְּם עִם־בֵּית אָבִי חֶסֶד וּנְתַתֶּם לִי אוֹת אִמַּת סִימֹן אִמַּתִּי לְמַעַן יֵדְעוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לְכָל יִשְׁלַחוּ בְּנוֹ ד': יג וְהִחִייתֶם אֶת־אָבִי וְאֶת־אִמִּי וְאֶת־אֶחָיו וְאֶת־אֶחָיוֹתַי וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר לָהֶם וְהִצַּלְתֶּם אֶת־נַפְשֹׁתֵינוּ מִמּוֹת: יד וַיֹּאמְרוּ לָהּ הַאֲנָשִׁים נַפְשֵׁנוּ תַחְתִּיכֶם לְמוֹת כִּי לְהַצִּיל אֶתְכֶם אִם לֹא תִגְדְּרוּ אֶת־דְּבָרֵנוּ זֶה אֵת הָאוֹת שֶׁנִּתְּנָה לָךְ, שְׁלֵא יַעֲשׂוּ אֲחֵרִים עִם בֵּית בַּחוּמָה לְהַצִּיל וְהָיָה בְּתַת יְהוָה שִׁי לְמוֹרָא

ברור שמתכוונת (1) נקנים אנהנו, הרי אנו תולים הדבר בך לעשות את האות הנה (יח) תקנות, לשון קו וחבל. השני, הנבוע בצבע אדם שנקרא "שני" כג) ויעברו, עברו

אֲשֶׁר הִחַרְמַתֶּם אוֹתָם: יא וְנִשְׁמַע וַיִּמָּס לְבַבְנוּ וְלֹא־קָמָה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ מִפְּנֵיכֶם כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם מִפְּעַל וְעַל־הָאָרֶץ מִתַּחַת:

יב ועתה השבעו־נא לי ביהוה פֿרֿעֿשֿיֿתי עִמָּכֶם חֶסֶד ועשיתם גַּם־אִתְּם עִם־בֵּית אָבִי חֶסֶד וּנְתַתֶּם לִי אוֹת אִמַּת: יג וְהִחִייתֶם אֶת־אָבִי וְאֶת־אִמִּי וְאֶת־אֶחָיו וְאֶת־אֶחָיוֹתַי וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר לָהֶם וְהִצַּלְתֶּם אֶת־נַפְשֹׁתֵינוּ מִמּוֹת: יד וַיֹּאמְרוּ לָהּ הַאֲנָשִׁים נַפְשֵׁנוּ תַחְתִּיכֶם לְמוֹת אִם לֹא תִגְדְּרוּ אֶת־דְּבָרֵנוּ זֶה וְהָיָה בְּתַת יְהוָה

לְנוּ אֶת־הָאָרֶץ וְעִשִּׂינוּ עִמָּךְ חֶסֶד וְאִמַּת: טו וְתוֹרְדֶם בַּחֲבַל בְּעַד הַחֲלוֹן כִּי בֵיתְהָ בְּקִיר הַחוּמָה וּבַחוּמָה הִיא יוֹשֶׁבֶת: טז וְתֹאמַר לָהֶם הִהִרָה לָכֹו פֶּן־יִפְגְּעוּ בְכֶם הַרְדָּפִים וְנַחֲבַתֶּם שְׁמָה שְׁלֹשֶׁת יָמִים עַד שׁוֹב הַרְדָּפִים וְאַחַר תֵּלְכוּ לְדַרְכְּכֶם: יז וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ הַאֲנָשִׁים נְקִים אֲנַחְנוּ מִשְׁבַּעְתְּךָ הַזֶּה אֲשֶׁר הִשְׁבַּעְתָּנוּ:

יח הרי אנו תולים הדבר בך לעשות האות הנה הננה אנהנו באים בארץ את־תקנות הכל חוט השני הנבוע בצבע אדם הנה אשר הורדתנו בו, תקשרי להיות לאות וסימן בחלון אשר הורדתנו בו ואת־אבִיךָ ואת־אִמִּיךָ ואת־אֶחָיךָ ואת־כָּל־בֵּית אָבִיךָ תֹאסֶפִי תַכְּנִי אֵלֶיךָ הַיְתִיחָה: יט וְהָיָה כָּל אֲשֶׁר־יִצְאֵ מִדְּלַתִּי בֵיתְךָ הַחוּצָה דָּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וְאֲנַחְנוּ נְקִיִּם וְכָל אֲשֶׁר יִהְיֶה אִתְּךָ בְּבֵית דָּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ אִם־יָד תִּהְיֶה־בוֹ: כ וְאִם־תִּגְדִּי אֶת־דְּבָרֵנוּ זֶה וְהִינֹנוּ נְקִיִּם מִשְׁבַּעְתְּךָ אֲשֶׁר הִשְׁבַּעְתָּנוּ: כא וְתֹאמַר

כִּדְבַרְיֶכֶם כִּי־הוּא וְתִשְׁלַחֶם וַיִּלְכוּ וַתִּקְשַׁר אֶת־תְּקֹנֹת הַשָּׁנִי בַּחֲלוֹן: כב וַיִּלְכוּ וַיִּבְאוּ הִהָרָה וַיֵּשְׁבוּ שָׁם שְׁלֹשֶׁת יָמִים עַד־שָׁבוּ הַרְדָּפִים וַיִּבְקְשׂוּ הַרְדָּפִים בְּכָל־הַדֶּרֶךְ וְלֹא מָצְאוּ: כג וַיֵּשְׁבוּ שָׁנִי הַרְדָּפִים וַיִּבְקְשׂוּ הַרְדָּפִים בְּכָל־הַדֶּרֶךְ וְלֹא מָצְאוּ: כג וַיֵּשְׁבוּ שָׁנִי הַאֲנָשִׁים וַיִּרְדּוּ מִהָרָה וַיַּעֲבְרוּ וַיִּבְאוּ אֶת־יְהוָה שֶׁעַד בְּנֵי־וַיִּפְרְזוּ־לוֹ אֵת

הַחֲלוֹן כִּי בֵיתְהָ בְּקִיר הַחוּמָה וּבַחוּמָה הִיא יוֹשֶׁבֶת: טז וְתֹאמַר לָהֶם הִהִרָה לָכֹו פֶּן־יִפְגְּעוּ בְכֶם הַרְדָּפִים וְנַחֲבַתֶּם שְׁמָה שְׁלֹשֶׁת יָמִים עַד שׁוֹב הַרְדָּפִים וְאַחַר תֵּלְכוּ לְדַרְכְּכֶם: יז וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ הַאֲנָשִׁים נְקִים אֲנַחְנוּ מִשְׁבַּעְתְּךָ הַזֶּה אֲשֶׁר הִשְׁבַּעְתָּנוּ: יח הרי אנו תולים הדבר בך לעשות האות הנה הננה אנהנו באים בארץ את־תקנות הכל חוט השני הנבוע בצבע אדם הנה אשר הורדתנו בו, תקשרי להיות לאות וסימן בחלון אשר הורדתנו בו ואת־אבִיךָ ואת־אִמִּיךָ ואת־אֶחָיךָ ואת־כָּל־בֵּית אָבִיךָ תֹאסֶפִי תַכְּנִי אֵלֶיךָ הַיְתִיחָה: יט וְהָיָה כָּל אֲשֶׁר־יִצְאֵ מִדְּלַתִּי בֵיתְךָ הַחוּצָה דָּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וְאֲנַחְנוּ נְקִיִּם וְכָל אֲשֶׁר יִהְיֶה אִתְּךָ בְּבֵית דָּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ אִם־יָד תִּהְיֶה־בוֹ: כ וְאִם־תִּגְדִּי אֶת־דְּבָרֵנוּ זֶה וְהִינֹנוּ נְקִיִּם מִשְׁבַּעְתְּךָ אֲשֶׁר הִשְׁבַּעְתָּנוּ: כא וְתֹאמַר כִּדְבַרְיֶכֶם כִּי־הוּא וְתִשְׁלַחֶם וַיִּלְכוּ וַתִּקְשַׁר אֶת־תְּקֹנֹת הַשָּׁנִי בַּחֲלוֹן: כב וַיִּלְכוּ וַיִּבְאוּ הִהָרָה וַיֵּשְׁבוּ שָׁם שְׁלֹשֶׁת יָמִים עַד־שָׁבוּ הַרְדָּפִים וַיִּבְקְשׂוּ הַרְדָּפִים בְּכָל־הַדֶּרֶךְ וְלֹא מָצְאוּ: כג וַיֵּשְׁבוּ שָׁנִי הַאֲנָשִׁים וַיִּרְדּוּ מִהָרָה וַיַּעֲבְרוּ וַיִּבְאוּ אֶת־יְהוָה שֶׁעַד בְּנֵי־וַיִּפְרְזוּ־לוֹ אֵת

עטרת מרים

כָּל־הַמִּצְוֹת אוֹתָם מִה שִׁפְרָה
לָהֶם: כִּד וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵי־הוֹשֵׁעַ
תְּכַלִּית הַדָּבָר הוּא כִּי־נָתַן יְהוָה
בְּיָדָנוּ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ וְגַם־נָמְנוּ
כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵינוּ:

קפט

שי למורא

את הַרְדּוּ. כִּד) כִּי נָתַן ה' בְּיָדָנוּ,
מִזֶּה שָׂאוּ שֶׁהַצִּילָם ה' בְּיָדָהּ גַּם.

הָאֲנָשִׁים וַיִּרְדּוּ מִהָהָר וַיַּעֲבְרוּ וַיָּבֹאוּ
אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון וַיִּסְפְּרוּ־לוֹ אֵת כָּל־
הַמִּצְוֹת אוֹתָם: כִּד וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵי־הוֹשֵׁעַ כִּי־נָתַן יְהוָה בְּיָדָנוּ
אֶת־כָּל־הָאָרֶץ וְגַם־נָמְנוּ כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵינוּ:

הַמִּצְוֹת אוֹתָם: כִּד וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵי־הוֹשֵׁעַ כִּי־נָתַן יְהוָה בְּיָדָנוּ
אֶת־כָּל־הָאָרֶץ וְגַם־נָמְנוּ כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵינוּ:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצַדִּיק:
נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׂמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׂמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שִׂמְחָנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְהֵינוּ הַנְּבִיא עֲבָדֶךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
בְּמַהֲרָה יָבֹוא וַיַּגֵּל לַבְּנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְפֹּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנִּתְּתָ לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וְלִתְפָאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

סוף זמן קידוש לבנה:
יום ראשון בערב, י"ג סיון

לוח זמנים לשבת פרשת שלח באה"ק (בהעלותך בחו"ל) בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
								מג"א		אדמוה"ז				
								ש	א	ש	א	ש	א	
20:31	19:29	20:19	20:18	19:49	19:48	10:22	10:20	09:09	09:08	08:28	08:26	05:38	05:37	באר שבע (ק)
20:35	19:25	20:23	20:22	19:55	19:54	10:20	10:18	09:06	09:05	08:24	08:22	05:33	05:32	חיפה (ק)
20:31	19:14	20:19	20:18	19:54	19:53	10:20	10:18	09:06	09:05	08:25	08:24	05:35	05:34	ירושלים (ק)
20:33	19:32	20:21	20:20	19:52	19:51	10:21	10:20	09:08	09:07	08:26	08:25	05:36	05:35	תל אביב (ק)
22:03	20:41	21:44	21:43	20:59	20:58	10:17	10:15	08:54	08:53	07:39	07:37	04:55	04:54	אוסטריה, וינה (ק)
17:53	16:52	17:41	17:39	17:11	17:09	10:47	10:46	09:58	09:56	09:18	09:16	07:36	07:35	אוסטרליה, מלבורן (ח)
21:54	20:36	21:36	21:35	20:54	20:53	10:22	10:20	09:01	08:59	07:54	07:52	05:05	05:04	אוקראינה, אודסה (ק)
21:36	20:15	21:17	21:16	20:33	20:32	09:51	09:50	08:29	08:28	07:15	07:13	04:30	04:29	אוקראינה, דונייצק (ק)
21:50	20:28	21:31	21:30	20:46	20:45	10:01	10:00	08:39	08:37	07:22	07:20	04:39	04:38	אוקראינה, דניפרופטרובסק (ק)
22:30	21:02	22:08	22:08	21:20	21:19	10:24	10:23	09:00	08:59	07:24	07:22	04:56	04:54	אוקראינה, זיטומיר (ק)
22:24	20:56	22:02	22:02	21:14	21:13	10:16	10:15	08:52	08:51	07:11	07:08	04:48	04:46	אוקראינה, קייב (ק)
22:14	21:01	21:57	21:56	21:19	21:18	10:49	10:48	09:29	09:28	08:26	08:24	05:36	05:34	איטליה, מילאנו (ק)
18:54	18:02	18:44	18:43	18:20	18:19	10:16	10:14	09:13	09:12	08:42	08:41	06:14	06:12	אקוודור, קיטו (ח)
18:33	17:35	18:22	18:20	17:53	17:51	11:18	11:17	10:27	10:26	09:49	09:48	08:01	08:00	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
19:10	18:06	18:58	18:56	18:25	18:23	12:16	12:15	11:28	11:27	10:46	10:44	09:11	09:10	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
21:26	20:19	21:12	21:11	20:37	20:36	10:40	10:39	09:23	09:22	08:33	08:32	05:41	05:40	ארה"ב, בולטימור (ק)
21:21	20:13	21:06	21:06	20:31	20:30	10:28	10:26	09:10	09:09	08:18	08:17	05:26	05:25	ארה"ב, ברוקלין (ק)
21:22	20:13	21:07	21:06	20:32	20:31	10:28	10:27	09:11	09:09	08:19	08:17	05:27	05:25	ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)
22:06	20:55	21:50	21:49	21:13	21:12	11:02	11:01	09:44	09:42	08:49	08:47	05:57	05:55	ארה"ב, דטרויט (ק)
21:07	20:09	20:55	20:54	20:27	20:26	11:04	11:02	09:51	09:50	09:11	09:10	06:22	06:21	ארה"ב, האוסטון (ק)
20:51	19:49	20:38	20:37	20:07	20:06	10:31	10:29	09:17	09:15	08:33	08:32	05:43	05:41	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
20:55	19:58	20:44	20:43	20:16	20:15	11:06	11:05	09:55	09:54	09:18	09:17	06:31	06:30	ארה"ב, מיאמי (ק)
21:20	20:11	21:05	21:04	20:29	20:28	10:23	10:22	09:05	09:04	08:12	08:10	05:20	05:18	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
21:44	20:36	21:30	21:29	20:54	20:53	10:52	10:51	09:35	09:33	08:43	08:42	05:51	05:50	ארה"ב, פיטסבורג (ק)
21:22	20:12	21:06	21:06	20:30	20:29	10:21	10:20	09:03	09:02	08:09	08:07	05:17	05:15	ארה"ב, שיקגו (ק)
18:45	17:52	18:35	18:33	18:10	18:08	10:44	10:43	09:46	09:45	09:14	09:13	07:01	07:00	בוליביה, לה-פס (ח)
23:16	21:44	22:53	22:52	22:02	22:01	10:59	10:58	09:34	09:33	07:45	07:44	05:28	05:26	בלגיה, אנטוורפן (ק)
23:12	21:42	22:50	22:49	22:00	22:00	11:00	10:59	09:36	09:34	07:45	07:44	05:30	05:28	בלגיה, בריסל (ק)
18:06	17:16	17:56	17:55	17:35	17:33	10:23	10:21	09:27	09:26	08:53	08:52	06:49	06:48	ברזיל, סאן פאולו (ח)
17:56	17:01	17:46	17:44	17:20	17:18	10:10	10:09	09:14	09:13	08:41	08:40	06:35	06:34	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
22:36	21:09	22:13	22:12	21:24	21:23	10:17	10:15	08:52	08:50	07:03	07:02	04:44	04:43	בריטניה, לונדון (ק)
23:06	21:27	22:39	22:38	21:42	21:41	10:21	10:20	08:54	08:53	07:12	07:10	04:41	04:39	בריטניה, מנצ'סטר (ק)
22:53	21:17	22:27	22:27	21:35	21:35	10:21	10:20	08:55	08:53	07:09	07:08	04:45	04:43	גרמניה, ברלין (ק)
22:49	21:21	22:27	22:27	21:39	21:39	10:44	10:43	09:20	09:19	07:47	07:45	05:17	05:15	גרמניה, פרנקפורט (ק)
18:02	17:14	17:52	17:50	17:32	17:31	10:25	10:24	09:31	09:29	08:56	08:55	06:55	06:54	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:56	19:01	19:46	19:44	19:20	19:18	10:28	10:27	09:20	09:19	08:45	08:44	06:03	06:01	הודו, מומבאי (ח)
19:51	18:56	19:40	19:39	19:15	19:13	10:25	10:24	09:17	09:15	08:42	08:41	06:00	05:59	הודו, פונה (ח)
21:47	20:27	21:28	21:28	20:45	20:44	10:07	10:05	08:45	08:44	07:33	07:32	04:48	04:46	הונגריה, בודפשט (ק)
21:27	20:19	21:13	21:12	20:37	20:36	10:32	10:31	09:14	09:13	08:22	08:20	05:29	05:28	טורקיה, איסטנבול (ק)
21:39	20:34	21:25	21:24	20:52	20:51	11:00	10:59	09:44	09:43	08:56	08:54	06:04	06:02	יוון, אתונה (ק)
22:05	20:46	21:47	21:46	21:04	21:03	10:28	10:27	09:07	09:06	07:58	07:56	05:11	05:09	מולדובה, קישינב (ק)

לוח זמנים לשבת פרשת שלח באה"ק (בהעלותך בחו"ל) בערים שונות בעולם קצא

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א								
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	05:58	06:00	08:41	08:42	09:16	09:17	10:24	10:26	19:16	19:18	19:43	19:44	18:59	19:54
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	08:10	08:11	09:32	09:33	10:18	10:19	11:04	11:05	16:52	16:53	17:28	17:30	16:35	17:44
נפאל, קטמנדו (ח)	05:08	05:10	07:56	07:57	08:35	08:36	09:46	09:47	19:02	19:03	19:30	19:31	18:45	19:43
סינגפור, סינגפור (ח)	07:00	07:01	09:30	09:31	10:01	10:02	11:04	11:05	19:12	19:13	19:36	19:37	18:55	19:47
פולין, ורשא (ק)	04:14	04:16	06:37	06:39	08:24	08:25	09:50	09:51	21:01	21:02	21:54	21:55	20:44	22:19
פרו, לימה (ח)	06:27	06:28	08:45	08:46	09:16	09:18	10:16	10:17	17:52	17:54	18:17	18:18	17:35	18:28
צרפת, ליאון (ק)	05:50	05:52	08:40	08:41	09:44	09:46	11:05	11:06	21:34	21:35	22:15	22:16	21:17	22:33
צרפת, פריז (ק)	05:47	05:48	08:27	08:29	09:47	09:49	11:10	11:12	22:00	22:00	22:43	22:44	21:42	23:04
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:46	05:47	08:18	08:20	08:50	08:51	09:54	09:55	18:10	18:11	18:34	18:35	17:53	18:45
קנדה, טורונטו (ק)	05:36	05:37	08:27	08:29	09:25	09:27	10:45	10:46	21:05	21:06	21:41	21:42	20:48	21:58
קנדה, מונטריאול (ק)	05:05	05:07	07:55	07:56	08:58	09:00	10:19	10:20	20:48	20:49	21:27	21:28	20:31	21:45
קפריסין, לרנקה (ק)	05:32	05:33	08:23	08:24	09:07	09:09	10:22	10:23	20:02	20:03	20:34	20:35	19:45	20:48
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	04:18	04:19	06:58	06:59	08:36	08:37	10:04	10:06	21:38	21:38	22:40	22:40	21:20	23:12
רוסיה, מוסקבה (ח)	03:44	03:46	06:31	06:32	08:06	08:07	09:35	09:37	21:22	21:23	22:24	22:24	21:05	23:00
רוסיה, ווסטוב-על-הדון (ח)	04:25	04:26	07:11	07:13	08:22	08:23	09:43	09:45	20:20	20:21	21:04	21:04	20:03	21:23
שווייץ, ציריך (ק)	05:29	05:30	08:15	08:17	09:26	09:27	10:48	10:49	21:31	21:32	22:09	22:10	21:14	22:29
תאילנד, בנגקוק (ח)	05:51	05:53	08:30	08:32	09:04	09:05	10:10	10:12	18:48	18:49	19:13	19:14	18:31	19:24

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר הדלקתה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:**

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויהתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף פלאוֹיב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומפל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00531
19/06/2016

P.P.

שולם

1949

תל אביב

הורידו את יישומון

דבר מלכות

מחנות היישומים

